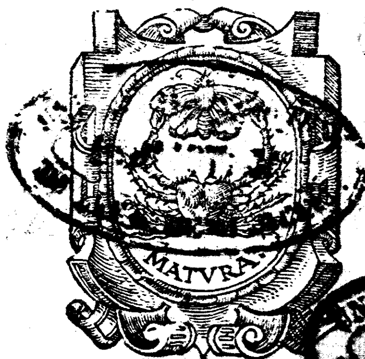
IN ANTIDOTA-
RIVM IOANNIS FI-
LII MESVAE,
CENSVRA.

Cum declaratione simplicium Medicinarum, & solutione multorum dubiorum ac difficilium terminorum.

AD HAEC,

RECEPTARIVM *quàm castigatißimum cum suo repertorio, in calce apposuimus.*

Opus sanè tam Medicinæ studiosis, quàm Aromatarijs necessarium.

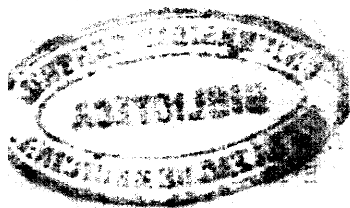

LVGDVNI,
APVD IOANNEM
FRELLONIVM,
1550.

Ἀντωνίου τοῦ ἐπάρχου.

Οἶμον ἀκεστορίης νέφος εἶχε μέγ' ἀμφικαλύπτειν
Πρὶν κατακρυπτέμενον, ἔκποθεν ἀλλὰ φανεὶς
Πᾶσιν ὁ δ' ἄγγελος ἀγγέλλει νῦν, οἶμον ἐναργῆ
Ρυόμενον θνητῶν ἐξ ἀίδαο γένος.

GVILIELMO PELLICERIO EPIscopo Montis Pessulani, Abbati Scalariarũ, & Consiliario: atq; Christianissimi regis Requæstarum Magistro, Frater Angelus Palea Iuuenatiensis: & frater Bartholomæus ab Vrbeueterum Ordinis Minorum obseruantiæ Prouinciæ Romanæ,

S. P. D.

VM Aeterni Redemptoris nostri IESV Christi piissimis institutis maximè, non solùm naturæ nostræ legibus, Reuerende Præsul, teneamur omnes inuicem semper adesse. Nos qui iampridem Seraphici Sancti Frãcisci religioni deuoti fuimus, dum curandis infirmis fratribus in monasterio Aræcæli Romæ præficimur, eo animo sumpsimus demãdatum nobis hoc ipsum munus, vt post obseruatas diuinorũ officiorum horas, nihil nostro iudicio relinqueremus intactum, quod faceret ad inculpata medicamina administranda: ne dum ea pro salute recuperanda, & proroganda vita, malè apparata administrãtur, vita plerunq; cum morte imprudenter cõmutetur. Id verò negotij propterea fuit nobis, in legendis diligenter authorũ libris, qui in hanc causam cõscripti, in manibus Medicorum & Aromatariorum cõtinuè pro approbatis omniũ consensu versantur, inter quos præcipuus ferè est, qui Mesuæ inscribitur. Siquidẽ, paucis exceptis, omnia nũc hoc nostro tẽpore, ipsi attribuuntur accepta, quæ continuo in vsu sunt cõscripta medicamina. In ipsis verò libris non pauci deprehẽduntur errores, qui dũ sopita mẽte admittũtur, facilè Aromatariis, Medicisq; (& quod peius est) ipsis infirmis imponũt. Ergo hęc iusta est suscepti huius nostri laboris causa. Vt quãtũ nobis datũ est ab optimo Deo, id in hisce corrigẽdis impenderemus. Quòd si min⁹, q̃ par sit, huic muneri suscepto assequimur, in magnis & optimis (vt dicitur) satis sit voluisse ad animũ. Vt ergo diximus, in libro filij Mesuæ corrigẽdo laborauimus magis. Qui & si Gręcus nõ fuerit, qbus omnia nũc ferè oẽs medicinæ studiosi accepta referũt, nõ est tamẽ ita posthabẽdus illis, vt etiã in illius laudẽ illud dici possit: Laudamus veteres, sed nostris vtimur annis. Cùm nullibi locorũ nullus nõ medic⁹, hisce coaceruatis ab ipso nõ vtatur. Et aliqua reperiãtur in

ipſo,& Arabum libris poſteritati mandata(quæ nunc in plurimo & præcipuo vſu ſunt) quæ Græcis ante Arabes ipſos, neq; viribus ipſis,neq, nomine cognita admodũ fuere. Sicut Caſſia fiſtula cõmunis, Sena,Sebeſten,Sandala,Muſcus,Zedoaria,Rheubarbarũ,Myrobalani,aliáq; id genus plurima.

Succeſsit autẽ hoc nobis cõferentibus innumera ferè exẽplaria antiquiora, & approbata magis, tam impreſſa,quàm manu ſcripta,cum antiquo admodũ libro Hebraico,conſultis doctiſsimis in ea lingua viris, necnon recognitis eiſdem apud celebres alios authores medicinæ medicaminibus. Quod opus dum cogimur à pleriſq; cõtinua efflagitatione, in gratiam ſtudioſorũ publicare,non immeritò tibi doctiſſimo,& integerrimo Præſuli,eidémq; humaniſsimo quibuſcunque potuimus precibus priùs quàm emitteretur,diiudicandũ dicare cogitauimus. Non enim eo ſumus animo,vt quæ nos probauimus, ea placere doctis quibuſque poſsint, tam facilè credamus.Poſtquã igitur tibi,Pręſul ampliſsime, ita viſum eſt,aliiſq; pleriſq; cõſummatis viris in hoc genere doctrinæ, vt iure meritò emitti poſsit. Sic eo animo publicãdum dedimus,in gratiã eorũ, qui medicinæ initiantur(ſiquidem doctis hæc non ſcribuntur)vt maior poſthac relinquatur nobis meliora ſimul conſtituendi in vnũ aliud opus, quæ Græci, Arabéſq;,& Latini notauere,medicamina.Atq; in eo exarandi, quæ non potuimus,plura de ſimplicibus & compoſitis,in hoc cõpendio reponere.At propterea illis vertendũ vitio non putabimus, quòd errauerint,& nobis,quòd illos notauerimus errore aliquo, in multo & vario opere. Homines enim ſumus,qui dum labi poſſumus in re maxima tam lubrica, laudandi potiùs dum conamur ad meliora, & eo magis,cùm non pauca ſint,quæ intereà aſſequimur bona. Gratiam autẽ immenſam habemus tibi,vir humaniſsime, quòd nõ ſolùm nos dignatus ſis hoc honore ſuſcepti,& diiudicati operis,ſed quòd & largitate tua impenſas dederis pro imprimendo hoc ipſo opere, & pro nobis ipſis fouẽdis non paucas.Pro quibus collatis beneficijs,poſtquam pauperes animo,& rebus fortunæ ſumus, & propterea retribuere non valemus, ipſe(vt ſuppliciter precamur)retribuat: qui dator eſt omnium bonorũ omnipotens Deus.

Valeat Dominatio tua feliciter, vt optat.

Ex ſacro Aræ cæli conuentu.Romæ

Quarto Nonas Iulij.

M. D. XLII.

INDEX RERVM PRAECIPVARVM IN HAC ANTIDOTARII MESVAE CENSVRA CONTENTARVM.

Cyton

Elect

F

Inter

BB

Ophio

Sira

Sur

T

Visci

Zed

INDICIS FINIS.

IN ANTIDOTARIVM IOANNIS FILII MESVAE, CENSVRA.

Cum declaratione Simplicium medicinarum, & solutione multorum dubiorum, ac difficilium terminorum. Per Venerãdos patres, & IESV Christi seruos, fratres Bartholomæum Vrbeuetanum, & Angelum Paleam Iuuenatiensem, ordinis Minorum Obseruantiæ prouinciæ Romanæ, feliciter incipit.

Scripsimus in libris explanationum nostrarum &c. I.

VTHOR noster in hac sua præfatione, cùm dicit: Et ponimus totam latitudinem operis huius, summas duas. In prima, supple summa, famosas & solennes medicinas compositas tradimus. In secunda verò, medicinas singulorum membrorum ægritudinibus appropriatas distinguemus. apertè declarat, quòd hoc Grabadin vniuersalium medicinarum (quod Antidotarium nominamus) & Grabadin particularium medicinarum (quod à multis Practica nuncupatur) est vnum tantùm opus, siue vnus liber, in duas diuisus summas, tanquàm principaliores partes sui. Igitur prima summa, seu prima pars principalis huius libri, est hoc Antidotarium. Secunda autem summa, seu secunda pars principalis præsentis Grabadin filii Mesuæ, est practica. Cuius principium est ibi: Sanat solus languores DEVS, &c. Consimiliter ipse author fecit in altero suo libro, cùm diuisit ipsum in duas sectiones, tanquam in duas principales partes. Quarũ prima continet canones vniuersales de rectificatione medicinarum, &c. Secunda autẽ particulares sermones, seu capitula de esse & posse singulorum simplicium, &c. Et sunt 54. capitula. Igitur in

duobus libris tantùm, & non in tribus vel quatuor (vt aliqui iuniores exponunt) diuiditur totũ hoc opus filij Mesuæ Authoris nostri. Grabadin autem idem significat, quod aggregatio antidotorum, seu medicinarum cõpositarum, &c. Sequitur Author dicens: In prima verò, supple principali parte istius Grabadin, qui Antidotarius dicitur, distinctiones ordinamus 12. quas enumerat dicẽs: Prima de electuariis. 2. de medicinis opiatis. 3. de medicinis solutiuis. 4. de conditis. 5. de speciebus Lohoc. 6. de syrupis & robub. 7. de decoctionibus & infusionibus. 8. de trochiscis, siue (vt mauis) trociscis. 9. de suffufet, id est pulueribus. 10. de pilulis. 11. de vnguentis & emplastris. 12. de oleis. De quarũ singulis successiuè dicetur. Porrò primam distinctionẽ diuisit in duas partes, scilicet separatim scribens cõpositiones delectabiles, ab amaris, & horribilibus. Secũda ibi: Theriaca diatessarõ, &c. Prima autẽ ab electuario de aromatibus Galeni (quod mox declarabimus) initium sumpsit. Sed antequã ad declarationẽ procedamus, sciendũ quòd in pharmacorũ cõpositione, tria generaliter requiruntur. Primũ, vt simplicia sint in sua perfectione, & puritate, congruis collecta temporibus, ac locis conuenientibus deposita, nec nimia vetustate cõsumpta &c. Secundum, vt in simpliciũ trituratione, cribrellatione, ponderatione, &c. adhibeatur diligentia non minima. Tertium, vt in decoctione coquendorum obseruetur gradatio rerum, quia non omnia sustinẽt æqualẽ cocturã: & vt ipsa pharmaca sint cocta, nec plus, nec minus quàm oportet. In quibus tribus cõsistit omnis medicinarũ perfectio. Et ex his sequitur corollariũ nõ minus necessariũ: hoc est, vt cõposita pharmaca, & antidota, cõdecẽtib⁹ vasis, & locis asseruẽtur: & neq; citra, neq; vltra tẽpus condecens, administrentur infirmis.

DISTINCTIO I.

Electuarium de aromatibus quod scripsit Galenus &c. I I.

MODESTIAE causa quidẽ, vt coniectamus, Author in hoc suo Grabadin, potius præposuit alienas, quàm suas compositiones; quasi ostendens se potius esse aggregatorem, quàm principalẽ authorẽ huius operis. Vnde hoc electuarium de aromatibus Galeni, tanquam vnũ de nobilioribus, in capite ipsius operis locauit. Non obstãte, ꝙ aliqui, tum quia sandalos recipit (de quibus nusquã est mẽtio apud

anti

antiquos Grecos)tum etiam quia in nullo Galeni volumine legitur huiusmodi electuariũ,negant ipsum esse Galeni. Nobis autẽ satis difficile est credere Authorem nostrũ voluisse attribuere Galeno, quod erat alterius. Quoniam fortasse in aliquo Galeni libro ipse legit,quo nos caremus. Nã vt probari potest in pluribus locis per ipsius Galeni verba, non omnia eius opera habẽtur: imò plura sunt quæ desiderantur. Et vix etiam credere possumus Græcos ignorasse sandalos. Forsan ꝙ sub alio vocabulo nobis ignoto ab ipsis descripti sunt.Sed vel sit Galeni,vel non,parũ refert:attamen sub eo titulo,quo ab ipso filio Mesue positũ est,ipsum electuariũ stare debet.Est etiã aliquorum opinio, ꝙ hoc electuariũ sit primùm à Galeno descriptũ, sed postea ab Arabib⁹ permutatũ, vt in cõsimilibus pluribus fecerũt.Retinuit tamẽ nomẽ. Electuariũ autẽ,dicitur omne id pharmacũ, quod ex electis rebus cõficitur.Et quasi idem dicit, ꝙ cõpositio electarũ rerũ. A Matthęo Syluatico autẽ(qui Pandectarius dicitur)interpretatur electuariũ, mollis sorbitio. Sunt nõnulli putantes rectius esse legendũ linctuariũ,quàm electuariũ. De aromatibus autẽ dicitur,quoniã ferè omnia quæ recipit,aromatica sunt. A nonnullis quidẽ electuariũ diaroma intitulatur.

Electuariũ quid.

Linctuarium.

De Rosis.

ROsæ quidem cùm absolutè scribuntur, rubræ semper, & veræ rubedinis intelliguntur. Sed in hoc electuario debent esse incompletæ, quoniã sunt maioris confortationis &c.Lege de Rosis in electuario cõfortante stomachum.

Rosæ absolutè positæ quales.

De Ana.

DIctio Gręca est Ana,& plura habet significata.Sed re vera in medicinalibus libris generaliter pro pariter, seu æqualiter,vel simili est semper intelligendũ. Vt exempli gratia:Vbi sunt plures res in vno Ana,intelligatur, ꝙ quãtũ de vna re accipitur in illo Ana,tantum de singulis sit accipiẽdũ.

De Aureo.

AVreus quippe secundum communem vsum, intelligitur pro drachma vna cum dimidia. Et consimiliter solidus,& exagium,secundum aliquos. Drachma autẽ(loquimur de cõmuni vsu)est octaua pars vnciæ. Duodecim verò vnciæ libram constituunt. Sed hæc & similia plura, notiora sunt,quàm vt declarari debeãt.Porrò hoc animaduertendũ, scilicet vt notetis hîc signa & characteres ponderũ & mensurarũ &c.quę passim hincinde in toto opere,breuitatis causa abbreuiatè describẽtur. Videlicet Aureus sic,aur.Drachma,3.

Vncia,℥.Dimidium vnciæ, siue drachmæ, siue alterius ponderis vel mensuræ cui adhærebit, sic signabitur, s. Scrupulus, ℈. Granum, gr. Libra, ℔. Manipulus, mañ. Recipe, ℞.

De Mace.

VVlgare est hodie, quòd Macis est cortex nucis myristicæ, scilicet muscatæ. Et in veritate est. De Mace vsuali loquimur. Quia non solùm credimus Serapioni, Auicennæ &c. hoc testantibus, sed certa scientia habemus, quòd ita est, scilicet quòd pluries habuimus de ipsis nucibus, cum cortice duro, & supra ipsum corticem erat Macis. At supra Macim adhuc non vidimus alium corticẽ, quem credimus ipsas nuces habere: licet aliqui id negent, affirmantes macim esse extimam corticẽ huiusmodi nucum. Qui autẽ dicunt quòd Macis est aliud, quàm cortex nucis muscatæ, hi non rectè sapiunt. Apud Dioscoridem autem, Galenum, Paulum, & Plinium, macer, seu macir, seu machir vocatur: vt patet concordando capitulum Serapionis & Auicennæ, de mace, cum capitulo ipsorũ de macere &c. Porrò non tantùm Plinius, sed nec aliquis priscorum Græcorum apertè cognouit macim, vt per ipsorum dicta euidentius probari potest. Nam & in Græcia (vt scitur) non sunt arbores myristicarum nucum. Quod etiã Serapio testatur cùm dicit: Et est cortex qui exportatur de regione, quę non est Grecorum &c. Arabicè autem, vt apud Serapionem, Gisbese, & Talisfar, siue Talisafar, vt est in Auicenna, & in Synonymis Rhasis, legimus Macim vocari. Matthæus Syluaticus autem, cap. 648. quod incipit: Sistose, vel bisbese &c. & in litera Talassafir, multa & alia nomina Maci contribuit. Sed animaduertendum quòd apud Auicennam in 2. canone, sunt duo capitula de mace. Vnum videlicet sub nomine macis, in quo Andreas Bellunẽsis multa correxit: & alterum sub titulo Talisfar, siue Talisafar. Vnde probatur quòd ipse Auicenna sub vario nomine varia intellexit simplicia. Cùm idem sit macis & Talisafar, vt legentibus non est dubium. Quæ duo Auicennæ capitula, Simoni Ianuensi, Pandectario, & aliis ex iunioribus dederunt ansam dubitãdi, an esset diuersum à mace talisafar. Nec obstat quòd in 20. cap. 7. Breuiarii Ioannis filii Serapionis habeantur Electuarium altalisafar, & electuarium de mace, immediatè vnum post aliud, tanquàm duo diuersa: hoc est, tanquã si talisafar non significet macim. Sed qui bene perscrutabitur ipsa, reperiet non esse diuersa: imò idem sine dubio significare talisafar, siue talisfar, &c. quod macis. Etenim ipse filiu

Macis est cortex nucis muscatæ.

Macis Plinio & antiquis Græcis non bene cognita.

Talisafar.

lius Serapionis ponit ibi duas diuersas descriptiones, siue duo diuersa de Mace, vel de tali safar electuaria, quæ sunt ferè vnius tantùm proprietatis & virtutis, vt in titulo ipsorũ legitur: & parum in simplicibus differunt. Et primùm posuit electuariũ de mace sub nomine Altalisafar, postea subiunxit aliam descriptionem magis vsualem, sub macis nomine: vnde incepit sic, Electuarium de mace, quo vtuntur (supple medici nostri tẽporis, scilicet ipsius authoris) quasi dicat: Superior descriptio nõ est tam vsualis, sicut ista, apertè declarans vtrunque electuarium esse de mace, siue (vt maius) de Talisafar. Quod autem per varia vocabula scripsit, nihil refert. Consimiliter & alii authores in pluribus suis compositionibus fecerunt. Vt exempli gratia, sunt apud authorem nostrum Trochisci diarrhodon, & Trochisci de Rosis: & pilulæ de Rauedseni, & pilulæ de rheubarbaro, & similia. Et fortasse non author, sed interpres variauit illa: vel dubitans, vel ignorans, vel ad clariorem ipsarum descriptionũ distinctionem: vt si quis petierit electuarium de mace, non confundatur aromatarius, accipiendo alterum pro altero. Quanuis parum inter se differant. Et sic ergo cõclude, quòd Macis, Talisafar, Macer, &c. nomine tantùm, non re differunt. Et idem est quod cortex nucis muscatæ.

De Doronicis, siue Doronigis, &c.

DEscriptio Doronici, siue Doronigi, siue Durungi, vel Dirunigi, & similium vocabulorum, quę vnum & idem significant, tantummodo apud Serapionem legitur. Alii autẽ vt Pandectarius, & nonnulli ex recentioribus, authoritate ipsius Serapionis scribunt. Nec quidem tota eius planta notatur: de radice tantum pertractat Serapio, quam asserit esse paruam, duram, & grauẽ, ab extra ad citrinitatem tendẽtem, ab intus verò albam, in grossitudine ramorũ Sceitarági, & ad plus in grossitudine, seu magnitudine nodi pollicis, & quòd defertur ex Sim, siue ex Sin, vt aliqui libri habẽt. Pandectarius dicit ex Syria. Sed Simon Ianuensis, & Luminare maius, scribũt ipsam radicẽ esse dulcem, & in colore & figura calami aromatici. Ioannes Manardus verò eandẽ odoratam facit: quæ notæ à Serapione non scribuntur. Item capitulum in Serapione incipit Haronigi. in Pandectario verò Varonig. &c. De reliquis autẽ partibus eius, vt puta de foliis, floribus, & cæteris particularitatibus culmi ipsius, haud est qui loquatur. Recẽtiores quidẽ ponunt supradictas notas, quia illã radicẽ (qua cõmuniter vtuntur omnes aromatarii)

quæ ab Orientalibus partibus ad nos defertur, approbāt esse veram doronici radicem. Quæ quidem (vt patet) pro maiori parte habet illas notas. Nam est parua, & dulcissima, intus alba, foris subcitrina, aliquem (licet paruum, & nō malum) habens odorem. Attamē similitudinē quam dant de calamo aromatico, non agnoscimus, quia (vt aliàs dicemus) verus calamus aromaticus nō habetur. Et forsan ipsi intelligūt de illa radice, quæ falsò pro calamo aromatico recipitur ab omnibus, in vsum medicinæ: quam in Diamoru sa probabimus non esse calamum aromaticum. Ad dictam autem radicem (quæ falsò calamus aromaticus vocitatur) habet aliqualem similitudinē: tamen radix dicta doronicū, est multo minor ipso falso calamo. Nos igitur talem radicē doronicum dictam ab Orientali plaga delatam non paruipendimus, & pluries ea vsi sumus. Veruntamen si est verū Serapionis doronicum, nō planè nobis cōstat. Preterea, paucis antè annis, nos propriis manibus, in nostra Italia, scilicet in montibus Nursiæ, radices similes effodimus. Nullum quippe discrimen notabile videtur esse inter ipsas, & Orientales: præter quòd istæ Italicæ sunt odoratiores. Et in mandendo ipsas, cum sua dulcedine, sentitur quædam suauis aromaticitas, quæ cerebrum, & caput summoperè confortat. Quam aromaticitatē in illis Orientalibus nō percipimus. Et fortasse quia Italicæ radices, quas doronicum Italicū appellamus, sunt recētiores Orietalibus, quas, ob vetustatē, putamus amisisse suam aromaticitatem. Planta autē Italici doronici talis est, foliis violæ matronalis nō absimilibus, eleuatur in cubitū, & amplius: caule vtplurimū vnico, rotundo, rectóq; in cuius summitate ramuli plures procreātur, in quibus copiosi flores, & crocei sunt, herbæ vocatæ incensariæ, aut buphthalmo simillimi, maiores duntaxat: semen adhuc nō vidimus. Huiuscemodi plantæ radicibus vtimur. Quas quantò recētiores, odoratiores, & dulciores gustamus, tantò meliores Orientalibus iudicamus: quas ad differentiam Italici præfati, doronicum Orientale nominamus. Est præterea in Veronensibus agris quædam radix admodū parua, videlicet iuncturæ pollicaris longitudinē non excedens, & minimi digiti crassitudinē, grauis, ab extra subcitrina, intus alba, dulcis, trahēs ad saporem castaneæ, forma calamo aromatico vsuali non absimilis, inodora tamē, quā Veneti Dulcichinū, Veronenses autē trasci, siue trasi appellāt. Folia fert triticea, seu cypero similia: verūtamen molliora &c. Libēter comeditur à pueris. Forsan hæc radix

Doronici Italici de-[illegible]

Dulcichinum Venetorum.

radix sit verum Serapionis doronicũ. De hac enim putamus loquutos fuisse Simonem Ianuensem, & Luminare Maius. Manardũ autẽ potius de Italico supradicto, vel de Orientali, quia hæc radix (vt diximus) odore caret. At Manardus suam, odoratã scripsit. Nobis autẽ nescientibus rei veritatẽ, magis placet, vt pro doronico vero substituatur Italicũ pręfatum, ob suam aromaticitatẽ, quàm istud dulcichinum. Si medici autem (de peritis loquimur) aliter iudicauerint, quin faciendum sit secundum ipsorum iudicium, non inficiamur.

De Menta.

IN syrupo de Menta inuentione nostra (Deo concedente) declarabimus mentam. Sed hîc videndum, quare Author potius posuerit in præsenti electuario mentam siccã, quàm virentem? Respõdetur, quia istud electuarium est stomachicum, & nõ recipit nisi medicinas stomachum confortantes. At quia menta virens est ventosa, & stomachi conturbatiua, non recipit ipsam. Cùm autẽ siccatur, admittit ventositatem illam, & restat ei pars confortatiua, quam quærit Author in pręsenti electuario, ideò recipit siccam. Vnde notandũ, quòd herba, aut flos, vel simile, cùm siccatur, tripliciter operatur. Aut amittit virtutem, vt sunt, borrago, buglossa, cymbalaria, & similia multa: aut acquirit virtutem, vt menta, hysopus, & similia; aut transit de virtute in virtutem, vt viola, & similia. Item nota, quòd quando in aliqua compositione petitur menta humida, non intelligitur virens, vt dicatur humida, ad differentiam siccæ. Sed illa quæ in pingui, vel humida, seu aquosa humo nata est. Vtputa, illa est humida, quæ in aliquo horto diligentiori cultu stercoratur, atque sæpius irrigatur &c. vnde cùm non specificatur de virenti, vtputa, pro excipiendo succo ipsius mentæ &c. vel legatur menta simpliciter, vel menta humida, semper sicca intelligitur. Et similiter hysopus, & alia plura.

Sicca à viridibus quomodo differant.

Menta humida & sicca quomodo intelligatur.

De Casia.

SImiliter (vt de Asaro dicemus) & casia quandoque minus rectè per duplex ss, scribitur cassia, legendum est per vnicum s, casia. Sed nota quòd quando simpliciter reperitur casia, semper lignea intelligi debet. Seb illa, qua vtuntur aromatarii, non est casia lignea. Propterea lege de ea in confectione de cinnamomo.

De Asaro.

ET licet semibarbarè à minus peritis dicatur, necnon & ab inscijs librarijs scribatur, siue imprimatur, Assarum,

per ss, tamẽ secundum veritatẽ per s, simplex est scribendũ & proferendũ. Luminare Maius quidẽ, nescimus quã fatuitatem hic scribit, distinguẽs quod per ss, duplex, est herba ipsa, quam petit author in præsenti, & aliis pluribus cõpositionibus, de qua & capitulũ facit in sua sectione de Simplicibus: & per simplex, s, est asarum Dioscoridis, quod & declarat esse aliam herbam quãnq; asserit à multis vulgaribus. Prouinculam nuncupari. Et quam herbã ipse intelligat per Prouinculam, ignoramus. Si enim ipse intelligit, peruincam, scilicet vincam peruincam, maximè errat: quoniã nullam habet vinca peruinca cum Asaro similitudinẽ. Ergo secundum ipsum aliud est Asarũ authoris nostri, ab asaro Dioscoridis. Quod absit. Nam (vt legenti patet) identidem est. Imò (vt videri potest in omnibus impressionibus, & in cunctis ferè exemplaribus) capitulum filii Mesuæ de asaro, per simplex s, asarum legitur, & non assarũ, vt ipse dicit. Non obstante quòd in variis pharmacorum descriptionibus legatur minus correctè assarũ. Sic enim incipit capitulum ipsum, secundum aliqua exemplaria correcta: Asarũ est radix herbæ montanæ, cuius folia nõ sunt angulosa sicut folia hederæ &c. Sed per impressiones mendosè sic legitur: Assarum est radix herbæ montanæ, cuius folia sunt angularia sicut folia hederæ &c. Igitur per simplex s, siue per duplex ss, (quãuis non rectè) idem est, scilicet asarũ, quod ab aliquibus (vt Dioscorides tradit) Bacchar vocatur. Vnde est, quòd à pluribus hodie, Asara, siue Assara bacchara vulgariter dicitur. Aduertendũ tamen, quòd Baccharis aliud est à bacchar, vt patet per Dioscoridẽ. Vocatur etiã asarum ab aliis, syluestre nardum, & nardum rusticum: ex eo, quòd in virtutibus assimilatur nardo: vnde & pro nardo in necessitatibus cõpensari licet. Porrò asarũ non est ignotũ: sed melior pars plantæ eius est radix. Aromatarii tamen hodierni vt plurimũ foliis vtũtur, quod in multis pharmacis non est ita bonum. Potest etiã & loco asari subministrari Cubeba, vt in Hiera picra Galeni dicemus. Item loco asari, ponitur radix acori, vt in quinto Colliget Auerrois testatur, in his verbis: Asara bacchara, quod ex ea valet, est radix: & virtus eius est similis virtuti Acori: sed est fortior hoc.

Asari varia nomina.

De Fœniculo.

FOeniculum sanè notissimum est, & Græcè marathron dicitur. Duplex reperitur, scilicet alterum satiuum, siue domesticum: & alterũ erraticum, quod Græci hippomarathrum, siue marathrum agrion nominant. Et hoc in duas diuiditur

uiditur species: quarū vna est amarior altera. Amarius enim
hippomarathrum, à nonnullis fœniculastrum vocatur. Sa-
tiuū etiā hodierni in duas species diuiserunt, scilicet quod ex
fœniculo satiuo noto, quadam arte factitāt: aliud, cuius vm-
bella est maxima, & semen grandius, dulcius, & aromatitius,
quiddam saporis inter fœniculum & anisum habens, quod
quidem vbique vocatur fœniculum dulce. Quódque si sæ-
pius non seratur, aut transplantetur, citò degenerat. Et hæc
omnia fœniculi genera notissima sunt: sed in medicina com *Fœniculum*
mune notū est ponendum, de quo optimo in campis Romæ *absolutè po-*
propinquis maxima est copia. Cùm autem absolutè scribi- *situm se-*
tur, semen intelligitur, quod est vnum de quatuor commu- *men de-*
nibus, maioribúsve seminibus calidis: de quibus infrà. *notat.*

De Zuccharo.

ZVccharum, siue saccharum notum, propriè est mel can-
næ antiquorum, induratum tamen. Siquidem arte ad
ignem per plures coctiones dealbatur atq; induratur, & per
consequens melioreſcit. Prisci ignorabant hanc artem: ex-
primebant enim suum saccharum ex radicibus cannarum, &
ex ipsis cannis, ex quibus nunc fit zuccharum, & veluti melle
liquido vtebantur eo. Vnde & ipsum, ad differentiam mellis
apum, &c. mel cannæ nominabant. Aliud autem reperieba- *Mel cannæ*
tur, vi solis concretū super ipsas cannas, siue arundines, sicut
gūmi super arbores: vt Dioscorides in fine capituli de Melle
scribit. Ait enim: Est & aliud concreti mellis genus, quod sac-
charon nominatur. In India verò & Felici Arabia in arundi-
nibus inuenitur. salis modo coactū est, dentibus, vt sal, fra-
gile &c. Et quòd hoc mel arundinum, saccharum dictum, sit
zuccharū, probatur per Serapionem, qui in capitulo de zuc-
charo, adducit hanc eandem Dioscoridis authoritatem. Vnde
putamus zuccharū à saccharo, vel (quod magis credendum)
saccharum, à zuccharo dici. Quod quidem saccharum indu-
ratum, nonnulli à salis similitudine, Sal Indum vocarunt. Et *Sal Indum*
Auicenna zuccharum alhuśar, siue succhar alhasser appellat:
& ab authore nostro alhosos, secūdum impressiones: sed se-
cundum aliqua exemplaria correcta, alhosor, & alhoser, &
alterriusmodi scribitur. Vt est in j. cap. de electione medici- *Alhosor.*
narum; vbi sic legitur, Cuius materia sit humiditas viscosa,
sicut zuccharum, & nabeth, & alhosor. Quod certè erat sicut
nostrum zuccharum candum, quod arte paratur. Habebatur
siquidem & hoc in vsu, quamuis rarò, quia nec copiose erat
vbique. Nunc autem zuccharum est in quotidiano vsu, & ex

variis regionibus in magna defertur copia. Et præsertim ex insula Lusitanorum, quæ Madera dicitur. Omne enim zuccharum hodie notissimum est. Quod autem est purius, & albius, tabarzed, siue tabarzeth cognominãt Arabes: nostri autem, zuccharũ finum appellãt. Et Venetiis optimè paratur. Aliud autem, quod cõmune dicimus, plurimi zuccharũ grossum nominant. Sed zuccharũ, quod rubeum cognominatur, non est genus diuersum, sed eiusdem generis, minus tamen purificatum & coctum. Est enim quasi spuma zucchari fini. Præterea in præsenti cõfectione, pro omnibus cõsimilibus, vnum generale est notandũ, de zuccharo recipiendo in compositionibus, quæ melle vel simili cõficiuntur. Etenim illud zuccharũ nec ratione pulueris, nec ratione mellis ponendũ est. Et hac de causa: quia si ratione pulueris, vel mellis ponatur, oporteret addere vel minuere, ad quantitatem mellis hîc necessariã, & tunc compositio disproportionaretur. Et disproportionata cõpositio non cõsequitur suam operationẽ, nec suum effectũ: vt refert Auicenna in quinto cap. de Theriacis. Et meum quidem, inquit, consiliũ est, vt non amoueatur aliquid (supple in cõpositione) quod experimentũ iuuatiuum inuenit forfasse ei illa cõplexio, illo pondere est exigens illud, cuius iuuamentũ inuenit experimẽtũ: quòd quando ipsa mouetur à suo pondere, nõ cõsequitur illã proprietatem. Hæc Auicenna. Igitur cùm reperitur zuccharũ in aliqua cõpositione, quæ melle cõficitur: nec loco mellis, nec loco pulueris ponatur. Sed prius species cõficiãtur melle iuxta modũ doctrinæ mox assignãdæ. Deinde zuccharũ per se subtiliter pulverizatum cõmisceatur. Et tunc fiet electuariũ melioris effectus, & cura medici nobilior. Lege etiã de hoc infrà, in diagalanga, scilicet in confectione de galanga, quia ibi melius declarabitur. Et scias quòd zuccharũ ponitur tantum in electuariis & cõfectionibus resoluentibus ventositatẽ: hac de causa, quia zuccharum inuiscat & ingrossat medicinas, ne ad longinqua penetrent, sed ventositatem expellant.

Saccharum tabar zeth.

Zuccharũ grossum.

Sacchari vsus.

De Miua.

MVltimoda est Miua, vt in distinctione de syrupis patebit. Sed quãdo nõ specificatur de ipsa, semper de prima descriptione intelligi debet. Porrò cùm sit, quia hîc declaratur aromatica, debet ipsa Miua recipere species inibi assignatas. Atqui si quis dixerit, quòd hæc Miua ingrediens hoc electuariũ, cùm sit aromatica, habet suam specierũ portionẽ, ex quo nõ ratione mellis, sed per se poni debet in hac vel simili

compositione. Respondendum, quod species ingredientes quãcunque miuam, nõ ingrediũtur cum tota corporali substãtia in ipsam, vt vnà simul cum ipsa misceãtur & incorporẽtur: sed quasi per modũ infusionis, suspensę & ligatæ in panno. Etiam & si ingrederentur cũ tota corporali substantia, non sunt sufficiẽtes proportionatæ doctrinæ authoris nostri, in cõfectione de musco dulci assignatæ, scilicet quòd pro qualibet libra mellis poni debent specierũ ℥. iij. vt mox dicemus In miua autẽ vix pro vnaquaque libra mellis, vel zucchari, sunt tres specierũ drachmæ suspẽsæ, & ligatæ in pãno. Quãobrẽ nõ possunt dare ei aliquã corporeitatem: & per consequens electuarium esset disproportionatũ. Ergo concludendum est, quod miua debet poni ratione mellis: & non aliter. Vide etiam de miua infrà de electuario de granis myrti, & in distinctione de syrupis, scilicet in propriis descriptionibus.

De Melle.

PLura nempe de melle dicenda sunt in cõfectione de musco dulci. Sed quia hic dicit author indeterminatè, Confice cum melle despumato: propterea (vt in pluribus) hãc notatã habeas regulã, pro omnibus similibus accidentibus. Vt videlicet pro qualibet ℥. specierum, ponantur mellis, vel zucchari, vel similis ℥. iiij. scilicet vt in vnaquaque libra mellis, vel similis, ponantur specierum ℥. iij. Sed zucchari diximus, pro illis confectionibus quæ cum solo zuccharo cõficiuntur: nõ autem pro illis quæ conficiũtur melle, & recipiũt aliquid de zuccharo, vt istud electuarium, & similia. Et hæc regula sumitur à confectione de musco dulci, vt ibi clariùs dicemus. Quandoque autem propter lasciuiam hominũ, solent huiusmodi electuaria, & confectiones parari cũ solo zuccharo, in forma solida. Et tunc de communi consuetudine (quia apud authores non reperitur) ponitur pro qualibet libra zucchari syrupizati, & perfectè decocti, specierum vncia vna. Quoniam tunc potius quæritur oris delectatio, quàm corporis vtilitas. Et de hoc vide melius infrà, in Diarhodon descriptione communi.

De Dosi.

DOsis nanque (vt Sipontinus in cornucopia scribit) datio dicitur. A Pandectario autem sic diffinitur: Dosis, Græcè donum, datum: id est datio, vel tributio. Et propriè in medicina denotat illud, quod potest dari infirmo, de illa medicina, cui adhæret, sine nocumento. De cæteris autem simplicibus hic prætermissis, quære infrà.

De con

De contritione specierum præsentis electuarij & similium.

Species equidem præsentis electuarii, & omniũ consimilium electuariorũ, & confectionũ expellentium ventositatem &c. non sunt multùm subtiliter pulverizandæ, sed mediocriter, & quasi more solutiuorum. Quapropter lege de hoc in confectione de Galanga, & in Diacymino secundo. Prætereà adnimaduertendũ est ꝙ omnia simplicia ex quibus electuaria & cæteræ confectiones parãtur, non sunt simul terenda: sed quælibet simplex medicina per se pulverizanda & cribrellanda est, si fieri potest. Et ratio est: quia omnia non sunt eiusdem cõplexionis & substantiæ. Si quidẽ quædam sustinent multùm de contritione, & quędam parũ, & quædã mediocriter: vt ipse author noster, in canone Triturationum refert. Quaproter vt ex contritione virtus eorũ non deperdatur, quodlibet simplex conterendum, per se debet conteri & pulverizari. Ac post cribrellationem quodlibet simplex per se est ponderandum, & non anteà, vt multi, non rectè, faciunt. Et hoc totum notatum habeas.

Electuarium de Gemmis &c. III.

MVLTA nempe essent in hoc Electuario de gẽmis perscrutanda: breuitatis tamen causa aliqua magis necessaria notabimus: reliqua autẽ curiosis lectoribus perquirenda dimittemus. Vocatur igitur hoc electuarium, de gemmis, à lapidibus pretiosis quos recipit. Quoniam quilibet lapillus pretiosus, etiã & margarita, atq; corallium, necnõ quoddam sal, sub hoc generali vocabulo, scilicet gemma, cõprehẽditur. Veruntamen cùm dicit electuariũ de gemmis, nõ de omnibus gẽmis, id est, nõ de omnibus lapidibus pretiosis, qui penè innumeri sunt: quoniam nec omnes competunt huic cõfectioni: sed de illis duntaxat gemmis intelligit, quas postea speciatim enumerat. Præterea sciendum, ꝙ paucissimæ descriptiões cõpositionum sunt per impressos libros, in presenti Antidotario, quæ aut in simplicibus, aut in ponderibus &c. nõ sint à librariis aliquo modo vitiatæ pro quibus emẽdãdis, nos laborẽ nõ minimũ sumpsimus, percurrẽdo quotquot exẽplaria habere potuimus, ac etiam cõferẽdo cũ aliis authoribus, vt ipsæ descriptiones pro viribus nostris essent ad amussim emẽdatæ, ad communem tam viuentium quam venturorum vtilitatem. Eas autem descriptiones, in calce nostrarum Annotationũ, prout potuimus inuenire, omni

erro

errore purgatas,in vnum,quasi sub compendio, ad legentiũ commoditatem,restringemus.Ipsi tamen errores,& mẽdæ, vbicunque fuerint,passim in nostris lucubratiunculis connotabuntur.Vnde in præsenti descriptione mendose per omnes excusiones legitur,Albarum margaritarũ ʒ.ij.Lege rectius ʒ.iij.vt cuncta exemplaria manu scripta,ex his quæ vidimus,habẽt.Nam potius credendum est tot exẽplaribus vetustis,variis manibus & temporibus descriptis,quàm paucis mẽdosis impressionibus,quę vel falso exẽplari,vel librariorũ incuria,innumeris scatent mendis. Et nouæ impressiones,antiquis sunt mendosiores:& nouissimæ sunt omnibus peiores.Quoniã imprimuntur sine correctore, scilicet bono.Vnde in imprimẽdo,non solũ non corrigũtur priores,sed sæpius alii noui committuntur errores.Non obstãte ꝙ etiam aliqua exemplaria reperiantur mendosa. Et ideò plura quæsiuimus,quia in paucis non confidebamus.Minutiores autem mendæ,vt sunt aliquæ literæ,vel grammaticæ, vel orthographiæ deprauationes, & similia parui momẽti, quæ ad cõpositiones nullũ possunt detrimentũ inferre,absq; annotatione aliqua, in propriis descriptionibus correctæ erunt:vt legenti,& cũ aliis codicibus conferenti,liquidò patebit.Est etiã alius error notandus in præsenti descriptione per quasdã impressiones:videlicet vbi in ipsis legitur, Confice cum succo emblicorum &c.Lege rectius, Confice cum melle emblicorum &c.Ioannes Manardus autẽ ignorãs errorem,& sciens succum ab emblicis non posse excipi,declarauit macerandos esse emblicos vino,vel aqua,& exprimẽdos.Quod omnino non est faciendum. Quoniam author dicit cum melle emblicorum.Cum quo melle etiam confectionem de xyloaloes,& electuariũ sarboteng,& alia plura cõficit:& ita est in libris correctis.Succum autẽ emblicorũ, aut alterius generis myrobalanorum,nusquã reperies, nisi hic,vbi(vt diximus)mẽdose impressum fuit:& nõ in omnibus,sed in aliquibus duntaxat impressionibus.De melle emblicorum autem mox dicemus. *Manardi error.*

De Margaritis.

MArgarita,siue margaritum, scilicet Vnio,quæ vulgo perla,vel perna dicitur:Arabicè autem,Hager albaro, seu albaro,in genere lapidum pretiosorum, siue gemmarum,connumeratur,quoniam & ipsa lapillus existimatur. Margaritę autem siue Vniones,nouissimę sunt in Ostreis, quas vulgò Matripernas nominãt,reperiuntur.Quantò lucid

cidiores, rotundiores, grosſiores, albiores recentioréſque ſunt: tantò efficatiores, & pretioſiores ab omnibus comprobantur. Cùm è conchis extrahuntur, integræ ſunt, & non perforatæ: arte enim perforantur: vt filo inſertæ, melius ad monilia & dextrocheria, & cætera huiuſmodi componenda aptentur. In vſu tamen medico, prę ſtantiores ſunt non perforatæ, & de ipſis intelligitur cùm abſolutè ſcribuntur. In aceto poſitæ (vt ait Albertus Magnus 24. libro de animalibus) reſoluuntur, & molleſcunt. Et iſdem Albertus teſtatur orientales eſſe meliores. Hoc porrò, quod ſequitur, propter fraudoloſos ſiue fraudulētos mallemus tacere quàm dicere: ne auaritia potius, quàm neceſsitate cōpulſi permutēt medicinas alicuius compoſiti. Tamen pro timētibus Deum, vt ſi fortè in aliquo loco, vel caſu acciderit, quòd margaritę integræ non poſsint haberi, nec etiā perforatæ, ſciāt quòd poſſint æquiualens ſubminiſtrare. Qui autē habēt vel poſſunt habere proprium ſimplex, & ponunt aliud in eius loco, non rectè agunt: & cum hoc grauiter peccāt: atq; puniendi ſunt, ſi conuincantur. Et tantò maius eſt malum, quantò ſimplex permutatum declinat à bonitate, & æquiualentia proprii ſimplicis. Igitur (namq; teſte Serapione in fine capituli de margaritis) loco margaritarū, poteſt poni pondus ipſarum cum dimidio, de ſuo cōchilio, quod matriperna dicitur. Sic enim ait: Pro eis verò (ſupple margaritis) ponitur pondus earū, & medietas ponderis, ex conchiliis ſuis magnis ſplendidis & fulgidis. Hæc Serapio. Sed cùm dixit ſplēdidis & fulgidis, ſpecificauit interiorē partē ipſius conchilii, ſcilicet Matripernæ (quæ eſt ſplendidiſsima & margaritis proxima) eſſe ponendam: & non exteriorem, quæ eſt nigra. Etiam margarita eſt nomen cuiuſdam floris

Margaritæ abſolutè poſitæ quid.

Matriperna.

De Fragmentis.

FRagmenta ſcilicet pretioſa ſecundum communē opinionē, ſunt quinque. Videlicet iſta, quę ab Authore noſtro in hoc electuario ſunt ſpecificata. Et de iſtis quinq; ſemper intelligitur, cū abſolutè fragmenta ſcribuntur. Veruntamen ſecūdum alios (vt in fine 13. cap. ſui Antidotarii Anton. Guaynerius refert) ſunt 7. quia cū iſtis quinque, etiā connumerant & margaritas & corallia, quæ ſimiliter prę ſens electuarium ingrediuntur. Igitur ſi ſeptem fragmēta petuntur, iſta duo ſcilicet margarita & coralliū, cum quinque præfatis intelligūtur. Porrò quodlibet iſtorum fragmētorum, ſiue quilibet iſtorum lapidum pretioſorum & ſimilium, molend

lendus est per se in mortario porphyrino, vel alterius lapidis eiusdem duritiei: & cum pistillo similiter lapideo eiusdẽ generis: superinfundendo aquam rosaceam donec sine tactu fiat vel si immittatur de eo in os, nihil dentibus sentiatur arenosum &c. At si mortariolum tale non habetur, molantur super laminam porphyrinam, vel similem: sicut solent pictores colores suos molere. Et omnino cauendum est ab æneo mortario.

Fragmenta lapidũ pretiosorũ & margaritarum quomodo molẽda.

De Sapphyro.

AD bene cognoscẽdum quippe lapides pretiosos, potius proficit habere sciẽtiam practicam, quàm theoricam. Sed si quis vtranq; habuerit hic erit vnicus. Quoniam repe-riuntur multis modis, atque arte effinguntur falsi lapilli pretiosi, qui à veris vix discerni possunt. Etenim multoties periti & practici, in ipsa cognoscendi arte iam decepti sunt. Quod etiã testatur Plinius in calce 12. capituli, 37. libri. Vnde nemo cõfidat in seipso de huiusmodi cognitione, sed per plures in ipsa arte cõsummatos & practicos, faciat eos subtilissimè perscrutari, ne decipiatur. Sapphyrus igitur rectius, quàm Zapphyrus dicitur: vt scribit Plin. cap. 9. lib. 37. dicẽs, Sapphyrus aureis punctis. Cœruleæ & Sapphyri raróq; cũ purpura: optimæ apud Medos: nusquã tamen perlucidæ &c. Isidorus autem cap. 9. lib. 16. Etymologiarum: Est cœruleus cum purpura, habẽs pulueres aureos sparsos: optimus apud Medos: nusquam tamẽ perlucidus. Albertus Magnus in libro Secretorũ (si verè ipsius Alberti est is qui circumfertur) dicit quod ab oriente & India exportantur sapphyrini lapides. Scribunt enim Dioscorides & Paulus potũ hunc lapidem valere aduersus Scorpionum ictus. Attamen raró ab aromatariis veri lapides pretiosi administrantur.

De Hyacintho.

HYacinthi genera secundũ Albertum Magnũ, duo sunt scilicet aquaticum & sapphyrinum. De sapphyrino autem hyacintho scribit lib. 37. cap. 9. Sed secundum Serapionem, tria sunt genera: scilicet rubeum, & citrinum, & tertiũ, quod dicit esse coloris chahali, & coloris antimonii. Et addit quod rubeus hyacinthus est aliis melior. Albertus verò dicit quòd multorum est colorum: sed viridis, habens venas rubeas, est aliis præstantior. Nos aliquando vidimus hyacinthos pulcherrimos, qui propriè videbantur similes fasianorum oculis. Est quoque eiusdem nominis flos, de quo fabulantur multa Poetæ.

De Sardonyche.

SArdonyx seu sardonychis, gemma est, cuius nomen ex duobus gemmarũ nominibus est compositũ (vt Plinius, Isidorus, & alii plures testantur) scilicet ex sarda, & onyche gemmis: quoniã mistas habet venas, quasi de vtraq; participans, sardonyx dicitur. Luminare Maius quidem, non bene percipit Isidori dicta. Vnde ipse bonus vir, pro vno & eodem intellexit sardam, siue sardium lapidem, onychem & sardonychem: vt ex sua cõfusa attestatione deprehenditur. Etenim in hac compositione, nõ quærit author fragmenta sardii lapidis, siue sardæ gemmæ (vt quidam ex iunioribus tenent) neque fragmenta onychis, sed fragmenta sardonychis. Et legendum est in Recepta Sardonychis, siue sardonycis, & non sardinis: vt malè omnes impressiones habent. Sarda igitur gemma, seu sardius lapis, rubeus est. Onyx verò vnguis humani candorẽ imitatur, vnde & nomen accepit. Onyx enim Grecè, vnguis Latinè dicitur. Sarda autẽ dicitur: quia in Sardis primùm reperta. Legito te apud Plinium & cæteros probos authores. Reperitur etiam & onyx nigra cum albis venis. Est quoque & Alabastrites lapis, dictus onyx: &c. Sunt nanque eius genera quinque. Etiam & sardæ quinque sunt genera. Consimiliter & sardonyx quinque genera habet. Vnde de sardonyche sic Isidorus scribit: Sardonyx ex duûm nominum societate vocata est. Est enim ex onycis, siue onychis candore, & sardo. Constat autem tribus coloribus: subterius, nigro: medio, candido: superius, minio. Hæc sola in signando, nihil ceræ auellit. Reperitur autem apud Indos, & Arabes detecta torrentibus. Genera eius quinque. Hæc Isidorus, Manardus autem pro sardinis interpretatus est sardium lapidem: & eum putat esse, qui nunc Cornelius dicitur vulgò autem corneola, vel corniola, quod quidem pluribus non placet.

Luminare Maius errat.

Sarda lapis.

Onyx lapis.

De Granatis.

TAli nomine apud antiquos, nõ inuenimus hos lapides, sed in generibus carbunculorum connumerantur. Hodie quasi vulgares habentur granati lapides, & vili emuntur: non obstante, quòd sæpius maligni homines, simplicioribus & minus peritis aromatariis, vitri rubei fragmenta, pro granatis vendant. Nobiliores autem iudicamus illos qui granis granatorum similantur, quàm illos qui cytini (vt iuniores dicunt) imitantur aspectum: sed eos nunquam vidimus.

De Feruzegi, siue Smaragdo.

POsset siquidem dubitari, quid sit Feruzegi (quamuis in praesenti descriptione vel ab interprete vel ab alio, sit declaratum pro smaragdo) quoniam apud Simonem Ianuensem in litera f, legitur: Feruzegi, Arabicè, stannum metallū. & in litera l, Lapis feruzegi. Arabicè, secundum Alhaui, est lapis topaceus. Si dicis ferzegi, idem est. Et in interpretationibus Andreæ Bellunensis: Alferuzegi est lapis, apud Latinos Thurchois appellatur. Tamen secundum veritatē in isto electuario, quod est cordiale, non conuenit stannum, neque topaceus, siue topacion, vel topatium, neq; thurcois. Vnde pro smaragdo hoc in loco feruzegi interpretari debet. Et sic interpretatus est Pandectarius. De smaragdo autem in Serapione capitulum incipit, Zabarget. Sed in Pandectario pro Zabarged, in pluribus locis legitur Tabarzet, quod putamus non rectè: quoniā Tabarzet (vt infrà dicemus) ad aliud refertur. Et smaragdus, non smiraldus nec smaraldus, legi debet. At Luminare Maius dicit quòd in quinto cañ. Auicennæ in simplicibus, exponitur Feruzegi quod est Smaragdus. Sed vbi sit hæc simplicium expositio in quinto cañ. Auicennæ, ab ipso quærendum est: quia nos nescimus. Porrò suspicati sumus esse mendam in codice, & legendum esse in secundo cañ. & non in quinto. Sed neq; in secundo inuenimus, neq; est, in de ægritudinibus cordis, inter medicinas cordiales. Benè quidē legitur alferuzegi in tertio cañ. videlicet in fine primi tractatus. xj. fen. scilicet in capitulo, de medicinis cordialibus: vbi à Bellunensi pro alferuzegi rescriptū est Alfaruzegi. Sed ibi nihil exponitur. Veruntamen smaragdus est lapis viridissimus, & cordialis, & multùm competit huic electuario: & secundū Plinium, Isidorum, Vincentium Beluacensem, & alios plures, smaragdi xij. genera sunt. Sed genus quod ex Scythia est, præstātius omnibus habetur. Plurimi tamen imperiti emunt fragmenta iaspidis & vitri viridis, pro smaragdo. Diuites enim & gemmarii potius, quàm aromatarii, habent peritiam secernendi gemmas, & lapides pretiosos, veros & bonos, à non veris & malis.

De Zedoaria & Zurumbet.

ZEdoaria & Zurumbet apud Arabes sunt ita confusa, q impossibile nobis videtur ad plenum ipsa declarare. Attamen quod ex eis colligere potuimus, describemus. Igitur sciendum primò, quòd capitulum de Zedoaria, & capitulū de Zeduar Auicennæ, & capitulum 172. de Zurumbeth Se-

rapionis,quod incipit:Zurumbeth, id est zedoaria,sunt vnũ & idem. Et capitulũ de zarnabo Auicennæ, & capitulũ 291. de zurumbet Serapionis, & Arnabo Pauli Aeginetæ, sunt vnum,& idem:vt legenti & capitula ad inuicẽ conferenti,expresse patet, & quod zedoaria & zeduar Auicennæ, sint vnũ & idem,intuenti Bellunensis emendationem, non est occultum. Item Auicẽna habet aliud capitulum,quod inscribitur, De zurumbet.Et secũdum Bellunensem,de zurumbad:quod quidem,cum nullo præfatorum capitulorũ concordat: scilicet ꝙ nec est zedoaria, nec est zurumbet Serapionis:quia zurumbet Serapionis(vt diximus) est zarnabum ipsius Auicẽnæ.Ergo est diuersum simplex.Et quòd sit diuersum à zarnabo, quod est zurumbet Serapionis, nõ solùm est clarum in suis lectionibus, sed etiã probatur per Rhasim, qui in 34.cap.tertij ad Almansorem,separatim de vtroq; descripsit, scilicet de zurumbet, & de zarnabo. Et quòd sit diuersum à zedoaria,clarè percipitur cùm legitur in ipso capitulo:Confert mordicationi venenosorũ vermium valde, ita vt propinqua sit zedoariæ.Et similiter probatur per pręsentis electuarii descriptionẽ, in qua vtrunq; recipitur, scilicet zedoaria, & zurũbet. Ex quibus omnibus igitur colligere possumus quòd illa radix, quæ pro zedoaria in officinis habetur, non est zedoaria Auicennæ,nec Serapionis: quoniam ipsi dicũt zedoariam habere radices rotundas,similes aristolochiæ rotundæ. Ista autẽ radix præfata, nullã habet similitudinẽ cum aristolochia rotunda. Nec est zurumbet Serapionis,scilicet zarnabum Auicennæ:quoniam ipsi dicunt,quòd Zurumbet siue Zarnabum,est arbor magna,&c.& quòd administrãtur folia,quæ sunt sicut folia salicis, subcitrina, habentia odorẽ citri,&c.Sed illud quod cõmuniter hodie administratur pro zedoaria,est radix herbæ, & non folium arboris:& per consequens non est zurumbet,siue zarnabum.Et quanuis Bellunensis in calce suarum interpretationũ dicat, quòd zurumbad est illa radix quam aromatarii Veneti appellant zedoariam:hoc tamen nõ potest esse:quoniam zurumbad scilicet zurumbet Auicennæ(vt in proprio capitulo legitur)est herba similis cypero:sed est maior,& minus odorifera,&c. Si autem herba siue planta ipsius zurumbad sit similis plantæ cyperi,nescimus:quia ipsam nondum ipsi vidimus,neq; ab aliquo potuimus edicere qualiter facta sit.Sed cùm dicit Auicenna,minus odorifera, dat intelligi, quòd ipse non de culmo,sed de radice pertractat. Nam planta cyperi,scilicet herba

ba, nullum habet odorem præter cõmunem, ſcilicet herbaceum:& iſta radix quæ pro zedoaria venditur, ſpirat magnũ odorem, ita quòd odoratior ſit radicibus ipſius cyperi: quoniam radices cyperi niſi maſticentur, non multùm effundũt ſuum odorem. Nec zedoaria officinarũ, in forma eſt ſimilis radicibus cyperi, ſcilicet quòd nec rotundo cypero aſsimilatur, nec longo. Ergo non eſt ipſa. Sed quare longum & rotũdum ſpecificauimus, infrà in trochiſcis de cyperis, Deo concedente dicetur. Præterea fortaſſe Auicenna intelligit de cypero Indo, cuius Dioſcorides in fine cap. de Cypero meminit: quod genus dicit eſſe zingiberis effigie, quodq; manducatum, croci vim reddit, &c. Quem quidẽ cyperum nonnulli putant eſſe curcumam vſualem: quoniã hæc zedoaria vſualis, habet nõ paruam ſimilitudinẽ cum zinzibere. Et forſan cum illo cypero Indo maiorẽ habeat. Vnde & Bellunenſis, quaſi clarè videtur hoc cõprobare, cùm in ſuis interpretationibus dicit: Zedoaria apud Arabes quoſdam appellantur cyperi Indi: quia naſcitur in India, & ſimilatur cypero. Hæc ille. Et ſi ſic eſt, certũ eſt, ꝙ hæc radix qua pro zedoaria vtuntur omnes, eſt verum zurumbet ſiue zurumbad Auicennæ. Et per conſequens atteſtatio prædicta Bellunenſis (ſcilicet ꝙ zurumbad eſt radix illa quam aromatarii Veneti appellant zedoariam) eſt vera. Sed animaduertendũ, quòd Serapio ſub nomine zurumbeth, habet & zedoariam. Sed in hoc tantùm differunt, videlicet, quòd zurumbet zedoaria, ſcribitur aſpiratè in fine: alterum verò zurumbet, ſine aſpiratione. Aëtius autẽ cap. xiij. ſermonis vndecimi habet in vno pharmaco, Zador, id eſt zedoaria. Quid autem ſit propriè zedoaria, neſcimus. Manardus quidem hanc vſualem, credidit eſſe veram zedoariam. Sed hallucinatus eſt. Et quid ſit zurũbet Serapionis, ſcilicet Arnabo Pauli, & Zarnabum Auicennæ, ignoramus. Et ſi zurũbet Auicẽnæ non erit (vt diximus) hęc radix quę pro zedoaria in officinis habetur, ſimiliter nobis incognitum erit. Iuniores quippe plurimos, vt Simonẽ Ianuenſem, Pandectarium, &c. non citauimus: quoniã in hoc ipſi potius confundunt, quàm illuminant mentem legentis. Igitur pro concluſione, quia zedoaria non habetur (ſaluo ſemper meliori iudicio) nobis videtur loco eius poſſe adminiſtrari zinziber. Quoniam ſi eſt (vt ait Serapio) in ſaporę & colore zinziberis, putamus etiã, & in virtute, ei propinquum eſſe. In Pandectis nouis autẽ in litera Buzaram, ſiue Buzaharam, quod ibi interpretatur zedoariæ, abſolutè le-

Zedoaria ignoratur.

Quid locũ Zedoariæ suppleat.

gitur, posse administrari zinziber pro zedoaria. Item secundum Auicennam potest poni doronicum. Item ipse Auicenna in fine proprii capituli de zedoaria, secundum Bellunensis emendationem, dicit: Ponitur in theriaca pro ea triplum ponderis zurumbeth. Nam in aliis æditionibus, non rectè ibi legitur: Permutatio triplum ponderis zurumbet pro vno theriacæ. Quoniam talis circumloquutio, nihil pro zedoaria facit. At pro zurumbet Auicennæ, cui non placuerit ponere radicem præfatam falsò zedoariam nuncupatã, quæ (vt diximus) est ipsummet zurumbet Auicennæ, poterit ponere doronicum, & cætera quæ notat ipse Auicenna in permutatione, in fine proprii capituli de zurũbet. Porrò pro zurumbet Serapionis, siue zarnabo Auicẽnæ, vt legitur apud ipsos in propriis capitulis, potest poni casia lignea, vel cubeba, scilicet carpesium: vel cinnamomum, vel nux muscata. Postremo sciendum, quòd vbi Serapio in cap. de zurumbet scripsit: Et dixit Consodonius, si nõ habes cinnamomum, pone pro eo zurumbet. Apud Paulum autem, non Consodonius, sed Posidonius legitur. Sic nempe in fine de arnabo habetur: Vnde Posidonius, Vbi cinnamomi copia nõ datur, hoc vtendum esse censet. Antonius Musa Brasaulus quidem in hac attestatione repræhendit Serapionis interpretem, asserens per oppositum in Paulo legi: scilicet quòd non zurumbet pro cinnamomo, vt in Serapione, sed cinnamomum pro zurumbet sit ponendum. Si Paulus autem apud ipsum sit alteriusmodi nescimus: in nostro tamen non per contrariũ, sed rectè vt posuimus, legitur. Etiam si esset, vt ipse Brasaulus dicit, nihil facit ad rem: quoniã cõuertuntur ad inuicẽ ista: Videlicet quòd si pro cinnamomo licet administrari zurumbet, econtrà, & pro zurumbet compensabitur cinnamomũ.

De Alfelemiemisch & omni Ozimo.

ALfeleniemisch, vel alfelengiemisch, seu felengiemisch, vel alfelengemisce, &c. est ozimum gariofilatum, vt omnes declarant: vel ozimum muscatum, vt aliqui opinãtur. Nam misch, seu mesch, Arabicè, muscus est Latinè: & alfelengiæ, basilicum: id est ozimum significat. Bellunensis autẽ in suis interpretationibus dicit: Alfelange, est herba similis ozimo. Et Pandectarius, Alfelengia, id est basilicon: alfelengiemisc, id est ozimũ gariofilatum: alfelingemischich, id est spica celtica. Et in litera f, felememiki, felemenichi: id est ozimum gariofilatum: felengemich, est genus quoddam basiliconis. Et alia plura. Simon Ianuensis autem in litera Felemenusch,

menusch,& quamplurimi ex iunioribus,multa & alia consimilia barbara vocabula scribunt: veruntamen omnes ferè in vnum concordant, scilicet quòd significant ozimum,vel ozimum gariofilatum: exceptis aliquibus, vt est Alfelingemischich,&c. In Auicēna autē & capitulū de ozimo gariofilato,quod incipit, Falamamiski:pro quo Bellunensis rescripsit Felengiemesch. In Serapione verò, capitulum de ozimo gariofilato incipit, Berengemisch,id est ozimū gariofilatū. Et quasi simile legitur in primo cap.xj.tractatus primi libri Abumeron,siue Abumaruā Auenzoar:hoc est, cum succo de berengemescha:id est Basiliconis gariofilati. Postea Serapio facit aliud capitulū de ozimo non gariofilato,quod est ozimum cōmune:quod capitulū incipit Berendarog. Est quoq; apud ipsum Serapionē aliud capitulū de ozimo carmeno,& est 73. vbi malus interpres cōfuse posuit titulum huiusmodi:De basilicon gariofilato,& est ozimum carmenum. Hinc subscripsit,Scexabram, id est ozimū carmenū, vel basilicon gariofilatū. Est preterea apud Serapionē & aliud capitulum de ozimo, & propriè est 75. quod incipit: Hameim, id est amechi, nominatur apud Romanos Selichi. Vbi sequitur authoritatē Isaac eben Amram:Est ozimū domesticum habens lata folia,& nominatur in seni:ozimū nabati,habet ramulos virides, quadrāgulatos:& color floris eius est albus, &c. Et licet hic nihil tangat de odore, tamen per alias notas coniectamus ipsum esse ozimū citratum, de quo infrà. Etiā in quinto colliget Auerrois legitur halhalbat, id est basilicon. Et hinc pertractat de basilicone gariofilato. Vnde est ꝙ Hispani,barbarè vsq; hodie vulgò,basilicū,halbahacā nominant. Latinè autē & Græcè, rectiùs ocimum, quàm ozimū dicitur. Ocimum autē,siue(vt mauis)ozimū,& basilicō siue basilicum,sunt nomina generalia,ad omnes species sui generis. Vnde ex speciebus ozimi,aliud est cōmune notum,quod habet folia ampla:& hoc vocat Rhasis ozimū maius:vt legitur in nono ad Almansorē,c.de melancholia. scilicet in electuario lætificāte. Est aliud basilicum,siue ozimū leptophyllon,quod vulgò basilicū minutum appellant, quodq; multi tenent esse basilicon gariofilatum, ex eo quod Serapio in cap.156.de ozimo gariofilato dicit:Et folia eius sunt parua, &c. Sed hi errāt, quoniā hoc basilicū minutū non habet stipitē quadrangulatū,vt ibi ipse Serapio dicit:sed potius est ozimū carmenū supradictū:quoniā etiā ibi asserit authoritate Isaac eben Amram,ꝙ ozimū carmenū est paruū. Est & *Ozimi plures species.*

aliud quod dicitur ozimum citratũ, siue basilicũ citratũ, cuius meminimus, quod quidem hodie perpaucis est notum: de quo lege infrà in confectione de musco dulci. Est etiam ozimum fluuiale, quod scribens Pandectarius dicit esse melissam, & similiter Simon Ianuensis tenet idem in litera ozimum: quoniã etiam ibi tenet, quòd ozimũ citratũ sit turungen, quod est melissa: quod est falsum. Est præterea aliud quod dicitur ozimũ siue basilicon gariofilatũ, pro quo nũc sermo protenditur, quod certe nostris temporibus extra regnum Apuliæ quasi omnibus erat incognitũ: ex quo omnes aromatarii, &c. accipiebant pręfatũ basilicũ minutũ, pro gariofilato. Et nos quidem primũ, hac videlicet tẽpestate Romam attulimus semẽ gariofilati simul & citrati, sicut & alia plura. Vnde nũc Romæ à pluribus, tam medicis & aromatariis, quàm etiã aliis hominibus, vtrunq; cognoscitur, quum paucis antè annis, neutrũ ipsorũ cognoscebatur. At omnes quotquot vident, haud dubiè cõfitentur atq; testãtur vtrũq; verũ esse, scilicet alterũ gariofilatũ, & alterũ citratũ ozimũ. Est igitur planta ocimi gariofilati huiusmodi videlicet: foliis melissæ, lõgioribus tamẽ, per ora lentè serratis: caule sesquipedali & aliquãdo ampliori, quadrato sed nõ anguloso, piloso nõ tamẽ hispido, ramoso, viridíq; ꝓpriè foliorũ colore: quæ folia etiã pilosa sunt & plana, peciolis lõgis: & inter folia & folia est spatiũ trium digitorũ, vel circa: flos ei, & spica seminis, vt cæteris ozimis: veruntamen quælibet spica habet quosdã alios, quasi adnatos spicarũ ramulos. Semen eius est minutius aliis & rotundius, subruffum trahẽs ad nigrũ, &c. Tota enim planta præter radicẽ habet odorẽ, necnon & saporem acutissimũ gariofillorũ, ita quòd folia eius vellicant linguã, propriè vt gariofilus facit. Et quanto magis senescit plãta, tãto magis folia eius sunt odoratiora & acutiora. Vnde nõ est dubiũ in eo, quin ipsum sit ozimũ gariofillatũ depictum à Serapione, nõ obstante, quòd ibi legatur, quòd folia eius sint parua: quoniã fortasse est error interpretis, qui tenens (vt alii plures) basilicũ minutũ, pro basilico gariofilato, posuerit folia minuta, vt ipse sciebat. Suspicamur autem hoc basilicũ gariofillatũ esse ocimastrũ Dioscoridis, quod tertio libro scribit, quódq; acinos siue aconos, & syluestre basilicũ ab aliis dicitur. Diximus aũt quòd est in tertio lib. quoniã in quarto libro ipse Dioscorides aliud ocimastrũ scribit, quod est alterius herbæ genus: quod quidẽ nõnulli (vt ipse refert) vocãt ocymoidẽ, & echion, & scorpiuron, & amarãtida, &c.

Ocimi Gariofilati descriptio.

De Cor

De Corallio, vel Corallo.

COrallium, siue corallion, rectius, quàm corallũ, vel corallus dicitur. Dioscorides quidem, Plinius & Serapio duo tantum coralli genera scribũt, scilicet rubrũ & nigrum. Auicenna autem ipsis iunior, tria posuit: vnde cum illis, & album cõmemorauit. Nigrum enim à Dioscoride, Antipathes cognominatur, quod rarò habetur: attamẽ est notum, sed album est notius: & rubrũ notissimũ, quod omnibus præstantius est. Vnde quandocunque absolutè, coralliũ describitur, semper de rubro intelligitur. Reperitur quãdoq; corallium subrubrum, scilicet quod nõ est veræ rubedinis, quasi sit minus maturũ: tamen pro rubro computatur. A Plinio non corallium, sed curaliũ dicitur. De quo in cap. secundo libri 32. non parum scribit, vbi & testatur corallium ferre baccas albas & molles sub aquis, quæ exemptæ confestim durantur & rubescunt: quasi corna satiua, specie atq; magnitudine Nam certum est, quòd est frutex, siue arbustum marinũ, quod crescens vitam habet vegetatiuã, vt terrestres plantæ, &c. Igitur cum sit planta, nõ est mirum si fructũ producat. Etenim cùm est sub aquis, tenella planta est: sed cum aerem persentit, ita mox durescit, quòd à lapidibus durioribus, mollitie nõ differt. vnde à nonnullis inter lapides pretiosos cõnumeratur. Et à Plinio 37 libro, inter gemmas describitur: & ex eo quòd citò in lapidem cõuertitur, gorgoniam gemmam nominat. Sed corallo achates, & corallis minio ab ipso inibi similiter descriptæ, aliæ gemmæ sunt. Quodlibet autem coralli genus, quãto magis in suo colore viget, tanto melius atq; pretiosius. Hoc est, vt rubicundum, quanto rubicundius: nigrũ, quanto nigrius: & album quãto albius, tanto melius. Etiam quanto durius, syncerius, purius, atque politius: tanto nobilius. Etenim porosum, corticosum, atque lapidibus aliis commistum, in re medica, non est bonum. *Corallium quod optimum.*

De Ebore.

EBur, vel Ebor, communiter in libris medicinæ, pro elephanti dente exponitur. Et sic est. Quanuis non de omni dente sit intelligendum: sed de illis duobus magnis duntaxat, quos nonnulli, cornua elephanti vocauêre: vt Plinius octauo libro refert, & hoc est notissimum. Est & ebur fossile lapidis genus, de quo etiam Plin. cap. 18. 36 libri loquitur. Vnde & in Canticis Canticorum Turris eburnea, de tali lapide dicitur, & non de dente elephanti: ex quo non ædificantur turres, sed in medicina, pro dicto dente accipitur. *Ebur fossile.*

De Folio.

FOlium absolutè, de folio Indo, seu malabathro (quod idem est) intelligitur. Malabathrũ autem, seu malobathrum, siue foliũ, secundum Plinium duplex est: vnum videlicet, arboreum cõuolutum, ex quibusdam Syriæ arboribus: alterum verò quod magis cõmendatur, dicit ex India afferri, quod tradũt ibi in paludibus lentis aquæ modo gigni, &c. Dioscorides enim de hoc Indico tantùm pertractat. De quo quidem amplius non exportatur. De forma autem ipsius, nemo est qui scribat. Nunquàm tale vidimus: sed neq; Simon Ianuensis (vt ipse testatur) vidit, nec audiuit aliquẽ citra mare vidisse. Dicunt tamen omnes, quòd æmulatur nardum & odore, & virtute. Vnde falsò aliqui putauêre ipsum nardi Indicæ folium esse. Nec quidem Plinius arborem malobathri Syriaci, scilicet folii Syriæ depinxit. Ex quo nescimus an hoc folium, quo communiter vtuntur aromatarii, sit ipsum folium Syriacum, an aliud. Hoc tamen folium vsuale pluries gustauimus, & quandoque inuenimus ipsum odorem & saporem, gariofili, & quandoque saporem, necnon & odorem cinnamomi vsualis, scilicet cannellæ aromaticæ, quam nos veram casiam ligneam esse non dubitamus: vt infrà, in confectione de cinnamomo dicetur. In pediculo quidem ipsius folii vsualis, magis probatur sapor quàm in ipso folio, vt quilibet experiri potest. Nunquã enim aliquid certi habuimus de hoc folio vsuali, quid sit. Ex quo igitur (quia caremus vero folio Indo, & foliũ Syriacum ignoramus) minus malum esse iudicamus, vt loco veri folii, vbi necesse fuerit, compensetur spica Inda: vel, secundum Auicennam, pondus ipsius de mace: vel, secũdum Paulum, casiam, scilicet cannellam vsualem: quàm hoc folium plantæ nobis incognitæ.

Folium supplentia.

De Foliis auri & argenti.

FOlia Auri vel Argenti dicuntur, non quòd ipsa metalla tanquàm vegetabilia crescãt in foliis & stipitibus & cæteris, sed quia malleationis arte, huiusmodi metalla, & similia plura, deducuntur & cõformantur in laminas tenuissimas, quæ à similitudine foliorũ, folia nuncupãtur: vt exempli gratia) chartæ librorum & similia, quia sunt subtilia, folia dicuntur; sic etiã & ex metallis, laminæ tenuissimæ folia appellantur. Posuit autem author folia auri & argenti, siue aurum & argentum foliatum, ob id, quia nulla meliori arte possunt subtilius conteri & puluerizari huiusmodi metalla (sed neq; per limam) sicut fit per infoliationem, quo quidem

modo

modo subtilius, quàm oleum extenditur. Ita quòd habita est huiusmodi experientia, videlicet quòd sumptis æqualibus portionibus, quouismodo, scilicet mensuræ vel ponderis ex auro & ex oleo claro, & subtilissimè perunctum vitrum, vel aliud simile, quantũ fieri potuit, ad solem vel prope ignẽ, ex ipso oleo: & postea seorsum extensum est aurũ foliatũ super tabulam: & maius spatium tectum est auro, quàm quod fuit perunctũ oleo. Hinc considerate ingenii humani nobilitatẽ. Sed animaduertendũ est, vt ipsa folia sint purissima, scilicet ex auro puro & probatissimo, & ex argẽto purissimo, absq; alicuius alchimiæ admistione. Simili quoque arte foliantur vnà aurum & argentũ, quod vocant aurum siue argentum de medietate: scilicet quòd ex vno latere est aurum & ex altero argentum. Quod quidem in præsenti electuario & similibus, in quibus ambo requiruntur, licitè potest administrari: multiplicato tamen pondere pro vtroque, scilicet vt tam aurum, quàm argentum habeat sui ponderis portionem.

Aurum & argentum de medietate.

De Melle emblicorum.

DE hoc Melle emblicorũ, quamplurimi authores variè describunt. Et cùm sit quòd ipsi adducunt authoritatẽ Rhasis, ex nono ad Almansorem, cap. de Melancholia, scilicet in electuario lætificante: attamen ipsum non sequuntur, sed quàm maximè deuiant ab eius intentione: & vnusquisq; agit secundum propriũ sensum. Veruntamen (salua semper veritate) intentionẽ authoris meliùs declarabimus. Clarum quippe est, quòd ex nono ad Almansorem, cap. & electuario à præallegatis sumitur regula faciendi huiusmodi mel, sed Authoris intentio (vt diximus) non benè percepta est. Igitur ita in textu legitur: Sumantur chebuli xx. & emblici xxx. & terantur, & in tribus libris aquæ coquantur, donec ad vnam redeant, & colentur. In colatura verò mittatur mellis libra j. Deinde bulliant, donec aqua consumpta sit. Pòst, hoc melle conficiantur species, &c. Quod quidem mel non potest vocari simpliciter mel emblicorum, sed mel emblicorum simul & chebulorum. Vnde si volumus facere verum mel emblicorum, debemus accipere limitatam omniũ quantitatẽ, scilicet quinquaginta emblicos: videlicet permutando chebulos in emblicos, hoc modo: Recipe emblicorũ quinquaginta, & terantur grosso modo ac nucleis osseis, purgentur, & coquantur in tribus libris aquæ donec ad vnam redeãt, &c. sicut suprà. Et huiusmodi est verũ mel emblicorũ. Simili modo potest de singulis simpliciter fieri mel, scilicet chebulorum, vel

Mel emblicorũ & similium quomodo conficiatur.

mel citrinorũ,&c. Sicut exẽpli gratia Author noster in practica.cap.de cura maniæ & melancholiæ sanguineæ, scilicet in electuario lætificãte,quod scribit authoritate filii Zachariæ,petit mel bellericorũ,& mel emblicorũ.Cõsimiliter etiã potest fieri mel cõmune ipsorũ, scilicet emblicorũ, bellericorum,chebulorũ simul,& cæterorũ:accipiendo ex quolibet decem, vel plus de vno quàm de alio, & ex duabus seu tribus vel quatuor myrobalanorũ speciebus, sicut cõpetẽs erit medicinæ,dummodo non plus,nec minus quàm quinquaginta de myrobalanis pro quibuslibet tribus libris aquæ ad vnam vsq; decoquendis,apponantur. Et hoc semper est intelligendum cũ sale discretionis,scilicet de mediocribus : hoc est,secundum magnitudinẽ & paruitatẽ ipsorũ:quia si sunt multùm parui vel multùm magni, addendũ est, vel minuendũ ex ipsis. Etiam animaduertẽdum quòd emblici, vt plurimũ exportantur cõfracti in frusta:quia naturaliter cùm maturantur,scindũtur in quatuor,vel plures partes. Et multoties integri plurimi inter confractos reperiuntur. Vnde ad ipsorũ proportionem, frusta emblicorum sumenda sunt : videlicet quatuor,vel quinque,vel circa,pro vno emblico. Et illi emblici sunt meliores quorum frusta (vt ait Author noster in proprio cap.)sunt grossiora,& densa,& grauia, &c. De myrobalanis omnibus autẽ,lege in cõfectione Hameeh secũda.

Emblici qui optimi.

De Geleniabin.

VT habetur in v.canone Auicennæ,& in decimo practicæ Hali filii Abbas, cap.de cõditis,& alibi:Geleniabin, quod alio nomine, muraba dicitur, & chalengebinum (vt in Hali præfato legitur) nil aliud est, quàm zuccharum, aut mel cum quo aliqua vt rosæ, vel violæ, vel flores boraginis, & similia,sint cõdita:tanquàm si diceres, Geleniabin est nomen æquiuocum, seu cõmune & generale ad omnem huiusmodi conditurã,siue cum melle,siue cum zucchario fiat. Vnde geleniabin absolutè intelligitur tam de zuccharo rosato, quàm de melle rosato : tam de zuccharo violato, quàm de melle violato.Et sic de singulis. quanuis de aliis floribus non legatur speciatim,sicut legitur de rosis,& de violis. Veruntamen,sicut dicimus zuccharũ rosatum, vel mel rosatũ, & intelligitur geleniabin de rosis:& sicut dicimus zuccharũ violatum, vel mel violatum, & intelligitur geleniabin de violis: sic etiam dicendo,mel vel zuccharum buglossatum vel boraginatum vel alchilil, &c. intelligitur geleniabin de buglossa,vel de boragine, vel de alchilil &c. Author autem in præsenti-

Geleniabin absolutè sumptum.

senti descriptione specificauit de rosis, ad differentiam aliorum, scilicet de violis &c. Sed nõ distinxit, inter mel, & zuccharum: quasi dimittens illud ad libitũ conficientis, vel potius medici ordinantis. Vnde hîc & in similibus, semper est bonum consulere medicum. Item speciatim dixit Author, vt sit colatura ipsius geleniabin. Vbi intelligitur quòd illud tale sit exprimendum, & ex illo quod exierit, siue mel, siue zuccharum liquatum tanquam mel, erit accipiendum pro conficiendo hoc, vel simili electuario: sed illud mel rosarum, est faciendum cum ipsis rosis, sicut fit zuccharum rosarum. Attamen pro præfata colatura geleniabin de rosis, liberè possumus ponere syrupum de succo rosarum, quod semper est cũ zuccharo faciendum, vel mel rosarum colatum, quod hodie habetur in vsu: & non erit contra Authoris intentionem. Pandectarius autem, & plures ex iunioribus, super hoc non declarant, sed potius perturbant. Legitote apud ipsos, & videbitis.

Confectio Alchermes &c. IIII.

CONFICIENDO quippe cõfectio dicitur. Quod nomen tã electuariis, quàm quibuscũque aliis pharmacorũ, seu antidotorũ cõpositionibus, quæ ex variis rebus cõponuntur, & in vnum conficiuntur, rectè applicari potest. Al autẽ apud Arabes, modo articulũ, modo præpositionem de, vel ex, vel simile significat. Vnde alchermes, siue alkermes id est de, vel ex chermes &c. vt alselengiemisch, alhasce, & similia multa. Chermes autem, vel kermes, sunt grana tinctorum: sed nõ illa quæ multi putãt, vt mox patebit. Confectio alchermes igitur, id est de granis tinctorũ. Quod quidem etiã interpres, in ipsius cõfectionis exordio, similiter declarauit. Et sciendum quod hæc confectio, est de inuentione ipsius Authoris filii Mesuæ: quã sub alio nomine (hoc est, cõfectione lapidis lazuli) descripsit in capitulo de lapide stellato: vbi declarat illud dicens: Confectio lapidis lazuli, ex inuentione nostra, &c. Sed animaduertendum, quòd in præsentis antidotarii descriptione, vniuersaliter per omnes impressiones est vnus non paruus error: videlicet quòd vbi legitur: Lapidis lazuli loti & præparati ℥.ij legendũ est ℥.xij. Nã errore librariorum desunt ibi x.℥. vt pluribus modis euidentius probari potest. Et primò, quia in omnibus exẽplaribus manu scriptis legitur apertè & clarè ℥.xij. Secundò, quia non solùm *Confectio Alchermes, & cõfect. lapidis lazuli idẽ sunt.*

cuncta

cuncta exemplaria præfata, sed & ipsæ impresiones omnes nulloque volumine discrepante, in descriptione prędicti capituli de lapide stellato: & consimiliter Pādectarius in ipsomet cap. vniformiter habent: Lapidis lazuli loti, & præparati. ℥. xij. Sed dicet aliquis, forsan quia doctori placuit sic variare, vnde etiam & nomina variauit: & illi quam appellauit de lapide lazuli, tribuit maiorem ipsius lapidis portionē, scilicet ℥. xij. Istam autē ob id, quia dedit ei de lapide lazuli minimam portionem, scilicet ℥. ij. noluit ex ipso lapide inscribere, sed ex chermes: ex quo igitur rectius stat lapidis lazuli. ℥. ij. quàm ℥. xij. Ad quod respondendū, ꝙ hoc nō potest esse: quia si esset, sequeretur corollarium, ꝙ tot antiqua exēplaria, variis temporibus & notariis descripta: quę (vt diximus) concorditer habent ℥. xij. prædicti lapidis in præsenti descriptione, omnia essent mendosa, tanquàm si ab vno exēplari mendoso cuncta fuissent transumpta, quod absurdum est credere: quum rationabilius sit tenere ipsas impresiones, vel à malo exēplari, vel à malis librariis (quod sæpe accidit) vitiatas esse. Et ob id, quia variauit nomen, nihil refert. Sunt etenim & aliæ multæ compositiones quæ habent plura, & varia nomina: & tamen ipsæ in nullo sunt differentes. Vt est exempli gratia, electuarium de psyllio, quod dicit author vocari ab Hamech. electuarium trochiscorum, & similia. Tertiò, patet legenti quòd iste lapis per se, solus valet ferè ad omnes pasiones, pro quibus hæc confectio ordinata est. Et hoc quidem potissimū est. scilicet quòd Doctores ponūt vt plurimum simplices medicinas in cōpositionibus, plus vel minus de vna, quàm de alia, secundum ipsarum virtutes magis vel minus competentes ad illas passiones, pro quibus ordinātur ipsę compositiones. Et hoc intelligitur proportionabiliter, secundum dosim vniuscuiusq; rei. vt exēpli gratia: Intrant confectionem vnā musci ℥. ij. & cinnamomi ℥. iiij. respectu qualitatis ipsorū plus intrat de musco, quā de cinnamomo, &c. non obstante, quòd aliqua quandoque ad alteriusmodi intentionem ponuntur, in ipsis compositionibus: vt puta, quæ ad corrigendū quorundam malitias: &c. Et si sic est quòd ad omnia, ad quæ ordinata est ista confectio, magis valet iste lapis quàm quodlibet cæterorum simpliciū: sequitur nō credēdū, tam parum in ea posuisse authorem, de ipso lapide. Quartò, nō est iste lapis tam perniciosus, vt nō possit de eo propinari nisi in minima quantitate: quia teste ipso authore in capitulo proprio, dosis eius est. à. ℥. j. vsq; ad

Medicamentorum compositionis ratio.

℥. j. s.

ʒ.j.s.& secundum alios codices vsque ad ʒ.ij.s. Ergo in tota ista confectione satis parum sunt xij ʒ. Quintò, ait ipse author in dicto cap. ꝙ quidã ex sapientibus posuerunt ipsum lapidem in cõfectionibus lætitiæ:& propriè ʒ.viij. ex eo, ad libram vnam, ex confectione. Nam, vt in exordio ipsius descriptionis patet, ista confectio est multùm lętificans. Ergo si in vna libra possunt poni ʒ.viij. in ista autem quæ cõposita est propè libras ij. ponendo ʒ.xij. non cadunt nisi sex ʒ. in librã vnam cõfectionis:& per cõsequens, non est multùm. Sextò, Consuetudo generalis est multorũ, & præcipuè Arabum, ꝙ si in vna quauis compositiõe, plura simplicia, immediatè vnum post aliud: eiusdem põderis vel mensuræ recipiũtur, semper vno ana omnia illa concluduntur. Igitur cũ sit, quòd immediatè post lapidis lazuli lotionem, sequitur margaritarũ ʒ.ij. Si ergo fuissent ipsius lapidis ʒ.ij. posuisset Author ambo (vt in aliis consueuit facere) in vno ana. sic videlicet: Lapidis lazuli loti & præparati, margaritarum ana ʒ.ij. & non quodlibet ipsorum per se, cum suo põdere. Ergo secundũ veritatem dicti lapidis xij. ʒ. sunt, & non ij. Et ex hoc vltimo, vnũ generale notãdũ sequitur. Hoc est, ꝙ vbicunq; in descriptionibus istius Antidotarii inuenietis per libros, duo pondera medicinarum, vel plura similia, vel cum ana vel sine ana: immediatè vnum post aliud, scitote sine dubio errorem esse in aliquo ipsorum: nisi sit diuersimodè positũ, vel cum aliqua operatione intermedia. Exemplum de primo est in emplastro de meliloto, vbi legitur: storacis ʒ.v. bdellii tãtũdem. item aliud exemplum in oleo de euphorbio, vbi est: olei de cheiri, ʒ.v. vini odoriferi tantundem. Et similia. Exẽplum de secundo est in emplastro sinapismo, vide ibi. Præterea animaduertẽdum quòd in descriptione præsentis cõfectionis, quæ est in præfato capitulo de lapide stellato, per libros impressos, imprudentia librariorũ, duo pondera medicinarum sunt transposita: videlicet vbi in ipsis legitur. Et proiice in eo calido, ambræ crudæ frustatim incisæ ʒ. vj. & accipe ligni aloës crudi, & darseni, ana ʒ iiij. legendũ est per contrarium, scilicet: Et proiice in eo calido, ambræ crudæ frustatim incisæ ʒ.iiij. ligni aloës crudi, & darseni, ana ʒ. vj. vt in pluribus exemplaribus correctis habetur: & in cunctis libris, est in descriptione antidotarij. De ipso autem lapide, satis clarè loquiť Author noster, in proprio capitulo, quod est de lapide, stellato: quoniam vult, quod lapis lazuli sit de generibus lapidis stellati. propterea lege: Et scias quòd lapis

stell

ſtellatus habet multa alia genera præter duo, ab authore deſcripta: vt legitur apud alios. Sed cùm dicit ipſe Author in præſenti deſcriptione: Lapidis lazuli loti & præparati, inſurgit nobis dubitatio, an præparatio eius ſit diſtincta atq; diuerſa ab ipſius lapidis lotione, quã præparationem nuſquã apud authores legimus. Igitur ſciendũ, quòd illa cõiunctio, ſiue illud &, multimodè ponitur in oratione: ac plures etiã habet ſignificationes, ex quibus aliquas, quę magis videntur cõpetere huic declaratiõi adducemus. Prima eſt, ꝙ illud, &, aliquando non ponitur copulatiuè, ſed expoſitiuè, pro, ſcilicet, vel id eſt. Et ſic poteſt ſtare in hac deſcriptione, quia lauatio ipſius, poteſt etiã præparatio dici. Et ſic, loti, id eſt pręparati. Secunda, poteſt ſignificare illud, &, ſermonis corroborationem: vnde tunc loti & pręparati, ſic intelligere poſſumus, videlicet ꝙ ipſe lapis taliter ſit lotus, ꝙ ſit præparatus. Etiam poſſumus accipere illam circumloquutionem in hunc modũ, ſcilicet ꝙ lauãdo, trituretur ipſe lapis: cuius trituratio eſt ipſius præparatio. Et tũc loti & præparati, id eſt, loti & triturati, ſiue per triturationem & lotionẽ pręparati. Etiã poteſt intelligi, videlicet quia duplici modo lauatur ipſe lapis: primò, cum ſimplici aqua: & talis ablutio eſt ad remouendum ab eo nocumenta quæ habet, & ad purificandũ eũ. Secundò, lauatur decies cum aqua roſacea: & hæc ablutio non eſt ad remouendum ab eo aliquod impurum ſeu nocumentum, ſed ad meliorandum eum: quæ lotio ſecunda, poteſt dici præparatio. Et ſic loti, ſcilicet per primam ablutionem, & præparati, per ſecundam.

Et coniunctio interpretatur.

De Chermes ſiue Alchermes, &c.

CHermes, vel Kermes, vel charmes, vel charmas, &c. idem eſt & ab omnibus exponitur, granũ tinctorum. Verũtamen plura ſunt grana quibus infectores & fullones vtuntur: ſed duo tantùm ſunt principaliora grana, quorum alterum abſolutè, & quaſi antonomaſticè dicitur granum tinctorum: quod aliter coccum, ſeu coccum baphicum, ſiue coccus baphica: & ſecundum Serapionem, charmen dicitur. Alterum autem granum, nõ abſolutè granũ, ſed granum chermes, vel ſimpliciter chermes (vt propriè vulgus vocat) dicitur. Et hoc granum eſt, de quo Author intelligit in præſenti deſcriptione, & aliis pluribus locis. Quo videlicet grano vtũtur tinctores ſolummodo ad tingendum ſetam, quæ poſtea à chermes vel charmes, chermeſina aut charmeſina cognominatur. Et reperitur hoc granum ad radices quarũdam herbarum

Granũ abſolutè poſitũ ſignificat coccum baphicum.

rum, sed abundãtius ad pimpinellæ radices, & propriè ad illas quæ sunt annosæ & crassæ: quasi in superficie terræ. Rustici quidem in pluribus Italiæ locis colligunt, & præcipuè montanis & asperis. Vtrunque enim tam coccum quã chermes, apud tinctores notissimum est. Nonnulli tamẽ ignorantes chermes, coccum intelligunt, ob id, quia in exordio præsentis descriptionis legitur declaratũ, ꝙ sunt grana tinctorum. Sed hi decipiuntur: quoniam chermes est aliud à cocco: & hoc multis est clarũ. Vnde aliqua res tincta in cocco, coccinea dicitur: quæ autem in chermes, chermesina (vt diximus) vocatur. Modus autem tingendi setam in chermes, apud ipsos infectores, & alios plures, notissimꝰ est. Nec expedit quidem scribere ipsum, quoniam aromatarii nõ habẽt exercere tingendi artem: sed quando volũt huiusmodi cõfectiones parare, in quibus ingreditur ipsa seta tincta in charmes, ab ipsis tinctoribus possunt eam emere. Et aduertendũ quòd ipsa seta debet esse recenter tincta: quod clarè Author notauit, cùm dixit: Et propriè: super cuius tinctura nõ præteriit spacium extensum &c, Hoc autem diximus, quia scimus ꝙ plurimi, cùm inueniunt in receptis setam tinctam in chermes: accipiũt scissuras seu quisquilias pannorum sericorũ charmesinorum, quas proiiciunt sartores, tanquã non amplius aptas ad vestimẽtorum vsus super quarũ tinctura, transierũt plures anni, nõ aduertẽtes quod dicit author: Fac modicum bullire, donec aqua rubeat. Ex præfatis autem scissuris seu frustulis, siue per modicã siue per multã decoctionem, nunquã aqua rubebit: & per cõsequens, nullã possunt tribuere medicinæ virtutem. igitur (vt diximus) necesse est, vt sit recenter tincta. Non tamẽ recẽtissimè, sicut extrahitur ab infectionis vase, vt adhuc permadescat: sed post primam vel secundam suæ exiccationis diem: & inde inter spacium octo vel decem dierũ fiat operatio submersiõis eius in succo pomorum dulcium, & aqua rosata &c. Præterea nõ ignorandũ ꝙ hoc nomine chermes vel charmes, vocatur etiã tinctura rubri coloris, cuiusdam generis laccæ, siue (vt mauis) lacchæ, vt legitur apud Serapionem in capitulo de laccha. Itẽ animaduertendum quòd in pluribus locis huius Antidotarii, & alibi per mendosas impressiones, pro chermes est positũ chesmes: vnde inibi legitur mẽdosè: Seta tincta in chesmes. Et quãdoq; per contrariũ in aliquibꝰ locis, in quibꝰ legẽdũ est chesmes, legitur chermes. De quibus omnibus locis suis dicetur. Chesmes autem sunt passulæ, id est vuæ passæ sine

Chermes à cocco differt.

Chesmes.

sine arillis. Pro quibus lege infrà, in lohoc ad caliditatem. Et de seta, vide in confectione de musco dulci.

De Ambra.

Ambra cruda.

AMbra quidem declarabimus in Diambra. Sed quia Author dicit in præsenti confectione, ambræ crudæ, insurgit dubium, quare dixerit ambræ crudæ, cùm ambra non coquatur: quia non sustinet aliquid de decoctione? Dicendum quod Author notauit hoc, ne aliquis liquefaceret illam in aliquo calido liquore, & postea commisceret in istam confectionem. Quod quidem foret, præter suam intentionem. Et ideò ad maiorem expresionem subiunxit: Minutatim incisę, quasi dicat: non prius liquefiat, sed sicuti est, incidatur minutatim, & ponatur in cõfectionem calidam: non tamen bullientem, sed habeat tantùm caloris, quòd ipsa ambræ frustula possint liquefieri. Et hac de causa voluit Ambram incidi, vt ad liquefaciendum eam sufficiat parua caliditas: quæ non sufficeret, si integra poneretur. Quia quantò pars maior est, tantò maiori calore, vt bene liquescat, indigere videtur. Qui quidem multus calor, non esset de authoris intentione.

Confectio de Xyloaloes &c. V.

RAESENS cõfectio ab ipso xyloaloes, quod est lignum aloes, nomen accepit. Et licet non sit multùm in vsu, verũtamen est optima compositio. Sed sciendum quòd per omnes impressiones, in ipsius lectione, est vna circumloquutio, in qua permutata est vna dictio: pro qua, licet peritus aromatarius potius percipiat sensum authoris quã sensum literæ: tamen simplex & nouus, ac competẽter literatus aromatarius sensum literæ sequens, de facili potest errare. Quoniã cùm ibi legatur: Foliorũ citri, & corticum eius: secundum literã intelliguntur folia arboris, & cortices etiã arboris: quia illud relatiuũ eius, de natura sui semper refertur ad suum antecedens: non obstante: quòd quandoque pro antecedenti ponatur sequens. Si autem antecedens accipitur pro arbore, ergo & suum relatiuum. Et non est dicendum, quòd antecedẽs debet intelligi de fructu: quia arbores tantũ, & plantæ: producunt folia. Ergo secundum literam accipiendæ sunt cortices arboris, & non fructus. Quod quidem est falsum. Porrò huiusmodi error (vt sæpe cõtingit) ab imperitia librariorum ortum habuit. Nam in multis antiquis libris

libris, sic scriptum est: Foliorum citri, & corticum citri: vel citrii, in hoc secundo, vt in vno correctissimo exemplari legitur. Et quidem rectius, quia absq; relatiuo, ad vtrunq; refertur: primum videlicet ad arborẽ, secundum autem ad fructum: quia vtriusq; genitiuus, simili voce profertur, scilicet citri. Scriptoribus autem modernis & impressoribus, visum est elegantius dici cum relatiuo, quàm replicare dictum vocabulum. Et potius suæ ignauiæ, quàm doctoris peritiæ attendentes, veritatem voluminis corruperunt. Quapropter rectius legendũ est: Foliorum citri, id est arboris, & corticũ citri, id est fructus. Auicenna quidẽ in quinto canone, tractatu tertio primæ summæ, habet duo electuaria de xyloaloes, sed ipsorũ descriptiones multùm differunt ab ista. Rhasis etiã in antidotario diuisionum, cap. de medicinis cordis, habet confectionem de xyloaloës, similiter differentem. *Cortices citri.*

De Xyloaloes.

XYlumaloës, siue mauis xyloaloës, id est lignum aloës. Xylon enim Græcè, lignum Latinè dicitur. Agalochũ, vel agallochũ à Dioscor. & Paulo vocatur. Agalochon enim Græcè scribitur, quod in Serapione, agaloyan semibarbarè: & similiter in Auicenna agalugin vel agalugẽ legitur. De quo ipse Auicẽna in secũdo cañ. cap. facit. vbi probatur eius error, scilicet quòd tanquam diuersum, scripsit aliud capitulum de Xyloaloës. Sed maiori errore culpãdus est Christophorus de Honestis, qui in confectione de musco dulci, dicit Auicennã non pertractasse in secundo can. de ligno aloës, cùm (vt diximus) duo capitula fecerit. Signum est, quòd neutrum ipsorum ipse Christophorus legit. Etiã non sine culpa est Ioannes Michael Sauonarola: qui in quinto suæ practicæ, vbi de lignis quibus in medicinis vtimur, pertractat decẽptus quasi lignũ aloës & xyloaloës fuissent diuersa. vtrunq; scripsit. Ait enim de lignis: Lignum aloës, lignum tamarisci: xyloaloës, &c. A quibusdam aliis agalugi, agalosia, & agalusini, id est lignum aloës scribitur. A Serapione autem, Hoad vocatur. Etiã absolutè descriptũ, lignum Indum, est lignum aloës: vt probatur per ipsum Serapionem in proprio cap. & per Auicẽnam in cap. agalugin. & cap. xyloaloës. Porrò secundum prædictos multa sunt genera & species ligni aloës, & diuersis nascuntur regionibus: vt in India, & Arabia, &c. Sed omnibus melius est Indum (aduerte tamen ꝙ non intelligimus per lignum Indum hìc notatum, illud quod vulgò Ligum sanctum, & lignũ Guaicum nominant.) & propriè

illud quod absolutè, lignum Indum vocatur. Sed qualiter sint ipsius arbor, folia, fructus, &c. nullus depingit. A Dioscoride tantùm dicitur quòd est lignum, quod ex India atq; Arabia importatur, thyno siue thyiæ vel thuiæ ligno simile, maculatum, odoratum, gustu astringens cum quadam amaritudine, & quòd cute verius quàm cortice vestitur, &c. Serapio autem & Auicenna dicunt, quòd melius est Indum, nigrum, trahens ad varium colorē, habens multam aqueitatē, graue, durum, grossum, in quo nulla est albedo, & quod remanet multùm super ignē, & quod magis submergitur in aqua: natans verò, est priuatum vita & spiritu: & est malum, &c. Sophisticatur autē lignum aloës multis modis: vt cum lignis cōsimilibus, & præcipuè cum lignis radicū syluestris oliuæ, & chamælææ atque Thymelææ, &c. Et quandoque bulliunt ipsum lignum bonum, & accepta decoctione desiccant illud, atq; vendunt. Vnde rarissimè ab aromatariis purū emitur.

Xyloaloes quomodo cognoscatur.

Qui autem volunt cognoscere atq; secernere bonum à malo, accipiant frustum ipsius, & ponant super carbones viuos, sed non flammantes: & si, cùm vritur, spirat bonum odorē, & liquescit bulliens tanquam incensum aut bitumen, bonū est: quod autem non est huiusmodi, proiicite: quia vel nō est ipsum, vel est non bonum, id est mortuum: & prius bullitū aqua, &c. Per saporem autem, & submersionē in aqua, non sunt bonæ probationes: quoniam plura ligna sunt (vt diximus) ligno aloës similia, amara, & quæ in aquis submerguntur, &c. Quod autē dicitur à Pandectario, & nonnullis aliis ex iunioribus, de paradiso terrestri, &c. nostris temporibus per Lusitanorum nauigationes, probatū est esse fabulosum: quoniam (vt audiuimus) hi ingentes syluas inuenêre pluriū generū ligni aloës. Attamen adhuc à nemine potuimus ediscere folium eius, &c. Dicitur autem lignum aloës (vt Ruellius, de Natura stirpium ex Aëtio refert) à quadam coloris similitudine, quam habet cum aloës herbæ succo. Et fortasse etiā ab amaritudine, licet ipsum lignum non sit ita amarum, vt succus herbæ aloës. Aliter autem, multùm differt alterum, ab altero.

De Sisymbrio.

Sisymbrium duplex est: alterū videlicet genus mentæ, quā nonnulli balsamitam, & mentam aquaticam appellitāt: & alij (vt Brasaulus scribit) mentam Florentinā nominant. Veruntamen multi pro menta Florentina, intelligunt mentam cōmunem, id est hortulanam. Alij autē teste Dioscoride,

de,hoc ſiſymbrium vocant ſerpillum, & herbam Veneriam, vel Veneream. Arabicè autē dicitur nemam,ſeu nemem,vel nemen,quo nomine etiam & ſerpillū vocant Arabes. Et hoc genus ſiſymbrij dicitur terreſtre,vel cāpeſtre:quoniā in terrenis & campis naſcitur: quanuis etiā iuxta riuos aquarum plurimum reperiatur. Vnde & menta aquatica nominatur. Et dicitur etiā terreſtre,ſeu campeſtre ad differentiā alterius ſiſymbri,quod eſt aquaticum: quoniā ſemper in aquis oritur,de quo mox pertractabimus. Siſymbriū autē terreſtre, id eſt balſamita,ab omnibus cognoſcitur. De quo facit Auicen.cap.ſub nomine nemem vel nemam, ſecundū Bellunenſem. Vnde valde mirati ſumus de Simone Ianuenſi,& Ioanne Iacobo Manlio &c.iunioribus, qui culpāt Auicēnæ interpretem,quòd malè interpretatus ſit,Nemen,id eſt ſiſymbrium. In quo ipſi potius culpādi ſunt. Nam rectiſsimè interpres Auicennæ hoc expoſuit:quoniam(vt legēti & conferenti ad inuicē patet)non eſt principaliter capitulū de ſerpillo Dioſcoridis, vt ipſe Simon dicit. ſed potius eſt ipſummet capitulum de ſiſymbrio,balſamita vulgo dicta. Porrò vt videri poteſt in Dioſcoride,multa de ſiſymbrio dicuntur,quæ etiā Serpillo coueniunt. Vnde putamus hoc ſiſymbrium(vt ipſe Dioſcor.ſcribit)ſerpillū dici. Et licet Auicenna,aliqua in ſuo cap.(quod incipit Nemen)de ſerpillo cōmiſceat: veruntamen habet in eo omnia ferè ad literā, quæ Dioſcor.de hoc ſiſymbrio poſuit:quāuis nō ſic ordinatè. Ait enim Dioſcorides lib.2.cap.cxx. Cōtra ſtillicidia vrinæ,calculoſóſq;, ſemen ex vino bibitur. Auicenna autē, quando bibitur cum vino prohibet diſtillationē vrinæ,& extrahit lapidem. Item Dioſcor. Tormina & ſingultus cedat. Auicen. Et confert dolori ventris pungitiuo cum vino, etiā confert ſingultui cùm ex eo bibitur cum vino: & ſemen eius eſt fortius. Item Dioſcorides:Folia in capitis dolore, fronti aut temporibus illinuntur. Auicenna:Et fit emplaſtrū ex foliis ſylueſtris ſuper caput & frontē,& ſuper tempora,ad ſoda, & confert. Dioſcorides item,Contra veſparū, apūmq; ictus. Auicēna:Et ex eo fit emplaſtrū puncturæ veſpæ,&c. Quis igitur legens hæc, audebit dicere hoc cap. Auicēnæ de Nemen,nō eſſe de ſiſymbrio? Sed re vera ipſe Auicē.accipiens ex Serapione,cōfudit ſiſymbriū cum ſerpillo. Nam hoc nomen Nemem, ſiue nemen,apud Arabes,eſt æquiuocū ad ſiſymbriū,& ad ſerpillū. Vnde Serapio ſub vno cap.quod eſt 299. quod incipit,Nemen, duo capitula Dioſcoridis concluſit: videlicet capitu-

lum de Serpillo,& capitulũ de sisymbrio terrestri,siue agresti,vt ipse scribit: Et primum descripsit capit.de duobus generibus serpilli, postea subiunxit capit.de sisymbrio: quod barbarè & corruptè,sisnabarion nominat:vt legẽti, & Dioscoridi conferenti,non est dubium. Ex quo titulus dicti capituli Serapionis,non debet stare absolutè de serpillo,sed de serpillo & sisymbrio. Et similiter capitulum Auicennæ, de Nemem non est de sisymbrio tantùm, sed de sisymbrio & serpillo mistum,atque confuse editum. Et scias,quòd per sisymbrium absolutè descriptũ:hoc semper intelligitur,quod licet aliquando(vt in locis ficcioribus) transeat in formam nepitæ, vt vix dignoscatur à nepita illa videlicet, quæ vulgò mentucia dicitur: tamen odore semper cognoscitur, quoniam mutando formam, non mutat odorem. Alterum autem sisymbrium à Dioscoride descriptum, quod est aquaticum:est illud propriè quod vulgo cresionem, vel cresciomẽ, & nasturtium aquaticum nominant:ex eo,quòd sapore maximè ęmulatur nasturtium. Vnde aliqui cardaminam,quasi nasturtianam vocant. Nam cardamum Græcè, nasturtium est Latinè. Nonnulli etiam hoc sisymbrium aquaticum(vt Dioscorides tradit)siõ appellãt. Non quòd sit propriè sion, sed quia oritur in riguis, vt sion: atque vt plurimum, simul cum eo crescit:vnde coniectamus ex eo esse quod vulgò dicitur,cresion siue crescion:tanquã si diceretur,crescens cum sion.Non est dubium in eo, quin sit ipsum:quoniam ad vnguem conuenit Dioscoridis descriptioni. Auicenna verò vocat istud pupillam oculi, & erucam aquæ,& apium aquæ,& facit de eo cap.quod est de pupilla oculi. Sed existimauit idẽ esse cum sio:quia fecit aliud capit.quod barbarè inscribitur, de sumio. Vbi Bellunensis pro sumio,vertit sium,& pro pupilla oculi,vertit charealhayn. Vnde in capitulo de sumio legitur:Sumium quid est,est curati albani:pro quo Bellunensis vertit Charealhayn, vt suprà, quod est pupilla oculi. Et sequitur: Existens in aquis stantibus, & in ipso est bonus odor,& dicetur in capitulo de caf &c. In capit.de caf,autem erat scribendum,charealhain præfatũ,quod est pupilla oculi.Ergo ipsa duo capitula, sunt vnum & idem,vt legenti non est dubium. Sion autem propriè est illa herba, quæ vulgari vocabulo Romæ, chãnæa dicitur. Et ipsum est verè lauer. Non obstante quòd nonnulli abutantur his vocabulis, vocando lauer.& crescionem:qui vnam, & qui aliam herbam. Vnde est, quòd à quibusdam hoc sisymbrium aquaticum, falsò

Pupilla oculi. *Eruca aquæ.* *Apiũ aquæ.*

falsò lauer dicitur: ac etiam est quædam herba nascens in aquis, quæ in acetariis simul cum prædictis comeditur, & nõ est ingrati saporis: quæ à quibusdam similiter, lauer falsò appellatur: quámq; alii etiam falsò crescionẽ vocare non desinunt. Cuius quidem herbæ fatemur nos verum ignorare nomen. Porrò hi non animaduertunt, quòd sisymbrium aquaticum, & illa herba (cuius proprium nomen ignoramus) nõ habẽt odorẽ: cũ verũ lauer, scilicet, sion vel sium, dicat Dioscorides habere folia odorata. Igitur channæa præfata, est verum lauer: quia habet (vt Dioscorides scribit) folia olusatro similia, quæ sunt odorata, &c. vt quilibet experiri potest: quoniam cùm confricuerit digitis folium eius, persentiet suum bonum odorem. Hæc sanè sunt, secundum Dioscoridis veritatem. Quæ autem ab aliis, tam antiquis, quàm iunioribus, de sio dicũtur, tum breuitatis causa (cui semper studebimus) tum etiam quoniam sunt in ipsis plura contradictoria, quæ non parum cõturbant legentium mentes, libenter omisimus. Curiosus verò lector, quærat per seipsum: vbi etiam inter alios plures, inueniet errorem Simonis Ianuensis, & Pandectarij, scribentium crescionem esse Dioscoridis senecionem, &c.

Descriptio electuarij Sarbotheng, & est lætificans, descriptione Hamech filij Zachariæ, &c. VI.

DECLARATVR in præsentis electuarij exordio, quid sarbotheng significat, hoc est lætificans. Vnde electuarium sarbotheng, id est electuarium lætificans. Et ponit Author hoc electuarium, authoritate Hamech filij Zachariæ; & eiusdem authoritate, ponit alium modum electuarij lætificantis, in practica, scilicet in capit. de cura maniæ, & melancholiæ sanguineæ. Filius Zachariæ autem, qui est Rhasis, in pluribus suis libris, vt in nono ad Almansorem, & in Continente, &c. Habet plura, variáque electuaria lætificantia. Etiam in Antidotario Nicolai est electuarium lætificans. Iuniorum quoq; plurimi, vt Bartholomæus de Montagnana Consiliator, &c. ponunt electuaria lætificantia: quærite apud ipsos. De gallia muscata, quæ est compositio, quære in distinctione de trochiscis. Simplicia autem alibi declarantur. Sed vbi dicit: Fiat omnium trituratio bona, intelligatur subtilissima.

Rhasis est filius Zachariæ.

Modus electuarij de citro ex inuentione nostra &c. VII.

Cvm dicit Author: Ex inuentione nostra. declarat ipsum apud alios non esse quærendum. Verũtamẽ in pręsenti descriptione, pro omnibus consimilibus declarandus est vnus pessimus error, qui vitio librariorum passim per impressiones, in pluribus cõpositionibus legitur. Igitur animaduertendum quòd sicut in isto electuario, ita & in multis aliis pharmacorũ descriptionibus, pluries per ipsas impressiones reperitur positum vnũ quinque, vel ʒ. vel ℥. vel alterius generis ponderũ, pro vno semis. Sed huiusmodi erroris causam coniectauimus, atq; inuenimus. Nam, vt legentibus exemplaria manuscripta patet, sępe scriptores antiqui vtebantur abbreuiationibus, in transcribendo libros, & præcipuè illarum dictionum quarum frequentia non minima erat in libris: arbitrantes illas (ob sui frequentiam) sine difficultate à lectoribus posse intelligi: nolentes in minus necessariis, consumere tẽpus & chartas. Hinc fuit, quòd in pluribus medicinalibus libris pro vno semis frequentabant scribere primam literam tantùm ipsius dictionis cum puncto, sic ſ. vel sic ß. Vt exempli gratia, In præsentis electuarii descriptione scripserunt, musci ʒ. ß, & dosis eius est ℥. ß. &c. Vel sic: musci ʒ. ſ. dosis eius est ℥. ſ. &c. scriptorũ sequentiũ postea nonnulli illud ſ, longum, & extensum cõuerterunt in s. paruum & retortum, scribentes sic, Musci ʒ. s. dosis eius est ℥. s. Hinc impressores, & artis medicinæ imperitiores, putantes illud s, paruum, atq; retortum, esse characterẽ abachistarũ, quem simili figura in suis characteriis numerationib⁹, pro quinque describũt, aliqui ipsorũ cum dicto Abachistarũ signo, quinque significante, & scripserunt & impresserũt. Nonnulli autem peius, magnificãtes errorẽ, loco eius signi posuerunt v. quod more antiquorũ Latinorum, vsq; in præsentem diem, pro quinque numeratur. Hinc est, quòd in præsenti descriptione per plurimas excusiones, legitur mendosè, Musci ʒ. v. & dosis eius est ℥. v. quibus in locis legendum est verius, musci ʒ. s. dosis eius est ℥. s. vt in exemplaribus & libris correctis habetur. Etenim si fuissent quinque musci ʒ. potius esset inscribendum de Musco, hoc electuarium, quàm confectio sequens, in qua duo tantùm musci. ℈. ingrediũtur. Consimiles igitur errores quicunq; fuerint, locis suis connotabuntur.

Errorum causa.

Confectio de musco dulcis, &c. VIII.

NVLLI dubiũ est, quòd à musco presens confectio denominationẽ accepit. Dulcis autem dicitur, ad differentiã amaræ, quæ post ipsam immediatè sequitur. Auicẽna quippe in quinto can. scilicet in primæ summæ tractatu primo, habet 6. cõfectiones de musco, & vna tantùm ex ipsis cognominatur dulcis: & tractatu tertio, habet etiã vnũ electuarium de musco. Filius Serapionis autẽ in vij. sui Breuiarii, habet tres descriptiones, quarum prima dicitur dulcis: secunda, Diamuscũ amarũ: tertia, nec dulcis, nec amara titulatur. Haliabbas etiã in x. practicæ habet medicamẽ de musco dulce, necnon & amarũ, ac etiam præter hæc vnum electuarium musci. Rhasis quoq; in nono ad Almansorẽ, cap. de tremore cordis. habet vnum electuarium, quod vocat Diamuscũ preciosum. Et in antidotario diuisionũ, cap. de medicinis cordis. habet vnam aliam confectionẽ de musco. Et Bartholomæus de Montagnana in suo antidotario, habet Confectionẽ diamusci matricalis. Diamuscum autem idem est, quod compositio, seu electuariũ, seu cõfectio de musco. Omnibus autem vsitatiores sunt istæ filii Mesuæ. Animaduertendum autem, quòd in præsenti descriptione de musco dulci, per omnes impressiones, est vnũ mendum: videlicet vbi legitur, galliæ, ocimi citrati, omnium añ. ℨ. ij. ß. Legẽdum est rectius: galliæ, ocimi citrati, añ. ℨ. j. ß. vt est in cũctis exẽplaribus correctis. *Diamuscum.*

De Seta.

VVlgaris notitiæ hodie Seta est. Sed rectius dicendum sericum, vel sera, à seris vermiculis qui aliter bombices dicuntur. At cùm legitur, setæ crude adustæ, videtur esse contradictorium in lectione: quoniam crudum & adustum sunt contraria. Non enim potest esse crudũ, quod est adustũ. Bene tamen potest aduri, quod est crudum. Ad quod dicendum quòd Author nõ sine ratione hoc dicit. Et ratio hæc est: videlicet quod sciens ipse sericum in bullienti aqua, vbique extrahi à suis folliculis, & quòd sericum sic extractũ, potest aliquo modo dici coctum: ideò Author posuit crudum, quia non quærit hoc sic extractũ: sed vult, vt accipiantur folliculi recentes, quos omnino nõ tetigit aqua. Qui forficibus dissecti, & pelliculis intrinsecis, ac vermiculis viuis vel mortuis, optimè purgati, incidantur in frusta, & assentur, &c. Modus verò assandi ipsam setã, pro diamusci cõpositione ponitur à *Seta cruda*

Bulchasi, in libro Seruitoris. Lege ibi.

De Ocimo citrato.

SVprà in electuario de gemmis, de omni ocimo mentionẽ fecimus, hîc autem ocimum citratũ tantùm est elucidandum. Omnes etenim iuniores, vt Simon Ianuensis, Christophorus de Honestis, Luminare Maius, Lumen apothecariorum, Thesaurus aromatariorum, &c. in hoc ocimo citrato hallucinati sunt. Et qui melissam, & qui ocimum gariofilatum, & qui vnum, & qui duo simplicia esse putãtes plurimas scripsêre fatuitates. Enimuero ocimum citratum nõ est melissa, sed est species basiliconis, per se distincta ab aliis, & similiter à melissa. Planta enim eius Venetiis primum vidimus, & inde semen collectum, paucis antè annis Romã attulimus. Vnde nũc Romæ à multis cognoscitur. Folia enim eius sunt latiora, & lõgiora omnibus speciebus ocimi. Sunt etenim tanquam folia citri. Et odor ipsius ocimi est, vt perfectissimus odor citri. Quæ folia, si non fuissent molliora foliis citri, multi deciperentur in ipsis, credentes non ocimi, sed citri folia esse. Et his tantùm notis distinguitur à communi basilico. Et hoc verè (vt suprà diximus) putamus esse quod scribit Serapio capitulo 175. quoniam nulla reclamat nota. Non obstante, quòd ibi nihil de suo citrio odore legatur: quoniam forsan vel ab authore, vel ab interprete imprudenter omissum sit. Semen quidem, vt commune basilicum, habet nigrum, & oblongum: flores albos, &c. Non habemus in eo dubium. Porrò siquidem potest esse, quòd eiusdem virtutis sit cum melissa: quoniam si communem habent odorem, nõ est impossibile, vt easdem habeant vires. Quòd si habent, licitè possumus altero pro altero vti: quod quidem sapientioribus iudicandum relinquimus.

De Been, & Ben.

DE hoc Behen, vel Been, vel Beem, poteramus facere declarationem suprà in electuario de gemmis, & in cõfectione de xyloaloes, in quibus etiam recipitur. Sed quia hæc confectio de musco dulcis, est in frequentiori vsu, & plurimi ex iunioribus, in cõfectione ista consueuerunt illud declarare: ideo & nos voluimus cõcordare cum illis, faciendo declarationem de ipso, in præsenti confectione. Et licet Ben non ingrediatur in istã confectionẽ, hac de causa tamen, vt aliqui non decipiantur in eo propter cõsimilem prolationẽ, quam quasi habet cum been, aliqua de eo necessaria subscribemus. De been igitur inter Doctores mira varietas in scribendo

prob

probatur. Vnde alii sine aspiratione Been, alii autem cũ aspiratione Behen scribunt. Veruntamẽ omnes in vnũ concordant, scilicet quòd sint radices albæ, & rubeæ quæ ex Armenia deferũtur. Quorũ authoritates pro maiori parte, ob eius clariorẽ declarationẽ, adducemus. Igitur Auicẽna in secũdo cañ. scribẽs sine aspiratione ait: Been quid est? frusta aspera, vel lignea, quæ sunt radices ex siccitate contractæ, carnosæ, seu habentes rugas, vel lineationes: & sunt duarũ specierum, quarum vna est alba, & altera rubea &c. Vbi Bellunensis pro been, rescripsit bhemen. Cum Auicenna autẽ tenet Simon Ianuensis dicens: Been est radix quæ de Armenia defertur: & est de eo albũ, & rubeum, &c. Concordat cum istis & Thesaurus aromatariorũ, affirmans quòd debet scribi per duplex ee, sine h, Serap. autem describit aspiratè, sic: Ienden, id est behen. Abẽmesuai: Species eius sunt duæ, scilicet rubeæ & albæ, & sunt ambę venæ in magnitudine radicis pastinacę paruæ, &c. cum quo cõuenit Lumen apothecariorũ dicens: Behen scriptum duplici ee, & cũ h, idẽ est, quod radix alba & rubea: quæ ambæ portãtur de partibus Armeniæ, &c. Luminare Maius autẽ, reprehẽdens Lumẽ apothecariorũ, sic ait: Hic etiã dicit quòd been cordiale debet scribi per h, quod apud probos Authores nõ reperitur. Nam Serapio est Author non solùm & probus & fide dignus, sed plurima laude dignissimus, qui scribit cũ h, behen. At ipse bonus vir in electuario de gẽmis, in huius declaratione adducit authoritatẽ Serapionis, amoto illo h, authoritate sua. Matthæus Syluaticus autẽ, id est Pandectarius, econtrà scribit: quia concordans se cũ Serapione, ad authoritatem Auicennæ, quam ipse adduxit, addit h, quod quidem Auicenna non habet. Porrò Christophorus de Honestis scribit prius sine h, been, & dicit quòd est radix alba & rubea: & paulo pòst describit cum h, & dicit, quòd illud idẽ est: Insuper nos autem dicimus quòd vel cum h, vel sine eo scribatur, nihil refert: & idẽ est, quod radix alba, & radix rubea, &c. Attamen ipsæ radices ex Armenia ad nos amplius nõ aduehuntur, & quæ apud nostrates colligũtur, non sunt radices been, sed alterius herbæ: quoniam radices been sunt paruæ, vt radices pastinacæ erraticæ: & sunt benè odoratæ, vt probatur per Doctorũ descriptiones: Radices autem huius vsualis adulterini been, sunt grossæ, & sine bono odore: & præcipuè radix rubea. Etiã affirmant Doctores, radices been habere viscositatẽ quandã, quam istæ vsuales minimè habẽt: ergo nõ sunt, &c. Potest autem poni loco eius, teste Auicẽna

Been supplentia. in dicto capitulo de Been, quantitas ponderis eius tuderi, & medietas ipsius linguæ auis. Sed secundũ Haliabbatẽ, qui (si non est additio interpretis) asserit absolutè been esse pastinacam syluestrem, potest poni ipsa pastinaca syluestris. Ait enim in secundo practicæ, cap. 43. Beem quoq; duæ sunt species, est enim rubeũ & album, & est pastinaca syluestris, &c. Ben verò per simplex e, & sine h, est fructus cuiusdam arboris, similis myricæ, teste Dioscoride, à quo balanus myrepsica, id est glans vnguẽtaria appellatur: vt patet, cõferendo cap. Serapionis de ben, quod incipit Habben, id est granum ben, cum capitulo ipsius Dioscoridis de glande vnguentaria. Ait namq; Dioscorides lib. 4. cap. 41. Glans vnguẽtaria, fructus est arboris myricæ similis, magnitudine auellanæ nucis: cuius nucleus Grecarũ nucum, id est amygdalarũ more tritus, humorem reddit, quo ad preciosa vnguẽta, pro oleo vtuntur. Nascitur in Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido Iudææ. Præfertur plena, recens, candida, quæ facilè delibretur &c. Idem dicit Simon Ianuensis, & addit quòd hoc granũ est albũ, triangulatũ, simile carthamo: sed maius nec ita oblongum, à quo exprimitur oleũ muscellinũ, quod Dioscorides vocat oleum balaninũ, &c. Et nos affirmamus, quod verum dicit: quoniam pluries Romæ habuimus ex illis à quodam mercatore, Frãcisco Macza nomine, qui illã vendebat. Et propriè vulgariter grana illa vocabat, fructo de bene: quasi dicat fructum de ben. Est granum triangulatũ, album, magnitudine paruæ nucis auellanæ, trahens aliquãtulum ad formam pistaciorũ: intus habẽs substantiã vnctuosissimam, quæ digitis compressa reddit oleum abundanter. Et omnes Authores cõueniunt in hoc, præter Christophorũ de Honestis, & Quiricum de Augustis de Terthona, dictum Lumen Apothecariorũ, qui valde hallucinati sunt, tenentes ben esse semẽ cataputiæ, scilicet Keruæ. Non enim aduerterũt, quòd Author noster in suo de simplicib. lib. facit capitulũ de Ben: & distinctè capitulum de Albemesuch, quod est cherua. Et in hoc Antidotario docet fieri oleum de ben: & per se, oleum de cherua, id est de cataputia. Opinamur eos in affinitate vocabulorum deceptos esse: intelligendo pro Almesus, quod est granum ben, Albemesuch, quod est cherua. Quia de vtroq; est magnum, & paruum, &c. Miramur etiam de peritissimo viro Antonio Musa Brasaulo, qui in suo Simpliciũ Examine deceptus est, intelligendo sub hoc nomine been & ben fructum. Nam been non est fructus, sed radix Armeniaca,

Ant. Musæ Brasauli error.

meniaca,& c. Bullunensis quidem in Auicenna pro ben, rescripsit ban.

De Spica in generali.

Est animaduertendum de Spica, quòd quandocunq; est absolutè descriptum spica, vel spica nardi, aut nardus simpliciter, vel nardi spica: semper intelligitur, & idem est, quod spica inda, & spica aromatica. Vocatur spica, attamen est radix, teste Galeno, primo de antidotis, qui ait: Spicā nardi appellamus, licet radix existat, à similitudine quam cum spicatis obtinet. Hæc Galenus. Similiter quandocunque inuenitur, spica nardi aromatica, seu nardus aromatica, idem est quòd spica indica seu nardus Indica. Item si reperitur, spica nardi Indicę, seu spica nardi aromaticæ, idem est & clarius intelligitur. Quum autem inuenitur, spica Celtica, seu nardus Celtica: idem est quod spica Romana, nardus Romana: spica Gallica, & nardus Gallica. Et econuerso, si reperitur nardus Romana, seu spica Romana, &c. Idem enim sunt spica Celtica, spica Gallica, & spica Romana, & nardus Celtica, nardus Gallica, & nardus Romana. Si autem inueniatur, spica nardi Celticæ, seu Romanæ, seu Gallicæ apertius habebitur. Sub nardi quidem nomine, intelligitur tam spica aromatica, id est Inda, quàm spica Celtica, sed quia spica Aromatica est nobilior & præstantior Celtica, ideò quādo absolutè legitur, spica, seu nardus, de nobiliori semper est intelligendum. De speciebus autem nardi Indicæ & nardi Celticæ, non oportet facere declarationem: quoniam satis clarè scriptum est de eis à Dioscoride, & ceteris fide dignis authoribus. Sed aduertendum, quòd aliquando inuenitur scriptum per libros, nardus montana, vel nardum syluestre, vel nardum rusticum &c. & sunt aliæ res, vt patet per Dioscoridem, qui primi libri capitulis, videlicet 8. 9. & 10. secundum Hermolai translationem particulariter de ipsis loquitur. Quære ibi. Hoc tamen non omittendum, quòd plurimi putant idem esse nardum Celticam, & saliuncam: sed re vera sunt duo ab inuicem distincta, quamuis odore & virtute nō differāt. Vnde sub nomine speciei nardi Celticæ, & pro ipsa spica Celtica, hodie plurimi saliūcam emūt. Potest tamē indifferēter alterū pro altero administrari. Est enim saliunca tam breuis, ꝙ rarò pollicarē altitudinē trāscēdit. Vnde à Plinio scribitur, ꝙ necti non potest. Portant eā herbarii in sacculis, & hoc est notum. Spica Celtica autem illa est, quæ in manipulos redacta, atque ligata, cum foliis oblon

Spica absolutè sumpta *Nardus.*

Saliunca.

oblongis,&c.venditur.Plinius quidem de vtraque loquitur.

De Musco.

MVſcus enim duplex eſt:vel (vt melius dicatur) muſcus eſt nomen commune,ad duo ſimplicia.Igitur eſt muſcus,res naſcens ſuper arbores,& lapides &c. Et hoc bryon dicitur Græcè,Arabicè autem vſnee,vel aſne,vel axneeh. Facit enim Dioſcorides de huiuſmodi generibus duo capitula: videlicet vnum de muſco arborum,in primo libro:& alterũ de muſco marino,in quarto libro.Serapio autem facit cap. de vſnee,quod quaſi ad literam,eſt capitulum Dioſcoridis de muſco arboreo.Auicẽna verò de his,cõfuſe in duobus capitulis pertractauit:quorũ alterũ intitulatur de muſco : vbi Bellunenſis pro muſcho:reſcripſit thaleb.In quo cap. tangit muſcum fluuialem,aqueum,& terreum, & marinum atque petroſum &c.Alterum autem inſcribitur de vſnee,in quo dicit ꝙ vſnee ſunt cortices tenues,ſubtiles,circunuolutæ ſuper arborem ferentem glandes,& pinum,& nucem &c.Et de huiuſmodi muſci generibus,non intelligitur,cũ abſolutè muſcus deſcribitur.Et præcipuè in his,& ſimilibus cordialibus confectionibus. Sed eſt alter muſcus,ſcilicet illa res valde odorata,quam vulgo muſcum,& muſcatum vocant,de quo apud Græcorum & Latinorum antiquos, nulla fit mentio. A iunioribus autem Græcis,licet de eo nõ petractent,vt eſt Aëtius,Paulus,Actuarius &c.in ſuis compoſitis pharmacis quandoque receptum legimus,& moſcum vocant. Arabicè autem meſch,vel miſch,& almiſch.dicitur.Serapio enim facit de eo cap.Sed in ipſo Arabum authoritates tantùm adducit:quia(vt diximus)à veteribus Græcorum & Latinorũ nõ ſcribitur.Similiter & Auicenna in ſecundo can.habet capitulum de hoc muſco:& in de viribus cordis,etiã illius meminit.Scribunt etiam de muſco hoc odorato,& alii Arabes : vt Rhaſis,in tertio ad Almanſorem:& Auerrois,in quinto Colliget &c. Magis diffuſe autem Serap.& Auicẽna : quib⁹ aſſerentibus ꝙ excipitur ex quodã animali,quod Gazella nuncupatur,cùm in partibus noſtris nõ reperiatur, oportet nos (velimus nolimus)credere.Iuniores autẽ ferè omnes,de hoc muſco pertractant.Sed omnibus clarius Braſaulus in ſuo ſyruporũ examine.legitote ergo apud ipſos. Hoc tamen non ignorandũ quòd muſcus in modica quantitate,eſt magnæ operatiõis:& ideo ſufficit parũ de eo in medicinis apponere.Nec debet cõteri, ſed diſſoluendus eſt in aqua roſarum, vel alio conuenientiori modo aptandus,vt optimè commiſceatur

Miſch.

ſceatur cum aliis medicinis. Præterea animaduertendum ꝙ muſcus facillimè adulteratur: vnde multoties ſtercus murium,& plura conſimilia deluſoria, pro muſco venduntur. Neq; confidendum, quia folliculi videntur integri: quoniã non deſunt impoſtores qui eos effingunt ſimillimos, atque variis implent rebus,& ponunt inter verum muſcum vſque dum recipiant eius odorẽ: poſtea extrahunt,& vendunt mulierculis,& non peritis viris &c.

De melle.

PLura etenim ſunt mellis genera, ſed quando abſolutè ſcribitur, de melle apum, optimo, dulci, tenacis ſubſtantiæ, ſcilicet non multùm aquoſo: colore flauo, trahenti ad albedinem,& propriè colore palearũ (vt author noſter, in ſermone de aqua mellis ſcribit) odorato, ſcilicet bene olente, digito adhærente, puro &c. intelligitur. Mel apum diximus ad differẽtiã mellis alteri⁹ rei, alteriúsve animalis. Quoniã ſunt quædam animalia, apibus multo maiora, atque ferociora, quæ vt plurimum in cauernis arborum mellificãt, & vulgo crabrones, ſiue calabrones appellantur: quorum mel, multi colligunt,& comedunt &c. Dulce autem poſuimus ad differentiam amari: quoniam in Sardinia, teſte Dioſcoride, reperitur mel amarũ, ob id, quia inibi abſinthio veſcantur apes. Cætera non ſunt dubia. Præterea cùm ſit, quòd author dicat in præſenti deſcriptione: Confice cum melle crudo, quod ſit quadruplum ponderis omnium. Inſurgunt nobis duo quęſita. Primum eſt, an mel omnino crudum ſit adminiſtrandum? Quoniam vt aiunt Dioſcorides,& Serapio, capitulo de melle. Dioſcorides: Mel crudum inflat aluũ, & tuſsim proritat, ob quam cauſam deſpumato vti oportet. Serapio autẽ authoritate ipſius Dioſcoridis, illud idẽ ſcribit. Inquit enim: Et mel, cuius ſpuma non eſt ablata, facit tuſsim,& laxat ventrem quare neceſſe eſt, quòd non adminiſtretur, ante quàm auferatur ſpuma eius. Igitur &c. Secundum eſt, an debeamus ſemper ſumere quadruplum ponderis omnium ſpecierum, de ipſo melle, vt ipſe Author dicit,& nunquàm triplum, vt Auicenna, Haliabbas &c. præcipiunt? Ad primum dicẽdum, quòd Dioſcorides & Serapio illo in loco intelligũt mel crudum per ſe ſolum, non eſſe adminiſtrandum ægris: miſtum autem cum aliis medicinis (vt in præſenti confectione) bene poteſt adminiſtrari. Et hoc non ſolùm probatur per præſentem Authoris noſtri confectionem, ſed & per alios probos authores. Vnde filius Serapionis in ſeptimo breuiarii in ſui

diamu

diamusci dulcis confectione, ait: Conficiuntur cum melle nõ decocto. Et Auicenna in quinto canone, in prima & penultima descriptione confectionũ de musco dicit: Confice cum melle crudo. Sed ad hæc poterit quispiam obiicere, dicẽs ꝙ licet dicant isti cum melle crudo, vel non decocto: tamen nõ per hoc declarant illud non esse despumandum, quoniã mel in sua prima bullitione potest despumari: & per illum, non intelligitur coctum, sed despumatũ tantùm. Ergo despumãdum est. Ad hanc quidem obiectionem, plures habemus authoritates contrariũ probantes, videlicet ꝙ omnino ipsum mel, pro huiusmodi confectionibus, non debet igni appropinquari. Vnde Auicenna in sua cõfectiõe de musco dulci, clarè ait: Confice cum melle quod est sicut extrahitur de fauis, quod non inuenit ignis, crudum, ad vnum tria &c. Item Haliabbas in decimo practicæ similiter in sua confectione de musco dulci, dicit. Et cum faui fluentis melle, quod ignem non attingit, distẽperabis &c. Et in hierę picrę descriptionę, ait: Dabis cũ melle distẽperatas crudo quod ignis non attigerit. Igitur cùm specificatur mel crudum nõ est despumãdum. Vnde mel istius confectionis & similiũ, oportet vt sit optimum, & purissimum, quod nõ indigeat despumatione: quoniam in quinto can. in modo syrupi acetosi Galeni, secũdum Bellunensis traductionẽ, sic ait Auicẽna: In bono melle non eleuatur spuma. quapropter non est necessarium, vt decoquatur multùm. Et Gentilis super quintum ipsius Auicennæ, scilicet super confectionem de musco dulci præfata, dicit: Mel cùm est purum, non indiget despumari: despumari autẽ expostulat, ipsius impuritas. Ergo omnino sicut exthahitur de fauis, est administrãdũ in præsenti confectione. Etenim ratio, qua Authores moti sunt, vt cũ melle crudo cõficiantur huiusmodi electuaria, hæc est: Videlicet ꝙ cõsiderantes ipsas confectiones capitis ægritudinibus debere conferre, melius visum est eis esse, si cõficiantur cũ melle crudo, quàm cũ melle cocto: quoniã mel crudũ (vt dicit Dioscorides) inflat, habet quãdam ventositatẽ, qua mediante faciliùs vapores huiusmodi confectionũ ascendunt ad caput, ad cõfortãdum cerebrũ &c. Reliqua autem mellis crudi nocumẽta, species, & cætera quæ cum eo miscẽtur, auferunt, siue cõprimũt: ex quo postea, nec tussim cõmouet, nec aluũ lacessit. Et per consequens benè. Ad secundum autẽ dicimus, ꝙ generaliter in omnibus compositionibus &c. semper obseruandi sunt canones & regulæ illius Authoris, de cuius libro ipsar

Mel crudũ quare cõfectionib. adhibeatur.

ipsarũ compositionum descriptione sumuntur. Verbi gratia: In præsenti Antidotario filii Mesuæ, sua obseruãda sunt præcepta. Et in libris Auicẽnæ, & Haliabbatis, semper ipsorum obseruandæ sunt regulæ. Et sic de singulis aliis Authoribus. Igitur si de mente filii Mesuæ parabitis confectiones, & Electuaria &c. vbi alia nõ assignatur regula, ad istam semper est recurrendum. Et sic cuilibet specierum ponderi, quatuor mellis dabitis pondera. Et eadẽ regula obseruetur etiã in omnibus cõpositionibus quæ cum solo rob, aut zuccharo, aut simili, in forma electuarii conficiũtur. Illis autẽ quę in tabulis seu rotulis, in forma solida, ex zuccharo parãtur, alia infrà assignabitur regula. Aduerte quoque quod vbicũque de melle non specificatur crudum, aut coctum, semper de despumato est intelligendum. *Mel nõ specificatũ, despumatũ denotat.*

Confectio de Musco amara, &c. IX.

AD SVPRASCRIPTAM confectionẽ quę vocatur de musco dulcis, si addantur hæc pauca simplicia, amplius non erit dulcis, quoniã amaritudo quorundam istorũ superat illius dulcedinem: ex quo postea rationabiliter dicetur Confectio de musco amara. Sed sciendũ, quod per impressiones, in ista descriptione, sunt aliqua, non rectè posita: videlicet vbi in ipsis legitur: Cinnamomi ℨ.j.s. lege rectius, Cinnamomi ℨ.ij.s, confice vt suprà &c. Quoniam sic est in omnibus exemplaribus manuscriptis, & in illo de vulgari excusione. Et habent Lumẽ apothecariorũ, & Paulus Suardus, qui aliter Thesaurus aromatariorum dicitur, & Nicolaus prępositus. Luminare Maius autẽ mendose habet vt impressiones. Itẽ, in fine istius descriptionis, per plurimas impressiones nescimus, ad quid sit additum iterum aloës ℨ.j.s. alias ℨ.ij.s. Cassetur quoniam frustrà est ibi, nec legitur in libris correctis &c. De aloë autem, & eius lotione quære infrà in pilulis alephanginis.

Modus confectionis testiculi uulpis, & est satyrion. X.

VOCATVR nempe ista compositio, Confectio testiculorũ vulpis, ab ipsis testiculis quos recipit. Et non intelliguntur de vulpe animali, sed sunt radices cuiusdam herbæ, sic vocatæ, quæ aliter satyrion dicitur. Vnde interpres in eius exordio declarauit, dicens: est satyrion. Potest & ista

nempe, vt sequens vocari Diasatyrion. Imò rectius, quia maiorem quantitatē recipit de ipsis testiculis, & est minor compositio quàm sequens. Etenim idem significat, confectio testiculorum vulpis, quod Diasatyrion. Veruntamen quia Authori placuit sic vocare eas, vt cognoscatur altera ab altera, fiat vt ipse statuit. Et ista vocatur, Confectio testiculorū vulpis. sequens autem specialiter, Diasatyrion. Sed sciendum, ꝙ in præsenti descriptione sunt per impressos libros quinque simplicia quæ in exemplaribus antiquis non legūtur, nec in libro de vulgari impressione: videlicet, Draganganti, gummi Arabici, alfelengiemisch, cubebæ, & macis. In duobus tātùm libris de recētioribus manuscriptis inuenimus, & inibi erāt cum linea in inferiori parte signata tanquam semicassa: ex quo apertè nobis patuit, illa esse quorundā additiones, quæ postea à librariis textui inserta fuere. Deleantur igitur de textu, nec in confectione immisceātur, nisi de voluntate alicuius medici (pro suis infirmis duntaxat) ordinatum fuerit. Quoniam cuilibet medico, pro suis infirmantibus licitū est, & quandoq; expediens, secundū necessitates, non solùm permutare aliqua in confectionibus &c. sed addere, & minuere. Imò & alia, de sua inuentione, pharmaca ordinare. Veruntamen (vt diximus) pro suis ægris tantùm. Est etiam in Antidotario Nicolai, vnū aliud Diasatyrion, diuersum ab istis.

De Satyrione.

CVm sit quòd Author in præsenti descriptione dicat: Accipe satyrionum, qui abscinduntur à patre suo. (Et alia litera habet à pari suo, quæ falsa est) multi errant in collectione ipsorum, non intelligentes, quid sit abscindi à patre suo. Et hic est sensus: Ille abscissus est à patre suo, qui generatus est à patre suo. Nam hæc herba satyrion siue satyriū, & quælibet eius species similiter, talem habet naturam, ꝙ quolibet anno generat in fusto radicis eius vnam radicē, in forma vnius testiculi vulpis animalis: & sic in primo anno vnā, & in secundo anno generat aliam similē. Et secunda tollit virtutem primæ, taliter quòd illa prima quæ est tanquā pater, amissa sua virtute debilitatur, mollificatur, moritur, & exiccatur. Filius autē crescit, impletur, magis viget, &c. Et ita in tertio anno generat aliam, quæ noua suscipit virtutē veteris: ita quòd nō amplius habet semper quàm duas radices, rotundas in forma testiculorū: & vna ipsarū est tanquā pater. reliqua verò loco filii. Qui filius, interfecto patre suo, generat sibi filium, qui postea est interfector ipsius, &c.

Et

Et in hoc dignoſcitur pater à filio, quia filius eſt tactu durus, ſiue firmus, ſuccoſus, plenus, & tener: pater vero eſt mollis tactu, rugoſus, terroſus, nigrior, & ſemimortuus. Quoniam ipſe pater amittendo ſubſtantiam ſuam debilitatur (vt diximus) exiccatur, & perditur. Quapropter filius, id eſt nouus teſticulus, eſt accipiendus pro huiuſmodi confectionibus. Et ne decipiatis in nomenclaturis: quoniam hæc planta plura habet nomina. Vnde dicitur ſatyrion, ab effectu: teſticulus vulpis, à forma, à ſimilitudine, necnon & virtute: quia in re venerea eſt tanquã teſticulus in animali: vocatur etiam interfector patris ſui, à proprietate & natura: triphyllon ſiue trifolium, à numero foliorũ, quia nõ amplius quàm tria folia producit, &c. Et ne fortè quis diceret, quòd ſatyriũ abſolutè, nõ intelligatur teſticulus vulpis, Author noſter in iſtarum duarum confectionũ deſcriptionibus, declarauit apertiſsimè cùm in prima quam de teſticulis vulpis inſcripſit, dixit: Accipe ſatyrionũ, qui &c. In ſecunda autẽ econtrà, vocauit ipſam Diaſatyrion, & poſtea dixit: Recipe teſticulorũ vulpis, &c. Et ſcias ꝙ hoc eſt ſingulare ſatyriũ: quoniã ſatyrium habet plures ſpecies in ſuo genere, veruntamen abſolutè (vt dictum eſt) de hoc ſemper intelligitur. Etiã ſi non ſpecificatur de veteri, ſemper radix noua ſumenda eſt, & præcipuè ad venerẽ excitandã. Et econtrà, ſcilicet ad libidinẽ coërcendam, altera debemus vti: quoniã omnes tradunt alterã alteri aduerſari. Et hoc in omni ſuo genere intelligitur, quanuis in Dioſcoride nõ legatur niſi in capitulo, de teſticulo canis: quoniã de vtroq; teſticulo vulpis, ſcilicet nouo & veteri, noſtris tẽporibus pluries experientia habita eſt, ſcilicet ꝙ teſticulus vulpis nouus comeſtus maximè excitat libidinẽ. Et ecõtrà ſi quis comederit veterẽ radicẽ per plures dies, velut puellulus, nihil perſentiet libidinis. Et ſic de ſingulis. Genera autẽ, ſiue ſpecies ſatyrionũ, Simon Ianuenſis octo ſe vidiſſe enumerat. Veruntamen palma Chriſti vulgò dicta, nõ eſt Buzeiden, vt ipſe credidit, de quo clariùs mox dicemus. Dioſcor. quidẽ facit cap. de ſatyrio triphyllo, quod verè eſt teſticulus vulpis nuncupatus. Facit etiam cap. de altero ſatyrio, cui plura cõtribuit nomina. Item facit alia duo cap. vnũ videlicet de teſticulo canis (ſic enim vocatur apud nos, à Græcis autẽ orchis, aut cynoſorchis dicitur) & hic quoq; vulgaris notitiæ eſt. Alterum cap. eſt de teſticulo, qui ſerapis nuncupatur, & hi ambo ſpecies ſatyrionũ ſunt. Facit præterea & duo alia cap. videlicet de Cratægono & de phyllo: quæ à qui-

Satyrij nomẽclatura.

Satyrij vires contrariæ.

busdam etiam putantur esse satyrionum genera, & præcipuè phyllum. Serapio autem cap. 90. de testiculo vulpis, scribit vtrunq; capitulum Dioscoridis de satyrio, per quod etiã probatur testiculus vulpis idem esse quod satyrium. Et capitulo 91. de testiculo canis, ipse Serapio describit capitula Dioscoridis de testiculo canis, & de testiculo serapia, pro quo inibi barbarè Sadachia legitur. Facit & aliud cap. Serapio de buzeiden, quod dicit esse speciẽ satyrionis, & est 260. in quo capitulo nec Dioscoridem, nec aliquem alium Græcorum citat. De quo Buzeiden & Auicenna similiter in secundo canone capitulum facit, quod buzeiden, vel buzeidan, vel buzidan (vt Bellunensis traduxit) Simon Ianuensis authoritate glossatoris librorum Rhasis ad Almansorem, declarat esse illam satyrionũ speciem, quæ vulgò dicitur palma Christi. Et hoc etiam dicit Luminare Maius, in triphea maiori Auicennæ, vbi & adducit authoritates Galeni & Serapionis. Nobis autem non clarè constat hoc esse verum, quoniã contradicit Serapioni & Auicennæ: quæ dicunt buzeiden esse radices duras, lignosas, albas, rugosas, & asperas, similes behen albo, &c. Palma Christi autem (vt quasi quotidie videmus) habet radices teneras, lenes, sine rugis, subcitrinas, & absque vlla lignositate: ergo non potest esse buzeiden. Bellunensis autem in suis interpretationibus, in litera Alhabe: dicit, quòd hæc radix Damasci est nota, & similatur raphano paruo, oblongo: & quòd quidam dicunt esse speciem hermodactylorum, & apud Arabes appellatur alhabe, & buzeiden. Quapropter quænam sit ista species satyrionis lignosa, dicta alhabe, & buzeiden, adhuc incompertũ habemus. Omnes enim species satyrionis, quas cognoscimus, sunt carnosæ, & absque lignositate aliqua. Hermolaus Barbarus in suis Corollariis, pro buzeiden scripsit bucheiden: & similiter Ruellius in suo de Stirpibus. Brasaulus autem in suo Simplicium examine, tenet firmiter quod bucheiden sit palma Christi: & addit ꝙ Auicenna scribit de ea in secundo cañ. sub nomine digiti citrini, &c. Ergo secundum ipsum, Auicenna facit duo capitula de palma Christi: scilicet capitulum de buzeiden, & capit. de digitis citrinis. Sed re vera neutrum ipsorum est de palma Christi. Porrò ꝙ palma Christi non sit buzeiden, iam probauimus. Veruntamen si palma Christi sit digiti citrini Auicennæ, lectoribus coniectandum dimittimus. Hoc autem dicimus, quòd si palma Christi (vt omnes credunt) est genus siue species satyrionis, clarè patet, quòd non est digiti citrini

Buzeiden.

quoniam Auicenna in ipſo capitulo de digitis citrinis, nihil de proprietate venerea cõmemorauit: quæ proprietas, in omni ſatyrionum genere ſpecialius & efficacius viget: neque in permutatione ipſius poſuit loco eius aliquod genus ſatyrionis, ſed hezeriaſcen, ſiue hazaraſen, & ſod. Vel vt Bellunenſis vertit, hezargieſan, & Shad. De hezeriaſcen autem ipſe Auicenna facit cap. in ſecundo cañ. in quo cùm dicit: Loquemur de eo in capitulo de feſire, ſcilicet teſſera, vel feſcera. declarat apertè, hezeriaſcen eſſe feſceram, id eſt bryoniam, quę & vitis alba dicitur. Quod confirmat Bellunenſis in ſuis interpretationibus. Et in capitulo de feſire ipſe Auicenna ait: Feſire quid eſt? eſt alhazaraſen, & eſt vitis alba, &c. Sod autẽ ſeu Shad, vt ipſe Bellunenſis etiam interpretatus eſt, eſt cyperus. Neutrum quippe iſtorum valet ad excitãdam venerem. Igitur ex dictis patet quòd digiti citrini non ſunt ſpecies ſatyrionis, & per conſequens, non eſt palma Chriſti: quoniam palma Chriſti, tam in radicibus, quàm in foliis, quam etiam in cæteris notis, probatur eſſe ex ſpeciebus ſatyrionis. Præterea ſcribit Ruellius quòd ſatyrium triphyllum, Galliarũ Rura, teſticulum ſacerdotis nominant. Apud nos autem Rura, pro teſticulo ſacerdotis intelligunt chelidonium minus, quod non eſt ſatyrij genus. Etiam Pandectarius facit capitulum de teſticulo ſacerdotis, quod ad vnguem eſt de chelidonio minori: ex quo pro teſticulo ſacerdotis ſemper intelligendum eſt chelidonium minus, & non ſatyrium trifoliũ. Sunt præterea & alia plura genera ſatyrionũ, quæ ſine aliquo ſpeciali nomine, viſu tantùm cognoſcimus: quæ quidẽ indifferẽter ſatyria & teſticulos nominamus: & inter ipſos, qualis ſit teſticulus leporis, à quibuſdam deſcriptus, neſcimus ſecernere. At inter tot genera quę vidimus, hæc tantùm præciſè cognoſcimus & diſtinctè, videlicet Satyriũ triphyllum, teſticulum vulpis, & teſticulum canis, & palmam Chriſti: cuius folia ſunt maculata, maculis nigris: & radix eius eſt tanquam manus pueri, vnde & palma Chriſti dicta eſt: in reliquis autem aliqualiter dubitamus.

Teſticulus ſacerdotis.

De Lacte ouino.

NOta quòd dicit Author in præſenti deſcriptione, vt coquantur ſatyriones cum lacte ouino dulci, &c. Non enim inuenitur lac ouile amarum, pro cuius differentia dicatur lac ouile dulce: ſed poſuit dulce, ad differentiam acetoſi, & non recentis. Lac quidem recens eſt dulciſsimũ, quapropter pro dulci, intelligitur recẽtiſsimè emulſum ab oui-

Lac dulce.

libus mammis: quia lac non diu permanet in sua dulcedine. Tempore enim æstiuo, sępe ante duodecimam horam, à sua emulsione acescit. Et ideò cum lacte ouili dulci, id est recenti. Item nota, quòd vbi dicit: Et posteà funde super totum syrupum, cuius modus est: Accipe, & cætera quæ sequūtur. Est intelligendum, quòd debes prius de illis succis, & zuccharo formare syrupum: & post ipsius perfectam decoctionē, fundere talem syrupum super totum, scilicet illud supradictū, id est super satyriones in lacte decoctos: &c. Itē nota, quòd vbi Author in pluribus locis, præcipit sumi succos coctos & despumatos, intelligitur, quòd succi ipsi tandiu coquendi sunt, vsque dum perfectè possint despumari, & defæcari, atque clarificari, &c. Aliter autem erit intelligendum, si dixerit, despumatos, & coctos: quia tunc post despumationem essent decoquendi vsque ad medietatem, vel saltem vsque ad tertiam partem.

Succi cocti & despumati.

Confectio alia testiculorum uulpis, & est Diasatyrion, &c. XI.

N præsenti descriptione, per omnes impressiones, est vnus error: videlicet vbi in ipsis legitur, seminis napi: lege sinapis, vel seminis sinapis: quod rectius & clarius. Vtroq; enim modo legitur in exemplaribus antiquis. In nullo quidem penitus inuenimus scriptum: seminis napi, vt est in impressis libris. Igitur emendandus est locus.

De Secacul.

DE Secacul nempe inter doctores, & præcipuè iuniores, discordes habentur opiniones. Vnde sunt qui declarāt ipsum esse iringum, id est centum capita. Alij verò affirmāt esse fraxinulam, siue fraxinellam, id est sigillum sanctæ Mariæ: quæ herba vulgò hodie geniculus vocatur. Et quòd neutrum ipsorum sit, mox ostendemus. Non enim est iringus, quoniam Serapio diuersum, atque separatim, de vtroq; scripsit capitulum; & secacul posuit inter medicinas calidas, & humidas: iringum autem, inter medicinas frigidas & siccas. Ergo Secacul non est iringus. Et quòd nō sit fraxinella, quæ vulgò dicitur sigillum sanctæ Mariæ, & geniculus, patet expresse per eundem Serapionem, in capitulo proprio de secacul, declarantem folium secacul esse similem folio iulben. *Iulben.* Iulben autem siue iulbere, vt Simon Ianuensis, & Pandectarius exponunt, est legumen quod Latinè vocatur pisum.

Porrò

Porrò pisum nõ habet folium simile fraxinellæ. Et sequitur ipse Serapio, quòd Secacul habet radices in grossitudine pollicis, & in longitudine indicis: fraxinella autẽ habet radices longas, per palmum & dimidiũ, & quandoq; amplius. Et sequitur Author, quòd secacul habet flores in colore violarũ, sed maiores: fraxinella autem habet flores albos, minores quàm viola. Item in condito de secacul, tam præsentis antidotarij, quàm filij Serapionis, quàm etiam aliorũ, habetur, quòd secacul habet radices ex parte exteriori cineritias, quæ intus habent venas duras, quibus amotis, secacul efficitur arundinosum: in quibus vacuitatibus arundinosis, cùm cõditur, ponitur frustum zinziberis humectati, & gariofilus. Fraxinella autẽ habet radices intus & foris albissimas, teneras, absq; venis interioribus, quæ possint amoueri, &c. Ergo secacul non est fraxinella. Etiam Serapio dicit, quòd secacul sunt radices contextæ, sicut scel: fraxinella autẽ habet vnicã radicem tantùm. Item dictus filius Serapionis in ingiba secacul, dicit: Scias, quòd secacul sunt radices sicut zinziber, & exportãtur ex India, & fit ex eo ingiba, cùm est recẽs. Et quia apud ipsum non inueniebatur recens, docuit nos modũ cõficiendi de sicco. Etiã Auic. testatur, quòd radices secacul exportantur ex India: & nemo scribit ipsas extra Indiam inueniri. Fraxinella autẽ vbiq;, in locis vmbrosis, & humectis inuenitur. Author nouarum additionum in hoc antidotario, etiam dicit hoc idem, & quòd in partibus nostris non inuenitur secacul. Et licet in semine non videatur discrepare fraxinella à secacul, attamen in aliis notis valde differunt inter se. Iringus verò, in nullo penitus cõcordat cum secacul, dummodo cap. Serapionis de secacul, sit vera descriptio ipsius secacul: quoniam aliqui volunt, ꝙ interpres ipsius Serapionis non rectè traduxerit illud cap. quod nec ipsi probant. Igitur ex supradictis expressè patet, ꝙ secacul nõ est iringus, neq; fraxinella. Porrò quia in partib⁹ nostris nõ inuenitur, & ex India amplius nõ exportatur, possumus loco eius apponere radices bauciæ: quoniã dicit Author noster, in cõdito de baucis, ꝙ valet sicut conditũ de secacul, & fit eodem modo. Etiã Auicẽ. in secũdo cañ. cap. de secacul, testatur hoc dicẽs, quòd virtus eius est sicut virtus bauciæ. Item in defectu secacul, potest subministrari buzeiden, vt ipse Auicenna in præfato capitulo de secacul declarauit, dicens: Loco eius ponitur buzeiden. Sed quid propriè sit buzeiden ignoramus. Lege de eo suprà, in declaratione de satyrione. Prçterea animaduer-

Fraxinella.

Secacul supplementa.

tendum, quòd in modernis Serapionis impreſsionibus, ad titulum cap. de ſecacul, eſt additũ & iringis. ſic enim legitur: De ſecacul, & iringis. Et illud, & iringis, ab ignorãtia correctorum illarũ impreſsionum eſt ſuperadditum: ſed falſò, & malè: in libris enim de prima impreſsione non legitur. Ad quid ergo in titulo dicitur, & iringis, cùm poſtea in toto capituli proceſſu, omnino non legatur iringus? Ex hac enim cauſa verè ſcimus dictũ correctorẽ eſſe in numero eorũ, qui falſò dicunt ſecacul eſſe iringũ. Et quia detinebatur in eodem errore, vt erat ipſe cæcus, nitebatur obcæcare & mentes legentium ipſum capitulũ de ſecacul, corrũpendo titulum eius cum additione, & iringis. Caſſetur igitur, & legatur ſimpliciter: De ſecacul. De iringis autem quære infrà. Demum ſciendum, quòd Author pręcipit, vt prima aqua cicerũ abiiciatur, & in ſecunda elixentur radices ſecacul. Pro illa prima aqua autẽ, intelligitur prima ipſorũ ebullitio, ſcilicet quòd poſtquàm bullierint prima vice, cõtinuo abiiciatur illa decoctio primæ ebullitionis, & cum alia aqua bulliant vſq; ad perfectam ipſorũ decoctionem. Et ſit quantitas cicerũ ad aquam proportionaliter, ſicut fieri ſolet cùm coquuntur, vt comedantur, &c. Sed quare vult Author, vt abiiciatur prima bullitio? Quia in ciceribus exiſtunt duæ proprietates, quarũ vna eſt in ſuperficie corticũ expanſa, ſcilicet humiditas baurachia cum quadam ſubtili caliditate, quæ quidem eſt præter huius confectionis intentionẽ, & hæc tollitur ſola bullitione. Eſt autem & altera proprietas, quæ ſedet in toto corpore eorum, ſcilicet humiditas ſubtilis, dulcis, & nutribilis: veruntamen inflatiua, & portatiua aliarum medicinarũ ad alia membra, quam nõ dimittunt in aquam, niſi optimè decoquantur. Et hæc valde competit huic confectioni. Et ideò præcepit Author, vt in ſecunda aqua elixentur radices ſecacul.

Cicerum proprietates.

De Raphano.

RAphanus eſt illa herba domeſtica, quæ per antonomaſiam radix appellatur, qua cõmuniter veſcimur. Et quia clarum ſcriptum eſt de eo à Dioſcoride, & cæteris fide dignis authoribus, ideò nolumus adducere tot ipſorũ authoritates, quia inter eos nõ videtur eſſe aliqua diſcrepantia: cauſa breuitatis ſtudioſis relinquimus, vt & ipſi legant. Veruntamen hodie plurimi imperiti Aromatarii potius ad ea, quæ ad lucrum faciunt, attendentes, errant accipiẽtes pro raphano, qui vnam, & qui aliam rem: non legentes aliter, quid ſit raphanus. Vnde multi ſumunt pro raphano, ac raphanum vocant

quand

quandam herbam, quam Hungari, qui eam in embammatibus libenter comedunt, turmam appellant: quæ quidem herba habet folia magno lapatho similia, quæ in primo eorum ortu sunt valde laciniata, & scissa. Et similiter, quæ in autumno nascuntur. Reliqua autem sunt integra, longa, & ampla, vt rumicis. Radices habet albas, longas, digitali crassitudine, acuto sapore, vellicãtes linguã, vt piper. Caulem emittit cubitalem, super quem sunt flores albi, parui, &c. Sed quid propriè sit hęc herba, incompertum habemus. Et alii pro raphano, aliis diuersis vtuntur herbis. Insuper autem dicimus, quòd inuenitur etiã in pluribus locis, sed abundantius in regno Apuliæ, quędam raphanorũ species, quæ ab incolis illarum partium, proprio & vulgari vocabulo, vocantur raphani. Qui quidem ab his (quas radices vocamus) nõ differunt in aliquo, præterquàm in forma radicis suæ: quia ista, quam radicem dicimus (vt scribitur) habet suam radicem longam: & illi raphani habent radicem rotundam, simillimam rapis hortensibus. In reliquis autem notis nulla est differentia inter eos, paritérque seruntur, & multoties olitores semen vtriusque seminant commistè, quibus natis nõ dignoscitur alter ab altero, nisi è terra priùs euellatur. Et de vtroque reperitur radix alba, & nigra exteriùs, interiùs verò vterque est albus. Quamobrem iudicio nostro possumus hoc rotundo vti liberè sicut & longo, non obstante, quòd de rotundo Authores nullam faciant mentionem. Vel fortasse non habuerunt de eo notitiam, vel proprietas loci, & aeris (quod magis credendum est) suam permutauit formam: & sic non est diuersum, sed idem genus. Vnde (vt dictum est) possumus eo vti. Est præterea & raphanus syluestris, quem Dioscorides asserit à Romanis armoraciam vocari: vnde vsque hodie, vulgò Romæ quasi per idem vocabulum, primis tantùm literis inuersis, ramoraciam dicunt. Sed de ista non intelligitur, cùm absolutè raphanus scribitur.

Turmæ herbæ descriptio.

De Luf.

LVf etenim est genus serpentariæ, & Author addit planum, ad differentiam crispi. Lege de ipsis infrà, in hiera Hermetis.

De *Cepa*.

DIcitur hoc Cepe, & hæc Cepa: res quidem notissima, & pluriũ generũ est: sed quando absolutè describitur, de cõmuni intelligitur. Et quãuis Ascalonia habeatur ab omnibus pro laudatiori: veruntamen absolutè (vt diximus) & pro

Ascalonia.

communi,intelligimus vsitatiorẽ cepam, quæ habet magnũ caput:vnde & cepa dicitur,quasi sepha. Porrò & inter bulbos connumerantur omnia ceparum genera:sed cùm simpliciter scribitur bulbus,intelligitur comestorius,scilicet ascalonia. Specificauit autem Author de humida: hoc est de recenti. Et ex capite tantùm exprimendus est succus,nõ autem ex foliis, vel barbis eius. Nicolaus quidem in suo antidotario nõ succum cepæ, sed semen bulbi habet in huiusmodi confectione.

De Stinco.

Scincus. SCincus sanè rectius, quàm stincus dicitur. A Marcello Virgilio Florentino autem,scingus dictus est. Nam hoc vocabulũ stincus, in libris plurimis, ab interpretibus & authoribus æquiuocatur. Et tam schinum,id est lentiscũ,quàm scincum,vocant stincum. Et vtrunque corruptè,& barbarè. Vnde est oleũ de stinco,in præsenti antidotario, de quo infrà. De scinco igitur,Dioscorides secundo libro, Plinius 8.& 28.libris, Aetius secundo libro, & Paulus Aegineta 7.libro, pertractãt. Est nanq; (vt isti aiunt) terrestris crocodili proprium genus. Est enim animal in aquis degens,lacertæ simile,sed ventrosius:& caudam latam,vt anguilla habens ad natandum aptam. Serapio quidem cap.459.renes vocat, & dicit, quòd sunt stinci. Et hac de causa putamus vocasse renes, quoniã quotquot de hoc pertractant,scribunt de proprietate partium eius,quæ renes amplectuntur: quarum sola drachma, ad excitandam venerem potenter operatur. Auicenna autem in tribus cap. loquutus est de hoc animali, & fortasse in quinque,quod barbarè Guaril nominauit. In primò *Guaril.* autẽ capitulo quod de guaril intitulatur, nihil de venerea ipsius potestate pertractauit, præterquàm quòd caro eius sit multùm calida. Solummodo proprietates stercoris eius enumerauit,tangẽs primum illud quod Dioscor. secundo libro in calce capituli de fimo scripsit:de quo Hermolaus particulare capitulũ fecit. Quod quidem stercus à Græcis crocodilea *Crocodilea.* vocatur. Reliqua duo capitula Auicẽnæ, intitulãtur de stinco,in quibus error ipsius comprobatur, qui vnum, & idem, pluries capitulauit. Præterea ipse Auicenna facit & quartum capitulũ quod est de tinsa, vel tempsa animali:quod animal, secundum Simonẽ Ianuensem, est crocodilus: sed an terrestris vel fluuiatilis,ab eo non declaratur. Quoniam si est terrestris,est idem quod guaril,scilicet scincus. Ad quod credendum inclinatur animus,ab eo quod in ipso capitulo de tinsa legitur: hoc est, quòd stercus eius valet albugini oculi:quod

simil

similiter in cap. de Guaril. legitur. Item facit & quintum cap. quod est de lacerto, vbi illud idem dicit, scilicet quòd stercus eius valet albugini oculi. Pandectarius autem capitulo Rhule, declarat quòd hoc animal est simile lacertæ: sed quod non habet caudã rotundam, vt lacerta, sed lateraliter pressam, &c. Et quòd est ventrosum animal. Et ita nos pluries circa Romam in aquis stantibus vidimus. Vnde scinci siue (vt mauis) stinci, qui venduntur sicci cum duabus caudis probãtur non esse veri. Platearius enim dicit, quod inueniuntur stinci in Apulia, sed vltramarini sunt efficaciores. Vocatur nempe scincus Terrestris crocodilus, vt Plinius refert, quia simillimus est crocodilo. Præcipua tamen differentia cognoscitur à crocodilo, squamarum seta à cauda ad caput versa. Ex quo ridiculum nobis visum est, quod scribit Bellunensis in suis interpretationibus, in litera Cocodrillus. Ait enim: Cocodrillus secundũ Arabes, si parit oua in aquis, tunc generatur alius Cocodrillus: si verò in campis, iuxta aquas, tunc nascitur stincus. Et propterea dicitur, quòd stincus sit de semine cocodrilli. Hæc ille. Nam circa Romam & in Apulia nunquam vidimus crocodilos siue (vt mauis barbarè (cocodrillos: scincos autem sæpius. In defectu autem scinci, teste Paulo, in fine 7. satyrion ponitur. Et intellige pro satyrione absolutè descripto, testiculus nouus: quoniam alter in huiusmodi confectionibus, & similibus, esset expressè contrarius.

De Eruca.

ERuca est nomen cõmune ad vermiculos qui in oleribus oriuntur, qui per aliud nomen, campæ vocantur: & ad quædam herbarum genera. Sed cùm Author specificauit de semine, clarè ostendit, quòd ipse non quærit campas. Erucæ herbæ autem plura sunt genera: absolutè autem intelligitur de communi & satiua siue vsuali, quam Romani ruchectam vocant: in partibus Apuliæ autem, erucam, siue rucam saracenicam appellant. Sed neque à Diosc. neque à quouis aliorum, eruca depingitur. Probatur tamen, quòd sit hæc satiua qua vtimur, per similitudinem: quam ipse Diosc. notauit in cap. de altero sisymbrio, scilicet, quòd illius sisymbrii aquatici folia cùm sunt adulta, erucæ foliis simillima scissa sunt. Et (vt ipse Diosc. Author est) tam herba, quàm semen erucæ, maximè valet ad concitandã libidinẽ. Ex quo Author noster posuit ipsum semen, in præsenti cõfectione. Preterea Diosc. in fine cap. de Eruca, describit Erucam syluestrẽ, quam asserit in Iberia, id est Hispania quæ occidentẽ spectat, copiosè

nasci: vnde nonnulli hodie Erucam Hispanicam nominant. Plinius autem istam pro tertio sinapis genere intellexit. Et hæc propriè est illa, quæ nascitur in campis incultis, & in vineis,& iuxta oppida, quam aliqui Erucam nobilem, & alii Erucam longam nominant: quoniam folia longa habet, & interdū fibrata, raris tamen fibris, flore luteo, semine in corniculis minuto, radice alba & lignosa. &c. quæ multis nō est incognita. Hanc Ruellius erysimum esse credidit, Veruntamen hallucinatus est: quoniam erysimum alia planta est huic simillima, quæ minori folio & altiori crescit caule, tactúq; asperior est. Quæ quidem semper iuxta vrbes & domicilia, secúsque vias nascitur, & rarissimè in campis. Vnde intus Romam, hubertim habetur. Dioscorides cap. de erysimo dicit, quòd erysimum habet folia vt Eruca syluestris: quinimò & flores,& semen,&c. quasi omnia similia habet, atq; maiori munitur acrimonia (vtranq; enim distinctè cognoscimus) Sed (vt diximus) Ruellius nō cognouit erysimum, nec Hermolaus vidit: quoniā suo in Corollario 391. dicit: Erysimon nostri herbarii significant, quæ vulgò nobilis Eruca dicitur, quam & Erucæ veræ præferunt, &c. Nam verum est, quòd hodie multi libentius comedunt erucam nobilem, id est longam præfatam, quàm erucam cōmunem & veram: attamen erysimum à nemine comeditur, nisi in medicis necesse fuerit. Et hoc verum erysimum, nostra tempestate, pluribus tam medicis quàm herbariis, Romæ præsertim, notū est: quódque esse genus erucæ, nullus negare potest. Vnde similiter vt Pandect. nonnulli plures erucam geratinam vocant. Porrò si eruca nobilis præfata, id est longa, secundum ipsos erit erysimon, quænam igitur erit syluestris eruca, à Dioscoride descripta? Quam ideo ipsi non declarauerunt, quia nescierūt eam. Est etiam & eruca aquæ, quam cardaminam, & crescionem vocamus: de qua Auicenna facit cap. sub titulo Pupilla oculi. Lege suprà.

Erucæ descriptio.

De Lingua auis.

SVnt quorundā opiniones neotericorū afferentiū, quòd Lingua auis nō sit semē fraxini, sed sit quędā herba, quæ vulgò dicitur lingua passerina,& corrigiola: Græcè aūt polygonia, quę Latine cētūnodia dicta est. Et hāc adducūt rationem: Passer est auis, ideò lingua passerina, est lingua auis,&c. Alii volunt quòd sit aliud, sed re vera errāt: quia lingua auis, verum est semē fraxini, vt probari potest per Auicē.& Serap. & Simō. Ianuęsem,& alios plures probos Authores. Idq; eò

ma

maximè quia dictus Serapio, pluriũ authoritate probat, ꝙ semen fraxini augmẽtat sperma, quæ res multũ cõuenit intentioni huius cõfectionis: & econtrà polygonia carẽs tali proprietate, nihil confert ei, sed potius nocet: quia habet aliquas proprietates, huiusmodi cõfectiõis intẽtioni omnino cõtrarias. Igitur concludendũ est, ꝙ est semen fraxini, & nõ centumnodia. De fraxino autẽ, in oleo de fraxino dicemus

De Baucia.

BAucia licet nonnullis variè exponatur, secundũ tamen Diosc. Serap. & quamplurimos Authores imò secũdum veritatẽ, est pastinaca syluestris. Est etiam carui agreste, siue syluestre: quoniam tria hæc, scilicet baucia, pastinaca syluestris, & carui agreste, sunt vnum & idem, vt melius probabimus infrà, in descriptione trochiscorũ de ligno aloës. Et hîc ingreditur semen, & non radix. Et similiter in aliis compositionibus, nisi speciatim scribatur radix, semper intelligitur semen. In condito verò de bauciis radices ingrediuntur. Vide etiam de Baucia infrà in triphera muscata.

Baucia, pastinaca syluestris, carui agreste idem sunt.

De Radicum infusione.

DIcit Author in præsenti descriptione: Terãtur (scilicet radices præfatæ) & infundatur super eas, lactis vaccini, aut ouini quantitas quæ superemineat radicibus duobus digitis: olei sisamini, &c. Vbi sciendum, quòd hinc sumitur regula generaliter obseruanda in omnibus cõpositionibus, in quibus omnes, vel pro parte sunt infundendæ medicinæ in aliquo liquore, seu aqua carente quantitatis determinatione vt in confectione Hamech, in qua Author dicit: Hæc omnia infundantur in aquæ casei quantitate sufficienti. Et sic de singulis. Sed nota quòd hæc supradicta regula, non intelligitur pro minimis rebus vt puta, pro rheubarbaro infundendo, causa propinandi medicinam infirmo, &c. Quia cùm infunditur rheubarbarum, vel agaricum, vel simile, debet aromatarius animaduertere, vt cùm aliqua discretione fiat talis infusio: videlicet, vt non sit tam modica quantitas liquoris, quòd res infusa remaneat sine conuenienti imbibitione: nec sit ita superabundans, quòd stomachetur infirmus in sorbendo medicinam, cum tanta liquoris quantitate. Et si non omnia possunt scribi, tenetur tamen aromatarius omnia bene, & diligenti discretione ponderare. At pro meliori declaratione huius regulæ, lege infrà, in confectione de Mezereon.

Quantitas sufficiens in infusiõibus quomodo intelligatur.

conf-

Confectio de Galanga, &c. XII.

Ab ipsa Galanga quam recipit, sumpsisse nomen præsentem confectionem, nullus inficiabitur. Sed quare non potius à ligno aloës, quod in eadem quantitate intrat, & est dignius illa? Respondetur, quia ad effectus, ad quos ordinata est ista confectio, magis valet Galanga, quàm lignum aloes. Et ideò ab effectu ipsius Galangę, quæ & basis eius est, rationabiliter denominatur Confectio de galãga, &c. Auic. in quinto can. scilicet in summa secunda, tractatu sexto, habet Electuarium de galanga, quod in multis conuenit cum præsenti descriptione. Arnaldus de Villa noua etiam in suo Antidotario, habet vnum electuarium quod intitulatur Dia galanga, sed multùm differt ab ista confectione.

De Galanga.

Serapio scribens de Galanga nullam Græcorum adduxit Authoritatem, quasi apertè declarãs ipsam Græcis fuisse incognitam. Apud nos etiã (vt volunt aliqui, & præcipuè Antonius Musa Brasaulus) non reperitur. Hæc autem radix, quæ pro galanga habetur in vsu (teste ipso Antonio) acorus est: & illud quo pro acoro communiter vtuntur aromatarii, aliud est, vt infrà patebit. Imò verius secundum alios, radix qua vtimur pro galanga, est radix squinanti, & non acori: quapropter lege in Diaomorusia. Pro galanga autẽ quia nõ habetur, teste Auic. in capitulo de galanga, ponitur cherfe cariofillatum, si haberi potest, quod est cortex arboris gariofillorum: vt interpretatus est Andręas Bellunensis, & infrà cõmemorabitur in confectione de cinnamomo. Vel pro galãga potest poni pondus ipsius de gariofilis: vt dictus Andreas, in capitulo de galanga rescripsit. Et scias, quòd Auic. facit duo capitula de Galanga: vnum videlicet sub proprio titulo de galanga, aliud verò sub titulo de casurudar, siue chaserudar. Lege apud ipsum.

Galãge supplentia.

De Carui.

Si de Carui vellemus controuersias iuniorum & seniorum Authorum concordare, erit nobis tanquam cũ parua cymba, magnum atque procellosum intrare pelagum, in quo exposita postea potius de submertione, quàm de salutè esset sperandum: Vnde intelligenti pauca minus malum est tacere, quàm malè loqui. Veruntamẽ quod de eo sentimus, succinctè notabimus. Clarum est, quòd Serap. in suo cap. de

Carui,

Carui,quod incipit:Caruia.describit per sententias totum cap.Diosc. de caro.Ex quo expresse patet idē esse apud Diosco.carum siue caros:quod apud Serap. carui, siue caruia. Caros à Diosc.non depingitur,sed tantùm dicit,quod est se mē notū. Vbi à Marcello Virgilio additur exiguum,quod nec in Hermolao,nec in Ruellio,nec in antiqua translatione,neque in Serap.in authoritate quam adducit,legitur. At re vera,vt omnes firmiter tenent,nil aliud est caros, quàm carata,seu cariota,quasi caruiota,vulgo dicta. Porrò si bene considerabimus capitulum Serap. de carui, inueniemus ipsum Serap.non de vno solo genere,seu de vna sola ipsius specie loqui:quia cùm dicit authoritate Aben mesuai: Est grossius quàm cyminum,declarat illud carui genus, quod hodie ab Hispanis habetur in vsu,& ab ipsis vulgo,quasi car uia,caroueia,siue caroeia,siue alcarauea vocatur.Et nostris temporibus ipsum semen à mercatoribus Romam delatum est,quod quidem est ita cymino simillimum,quod pro cymino vendebatur.Nos verò rem bene perscrutantes inuenimus non esse cyminum,sed Hispanorum alcarauea. Et hoc putamus esse in Diosc.tertium genus dauci,quod dicitur habere semen cymino simile:non obstante quod ab ipso Serapione,bis scribatur:quia in cap.de dauco,ipse Serapio similiter authoritate Diosc.scribit tertium dauci genus,quod habet semen cymino simile quoniam potest esse quòd sit genus dauci,& genus carui:quoniam horum plantæ, scilicet dauci,bauciæ,carui,& similium,habent multam inter se affinitatē.Vnde saluo semper meliori iudicio, putamus quòd indifferenter potest vnum pro alio administrari:& specialiter pro carui,possumus tam Dioscoridis caro, quàm alcarauea præfata liberè vti.Etiam pro cari siue carui semine,rectè ponitur anisi semen:quoniam Diosc.Serap.Auic.& cæteri omnes,quasi vno ore dicunt hoc semen valere in omnibus,vti anisi semen.Et aduerte,quòd præfata duo carui genera,intelliguntur satiua siue domestica.Carui agreste autē siue syluestre,sine dubio est baucia: scilicet pastinaca syluestris,& non est cordumeni,&c.De quo lege suprà, & infrà in trochiscis de ligno aloës.

De Zucchero ponendo in compositionibus.

LIcet suprà in Electuario de aromatibus, annotauerim⁹ de hoc zucchero,quomodo debeatur poni in confectionibus:vt puta,in illa & ista & similibus:tamē quia in hac cō fectione maior quātitas ingreditur:ideo cū aliqua ratione,

magis quiescemus legentiũ mẽtes. Nam (vt ibi diximus) zuccharum ponitur tantum in cõpositionibus ad inuescandũ medicinas, & ad ingrossandum confectionem in qua ponitur. Porrò huiusmodi confectiones omnes cum melle conficiũtur. Et hac de causa, quia mel est magis carminatiuum, quàm zuccharũ: vt patet in Electuario de aromatibus, & in Diacymino, & in Dianiso, & in Benedicta Nicolai & in quamplurimis aliis similibus compositionibus: quæ quidẽ cùm sint inuentæ vt expellant ventositatem, omnes cum melle conficiuntur, & non cum zuccharo. Et ideò si zuccharum ratione mellis poneretur, satis modicum de melle dicta compositio reciperet: ex quo non posset consequi effectũ expellendæ ventositatis, ad quem ipsa ordinata fuit. Necesse est ergo vt non ponatur zuccharum ratione mellis. Et temeritas magna est dicere quòd sit ponendum ratione specierũ. Quãobrem, vt dictum est, per se in puluerem redactum ponatur vltimo loco in compositione vbi ingreditur: vt exemplũ habemus in triphera saracenica Nicolai. Et idem testatur Platearius, in Benedicta Nicolai.

De Contritione specierum.

QVamuis sit generalis regula, quòd species omniũ electuariorum solutiuorũ, debent communiter grosso modo puluerizari, & non solutiuorũ subtiliter: tamen non est regula quæ non habeat aliquam exceptionem. Quamobrem sciendũ, quòd species huius confectionis galangæ (licet non sit confectio solutiua) debẽt teri grosso modo: non tamen grossissimè sed secundum vsum solutiuorum. Et ratio est, quia hæc confectio habet principaliter expellere ventositatem grossam: quoniam si species essent subtilissimè contritæ, non permanerent diu in stomacho: & non permanendo, non habent tantum vigorem in operãdo. Quapropter oportet vt species huius confectionis & similium, non triturentur subtiliter, sed more solutiuorum, vt dictum est. Lege de hoc etiam in Diacymino secundo.

Diarrhodon descriptione communi, &c. XIII.

ROSIS Diarhodon dicitur: descriptione cõmuni autem addit Author, quia cõmuniter ab omnib⁹ habebatur in vsu, & ad differẽtiã aliorum quæ sequuntur, quæ sunt aromatica rosata, quæ fortasse non erant in communi vsu quoniam omne aromaticum rosatũ, potest nuncupari Diarho-

rho-

rhodon. Imò omnis compositio, quæ ex rosis denominatur Diarhodō dicitur. Vnde trochisci Diarhodō. id est trochisci de rosis, &c. A Nicolao quidem in suo Antidotario, ponitur vna alia descriptio, quæ ab ipso intitulatur: Diarhodon abbatis. Porrò in Antidotario magno vniuersali vnde ipse Nicolaus excerpsit suum Antidotariū, in tali descriptione neq; abbas, neque abbatissa legitur. Sunt etenim in præfato antidotario vniuersali siue magno, tres sub hoc titulo, Diarhodō descriptiones, quarum prima dicitur, Diarhodon Iulii: secunda, Diarhodon magnum: & hæc ea est descriptio quam accepit ipse Nicolaus. Tertia autem intitulatur, Diarhodon Galeni: & hæc est descriptio præsentis Antidotarii filii Mesuæ. Arnaldus quidem de Villa noua, habet in suo Antidotario duas descriptiones sub hoc titulo: sed prima, quam Diarhodon abbatis intitulauit, à Nicolao accepit. Sed sciēdum, quòd per impresiones sunt in præsenti descriptione plura menda. Et primùm videlicet vbi legitur: Accipe foliorū rosarum rubearum ℥. xxx. Lege ℥ xx. Item ante gariofillorum notationem, deest cinnamomum Lege igitur sic: Cinnamomi, gariofillorum, galliæ muscatæ, &c. Item item in quibusdam ex ipsis impresionibus, bis posita sunt duo simplicia, scilicet dragagantum, & gummi Arabicum. Cassentur priora quæ sunt ante ligni aloës descriptiōem. Item in eo loco vbi sunt illa duo prefata simplicia cassanda in aliquibus, & præsertim nouis excusionibus: deest Berberi. Lege rectius. sic masticis, berberi, ligni aloës. &c. Item vbi legitur, cāphore ℨ. j. s. lege verius ℨ. s. Item vbi legitur: Confice cum syrupo de rosis & aqua rosarū: lege correctius, Confice cum syrupo de rosis ex aqua rosata vel rosarum: quoniā ita se habēt hæc omnia in cunctis antiquis exēplaribus, & correctis libris. Et scias, quòd Author dixit, cum syrupo de rosis ex aqua rosata (id est ex infusione rosarū quam vocat aquam) ad differentiam syrupi rosati, ex succo rosarum. Consimile mendum est in Diābra, quo in loco antiquorum exemplariū aliqua habent cū syrupo rosato ex aqua rosarum: & aliqua cū syrupo rosato simpliciter: per quem semper intelligitur syrupus rosatus, ex infusione rosarum: cum quo syrupo multa aromatica & plura electuaria sequentia conficit. Per quod declaratur præfatum mendum. Probatur etiam, ꝙ debet esse syrupus ex infusiōe rosarum, per Luminare Maius in operatione infusionis rosarum: vbi declarans, quod cum syrupo facto ex illa infusione conficiuntur multa, asignauit per exem

exemplum, præsens Diarhodon descriptione communi. Et similiter Thesaurus aromatariorum in Diambra, dicit: Confice cum syrupo rosato, facto ex aqua infusionis rosarũ, &c. Vnde emendentur loca. Præterea animaduertendum, quòd sunt nonnulli aromatarij qui dispensantes præsentem compositionem filij Mesuæ, ponũt in ea trochiscos Diarrhodõ Nicolai, & non trochiscos Diarrhodon ipsius filij Mesuæ, non rectè. quia licet vtriq; inter se parum differãt, attamen quando hæc compositio paratur secundum Authorem nostrum, ponendi sunt in ea trochisci ab eo ordinati. Et quãdo fit secundum Nicolaum, in omnibus obseruanda est regula ab ipso tradita. Et sic de singulis, videlicet quãdo aliqua compositio dispensatur, illius Authoris accipiẽda sunt simplicia, & cætera si habet, cuius dispensandæ compositionis descriptio est. Quæ autem apud ipsum non sunt, ab aliis fide dignis sumenda censemus. Quoniam multoties per idem nomen, (vt mox de spodio dicemus) apud diuersos Authores, diuersa notantur & simplicia & composita.

De Spodio.

QVid de spodio dicemus? Quomodo tot differentes authorum opiniones concordabimus? Enimvero supra vires nostras onus assumimus, tamẽ confidimus in Deo nostro IESV Christo, quòd ipse qui est summa veritas ostendet nobis pauperculis lumine gratiæ suæ, quam quærimus veritatẽ. Sciendũ igitur, ꝙ Græcorum spodiũ, nõ est idem cũ spodio Arabum. Nam spodium Græcorũ (vt videri potest in quinto Diosc. libro, & apud alios Græcos ac etiã Latinos Græcos imitãtes) species thutiæ, id est pompholygis est: quia idem est thutia, quod pompholyx. Ait enim Dios. Pompholyx specie sola, nõ genere à spodio distat. Imò thutia est melior pars illius materiæ, quia spodiũ cadens in pauimentũ fornacis, immiscet se carbonibus, & pilis, & aliis immundiciis. Quod spodium Græcorũ, à Serap. in capitulo de Thutia describitur, pro deteriori thutiæ specie. Et hoc quidem Græcorũ spodium per os non sumitur, nec vsquam adhuc, tam apud Galenum, quàm apud alios Græcos, legimus ipsum intrinsecus propinatũ: preterquàm apud Actuarium nouissimum ferè Græcorũ, in medicinis, quas ab Arabibus sumpsit. Sed neque thutiam. Extrinsecus autem in vnguentis &c. passim lectitamus admotum: quod etiã testatur Manardus super trochiscis de spodio. Spodium autem Arabum, vt plurimum administratur per os, in confectionibus

Spodij differentiæ.
Thutia.
Põpholyx.
Spodiũ Græcorum.

&elect

& electuariis cordialibus, &c. Vnde necesse est, vt sit diuersum à spodio Græcorum. Igitur secundum Auicennam, spodium sunt radices cannarum adustarũ &c. Idem dicit Auerrhoys, in quinto Colliget, & quidẽ clariús. Spodium (inquit) carbo est nodorum arundinum Indiæ adustarum &c. Vnde multi hodie, spodium de canna vocant, quanuis nullus illud habeat. Bellunensis autem in capitulo Auicennæ de spodio, pro cannarum rescripsit alcanna. Et in suis interpretationibus, declarat alcanna, dicens: Alcanna seu alcona, sunt arbores subtiles, longæ, habentes nodos sicut canna: sed differũt, eo quòd huiusmodi alcanna non habent concauitatẽ, & Arabes vtuntur eis loco lancearum: & ex eis reperiuntur arbores grossæ, ex quibus cõficiuntur vasa magna, vtilia siue vtẽsilia. Et spodium fit maximè ex radicibus arborũ prædictarum subtilium, combustis. Hęc ille. Vnde secundum ipsum, hoc nomen alcanna, ad plura refertur. Quoniam Auicen. & Serapio, &c. habent aliud capitulũ de alcanna quę est cyprus arbuscula, de qua infrà, in oleo de alcanna. De spodio autem Serapio facit capitulum, sed non declarat ipsum: tamen conferendo cum capitulo Auicennæ in pluribus probatur, quòd idem est. Ex quo coniectamus Auicennã, ex ipso Serapione sumpsisse. Ergo ex prædictis concluditur, quòd in compositionibus Arabum quibus vt plurimum vtimur, & præcipuè in iis quæ per os sumuntur, per spodium, non est intelligendum spodium Græcorum, vt nonnulli ex iunioribus declarauerunt. Etiam si Græci concessissent, suum spodium per os posse sumi, nihilominus in Arabum compositionibus, Arabum spodium necessariò administrare debemus, & non Græcorum. Manardus quidem tenet, quòd hoc spodium factum ex radicibus cannarum adustis, sit quasi vnum ex antispodiis Dioscoridis. Ergo si est antispodium, quare pręcipit, vt non admittatur in compositionibus? Præterea nescimus qua authoritate muniatur Platearius, vt dicat, quòd optimum spodium fit ex ossibus elephantis combustis. Et addit, quòd elephas habet ossa solida, vt sunt dentes, & illa non comburuntur, quæ medullam habẽt, illa comburuntur & illa dicuntur spodium, &c. tanquam si dentes elephantorũ careãt medulla, quod est falsum. Vnde hodie aromatarij ipsum sequuntur, vbiq; vtentes pro spodio tam Græcorum, quàm Arabum, ossibus cõbustis. Et si sunt elephantis, Deus scit. Nos enim suspicamur illa esse ossa alterius animalis potius quàm ossa elephantis: vtputa bouis, vel arietis, vel canis, &c.

Spodiũ Arabum.

Spodium de canna.

Spodiũ nostrum.

quoniam cùm sint combusta, & in frustula & puluerem redacta, quibus notis possumus amplius cognoscere illa esse elephantis potius, quàm alterius animalis? Nam velle hodie negotiatoribus credere, periculosum est: quoniam generaliter periit ab eis fides. Etiam si sint (vt aiunt) vera elephantis ossa, hæc quæ pro spodio combusta venduntur, & si possunt admitti in medicinis cordialibus, in spodij Arabum vice, nec approbamus nec reprobamus. Potius enim est medicorum, quàm nostrorū hoc perscrutari. Tamen saluo semper meliori iudicio, quia spodium cannarum Indiæ non habetur, minus malum nobis videtur esse, si pro dicto cannarum Indiæ spodio, vtamur radicibus cannarum nostrarū artificiosè adustis. Et omnino nullus præsumat ponere in medicinis, ore sumendis, spodium Græcorum: nec ipsorum antispodia, neque pompholygem, id est thutiā dictam: quanuis præstantior sit, non solùm antispodiis omnibus, sed & ipso spodio Græcorum, teste Galeno, qui ait, nunquam se vsum fuisse spodio: quoniam nunquam defuit illi pompholyx: quoniam huiusmodi (vt diximus) antispodiis, spodio, pompholyge, & similibus, non intrinsecus propinando, sed extrinsecus admouendo duntaxat, Græci vtebantur. Quapropter mirati sumus de quibusdam iunioribus viris admodum peritis, vt sunt Manardus, Brasaulus, &c. qui præcipiūt indifferenter administrari pompholygē, vel antispodia Græcorum, vbicunq; spodium desideratur, non excipientes compositiones illas Arabum, quæ ore sumuntur. Eo maximè ꝙ ipsi testantur Galenum non vsum fuisse huiusmodi, nisi per exteriora admouendo: quomodo ergo audent dicere, vt in trochiscis, & electuariis, ore assumendis ponantur? Imò iudicio nostro melius est, vel (vt rectius loquamur) minus malum est, demere ab huiuscemodi Arabum descriptionibus ipsum spodium, quàm loco eius thutiam, vel simile subministrare. In compositionibus autem tam Græcorum quàm Arabum, quæ ore non recipiuntur, non negamus posse administrari, & Græcorum spodium, & antispodium quodcunque, & pompholygem, & alia plura. Hæc quidem sunt, quę de spodio collegimus, in quibus non citauimus alios iuniores, vt Simonem Ianuensem, & cæteros, ne ipsorum controuersiæ essent in nostro libello causa cōfusionis. Qui vult igitur, apud ipsos (si placet) legat. Et de modo faciendi Græcorum spodium, antispodia, & pompholygē, legitote apud Dioscoridem, &c.

De

De modo conficiendi.

INsuper sciendum, quòd hodierni medici volunt, quòd species præsentis confectionis,& similium plurium,conficiantur cum zuccharo in forma solida: quod quidem apud nullum antiquorum legitur eiusmodi factum esse, sed omnes(vt patet)in forma electuarij fieri debere scriptitarunt: quorum factionem magis commendamus,& ita debet fieri:quia ipsi authores omnia cum debita proportione,& experimentorum probatione descripserunt. Nunc autem secundum modernos, non potest talis compositio in forma solida habere suam debitam proportionem: quia ponitur minor quantitas specierum quàm poneretur,si in forma electuarij fieret. Quia non amplius quàm vnam specierum vnciam,pro qualibet libra zucchari subministrant. Etiã quia dictæ species non possunt habere suam fermentationem,in tali forma:vt haberent in forma electuarij. Etiam quia virtus electuarij, faciliùs transit ad loca siue membra remota, quàm confectionis solidæ. Quapropter infirmus non consequitur effectum operationis, secundum intentionem Authoris ipsius. Item non possunt præfatæ species omnes simul conseruari,quia semina ibi posita breui temporis spatio rancerent,& corrumperent reliquas species. Vnde oportet,vt absque seminibus,ipsæ species cribellatæ asseruentur, vt commodius & expeditius ad iussum medici cõtinuò conficiantur. Et si bene, Deus scit. Attamen aromatarius parans hoc electuarium & similia,secundum voluntatem medici præcipientis, non peccat. Quia medici est ordinare & præcipere, aromatarii autem dispensare & conficere. Et magis debet aliquando aromatarius obedire intentioni,quàm descriptioni: quoniam quandoque medicus, in scribendo receptas,errat: non dicimus absolutè ignorantia vel mala intentione, sed calamo imprudenter scribendo ʒ.pro vncia, vel econtra ℥.pro drachma. Vt quidam medicus ordinans medicinam pro vno fratre nostro valetudinario, scripsit apertè & clarè. Diaphiniconis ℥. iiij. Cùm intentio ipsius esset scribere ʒ.iiij. Nos autem intentionem potius, quàm lectionem obseruantes iiij.ʒ.posuimus, ex quo medicus postea laudauit nos bene sic fecisse. Quia in re consulimus aromatariis, si fortè inueniant in aliqua recepta aliquid, quod credatur esse errore descriptum, tutius esse (si fieri potest)accersire medicum, quàm intentionem ipsius interpretari.

Aromaticum rosatum stomachicum, &c. XIIII.

VB hoc titulo Aromaticum rosatum, ponit Author in præsenti antidotario tres descriptiones: sed in hac prima, per impressos libros, sunt aliqua emendanda: & primo vbi legitur. Accipe foliorũ rosarũ rubearum ℨ.j.s. lege rectius, ℥.j.s. Secundo Vbi legitur: Trochiscorum Diarrhodon, galliæ muscatæ ana ℨ.ij.s. lege ana. ℨ.ij. Itẽ vbi legitur: Zinziberis, nucis muscatæ ana ℨ.ij.s. lege verius, ana ℨ.j.s. vt est in omnibus correctis exemplaribus, &c. Pro syrupo rosato, intellige syrupum factum ex aqua infusionis rosarum. Simplicia alibi declarantur.

Aromaticum rosatum descriptione Gabrielis, &c. XV.

RAESENS aromaticum rosatum Gabrielis, ab omnibus ferè habetur in frequenti vsu. Et licet quidam dicat (cuius opinio non est imitanda) quòd plurimarũ descriptionũ eiusdem tituli, quandò absolutè scribitur, semper de prima debet intelligi. Vt exempli gratia, in præsenti antidotario sunt plura aromatica rosata: secundum ipsum autẽ quando simpliciter petitur aromaticum rosatum, de prima descriptione est intelligendum: quod est falsum. Et probatur contrarium in multis pharmacorum descriptionibus, vt in istis, & in cõfectionibus de satyrione, & in trochiscis de spodio, & similibus pluribus, ex quibus primæ descriptiones cõmuniter non habentur in vsu. Nos autem dicimus, quòd omnes descriptiones positę à quocũq; Authore, apud ipsum Authorem erant vsuales. Medici autẽ subsequentes frequentantes aliquas, & aliquas dimittentes, ob frequentiorẽ quarundam vsum venit, quòd à quibusdam temporibus in successu temporum, illæ notatæ fuerunt signo alicuius additionis: videlicet habetur in vsu, vel vtitur, &c. Quapropter sciendum, quòd illæ clausulæ, si fortè reperiantur, non sunt Authoris, sed scriptoris, seu impressoris. Et licet omnes descriptiones huiusmodi aromaticorum hîc positæ sint bonæ, attamen ista, quæ dicitur descriptione Gabrielis, tanquam omnium optima maximè ab omnibus laudatur, & vbiq; paratur in forma solida duntaxat, & non secundum Authoris nostri doctrinam. Sed aduertẽdum, quòd per impressiones,

præs

præſens deſcriptio non eſt ſine mendis. Vnde vbi in ipſis legitur, Spicæ ʒ.ij. antiqua exemplaria pro maiori parte habẽt ℈.ij, & aliqua ſic, Spicæ ʒ. vnius partes duas, quod idem eſt. Item nonnulla habent ſic, Spicæ, ambræ ana. ℈.ij. poſtea, muſci ℈.j. & ſic fortaſſe rectius: tamen dimiſimus, vt in pluribus inuenimus.

De Machazari, vel Mazahari, &c.

NOn poſſumus non admirari, in præſenti deſcriptione & ſequẽti, & in aromatico gariofilato, & in ſuch alharif, & in cõfectione ramich, & in cap. de tamarindis, & in cap. de ſoda, & ſimilibus, ſuper vno barbaro vocabulo, illo videlicet quod poſt ſandalũ immediatè ſequitur: hoc eſt Machazari, vel mazahari, vel macozir, &c. De ſandalo autẽ non dubitamus debere intelligi de ſandalo citrino, quia ſemper (vt plurimi teſtãtur) quando reperitur ſandalus abſolutè, citrinus intelligitur: qui eſt magis aromaticus & laudabilior cæteris, vt probatur per Serapionem dicentẽ. Et melius ex ſandalo eſt citrinũ, &c. Sed illud vocabulũ quod ſequitur, ſi referatur ad ſandalum vt ſit cognomen ipſius, vel ſi ſit aliud ab eo, adhuc nõ clarè habemus. Multi nempe ex iunioribus volunt, quòd referatur ad ſandalum: vnde & pro citrino, ſiue luteo exponunt. Quod confirmauit Simon Ianuenſis, cùm loquens de citrino, dixit: Hoc vocat Aben Meſuæ mazahari. Ad quod credendũ inclinatur animus ab eo, quia nuſquàm ſolum legitur, ſed ſemper poſt ſandalum: non obſtante, ꝙ in quibuſdam libris, inter ſandalũ & ipſum vocabulum, medietur punctus: quoniã ab imperitis librariis maiora his cõmittuntur menda. Porrò non valemus inuenire veritatẽ ſignificati ipſius dictionis, quia puritatẽ veri vocabuli ignoramus. Etenim vltra 70. barbaras variationes, huius barbari vocabuli, per varios codices, in variis deſcriptionibus reperimus, quas omnes deſcribere ridiculũ fore non dubitamus. Vnde exẽpli gratia tantùm, ſunt qui ſic, & ſunt qui ſic, & ſunt qui aliter habent machazari, mazahari, macoziri, matafari, mazazir, &c. Et nonnulli nihil horũ habent, ſed in eis ſimpliciter legitur ſandali. Et aliqui de recẽtioribus habẽt ſcriptũ, ſandali citrini. Quapropter ex tot & tantis barbaris & variatis dictionibus (vt diximus) nõ valemus ſyncerè comprehendere, quænam ſit illa quæ ſignificat illud, de quo Author intẽdit. Præterea ſciendũ, ꝙ in quibuſdam antiquis exẽplaribus, & in priori excuſione librorũ noſtri authoris, & propriè inter ſimplicia ſunt quædã ſynonyma, in quibus legi-

Santalus abſolutè. *Santalus citrinus.*

tur: Machazir, id est odoriferi. Quæ quidem expositio bene conuenit sandalo citrino. Sandalus enim citrinus (vt suprà notauimus) odoratior est aliis. Quare, si ita est, non malè agunt, qui citrinum exponũt: quoniam idem est sandalus citrinus, & sandalus odoriferus. Et sic, illud vocabulũ ad sandalum referri debet. Nos autem tanquã nihil reputamus illud vocabulum ibi descriptum, quoniam sandalus simpliciter & absolutè (vt diximus, & omnes cõmuniter tenent) intelligitur sandalus citrinus: & ipsum ponimus in hoc, & in cæteris locis vbi expetitur. Veruntamen tam hoc quàm cætera dubia, iudicio prudentiorum committimus perscrutanda, simul & diffinienda. De sandalis autem quære infrà in trochiscis de sandalis.

Sandalus odoriferus.

Aromaticum rosatum minus, &c. XVI.

HOc præsens aromaticũ rosatum quod est tertium in ordine, vocatur minus ad differentiam supradictorũ quæ sunt maiora: non quia habent maius specierũ pondus, sed quia recipiũt maiorem simpliciũ medicinarum numerũ & varietatem. Quamuis & ea causa etiã possunt supradicta dici maiora, quia stando vnaquæque descriptio in suo esse, quodlibet ipsorum duorum præfatorũ aromaticorum habet maiorem quantitatem specierum, quàm istud quod vocatur minus. Etiam vocatur minus, quia minores habet virtutes: vt in sui exordio clarè probatur.

Aromaticum muscatum, &c. XVII.

DIcitvr muscatum ob id quia recipit maiorem musci quantitatem, quàm quodlibet præscriptorum. De simplicibus ipsius quære alibi.

Aromaticum gariofilatum, &c. XVIII.

NVlli dubium est à gariofilis, quos recipit, sumpsisse nomẽ præsens aromaticum. Quod quidem à pluribus habetur in frequenti vsu, in forma solida, vt cætera.

De Gariofilis.

GAriofilus aromaticus, vt per descriptionẽ Serap. videri potest, sine dubio est ipse quo in officinis vtimur. Et hic, secundũ Auic. est gariofilus fœmina: quia secũdũ ipsum, triplex est gariofilus, scilicet masculus, fœmina, & hortulanus. Vnde secundũ ipsum Auic. optimus est, qui fœmina cognominatur.

minatur. Et masculus est ille, qui vēditur inter gariofilorum ramulos, qui est grossus, oblongus vt olea, nigérq;: vt testatur ipse Auic. in proprio capitulo, dicēs: Et qui masculus est, est sicut nucleus oliuæ, sed longior, & vehemētius niger &c. Qui quidem à nonnullis Antofilus dicitur. Nam masculus non ponitur, nisi ad fœminæ differentiā. Vnde quamuis expressè cùm loquitur de altero gariofilo dicēs: ille qui est melior, est similis nucleo sicco, &c. nō specificet quòd sit fœmina, tamē tacitè subintelligitur. Etenim quod in 2. cañ. subticuit, in quinto cañ. postea declarauit, cùm in vno electuario, quod vocat Alchalchatarahā magnū, vtrunq; masculū & fœminam distinctè & specificatè posuit. Sed quando absolutè scribitur gariofilus, semper fœmina intelligitur. Gariofilus autem hortulanus etiam, quamuis ab ipso Auic. in 2. cañ. nō scribatur, nihilominus in quinto cañ. in pluribus descriptionibus descriptus inuenitur: vt est in electuario de camphora secūdo, & in oleo de ierbuet, &c. Et hic gariofilus hortulanus est (vt putamus) hic flos pulcherrimus, qui in vasis fictilibus, super domorū fenestras vbiq; ad decorē tenetur. Qui quidem odore maximè æmulatur gariofilū aromaticū, & forma etiā nō multùm elōgatur ab eo, licet sit maior. Et quòd si hortulanus, est ita omnibus notū quòd non indiget alia probatione. Et hunc florē Luminare Maius scribit vocari Tunici, secundum Manfredā de monte imperiali. Tamē tunici, vel tuneci, in additionibus Pandectarum, legitur esse herba turca, quæ est cardo sanctus vulgò dictus: quāuis ibi malè legatur, cardo benedictus, pro cardo sancto: quoniā cardo benedictus alia herba est. Hunc etiā gariofilum hortulanū, Leonardus Fuchsius betonicæ speciē, in suo de Stirpibus, & multas ibi ponit betonicas. Sed qua ratione hic gariofilus possit betonica dici, non cognoscimus. Porrò huiusmodi gariofili hortulani, sunt plures species, sed differentia in ipsis est color floris: quia alius est coccineus, id est rubicundus, & alius est coloris subrubri, qui vulgò dicitur gariofilus incarnatus, & alius est albissimus, & alius est varius, hoc est, diuersi coloris: videlicet albi & rubri: & ex quolibet istorum reperitur alius, cuius calix, cùm floret, scinditur ex vno latere, & alius qui nō scinditur. Itē reperitur alia species, cuius flos est maximus omniū: in cuius medio nascitur alius flos, ita ꝙ est flos in flore: & post apertionē primi, septimo vel octauo die, aperitur secūdus. Vnde quidā ingeniosi, vt efficiatur maior, non permittunt crescere nisi singulos in singulis surculis. Et cùm

Antofilus.

Gariofilus absolutè.

Gariofilus hortulanus.

aperitur primus flos, dextrè forficibus circuncidunt pelliculam calicis vsq; post medium, vt folia ipsius floris hincinde expandantur & dilatētur: & post apertionem secundi, dextrè etiā pelliculam sui calicis è medio extrahunt. Et sic, ita efficitur magnus, quòd aliquando vtraq; manu concludi nō potest. Vt propriis oculis sæpius vidimus. Et huiusmodi gariofili genus, frequentius habetur in partibus Apuliæ, quem incolæ loci gariofilum barisanum vocāt, à Baro ciuitate Apuliæ, vbi copiosius habetur. Sunt præterea & aliæ species syluestris huiusmodi gariofili. Vnde quædā ex eis est in montibus, qui gariofili sunt rubri, minimi, & quasi inodori: quinque tantum folia habētes, &c. quos gariofilos mōtanos nominamus. Et quædam species, quam pluries vidimus, nascitur supra parietes turrium & domorum, cuius planta in omnibus est similis hortulano gariofilo, nisi quia folia ipsius plantæ sunt strictiora, & stipites subtiliores, & flores minores, subrubri: qui nō amplius quàm quinque folia habēt, vt præfati montani, sed sunt valdè odorati, vt hortulani, &c. Omnes hæ species, tam hortulanorū quàm syluestrium gariofilorum, notæ sunt in Italia. Et tam planta, quàm flos, gariofilus dicitur. Non seritur semine gariofilus, sed germinis transplantatione, Octobri mense, ac Februario. Romæ autem nescimus an superstitiose an deuotionis causa in festo sancti Francisci semper ab omnibus fit ipsorū transplantatio. Omnes enim species porraceis constant foliis, multo tamen breuioribus & strictioribus, &c. Sed mirum quippe est, quòd apud antiquos tam pulcherrimi floris nulla habeatur mentio. Et si (vt diximus) non est gariofilus hortulanus Auicennæ, fatemur nos ignorare ipsum apud Authores priscos, quid sit. Ex iunioribus nonnulli, quasi diuinando vel potius somniando, de eo pertractāt. Credimus tamē quòd tam pulcher flos plures habeat pulcherrimas virtutes atq; proprietates: sed quia hodierni medici potius ad lucrū (vt plurimum) quàm ad inuestigandū rerum naturas attendunt, multa sunt apud nos tanquam si nō fuissent: quia præter decorem aspectus & similia vana, nullus amplius est ipsorū vsus. Pro syrupo citrino autem, intellige syrupum de corticibus citri.

Gariofilus barisanus. *Gariofili montani.*

Aromaticum nardinum, &c. XIX.

NARDINVM dicitur à nardo Indica quā recipit in bona quantitate, quæ sub nomine spicæ indæ hic describitur. In quibusdam enim locis habetur

habetur in vsu hoc aromaticum, sed in forma solida, vt cætera. Notandum tamen, quòd in præsentem confectionem & alias plures, non intrat cinnamomum, sed cinnamũ: vt probatur per cuncta correcta exemplaria, in quibus clarè legitur Cinnami. Cinnamum autem (vt infrà declarabimus) est vna ex speciebus cinnamomi, non tamen nobilior illa quæ per cinnamomum absolutè & antonomasticè intelligitur: quoniam plures sunt cinnamomi species, seu genera. sed benè potest poni cinnamomum (si habetur) pro cinnamo. Pro quibus, lege in confectione de cinnamomo. Item in hoc aromatico recipitur gallia sebellia, & non gallia muscata, vt aliquæ impressiones mendosè habēt. De galliis autem, quære in distinctione de trochiscis.

Diacyminum bonum, &c. XX.

HOc Diacyminum est magis vsuale, quàm illud quod infrà describitur, licet aliqui magis vtãtur Diacymino Nicolai: & quodlibet ipsorum paratur à modernis in forma solida. Sciendum verò quòd per impressos libros, legitur mendosè in pręsenti desciptione, musci.ʒ.j. legendum enim est.ʒ.s. vt est in omnibus antiquis exemplaribus (quæ vidimus semper subintelligẽdo) ac etiã in vulgari excusione. Auicen. in v. cañ. tractatu tertio, primæ summæ. habet quatuor, quasi consimiles Diacymini descriptiones. Filius Serapion. in septimo sui Breuiarii capitul. xx. habet duas descriptiones, similes duabus Auc. Rhasis quidẽ in nono ad Almãsorẽ, cap. de his quæ cõfortant stomachũ, habet vnũ electuarium diacyminũ. Et in antidotario diuisionũ, cap. de medicinis stomachi, habet etiã confectionẽ diacymini. Arnaldus de Villa noua autem in suo antidotario, habet diacyminũ, & vt intuẽti patet, à Nicolao ad literã accepit. Quapropter miramur de tãto viro, qui pro Karya myristica, id est nuce muscata, quæ est in descriptione Nicolai, intellexit mastichẽ, & sic posuit in sua descriptione. De cymino autem quære infrà in alia Diacymini descriptione: & similiter de cõtritione specierum huius cõfectionis, lege ibi, & in cõfectione de galanga.

Dianisum, &c. XXI.

CLARVM est quòd ab aniso, dicitur Dianisum præsens confectio: quia maior quantitas de eo recipitur. Intrat in præsens quippe Dianisum

pyrethrum: pro quo animaduertẽdum quòd hoc quod colligitur in Italia, quo pro pyrethro vtuntur aromatarii, nõ est pyrethrum. Lege de eo in philonio persico. Et de Aniso, vide in trochiscis de aniso. Paratur & hoc à modernis, in forma solida. Arnaldus verò de Villa noua in suo antidotario, habet hanc descriptionẽ in paucis variatã. Species autem huius confectionis non sunt subtiliter puluerizandæ, sed sicut species Diacymini, & similium ventositatem expellentium, &c.

Diambra, &c. XXII.

B ipsa Ambra tanquam ab excellentiori medicina, præsens confectio Diambra dicitur. Rectius tamen, Dia Ambra: & similiter Dia Anisum, esset scribendum & pronuntiandum, sed euphoniæ, id est bonæ sonoritatis gratia, expungitur vnum a, à medio, vt in multis aliis consimiliter factum passim legitur. Communiter paratur hæc cõfectio, sed in forma solida, &c. Aduerte quòd vbi legitur, in præsenti descriptione, per impressos libros: Confice cum syrupo rosato, & aqua rosata. legendum est rectius: Confice cum syrupo ex aqua rosata. Quamobrem lege suprà, in Diarhodon descriptione communi. Item in fine præsentis descriptionis per ipsos impressos libros legitur: Dosis eius est ʒ. iij. vel iiij. Cassetur illud vel iiij. & legatur simpliciter: Dosis eius est ʒ. iij. vt est in cunctis exẽplaribus, & in vulgari æditione. Filius quidem Serapionis in septimo habet duo electuaria de ambra, diuersa tamen ab ista compositione. Sed Auicenna in quinto cañ. tractatu tertio, primæ summæ, habet Electuarium Alkesin, dictum electuarium ambræ.

De Ambra.

AMbra quidem ab antiquioribus, & præcipuè Græcis, non describitur. Apud Arabes autem & apud recentiores quosdam tantùm, ipsam legimus: sed non possumus de ea certam habere notitiam: tum, quia in partibus nostris non colligitur: tum etiam, quia Authores non satis clarè de ipsa pertractant: sed putant omnes, sic esse, vel sic fuisse, & audita narrant. Omnibus autem ipsorum dicti bene discussis, potius Serapioni quàm cæteris credimus, scilicet quòd (vt ipse refert) nascatur in fundo maris tanquam fungus in terra: & non quòd sit sperma cœti, vel alia res, vt plurimi fabulantur. Ipsam etenim sæpissime præ manibus habemus, quid autem propriè sit, nescimus. Virtutes

tamen eius, pro maiori parte, experti sumus: & meliorē quā putabamus, inuenimus. Sed sciendum, ꝙ melior ambra est illa, quæ est grissia: & post ipsam est illa, quæ trahit ad quādam citrinitatem. Nigra verò, & alba, sunt malæ: quapropter, in medicinis non sunt administrandæ. Quare autē ab ignauis dicatur Ambracani, lege infrà in gallia muscata. Est etiam & alia res, quæ ambra, vel ambrum, vel ambar, siue ampar caninum dicitur, quod tenetur esse gen⁹ electri, quodq; Hermolaus, corollario 119. succinū orientale nominat, & pro charabe quidē, à nonnullis accipitur. Lege de hoc in trochiscis de charabe. Est quoque aliud genus lapidis nigerrimi, quem ambrum nigrum vulgò vocant. Supradictū autem ambrum giallum, id est citrinum nomināt. Et de his generibus indices, quæ coronæ dicuntur, ad persoluendum Deo Christo seruatori nostro & virgini Mariæ matri eius laudes, & grates, parantur. Et huiusmodi indicum genera, mulieribus maxime placent.

Ambrarum quæ præstātior.

Ambra canina.

Confectio de cinnamomo, &c. XXIII.

QVARE dicatur de cinnamomo præsens cōfectio haud est qui ignoret. Sed sciendum, ꝙ in ipsius descriptione, per omnes excusiones sunt duo errores. Primus vbi legitur: Darseni, cymini, legendum est rectius: Darseni cinnami & est vna res tātùm, vt mox declarabimus. Alius error est vbi legitur: Gariofilorum, piperis longi. &c. ana. ʒ.iij. legendū est verius ana ʒ.ij. quia sic est, secundum veritatem, in cunctis exemplaribus antiquis, & correctis libris. Auicenna quidem in quinto can. habet vnum electuarium de cinnamomo, quod differt ab ista confectione.

De Cinnamomo, Darseni, Cinnamo, Casia, & Casia fistula.

CLarum est apud Serapionem, ꝙ cinnamomum est darseni, & darseni est cinnamomū. Inquit enim Serapio: Darseni, id est cinnamomū. Et sequitur, cū authoritate Dioscoridis quòd variè nominatur à varietate linguarū & locorum, vbi reperitur: & non curat nunc illud vno, nūc alio nomine vocare, scilicet nunc darseni, & nūc cinnamomum. Et loquēs de vna & eadem specie, primum vocat eam darseni, dicens: Et darseni quidem multæ sunt species, & denominatur, &c. Hinc sequens dicit: Et melius cinnamomum ex ista specie, est illud &c. Quamobrem patet, quòd darseni

Darseni.

est cinnamomum, & cinnamomum est darseni. Et nõ est dicendum, ꝙ pro cinnamomo intelligitur optimum & electum, & pro darseni est accipiẽda vna ex deterioribus speciebus eius, vt nonnulli ex iunioribus dixerũt: quia de quo intelligit' vnũ intelligitur & aliud, cũ absolutè quodlibet ipso rum reperitur scriptum. Et cinnamomũ sæpius, darseni autem rarò: vt est in confectione alchermes &c. vbi intelligitur cinnamomum electũ. Et quòd intelligitur electum, specificatur ab Authore nostro in Aromatico muscato, & aliis pluribus pharmacis, in quibus legitur darseni electi: ergo non est cinnamomum grossum. Item Auerrois in quinto Colliget ait: Darceni, id est cannella subtilis, dulcis, aromatica: calida est & sicca in tertio gradu, & est supremũ in omnibus medicinis aromaticis, &c. Et in Antidotario Abumeronis Auenzoar, in electuario quod cõfert stomacho, legitur: Darseni, & est cinnamomũ nigrũ, & odoriferũ valde. Vnde etiã legitur passim Casia nigra, quæ est casia mausolites, similis cinnamomo mausolitidi, &c. Item Andreas Bellunensis in suis interpretationibus Arabicorũ nominũ dicit: Cherse, vel Kerse apud Arabes, est nomen cõmune ad omnẽ corticẽ, sed absolutè dictũ, accipitur pro cortice cinnamomi, maxime grosso. Darsini verò apud Arabes est cinnamomũ magis aromaticum. Kerse igitur differt à darsini, sicut cortex magis aromatica, & cortex minus aromatica: & per cinnamum apud Latinos, intelligẽdũ est cinnamomũ grossum, nõ multũ aromaticũ: & per cinnamomũ, intelligere debemus corticẽ subtilẽ cinnamomi magis aromaticã. Cherse verò gariofilatũ, est cortex aromatica, habẽs odorem gariofilorũ, quæ extrahitur ab arbore ipsorũ. Hæc Bellunensis. Ergo darseni siue darsini, siue darsenum quæ idem sunt, nõ differt à cinnamomo. Quando autem alterũ ipsorũ scribitur cum cognomine alicuius speciei, tunc clarius habetur. Vt exẽpli gratia, per cinnamomũ, siue per darsenũ, vel darseni absolutè scriptum intelligitur electum, per cinnamomũ masoliticũ seu mausoliticũ, siue per darseni masoliticũ, idẽ scilicet electum quia cognomẽ sibi adhærens intelligitur de electiori specie. Per cinnamomum cinnamum, vel per darsenum cinnamũ, de alia inferiori specie intelligitur. Quoniã nolens Author electum, declarat speciem minus electã quam vult. Et quãdoque etiam nolens electum, scribit inferiores species simpliciter per cognomina tantùm, videlicet cinnamum, vel cherse, &c. Et quòd per cinnamum vel cherse vel simile absolutè

Cãnella fusculta.

Kerse.

lutè deſcriptum,non intelligatur electũ,probatur & per ſupradictam Bellunẽſis authoritatem,necnon & per Rhaſim, qui in tertio ad Almanſorem cap.de ſpecibus coquinæ ait: Cinnamũ,cinnamomo vicinum exiſtit:licet eo ſit debilius. Et cap.de litera caph(vt eſt in noſtro antiquiſsimo exemplari)kerſe,id eſt cinnamomum groſſum,calidum eſt &c.Et ſic de ſingulis reliquis ſpeciebus.Vnde nũquam ſine errore eſt cùm reperitur vtrunque cinnamomum & darſeni ſimpliciter & abſolutè deſcriptum in vna & eadem compoſitione:vt infrà in confectione de cytoniis bona,vbi mendoſe vtrunq; impreſſum. Vide nunc quæ res pluribus det anſam errandi.Vnde Luminare Maius non rectè, in ſucahal ertiſ reprehendit Lumen aphothecariorum,de darſeni.Et Manardus in Aromatico muſcato,per darſeni intellexit darſiſahã, quod eſt aſpalathum.Et in præſenti deſcriptione,hac ratione quia vtrunqne ſcribitur,approbauit non eſſe cinnamomum,ſed darſiſahan.Enimuero ipſe peritiſsimus vir,in hoc hallucinatus eſt,& codicis menda roborauit ſuã ſalſam opinionẽ.Vnde ſciendũ,quòd Author noſter bene poſuit: quia non abſolutè ſcripſit darſeni vt videri poteſt in omnib9 antiquis & correctis exẽplaribus,in quibus omnibus apertè & clarè in p̃ſenti deſcriptiõe eſt ſcriptũ:Darſenicinnami. Sed moderni librarii ſeu librorũ excuſores,qui recti9 debẽt dici confuſores,vel ignorãtia, vel quomodocunq; ſit,non intelligentes quid ſit cinnamũ,non ſolũ ſeparauerunt à darſeni,ſed pro cinnami impreſſerũt cymini:& fecerũt duo mala.Vnũ videlicet,quòd cõfunderunt Authoris deſcriptionẽ. Alterum,ꝙ addiderunt ad ipſam confectionẽ, vnũ ſimplex, ſcilicet cyminum,quod nõ eſt de mẽte Authoris, Cinnamũ autẽ,ſiue cinamũ (vt dictũ eſt) eſt vna ex ſpeciebus darſeni, id eſt cinnamomi.Darſeni autem & cinnamomum,ſunt nomina communia,ſiue generalia omnibus ſpeciebus ipſius. Græcè quidem & Latinè dicitur cinnamomum, ſiue mauis cinamomum : Arabicè autem darſen ſiue darſeni,&c.& nũquam(vt diximus)ſimul in vna compoſitione ambo ſcribũtur ſimpliciter,quia vnum & idem ſignificãt.Cinnamum autem(vt ſcripſimus)cùm abſolutè legitur,vt eſt ſuprà in Aromatico nardino,& infrà in Cõfectiõe de cytoniis bona, & in Electuario de perſicis,&c.non intelligitur cinnamomũ electũ,vt aliqui putauerũt,ſed ſpecies illa ſic cognominata, quæ eſt inferior cinamomo maſolitico.Quod quidem,nõ ſolũ per ſupraſcriptas authoritates probatur, verum etiam

patet

patet clarissimè per plurimas Authorum descriptiones electuariorum & similium in quibus ambo habentur, vel immediatè vnũ post aliud cũ copula, vel mediate hinc inde inter alia simplicia: vt est in quinto can. Auicennæ in electuario quod inscribitur, Fangius aliud, & in electuario Indo, & in electuario de Camphora descriptiõe alia, & in electuario de Camphora fortiori, & similibus in quibus immediatè est cinnamomi & cinnami. Mediatè autẽ in dicto quinto can. legitur in pluribus descriptionibus: vt est confectio cognominata imperialis, & electuarium alkeisim, & electuarium Alsehereben, & Ars scoriæ decoctæ, & descriptio alia de Aniuden, & electuarium de Camphora primum, & electuariũ de Cinnamomo, & Suffuf Aristotelis &c. Itẽ in septimo Breuiarii filii Serap. cap. xx. in pluribus electuariis inueniuntur ambo cinnamomum & cinnamum, ingredientia vnam & eadem compositionem. Et in quinto dicti Breuiarii cap. iij. de baras, authoritate Gabrielis, immediatè in vno medicamine legitur cinnamomi & cinnami. Similiter & in decimo practicæ Hali filii Abbas, in descriptione pilularum Aromaticarum, & in Diacymino, & in Diachenzi, &c. mediatè ambo leguntur: ergo nõ sunt idem. Quãdo autẽ immediatè & sine copula reperit' sic, cinnamomi cinnami: vt est in præfato decimo practicæ Hali, in lueresenũ Diacamphoreũ, & similibus: vel darseni cinnami, vt est in præsenti confectiõe de cinnamomo, specificatius habetur, & idem significat quod cinnamũ simpliciter. Et sic de singulis est intelligendũ. Vt si fortè reperiatur, Cinnamomi kerse, vel Darceni Kerse, &c. Illa autem dictio, cymini, quæ post darsenĩ immediatè legitur per omnes impressiones, in præsenti descriptione deleatur, & eo in loco absque puncto intermedio scribatur cinnami, vt postea legatur rectè, & de mẽte Authoris, Accipe Cinnamomi subtilis, & electi ʒ. xv. darseni cinnami, enulæ ana ʒ. iiij. &c. Restat nũc videre, quid sit cinnamomũ. Verũ itaq; cinnamomum, in rei veritate, nostris tẽporibus, vt sciamus, non est visum in Italia. Quo enim pro cinnamomo vtimur casiæ species est, quæ vulgò cannella dicitur: quam quidem in duas differẽtias diuidũt omnes, scilicet in grossam, & subtilẽ, vel finalẽ. de quibus postea dicemus. Nã vt ex lectionib⁹ Diosc. Gal. Plin. Serap. Auic. & aliorũ pluriũ probatur, qui omnes in vnum concordant, dicentes, quòd cinnamomum debet habere inter alias, has conditiones siue notas, videlicet vt sit nodosum, habens multos ramulos frequẽtibus nodis

Cinnamomum.

dis cinctos,& suo bono odore trahēs ad odorē rutæ & cordumeni,id est cardamomi,& sua acuitate habens parum sal sedinis,& si quando frangūtur rami eius,eleuetur puluis omnia vincens odoris suauitate,&c.(quarum nulla in cānella hac videtur esse)constat ipsam cannellam non esse cinnamomum. Et ad cognoscendum cinnamomum, qualiter sit ramosum,similitudinem dedit nobis Diosc. in capitulo de corallio,dicens,ꝙ corallium est ramosissimū, vt cinnamomum. Apud Serap.autem legitur corallium simile casiæ, ligneæ in figura sua habēs multos ramos,sed hic fuit error interpretis qui vertit casiā ligneā,vbi debuit vertere cinnamomum. Præterea non est verisimile,quòd si antiqui habebant maximā penuriā de cinnamomo,nos habeamus ex eo maximā abundantiam. Et quòd antiqui tam Græci, quā Arabes habuerunt penuriā de cinnamomo,& per Gal.& per Serap. necnon & alios plures,facillimè probatur: qui videntes, ꝙ ob eius carentiam vbique non posset haberi cinnamomum, pluribꝰ in locis declarāt in ipsiꝰ defectu,quid sit pro eo substituēdum. Vnde Gal.passim de hoc pertractat:sed ne lector in perquirēdo vagetur,aliqua assignabimus loca. Igitur primo de Antidotis,vbi multa in præparatione theriaces de cinnamomo scripsit,ait loco cinnamomi,ponendam esse optimam casiam duplicatam. & exempla in contrarium,de pane optimo & furfuraceo,& de vino falerno,& cæteris, conclusit,contra hoc non valere,vbi & subiunxit,ꝙ ipsi Galeno,nūquàm defuit cinnamomum,&c. Ibique etiam dicit ꝙ Quintus famosissimus medicus,pro cinnamomo sumebat carpesium. Item secundo de Antidotis,in præparatione Mitridatii,ait Metrice: Quidam carentes cinnamomo,tantū in vicem pōdus locant ex cardamomi semine. Itē hoc idē ferè dicit tertio de medicamētorum compositione secundū locos. Quod si etiam(inquit)cinnamomū habeas,id quoque indes huius penuria, casiam,tum quæ gizerros & motodes, item carpesium quod copiosissimum in Syda Pamphiliæ, atque idcirco vilissimo constat. Quintus autē cū cinnamomū desideraret,hoc illius loco,duplicatum indebat,sicut nonnulli casiam. Item 6.de sanitate tuenda,post triplicem picræ descriptionem,ait: Minimè verò latet,& quòd in penuria cinnamomi ponendum pro eo sit,optimæ casiæ duplum:quàm aliâs ea esse virtute nonnulli putant,vt nihil ab inualido cinnamomo absit:nā à generoso etiā talis casia longè superatur. Verū sicut in boni panis inopia,vel vilissimo vescimur

sic

ſic in cinnamomi penuria, exquiſita vtemur caſia. Item quinto de ſanitate tuenda loquens de dia aloës dicit: Diuites eam quæ cum cinnamomo conficitur, accipiunt. Quaſi dicat, ꝙ pauperes non valebant emere cinnamomum, tam carè vendebatur. Et alibi pluries ab eo ſcribitur, quòd ipſe ſemper parauit optima medicamenta ob id, quia illi nunquam defuit cinnamomum: apertè innuens, quòd aliis aliquando deerat. Similiter Serapio illud idem dicit, vnde capit. de caſia lignea, ſic ſcribit: Et caſia lignea ponitur loco cinnamomi in confectionibus, duplicato pōdere ex ea, & eſt vtilis & iuuatiua. Et cap. de zurumbet, ait. Si non habes cinnamomum, pone pro eo zurumbet. Et capitulo de ſauina quod incipit, Abel: dicit ſauinam poni pro cinnamomo, duplicato pōdere, &c. Item Paulus de Arnabo loquens, dicit: Vnde Poſidonius, Vbi cinnamomi copia non datur, hoc vtendum eſſe cenſet. Item Ioannes filius Serapionis, in ſeptimo videlicet, in tractatu de hieris, in hiera aloes, ex Galeno accipiens dixit: Et ſi nō inuenimus cinnamomum proiiciamus in ipſam ex caſia lignea bona, in duplũ quod eſt: quia in caſia lignea eſt, quæ eſt melior, adeò donec in virtute cinnamomi eſt debilis: quod eſt, quia cinnamomum bonũ quando comparatur ad caſiam ligneam bonā, tunc virtus eius eſt diminuta valde ab eo. Verùm nos facimus ſicut eſt actio eius qui non inuenit panem mundum, & comedit illum qui eſt infrà ipſum: ſimiliter nos adminiſtramus caſiam ligneam electam quando nō inuenimus cinnamomum. Etiam Auicenna in cap. de cinnamomo, ſcribit: Loco eius ponitur cortex caſiæ ligneæ ſtipticus, aut duplum ipſius de cubebis, aut duplũ eius de abel. Et in cap. de abel, quod eſt de ſauina, idem poſuit. Multa & alia cauſa breuitatis dimiſimus. Satis enim hæc ſunt. Quapropter ſi apud ipſos fuiſſet abundantia ex cinnamomo, nō eſſet opus inſinuare, quid in defectu ipſius poni debet. Quia de illa re cuius copia habetur, fruſtrà eſt dicere: ſi non inuenis aliā rem, pone in eius loco aliam. Vt exempli gratiā, tanquam ſi diceret: Si defuerit tibi aqua pura, appone pro ea aquam roſaceā, vel vinum, &c. Et ex his dictis poteſt quiſpiā cōſiderare quāta virtute donatum ſit cinnamomũ, ſi locũ eius vix impleat optimæ caſiæ ligneę duplum. Moderni autem aromatarii, vt plurimum tenentes iſtā caſiā ligneam, ideſt cannellam vſualem, eſſe verum cinnamomum, ponunt pro cinnamomo in medicinis, ſimplici pondere duplicato pondere: vnde nō rectè faciunt. Sed peſsimè agunt illi, qui dimittentes veram

Caſia lignea.

caſiam

casiam accipiunt cortices radicum cuiusdam generis scoparum, vel genistarum, sine odore, sine sapore, & sine virtute, quæ possint in medicinis loco veræ casiæ administrari, quæ & Romæ in ruinis ædificiorum vetustorum plurimum habentur. Talis enim planta à Simone Ianuensi, in litera Myrica depingitur: & falsissimè omnes vocant eam casiam ligneam, non legentes aliter conditiones & proprietates veræ casię lignee, & vbi nascatur: quoniam (vt aiunt Dioscorides, Serapio, &c.) Casia lignea nascitur in partibus Arabum, vbi nascuntur aliæ species aromaticæ &c. Casia autem simpliciter, semper intelligitur casia lignea. Etiam quandoque reperitur scriptum, siue impressum casia fistula, & debet intelligi casia lignea. Vt exempli gratia, est in antidotario Nicolai in electuario quod intitulatur Antidotum hæmagogum, &c. quoniã plures sunt species casiæ ligneæ. Vnde Galenus primo de Antidotis multas enumerat, & præcisè illam, quæ fistula cognominatur, clarius tetigit, meliorem tamen approbans illam, cui barbarum cognomen gizi est. Simon quoq; Ianuensis testatur quòd casia fistula antiquorum, est casia lignea. Vnde in antiqua Dioscoridis translatione, cap. de casia, incipit: casia fistula &c. Dicit quoque Serapio, quòd ex speciebus casiæ ligneæ duæ tantùm sunt vtiles in medicina, aliæ verò non sunt administrandæ. Et hæ duæ species, sunt istæ quas habemus, quasque (licet falsò) cinnamomum subtile, siue cinnamomum finum, & cinnamomum grossum; vel cannellam subtilẽ siue finam, & cannellam grossam vulgò nominamus: tamen fina, ipsa est casia masolites, quæ est proxima cinnamomo. Nam omnes notæ à Dioscoride, Serapione, & cæteris Authoribus descriptæ de casia lignea, de quibus possumus habere aliqualiter certam experientiam & cognitionem, videmus quòd conueniunt his speciebus, quibus pro cinnamomo vtimur. Etenim non scribitur de casia quòd habeat nodos, sicut cinnamomum: & istæ species sunt lenes, & planæ. Et cùm scribũt casiam esse rubram, corallio proximam, de recenti intelligendum est: quoniam (vt audiuimus) cùm casia est recens, est valde rubra. Vnde nunc pluribus annis siccata (vt videmus) est subrubra: quod ferè omnes plantę cùm siccantur, perdunt maximam sui viui & veri coloris partem. Etiam scribitur, quòd casia trahit ad odorẽ rosæ, cum participatione aliqua odoris vini. Qui odores, à diligenti perscrutatore facillimè percipiuntur in isto vsuali cinnamomo. At de sua acuitate, aromaticitate, lin

Casia absolutè.

Casia fistula.

guæ mordicatione,&c.non est dubium,quin sint in ista cannella,& maximè bona. Vnde verissima est casia,& non cinnamomum. Etiam sciendum,quòd hæc casia grossa,quę vulgò dicitur cannella grossa, quandoque dicitur xylocasia, id est casia lignosa,quasi lignum casiæ:quanuis verum lignum casiæ, sit meditullium ipsius. Et rectius scribitur casia, per simplex s, quàm per duplex:tamen(vt in superioribus diximus)per duplex ss, cassia idem intelligitur:nihil refert quomodocunque scribatur. Vocatur autem Arabicè Selicha,vel seliche,vel seliacha. Casia autē fistula vulgaris seu nota,qua communiter vtimur ad aluum lubrificandum,non est eiusdem generis cum casia lignea : nec antiquis Græcis(vt sciamus) cognita fuit. Ab Arabibus autem, Serap. Auicenna,& cæteris bene describitur. Vnde Serapio cap.de casia fistula,solummodo Arabes citat. Et vocatur Arabicè,Eiarxamber,vel chaiarsandar. Vnde casia,& casia fistula,sunt nomina æquiuoca &c. His denique visis,concludendum est quòd caremus vero cinnamomo,sed loco eius(vt ex supradictis colligi potest)ponitur duplum ponderis eius, ex optima casia lignea, vel ex sauina, vel de carpesio, id est de cubebis, vel æquale pondus de optimo cardamomo,vel de Zurumbet,&c. Et pro cinnamo etiam potest compensari optima casia,sed simplici duntaxat pondere: quia cinnamum non est de electioribus speciebus ipsius cinnamomi, vt suprà iam probauimus. Alia plura de cinnamomo & casia,&c. breuitatis causa dimisimus.

Xylocasia. *Selicha.* *Casia fistula vulgaris.* *Eiarxamber.* *Cinnamomum supplentia.*

De Zucchero ponendo in compositionibus.

SVprà in electuario de aromatibus, & in confectione de galanga, iam declarauimus qualiter zuccharum in huiusmodi confectionibus sit ponendum : quare nunc, quia hîc Author subscribit, quòd quandoque ponitur in eo duplum ponderis medicinarum de zucchero puluerizato, sine melle,& accipitur sicut suffuf, sciendum quòd illud zuccharum quod prius ponebatur in confectione, quæ melle conficiebatur, non est intelligendum in ipsa descriptione, sed reliquis medicinarum pulueribus ponderatis, addatur duplum de optimo zucchero etiam pulueriza[to]. Et postquàm totum peroptimè cum speciebus commistum fuerit, quiuis vti poterit eo ad libitum in dapibus,&c. Suffuf autē idem significat, quod puluis. Quære de eo infrà in distinctione propria de suffufet.

Electuarium de granis myrti, &c. XXIIII.

FILIVS Serapionis in septimo sui Breuiarij, cap.xx.habet vnum electuariū, de granis myrti, quod differt ab isto. Sed dicit Author in præsenti descriptione, quòd modus compositionis eius est, vt in electuario de aromatibus adiungatur, granorum myrti.&c. Vbi sciendum, quòd Authoris intentio est, vt tu accipias tantūmodo species electuarij de aromatibus, quibus addas pulueres rerū hic descriptarum:& omnia simul commista, confice cum sola miua aromatizata, absque melle descripto in ipso electuario de aromatibus, Siquidem & alias quasi consimiles compositiones, eiusdem ferè intentionis, habet Author in præsenti antidotario, quæ omnes cum miua tantùm conficiuntur:vt est confectio electuarij ex inuentione nostra, & electuarium cōfortans stomachum, & confectio Alcanzi, & similia. Etiā in antidotario filij Serapionis est electuarium quod stat loco Alcanzi, quod similiter est eiusdem intentionis, & conficitur cum sola miua:ergo ista non est aliter conficienda. Sed sciendum quòd ferè in omnibus impressionibus deest huic descriptioni vnum simplex, quod est castoreum : quodque locari debet (vt est in cunctis exemplaribus antiquis, & in quibusdam impressionibus minus malis) in ana, ante Confice cum miua &c. Sic enim rectè legendum est:Caru , anisi, cymini, seminis apij, infusorum in aceto vini & exiccatorum, & castorei ana ʒ.v. Confice &c.

De Myrobalanis.

PRæcipit Author in præsenti descriptione, quòd bulliant myrobalani in aqua cytoniorum & vino odorifero, bullitione vna. vbi videndum, quare vult Author quòd bulliant ipsi myrobalani, & qualiter fieri debeat ipsa bullitio, vt sit virtuosa. Ad primum, teste ipso Authore, in cap. secundo primæ intentionis de electione medicinarum, dicente: Aut educunt comprimendo sua proprietate, & exprimēdo sicut myrobalani, &c. virtus myrobalanorū duplex est, scilicet ꝙ educunt, id est soluunt. & educēdo cōprimunt, id est restringūt. Et hoc ideo, quia ipsos duabus proprietatibus cōtrariis, natura magistra decorauit. Vnde prima ipsorū proprietas est, quòd ipsi habēt partem aeream calidam & humidā, qua mediante soluunt. Secunda est, ꝙ habent partem terream, frigidam & siccam : & ideò restringunt. Sed quia Author intēdit

Myrobalanorum virtutes sibi cōtrariæ.

auferre ab eis partem qua mediante soluunt, quæ quidem simplici feruore tollitur:hac de causa præcipit, vt bulliãt bullitione vna. Etiam ipse Author intendit augere partem ob quam restringunt, & vt sint magis confortatiui:ideo vult vt fiat ipsorum bullitio in aqua cytoniorum,& vino odorifero:quia aqua cytoniorum adiuuat eos in stipticando:& vinũ dat eis vigorem,in cõfortando. Vnde bene est vt fiat talis bullitio. Ad secundum autem,scilicet qualiter debeat fieri ipsorum bullitio, ex mente Authoris, & substantia aliqua ipsorum bona huic cõfectioni sit cõpetens, non diffundantur in aquam & vinum, propter illam bullitionẽ in qua sola pars eorum solutiua penitus destrui debet & amoueri ab ipsis. Nam clarum est,quòd si merĩ myrobalani in illa aqua & in illo vino,existẽtibus actu frigidis apponantur ad ignem,donec bulliant bullitione vna:in tali non parua mora, non solùm dimittunt partem solutiuam, sed etiã multùm de substantia eorũ stiptica & confortatiua de facto ipso diffunditur:quia vnaquæq; res in primo instanti quãdo infunditur, incipit attrahere sibi de liquore in quo infunditur, nõ dimittendo aliquid de sua substantia seu virtute:sed postquàm est satis imbibita de ipso liquore, incipit diffundere virtutem substantiæ suæ in ipsum,& quanto plus trahit morã in illo, tanto magis effundendo minuitur de suis virtutibus. Quapropter vt ipsi myrobalani non derelinquant de sua substantia cõfortatiua aliquid,est valde curandum : quia aliter esset præter Authoris intentionem. Ad quod igitur faciendum dicimus,quòd prius ponendũ est vas cum aqua cytoniorũ & vino odorifero ad ignẽ,& cùm incipit feruere,supermittendi sunt myrobalani grosso modo contriti & enucleati. Hinc peracta bullitione vna cõtinuò extrahantur ab ipsa aqua & vino,& exiccentur, &c. Et sic faciendo, nihil penitus præter partem solutiuam in ipsa aqua & vino relinqunt. Et hæc est verissima Authoris intẽtio. Et talis modus teneatur in ipsorum bullitionibus, infrà in confectione Alcanzi:quia si aliter fiat in illis duabus bullitionibus, nihil aut parum remanebit ipsis myrobalanis de substantia ipsorum bona ad talẽ vel similem compositionem pertinentẽ. Et absq; virtute medicina non est antidotis admiscenda.

Myrobalanorum bullitio vna.

De Aqua Cytoniorum.

NOtandum, quòd in pluribus receptis & descriptionibus,vt in istã & similibus, est scriptũ siue impressum, aqua cytoniorum,& semper in rei veritate, intelligitur suc-

cus cytoniorũ. Quod pluribus modis probari poteſt, & primo per Io. Serap. filium, in ſuo antidotario, in deſcriptione electuarij Gal. cum aqua de cytoniis, vbi docet modũ faciendi ipſam aquã. Accipe (inquit) cytonia magna muza, & munda ea à granis ſuis & corticibus, & contere ea, & extrahe ex ſucco eorum duo Kiſt, &c. Etiã in confectione Alcãzi, quæ eſt cõſimilis intẽtionis, & in aliis quãplurimis, ipſe Author noſter ſpeciatim ſcribit: Bulliãt in ſucco cytoniorũ. ergo eſt ſuccus, & non aqua. Vbi notandũ, ꝙ generaliter quãdo reperitur in libris antiquorũ aqua alicuius rei, ſemper intelligitur, aut ſuccus, aut decoctio, vel ſaltem infuſio. Solummodo aquã roſaceã, & aquã abſinthij legimus, aliquãdo per ſublimationem factã, & hoc apud Authorẽ noſtrũ: at nõ mirum ſi apud ipſum, quia iã ſuo tẽpore cœperat corruptela aquarum ſublimatarũ. Exempla certè de aquis, per quas intelligendi ſunt ſucci, aut decoctiones, paſſim habẽtur: ex quibus aliqua annotabimus pro illis, qui nõ poſſunt vacare multorũ librorũ lectionibus. Author noſter in ſermone de aqua cicerũ, habet ſyrupũ conferentẽ pleureſi, in quo primùm dicit: Recipe aquæ cucurbitæ &c. poſtea declarat eã in fine cõpoſitionis eſſe ſuccum, dicẽs: Infundãtur omnia per diem & noctẽ in ſucco prædicto calido, &c. Item in cap. de Rheubarbaro, dicit: Et ſimiliter magnificatur infuſio eius in aqua endiuiæ, & apij, prius bullitis & colatis, &c. cùm autẽ dixit bullitis & colatis, non intellexit aquas ſublimatas, ſed ſuccos: nam aquæ diſtillatæ nõ ſunt bulliendæ neq; colandæ. Et hic probatᷣ iuniorũ medicorũ error, qui præcipiũt, vt infundatur rheubarbarũ in aqua endiuiæ deſtillata, &c. cum potius deberet infundi in ſucco. Item infrà in ſeptima diſtinctione de decoctionibus & infuſionibus, habet decoctionem fructuũ, quã vocat aquã. Et alia exẽpla multa dimittimus apud Authorem noſtrum, ne ſimus prolixi. Item ex aliis Authoribus poſſunt ſumi exempla, vt eſt apud filium Serapionis in ſeptimo ſui Breuiarii, lohoc de aqua fœniculi: vbi in fine apertè declarat ipſam aquam, eſſe ſuccũ fœniculi. Item apud Hali filium Abbas in ſecundo practicæ cap. 34. numero 79. legitur: Aut bibatur cum aqua roſata quæ exprimitur de recentibus roſis, &c. Lege etiam in confectione de mezereon.

Aqua ſimplicium rerum quomodo intelligatur.

Rhabarbarũ infunditur in ſucco

De Miua.

NVnc videndũ eſt ſi præſens Miua debet parari cũ melle vel cum zuccharo. Etenim ſaluo ſemper meliori iudicio, nos tenemus cũ zuccharo cõſtruendã eſſe: qui a licet Au

thor in propria descriptione scripserit cũ melle:tamẽ in fine addit quòd sunt qui loco mellis ponũt zuccharũ, & propriè quando oportet. In ista compositione granorũ Myrti, satis oportere nobis videtur, quia (vt testatur Christophorus de Honestis in cõdito de cytoniis, quod est miua) mel est magis abstersiuũ quàm zuccharũ. Et in hoc electuario granorum myrti, nõ quærit Author abstersionẽ, sed potius sedationẽ & confortationẽ: & ideò præparãda est ista miua cũ zuccharo, & nõ cũ melle. Etsi Author in hoc electuario granorũ myrti non specificauit cũ quo sit præparãda, tamẽ in descriptione ipsius miuæ, cùm scripsit eã fieri cũ zuccharo quãdo oportet, dimisit nobis cõsiderandum in omnibus cõpositionibus, vbi ingreditur miua, si ipsa miua, sit cõficienda cũ melle vel cum zuccharo. Et cũ illo quod est magis cõpetens illi cõpositioni debemus conficere miuã. In isto autẽ electuario granorum myrti magis cõpetit zuccharũ quàm mel: igitur conficienda est cũ zuccharo & nõ cum melle. Similiter & de speciebus debemus habere consideratione: quia in pluribus cõpositionibus legitur: Confice cum miua. & nõ specificatur si debet esse aromatica, id est cũ speciebus, vel sine ipsis: nec si cũ miua simplici, vel acetosa, &c. Quando autẽ scribitur, cõfice cũ miua aromatica siue aromatizata, sicut in isto electuario & similibus, tũc nõ est dubiũ, quòd debet habere species: tamẽ quia omnes possunt recipere species, ideò de qualibet potest intelligi. In illis autem in quibus nõ præcisè scribitur miua aromatica, vt in cõfectione Alcanzi, & similibus, est cõsiderandum, vtrũ species cõpetant illi cõpositioni, an nõ. Et sicut melius videbitur peritis viris, ita fieri debet. Et nõ est dicendum, quòd si simpliciter est scriptũ, cõfice cũ miua, debet intelligi cũ simplici miua: quia sicut scripsit Author de melle & zuccharo, ita & de speciebus quando oportet. Et illhic dedit nobis regulã pro omnibus miuis sequẽtibus: quia omnes, & singulæ possunt confici cũ zuccharo absq; melle: & cũ melle sine zuccharo: & quandoq; expedit cũ vtroq;, & cũ speciebus, & sine speciebus &c. Vnde notandũ, quòd quandocunq; reperitur absolutè, cõfice cũ miua, semper intelligitur de prima miua. Sed (vt dictũ est) debemus, vel consilio medici, vel aliquo bono modo scire, an illi cõfectioni cõueniãt species: & tunc cũ prima miua aromatizata, est ipsa cõfectio conficienda. Si autẽ dicit: Confice cũ miua aromatica, tũc est magis clarũ, & intelligitur de prima cũ speciebus. Si autẽ dicit: Confice cũ simplici miua, tũc intelligitur cũ secunda miua,

Miua absolutè.

quæ

quæ ab Authore intitulatur simplex, non obstante quòd, vt aliæ, potest recipere species, &c. Si autē dicit: Cum miua acetosa, vt est in electuario confortante stomachū, tunc intelligitur cum tertia, vel quarta miua. Si verò cum miua facta ex succo fructuū, tunc de vltima descriptione intelligitur. Et in qualibet ipsarū est considerandum, si cum speciebus, vel sine: & si cum melle, vel zuccharo sit primùm paranda ipsa miua. Quoniam sicut oportet, ita est faciendum. Nam pro variis infirmitatibus varia sunt administrāda pharmaca: quoniam vnum pharmacum, non conuenit omnibus infirmitatibus: nec omnia pharmaca, vni competunt infirmitati.

Dia Calamentum descriptione Galeni, &c. XXV.

VICENNA quidem in quinto cā. in primo tractatu primæ summæ, habet confectionē de calamēto, in ponderibus, & quibusdam paucis differentem ab ista. Sed falsò in ipsa Auicennæ legitur reusini, eo in loco, in quo præsens habet cheisim: quod Bellunensis correxit & scripsit cheisum, quod idem est, quod cheisim. Item ipse Auicēna in tertio tractatu eiusdem primæ summæ, authoritate Galeni, habet electuarium de calamento, quod est eadem confectio: quanuis in quibusdam paucis differat. Filius Serapionis etiā in septimo, cap. 20. habet electuariū selemeki, quod selemeki ibi exponitur esse calamentum fluuiale, & habet electuarium diacalamentum: quæ duo electuaria, habent multam similitudinem cum ista confectione.

De Calamento fluuiali, & montano.

DE hoc calamento fluuiali siue aquatico, magna est disceptatio inter Doctores antiquos & iuniores, ita quòd mens legentis, & perscrutantis eorū scripta, potius cōfunditur quàm quiescit. Iuniores enim affirmant ipsum esse mentastrum, id est, sylueitris menta. Dioscorides secundum omnium translationes, facit capitula diuersa de menta, mentastro, & calamento, & in capitulo de calamento, notat tres species calamēti: & dùm loquitur de tertia specie, dicit quòd assimilatur mentastro, & nascitur in aquosis & aliis locis. Reliquæ species nō scribuntur in aquosis nasci. Ex quo igitur quia tertia species est quæ prouenit in aquosis, ideo illa accipienda est pro calamento fluuiali siue aquatico. Et cùm dicit quòd assimilatur mentastro, declarat non esse mentastrum: sed speciem calamenti mentastro similem, longio-

ribus tantùm foliis, per quæ dignoscitur à mẽthastro. Serapio etiã authoritate Dioscoridis, illud idem dicit, & diuersa cap. facit. Simon Ianuẽsis autem absolutissimè scribit, quod calamentũ fluuiale est menthastrũ. Luminare Maius cõcordat cum Simone, & citat Nicolaum, & Petrum de Crescentiis illud met affirmantes. Etiam cõcordant cum istis, Author nouarum additionũ in antidotarium filii Mesuæ, & Ottho Brunfelsius. Item ipse Simon in litera feudenegi, dicit quòd verũ feudenegi, est menthastrũ fluuiale. Et à Serapione scribitur præcisè capitulũ de feudenegi, quod est de origano, pulegio, & diptamo. Menthastrũ autem licet quãdoq; reperiatur in aquosis, verũtamen à nullo antiquorum scribitur in aquis nasci. Enimuero nos pluribus in locis, & præsertim iuxta aquarũ semitas, varias vidimus mẽthastri species: quarum vna longioribus foliis prouenit, alterius verò folia ad rotunditatẽ maximè declinant. Forsan quòd illa quæ longioribus foliis crescit, nõ sit menthastrũ, sed calamentũ fluuiale. Et illam, quæ habet folia rotundiora, putamus esse verum menthastrũ. Quoniam constat per Dioscoridẽ & alios Authores, calamentum fluuiale habere folia longiora quàm menthastrũ. Insuper autem dicimus, quòd siue sit calamentũ fluuiale, siue sit menthastrum, nõ est magna difficultas inter ipsa, & sine aliquo respectu, potest poni alterũ pro altero in medicinis: Quoniã antiqui (vt plures testantur, & præcipuè Matthæus Syluaticus, in capitulo de calamento) non faciebant differentiã inter virtutes istorũ generũ, scilicet mentæ, calamenti, pulegii, & similiũ. Calamentũ autem fluuiale (vt suprà diximus) à filio Serapionis, selemeki vocatur. Vnde in præfato electuario selemeki, dixit: Et est calamentũ fluuiale. & infrà: Recipe calamenti fluuialis, & calamenti campestris, &c. Et infrà inibi dicit, quòd duæ species calamẽti, scilicet fluuialis, & montani (quod vocat cãpestre) debẽt esse ex Creta insula. ait enim: Et duæ species calamẽti oportet quòd sint ex Creta: quòd si nõ inuenis vtranq;, elige ex eis quæ nascuntur in locis altis, siccis & similiter alhasce, &c. Calamentum autẽ montanũ est nepita, vel nepeta (vtroq; enim modo scribitur apud Authores) & propriè illa, quæ vulgò dicitur mentucia, & nepitella, quoniã est alia nepita, quæ alio nomine vocatur cataria, siue herba cataria: vulgò autẽ gattaria: nõ obstãte quòd & aliæ herbæ plures simili vocẽtur nomine, vt est valeriana, &c. Hæc autẽ nepita cataria habet folia similia vrticæ, vel potius melissæ, hirsutoria tamẽ, albiora, & maiora,

Calamentum fluuiale est menthastrum.

Menthastrum.

Selemeki.

Calamentum montanum est nepeta.

Nepeta.

Herba cataria.

ra. Et habet hastas plurimas, quadrangulatas, rubentes, bicubitali altitudine aliquãdo se extollentes. In sapore autẽ simillima est mentuciæ præfatæ, sed in odore potius æmulatur pulegiũ quám mentuciã: vnde non desunt, qui vocant istam syluestre pulegium. Cati eam valde comedunt, & delectantur in ipsa: quamobrem catariæ nomen sibi vsurpauit. Tamen hæc herba ab Authore nostro calamẽtum syluestre vocatur: vnde lege infrà, in syrupo de calamẽto primæ descriptionis.

De Seseli, siue magis Seseleos, seu Silere montano.

SEseli siue (vt aiunt) Seseleos vel siseleos, vulgò siler montanum dicitur. Et licet siler montanũ quo vtimur, nõ benè in omnibus videatur conuenire cũ descriptionibus Dioscoridis de seseli: tamẽ non est cyminum syluestre, vt aliqui putant. Quia si legis vtraque capitula, videlicet de seseli & de cymino syluestri, magis videtur cõuenire cũ seseli, quàm cũ descriptione de cymino syluestri. Clarum quippe est, quòd vtrunq; esse nõ potest, cùm omnes Authores diuersa de ipsis capitula faciant. Insuper sunt nonnulli, qui exponũt cyminũ carmenũ esse seseleos, quod quidẽ nobis non placet: pro quo vide infrà in Dyacymino. Verũ si hoc siler montanũ differat à seseli, nescimus Scimus autẽ pro certo, quòd nõ est cyminum syluestre, sed (vt in dicto Diacymino ostẽdemus) aliud: quoniã pluries nos habuimus de ipso vero syluestri cymino. Attamen nõ haberemus pro magno incõuenienti, si siler montanũ pro vtroq; compensetur, scilicet pro seseli, si fortè non sit ipsum seseli, & pro cymino syluestri. Saluo tamen meliori iudicio, potius iudicamus apponendum esse pro seseli, quàm pro syluestri cymino. Et donec habuerimus meliorem de eo cognitionem semper pro seseli administrabimus. Pro cymino autem syluestri, cui non placuerit fatiuo vti, hoc ponendo non putamus malum esse. Præterea Antonius Musa Brasaulus in suo simpliciũ examine, dicit, quòd hoc siler montanum conuenit cùm duabus Dioscoridis descriptionibus de seseli: Videlicet planta conuenit seseli Massiliensi, & semen seseli Aethiopico, propter amaritudinem. Vnde illa acredo seminis, quã Dioscorides seseli Massiliensi tribuit, potest accipi pro amaritudine seselis Aethiopici. Et sic potest stare, quòd hoc siler montanũ vsuale, sit seseli Massiliense à Dioscoride descriptum.

Siler montanum supplet locum seselis & cymini syluestris.

De Petroselino.

SEcundum Dioscoridẽ & ferè omnes Doctores, Petroselinum non est istud quod præ manibus habemus, & in

hortis vbiq; ſeritur: quódq; vulgi corruptela petroſelinũ falſò appellat. Cũ ſeparatim oẽs faciãt capitula de petroſelino, & ſelino, & cæteris generibus, ſiue ſpeciebus apii: quod quidem ſelinum eſt verè noſtrum vocatum petroſelinũ. Et nota quòd in hac deſcriptione etiam habetur apium, quod eſt propriè ipſum ſelinum, de quo mox dicemus. Veriſsimum autem petroſelinũ, licet dicatur à Dioſcoride in Macedonia naſci: tamen nos credimus in collibus Italiæ & aliis regionibus aſperis, quanuis non ſit cognitũ, procreari. Quia nos propriis manibus, in Rheatinis montibus, & ſupra Palumbariam, pluries collegimus quandam apii ſpeciem inter petroſas crepidines exorti, quam putamus eſſe verũ petroſelinum, ſiue apium de petra: quam quidem herbam oſtendimus iam pluribus peritiſsimus viris & medicis, & herbariis, qui omnes in vnum ad votũ noſtrum conueniunt. Etenim in omnibus correſpõdet deſcriptioni Dioſc. de petroſelino. Sed quia nõ ſumus bene certi de eo, magis vſi ſumus hoc noſtro petroſelino domeſtico. Imò verius ſelino vſuali, & hortenſi, quàm ipſo: quia (vt multi teſtantur) parum aut nihil differt in virtute alterum, ab altero, id eſt ſelinum, à petroſelino.

De Apio.

APium ſimpliciter ſcriptum, vt in præſenti deſcriptione, ſemper (teſtantibus pluribus fide dignis authoribus, vt Plinio cap. 11. 20. libri, &c.) de ſelino eſt intelligendum, ſcilicet de noſtro vulgò nuncupato petroſelino. Quæ quidem ſpecies, ſelinum vocata, à Dioſcoride anteponitur omnibus aliis deſcriptionibus ſpecierũ ſui generis. Etiam ſi ſcribatur apium hortenſe, ſiue ſatiuũ, illud idem intelligitur Selinum, ſeu Græcè ſelinon. Quando autem ſcribitur petroſelinum, ſicut ſuprà, eſt alia ſpecies, & intelligitur apiũ de petra: quãuis in defectu ipſius (vt dictũ eſt) poſsit poni ſelinũ. Quãdo autem inuenitur ſcriptũ apium paluſtre, ſiue apium aquaticum, accipienda eſt iſta ſpecies, quæ ſimpliciter apud vulgares vocatur apiũ: quæ ſpecies, vt plurimũ in aquoſis prouenit: vnde hydroſelinon Græcè dicitur. Quãdo autem apium Macedonicũ, quod Græcè hipposelinon, id eſt apiũ Caballinum vocatur: eſt alia ſpecies. Et apium riſus, ſiue apiũ raninum, aliud genus eſt, &c. Et ſic eſt videndũ, de quo apio Author intelligit, cùm apium ſcribit. Vnde in præſenti deſcriptione duas apii ſpecies poſuit, apiũ petreũ videlicet & apiũ ſatiuũ: quod ſatiuũ propriè eſt noſtrũ vulgò petroſelinum falſò nuncupatũ, quod libenter ab omnibus in ciborũ condiment

Selinum. Apium hortenſe ſiue ſatiuum. Apium paluſtre.

dimentis assumitur. Verum petroselinum autem est (vt supra iam diximus) apium de petra, quod non seritur in hortis, sed sponte in crepidinibus montium oritur. Et abundantius in Macedonia.

De Hasce, seu Halasce, vel Haasce, &c.

HAsce, quamuis ab Authore nostro, etiam sub capitulo de hysopo seu hyssopo describatur, tamen secundũ veritatem nõ est hysopus: quoniã si esset hysopus, fuissent tres hysopi species secundum ipsum, qui postea immediate facit aliud capitulum de duabus speciebus hysopi. Omnes doctores, excepto ipso Authore nostro, concordant in vnum, scribẽtes quòd sunt tantùm duę & non tres hysopi species. Vnde magis credendum est tot viris, quàm ipsi soli. Et licet etiã qui interpretatus est vocabula filii Serapionis dicat in Synonymis, hasce, id est hysopus hortensis. nõ est tamen tantę authoritatis, vt ei plus fidei adhibeatur, quã Dioscoridi, &c. Credimus autem (si non est error interpretis) Authorem nostrum à similitudine quàm habet cum hysopo, deceptũ putasse hasce esse hysopi speciem, & nominasse eam speciẽ duplici nomine, videlicet hasce, & hysopũ, quoniam: scribendo particulariter eius differentias & proprietates, dicit ꝙ est mater epithymi: & infrà absolutè scribit hasce. Etiam in suis canonibus ponit in pluribus locis hasce, & hysopũ, tanquã aliud ab hysopo. Ex quibus quidem credendum est, eum dubitasse, si verè esset species hysopi: quod vel ex ipsius verbis cognoscitur cùm scripsit: Dicunt quidam quòd est hysopus hortensis: rursum alii, quòd est vna ex speciebus origani, &c. Hasce autem siue haasce (vt omnes exponunt) est thymus, quod etiam patet concordando capitula Authoris nostri de hasce, & Serap. de thymo, & Auicennæ, de Haasce: cum capitulis Dioscoridis & aliorum de thymo. etiam Simon Ianuensis in litera thymus, dicit ꝙ thymus vocatur Arabicè hasce. Vnde Serapio cap. de thymo, quod incipit Hasce, id est thymus, &c. ergo haud dubiè hasce est thymus. At quia Author in præsenti descriptione posuit alhasce, non est quærendum an sit aliud, ab hasce: quia illa syllaba al, vt dictum est suprà, in confectione Alchermes, aliquando additur dictionibus pro articulo, seu præpositione: vnde alhasce, id est de hasce. Cùm autẽ dicit extremitates alhasce, dat intelligi ꝙ accipiendę sunt cimæ thymi, non epithymũ, vt prę sumunt nonnulli insipientes aromatarii. Quid autem sit thymus, quære infrà in syrupo de epithymo.

Diatrion pipereon descriptione communi, &c. XXVI.

OMEN accepit hæc cõpositio à tribus species bus piperũ quæ in ipsam ingrediuntur. Auic. in quinto canone habet diapipereõ, cuius descriptio in multis cum ista concordat. Filius Serap. in septimo habet duas descriptiones quasi similes, & vocantur Electuaria diapipereon: sed prima quam ponit authoritate Galeni, magis conuenit cũ ista. Sed animaduertendum, quòd per multas impressiones, in præsenti descriptione, est error in dosi. Secundum veritatem legendum est: Dosis eius est, ab ℥.j. vsque ad ij. & non à ʒ.j. &c. etiam in quibusdam impressionibus, deest ameos, quod debet esse post spicam. Omnia hæc sic se habent, in antiquis exẽplaribus. Nam si legis filiũ Serapionis authoritate Galeni, non ad ʒ. sed ad coclearia exhibet hoc electuarium, &c.

De omni Pipere,

PIper triplex in medicina quęritur, lõgum, albũ, & nigrũ. Non quòd sint tres differẽtes plantæ, ex quibus procreẽtur tres variæ species Piperum, sed quia de eadem planta fructus tribus variis colliguntur temporibus, ex quibus prima ipsius collectio potius debet dici germen aut flos, quàm fructus: quoniam in principio suæ germinationis, germinat quemadmodum auellana & similia faciunt in partibus nostris: & de illo germine antequàm floreat colligitur, & vocatur Piper longum. Postea illud, quod non est collectũ, crescendo floret, & facit fructum in racemulis, de quo ante maturitatem sumitur: & quia à natura sui immaturum est albicans, ideò sic collectũ & exiccatũ, Piper album appellat᷑. Quod verò residuũ est in plãta, maturescẽdo nigrũ efficitur, & Piper nigrũ nũcupat᷑. Et sic ex vna & eadẽ arbore, omnes tres Piperũ species ab Authoribus descriptæ colliguntur. Si quis verò his herbis nõ vult pręstare aures, legat cap. Diosc. de Pipere, legat Plin. legat Serap. legat & omnes probos Authores tã Græcos q̃ Arabes necnõ & Latinos, tã antiquos q̃ recẽtiores, quos breuitatis causa dimittim⁹, qui omnes quasi vno ore huius rei veritatem testantur. Præterea, quia Piper album aut non colligitur diuisim, aut si colligitur, non tamen defertur ad nos sicut Piper nigrum & longũ, ex ipsis granis nigri Piperis, lecta grana albiora seu subalbida sunt pro Pipere albo administranda: quoniã in collectione ipsorũ granorũ, nõ oĩa sunt æqualiter natura. vt videre licet in

Piper lõgũ. *Piper albũ.* *Piper nigrũ*

nost

nostris arboribus, non omnes vnius arboris fruct⁹, vno die maturescere, sed successiuè de die in diē, & quū maior pars illorum ad perfectionem suæ maturitatis peruenit, licet aliqui sunt immaturi, simul colligūtur omnes, vnde creditur ꝙ Piperis grana quantò sunt nigriora, tantò maturiora: & econtra quantò albiora, tantò acerbiora. Et saluo meliori iudicio, in defectu Piperis albi, pro eo potius apponendū esse cēsemus Piper longū q̄ nigrū, quia in stipticitate & cōfortatione magis conueniunt inter se. Potest etiam poni nigrū, quia cū albū sit in medio, de vtroq; ipsorū participat. Siquidem secundū Philosophū, mediū participat de extremis. Similiter si caremus longo potius debemus accipere albū q̄ nigrū, quia albū magis appropinquat lōgo, q̄ nigrum. Et ē diuerso, in defectu nigri ponendum est albū, quia propinquius est. Itē quandocūq; duæ ipsorū species desunt, per reliquam supplēdū est. Sed quādo simpliciter legitur Piper, semper albū intelligitur, secundū aliquorū opinionē & probat Nicolaus Præpositus in suis analogiis, & etiā quia (vt aiunt Auic. & filius Serap. in diacymino, quod ipsi ponunt authoritate Galeni) Piper albū cōfortat stomachū plus quā aliæ duæ species. Sed dictus filius Serap. habet in sua descriptiōe, ꝙ loco piperis albi quādo deest, debem⁹ vti helleboro nigro. Quod quidē esse ipsius filii Serapiōis, haud facilè credi potest. Nā in descriptione Galeni, quæ intitulatur Diospoliticū, quod est in quarto de sanitate tuēda, nō legit᷑, nec in descriptione Auic. Quare sic lege: Quòd si nō inuenit᷑ Piper albū, vtere loco eius nigro. & illud ex helleboro tollatur, qm̄ non conuenit in tali descriptione elleborū. Quin vbique malū est pro Pipere albo, vti helleboro nigro. igitur emēdādus est loc⁹. Itē quādo legitur macropiper, intelligitur lōgū quādo autē leucopiper, illud est albū: cū autē melanopiper, intellige nigrum. Et sic est secundum veritatem. Lege etiam de Pipere infrà in Hiera diacoloquintidos inuētione Ruffi. *Piper albū absolutè.*

Diacyminum ualens, &c. XXVII.

DIACYMINVM à cymino quod recipit, nomen sibi vendicauit. Mirati sumus de Christophoro de Honestis, qui in sua cōmētatione asserit, vocari Diacinnamomum. Et quamuis cinnamomum in ipsam compositionē ingrediatur, tamen non est tantæ quantitatis seu qualitatis, quòd prædominari cymino &c. possit, atque exinde sibi nomen com

compositionis vsurpare. Diacyminum igitur legendum est, & non diacinnamomum.

De Cymino carmeno, & Cymino in generali.

Cymini tãtùm tres species, siue tria genera à Dioscoride describuntur. Et primo de satiuo loquens, cõmendat suum saporẽ in generali de quacunque regione: & in particulari, maximè laudat Aethiopicũ, quod ab Hippocrate regium nuncupatum est. Postea facit descriptionem de syluestri, quod diuidit in duas species, &c. In hac autem compositione, Author posuit cyminum carmenum. Est igitur nũc videndum, an hoc cyminum carmenum, sit vna ex speciebus à Dioscoride descriptis, an alia distincta ab ipsis. Et quid est cyminum carmenum? Certum est quòd Pandectarius confunditur in suis descriptionibus, cùm confundit cymini species, dicens: Cyminum carmenum, id est seseleos, cyminum album idem, cyminum dulce idem, cyminum rusticorũ idẽ. Si autem est seseleos, quomodo est dulce? Non enim legitur apud quemquam, seseleos dulcedinem habere, &c. Item citat Serapionem scribentem authoritatẽ Dioscoridis, & dicentẽ: Et est quoddam boni saporis, & propriè est carmenum, & eius expositio est regale, &c. quæ causa tædii non scribimus. Diligens lector facillime omnia percurret. Simon Ianuẽsis credit non bene expositum esse Galenum in medicina, quàm composuit Herodi ad stomachum, ꝙ cyminum carmenum sit seselos, inferre volens, quòd ipse sit alterius opinionis. Et subscribens authoritatem Serapionis dicit, ꝙ exponitur regale, & est honi saporis: quasi dicat, hãc descriptionem magis approbo. Serapionis autem hæc sunt verba: Camum siue camin, id est cyminum. Rhasis: Cyminũ carmenum est agreste. Quam Rhasis authoritatem putamus additam esse libro Serapionis, quia postea sequitur authoritatẽ Dioscoridis dicens: Est quoddam boni saporis, & est propriè carmenum. & eius expositio est regale, &c. Quę quidẽ Serapionis descriptio à Simone citata, est ipsamet descriptio Diosc. de Satiuo cymino, & non de syluestri. Et vbi Diosco. dicit ab Hippocrate regium appellari, Serapio scribit regale exponi. Etiã quãdoq; cyminum Carmenum vocatur cyminum Indum, vt patet per filium ipsius Serap. in septimo Breuiarii. in Confectione Inda: vbi habet cymini Indi, & est Carmeni, &c. Carmenum autem dictum est à regione. Vnde Auic. sic scribit: Eius, aliud est Carmeniũ (quod idem est quod carmenũ) & aliud est Persicũ, & aliud Enium, & aliud Nabathium. Carmenium

menium verò nigri coloris eſt,&c.Cùm autem Dioſc. laudat Aethiopicũ,poteſt eſſe ꝙ illa regio dicta Carmenia (vel rectius Carmania,quæ eſt in Aſia) à qua nomẽ accepiſſe creditur,ſit in Aethiopia:quia ſecundum Ptolomæum, Pliniũ, & alios coſmographos duæ ſunt Aetiopiæ, quarum altera ſituatur in partibus Aſiæ:altera verò in Aphrica. Et ſic Carmenũ,idem eſt quod Aethiopicum.Siquidem & Galenus in tali deſcriptione,ſpeciatim habet Aethiopicum:per quod clarius probatur Carmenum ſignificare idem quod Aethiopicum.Item Hali filius Abbas,in decimo practicæ,in diacymino & aliis in locis,nõ Carmeni,ſed Carmanici,habet, quod credimus rectius,ex quo probatur à regione dictum.Etiam poſſet dici,quòd à ſimilitudine dicatur Aethiopicũ,vt ſubintelligatur nigrum,tanquam pellis Aethiopum.Ad quod cõſentit deſcriptio Auic.qui dicit,cyminum Carmenũ eſſe nigri coloris,&c.His igitur bene diſcuſsis,colligitur,ꝙ cyminum Carmenum non eſt ſeſeleos,vt volunt Matthæus Syluaticus,& cæteri ipſum ſequentes.Nec eſt cyminum ſylueſtre,vt aliqui credũt:neq; enim eſt alia ſpecies cymini à Dioſcoride non deſcripta.Sed eſt cyminũ Carmenum idẽ quod Aethiopicum:domeſticum ſeu ſatiuum optimum,& electũ, boni ſaporis,nennon & optimi odoris,à Dioſcoride in primo loco,& pro ſatiuo deſcriptum &c.Quapropter pro cymino Carmeno,accipiendum eſt quod melius inueniri poteſt,ſcilicet ſatiuum,recens optimũ,&c.Et ſic erit ſecundum veritatem,& de mente Authoris.Cyminũ ſiue cuminũ,quod idem eſt,ſatiuum licet in Dioſc.non legatur in Italia naſci, attamẽ in illa ora Italiæ,quæ olim Magna Gręcia,nũc verò Apulia dicitur,laudatiſsimũ habetur,de quo abundantius & recentius,per totã Italiã & extrà,exportatur.Et ideo laudabilius cæteris:quia cùm ſit quòd cyminum non poteſt diu aſſeruari,antequàm ex Aethiopia & aliis regionibus veniat ad nos,erit corruptũ,ſeu propinquum corruptioni.Quare non erit currendũ in Carmeniã,neque in Aethiopiam, neq; in alias mundi prouincias,cùm poſsimus habere hoc Apulienſe,quod eſt optimũ & vulgaris notitiæ:quam ob rem de eo non eſt dubium declarandum.Syluestre autem cyminum apud nos (quod ſciamus) non ſponte prouenit,ſed ſatum (vt experti ſumus) naſcitur,& creſcit ſeſquipedali altitudine,foliis,qualia Dioſc.pingit capitulis quatuor aut quinq;, melãthio haud diſsimilibus:ſeminibus albis,plenis, ſatiui cymini odorem & ſaporem imitãtibus,&c.& propriè eſt illud ſemen,

Cyminum Carmenũ.

Cyminum Apulienſe.

Cyminum Syluestre.

men, quo vt plurimum nostri temporis aromatarij abutuntur pro minori cardamomo, quódq; nonnulli (quanuis malè) vocant nigellam citrinã. Possumus tamen, saluo semper meliori iudicio, pro cymino syluestri vti silere montano, vel semine veri ammeos, vel carui, vel (vt melius dicamus) domestico & vsuali cymino, vt dictum est suprà in Diacalamenti descriptione. Cyminum dulce autẽ, secundum Platearium, est anisum, & non seseleos, &c. Præterea sciẽdum, quòd Author vult, vt pridie infundatur cyminũ in aceto, hac de causa: videlicet vt acetum temperet caliditatẽ eius, & faciat operationẽ suam meliorem. Modum autem infusionis eius, ac omnium medicinarũ, quære infrà in Confectione de mezereon, in generali regula. Insuper quæritur, quare Author in prima Diacymini descriptione, posuit simpliciter cyminum: & in ista specificauit Carmenum? Dicendum, quòd ipse Author postquam fecit experientiam de prima compositione, inuenit quòd vigor potentiæ eius non protendebatur ad sedandum dolorem stomachi generatum à grossa ventositate, & flegmate grosso, &c. Et ideo fortificauit illam, permutando, addendo, minuendóve suam descriptionem, & operationem componendo istam. Tamen placuit ei etiã seruare primam descriptionem, vt si cui placuerit, possit ea vti in paruis necessitatibus. Et propterea hic posuit cyminum Carmenum, quia teste Auic. in capitulo de cymino. Cyminum Carmenum est fortius omnibus aliis speciebus. Quamobrem fortiores habet virtutes, & operationes in dissoluendo grossas ventositates, &c. pro quibus hæc compositio ordinata est.

Cyminũ syluestre supplentia.

Cyminum dulce.

De Ammio vel Ammi, siue mauis per genitiuum minus rectè, ameos.

NOn est hodie quòd sciamus in Italia, qui ameos certi veram agnoscat plantam. Vnde varii pharmacopôlæ variis pro eo vtuntur plantarum seminibus. Certè verũ ammiũ non est cognitũ in Italia, neque est, quod multò peius est, qui quærat agnoscere. Omnes enim accipiunt quod primum ad manum venit. Emunt & vendunt, sed quid emant, quid ve vendant, ignorant. Et quoniam de simplicibus medicinæ necessariis, vix decimæ partis veritatem sciunt, contrarius effectus pluries sequitur ex operationibus suis quàm morbi curatio. Pro ammi autem confitemur nos ambigere, an verum sit quo vtimur. Attamen valde approximatur Diosc. & aliorum Authorum descriptionibus. Vnde malo (vsquedũ habeatur cognitio veri ammos) vti eo, quàm tot diuersis herbarum seminibus, non solùm nobis sed etiã medicis

Ammi nostri descriptio.

dicis peritioribus incognitis. Planta autem seminis quo vtimur, est exilibus foliis, tenerrimo ac minimo fœniculo similibus. Hasta recta, duobus palmis ferè extollitur, gracilibus ramulis plena, in quorũ summitatibus vmbellulæ sunt breues, dauco similes, multò tamen minutiores, in quibus flosculi albi, & semina minutissima insunt. Quorum odor cumino satiuo non absimilis est: Sapor autem non (vt ait Dioscorides) origani (si tamen hoc quo vtimur verum origanũ est) sed dicti satiui cumini, acutior tamen, & quasi ad piperis gustum trahens. Sed plus de cumino, quàm de pipere sapit. Dictam autem plantam cum semine, foliis, & parua radice (quæ alba est & lignosa) ostendimus pluribus probatis medicis, ac eruditioribus viris, à quibus omnibus valde laudatum est tale semen, pro ammi in confectionibus admittẽdum. Quod quidem semen plurimi credunt esse verum ammi, quódque quibuscunque quotidie possumus ostendere: quoniam circa Romam, & pluribus in aliis locis prouenit in inculto solo, & iuxta viarum semitas.

De folijs Rutæ.

IN hoc Diacymino, & similibus, in quibus scriptum est, Foliorum Rutæ siccorum. hoc notatum habeas, quod dicit Galenus libro quarto de regimine sanitatis, circa mediũ (videlicet in confectione diacymini, quam ipse vocat Diospoliticum) quòd folia Rutæ sint commensuratè præsiccata: quia si sint vehementer desiccata, acria fiunt, & amara, & magis calida. Et si sint sicca minus, quàm oportet, remanet in eis quædam humiditas superflua indigesta, qua mediante fiunt ventosa, & impediunt vltimationem digestionis, &c. De quo quidem, est valde curandum. Idem hoc etiam referunt, filius Serapionis & Auicen. in suis de antidotis, scilicet in diacymino authoritate Galeni descripto. Galenus quidẽ vult vt sint desiccata ad ignem, in vase fictili: perfectè tamen prius in fornace decocta. Peritus autẽ aromatarius, omnia agat diligẽter prudenti discretionis mensura: quoniam hîc, & in similibus, non potest assignari determinatus punctus cognoscendi quando folia Rutæ, & similia, sint mediocriter siccata. Hoc tamen dicimus, vt ita siccẽtur, quòd possint optimè puluerizari. De Ruta quære infrà.

De Baurach.

BAurach, id est nitrum, cuius quidẽ sunt multæ species, & ex variis prouinciis, & ex variis coloribus, vt Author noster in proprio cap. scribit. Ab omnibus autem laudatur ha-

bens rubediné,& maximè illud quod fit in Armenia. Et fortasse generatur in terris,in quibus est illud laudatissimum lutum,quod vocatur lutum armenum, hoc est, bolus armenus. Nam Author hic posuit Baurach rubei, quod est optimum,ad differentiam albi, & cæterorum quæ non sunt tantæ bonitatis. Nonnulli siquidem hallucinãtur,putantes Baurach rubeum esse sal Ammoniacum,quod non est. Sed cùm nos caremus Baurach rubeo,atq; armeno(saluo semper prudentiorum iudicio) possumus loco eius ponere de optimo nitro albo. Et sunt qui ponunt pro eo in cõpositionibus sal rubeum,quod excauatur è montibus,in Italia, & Hispania, & aliis locis: quos credimus non malè agere, quia illud sal acutius est marino:sed nobis videtur esse melius,vt apponatur pro eo(sicut diximus)sal nitrũ album,minerale,si haberi potest:sin autem,artificiale. Et nota quòd hæc cõpositio diacymini præsens,est ordinata pro magnis necessitatibus,scilicet ad expellendum grossas ventositates,vt suprà dictũ est: & ideò Author posuit in ea Baurach: quia(vt testatur Auicenna in cap.de Baurach)Baurach non comeditur, nisi propter magnam causam. In paruis verò necessitatibus,Diacymino suprascripto debemus vti:nisi alicui magis placuerit vti Diacymino,in antidotario Nicolai annotato.

Nitrum rubeum supplentia.

Sal montanũ in Italia & Hispania,&c.

De Contritione specierum.

INsuper notandum,quòd licet hoc Diacyminũ non sit solutiuum, contritio tamen specierum eius debet esse grossa,quia habet expellere ventositatem grossam &c. Atq; huius rationem reddunt Galenus,& filius Serapionis,& Auicenna authoritate ipsius Galeni, loquẽdo de diacymino locis suis, quasi vno ore,in his verbis: Et oportet(aiunt)vt scias iterũ, quòd quando vis vt sit eius euacuatio,plus sit contritio medicinarum grossa. Et illud ideò,quoniam scio hominẽ qui contriuit hanc medicinam contritione vltima: quoniã non sciuit illud,quod ego dixi:quare non resoluit naturã omnino,imò prouocauit fortiter. Et venit ad nos mirans,& quærens de causa in hoc. Et illud ideo, quoniã ipse existimabat, quòd in corpore illius viri esset proprietas, quæ esset causa in hoc quod accidit. Postquam ergo feci scire eum,quod causa in illo, esset dispositio cõpositionis eius:tunc composuit eam secundò, sicut præcepi ei, & cõpleta est eius operatio. Oportet ergo vt serues hanc determinationẽ in cõpositione reliquarum medicinarum. Hæc illi. Hoc etiam authoritate ipsius Galeni,breuiter tangit ipse Author noster in capitulo

de

de rectificatione medicinarum, cum modis triturationum, in exemplo secundi, quod est vt medicinis aliqua proprietas acquiratur. dicens: Inquit Galenus, Institui vltimè triturãdo, & pulueriz ando cyminum, & cùm esset naturæ solutiuum, factum est vrinæ prouocatiuum, &c. Quapropter est aduertendum in contritione aliquarum cõpositionum, quæ licet non habeant soluere, habent tamen expellere ventositatẽ, &c. Vt est Diagalanga, & hoc diacyminum, & similia. Species enim huiusmodi grossiori modo sunt conterendæ.

Confectio de seminibus, &c. XXVIII.

IN pluribus antiquis exemplaribus non habetur hæc præsens confectio de seminibus. Tamen quia in aliquibus est, non iudicauimus ipsam amouendam esse de loco suo. Cõfectio enim de seminibus, & diaspermaton, idem significant. Sperma enim Græcè, Latine semen dicitur. Sed sciendum, quòd in impressis libris magis mendosis, vbi legitur: Cardamomi, spicæ, caryophylorum ana, ℨ.iij. legendũ est, añ. ℨ, iiij. vt est in exemplaribus illis, & in libris correctis. Species nanque istius confectionis terendæ sunt sicut species Diacymini, & similium, &c. Auic. in quinto cañ. habet vnam confectionem de seminibus, quæ differt ab ista.

De Amomo.

FRustrà est in Amomo prolongare sermonem, scilicet in describendo antiquorum & iuniorum cõtrouersias, de huiusmodi simplici. Quod enim nunquã habuimus, nec vidimus, neque per quanuis tertiam personam cognoscere valuimus, declarare nõ possumus. Hoc tamẽ nõ est silentio prætereundum, videlicet quòd hodierni aromatarij pessimè agunt, substituentes pro amomo quoddã semen inodorum cuiusdam vilissimæ herbæ, non legentes apud Dioscoridem, quòd amomum est valde odoratum, &c. Quod autem legitur in Serapione de pede columbino, cõiectamus potius esse interpretis, quàm authoris, quoniã pes columbinus non est amomum. Iuniores quidẽ conati sunt hoc elucidare, sed magis obtenebrarũt. Legitote apud ipsos. Vnum demũ insuper est dicẽdum, ꝙ caremus amomo vero: quia nec ab Armenia, neq; à Medorũ regionibus, neq; è Ponto, verũ amplius ad nos exportatur amomum. Sed pseudo amomũ multiplex, & abũdè vbiq; colligũt nr̃i Herbarij: super quo, & aliis pluribus, nõ magis herbarij & aromatarij, quàm medici (quorũ

est proprium officium inuestigare medicinas,& facere vt habeantur veræ)vituperandi sunt. Nam quomodo possunt habere honorē suæ artis medicæ,si cōposita medicamenta non componantur ex veris medicinis? At si quædā non possunt haberi vera simplicia,vel saltē vt ex æquipollentibus cōpensentur. Et non vt vnusquisq; ad libitum ponat quicquid ad manū venit. Enimuerò medici fugientes laborē, cōmittunt suum honorē,& vitam hominū,etiam & suā manibus ignorantium aromatariorū. Quoniam vtplurimū aromatarij hodierni sunt idiotæ,& non curant studere nisi his è quibus magis lucrū accipiunt.In quorū officinis libri(præter diurnale cōputorum dati & accepti)non habēt locū.Et quod peius est,sæpius cum ignorātia cohabitat mala cōscientia,&c. Sufficit intelligenti pauca.Vnde quia non habetur amomū, loco eius,secundū Gal.Aëtium,Paulum Serapionē, & alios plures, acoro vti debemus. Sed quia etiā caremus vero acoro,possumus vti asaro:quoniā(saluo meliori iudicio)inuenimus in nostro Rhasi antiquissimo manuscripto,q̃ amomum,acorus,& asarū, ad inuicē mutuantur vnum pro alio.

Amomum supplentia.

Confectio de Cytonijs bona,&c. XXIX.

RAESENS confectio,& sequēs,& alia,quę habetur in fine tertiæ distinctionis,ab ipsis cytoniis denominationem sumpserunt. Etiā & omnes miuæ, si fiunt cum speciebus, possunt largo modo dici cōfectiones de cytoniis. Sed sciendum,quòd additiones,siue aliquæ siue omnes, quæ scribuntur in fine istius confectionis & similium, non sunt in ipsas confectiones apponendæ ab aromatariis, nisi de mandato medici cognoscentis infirmi necessitatem,&c.

De Cinnamomo, & Darseni,& Cinnamo.

SVprà in confectione de Cinnamomo disputauimus de Cinnamomo,& darseni,& cinnamo,&c. Sed quia in præsenti descriptione est per impressos libros cinnamomum,& postea infrà in eadē descriptione legitur darseni, & vtrunq; simpliciter,oritur dubium nostræ suprascriptæ declarationi aduersans:quia si per cinnamomum, & per darseni intelligeretur vnum & idem, Author nō posuisset bis idē simplex in ipsa descriptione,non obstante quòd sit per varia vocabula.Ad quæ respondemus, quòd si ita esset,vt in libris impressis habetur,verè contradiceretur nostræ declarationi de cinnamomo,&c.Sed quia nos possumus probare per viginti & plura

plura exemplaria antiqua, quæ vidimus, omnes impreſsiones in hoc & in multis aliis locis eſſe mendoſas, apparet puto non contradici noſtræ deſcriptioni. Annotauimus quidem ſuprà in confectione de cinnamomo, quòd quandocunq; ambo, ſcilicet cinnamomum, & darſeni, inueniuntur ſimpliciter poſita in vna & eadem cōpoſitione, ſemper eſt error in ipſa deſcriptione: & ita re vera eſt. Nam libri antiqui & correcti non habent hîc ſcriptum cinnamomi, ſed cinnami. Et qui nolunt credere, accedāt, videant, legant & ipſi, veritatémq; perſcrutentur, &c. & intelligent queadmodum in dicta confectione de cinnamomo declarauimus, quòd aliud eſt cinnamomum, à cinnamo. Lege ibi. Sed bene ſcimus huiuſmodi erroris originē, quam ad maiorē veritatis certitudinem ſuccinctè deſcribemus. Siquidē (vt aliàs diximus) conati ſumus habere apud nos tot libros antiquos manuſcriptos, quot inuenire potuimus. Et nullo labore aut pretio perterriti, non ſolum intra vrbē, ſed & extra, habito aliquorum indicio, omni diligētia quæſiuimus: vnde quoſdā emimus, quoſdā qui habebant cōmodauerunt nobis, quoſdam verò gratis, amore Dei, & eleemoſynę cauſa, à nonnullis accepimus. In illis igitur multa perſpicimus, quæ in impreſſionibus ſunt vitiata. Vnde ex dictis libris aliqui hîc, & aliis in locis habēt ſcriptū in longū & ſine abbreuiatione ſic: Cinnami, vel Cinami. Aliqui autem cùm abbreuiatione habent quatuor vel quinq; primas literas, ſcilicet cina, vel cinna, & ſuper vltimā ipſarū, quod eſt a, eſt poſitū i, ſic cina^{i}, vel cinna^{i}, taliter ꝙ quilibet poteſt dictā dictionē abbreuiatam duplici ſenſu intelligere, ſcilicet pro cinnami, & pro cinnamomi. Quapropter nōnulli intelligētes ꝓ cinnamomi, ignorātes quid ſit cinnamū, ſcripſerūt atq; impreſſerūt cinnamomi. Quo errore plurimi hallucinati, inueniētes in aliquibus deſcriptionibus (vt hic, & ſimilibus) cinnamomi, & darſeni, expoſuerūt darſenū eſſe cinnamomū groſſum. Quorum vnus Christophorus de Honeſtis, in poſtillatione huius cōfectionis, in duplicē errorē delapſus eſt, & contrariū expreſsè expoſuit. Primus error eſt, quia illa dictio cinnamomi, quæ debet dici cinnami, per quod quidē ſignificatur cinnamomū groſſum, accepit pro cinnamomo electo: & darſeni, quod verè eſt cinnamomū electū, expoſuit pro cinnamomo groſſo. Secūdus verò eſt, ꝙ vbi Author petiit vnā drachmā de cinnamomo nō electo, quod eſt cinnamū, & tres de electo, ipſe declarauit apponendā eſſe vnam de electo, & tres de groſſo.

Librorū copia quomodo paretur.

Christophori de Honeſtis error.

Igitur secundum veritatem, legendum est, cinnami in ista descriptione, & non cinnamomi. Quid autem sit cinnamum, quidve darsenum, in cõfectione de cinnamomo prænotata, latè traditum est.

Confectio de Cytonijs facta cum succo cytoniorum, &c. XXX.

HAEC quidẽ confectio, quæ fit cũ succo cytoniorum, potest connumerari inter miuas acetosas. Quæ similiter, vt omnes miuæ cõficiuntur, potest & ipsa cõfici cum speciebus, & sine speciebus, &c. vt textus declarat. Sed aduerte lector, quòd in aliquibus impressionibus, in præsenti descriptione, reperies duos errores. Primus est, quòd vbi legitur, piperis lõgi, zinziberis, cinnamomi, añ. ℥.j. legẽdũ est ʒ.j. posita est enim ibi mẽdosè ℥. pro ʒ. Secũdus error est, quòd positum est vnũ quinque sic v. pro vno semis: videlicet vbi legitur: caryofyllorũ, ligni aloes, añ. ℥.v. lege rectius añ. ℥.s. Causam autẽ huiusmodi erroris lege suprà in descriptione modi electuarii de citro, ex inuentione nostra. Ibi enim videbis quanta cæcitate librarii, imò correctores librorũ ducuntur.

Electuarium de pomis, &c. XXXI.

VNICA regula in præsenti descriptione, plura electuaria perstrinxit Author: vt in fine ipsius descriptionis clarè patet, cùm legitur: Hoc etiam modo fit electuariũ de pomis acetosis, & electuarium de pomis paruis, & aromaticis, & dulcibus: scilicet & electuarium de pomis aromaticis, & electuarium de pomis dulcibus.

De Pomis, seu Malis.

POma, & Mala, idem sunt. Pomorũ autẽ, seu malorũ, tam dulcium, quàm acetosorũ: tam redolentiũ, quàm odore carentiũ: tam domesticorũ, quàm syluestriũ, plura sunt genera, siue species, & differẽtiæ. Super omnia autẽ laudabiliora sunt illa, quæ cõmuniter ab Italis vocãtur apia, quia sunt domestica, dulcia, & optimè olentia. Quoniã quædam alia sunt domestica, & dulcia, sed nõ olentia: & quædam etiã sunt domestica, & bene olentia, sed non dulcia: & quædã sunt domestica, sed neq; dulcia, neq; olentia. Et quædã sunt dulcia, siue redolentia, sed minimè domestica. Et nota quòd quãdocunque est nobis necesse vti pomis, siue dulcibus, siue acetosis, siue domesticis, siue syluestribus, semper de magis redolentibus

Apia poma præstantissima.

Pomorum electio.

lentibus debemus accipere, quia meliora sunt. Exẽpli gratia, quidã indiget Pomis dulcibus: si nõ potest inuenire apia, ex aliis speciebus dulcibus, quæ videntur magis olere, sumere debet. Et ita etiã intelligendũ est de acetosis, &c. Et si duæ species pomorũ æqualiter secundũ suum propriũ odorẽ olent, illa sunt eligẽda quorũ sapor magis viget. Verbi gratia, si ex dulcibus sint duæ species simili bono odore fragrantes, quæ ipsorum sunt dulciora, illa sunt meliora. Et de acetosis, quæ sunt acetosiora. Et sic de singulis. Similiter potest dici de pyris, & persicis, & cæteris fructibus, ex quibus multæ & variæ reperiuntur species. Lege etiã de malis infrà in Diasiracost.

Electuarium de Persicis, &c. XXXII.

ANIMADVERTENDVM quidem, quòd in hoc electuario non intrat cinnamomũ, sed cinnamum. Quid autem sit cinnamum, quære in confectione de cinnamomo.

De Persicis.

PErsicorum (vt in electuario de pomis iam diximus) plura sunt genera, & species, & differentiæ. In quibus, licet Author nõ determinauerit de qua specie sint sumẽda persica pro huiusmodi electuario cõficiendo, quasi affirmãs ad libitum de quocunq; posse sumi: tamẽ semper eligẽda sunt meliora & laudabiliora. Præterea, dicit Author in hac descriptione: Exerceas in eis decoctionẽ cũ syrupo: sicut diximus in cõfectione de cytoniis. Vbi notandũ, quòd persica, cytonia, poma, & similia, quãdo cõficiũtur, semper sunt cõficienda cũ melle, aut zuccharo syrupizato. Et ideò cùm dicit, cum syrupo, intellige cũ zuccharo, aut melle syrupizato, sicut diximus in cõfectione de cytoniis. Vbi intelligendũ est, quòd illud mel est prius despumandũ, & ad formã syrupi reducendum: & postea carnes cytoniorum in vino decoctæ, sunt in ipso cõmiscendæ. Et similiter agendũ est cũ zuccharo, in ista cõpositione, & similibus. Et hæc sit regula pro omnibus con similibus electuariis & cõfectionibus, in quibus non est notatus modus conficiendi: vt est electuariũ de pomis, & similia. Etiam istud non est prætermittendũ, quòd vbi dicit Author in hac descriptione: Terantur persica sicut medulla intelligitur quòd Persica sint cõterenda cõtritione vltima: quia ob suam aliqualem immaturationem, quam ipsa persica debent ex Authoris præcepto habere, sunt tenacia & dura. Et hac de causa (vt coniectamus) vult vt bene terantur, ne ali- *Electuaria conficiendi regula.*

quæ ipſorum particulæ integræ, granulorum modo remaneant, quæ poſſent ſenſui viſus, vel guſtus recipiētis aliquod præbere faſtidium. Vel etiam poteſt eſſe, quòd multa ipſorũ contritio acquirat eis aliquam proprietatem bonam, & huic electuario competentem & neceſſariã. Forſan vt faciliùs digerantur, &c. Et ideò poſuit, ſicut medulla, quia medulla, eſt æqualiter in ſua pulpa pertractabilis. Quæ licet ſit palpabilis, poteſt tamē dici ſine tactu: quoniam comprimendo ipſam, nihil remanet inter digitos. Et qualis eſt iſta, talis quidem debet eſſe perſicorũ pulpa poſt ſuã contritionē, &c.

Electuariũ quo utũtur reges, & delicati, &c. XXXIII.

Electuariũ ſecundũ quo utuntur reges, &c. XXXIIII.

IN prima iſtarũ duarum deſcriptionũ, cõmuniter per modernos, & excuſos libros, ſunt duo errores. Vnus videlicet vbi legitur, Olei roſati amygdalæ recētis, & dulcis, &c. Nuſquã legimus apud Authores fieri oleũ roſaceũ admiſcendum electuariis & cõfectionibus, ex oleo amygdalino. Licet quis poſſet illud parare ad aliquorũ laſciuiã, ſicut pigmētarii hodierni (vulgò dicti profumerii) faciunt ex variis florum generibus: tamē prædicta olea nõ recipiuntur ad medicinæ vſus. Enimuero in nullo antiquorũ voluminũ eſt ita deſcriptũ, ſed omnia habēt ſimpliciter: olei amygdalæ recentis, & dulcis. & ita verius: deleatur igitur illud roſati. Alius error eſt in titulo ipſius, videlicet vbi legitur: Reges, & prælati. In antiquis autē exemplaribus, nõ Reges & prælati, ſed Reges & delicati habetur ſcriptũ. Et ſic melius nobis videtur. Quid facit prælatio ad corporis diſpoſitionē? Multi quidē ſunt ad tēpus repleti, & dum funguntur prælationis officio, cõceditur eis talis electuarii vſus: ſed poſtquã amoti fuerint, interdicetur eis: quia ſi non ſunt prælati, non poſſunt eo vti, Res etenim riſu digna. Igitur, reges & delicati rectius legēdũ eſt. In ſecũdo aũt electuario, quod eſt eiuſdē tituli, licet dicat Author, quòd valet ſicut primũ: tamen eſt minoris efficaciæ, & virtutis. Neutrũ quippe noſtris tēporibus parari vidimus.

Electuarium de fructibus, &c. XXXV.

AVTHOR in præſenti deſcriptione, vt patet in exordio ipſius, principaliter intēdit reſtringere & ſedare fluxum vētris: & ideo cõpoſuit hoc electuariũ ex rebus ſtipticis, & cõfortatiuis. Cùm autē legitur

tur hîc: Pirorum ponticorum: nõ intelligitur de Ponto, sed immaturorum, & astringentis saporis: & malorum acidorum, id est acetosorum. Et nota, quòd omnes fructus huiusmodi cõpositionum debẽt esse immaturi, nõ tamẽ multum, sed medium habẽt inter acerbitatẽ & maturitatẽ: quia nõ solùm habẽt stipticare, sed etiã & cõfortare. Quod quidẽ probari potest per plures descriptiones ipsius Authoris, & præcipuè per electuariũ de persicis, vbi dicit: Accipe carniũ persicorum mediocriũ inter maturitatẽ & acerbitatẽ &c. Et per electuarium de sorbis, vbi ait: Accipe carnium sorborũ immaturorum, vicinorũ maturitati, &c. quãuis barbarè legatur sorbarum. Quoniã si fructus sunt valde acerbi, nõ multùm cõfortant. Et si sunt valde maturi, habẽt paruã, aut nullam stipticitatẽ, de quo est maximè curandum. Præterea est notandũ, quòd nõnulli errãt in cõficiendo hoc electuarium: quia accipiunt acetum infusionis sumach, & succum acrestæ, æquali pondere vel mensura, & insimul in ipsis elixant ipsos fructus. Tamen de intẽtione Authoris aliter se habet litera. Non enim legitur: Accipe carniũ cytoniorũ &c. quorum singulum elixatũ fuerit in aceto vini fortis, in quo infusum fuerit sumach die ac nocte, & succo acrestę, &c. sed dicit, & succi acrestæ, qui genitiuus succi, copulatur genitiuis præfatorũ fructuum, & cum illis in primo ana includitur. Modus autẽ cõficiendi præsens electuariũ talis est: Accipe acetũ vini forte, & infunde in ipsum sumach, per diẽ & noctẽ: postea in tali aceto elixa vnumquenq; prædictorũ fructuũ per se, & etiã in dicto aceto elixa sorba per se. Post omnium autẽ & singulorum elixationẽ, accipe succi acrestæ, & carniũ seu pulparũ singulorũ fructuum (demptis sorbis) ana librã vnã. Sorborum autẽ carnium ℥.v. zucchari ℔.iiij. Liquefac zuccharũ in dicta succi acrestæ libra, & duc ad ignẽ: & post primã bullitionem appone carnes sorborũ & aliorum fructuum, & cum mellis spissitudinẽ habuerit, adde succi berberis ℥.ij. & dimitte ad ignẽ vsq; ad eius cõsumptionẽ, quo cõsumpto remoue ab igne, & superadde puluerũ spodii, & acetosæ añ. ℥.j. & recondе in vase vitreo, & vtere. Item potest fieri hoc modo: Vniatur succus berberis succo acrestæ, & in vtroque simul misto liquefiat zuccharum. Et iuxta nostrũ iudiciũ erit præstantius, quia in maiori quãtitate succorum, citius & melius liquescit zuccharum. Et nõ erit necesse post primã ad mellis spissitudinẽ coctionem, amplius in igne permanere. Cætera fiant vt dictũ est. Etiã nota, quòd vbi dicit: Succi acrestæ, su-

Fructus in compositionibus.

Fructus acerbi.

Fructus maturi.

per cuius trituratione elaborandum est vsque ad consumptionem vltimã granorum. intelligitur, quòd debemus tam diu contundere acrestam, donec granula ipsius interiora sint vltimatè contusa: quia Author etiam intendit tribuere huic electuario virtutem stipticam, quam ipsa granula habent. Cæterum, de infusione sumach, & quæ quantitas sit ponenda, quære in confectione de Mezereon, vbi ponitur generalis regula infundendi medicinas.

Confectio alia Galeni, & est confectio de acetosis, &c. XXXVI.

ONTENDVNT aliqui, & volunt non esse Galeni præsentẽ cõfectionem, ob id quia sandalos, & camphorã recipit. Sed de hoc satis diximus in electuario de aromatibus. Vnde siue sit, siue nõ sit ipsius Galeni, parum refert, dummodo sit optima cõfectio. Dicit Author, quòd est confectio de acetosis confectionibus. Quasi dicat. Hæc est vna ex confectionibus acetosis, quia cõficitur cum rob acetositatis citri, vel rob acrestæ, &c. Notandum autem, quòd per multas impressiones in præsenti descriptione, desunt quatuor simplicia: videlicet, semen melonis, & semẽ acetosæ, cũ suo pondere scilicet ʒ.iiij. & semẽ portulacæ, & buglossæ semẽ, cum suis põderibus, scilicet añ. ʒ. iij. s. In Antidotario à nobis emẽdato, omnia locis suis locata, & suis veris ponderibus restituta reperies: quia multoties aliqua, quæ in paucis libris, puta in vna impressione vel duabus, aut in vno vel duobus, vel tribus libris manu scriptis sunt errata quæ prętерimus, & illa tantùm notamus, quæ in libris pro maiori parte habẽtur minus correcta. In ipso autem Antidotario, omnia erunt ad amussim castigata, & diligẽti studio perscrutata, ac à peritissimis viris examinata, & approbata: propterea quære ibi.

De Cubebis.

PLurimos Authores, ꝓ cubebis declarãdis, percurrimus. Etenim legẽdo tot varias opiniones, mens quę quiescere desiderat, in maioribus perplexitatibus, & dubiis, irretiri videtur. Antonius Musa Brasaulus nõ parum laborauit super hoc, nec ipse nobis ad plenum satisfecit. Nos verò sine dubio dicimus, quòd veris caremus cubebis, si volumus Plateario credere, qui ait: Eligẽda est, quæ acutũ habet saporẽ, cũ multa aromaticitate. Istæ aũt cubebæ, quibus cõiter pharmacopôlæ vtuntur, nõ solùm nõ habẽt acutum saporem, sed cum

qua

quadam pauca amaritudine insipidæ sunt,& nullam præbēt aromaticitatem. Præterea Pandectarius capitulo de Kubebis, scribit authoritate Plinii, tres cubebarum species: videlicet duas priores syluestres, quarum prima concordat descriptioni Plateatii, quasi ad literam. In ipsa autem attestatione Pandectarii non signatur locus, vbi Plinius hoc dicat. Nos autem nusquam in Plinio valuimus talem clausulā inuenire. Vnde aliquādo dubitauimus volumen Pandectarii, vitio librariorum(vt sæpe fit) in hoc esse deprauatum,& Platearius, non Plinius esse legendū. Sed re vera hoc esse nō potest, quia in pandectario notantur tres species,& Platearius de vna tantùm loquitur. Si autē hæc Pandectarii descriptio fuisset vera, verè apud nos duę cubebarū species inuenirētur videlicet prima & vltima: quia vltima quæ pro domestica scribitur, haud dubiè esset species cubebarum, qua cōmuniter vtuntur aromatarii. Et prima, cuius grana sunt minora & sicut piper acuta, ad huc in nostra officina habetur,& possumus omnibus ostendere. Quas cubebas,& pro cubebis à quodā mercatore Veneto habuimus. Veruntamē si sunt Platearii cubebæ, nescimus. Nobis autem videntur esse meliores his, quæ in officinis cōmuniter habentur. libenter enim huius rei veritatem edisceremus. Cæterū, multi decipiuntur credentes myrtū aggrestē, esse cubebas, inter quos Simō Iaauensis, Pandectarius,& Luminare Maius qui bonus vir in cōfectione Anacardina, multa cōfundit, volēs ꝙ myrtus alba, myrt⁹ agrestis(quæ aliter bruscus,& rusc⁹ siue ruscū dicitur) cubebe, burūgi, abrungi,& alia plura sint vnum & idem. Etenim myrtus alba, nō est myrtus agrestis: quoniā Diosc. facit cap. de myrto satiua alba,& nigra:& cap. separatim de rusco, id est de myrto agresti. Et quòd myrtus agrestis nō sit abrugi, probatur per Serapionē, qui facit cap. de myrto agresti sub titulo de cubebis,& separatim cap. de abrugi &c. Cubeba autē apud Gręcos, carpesiū vocatur. Et hoc clari⁹ in hiera picra Galeni ostendemus. Vnde miramur de fatuitate quorundā istorū iuniorū, qui conantur probare myrtū syluestrē esse carpesiū, id est cubebas. Nā carpesiū est semen valde odoratum, sine nucleo osseo:& ita virtuosum, ꝙ(vt in cōfectione de cinnamomo iam diximus) pro cinnamomo ponitur in medicinis. Semen autē rusci, id est myrti syuestris, cū recēs frangis fœtere nō parū persentis. Et alia plura sunt ex quibus probatur, myrtum agrestem non esse carpesium: pro quo lege Hermolaum in corollario de myrto syluestri.

Simō Ianuēsis, Pādectarius & Luminare Maius notātur.

Carpesium

Lege

Lege & Ruellium in primo & tertio de natura stirpiũ, vbi & asserit, ab Actuario doctore Græco, & barbaro vtente vocabulo, cubebas vel combebas scribi. Quod autem capitulũ Serapionis de myrto agresti, intitulatur de cubebis, à malo interprete esse factum, haud, qui rectũ iudiciũ habuerit, negabit. Siquidem non de cubebis, sed de myrto agresti, vel de rusco, siue (vt mauis) de brusco intitulãdum erat. Etiam quæ in calce ipsius capituli leguntur: Ego postquam aggregaui, &c. non Serapionis, sed ipsius interpretis iudicantur esse verba illi capitulo addita. Qui interpres, scilicet Simon Iannuẽsis, etiam in sua claui, in litera Kubebe, eadem verba ad literam (falsò tamen cum authoritate Serapionis) posuit. Errãt etiam magnopere qui pro cubebis semen viticis, id est, agni casti accipiunt. Differt enim vitex à carpesio, &c.

De Faufel.

FAufel, siue fufel secundũ Serap. & Auic. est fructus similis nuci muscatę, & est propriè auellana Indica, quæ habet virtutes & proprietates sandali rubei: vnde Rhasis in 3. ad Almansorem etiã dicit: faufel, id est auellana Indica. Sed quia amplius non exportatur de ipso faufel, authoritate præfatorum authorum loco eius possumus vti sandalo rubro.

Confectio de prunis, &c. XXXVII.

REPERITVR per omnes impressiones, & in præsenti descriptione error, videlicet vbi legitur: Zucchari albi ℔. j. aquæ violarum ℔. ij. &c. Etenim antiqua exẽplaria super hoc non vniformiter se habent. In nullo tamẽ est, aquæ violarum ℔. ij. sicut impressiones habẽt. Vnde sciendum, quòd dictorum exemplariorum quædam habent sic: zucchari albi ℔. j. vel ij. Hincque sine aqua violarum sequitur: Cõfice, &c. Quædam autem absolutè sic: zucchari albi ℔. ij. Decoque, &c, Et quædam: zucchari albi ℔. ij. aquæ violarum ℔. j. Et quędam zucchari albi ℔. j. aliâs ij. aquæ violarũ ℔. j. Et quędam: zucchari albi ℔. ij. aquæ mellis ℔. j. Et quædam: zucchari albi ℔. j. aquæ violarum ℔. j. Et quædam: zucchari albi ℔. j. aquæ mellis ℔. j. Et quædam: zucchari albi ℔. ij. s. aquæ violarum ℔. j. Ita quòd in quamlibet istarum varietatum sunt tres, vel quatuor, vel quinque, aut sex libri, qui conueniunt, concordantes se adinuicem. Nam certum est, quòd ℔. j. zucchari est parua quantitas ad duas libras carnium prunorum. Vnde coniectauimus rectius stare secundũ illa

exemplaria quæ habent: Zucchari ℔.ij.s.sed quia in exordio ipsius descriptionis legitur, quod hæc confectio soluit naturã: ideo hoc potentius faciet, si addatur ipsi cõfectioni ℔.j.aquæ violarũ, quã si sine ipsa conficiatur. Sed nota quòd pro aqua violarum, intelligitur infusio violarum. Aqua mellis autem non ita conuenit. vnde saluo meliori iudicio, decernimus legi: zucchari albi ℔.ij.s.aquæ infusionis violarum ℔.j.

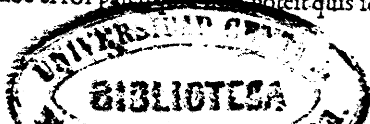
De Prunis.

PRunorum secũdũ Dioscoridem, Damascena sunt laudabiliora, & pręstantiora. Et omnes ferè Authores concordant cum eo, præter Auicennam qui magis laudat Armena. Author noster capitulo proprio, vtraque commendat, sed anteponit Damascena. Et quia ipse erat Damascenus, in præsenti descriptione noluit scribere: Accipe pruna damascena. Quoniam existens Damasci ipsa pruna valde satis erant nota omnibus hominibus dictæ ciuitatis. Sed quia in partibus Damasci, sicut & in partibus nostris variæ sunt prunorum species, ideo posuit nigrorum, ad defferentiam alborum: scripsit oblongorum, ad differentiam rotundorum: & muzorum, ad differentiam acerborum, & maturorum. Quia muzum dicitur omne illud quod est medium inter acerbum & maturum, & inter dulce & acre. Lege etiam de hoc, in Diasiracost, vbi de pomis agitur. Pruna autem, quæ apud nos vocantur Damascena, habent omnes conditiones, & notas ab Authore descriptas. Illa ergo sunt accipiẽda pro tali, vel simili compositione. Præterea ad maiorem declarationem, quòd debẽt esse pruna Damascena, Nicolaus in suo Diaprunis specificauit de Damascenis. Ergo illa sunt accipienda in quorum defectu: ex aliis melioribus aliorum generum supplendum est. Muzum.

Electuarium de Sorbis, &c. XXXVIII.

SVNT etenim & in præsenti descriptiõe aliqua mẽda. Primum, vbi legitur: In aqua, in qua roræ prius decoctę fuerint, & corticum granatorum rectius nẽpe legendũ est, & cortices granatorum. Hoc enim mendum confundit sententiam quoniã aliquis nouus & imperitus potest intelligere secundũ talem literam, quòd debemus accipere carnium sorborum (non sorbarum) simul & corticum granatorũ tres libras (non quatuor) quod quidem falsum est, & malè intellectũ. Et ex hoc error patet, quia non potest quis scire quantum

tum de vno,& quantum de altero est sumendũ: videlicet si æquali pondere, vel plus de vno, quàm de altero, &c. Nam si post illam dictionem granatorum esset ana, fuisset tantũmodo error contra Authoris intentionem, & lectio esset clara. Et quilibet de singulo acciperet tres libras, quãuis malè. Sed verus textus (vt in exẽplaribus antiquis habetur) talis est: Accipe carnium sorborum immaturorum, vicinorum maturitati, & elixatorum in aqua in qua rosæ prius decoctæ fuerint, & cortices granatorum &c. Et est intelligendum ꝙ in aqua decoctionis corticum granatorum, & rosarum, sunt elixanda sorba. Quantitas autem corticum granatorũ, & rosarum (quia hic non specificatur) debet esse cũ omni discretione, vt non sit nimis superflua, neque tam parua quòd virtus electuarii debilitetur. De qua re hic, & in similibus semper est curandum. Aliud mendum est, vbi post cortices granatorum sequitur ℔. iiij. rectius autem ℔. iij. vt est in cunctis exemplaribus correctis. Et sic est secundum veritatem.

De Sorbis.

Sorba vulgaris notitiæ sunt plus, quàm vt declarari debeant. Sed miramur vnde tanta librorum deturpatio seu deprauatio ꝙ scribatur barbare Sorba, bæ: & sorbæ sorbaram: pro sorbum, bi: & sorba sorborum. Nam apud omnes Grãmaticos, & linguę Latinę peritos, nõ nisi neutro genere legimus. Vnde Plinius lib. 23. Sistunt aluum sorba sicca, nã recentia stomacho, & aluo citæ prosunt. Martialis: Sorba sumus molles nimiùm durãtia ventres. Palladius: Sorba suos partus meritò maioris honestant. Columella: Sorba manu lecta in vrceolos picatos adiicito, &c. Arbor ipsius autem hæc sorbus, bi, dicitur.

SECVNDA PARS DISTINCTIONIS *primæ, quæ est de Antidotis amaris magnis.*

Theriaca Diatessaron, &c. XXXIX.

QVID propriè significet Theriaca, & quare hæc cõpositio vocet Theriaca aliàs Deo cõcedẽte declarabimus. Cognominatur autẽ præsens compositio diatessarõ: id est, de quatuor reb⁹. Tessara enim Græcè, Latinè quatuor significat. Nã mel non cõnumeratur inter res conficiendas: quoniã mel, zuccharũ, rob, & similia nõ⁹ cõficiuntur, sed sunt res per quas, & in quibus cętera confic

confici possunt.& sic de quatuor rebus,absque melle intelligitur.Parua etenim est hæc compositio,sed magnas habet virtutes,vt in sui exordio patet.

De Gentiana.

CVm absolutè legitur Gentiana,de radice semper intelligitur.Gẽtianæ radix autẽ,aromatariis notior est, est, q̃ ipsius planta : quoniam ipsi non colligunt herbas. Folia nuci iuglãdi,siue(vt mauis)plantagini proxima habet &c.omnia vt Dioscorides scribit.Sed sciendum,ꝙ ipse Dioscorides nihil de eius odore tetigit: vnde plures hallucinati sunt, scribentes Gentianam nullum habere odorem,quod est falsum:quoniam Gentianæ radix est valde odorata,sed cùm est recens,ita parum sentitur eius odor,quòd non bene exercitatis,inodora videtur.Sicca autem optimum,& non paruũ spirat odorem,vt quilibet experiri potest.Forsan isti qui negant Gentianam esse odorata,recentem & non siccam odorarunt.Nam in rei veritate plura sunt quæ recentia minimum aut nullum spirant odorem : sed cùm siccantur, deocultant odorem suum:quapropter vide in pilulis de rheubarbaro.

Triphera Saracenica magna, &c. XL.

TRIPHERA, vel trifera,ab aliquibus interpretatur delicata,id est plena deliciis, seu deliciis assueta:quia reddit hominem lætum, tenerum, ac hilarem tanquam adolescentem. A nonnullis verò interpretatur iuuenilis,siue iuuenescere faciẽs vt testatur Nicolaus in sua Triphera Saracenica. Vtraq; interpretatio cõuenit.Quamobrem Auicenna quarto can.fen.7.tract.primo,capitulo 16.de eis quæ caniciem tardant,dicit specialiter esse tripheras factas ex myrobalanis,&c.Et ideò ad ea quæ faciunt ad prolongationẽ vitæ ingrediuntur tripheræ.Dicitur autem Saracenica,quia Saracenis primum excogitata fuit. In omnibus quidem tripheris tam Authoris nostri,quàm aliorum,recipiuntur myrobalani,tanquàm basis & fundamentum totius compositi:quia ad effectum huiusmodi tripheræ consequendum,sunt magis cõuenientes myrobalani,quàm aliæ res.Quod patet per dictũ Auicennam,vbi suprà,qui ait:Masticatio quotidiana myrobalanorum kebulorum &c.tardat caniciem,fortasse conseruabit adolescentiam,vsque ad finem vitæ.Hæc ille. Et nota, quòd tripheræ sunt sumendæ ieiuno stomacho:quòd etiam *Caniciẽ remorantia.*

vbi

vbi suprà, probat ipse Auicenna dicens: Amator adolescentiæ sumat ex huiusmodi confectionibus adolescentiā facientibus anno integro, super quas expectet vsque ad meridiem, deinde comedat cibum. Et hoc totum notatum habeas pro omnibus tripheris, & similibus confectionibus. Sed aduerte, quòd hanc compositionem non intrat cinnamomum, sed cinnamum. Falsò etenim per impressiones legitur in hac descriptione, cinnamomum, vt per exemplaria cuncta probatur, quæ cinnamum habent. Quid autem sit cinnamum, iam dictum est suprà.

De Myrobalanis.

MVltùm fuerat cōueniens facere declarationē de Myrobalanis, in aliqua istarū tripherarū: sed melius visum est nobis fieri in cōfectione Hamech secūda propter aliquā causam inibi necessariò declarandam, propterea quære ibi.

De Spica.

ANimaduertendum ꝙ in multis libris, & præcipuè impressis, in præsenti descriptiōe, bis est positū Spicę. Luminare Maius quidē animaduertit errorē & scripsit ꝙ aliqui intelligūt vnā pro Spica nardi Indicæ: alteram vero pro spica nardi Celticæ: & ꝙ ambæ debent ingredi compositionē istā. Si autē vtraq; est simpliciter, & absolutè descripta, quare potius prima accipiēda est, pro nardo Indica, q̄ secūda? Et si spica Indica est nobilior & melior Celtica, quare minus est sumendū de spica Indica, quā de Celtica? Non enim sunt ponderatæ vno met pondere. Etenim volunt, ꝙ prima intelligatur pro Indica, & secūda pro Celtica. Sed re vera est error in textu, quia in libris antiquis non est nisi semel: videlicet in primo ana, immediatè post foliū. Certè Author malè & confusè scripsisset ambo sine cognomine. Cassetur igitur secunda descriptio spicæ, & pro prima, intelligatur spica nardi Indicæ. De spica autem, lege in Diamusco dulci.

De Seitaragi.

NOn possumus tot varias Doctorum opiniones, hîc de Seitaragi necessariò declarandas, breuibus restringere verbis. Ideò parcendum est nostræ prolixitati. Non sit vobis tædiosum vel semel legere, quod nobis non fuit molestum colligere, & magno labore describere. Igitur pro declaratione eius, quia non est vocabulum Græcum, neque Latinum, sed Arabicum, necesse est ab Arabibus incipere. Quid ergo dicit Serapio de Seitaragi? Inquit enim: Seitaragi, id est Hausab. Et sequitur authoritatē Galeni:

leni: Virtus eius, & sapor, & odor, sunt similia virtuti, sapori, & odori nasturtij, nisi quia est minus desiccatiuum ipso, & calefacit in quarto gradu. Galenus autem septimo de Simplicium medicamentorum facultatibus sub nomine lepidij, eisdem ferè verbis: Lepidium (inquit) ex quarto est ordine excalfacientiũ, simile nasturtio, tum odore, tum gustu, tum viribus, sed minus eo desiccat. Deinde ipse Serapio, authoritate Dioscoridis, quasi ad literã dicit omnia, quæ Dioscorides de lepidio: excepto, ꝙ Dioscorides tradit in principio, lepidium à nonnullis gingidiũ vocari. Ergo clarè constat seitaragi esse lepidium. Paulus Aegineta autem lib. iij. cap. 77. quod est de ischiade, id est de coxarũ morbis, dum loquitur de iberide, ait: Quam nõnulli lepidiũ, alij verò agriocardamum, id est, syluestre cardamum appellant. Quæ verò apud nos nascitur, fruticosa est, folia lauri comparia, & longè maiora possidens &c. Et idem Paulus, libr. vij. scribit: Lepidiũ, quam & iberidam nuncupant. & reliqua omnia sicut Galenus posuit. Ex quibus colligitur idem esse seitaragi, hausab, lepidium, gingidium, iberis, siue iberida, & agriocardamum. Quod quidem esse falsum mox ostendemus. Præterea Auicenna secundo cañ. cap. de seitaragi dicit: ille qui est Indus, est frusta ligni, parua, subtilia: & cortices, sicut cortices caryofylli. Et inde sequitur: Et ille, qui est fructus, declinat ad rubedinem & nigredinẽ, &c. Quæ quidem Auicennæ descriptio, vsq; ad hunc locum, non cõuenit cum vllo Authorum, tam Græcorũ, quàm Latinorum, quàm etiam Arabum. Et subsequitur: Et alseitaragi quidẽ oritur in parietibus antiquis, & vbi non ningit: (quod verius debet dici, vt correxit Andreas Bellunẽsis, vbi non foditur, neq; aratur) & habet folia sicut sunt folia nasturtij, &c. Et infrà dicit: Et est sicut nasturtium, cuius sapor, & odor, similantur cordumeni (vbi rectius putamus esse legendũ cardaminæ, per quam herbam nasturtium aquaticũ significatur) & folia eius sunt ipsi similia (vel secundũ Bellunensem, virtus eius est ipsi similis) & est calidus, & siccus, in fine secundi. Hæc Auicenna. Qui autẽ bene considerabit capitulum ipsius Auicennæ de seitaragi, licet confusè loquatur, inueniet ꝙ ipse non loquitur tantùm de vna sola specie, sed plures differentes, imò plura genera sub hoc nomine tangit. Primum igitur seitaragi, siue primus (vt ipse scribit) quẽ ipse cognominat Indum, nõ est herba, vt patet in litera, sed est quædã species casiæ ligneæ. Quod quidẽ testatur dictus Andr. Bellu. in sua interpretatione Arabico-

rum nominum, ac etiam in quinto cañ. ipsius Auicennæ, in pluribus cõfectionibus & electuariis, vbi legebatur casię, vel casiæ Indæ, ipse Andreas rescripsit sytragi, vel sytragi Indi: quia sic fatetur esse in Arabicis exẽplaribus. Etiã patet, quia in pluribus cõfectionibus & electuariis filij Serapionis, in quibus legitur seitaragi, seu seitaragi Indi, in eisdẽ Auicenna loco eius habet casiæ, seu casiæ Indæ: vt in electuario Alfangius, & aliis pluribus. In nõnullis etiã confectionibus ipsius Auicennæ legitur casiæ, quę loca dictus Andreas nõ permutauit. Vnde in illis locis non intelligitur seitaragi Indus, sed est alia casiæ species. Et confirmatur etiã per Rhasim in tertio ad Almansorẽ, qui ait: Setaragi, seu setarach, id est, cassia. Etiam aduerte, ꝙ in quibusdã cõpositionibus Auicẽnę & aliorũ, legitur cassię Persicę, & idem est quod seitaragi Persicum: quoniam reperitur & seitaragi Persicũ, vt in quinto Breuiarij filij Serapionis cap. tertio de Baras, & aliis in locis habetur. Sed nota ꝙ seitaragi, siue sytragi, siue setragi, siue sitarag, siue sitaregi, & similia, idẽ significant: nec refert quomodocunq; scribatur. Errore quidẽ librariorum, & imperitia peregrinarum linguarũ, multoties vera vocabula vitiantur, vt patuit suprà in declaratione sandali machazari. Etiã de hoc seitaragi Indico loquutus est Hali Abbas secũdo practicę cap. 42. quod est de medicaminibus quæ sunt ligna, numero 370. vbi dixit: Sitaregum melius Indicum, &c. secundum seitaragi autẽ quod scribit ipse Auicenna, est species cu iusdã fructus. vnde dicit: Et ille qui est fructus, &c. Et de hoc secũdo præter ipsum ex tot Authoribus non inuenimus adhuc aliquem loquentem. Deinde sequitur de tertio, dicens: Et alseitaragi quidem oritur in parietibus antiquis. & vbi non foditur, neq; aratur &c. Quasi dicat, & ex seitaragi quidem est, qui oritur in parietibus &c. Cuius descriptio conuenit descriptioni Dioscoridis de iberide, quæ est in primo libro, penultimo cap. Et descriptioni Plinij de iberida, lib. 25. capitulo 8. Et descriptioni Pauli, de iberida, libro & capitulo supradictis. Et descriptioni Aëtij Amideni de iberide, siue cardamina. cap. 194. tertij libri: & cap. 2. libri, siue sermonis duodecimi. Etiam & descriptioni Vincentij Beluacensis, capitul. 88. libri decimi speculi naturalis, necnõ & descriptionibus Simonis Ianuensis, & Pandectarij, de iberida, &c. Et eadem descriptio tertij seitaragi Auicennæ cõuenit etiã descriptionibus Galeni & Pauli de lepidio. & descriptioni Serapionis de seitaragi authoritate Galeni, & descriptioni Pandectarij

dectarij de lepidio, authoritate eiusdem Galeni. Dioscorides autem cap. de iberida, asserit eam vocari etiam cardamanticam. Ergo replicando quæ suprà memorauimus, clare idem videntur esse seitaragi, hausab, lepidium, gingidiũ, iberida, agriocardamũ, cardamantica, & cardamina. Quòd si non essent idem, eadẽ descriptio non cõueniret omnibus. Vt exempli gratia, si seitaragi cõuenit descriptionibus præfatorũ Authorum de lepidio, & iberida: ergo illud idẽ quod est seitaragi est lepidiũ de iberida. Et quod est lepidiũ, idem est iberida, & seitaragi. Et sic de singulis. Vbi sciendũ, ꝙ valde decipiuntur, qui simpliciter credũt idem esse iberidã, lepidium, gingidium, seitaragi, &c. Cùm sit ꝙ potest probari contrariũ per Dioscor. Plinium, & reliquos Authores, qui diuersa de ipsis capitula faciũt, scilicet de lepidio, de iberida, de gingidio, &c. Præterea descriptio Serapionis de seitaragi authoritate Dioscoridis cõuenit (vt suprà dictũ est) descriptioni ipsius Dioscoridis de lepidio: & in aliquibus conuenit descriptioni Plinij de eodem, scilicet lepidio. lib. 19. cap. 8. Et descriptioni Pandectarij similiter de eodẽ, authoritate Stephani, sed non conuenit cum dictis Auic. descriptionibus, excepto ꝙ quædam operationes descriptæ in Serapione, & eædem in Dioscoride, cõueniunt cum quibusdã operationibus ipsius Auicennæ circa finẽ præfati cap. de seitaragi: licet ipsæ virtutes & proprietates in Auicenna descriptæ possint etiã inueniri in illis speciebus seitaragi, ab ipso positis. Vel etiã quia ipse Auicenna (vt patet in litera) aliqua audita narrat. Et quod audiuit de ista specie seitaragi, posita à Serapione, ipse contribuit suis speciebus. Vnde illud quod habet Serapio in fine (quod quidem est Dioscoridis) scilicet quòd radix seitaragi suspensa collo, sedat dolorem dentium. In Auicen. autẽ (forsan à malo interprete) legitur: si seitaragi radix suspendatur super aurẽ, sedat dolorẽ vesicæ: absurdum nobis videtur hoc dictum. Sit autem quomodocunque, parum facit ad nostrã descriptionẽ. Præterea, si aliquis dicat, quòd hæc descriptio Serapionis non sit distincta species ab illis Auicennæ, probatur quòd est: quia Serapio ponit ipsam in tractatu de calidis & siccis in quarto: Auicenna autem dicit quòd in caliditate, & siccitate, non transcendit secundũ gradum: ergo nõ est eadem species. Et sic cõcludendũ est ex supradictis, quòd sunt quatuor species seitaragi ad minus: quia etiã vltra hæc, est alia species seitaragi, seu casiæ, quæ vocatur Persica. Quia ipse Auicen. in quinto cañ. videlicet tractatu primo, in

Seitaragi quatuor species.

medicina quæ vocatur Donũ dei, habet casiam Indam, quod est seitaragi Indum: & casiam Persicã, quod est seitaragi Persicum. Quod quidẽ in eodem loco, probatur per dictũ Andream Bellunen. Non obstante ꝙ ipse Auicen. in suo cap. de seitaragi, nihil loquatur de seitaragi Persico, forsan est illud, quod sub nomine fructus, secũdo loco describitur. Vel concludendũ est, ꝙ seitaragi est nomen cõmune, ad quatuor & plura & varia simplicia. Vnde quandocunq; in aliqua cõpositione petitur seitaragi, est diligẽter perscrutãdũ de quo seitaragi Author intelligat. In ista autem triphera, Author noster speciatim posuit, Seitaragi Indi. Et dixit Indi, ad differentiã seitaragi Persici, & aliorũ. Et intelligitur seitaragi positũ ab Auicen. in principio suæ descriptionis de seitaragi. Et secundũ veritate, est quædã species casiæ, propinqua casiæ ligneæ, quæ ab aliquibus (vt diximus) vocatur casia Inda, ab aliis autẽ seitaragi Indum, siue (vt mauis) indus, vt in multis descriptionibus antidotariorum Auicẽnæ & filij Serapionis clarissimè patet. Est enim res aromatica, quæ huic cõpositioni magis quàm lepidiũ, seu iberida cõpetit: loco cuius in hac triphera & vbiq; potest poni casia lignea. Illis in locis autẽ, in quibus seitaragi est intelligendũ pro lepidio, si nõ habetur ipsum lepidiũ: rectè loco eius potest administrari rubea (vt ex calce cap. Auicẽnæ, & ex Galeni medicamẽtis inuicem alternãtibus habetur) ac etiã nasturtiũ, quia vt dictũ est suprà, lepidiũ ęquipollet nasturtio tam viribus, quàm odore, quàm gustu. Etiã loco seitaragi lepidij potest poni iberida, quoniã easdẽ ferè virtutes habet. Nã teste Dioscoride, ambo coxẽdicis prosunt &c. Attamen quia (vt diximus) nõ sunt idẽ lepidiũ & iberida, probatur per capitula diuersa, quæ de ipsis describũtur à Dioscor. & cæteris Authoribus. Sed quia cõmunes habebãt operationes, cõia fecerũt ipsorũ nomina. Vnde iberida ab aliquibus vocatur lepidiũ, & ab aliis lepidiũ nominatur iberida &c. vt suprà in authoritatib⁹ Dioscoridis & Pauli patuit. Et nõ est mirũ, cũ res sint diuersæ, si nomina sint cõia, & ęquiuoca: quoniã in plurib⁹ rebus, etiã & herbis, consimilia videmus esse facta, vt apud Diosc. est Sideritis, & Heraclea &c. Etiã plurimi ex Iunioribus errãt, vt Pãdect. & cęteri qui declarãt seitaragi lepidium, esse nasturtiũ agreste: quia licet Paulus & cæteri, iberidã, siue lepidiũ, dicãt a nonnullis vocari agriocardamũ, hoc tamẽ per similitudinẽ, non per essentiã dicunt. Quoniã (vt patet) omnes loquuntur per similitudinẽ, cũ dicũt: Et est simile nasturtio, vel habet odorẽ

Seitaragi.

Seitaragi supplentia.

Pãdectarij error de lepidio.

& sap

& saporem nasturtij &c. Etenim huiusmodi descriptiones ipsorũ potius cõfundũt quàm aliquid declarãt. Vnde Simon Ianuen. etiã in pluribus literis plura cõfundit. Luminare Maius quoq; hallucinatus in Dianasturtio, tanquã alter Aesculapius, aut Apollo, qui dubia solueret, iactãter ait: Et hoc apud me fuit secretũ. Certe ipse bonus vir in multis valẽter se prębuit, sed in aliquibus, & pręcipuè his, pessimè descripsit. Vnde declarationes quidẽ ipsius de seitaragi, lepidio, iberide, nasturtio, casia, tapsia, senecione, & similibus ita confusæ sunt, ꝙ cuilibet legẽti, & bene perscrutanti sunt Chaos magnũ & impertrãsibile. Etenim ipse volens vnũ declarare, circa duodecim simplicia cõfudit. Nec per hoc clarũ factũ est illud. Certũ quippe est, ꝙ non omnia possumus omnes, fecit nãq; ipse quod potuit: & si melius cognouisset quis dubitat quin rectius fecisset? De seitaragi ergo satis diximus, sed qa pluries tactum est, de lepidio, iberida &c. licet istam tripherã nõ ingrediantur, tamen visum est nobis hìc percõmodè esse ipsorũ declarationẽ breuiter annectere. Et primũ de iberida. Iberis igitur, siue iberida ab ibero Hispaniæ fluuio (vt volunt aliqui) nomẽ accepit, iuxta quẽ maxima ipsius copia inuenitur. Sed prout potuimus in Dioscoride, Plinio, ac aliis cõiectare, vera iberida est illa herba, quæ vulgò vocatur vincitoxicũ. Herba quidem ipsa, præ manibus habetur. Etenim intus, & extra vrbẽ, ac etiã pręsertim in platea Capitolij, & in ruinis murorũ plurimum nascitur. Accipite ergo ipsam plantã, & cõsiderate doctorum scripta, & apertè cognoscetis ipsam esse. Gal. autẽ & Paulus sub nomine lepidij ipsam describũt ratione qua suprà, scilicet ꝙ ęquiuocãt ista nomina. Ipse Paul. etiã memorato lib. iij. cap. de coxẽdicis, quãdo loquitur de iberide, tacitè tangit eam: illud tamen rememorando, ꝙ à nonnullis lepidium, & agriocardamum appellatur. Hinc subsequẽs declarat apud ipsos aliã speciẽ iberidis esse, dicens: Quæ verò apud nos nascitur fruticosa est, folia lauri cõparia habens. Quę planta à Plinio, pręcitato libri 19. cap. 8. de lepidio loquẽte, videtur tangi cùm dicit: foliis laurinis, &c. Auicenna quidẽ & Serapio sub nomine seitaragi, ipsam Dioscoridis iberidam depingunt. Sed Auicen. sub illis verbis, videlicet: Et Alseitaragi quidẽ oritur in parietibus antiquis, &c. Serapio autẽ in principio capituli, authoritate Galeni, verba iam suprà allegata refert. Et hęc satis de iberida. Nũc igitur ad lepidium redeamus. Iam diximus, quòd sunt multorum opiniones, qui volunt lepidium & iberida vnum

Luminare Maius in multis errauit.

Iberis.

Vincitoxicum.

Lepidium.

& idem esse:& inter alias ipsorum probationes, asserunt textum Dioscoridis in multis esse deprauatum,& quòd primo libro sunt addita duo capitula: scilicet vltimum,quod est de halicacabo:& penultimũ,quod est de iberide. Quia non bene videtur stare descriptio istarũ duarum herbarum inter arborum descriptiones. Et quòd ad maiorem certitudinem (vt testatur Marcellus Virgilius Florẽtinus) in aliquibus Græcis exemplaribus correctis non reperiuntur. Nos ipsis certè dedissemus fidem, si apud alios Authores non inuenissemus quod contrariari possit. Si igitur textus Dioscoridis est deprauatus, quid dicendum de Plinio, qui iberidã 25. libro, lepidium autem 19. scribit? Et quid de Vincẽtio & cæteris, qui diuersa de ipsis capitula faciunt? Et nec Dioscorides, nec Plinius, neq; cæterorum aliquis dicit idem de lepidio, quod de iberida, sed vt res diuersæ sunt, ita in diuersis cap. diuersa loquuntur. Dioscorides enim dum loquitur de iberide, testatur ab aliquibus vocari cardamanticã,& non lepidium. & in cap. de lepidio, ait: Lepidiũ aliqui gingidium vocãt. Et nec in cap. de iberida, facit mentionẽ aliquã de lepidio: nec in cap. de lepidio aliquid de iberida loquitur. In cap. autẽ de gingidio, scribit ab aliquibus vocitari lepidiũ. Et quãuis lepidium dicatur gingidium,& gingidium vocetur lepidiũ: non tamen probatur idem esse lepidium, & gingidium: sed bene diuersum. Igitur sicut lepidiũ & gingidiũ Apud Dioscoridem vocatur alterũ pro altero, ita apud Paulum & alios, iberis & lepidium erunt. Salua tamẽ semper veritate, ac prudentiori iudicio, nos certè tenemus, quòd iberida sit aliud diuersum à lepidio. Et in hoc magis adhæremus Dioscoridi & Plinio, quàm Paulo & cæteris contrariũ asserentibus. Quid sit igitur intelligendũ pro lepidio, iuxta nostrũ & quamplurimorum expertorũ ad hoc consultorum iudicium, Deo fauente, succinctè vt erit possibile, declarabimus. Dioscorides enim secundum Ruellii traductionẽ 193. cap. secundi libri, breuiter loquens de lepidio, dicit: Lepidium aliqui gingidium vocant, herbula vulgò nota, muria cum lacte seruatur &c. Ex quibus habetur, quòd ipsius tẽporibus erat ita omnibus notissima plantula, quòd subticuit formam eius. Sed hodiernis temporibus apud nostrates, etiam exercitatissimos latet. Vltra mare autem, scilicet apud Aegyptios,& Syros, vt testatur Marcellus Virgilius: & in Pannonia, vt scribit Hermolaus Barbarus, adhuc est in frequenti vsu. Neuter tamen ipsorum apertè depinxit formã ipsius plantulæ. Plinius autem asserit

lepidium feri,& quòd in cubitalem altitudinẽ extollitur, folia lauri habens, scilicet figura: tactu autem non dura, vt lauri folia arboris, sed mollia, multarũ aliarum herbarũ similitudine. In fine autem, vt Dioscorides & ipse ait: Vsus eius nõ sine lacte. Ex quibus Plinii verbis colligitur forma foliorum lepidii,& altitudo plãtæ,& quòd reperitur satiua. Columella cap. 8. vltimi libri de re rustica, ostendit duas esse lepidii species, scilicet syluestrem,& satiuam: & vtriusq; speciei folia, muria,& lacte condiri. Quod etiã posuit dictus Marcellus, in sua adnotatione. Hermolaus etiã in suis corrollariis scripsit, à Columella duplici specie lepidiũ scribi, scilicet syluestre,& satiuum. Hinc addit, quòd quidam accipiũt syluestre, pro iberide:& satiuũ, pro lepidio. Hoc etenim Hermolai iudiciũ, multum nobis videtur veritati proximũ: cui scripta Pauli,& aliorũ, omni contradictione reposita bene conuenire valeant. Quia ipse Paulus lib. 7. cùm loquitur de lepidio, de syluestri quidẽ intelligit, id est de iberide: quod clarè patet memorato libro 3. cap. de coxendicis, vbi de vtroq; lepidio loquitur, sub nomine iberidis: quoniam, vt diximus, vtroq; nomine vtrunq; appellat. Et primùm de syluestri loquens, dicit, quòd ischiadicis prodest vsus herbæ iberidis, quam & lepidium, nonnulli verò agriocardamum appellãt. Vnde quia syluestre lepidiũ est, rectè putamus à nonnullis agriocardamũ, id est syluestre, & non satiuum cardamũ appellari. Hinc sequitur de altera lepidii specie, id est satiua, quam iberidam nominat, dicens: Quæ verò apud nos nascitur &c. Nam semper ista circũloquutio, apud nos, potius refertur ad res domesticas, quàm ad syluestres:& ideò dictum Pauli sic interpretari potest: Quæ verò apud nos nascitur, id est, illa verò quã serimus. Et sequitur: fruticosa est, folia lauri cõparia,&c. Et sic non discordat à Plinii descriptione, qui dicit lepidiũ seri,& habere lauri folia,&c. Et cõcordat cũ descriptione de seitaragi, authoritate Dioscoridis, &c. His visis, restat adhuc concludendũ,& declarandum, quid apud nos propriè sit hoc lepidiũ,& quo nomine apud vulgares habeatur. Enimuero iudicio plurimorũ fide dignorum, ac nostro, vt omnes simul perscrutati sumus, aut est illa herba, quæ vulgò vocatur piperella, quia (vt Hermolaus scribit) herbarii hodierni eam non lepidiũ, sed raphanũ appellant. Hæc herba quidem piperella, habet odorem acutissimum, necnon & saporem mediũ inter nasturtiũ & raphanũ. Igitur nõ est multùm à veritate alienũ, tenere hanc piperellam, esse lepidium.

Lepidium ex authoris sententia.

Aut esse illa, quæ vulgari vocabulo apud nos dicitur Crapinella, vel caprinella. Quia dicit Simon Ianuensis in litera Seitaragi, quòd quidam sceitaragi vocauerūt nucem viduarum, seu nucē captiuā. Et nos quidē paucis antè annis, propriis auribus, à quodā aurifice de regno Neapolitano oriūdo (dum ostendebamus ei dictā crapinellam, interrogādo de nomine & proprietate ipsius, quia sciebamus ipsum curiosum in cognoscēdis herbis, & quòd habebat multarū herbarum cognitionē) audiuimus in patria sua, nucem captiuam nuncupari. Etiā à quodam sacerdote Siculo, nomine Iordanus de Caruba Messanēsis, habuimus, quòd in Sicilia, pluribus in locis, tali nomine, scilicet nux captiua, appellatur dicta crapinella. A quampluribus quoq; aliis dictū est nobis, quòd in multis locis Italiæ, tali vocatur nomine, scilicet nux captiua. Scimus etiā & in partibus Apuliæ, viduas mulieres, nuncupari captiuas: vnde nux captiua, quasi idem significat, quod nux viduarū. Et licet ipsa crapinella habeat paruū odorem, in cōparatione nasturtii: tamē in sapore est acutissima, & cū mordicatione multa hulcerat, quāobrem potest & ista etiā intelligi pro lepidio. Et tam ista quàm supradicta piperella in foliis, & ferè omnibus aliis particularitatibus, cōueniunt descriptionibus Dioscoridis, Plinii & aliorū, de dicto lepidio. Enimuero in hoc ipsi Authores valde cōfusè loquūtur, & videtur in ipsorum descriptionibus modò vna, modò altera tangi. Pro certo autem tenemus, quòd altera ipsarū est lepidiū. Vtraque enim est hulceratiua: quoniā vtriusq; acrimonia maximè viget: folia lauri similia, & maiora sunt: & præsertim piperellæ folia. Quæ piperella quidē, à nonnullis seritur, quoniā vtuntur ea in embāmatibus. Caprinella autem spōte nascitur, & intus, & extra vrbē, incultu gaudet solo &c. Neutrā tamen cum lacte vnquā comedimus. Imò nullus est qui audeat comedere crapinellam. Quæ autē ipsarum sit intelligenda, pro lepidio: arbitrio prudentiorum dimittimus. Nobis autē potius placet, si pro dicto lepidio intelligatur crapinella, quàm piperella; quāuis hodie nō seratur crapinella, nec comedatur: attamen qui vult, potest illam serere, atque comedere, sed cū lacte duntaxat: quoniā non sine lacte vescebantur ea antiqui. Multa nempe antiqui comedebant, quæ hodierni respuunt, ac vilipendunt. Insuper si quis obiiciat, dicens, quòd crapinella non potest esse lepidiū, quia Dioscorides diminutiue herbulam, siue plantulā scripsit, scilicet paruam herbam esse lepidium, crapinella autem non est

parua

parua planta : ergo non est lepidium. Ad hoc respondemus, quòd si Dioscorides dicit herbulam, Plinius autem asserit in cubitalem altitudinē extolli. Testatur etiam & Paulus, fruticosam plantam esse. Crapinella quidem rarissimè transcendit mensuram vnius cubiti extensi: ergo bene potest esse lepidium. Præterea videmus per experientiam infinitas plantas, tam arborum quàm herbarum, in vno loco magis quàm in alio fruticare, & abundare in stipitibus, foliis &c. Quapropter quid mirū, si apud Dioscoridem erat parua planta illa, quæ apud Plinium eleuabatur in cubiti altitudinem? Cùm ex varietate locorum, & cælo, sæpe hoc accidat. Postremò sciendum, quòd piperella apud Serapionem, capitulo de ligno aloes, nō est herba, sed fructus cuiusdam generis ligni aloes, de quo nihil est dicendum in hoc loco. Multa, & alia (quæ si scripsissemus, fuissent lectu digna) causa breuitatis, tanquam minus necessaria dimisimus. Hæc quidem satis.

De Rheubarbaro, seu Ruta.

EST animaduertendū, quòd descriptiones huius tripheræ per libros varios, variæ habentur: & tam libri antiqui, quàm impressi, nō conueniunt inter sese, super vno simplici: videlicet, quòd quidam libri impressi post lignū aloes, habent rheubarbarū, & quidam rutam, & consimiliter antiqua exemplaria: sed maior pars impressorū habent rheubarbari impressum, econtrà autē maior pars exemplariū habent rutæ descriptū. Veruntamen (saluo semper meliori iudicio) in tam optimā compositionē iudicamus potius esse admittendum rheubarbarū, quàm rutam, quia, vt probatur per capitulum Dioscoridis, ruta habet multas operationes cōtrarias huic confectioni. Vt exempli gratia, extinguit geniturā, &c. Et hic error ex abbreuiationibus scriptorum processit, &c.

De Origano Persico.

ORiganum Persicum, quod habet Author in præsenti descriptione, & in triphera minori ex arte Fenonis, & alibi, nil aliud est, quàm origanum de illa regione Persia. Sæpe enim apud Serapionis filium, & apud Auic. in suis antidotariis, habetur origanum Persicum. Etiam apud dictū Auic. in quinto can. tractatu primo, videlicet in Scelite, legitur & origanum Persicum, & origanum Alincum. Sed hæc origani genera, neq; à Diosc. neq; à quoquā aliorū notantur, in suis de Simplicibus. Quapropter cuius virtutis & proprietatis sit origanum Persicum, scire non valemus. Apud omnes ferè Authores, origanum Heracleoticum laudabilius habetur

Si autem origanum Persicum est idem cum heracleotico, vel si est alia species inferior seu laudabilior eo, nescimus. Siquidem certũ est, quòd si hæc species origani Persici fuisset nobilior aliis sui generis speciebus, Diosc. Plinius, & cæteri, silentio non præteriissent. Et si hoc origanũ Persicum est vna de inferioribus speciebus, miramur quare Author in tam nobiliori cõpositione voluerit tale origanum Persicum potius, quàm heracleoticũ ab omnibus approbatũ. Præterea de origano quidẽ dicit Antonius Musa in suo examine, quòd hoc origanũ quo communiter vtimur, est illud quod Dioscorides cognominat heracleoticũ: veruntamen hoc nobis nõ clarè constat. Nam Dioscorides ait, quod origanũ Heracleoticum habet folium nõ dissimile hysopo. Folium autẽ origani vsualis multùm differt ab hysopi folio. Vnde vel hoc non est origanũ, vel illud nõ est hysopum. Dioscorides enim folium hysopi non describit. Præfatus autem Antonius dum pertractat de hysopo, probat hoc quo vtimur, nõ esse hysopum: & sic secũdum ipsum habemus origanum, & caremus hysopo. Sed si descriptionem simplicium nostri Authoris obseruabimus, certè hysopum erit apud nos, & nõ origanum: quia (vt diximus) Dioscorides vult origanum habere folia similia foliis hysopi. Secũdum Authorem nostrum autem, nos habemus hysopum. Sed si est idem cum Dioscoridis hysopo, certum non habemus: quoniam hoc hysopum Authoris nostri, non habet flores & semina in corymbis, vt vult Dioscorides, qui capitulo de chrysocome ait: Comantibus corymbis figura hysopi &c. Si hysopum Dioscoridis nõ cognoscitur, minimè potest cognosci origanum. Secundum Authorem nostrum autem, hysopũ est simile thymo. Et quidẽ patet quod hoc hysopum quo vtimur, habet folia similia thymo, licet maiora. Sed secundum Serapionem, hysopum est simile maioranæ: multũ enim differt maiorana à thymo. Præterea dicit ipse Serapio, capitulo de origano, authoritate Dioscoridis: est origanum trium specierum. vna dicitur heracleotica, habens folia similia foliis hysopi, & capita non rotunda, sed velut diuisa &c. Si ergo secundum ipsum Serapionem, hysopum asimilatur maioranæ, potest esse quòd hoc origanum (vt vult dictus Ant. Musa) sit illud heracleoticũ Dioscoridis. Constat enim maioranã habere folia obrotũda: quibus percõmodè possunt asimilari folia huius origani vsualis. Et sic secundũ Serapionẽ habemus origanũ, & nõ hysopum: & secundum Authorẽ nostrũ habemus hysopũ, & nõ origanum.

Sed

Sed re vera, si hęc in Dioscoride repetamus, vtrunq; ignoramus. Dum ergo non habemus meliorem notitiam de ipsis, & hoc pro origano siue Persico, siue Heracleotico, & illud pro hysopo, vbicunq; opus erit ponendũ in compositioni non prohibemus, Etiam loco origani potest administrari hasce, id est thymus, teste Auicenna, qui in cap. de origano dicit, quòd origanum est in potentia sicut hasce, & syrupus eius est sicut syrupus alhasce.

De Musco.

QVasi semper in hoc simplici codices suntvarii, vnde qui plus & qui minus habent de ipso simplici, scilicet in vno & eodem loco. Vera etenim litera de Musco, in præsenti triphera talis est: Et sunt qui aromatizant, cum Muschi drachmæ vnius quarta. Quoniam multa exemplaria sunt, quæ in hoc concordant.

Triphera muscata, quam fecit Alcanzi, &c. XLI.

PRAESENS triphera cognominatur muscata, à musco ipsam ingrediente, tanquam à re nobiliori. Errores huius descriptionis cũ simplicibus declarabuntur.

De Casia, quæ est Inda.

MVltùm profectò vitio recentiorũ scriptorũ, & impressorũ mendosi facti sunt libri, & præcipuè medicinales: vt sunt antidotaria, & volumina de simplicibus, seu compositis medicinis petractantia: partim ex ignorantia vocabulorũ, partim verò ex parua simpliciũ cognitione, vnusquisque inconsultè vt sibi visum est, non simpliciter ab exẽplaribus transcribẽdo, sed permutando, vitiando peruersè declarando, addendo, minuendóve scripsit siue impressit. Vnde legitur equidẽ in pręsenti descriptione per omnes impressos & incorrectos libros, casiæ & post casiæ immediatè, spicæ Indæ &c. Et vtraq; dictio, scilicet casia & spica, à puritate, & rectitudinis sensu est amota. Et licet ad spicã nihil aut parũ faciat si scribatur cũ cognomine illo, aut sine: quia semper spica simpliciter scripta intelligit̃ spica Indica nardi, id est spica aromatica. Attamẽ aliter est dicẽdũ de casia, quia casia siue (vt mauis) cassia absolutè descripta, nõ intelligit̃ Inda sed lignea. Et quãuis casia lignea nascat̃ in India, nõ tamẽ si scribit̃ casia Inda intelligit̃ lignea. Aliud est enim casia Inda, & aliud casia lignea: quia per casiã ligneã absolutè, intelligitur casia masolites, propinqua cinnamomo, virtute & bonitate, &c. *Spica absolutè.* *Casia lignea.*

Casia

Casia Inda Casia Inda autẽ est species casiæ ligneæ, sed inferior supradi cta quæ alio nomine vocatur seitaragi Indum: de quo multa suprà in triphera Saracenica. Sed dicet forsan aliquis. Si casia lignea est masolites, & est nobilior, quare nõ potius administratur ipsa semper, vbicunq; petitur casia, vel Inda, vel lignea? Ad hæc respondemus, quia fortasse Author cognouit in casia Inda aliquã virtutem, seu proprietatem, pro qua magis competit huic confectioni casia Inda q̃ casia lignea. Et si ei sic placuit, nõ est nostrum permutare, neq; addere vel minuere, nisi necessitate compulsi, in defectu proprii simplicis supplere velimus per æquiualens. Et nunquã si habetur proprium simplex est permutandum in aliud, siue melius, siue peius: quia hoc facere est potius boni medici, q̃ aromatarii. Vnde Auicenna in quinto can. tractatu de Theriacis, circa principium, ex Galeno accipiens, dicit: Et meum quidem consiliũ est, vt non remoueant aliquid, quod experimentũ iuuatiuũ inuenit: fortasse enim illa complexio cum illo pondere &c. Author igitur noster (vt per antiqua exẽplaria clarè cõstat) in præsenti descriptione nõ vult casiã ligneã, sed casiã Indã quæ (vt dictum est) est seitaragi Indum Sic enim legitur in omnibus præfatis antiquis, & correctis exẽplaribus: Casiæ Indæ, spicæ, &c. Recentiores autem librarii (vt cõiectamus) auferentes à casia illã dictionem Indæ contribuerunt spicæ, & dictionibus inuersis impresserunt sic: Casiæ, spicæ Indæ, &c. Et vbi prius intelligebatur seitaragi Indũ, modò intelligitur casia lignea. Igitur scribatur rectè sic: Casiæ Indæ, spicæ, &c. Potest insuper quis obiicere dicens: Quòd si idẽ est seitaragi Indum, & casia Inda, quare Author non scripsit in præsenti tripheria, seitaragi Indi, sicut fecit in supradicta triphera saracenica: sed scripsit casiæ Indæ? Respondendũ, ꝙ Author noster non scripsit Latinè: sed interpres considerans quòd in dicta triphera saracenica, immediatè ante seitaragi Indum, est posita casia, quæ est casia lignea, noluit iterũ scribere casiam, ne esset aliqua dubitatio in legendo: sed posuit per vocabulum Arabicum seitaragi, & addidit Indi, ad differentiam aliarum specierum seitaragi. In pręsenti autem triphera, quia non erat iterum casia, placuit ei (sicut & in multis aliis confectionibus fecit) scribere casiam Indam. Et non solùm in hoc, verumetiam & in multis aliis simplicibus, interpres transferendo vnum & idem simplex, modò Latinis, modò Græcis, modò Arabicis, siue Chaldaicis vsus est verbis. Vt patet per varias huius operis descriptiones,

De baucia, & Dauco.

NOn desunt, & præcipuè recentiorum, qui Bauciam, & Daucum vnum & idem esse affirmãt. Etenim Serapio de eis separatim capitula facit, & Bauciam inter plantas calidas in secundo, Daucum verò inter calidas & siccas in tertio, scribit: ergo non sunt idem. Dioscorides quidem sub nomine Bauciæ cap. non habet, sed sub nomine staphyllini, siue Pastinacæ erraticæ, quod idẽ est. Vt patet concordando cap. Serapionis de baucia, cum capitulo præfato Dioscoridis de staphyllino. Et infrà ipse Dioscorides habet cap. de Dauco, quod concordat cum capitulo de dauco Serapionis. Marcellus Florentinus autem super capitulo Dioscoridis de pastinaca erratica multa dixit: vltimatè conclusit idem esse daucũ & pastinacam erraticam: & quòd Dioscorides non à diuersitate rerum, sed à varietate locorum & viriũ, varia de eis scripsit capitula. Nos autẽ salua semper veritate, sicut de eis Dioscorides, Plinius, Serapio, & alii fide digni authores diuersa faciunt capitula: ita credimus & absque dubio tenemus res esse differentes. Præterea nonnulli dicunt ꝙ daucus est semẽ bauciæ, quod ita non esse, facilè probatur per Auicennam, in quinto can. videlicet in descriptione quæ intitulat̃ Ars scoriæ decoctæ: & est prima descriptio, in qua habet semẽ bauciæ, & semen dauci immediatè vnum post alterum. Si autem daucus est semen bauciæ, ad quid iterum posuit semẽ dauci? Nunquid reperitur semen de semine? Vt possit stare daucus pro semine bauciæ: & semen dauci, pro semine seminis bauciæ? Non obstante, quòd ipse Auicenna in descriptionibus suis de dauco, & baucia, seipsum confundat. Sed nota, quòd Auicenna scribit cap. bauciæ, in litera g, sub nomine gezar, quod quidẽ Luminare Maius minimè animaduertit: quia in Diacurcuma magna, declarans daucum, asserit capitulum bauciæ Auicennæ non reperiri. Insuper autem multa fuissent tanquã necessaria interserenda, pro tot diuersitatibus opinionum Doctorum de dauco, & baucia declarandis: sed vt ne lectionis prolixitate legentis animus fastidietur, curiosis lectoribus omnia perscrutanda relinquimus. Hoc tamen non prætereundũ existimamus. Quia cùm sint plures dauci & bauciæ species, & inter se daucus & baucia siue pastinaca, parũ differant: nõ pro multo incõueniẽti tenemus, administrari alterum pro altero Sed quia daucus Creticus est cæteris laudabilior, si potest haberi, apponatur tam pro dauco, quàm pro baucia. Apud nos quidem tres tãtùm species bauciæ,

Daucus Creticus.

ciæ,

ciæ, seu pastinacæ, id est staphyllini reperiuntur: due syluestres, & vna domestica carota, seu cariota vulgò nuncupata: quæ quidem (vt suprà diximus) est genus carui. Syluestrium autem vna eleuatur in cubitalem altitudinem, & aliquando plus vel minus, secundum loca, quæ in medio vmbellę floridæ & albæ habet aliquid parũ cœrulei, seu violacei coloris. Quam equidem speciẽ, pro baucia, siue erratica pastinaca, siue carui agreste, recipimus: quia Diosc. descriptio, & aliorũ de pastinaca erratica, & descriptio Serapionis, & cæterorũ de baucia, magis conueniunt huic, q̃ alteri. Specie autẽ altera (cuius planta vltra palmum raro assurgit, & locis asperrimis, & montanis ad meridiem expositis: vt plurimũ gignitur) loco veri dauci vtimur: quia Dioscorides cap. de dauco, tria genera scribit, quorum primum ad vnguẽ cõuenit huic plãtæ, vt veritas in re ipsa apertissimè videri potest. Et radix huius plãtæ est optima, vt in fine cap. ipse Diosc. notat quod genus, Creticum nominat: quia in Creta melius, & semẽ eius odoratius, & laudabilius videtur omnibus. Sed communiter aromatarii semine maioris plantæ, scilicet bauciæ, pro dauco vtuntur. Secundũ autẽ dauci genus à Dioscoride descriptum, adhuc incompertũ habemus. Tertiũ autem genus, suspicamur esse speciem carui quã Serapio in cap. de carui, authoritate Abẽ mesuai, describit: quæ species in Hispaniis est in frequenti vsu, & ab ipsis caroueia, siue caraueia vulgò & al carauea dicitur. De qua satis in superioribus dictum est.

Pastinaca syluestris.

De Cinnamomo, quod est cinnamum.

IN præsentẽ tripherã non intrat Cinnamomum, sed Cinnamum. Mẽdosè enim legitur per omnes impressiones, cinnamomi. Lege igitur rectius cinnami, vt est in cũctis antiquis exemplaribus correctis.

De Scoria.

IN fine descriptionis huius tripheræ, ferè per omnes impressiones legitur mendosè: Et quandoque ponuntur in ea scoriæ ferri nutritæ ʒ.ij. Verius legendum est ℥.ij. Errore enim librariorum posita est ibi ʒ. pro ℥. Nam cuncta exẽplaria antiqua & libri correcti cõcorditer habent ℥.ij. & ita debet esse. Et si aliquis obiiciat: quòd tanta quantitas scoriæ sit superflua, respondebimus ei quòd si in sequenti triphera, quæ ponitur authoritate Galeni, & in descriptionibus quinti canonis Auicennæ, & septimi Breuiarii filii Serapionis, quæ vocantur de scoria, potest poni de ipsa scoria ad pondus omnium aliarum medicinarum: quare hîc non possunt admit

admitti ℥.ij.quarum pondus non ascendit ad quartam partem ponderis aliarum medicinarum? Igitur ponendæ sunt ℥.ij.Et sic est melius:& de mẽte Authoris.Item si quis adhuc obiiciat,dicens:Quoniam illa additio est ad libitum,ideò potest quilibet ponere multùm,aut parum,sicut sibi melius videtur.Respondemus,quòd nullus debet facere contra Authoris determinationẽ.Quia si author determinauerit alicuius simplicis summam ponderis in addendo,debemus addere illam summam tãtùm determinatam,nec plus,nec minus.Vbi autem Author non determinat, est cum omni discretione faciendum.Quia si indiscretè paretur aliqua compositio,potius potest officere,quàm proficere.Modum autem nutriendi & præparandi scoriam, quære in libro Seruitoris.Sed nota quòd scoria secũdum Dioscoridẽ,Pliniũ, & alios probos Authores,est multiplex, scilicet scoria æris, scoria ferri,scoria plumbi,scoria argenti,&c.Vnde Author posuit speciatim ferri,ad differentiam aliarum.Scoria autẽ, secundum dictum Plinium, & antiquiores alios, nil aliud est quàm fęx,seu spurcitia,seu recremẽtum cuiuscunq; metalli.Hoc etiam testantur aliqui ex iunioribus,vt Simon Ianuensis,Brasaulus,&c.Pandectarius autem maximè confunditur in suis descriptionibus de scoria,squama, ærugine, & similibus:& vult,quòd squama & scoria sit idem: quod est falsum.Nam & ipse etiam confitetur,quòd scoria est illud, quod fabri ferrarii de suis fornacibus globatim proiiciũt,& quod vulgò dicitur Cacca ferri.Ergo si est cacca ferri,nõ est squama: quia squamæ ex malleorum percussionibus ab ipso ferro separantur. Et ideò squamæ dicuntur,quia assimilantur squamis piscium, quas Græci lepidas vocant. Squama etiam à nonnullis battitura nuncupatur. Vnde synonymantur hæc, scilicet squama ferri, & battitura ferri: & squama æris,& battitura æris,& similia.

Scoria. *Cacca ferri.* *Squama ferri.* *Battitura ferri.*

Triphera Galeni,&c. XLII.

AFFIRMANT nõnulli & hanc tripherã non esse Galeni,quãuis ab authore nostro scribatur authoritate ipsius Galeni,tũ quia in operibus Galeni nõ reperiuntur tripherę,tum etiã quia in ipsa sunt aliqua simplicia,quę tam Galeno, quàm cæteris antiquis Græcis(vt aiunt) fuerunt incognita. Sed miramur de hoc,quòd cùm triphera sit vocabulũ Græcũ,quod Latinè interpretatur delicata,apud Galenum non repe

reperiantur tripheræ: idqueeo magis quum ferè omnes Authores sub ipso Græco vocabulo suas describant tripheras. Sed rectius per ph, quàm per f. Præterea si hæc triphera non esset Galeni, nescimus quam ob causam Author voluerit tribuere ipsi Galeno quod suũ nõ erat. Etenim & in fine ipsius descriptionis etiã Author citat Galenum, dicens: Et Galenus quidem quandoq; addit scoriam ferri, &c. Super quo nos tenemus, quòd proculdubio credendũ est, non omnia Græca, neq; Arabica, vsq; in præsens, Latinitati esse donata. Quapropter (vt aliàs diximus) si aliquoties apud quosdã Authores reperitur aliquid authoritate Galeni notatũ, quod in operibus ipsius Galeni minimè legitur, est considerandum ꝙ sint alia ipsius Galeni opera (quibus nos caremus) vbi ab Authoribus attestata legebantur. Et non est absolutè dicendum hoc Galenus nõ dixit: vel hoc falsò attribuitur Galeno, & huiusmodi similia. Et quod de Galeno dictũ est, de pluribꝰ aliis Doctoribus etiã dici potest. De myrobalanis, & cæteris simplicibus autẽ, priscis Græcis (vt aiunt) incognitis, dicendũ ꝙ (sicut suprà notauimus) vel ipsa simplicia apud ipsos Græcos aliis vocabãtur nominibus, vel fortasse ea addita sunt ab Arabibus huiusmodi, & similibus cõpositionibꝰ, ꝑpter aliquam causam nobis ignotã. Quia & alia cõsimilia facta videmus, videlicet ꝙ ad aliquas antiquorũ compositiones successores eorũ addiderunt plura simplicia, vt de theriacis legitur, &c. Sunt & per impressiones in pręsenti descriptiõe aliqui errores: videlicet vbi legitur: Cinnamomi, caryofyllorũ ana ℥. vij. legendum est rectius: Cinnami, caricfyllorũ ana ℥. vj. Itẽ vbi legitur: Been albi, & rubei: lege Tuderi a.[illegible] & rubei. Et quare sic, mox dicemus. Item vbi legitur: Musci ℥. vnius partes ij. lege verius musci ℥. vnius partes iij. quoniam sic habetur in cunctis exemplaribus correctis.

De Myrobalanis.

QVia dicit Author in præsenti descriptione: Recipe omnium Myrobalanorum. propterea ad sciẽdum quot sunt species ipsorum, & quæ sunt, quære infrà, scilicet in confectione Hamech secunda. Ibi enim satis de eis dicetur.

De Tuderi (& non Been) albi, & rubei.

CVncta etenim antiqua exẽplaria (exceptis quibusdã paucis) habent scriptũ in præsenti triphera: Tuderi albi, & rubei, &c. In impressionibus aũt nõ Tuderi, sed Been albi, & rubei, legiť: quod iudicauimus nõ rectè. Illorũ vero paucorum

rum(quæ mendosa excepimus)quædam,quæ nouissimè iudicantur scripta, habēt vt impressiones absolutè, been albi, & rubei. Quędam verò habent sic: Tuderi albi & rubei,id est been albi & rubei. Et ex hac peruersa lectione(vt putamus) emanauit quòd aliqui falsissimè declararūt tuderi esse been, & librarij postea ignorātes quid sit tuderi, quídve been,putantésq; pro sua glossatione falsa,idem esse, expungendo tuderi,scripserunt atq; impresserūt been, tanquā magis clarū. Sed re vera aliud est tuderi,& aliud est been:vt clarè per Aui. probari potest, qui in secundo canone, separatim de vtroq; capitulum facit. Et in fine cap.de been dicit, ꝙ loco eius ponitur quantū est ipsum de tuderi, & medietas ponderis eius linguæ auis. Item ipse Auic.in quinto cañ.in Zehemirē magno primæ & secundæ descriptionis,& in Zehemirem pargo,& in confectione cognominata Imperialis, & in confectione quę inscribitur Ars scorię decoctę,& in triphera maiori,& in similibus,in quibus omnibus & singulis habet vtrunq;,scilicet been album & rubeū, & tuderi albū & rubeū: ex quibus patet ꝙ been & tuderi non sunt idem. Igitur legendum est: Tuderi albi & rubei, vt correcta exemplaria,necnō & vulgares excusiones habent,& est secundum veritatē. Been autem quid sit,suprà in confectione de musco dulci iam dictum est. Tuderi verò quid sit,haud facilè,ob scriptorum variationes,possumus declarare: verūtamen quod de eo sentimus succinctè scribemus. Facit nanq; de tuderi Auicen.capitulum in secundo cañ.quod vt legētem non latet, quasi ad literam,est capitulum Dioscoridis de hormino. Latinè autē (vt in Dioscoride legitur)geminalis dicitur. Hac enim nostra tēpestate,licet sint plurimi dantes operā simplicium cognitioni, tamen adhuc non inuenimus aliquē qui talē plantam nobis valeat ostendere. Haliabbas enim in secundo practicæ,scribit tuderi inter semina,cap.35.quod est de virtutibus seminū:vbi laudās croceum,nihil de rubeo & albo meminit. Nec ab Auicenna in dicto cap.dicitur reperiri album & rubeum,licet in suis descriptionibus quinti canonis,legatur(vt dictū est)tuderi albi,& rubei. Neq; à Dioscoride scribitur horminū inueniri album & rubrum. Et quāuis plāta ipsius reperiatur satiua & syluestris, non tamen in colore, nec in forma asserunt alterā ab altera discrepari. Semen tantummodo scribitur à Dioscoride duorū generum esse, scilicet alterum fuscum,alterum verò nigrū. Ab Auicenna autē absolutè notatur semē esse nigrū. Finaliter à nullo tam an-

Tuderi est horminum. tiquorum, quàm iuniorum scribitur tuderi, siue horminũ, quod idem est, inueniri album & rubeũ. Quanuis recentiores omnes confusè loquãtur: quoniam (vt legenti patet) nesciunt quid est tuderi. Igitur si tuderi nõ distinguitur in album & rubeũ, miramur quare Author noster, & Auicenna & cæteri in suis confectionũ descriptionibus posuerunt tuderi albi & rubei, & non potius nigri & fusci, vel longi & rotundi, vel aliter secundũ ipsorũ differentias. Vnde coniectamus, ꝙ potest esse (sicut testatur Nicolaus Præpositus, quòd flos vnius sit albus, & alterius rubeus) quòd ab ipsa florũ varietate doctores vocauerint alterũ album, & alterũ rubeum, &c. Præterea sciendum, ꝙ Reuerendis. dom. Cardinalis de Rhodulphis habet vnum vetustissimum librum Dioscoridis totum Græcũ, maiusculis literis, & manu descriptũ, in membranis pergamenis: in quo libro omnes herbarũ, arbustorũ, atq; arborum plantæ cum foliis, floribus, fructibus, ac radicibus suis, miro opere depictæ, propriisq; coloribus fucatę, atq; summa diligẽtia excultæ sunt. Qui liber licet ob maximam vetustatẽ, magnam literarũ atq; colorũ amiserit partem, attamen adhuc multa visu digna retinet. In eo autem libro vidimus horminũ depictũ tali aspectu, videlicet ramulis plurimis, foliis inter melissam & prasiũ nigricantibus superius, inferius verò albicãtibus: corniculis longis, in quibus semen, vt corniculis faseolorũ, singulis per singula folia dependentibus, & spectantibus versus radicem, quæ erat nigricans, longa & ramosa &c. Cuiusmodi plantam viuã nusquàm vidimus. Insuper etiã animaduertendũ ꝙ illud quod legitur apud Diosc. de hormini caule, scilicet quòd horminũ habet caulem quadrangulum, semicubitalem: apud Auic. legitur de radice, & malè: quem Auicennæ errorẽ, à malo interprete processisse non dubitamus. Pręterea Ruellius dicit, quòd horminũ satiuum est illa herba, quæ apud Gallos vulgo Tota bona & oruala (quasi auro valet) dicitur: & Romæ matrisaluia, & herba del matrone vulgariter nuncupatur. Si autẽ hæc herba sit verè horminũ satiuũ, nobis ægrè constat. Nam plura sunt quæ reclamãt. Vt est altitudo plantæ, quę à Dioscoride semicubitalis describitur: in matrisaluia autẽ, bicubitalis, & quaddoq; altior. Item foliũ eius est maximum, & nõ rectè marrubio cõparandũ. Item folliculi seminis nõ videntur ad radicẽ spectare &c. Et cùm his reclamat pictura supradicta, quãuis illam non tanti facimus, quia potest esse nõ vera, sicut & vera. Item dicit ipse Ruellius, ꝙ hæc planta

Dioscoridẽ vetustissimum manu scriptũ cũ figuris habet Cardinalis de Rhodulphis.

Horminum quale in vetustissimo codice.

Auic. error de hormino

tota bona non reperitur nisi in hortis sata. Nos autem plures per montes,& loca syluestria,& inculta inuenimus. Etiã & in Galliis,& particulariter in Prouincia,non longè à sancto Maximino hubertim vidimus supra colles, & iuxta vias &c.Igitur quid propriè sit horminum satiuum hucusq; nescimus.Item ipse Ruellius vult,horminum syluestre esse centrum galli. Si igitur horminum syluestre est centrum galli, peristereon quid erit,de quo Dioscorides, separatim ab hormino facit capitulum? Nam secundum ipsum Ruellium,vt per sua scripta probatur,horminum syluestre,centrum galli,siue gallitricum,& peristereon, siue verbenaca,sunt vnum & idem:quod non facilè creditur.Fatemur enim nos vtrunq; (supple verum)Dioscoridis horminum ignorare.Et horminum Plinij,quod est genus tritici, adhuc nõ bene cognoscimus.Pro hormino autem, scilicet tuderi, potest poni been: quia si tuderi(teste Auicenna)ponitur pro been, econtra autem loco tuderi potest administrari been.

De Fulfulmine.

EST etiam in præsenti descriptione vnum simplex,barbarico vocabulo descriptũ, quod quidẽ per varios libros diuersósq; Authores variatis notatur literis:veruntamen omnes declarant esse radicem piperis. Etsi re vera codices variantur in ordine descriptionis, & quantitate literarum,tamen in prolatione vocabuli taliter approximãtur,quòd bene percipitur idem esse: & quòd errore librariorum ignorantium peregrinas linguas, & simplicitatem veri vocabuli, vt in multis aliis,ita & in hoc volumina deprauata sunt.Nihil enim facit ad rem,si reperiatur fulfulmen, siue fulfumen, siue fufulmen, siue alufulsumen, siue(vt in Auicenna) fulfuminúe,& consimilia plura: quæ omnia idem sunt quod radix piperis,vel lignum eius, vt omnes(sicut dictum est)exponunt.Vnde & Rhasis in tertio ad Almansorẽ etiã ait: Fultelemie,id est radix piperis.Sed quia nõ exportatur,& de facili haberi nõ potest, multi volunt vt loco eius ponatur piper nigrũ. Manardus autẽ dicit,ꝙ loco eius potes sumere ozymũ.Sed si rectè,nescimus.Fortasse ipse legit in quinto can. Auicẽnæ in tractatu de hieris:videlicet in hiera Eufaracatis, vbi legitur:Fulfulimon,& est ozymũ montanũ.& ex hoc putamus dixisse,potes sumere ozymũ.Sed in rei veritate textus Auicẽnæ in dicta hiera est mendosus, vt probatur per Bellunensis traductionẽ:quòd illud,est,in illa circumloquutione vacat:& sunt duo simplicia,& non vnum cum declaratione. *Auic. textus in hiera mendosus.*

Sic enim est vera litera, secundũ Bellunen. fulfulmum, & oxymum montanum. Et sic patet, ꝙ fulfulmen nõ est ozymum.

Triphera maior ex arte Fenonis, &c. XLIII.

N omnibus ferè exemplaribus antiquis, præsens triphera non minor, sed maior intitulatur. Et iudicio aliquorũ rectius, quia respectu sequẽtis tripheræ, hæc bene potest dici maior: vnde & sequẽs minor inscribitur. Sed si vtraq; sit vnius Authoris, nescimus. Veruntamen parũ refert quomodocunque dicatur, siue maior, siue minor. Rhasis autem in antidotario diuisionum, in capitulo de medicinis stomachi, habet confectionem Fenonis, in multis huic tripheræ conformem. Attamen animaduertendum, quòd in præsenti descriptione per omnes impressiones est vnus pessimus error, videlicet vbi legitur nasturtij, asari, &c. Non enim pręsentem tripheram ingreditur asarum: itaq; rectius legendũ est, nasturtij assati. In nullo penitus antiquorũ & emendatorum librorum est scriptum assari, sed in omnibus concorditer distinctè & clarè legitur, nasturtij assati. Cõsimilémq; errorem in sequenti reperies triphera. Lege ibi.

De Nasturtio.

Nasturtiũ absolutè.

NAsturtij plura sunt genera: vt satiuum, syluestre, & aquaticum &c. satiuum autẽ in album & nigrũ diuiditur: vt Plinio placet. Sed quando absolutè scribitur, sicut in ista triphera, semper intelligitur satiuum & vsuale, siue albũ, siue nigrũ: quoniam virtute nõ differunt. Et hic ingreditur semen quod magis cõpetit medicinę, quàm herba. Domesticum siue satiuũ notius est, quàm syluestre. Cardamũ à Græcis dicitur, & vulgò Romæ allegrectũ, vel agrectũ vocatur. Apuli autẽ dictionibus inuersis, turtionasum appellãt. Præterea hoc in loco notandũ nobis visum est, de semine nasturtij assati, ꝙ quando datur ad constringendũ, non debet conteri: quia in cõtritione ipsius destruitur pars eius cõstrictiua. Et hoc refert Author noster in 2. cañ. tertij cap. tertię intentionis, dicẽs: Et ex eis etiã quę experta sunt ad restringendum est, vt granorũ nasturtij à ℥. ij. vsq; in aureos ij. torrefiant, & impinguẽtur decoquendo cum succo cytoniorũ, aut myrtorũ, & propinetur, est enim vltimũ ad illud, & propriè si non cõteruntur: destruitur enim viscositas eorũ in contritione. Hæc ille. Quã ob rem in pręsenti triphera ipsum semen debet assari, & non cõteri: quia ipsa cõfectio habet ab-

Semen nasturtij assati.

scindere

ſcindere fluxum ventris, vt textus declarat. Hac etiã de cauſa probatur aſarũ non cõuenire huic cõfectioni, quia eſt ſolutiuum: & ſemẽ naſturtij eſt aſſandũ vt ſit magis cõſtrictiuũ. Et aduerte ꝙ aſarum ſcribitur per ſimplex ſ, & non per geminum, ſſ, vt in multis libris legitur, quę cauſa fuit origo ſupradicti erroris: quia ob abuſionẽ deſcribẽdi aſſari, pro aſari: librarij inueniẽtes in iſta triphera & alijs locis aſſati: facillimè imprudẽter hallucinati reſcripſerũt atq; impreſſerunt aſſari, pro aſſati. Et cõuertẽtes t, in r, fecerũt duo mala: vnum videlicet, ꝙ abſtulerũt à naſturtio aſſationẽ neceſſariã: & alterum, ꝙ addiderunt ſimplex incõueniens: imò directè contrariũ. Lege etiã de naſturtio infrà in pilulis de coloquntida.

De Olibano.

REctius libanum, quàm olibanũ Græcè dicitur, Latinè thus & incẽſum: Arabicè autem, Ronder vocatur. Diſtingunt illud Authores, in maſculinũ & fœmininum. Thus maſculum dicũt illud quod eſt rotundum, lucidum, trahens ad albedinem, tanquã gutta, ſeu lachryma coagulata. Et hoc per olibanũ abſolutè intelligunt. Quódq; non eſt huiuſmodi, fœmininũ eſſe volũt. Purgamentũ autẽ, ſiue furfur incẽſi, manna thuris vocatur. Copioſè enim habetur thus, & vulgare eſt apud omnes, ſed arbor ipſius quę libanus, & libanotus dicitur, noſtratibus incognita eſt plus quàm dici poteſt. Libanotis verò, roſmarinũ, herba eſt cuius radix thus redolet. Et libanotis etiã poteſt vocari illa herba, quæ vulgò incẽſaria dicitur. Cuius folia odore perquàm maximè ęmulantur incenſum. Herba quidẽ pluribus cognita. Semper autẽ cùm reperitur libanũ, ſiue olibanũ, ſiue thus, ſiue incenſum abſolutè, maſculũ intelligitur. Libanus quoq; mons eſt, in quo ſunt ingentiſsimæ cedri arbores. Sed ſciendum, ꝙ libanus, pro thuris arbore, tam maſculino, quàm fœminino genere legitur. Vnde Hieronymus: Quaſi libanus non inciſus &c.

Olibanum abſolutè. *Manna thuris.* *Libanotus.* *Libanotis.*

De Charmezih.

CHarmezith, vel karmezik, vel charmazech &c. ſecũdum Auic. eſt fructus tamariſci. Quod cõfirmat Bellunẽſis in ſuis interpretationibꝰ dicẽs: Charmazech, ſeu chermazech eſt fructus arboris Athel, quę eſt ſpecies tamariſci, & eſt arbor magna, nota in Aegypto: & fructus ſupradictus apud Aegyptios & Syrios appellatur hadebe &c. Idẽ dicit in litera Alathel, vbi etiã addit, ꝙ folia Athel ſunt ſimilia foliis tamariſci notę. Et ꝙ tam fructus iſtius arboris, quàm fructus tamariſci notæ, vocatur chermazech &c. Hadebe autẽ vocatur

fructus dictæ arboris Athel tantùm, & nõ fructus tamarisci notæ. Vnde quilibet istorũ fructuũ potest intelligi, & est bonus. Verùm secundũ Serap. charmezit, est tota ipsa tamarisci arbor domestica, & propriè est illa quam Bellunẽsis vocat Athel. Syluestris autem, vt probatur per Dioscoridem, & ipsum Serapionẽ, est ista nota. Nos autẽ potius laudamus in tali triphera poni fructum, & præcipuè domesticæ arboris, q̃a fructus est stipticior plãta, teste Auic. qui in cap. de tamarisco ait, sed est fructus eius vehemẽtioris stipticitatis. Et maximè quia ipsa cõfectio habet sedare vẽtris fluxum, vt textus declarat. Vnde in omnibus locis, in quibus legitur charmezit, &c. debet intelligi fructus tamarisci domesticę, quia particulariter de ipsa Serapio loquutus est, cùm charmezit scripsit. Non obstãte quòd Bellunẽsis dicat fructũ syluestris similiter nũcupari. Quãdo autẽ legitur fructus tamarisci, potest intelligi de syluestri potius, tãquam de notiori, quàm de domestica minus nota. Lege etiam in confectione Alcanzi.

De Myrobalanorum assatione.

SCias quòd assatio myrobalanorũ ab Authore præcepta, iudicio quorundam eruditorum, vt sit virtuosa & bona, taliter fieri debet. Accipe myrobalanos enucleatos, & cultello incide in paruas particulas, videlicet ad granorũ piperis, aut parui ciceris modum, nec puluerizentur omnino: statim butyro bouino recenti, manibus fricando lini eos: & in patella lento igne assa, & cõfringe eos, spathula agitando semper donec primus eorum color deperdatur, & quasi insipientes cremari depone eos ab igne. Quos bene contritos, cum aliis rebus, secundum regulam ab Authore traditam, aromatiza cum musco, & confice cum melle despumató.

Triphera minor descriptione cognita, &c. XLIIII.

EGITVR per omnes impressiones in præsenti descriptione: Inuoluantur myrobalani butyro vaccino & fricẽtur, &c. Melius est autem in exemplaribus manu scriptis, sic: Inuoluantur myrobalani butyro vaccino, & frigantur &c. Et ita rectius, quoniã intẽtio Authoris est, vt, sicut in suprascripta triphera, ita & in ista myrobalani aut frigãtur, aut assentur in sartagine cũ butyro vaccino, & postea conficiãtur. Modũ aũt frixionis eorũ, in supra notata triphera (si placet) lege. Sunt & alii errores in ista descriptione. Vnde vbi in pręfatis mendosis impressionibus legitur, & in descriptione

ptione alia: Cyperi, olibani, seminis apii, nasturtii, assari, ana sextā partem ℥. vnius &c. sunt ad minus tria menda. Primum est, quòd semen apii penitus nō legitur in exēplaribus antiquis. quapropter (saluo semper meliori iudicio) opinamur nō esse admittendū. Secundum mendum est (sicut suprà de nasturtio, & asaro) quòd vbi legitur nasturtii, assari, legendum est nasturtii assati: vt correcta exemplaria, vnà cum Nicolao Præposito hic & in suprascripta triphera habent. Nam asarum omnino non cōpetit huiusmodi confectionibus, nec nasturtium nō assatum. Tertiū mendum est, vbi legitur: ana sextā partem ℥. vnius. legēdum est emendatius: ana sextam partē vnius, scilicet partis, & non ℥. Huiusmodi enim error in isto loco, & simplicibus, per se manifestissimus. Nā si reliquæ medicinæ accipiendæ sunt per partes, plus, minúsve, ad libitū conficiētis, quomodo possunt istæ per pondus determinatū semper bene conuenire omnibus partibus tam magnis quàm paruis priùs acceptis, vt aliquando nō sit disproportionata cōpositio? Vt exempli gratia, Si de quolibet myrobalano accipiatur pars in quantitate vnius ℈. aut minus, ista simplicia cyperus, olibanum &c. necessariò accipienda sunt, secundum ipsorū taxatum pondus, nec plus, nec minus quàm legitur. Et si recipiatur de quolibet dictorum myrobalanorū pars, in quantitate quinque librarū aut plus, ista quidem eodem pondere, quo suprà, sunt recipienda &c. Quod absurdum est credere. Quis enim Author tam amens scripsisset talia? Enimuero nō Authores, sed deprauatores librarii, in hoc culpādi sunt: qui incōsultè, & indiscretè, & sine bona castigatione libros non paucæ authoritatis, & maximi momēti scribūt atq; imprimūt. Igitur sic rectè scribēdū est: Cyperi, olibani, nasturtii assati, ana sextā partē vnius partis.

De aromatizatione Pharmacorum.

SCiendum quòd licet ad libitū cōficientis sit posita quantitas musci, pro præsentis tripheræ aromatizatione: tamen non est ponendum parū de ipso musco, quòd non sentiatur ab olfactu. Auaritia nempe ducti multoties aromatarii fraudant cōpositiones pharmacorū, in musco, ambra, & similibus simplicibus pretiosis, nō ponentes necessariā ipsorum quantitatem, ab Authoribus determinatam. In præsenti autem triphera, & similibus, quia non specificatur pondus ipsius musci: credimus quod in prodigalitate non peccabunt. Igitur de bono consilio regulamus & dicimus, quòd in hoc & similibus accidentibus, est semper Deus præ oculis

habendus, & discretio moderata, & conscientia bona sint (in quibus deest) mensura agendarũ rerum. Attamen quia præsentis tripheræ simplicia per partes recipiuntur, similiter & muscus per partem est cõmensurandus. Igitur, saluo semper prudentiori iudicio, nõ minus debet esse quàm semis sextadecima vnius partis. Vt exempli gratia, si ex quolibet myrobalano accipiuntur ℥.ij. de musco autẽ debemus accipere ʒ.s. Et sic erit ipsa compositio virtuosa, atque optimè aromatizata. De melle emblicorum, quære in electuario de gemmis. Præterea insuper, vbi legitur: Et in descriptione alia &c. Sciendũm, quòd hæc circũloquutio non est à scriptore, tanquam si scriptor inuenerit codices istius Authoris varios, ita quòd vnus codex esset dissimilis alteri, sed est ab ipso Authore apposita. Et idem significat quod & apud alios. Quia Author describit varias medicorum intentiones & opiniones, & non diuersas eiusdem operis descriptiones. Et cõfirmat hoc quod sequitur: Et apud alios scoriæ ferri &c. Etiam in suprascriptis tripheris, & in multis aliis pharmacorum descriptionibus, vt patet, huiusmodi consimilia annotauit.

Diacurcuma maior, &c. XLV.

ON possumus nõ admirari de præsentis & sequentis confectionũ titulo, quòd vtraq; carens curcuma, tituletur Diacurcuma. Recentiorum declarationibus mens nostra non acquiescit, scilicet quòd dicatur à colore &c. Attamẽ verbis quæ Luminare Maius ponit, scilicet quòd credit errore librariorũ esse positũ Diacurcuma, pro Diacrocoma, à croco ipsam cõpositionem intrante (licet crocoma apud Auic. sit aliud) crederemus, si in aliquo antiquorũ voluminũ fuisset variatus aliquo modo titulus ipse. Enimuero omnes tam antiqui, quàm recentiores codices nostri Authoris, cõcorditer habent scriptũ, Diacurcuma. Et Crocoma quidem apud Auicen. est fæx olei de croco. Quapropter nõ rectè diceretur Diacrocoma, sed melius vocaretur Diacrocon. Præterea in maiore admirationẽ inducimur, quia similiter & apud filiũ Serapionis & Auicennã, sunt cõfectiones Diacurcumæ vocatæ, & nulla ipsarũ recipit curcumam. Si ergo dixerimus, ꝙ libri Authoris nostri talibus in locis sint deprauati, quid dicemus de Auic. & de filio Serapionis, qui (vt diximus) pari modo in suis antidotariis, sine curcuma, Diacurcumas habent? Nos autẽ tenemus pro certo, esse errorẽ in huiusmod inscriptione.

ptione. Veruntamẽ quomodocunq; dicatur siue Diacurcuma, siue Diacrocoma, siue diacrocon, siue aliter, nihil facit ad effectũ ipsius cõfectionis consequendũ, ad quẽ ordinata est.

De Curcuma.

ET quanuis Curcuma nõ ingrediatur in præsentẽ cõfectionem, tamẽ quia de curcuma intitulatur, ab ipsa inchoandũ est. Curcuma igitur nõ est ista, quæ in officinis falsò pro curcuma vẽditur: quæ potius est radix cyperi Indi, vt rectè nõnulli cõiectauerunt: de qua suprà, cũ zedoaria diximus, & in trochiscis de cyperis dicetur. Sed Curcuma in rei veritate plurima est apud nos. Nec oportet ipsam in nundinis emere. Passim enim ac hubertim, in locis incultis, & circa sepes, intus & extra vrbem nascitur. Quoniã vt probatur per Serap. Curcuma nil aliud est, quàm chelidonia. Quod quidem legentẽ, & Dioscoridi conferentẽ, non latet. Auicen. enim non facit in 2. cañ. cap. de Curcuma. Et chelidoniũ, siue chelidoniam, sub titulo Cauchun describit: pro quo Bellunensis Chalidunium rescripsit. Vulgò autem Celidonia appellatur. Reperitur enim maior, & minor. Sed maior est notissima, quia tota croceo succo madet &c. Minor autem est illa, quæ vulgò testiculus sacerdotis dicitur: & ab aliis fauarella, siue fauarola nũcupatur. Et nec ista ignoratur. Veruntamen quando absolutè chelidonia, siue curcuma petitur, semper de maiori intelligitur: quia magis ea vtimur, quàm minori. Minor enim à nonnullis in acetariis comeditur &c. *Chelidoniũ* *Cauchun.* *Fauarella.*

De Semine Apij.

SEmen veri Apii, est semen illius herbæ, qua cõiter vtũtur oẽs ad cõdienda carniũ & pisciũ iura. Quæ quidẽ vulgò, falsò vocatur petroselinũ, vt dictũ est suprà in Diacalamẽto. Propterea lege ibi. Etiã illhic, quid sit petroselinũ reperies.

De Phu, siue Fu.

ANimaduertendũ equidẽ, quòd per omnes ferè impressiones deest in præsenti descriptione vnũ simplex, quod est phu, quod quidẽ per cuncta exẽplaria legitur inter raued seni, & meu, locatũ. Etiã & Auic. in sua Diacurcuma maiori (quæ in simplicibus multũ cõuenit cũ ista filii Mesuæ) habet phu, & meu, in vno ana. Quapropter iudicamus illud esse ponendũ in cõfectione. Fu enim idẽ est quod phu, rectius tamen phu, quia Græcè per φ scribitur. Est autẽ phu (vt omnes testãtur) herba illa, quæ vulgò, valeriana dicitur. Nã omnes notæ descriptę de phu à Dioic. Plinio & cæteris Authoribus, cõpetũt dictæ valerianæ vulgari, vt legentẽ non latet, præter *Valeriana.*

florem. Quoniam Diosc. & cæteri volunt phu habere florem similē narcisso, & maiorē: dicta autem valeriana habet minimum florē. Reperitur quoq; & altera valeriana, quæ in initio ortus sui habet folia paruæ betæ non dissimilia, sed cùm adolescit, variātur, & plurimis scissuris fibrata proueniūt, vt proprijs oculis pluries intuiti sumus, & ista cōsimiliter habet florē paruissimū, & minime narcisso cōparandum. Vtraq; enim notissima est in Italia. Est & tertia valerianæ species, in partibus Ferrariæ, vt Brasaulus scribit. Nec ipsa in omnibus cōuenit Diosc. descriptioni. Sed quid mirū, si in aliquo differant? quoniā (vt in superioribus iam diximus) sæpe à varietate locorū plantæ diuersificātur qualitate, necnō & virtute. Quapropter donec videamus aliā conuenientiorē plantam, semper tenebimus, quòd altera istarū sit verum phu. A nonnullis syluestre nardum dicitur. Dioscorides Author est.

De Meo, siue vt mauis, meu.

MEum, siue vt aliqui scribunt, meu inflexibiliter, à Dioscoride ponitur in Macedonia & in Hispania plurimum nasci. Veruntamē paucis antè annis inuenimus ipsum in nostra Italia, videlicet in montibus Nursiæ. Et ab incolis illius loci, non meum, sed spicula vulgò dicitur. Et sine dubio est ipsum meum à Dioscoride descriptum. Nam ad vnguem omnes notæ de meo, ab Authoribus positæ, conueniunt isti plantæ: quæ (vt diximus) vulgari vocabulo apud montanos illos, spicula nūcupatur. Reperitur etiā & in Calabria, & alibi: quam nonnulli imperatricē, & imperatoriā, siue herbā imperatoris nominant. Etiam in Hispaniis, circa montes Asturiæ degentes, à quodā fratre nostri ordinis habuimus de radicibus plantæ veri mei Hispanici: tamen ipse frater nō vocabat ipsam plantā meum, sed sistrā. Dixitq; nobis, quòd ab omnibus illius regionis habitatoribus, sistra vocabatur. Sistra autē, secundū Pandectariū, Simonem Ianuensem, & alios plures, est ipsum meū. Dictas autē radices, Hispania, Romā nobiscum detulimus, & cōparauimus ipsas radicibus dictę spiculę, & ambæ eiusdē speciei esse, ab omnibus qui viderunt, iudicatæ sunt. Quapropter non est necesse amplius ab Hispanis & Macedonibus ipsas perquirere. Et quanuis Dioscorides, Plinius & cæteri laudent Athamanticum, forsan quia (vt putamus) non viderunt meum Italicū: quoniam si vidissent, iudicassent ipsum optimum, quoniam certissimum est, terram regionis Italiæ non esse inferiorem aliis Europæ partibus, in procreandis herbis, & cæteris rebus

Sistra.

bus à summo omnium bonorum datore vsibus hominum concessis. Et specialiter Plinius non vidit meũ in Italia spõte natum, quoniã ipse testatur quòd tempore suo non nisi à Medicis serebatur in Italia. Nec Dioscorides cùm dicit, ꝙ in Macedonia & in Hispania plurimum gignitur: negat in aliis mundi partibus posse gigni. Dicit autem, plurimum in Hispania & Macedonia: quasi dicat, quia in aliis regionibus non ita copiose habetur. Ista autem radix, qua communiter à multis annis vsq; in hodiernum diem omnes pharmacopôlæ pro meu vsi sunt, atque vtuntur, minimè est meu. Non enim meu habet radicẽ grossam, vt est ista, quam ipsi vendũt. Non obstante quòd in Serapione legatur: Et habet radicem non subtilem. Est enim ibi menda in codice, quia librariorum incuria, vel quomodocunque sit, illud, non, ad textum Authoris additum est. Debet enim dici: Et habet radicẽ subtilem. Probatur, quoniam Serapio non à se: sed authoritate Dioscoridis illud dicit. In Dioscoride autem patet contrarium, cùm dicit meon habere radices longas, tenues &c. Præterea nonnulli hallucinati sunt in sistra: vt sunt Petrus Paduanẽsis postillator antiquæ Dioscoridis trãslationis, & Lumen apothecariorum, & Thesaurus aromatariorum, & cæteri qui volunt ipsam sistram esse phu, valerianã. Quod falsum est. Etenim in propinquitate vocabuli errauerunt. Siquidem pro sistar, intellexerũt sistram: quoniam sistar est phu, id est valeriana: sistra autem est meu. Lege Pandectariũ qui vtrunque ponit, scilicet sistar, & sistram. Etiam præfatus Petrus Paduanensis, Luminare Maius, & alii plures volunt quòd Mu Auicẽnæ, sit meu. Nobis autem nõ bene videntur conuenire descriptiones ipsorũ adinuicẽ, quapropter putamus aliud esse, adhuc tamen nobis incompertum. Meon autem siue meum, meu, sistra, & spicula, idem est, quod etiam nonnullis anetum syluestre nuncupari non displicet.

Petrus Paduanensis. Lumen apothecariorũ, & Thesaurus aromatariorũ errauerũt in sistra. Sistra, id est phu.

De Absinthij & eupatorij succo.

NOta ꝙ succus tam Absinthii quàm Eupathorii debet esse prius cõdensatus, vt succus liquiritiæ, nõ tamẽ ita durè, antequã veniat in pharmaci administrationẽ: quoniã sic ab Authoribus huiusmodi, & cõsimiles succi administrãtur. Etenim duę drachmæ ipsorũ succorũ recẽtiũ & liquidorũ, essent tãquã nihil in præsenti descriptione. Succi nẽpe liquidi nõ cõueniũt cõfectionibus quæ non sunt aliquo modo bulliendæ: siue decoquendæ: & tunc ponuntur in maiori

pert

portione &c. Qualiter autẽ ipsi succi sint condensandi, quęre apud Bulchasim. De absinthio autem, & eupatorio, quære in distinctione de syrupis.

De Scordio, siue Scordeon.

SCordii rectius, quàm Scordeon imperitè in genitiuo dicitur. Nõ solũ vulgares omnes verùm etiã & ex doctioribus plurimi ita confirmati sunt in sua obstinata & falsa opinione de Scordio, tenentes illud esse alliũ, & (quod peius est) syluestre allium, vt supra modũ difficilè nobis videatur auferre posse ab eis pertinaciã tam peruersæ credulitatis, & veritate edocta eis persuadere vt à calumnia cedant, atq; cõsentiant verbis aliquorũ fide dignorum Authorũ, qui nõ allium, sed herbã alterius formæ (vt mox patebit) esse declarãt. Nã clarũ est, ꝙ Arabũ libri habent Scordeon, in quibus capitula de alliis pertractãt. Sed si sit error Authorũ, scilicet Serap. Auic. & cæterorũ, vel si ipsorũ volumina incuria interpretũ, aut librariorũ vitio sint deprauata, adhuc ignoramus. Propinquitas enim vocabuli eos (à quibus emanauit error) fefellit. Quia cũ deberẽt scribere Scorodon, scripserũt scordeon. Sed re vera, aliud est scorodõ, & aliud scordiũ, siue mauis, scordeon. Legitote igitur antiquiores tã Græcos q̃ Latinos, & præcipuè Diosc. & Pliniũ, qui de ipsis diuersa faciũt capitula. Diosc. enim secundũ Hermolai translationẽ, libri secundi cap. 144. habet scorodon, quod est alliũ: cui subsequitur cap. de scorodopraso, quod est quædam species inter alliũ & porrũ, cuius plãta pro allio syluestri, nõ incongruè sumi potest. Hinc libri tertii cap. 106. scribit scordiũ quod nõ est alliũ, sed est quædã herba trisagini, id est chamædry simillima, in paludosis & altis nascens: quãobrem, à Latinis Trisago palustris nuncupatur. Habet & quadrãgulũ caulem & c. ibi notata. In vno tantũ, hoc est, in suo odore, imitatur allium. Quã herbã pluribus in locis, & non longius ab Vrbe multoties collegimus. Et quia à nonullis magis cõmendatur Cretense scordium, adhibita diligẽti cura & solicitudine, ab insula Cretensi nobis delatũ est: & vtrunq; impresęntiarum apud nos reperitur: nec differt alterũ ab altero, præterquàm ꝙ Italicũ, iudicio plurimorũ, videtur odoratius esse Cretẽsi fortasse quia Cretẽse nõ sit ita recẽs vt Italicũ, & ob vetustatem amiserit sui odoris partẽ. At verò Plinius lib. 25. cap. 6. scordiũ herbã depingit. De allio autẽ, quod & scorodon appellat lib. 19. scripsit. Præterea, nec in Aui. nec in Serap. reperitur caput de vero scordio. Capitulum autẽ ipsorũ de scordeon

Scordium.

Trisago palustris.

deon(quod rectius legendũ est de scorodo)est de allio, quia scorodõ idem est Græcè, quod allium Latinè. Et de allio tãtùm pertractat, & non de palustri trisagine, quod est scordium. Sed animaduertendum est, ꝙ in translatione antiqua Dioscoridis: in capitulo de scordeon, multa primũ de alliis enumerat, postea sequitur de scordio herba. Et in vno met capitulo. ac sub vno & eodem vocabulo, duo diuersa simplicia confundit. Sed hoc credimus errore Petri Paduanensis, vel ipsius Dioscoridis interpretis factum fuisse. Et potius est mali interpretis error, quia infrà ponit aliud cap. de ipsa herba scordio, quam non scordium, sed barbarè scoriũ vocat. In cuius lectione multa diminuta sunt & nõnulla malè trãslata: quia vbi debet dici ipsam herbam habere odorem allii, legetur, cum odore Oleastri. Diligens lector facillimè cõprehendit errorem, Igitur quam maximo detineãtur erore, Simon Ianuensis, Pandect. Luminare Maius, & cæteri vnà cũ caterua medicorũ, aromatariorũ minus peritorũ & vulgariũ: bonarũ literarũ amatores, nõ ægrè percipiũt. Nostri tẽporis autẽ Ruellius, Manardus, Antoniꝰ Musa, & cæteri bonæ memoriæ ac disertissimi viri, cõtra vulgi crassã ignorãtiã magnopere conati sunt ostentare veritatẽ, tã de scordio, quàm etiã de nõnullis aliis simplicibus in re medica pernecessariis. Legito apud ipsos. Ergo vbicunq; reperitur in compositionum descriptionibus(suppl e Doctorũ approbatorũ & antiquorum) scordium siue scordeon, quod idem est non allium agreste, sed hanc herbam apponito. Demum, ne quis decipiatur in odore huius herbæ scordii, & accipiat illã herbam alliariam vulgò dictam, quæ apud Pandectariũ Rimamarina, alliarica, & pes asini nuncupatur, cuius folia sunt vt malua rotunda, quæ habent odorem allii: quę quidem herba in arundinetis, & vmbrosis locis vbiq; reperitur. Etiam sunt & aliæ herbæ, quæ allium imitantur odore, sed nõ sunt scordium nec scordii species. Scordium enim(vt dictum est) habet folia non maluæ, sed trisagini, id est chamædry similia. Et habet florem rubeum, alliaria verò album. Hasta est scordio quadra, alliariæ rotunda: ex quibus patet scordium esse alliud ab alliaria.

Petri Paduanẽsis error de scõrdio.

Simõ Ianuẽsis, Pãdect. Luminare Maius errauerunt in scordio.

Rimamarina.

Alliarica.

Pes asini.

De Scolopendria.

SColopẽdria herba, nõ est lingua ceruina, qua hodie cõmuniter oẽs aromatarii pro Scolopendria vtũtur: sed est illa herba, quę vulgò cetrach siue Cetherach. dicitur, quámq; Diosc. aspleniõ & scolopẽdrion vocat. Aspleniũ quidẽ, quia ad

Cetherah.

ad splenen desiccandũ & curãdũ nil melius. Scolopẽdriũ autem, à similitudine quã habet cũ scolopendra verme animali, quod habet pedes 14. scilicet ex quolibet latere septẽ. Ad cuius formam folia huius herbæ plurimis incisuris munita quasi vermes multos pedes habẽtes similitudinẽ scolopẽdræ sibi vẽdicarunt. Et hoc plurimi testantur. Et pręcipuè Serap. cap. Scolofendriõ, quod est de scolopẽdria: dicẽs authoritate Diosc. nominatur hoc nomine propter similitudinẽ cuiusdã vermis dicti scolofendra: & eius cõpositio est 14. pedũ &c. Nam Arabes, teste Simone Ianuensi. loco p, (quo carent) per f, scribunt atq; pronuntiant. Quamobrẽ scolofendriõ, pro scolopendrion scribunt. Andreas Bellunensis autẽ schulufendrium vertit. A nonnullis vulgaribus hæc herba, Argentina vocatur: quia rugositas, quã folia eius inferius habẽt, ob splẽdorẽ suũ albicantẽ, ad colorẽ argẽti assimilari potest. Præterea, hi qui duræ ceruicis sunt, sibi ipsis tãtũ credẽtes, legãt Dios. qui facit cap. de phyllitide quod est de ista lingua ceruina: & infrà facit cap. de Asplenio, quod est de scolopẽdria: ergo scolopẽdria nõ est lingua ceruina. Itẽ Petr⁹ de Tussinana super nono ad Almãsorẽ, cap. de Icteritia scribit syrupũ, cui⁹ cõpositionẽ intrãt scolopẽdria, & lingua ceruina: ergo nõ sunt idẽ. Sed obiiciet forsan aliquis, dicẽs, ꝙ Dios. & Serap, asserũt scolopẽdriã habere folia similia foliis polypodii ista autẽ argẽtina, id est cetherach nõ est huiusmodi: ergo nõ est scolopẽdria. Ad hoc respõdebim⁹, ꝙ min⁹ habẽt similitudinẽ, cũ polypodio, folia linguę ceruinę, id est phyllitidis q̃ folia cetherach. Et si secundũ ipsum cetherach nõ est scolopẽdriũ, propter foliorũ dissimilitudinẽ, à fortiori min⁹ potest esse lingua ceruina, cuius folia dissimiliora sunt polypodii foliis, q̃ folia cetherach. Etenĩ cetherach. folia habẽt quãdã (licet paruã) similitudinẽ cũ polypodio: vt est scissura foliorũ &c. Nã & polypodiũ dicitur à multitudine pedũ, quã ob causam scilicet ob multitudinẽ pedũ, quã scolopendriũ habet, dicitur polypodio assimilari. Ergo cõcludendũ est, cetherach esse verum scolopendrium, siue mauis verã scolopendriam.

Scolopẽdra vermis.

Argentina,

Diacurcuma minor &c. XLVI.

MINOR pręsens confectio dicitur ad differẽtiam supradictę, quæ maior est: quoniam plura simplicia recipit. Et licet textus, dicat, quòd valet ista minor ad ea quæ magna, rationabiliter potest addi, sed non tantùm. Quia sicut est

est minor in simplicib⁹, ita putam⁹ esse ipsam minoris operatiõis & virtutis. Quapropter monẽdi sunt aromatarii, ne vendant minorem pro maiori: nec ista minor debet parari, nisi iussu medici ipsam ordinantis. Vnde hæc generalis regula notanda est pro omnibus compositionibus ex quibus maiores & minores eiusdem effectus reperiuntur: videlicet, quòd semper compositiones maiores sunt parandæ. Minores autem non parentur, nisi ex pręcepto medici. Hoc autem diximus, quia scimus aliquos, qui auaritia ducti & spe maioris lucri, minores & simplices cõpositiones pro maioribus & cõpositis sæpe parabant & vendebant. Quod quidem est malum apud Deum & homines. Ex quo nos arguẽtes illos obiiciebant Aristotelis authoritatem, dicentes: Frustra fiunt per plura quæ possunt fieri per pauciora. Si igitur minor siue simplex confectio valet sicut maior, ad quid frustrà cum nostro damno tenemur parare maiorem? Ad quæ nos præfata cùm respondissemus, scilicet quòd minor valet ad ea quæ maior, quia est eiusdem intentionis, sed nõ tantũ, quia est debilioris operationis & virtutis, obmutuerũt. Quapropter validior & maior semper paranda est. *Maiores cõpositiones reseruãdæ parentur, non minores.*

Diamorusia &c. XLVII.

HAEC præsens confectio in multis exemplaribus antiquis, non Diamorusia, sed homorusia intitulatur. Et in aliquibus sine aspiratione, Omorusia legitur. In Auic. autẽ & in Breuiario filii Serap. in decimo practicę Hali abbatis sunt huiusmodi confectiones, in paucis tamen differentes ab ista. Sed in Auic, legitur homorusia: in filio Serap. verò Modus confectionis omorusiæ: & in Hali, Amorusiæ confectio inscribitur. Et Pãdectarius dicit: Homorusia est quędam cõfectio &c. Quapropter vel aspiratè, vel nõ, nihil refert. Vnde rectius (vt putamus) titulari debet præsens confectio Diahomorusia, vel Diaomorusia. Verumtamen bonę sonoritatis causa expunctum est illud o, cõsimiliter factũ fuit in Diambra, & similibus. Sed aduertendum, vbi mẽdosè per impressiones legitur in præsenti descriptione, costi, triũ piperum ana. ℥.j. legendum est rectius, ana. ℥.s. vt est in cunctis exemplaribus antiquis, & similiter in Auic. & filio Serap. & Hali. Itẽ pro cinnamomo, lege cinnami: vt est in prefatis exẽplaribus. Quod cinnamũ est inferius cinnamomo. Vnde loco eius in huiusmodi cõfectione, filius Serap. Auic. & Ha

& Haliabbas præfati, casiam habent quæ similiter est cinnamomo optimo inferior.

De Acoro.

Acorus, vel acorũ, siue acori radix (cuius vsus, teste Dioscoride, frequentissimè in antidotis habetur) si ipsius Diosc. verba pensabimus, hęc qua vulgares aromatarij vtuntur, verissimè non erit. Quoniam præter formam, nil aliud habet cum acoro simile. Nonnulli autem asserunt (quorum vnus Brasaulus) radicem, quam galangam vulgò nominant, acorum esse. Quanquam alij, & forsan melius, velint nõ galangam, sed radicem illam, quæ apud vulgares calamus aromaticus falsò nuncupatur, veram esse acori radicem. Ex quibus Manardus non solùm hoc testatur, sed etiam dicit, quòd pro acoro semper vocato calamo aromatico vsus est. Nos autem potius adhæremus Manardo &c. qui tenet vocatum calamum aromaticum esse acorum, quàm illis qui galangam præfatam. Quæ galanga (vt mox infrà dicetur) tenetur aliud esse. Descriptio nempe Dioscoridis de acoro (vt videri potest) magis conuenit huic calamo aromatico vsuali, quàm supradictæ galãgæ. Radix autem, qua cõmuniter pro acoro vtuntur, aliud est: quia cùm sit rubra, absq; odore, & insipida, acorus nõ potest esse: quia acori radix (teste Dioscoride) habet esse alba, iucũdè odorata, gustúq; acris &c. quę omnia in præfato falsò vocato calamo aromatico vsuali, per quàm maximè reperiuntur. Quam ob rẽ verissimè credendũ est esse acorum, ac pro acoro, quocunq; opus fuerit, apponi placet multis. Hæc autẽ planta acori officinarũ, inter iridis species annumerari debet. Vocatur à Latinis (vt Dioscorides & Apuleius scribunt) herba veneria. Etiam scribit ipse Apuleius, quòd hæc herba rarò inuenitur, & quòd non potest cognosci, nisi cùm flosculum emiserit. Vnde etiam probatur, quòd non potest esse acorus hæc planta vsualis, quæ passim in aquosis reperitur &c.

Calamus aromaticus supplet Acorum.

De flore Squinanti.

Squinantũ barbarè, idem significat quod Græcè schœno anthos. Schœnũ autem Græci dicũt, quod Latini iuncum rotundũ odoratũ. Et anthos Græcè idẽ est quod Latinè flos. Vnde Squinantũ (licet barbarè scribatur) flos schœni, id est iũci rotũdi odorati, est. Sed cùm in libris Arabũ legimus florem squinãti, nõ possumus per squinantũ intelligere florem schœni, sed plãtã eius, id est culmũ, siue ipsum iuncũ. Sed hoc mali interpretes (vt putamus) fecerũt: qui per schœnũ, squinantum

nantum verterunt. Vnde in dictis Arabum libris per florem squinanti intelligemus simpliciter florē schœni: & per radicem squinanti, radicē schœni: quia per squinantū absolutè, plantam ipsius schœni intelligunt. Schœnū autē, siue mauis, squinantū, nō sunt illæ paleæ (vt peritis placet) quibus vbiq; in officinis vtūtur: quia descriptio Diosc. de schœno odorato nō cōuenit illis, vt quilibet videre potest: nō enim habēt radices notabiles ad medicinæ vsum, sed quasi capillaceas paruas, & nullius roboris vel momēti, nec mordicāt linguā ipsę paleæ: & quanuis sint aliqualiter odoratæ, nō tamen spirant rosæ odorē: & quod maius est, videmus ꝙ nō producūt iuncum, sed calamū nodosum, sicut est calamus hordei aut frumenti: quoniā vtplurimū exportātur cum parte ipsius calami. Vnde nōnulli rectè existimāt ipsum squinantū vsualem esse plantā calami aromatici: quia calamus aromaticus officinarum manifestè probatur ꝙ nō est calamus, cùm sit radix: quā radicē plurimi (vt suprà diximus) volūt esse verā acori radicē. Cùm enim dicimus calamū, nō intelligimus radicem. Sed si quis dixerit ꝙ hęc radix quę recipitur in officinis pro calamo aromatico, est radix ipsius calami: hoc fortasse poterit esse. Verūtamē cùm petitur calamus, nō est accipienda radix, nisi vrgēte necessitate in ipsius calami penuria. Re vera igitur squinantū nō habemus. Sed multorū quidē non spernendorū est opinio ꝙ hęc radix, qua cōmuniter pro galanga vtimur, sit radix ipsius veri squinanti. Etiā à nōnullis, qui fatētur se vidisse viuā plantā istius galangæ vsualis, habuimus, ꝙ ad vnguem correspondet Diosc. descriptioni de iunco rotūdo odorato. Galanga autē, quę (vt suprà diximus, Gręcis incognita fuit, & à nobis quoq; minimè cognoscit͛) alia planta est, & apud Arabes solūmodo perquirenda. Vnde tam pro floribus quàm pro ipso schœno (quibus caremus) quàm etiā pro ipsa radice possumus vti vbi oportet hac vsuali galāga. Possumus quoq; vti (saluo semper prudentiorū iudicio) hoc vulgari squināto, quam esse (vt diximus) plantam calami aromatici, opinātur plures. Quoniā vt in Dioscoride & cęteris fide dignis Authoribus videri potest, virtutes & proprietates calami aromatici & iunci odorati nihil aut satis parū, inter se differūt: ex quo bene potest alterū pro altero cōpensari. Et aduertāt simplices, ꝙ schœnū & schinus nō sunt idem: quoniā schinus est lētiscus, de quo aliàs. Prętetea sciendum ꝙ Auicen. scribit authoritate Dioscoridis, ꝙ sunt duę species squināti, scilicet vna quę est infructifera, & alte-

Squinātum absolutè.

Squinātum supp'et galāga vsualis.

ra fructifera, quę facit fructũ nigrũ, &c. Si ita est, poterit forsitan esse, ꝙ hoc squinantũ vulgare sit altera ipsarũ. Veruntamẽ in nulla Dioscoridis traductione hoc legitur, vnde cõiectamus esse errorẽ ipsius Auicẽnę, vel saltẽ sui interpretis.

De Marmacur.

TEmporibus Nemroth non credimus fuisse tot vocabulorum confusiones, quot hodie in rei medicæ libris reperiũtur. Quapropter de hoc simplici, sub huiusmodi tenebrosa voce occultato quid asseramus, nescimus. Percurrendo etenim varios Authores & libros, varias inuenimus opiniones atq; descriptiones. Nam ex his exemplaribus quæ legimus: pauca, vtpote tria tantùm, habent marmacur, & duo marmacor, & quinque quorũ quælibet hæc singula videlicet habent vocabula, marmatur, marmacum, marmatum, maratri, marmatar: reliqua autem vniformiter omnia habẽt marmacar. Marmacar autem, in quibusdã synonymis antiquissimis Arabicis, inuenimus expositũ esse melissam. Quam ob rem coniectamus talem dictionẽ esse corruptam, & rectius marmacar quàm marmacur esse legẽdum. Enimuerò quisquis nesciens veritatẽ alicuius vocabuli, præsumit interpretari aut declarare, potius est reprehensione quàm laude dignus: quia diuinat tantùm. Et si non hoc, minimũ malũ maximum facit, quemadmodũ sæpius plurimis, & præcipuè iunioribus accidisse comprobatur. Marmacur igitur quid sit, à nullo antiquorũ describitur. A recentioribus autem, videlicet à Luminari Maiori, & à Paulo Suardo exponitur esse marrubium, scilicet prasium: & à Ioanne Manardo melissa, & sic putamus optimè. Item Luminare Maius vult marmacur esse marum Auicen. Auicenna autẽ cap. de maru, primam ipsius speciem non marmacur, sed marmacor vocat. Quod quidem marmacor ab ipso Luminari declaratur esse melissa, his verbis: Sapientes dixerunt, ꝙ per marmacur volumus intelligere prasium siue marrubium, & per marmacor volumus intelligere citrariam, id est, melissam. Et idem confirmat in suffuf de ligno aloes. Si igitur marmacor est melissa, & maru Auicẽnæ est marmacor: ergo melissa est maru. Ergo marmacor, & marmacur sunt idem. Et quidẽ Auicenna facit capitulũ de maru, & capitulum de marmacora, & capitulum de prasio. Si autem capitulum de marmacur, nõ est illud quod inscribitur de marmacora, nõ reperitur aliter apud ipsum Auicennã. Et minimè apud alios. Et quãuis filius Serapionis habeat marmacur in sua omorusia, tamẽ ab ipso

ipso quid sit non declaratur. Nos autem credimus idem esse marmacar, marmacor, marmacur & cætera cõsimilia. Auic. enim in dicto cap. de maru, dicit quòd prima eius species est marmacor: postea non declarat ibi, nec per aliud capitulum quid sit marmacor, sed immediatè post dictũ capitulũ subscribit capitulum de marmacora, vbi dicit ꝙ nota est. Quod quidem capitulum firmissimè credimus esse capitulum de marmacor: quia primum, scilicet in capitulo de maru, posuit omnes eius species in generali: demum in particulari, in sequẽti capitulo tangit tantùm ipsam maru speciẽ, marmacor vocatam. Non obstante quòd vocat ibi eam marmacora, & non marmacor, quia idem est. Quę species plurimorũ authoritate probatur esse melissa, & nõ prassium. Vnde Serapio cap. de melissa, ait, Bederãgie, vel bederungij, id est turungen, & dicitur marmacor, id est melissa. Simon Ianuẽsis autem dicit: Marmacor Arabicè, vel marmacora, inquit Serapio, benderangie, id est turungen, & dicitur marmacor, & est melissa &c. Pandectarius autẽ facit distinctionem, dicẽs: Marmacur, marmacor, id est marrubiũ vel marrubiastrum &c. Hinc sequitur, marmeus idem. Hinc addit, marmacon, marmacora, id est melissa &c. Veruntamen ipse cõfunditur, quia marmacor, & marmeus (quod rectius dicendum, marmaheus) & marmacora, idẽ sunt. Est enim species marrubij, sed non est marrubiastrũ: quia est ipsa melissa. Et quòd melissa sit species marrubij, siue prassij, probatur per Serapionẽ in dicto cap. de melissa, & etiam per Diosc. & cæteros qui dicunt melissam siue melissophyllon habere similitudinẽ marrubij syluestris & prassij. vnde Diosc. inter marrubiũ nigrũ (quod est ballote) & marrubiũ prassium, ipsam locauit. Etiã Serapio authoritate Galeni, dicit, quòd virtus eius est sicut virtus prassij. Igitur si habet similitudinem, & virtutem marrubij, ergo est species eius. Andreas autem Bellunensis loco marmacor, vertit marmausi, vel marmaheus: & pro marmacora, marmahasus. Ex quibus supradictis patet, ꝙ omnia dicta vocabula idem significant. Manardus quoq; (vt suprà diximus) confirmat marmacur esse melissam. Sunt pręterea, & quorũdam aliorũ opiniones variæ à supradictis, sed quia sunt parui momẽti, & quasi nullius authoritatis & æstimationis, causa breuitatis dimittimus. His ergo bene cõsideratis, cõcludẽdũ est, marmacur, marmacor &c. idẽ esse, & propriè esse verã melissam: & nõ est marrubiastrũ, neq; prassiũ, neque linguæ bouis species, neq; sclaræa, neq; herba sancti

Melissa est species marruby.

Ioannis, neque aristolochia longa & alia plura, quæ multi imperiti & phantastici asserunt & testantur.

Dialacca magna &c. XLVIII.

HAEC præsens confectio, & quæ immediatè sequitur, à lacca quam recipiunt nomen sibi vendicarunt. Et respectu sequentis, quæ minor inscribitur, præsens magna intitulatur. Ambæ tamen sunt optimæ, & non aspernandæ cōpositiones. Filius Serap. in septimo, Auic. in quinto, & Haliabbas in decimo practicæ habent maiorē & minorem Dialaccæ confectionem differentem in quibusdā ab istis filij Mesuæ. Animaduertendum autē, quòd per impressiones in præsenti maiori descriptione sunt aliqua menda, videlicet vbi legitur in ipsis: Laccæ ablutæ, rauedseni, ana ℥.ij. lege tu rectius: ana ℥.iij. Item in omnibus ferè libris tam manu scriptis quàm impressis inuenimus squinantū in præsenti descriptione, & postea iterū infrà legitur: cimarum squinanti. In duobus tantùm exemplaribus reperimus absolutè, cimarum squinanti: & in vno simpliciter squinanti: quapropter putamus esse errorē in textu. Nihil enim differūt cimæ squinanti ab ipso squinanto, nisi fortè velis per cimam squinanti, vt intelligatur flos ipsius squinanti, & sic vtrunq; esset ponendum: quia pari modo vtrunq; legitur simul & immediatè positum, in primo Breuiarij filij Serapionis cap. de Soda accidente ex malitia cōplexionis frigidæ, cum materia, scilicet in modo infusionis de aloë, sic videlicet: squināti & cimarum squinanti &c. Si autē pro cima squinanti non intelligitur flos, quare bis sit apponendū squinātum non inuenimus rationem: præfati enim Authores in suis descriptionibus semel tantùm habēt. Sed in Hali sub nomine adechari legitur, quòd idem est quod squinantū. Vnde si semel aut bis, vel si flos aut cima, & quomodocūq;, & qualitercunq; sit ponendum squinantum in ista cōfectione, prudentiorum iudicio medicorum definiendum cōmittimus. Nos autē pro cima squinanti, si daretur copia, semper acciperemus florem. Item nota, ꝙ aristolochia debet esse rotunda & non longa (vt in aliquibus mēdosis libris legit̃) Rotūda enim ab omnibus cōmuniter magis cōmendatur in medicina &c. Vnde & Auicenna rotundam specificatè posuit. Filius Serapionis autem vtranq; habet, rotundam scilicet & longam. Hali verò eo in loco, in quo cæteri habent aristolochiam rotundam, ipse

ipse lelembachi habet. Vbi probatur lelembachi esse aristolochiam. Michael de Capella autem nesciuit pro quo staret in ista confectione lelembachi, vnde in suis synonymis sic scripsit: Lelembachũ scripsit Stephanus 2. practicæ pro cappare, sed in cõfectione dialaccæ maioris nescio pro quo posuit. Hæc ille. In secundo practicæ autem non lelembachum, sed lilimbacum legitur, capitulo videlicet 38. forsan quòd lilembacum (vt ipse dicit) sit capparis: sed hic clarè probatur, quòd lelembachum stat pro aristolochia. Nam sæpe vna sola litera, imò accentus diuersus alicuius dictionis cõstituunt res diuersas significare. Vnde & ab ipso etiam Michaële scribitur, quòd lilembace significat amygdalas amaras. Pręterea sciendũ quòd in aliquibus impressionibus addita sunt huic descriptioni tria simplicia, scilicet phu, meu, & daucus, quæ in impressionibus minus mendosis & in antiquis exemplaribus, ac etiam in vulgari æditione non leguntur, quapropter non esse admittenda iudicauimus.

De Lacca.

VEram laccam haud est qui viderit hodie in partibus nostris. Nec credimus in hoc simplici defecisse naturam. Apud Arabes enim est perquirenda lacca, quia tali voce non reperitur apud Græcos: licet aliqui putent (& fortasse bene) canchamum Græcorũ esse veram Arabum laccã: quoniam multũ cõueniunt descriptiones Græcorũ de canchamo cum descriptionibus Serap. &c. de lacca, tametsi ipse Serapio adducat plurimorũ Authorum opiniones, & quodãmodo in principio cap. manifestè videatur sub nomine laccæ, cãchamũ Græcorũ describere. Veruntamen nec canchamũ ipsum hac nostra tempestate visum est in Italia: quanuis nonnulli opinentur illud, quod vulgari nomine benzuin dicitur, esse verũ canchamũ: quorũ opinio à pluribus nõ probatur. Quã ob rem in defectu ipsius laccæ iudicio atq; cõsilio pluriũ peritissimorũ medicorũ, minus malũ est ponere vocatã hodie sanguinis draconis lacrymam (quãuis nõ sit verus sanguis draconis) q̃ aliud peius. Lacrymã diximus, quia multi pro sanguine draconis abutũtur quadã mistura, quã & falsò sanguinẽ draconis nominãt. Præterea de sanguine draconis lege in trochiscis de terra sigillata. Illud autẽ quo vtuntur aromatarij pro lacca, quódq; gũmi de lacca nuncupãt, minimè est lacca: quoniã nullã habet notã ab Authoribus laccæ, siue canchamo attributã. Et nõ putet quis illã rem qua hodierni pictores sub nomine laccæ vtũtur esse laccã: quia nõ est lac-

Lacryma sanguinis draconis supplet laccam.

ca, nec species eius, sed est res factitia, quæ Venetiis & aliis in locis cōponitur ex fæce tincturæ grani, id est cocci, & aliis rebus. Quæ quidem videtur tangi à præfato Serapione, authoritate Isaac. Quámq;, saluo meliori iudicio, ad nil aliud, quàm ad picturæ vsum administrãdam esse censemus. Modus autem ablutionis laccæ, secūdum ipsum Serapionem in proprio capitulo, est quòd teratur lacca, & proiiciatur super eam aqua decoctionis aristolochiæ, & squinanti, & moueatur baculo, & dimittatur residere, postea abiiciatur aqua. Et si prima vice nō lauatur bene, fiat similiter pluribus vicibus, donec aqua exierit clara & tunc erit lota.

Laccæ lauandi modus.

Dialacca minor &c. XLIX.

VOCATVR minor ad differentiam superioris, quæ magna intitulatur. Etiam dicitur minor, quia minores habet virtutes, & operationes &c.

De Aristolochia.

Aristolochia absolutè.

NOta quòd hîc etiã ingreditur aristolochia rotunda, & non longa, vt mendosæ impressiones habent. Et sciendum, quòd semper rotunda intelligitur, cū absolutè aristolochia petitur. Et si nō specificatur de cæteris partibus, semper de radice subaudi, quæ est melior pars ipsius: quoniã folia & cæteræ eius partes rarissimè ad medicinæ vsum veniūt. Aristolochia autem (vt Dioscorides scribit) tria habet genera. Vnum habet radicē rotundam, vnde aristolochia rotunda nominatur, & aristolochia fœmina quæ notior est quàm vt declarari debeat. Reliqua duo genera habent radices longas, vnde vtraq; aristolochia longa dicitur. Sed altera ipsarū, quæ clematitis appellatur, habet radices tenues, lōgas ferè vt sunt graminis radices, qua cōmuniter aromatarii hodierni vtūtur, vbicunq; aristolochia lōga expostulatur, nō rectè, quoniam Dioscorides facit ipsam viribus inferiorē cæteris. Vocatur autem à quibusdam hæc multis nominibus, inter quæ sunt aliqua quæ aliis cōueniunt plantis: vt sunt Chamæmeleon, Malum terræ, Absinthium rusticū, &c. vt tradit Diosc. Altera verò longa quæ mascula cognominatur, à paucissimis hodie scitur. nos verò bene cognoscimus ipsam, quam pluries in montibus supra Sermonetū, nō longè à Bassianis effodimus, atque effodere fecimus. Hæc equidem propriè, vt Dioscorides scribit, habet radices longas, palmares, & quandoq; longiores, digitali crassitudine, buxeo intus colore, gu-

Aristolochiæ tria genera.

ſtu amaro &c. Cui rationabiliter, capitulo de gentiana, radicem ipſius gentianæ ſimilem fecit. Cùm autem ariſtolochia longa abſolutè, & non ſpeciatim de clematite legitur, ſemper hæc maſcula intelligenda eſt, quæ præſtãtior eſt, vt Dioſcorides ſcribit. Poſtremo ſciendũ, quòd vbi Author noſter in præſenti deſcriptione dicit: Confice ſicut primum, ſubintellige quòd myrrha, & bdellium ſunt infundenda in vino, & reliqua pulueriꝫanda &c. ſicut dixit in Dia lacca magna.

Confectio de raued ſeni &c. L.

NTITVLATVR pręſens cõfectio de raued, quod idẽ eſt quod de rheu, vel reu, vel rha. Seni autem, ſiue Sini, id eſt de illa prouincia ſic dicta. Vnde raued ſeni, ſiue reu ſini, rhabarbarum, ſiue rheubarbarum: rha turchicũ, ſiue rheu turchicum, vel turchium: rha ponticum, ſiue rheu ponticum, idem ſunt, & tanquam ſpecies vnius generis à varietate prouinciarum & locorũ, varia nomina ſeu cognomina ſortiuntur. Species dicimus illius rei, quæ vſitatiori vocabulo, rheubarbarum ab omnibus vocitatur. Quid autem ſit rheubarbarum, raued ſeni &c. Deo concedente, in pilulis de rheubarbaro declarabimus. Non ignorandum, quòd in pluribus libris impreſsis, & in quibuſdam paucis de recentioribus manu ſcriptis, mendoſè legitur in præſenti deſcriptione, Recipe raued ſeni &c. ana ʒ j. lege rectius, ana ʒ. v. Item eſt aliud mendum, & hoc in quibuſdam impreſsionibus tantùm, ſcilicet vbi legitur: Fumiterræ, ſpicæ &c. ana ʒ. v. lege verius, ana ʒ. s. Et hic error vnde ſumpſerit originem, vide ſuprà in confectione quæ intitulatur: Modus electuarii de citro ex inuentione noſtra. Item in aliquibus libris magis mendoſis, pręſenti deſcriptioni additum eſt vnum ſimplex, ſcilicet ſcoria, & eſt inter ſimplicia ſecundi añ. Caſſetur, quia non eſt admittenda ſcoria huic confectioni, nec in exemplaribus atque impreſsionibus correctis legitur.

Rhabarbari varia nomina.

Diacoſtum &c. LI.

COSTO veluti totius baſi, hãc cõpoſitionem ingrediente, vocatur præſens cõfectio Diacoſtum. Nec in præſenti deſcriptione eſt legẽdũ, cinnamomi: ſed cinnami. Itẽ vbi mendoſè per impreſsiones legitur aſari ʒ. iij. lege rectius ʒ. iiij. quia ſic eſt in cunctis exẽplaribus. Item ſciendũ, quòd in duobus exẽplaribus de vetuſtioribus, in vltimo añ. huius

descriptionis, cum aliis simplicibus, legitur etiã spica, quam quia in tanta multitudine librorum non habetur, non posuimus, sed reliquimus iudicato peritiorum medicorum examinandum, vtrum conueniat huic confectioni, vel non.

De Costo.

COstus amarus, siue costus amara, siue costum amarum (omnis enim generis legitur) in præsenti confectione, & in multis aliis locis dicitur ad differentiã dulcis. Nec conniuendum cum asserẽtibus dulcem costum in rerum natura non reperiri, cùm costi sint plures species, & quòd aliqua ipsarum dicatur dulcis, probetur per plures non spernendos Authores. Vnde filius Serapionis in v. sui Breuiarii cap. 3. de baras. in vnius linimenti cõpositione vtrunq; amarũ, & dulcem, immediate scripsit sic: Costi amari & dulcis &c. Et in 7. dicti sui Breuiarii capitul. 27. in Dimadh ad gibbositatem sic legitur: Costi dulcis, costi amari, omnium ãn. &c. Item Constantinus Aphricanus monachus Casinẽsis, in libro de affectionibus stomachi, cap. xij. circa medium, videlicet in electuario, quod ponit cõtra frigiditatẽ stomachi, ex authoritate Galeni, habet costum dulcẽ. Et in xxj. cap. in electuario quod intitulatur. Electuariũ diacosi maius, cõueniens habẽtibus frigidum stomachum (quod rectius putamus dici Electuarium diacosti, quàm diacosi) habet costũ amarũ & dulcem: quæ quidẽ electuaria etiã in vltimo cap. dicti libri rememorat similiter cũ costo dulci. Itẽ prefatus Constantinus in lib. de Simplicibus, in de tertio gradu, de costo sic ait: Costus duobus modis est, vnus de India, qui rubeus est, & grauis, atque amari saporis. Est & alius albus, qui inuenitur in Arabia, cuius pondus est leue, nullã habens amaritudinẽ &c. Macer quoq; de costo sic scribit: Costi sunt geminæ species, grauis vna rubénsque Est, & amara nimis: hæc Indica dicitur esse. Altera verò leuis, nec amara, colore subalba. Hãc Arabes mittũt: prior vtilior medicinæ &c. Itẽ Bartholomæus Montagnana cap. 19. sui antidotarii in 34. cõpositione, quod est electuariũ valẽs calculosis, habet costum dulcẽ. Et apud alios etiam legitur. Ergo reperitur costus dulcis. Præterea sunt & alii qui negant inueniri costũ in totũ dulcẽ, sed dicunt quòd est vna ipsius species, quæ parum habet de amaritudine, quæ respectu alterius amarioris recte potest vocari dulcis. Quorum opinioni adhæreremus, si Macer & Constantinus præfati nõ dixissent reperiri costũ absq; amaritudine. Nos autẽ nõ possumus determinare de costo, quoniã adhuc nec costũ amaram,

Costi plures species.

amarã, nec costũ dulcem (supple verã) vidimus: quia hæc radix, qua cõmuniter hodierni aromatarii pro costo vtuntur, non est costus, nec costi species. Etenim quilibet legens scripta Doctorũ de costo, clarè percipit hãc officinarũ radicem non esse verã costũ. Dioscorides quidẽ, Serapio, & Auicenna tres describũt costos, Arabicã scilicet, Indam, & Syriacã. Sed cùm loquuntur de costo Arabica, dicunt quòd est alba, leuis & aromatica, & nihil de amaritudine tangũt. Vnde quod isti subticuerunt, Macer & Constantinus apertè dixerunt, quòd nõ est amara. Vnde costus Arabica, quia nõ est amara, rectè potest dulcis appellari. Sed quia nec amara nec dulcis vera habetur costus, loco eius secundũ Auic. ponitur medietas ponderis eius de optimo pyrethro. Et secundum alios, loco eius ponitur heleniũ, id est inula, vel enula vulgò dicta. Præterea sciendum, quòd in partibus Galliarũ & præsertim in Monte Pessulano, pro costo vtuntur aromatarii mentha Romana, quæ vulgò dicitur lasulata, quam & costũ falsò appellant. Et hi forsan authoritate Pleatearii hoc faciunt, qui capitulo de mentha dicit: Est & mentha quæ longiora, acutiora, & latiora habet folia, & hæc mẽtha Romana, vel Saracenica dicitur, id est costum vulgare. Hęc illę. Sed vt coniectauimus, Plateacorius non dixit illud quasi affirmans ipsam mentham esse costum, sed volens declarare menthã Romanã, illam dixit esse, quam vulgares costũ falsò appellant, quia in capitulo de costo, nullam fecit dę mentha Romana mentionem. Demum cœpit iam circunferri & alia radix alba, amaráque, quã nonnulli medici Romæ costũ iudicauerunt, atq; pro costo vera medicinis admiscent. Sed an vera costus sit, ignoramus.

Costum supplentia.

Costum nostrum est lasulata Italica.

Confectio electuarij ex inuentione nostra &c. LII.

ITVLVS, siue exordiũ declarat, cuius Authoris sit præsens cõfectio; quia est de inuentione sui ipsius filii Mesuæ Authoris nostri. Est nãq; valde laudabilis cõpositio, ad sedandũ fluxum ventris &c. si quis autẽ voluerit ipsam parare, animaduertat quòd in eius descriptione, per aliquas mendosas impressiones, legitur assari, pro assati, vt ibi: Cymini Carmeni infusi in aceto die ac noctę & assari &c. lege, & assati. Non enim est cõueniens assarũ, quod est solutiuũ, huic confectioni, quæ est ad restringendũ fluxũ ventris, & cyminũ est assandũ, vt sit magis constrictiuũ. Item in aliquibus mendosioribus libris peius habetur, & ex vnico simplici tacta

sunt tria, legitúrq; pro Carmeni, carui, sic: Cymini, carui infusi in aceto die ac nocte, & asari, añ. &c. Et licet carui non esset multùm disconueniens, tamen quia non est de Authoris intentione, sicut nec asarũ, nõ est admittendũ. Lege igitur emendatius: Cymini Carmeni infusi in aceto die ac nocte & assati ℥.iij. vt est in cunctis exemplaribus & correctis libris.

De Conchulis.

CONchula quidem secundũ suã deriuationẽ diminutiuè à cõcha dicitur. Conchæ autẽ siue cochleæ talibus in locis possunt largo modo appellari omnia genera & species ostraciorũ. Et sic pro cõchulis intelligerẽtur tellinæ, & eis similia, quia sunt de minimis cochlearũ, siue cõchularũ generibus. Huiusmodi intentionis fuisse Manardũ, apertè ipsius scripta manifestant. Tamen secundũ rei veritatẽ, non est ita, quia conchula secundũ Papiã & alios plures probos Authores, est mater margaritarũ, quæ vulgò dicitur Matriperna: quæ nõ est de paruis, sed de magnis ostraciorũ seu concharũ generibus. Vel pro cõchula potest intelligi cõchiliũ purpuræ, quod est etiã de nobilissimis ostraciorũ generibus. Quod autẽ dicit Luminare Maius per Auic. authoritatẽ, quòd cõchulæ sunt illæ, quæ à peregrinis in pileis deferuntur à S. Iacôbo, falsum est, quia Auic. nusquam talia scripsit, sed interpres Gerardus Cremonensis errandi ei ansam tribuit. Quia in 3. canone, fen 21. tractatu 3. cap. 4. de cura fluxus sanguinis, & cura patiẽtis fluxũ menstruorũ, inueniẽs alhuda, quod idẽ significat quod cochlearũ siue cõchularũ, vel huiusmodi similiũ: pro alhuda quidẽ interpretatus est cõchularũ. Hinc subiũxit declarationẽ addendo, marinarũ quæ asportãtur à S. Iacôbo. Quæ verba nõ Auic. sed ipsius interpretis sunt, vt probatur per nouã & magis fidelem Bellunẽsis traductionẽ. Nos autem nõ faceremus multã difficultatẽ inter cochlearũ species interrogãdo, quænã ipsarũ sint apponendæ, cùm generaliter omnes habeãt virtutẽ stipticãdi, nisi hæc vulgò dicta matriperna videretur esse vna ex nobilioribus speciebus, nullóq; modo vt omniũ nobilissima & virtuosissima, vt testatur Serap. in fin. cap. de margaritis, poneret in medicinis margaritarũ loco. Vnde hîc omnibúsq; in locis, vbi cõchula simpliciter petitur, ipsa matriperna (si haberi potest) ponẽda est, vel saltẽ cõchiliũ purpurę pręfatũ, si defuerit matriperna.

Manard. errauit in conchula.

Matriperna.

De Alcohol, siue alcofol.

VT omnes declarãt Alcohol, siue alcofol, Arabicè idẽ est quod puluis subtilissimus & leuissimus, qui minimo flat

flatu, seu leuissima aura ob alicuius rei corporalis cõmotionem euolat, deuolátq;. Qui rarissimè, nisi quãtitate copiosa vel radijs solaribus mediãtibus, videri põt ab humano oculo. Quiq; Gręcè atomus dicit͛, Latinè autẽ indiuisibilis, aut sine incisione interpretatur. Veruntamẽ nobis visum est illud melius declarare, atq; dicere quòd alcohol, siue alcofol, siue alcohel, siue alteriusmodi barbarè vocabulũ est æquiuocum, pluribus deseruiens: & quòd non semper per huiusmodi vocabulum, intelligendus est puluis ille indiuisibilis: quia aliquando ponitur alcohol, seu alcofol &c. pro collyrio aliquo de rebus liquidis ac pinguibus, quæ nullo pacto possunt puluerizari. Et hoc passim apud Authores legitur (vt exempli gratia, aliqua assignabimus loca) & apud filium Serapionis in 7. cap. 33, sunt plura sief, id est collyria, in quibus legitur. Fiat alcohol, quod ibi nõ potest interpretari nisi collyrium, vt clariùs percipitur circa finẽ capituli, vbi legitur: Ad tenebrositatem & dilatationẽ pupillæ, fel adib & mel faui, æquali mensura sumantur, & misceantur, & reseruetur, & fiat alcohol ex eo. Aliud ibi. Aut hoc: Ex medulla cruris gruis fiat alcohol. Aliud ibidem. Aut hoc: Permisce aquã & vrinam pueri, & fac cum eo alcohol. Et alia plura. Item aliud exẽplũ apud Auic. in 2. can. cap. de hepate. Aqua hepatis caprini confert panno bibita, & in alcofol posita. Itẽ in v. can. videlicet in summa secũda tract. 1. cap. de collyriis & medicinis oculorum, sunt plurima collyria sub titulo cohol &c. Quapropter si legitur aliquid conterendũ esse sicut alcohol, siue alcofol &c. tunc intelligit͛ de ipso puluere, scilicet quòd fit ila res subtilissimè puluerizãda. Si autem legitur, ex hoc vel illo fiat alcohol, non est interpretandum, fiat puluis subtilissimus, sed fiat collyrium vel aliud competẽtius ad illud. In hac autem confectione & similibus, accipitur pro puluere minutissimo. Et in sequẽti electuario clarius habetur, quia non simpliciter est alcohol: sed sicut puluis alcohol, vt in omnibus antiquis exẽplaribus legitur. Mendosę impressiones autem, ibi habent simpliciter, sicut alcohol, vt in ista. Et scias quòd simplex vocabulum est cohol, siue cofol. Illud al, autem quid significet apud Arabes, dictum est in confectione alchermes. Vide ibi. *Alcohol significatio.*

Postremò notãdũ ꝙ in præsenti & sequẽti descriptione, & nõnullis aliis sæpe per varios libros, vna dictio reperit͛ vario modo & significatiõe descripta, scilicet ꝙ aliqui libri habẽt frigãtur, alii autẽ fricẽtur, nonnulli vero peius frigẽtur, quod

quod non competit. Sed vtrum sit legendũ frigantur, vel fricentur non vtique diffinire audemus. Et enim vtroq; modo fieri potest. Moderni nanq; & impressi codices generaliter omnes habent fricentur, vetustiores autem pro maiori parte frigantur. Nos verò potius adhęremus antiquis, quàm impressis libris: nec tamen per modũ fricationis fieri nõ reprehendimus. Conuenientius autem fit per frixionẽ. Frixio autẽ ipsa talis debet esse, Humectentur res cum succo, aut vino, aut liquore aliquo conuenienti vel assignato diligẽter taliter ꝙ nõ fiant ad modũ massæ: & postea in vase terreo vitreato, ad lẽtum ignem tãquã ad candelam, spathula semper agitando frigantur, donec exiccentur: & iterum atq; iterũ (si præcipitur) rehumectentur, & frigantur. Frixio enim non solùm in rebus pinguibus, puta in oleo, butyro, & similibus fieri potest, verùm etiã & in quocunq; liquore nõ superabũdanti, si aliqua res decoquitur, potius frigitur seu assatur, q̃ elixatur. Et hæc est (vt coniectamus) Authoris intentio, vt humectati pulueres ad ignem (vt diximus) quasi per modũ frixionis exiccẽtur cum aliqua non indiscreta assatione, quę vigorat compositionem in stipticando, & confortando. Patet enim huiusmodi confectiones ad stipticandum & confortãdũ fuisse repertas. Et ne dubitet quis esse malũ ad ignẽ exiccare has medicinas, quia legimus in antidotario filii Serap. Electuarium quod stat loco alcanzi, quod est eiusdem intẽtionis cum ista confectione: vbi Author medicinas bis priùs bullitas super sartaginem ignitã præcipit esse siccandas. A fortiori ergo bene possumus ad lentum ignem, huius confectionis & similium medicinas exiccare &c. Igitur rectius putamus legi frigantur, quàm fricentur.

Frixionis vsus, & quo modo fiat.

Electuarium confortans stomachum, &c. LIII.

RAESENS Electuarium non multùm elongatur ab intentione supradictæ confectionis, imò eiusdem intentionis esse ab omnibus affirmatur. Vtraque enim compositio laudabilis est, & magnæ virtutis, in comprimendo fluxũ ventris &c Sed sciendum, quod in præsenti descriptione, per omnes excusiones, est vnus nõ paruus error, vbi legitur: Trium piperum, sandali &c quoniam nulla piperum species hanc compositionem intrat: nec in antiquis exemplaribus reperimus quæ omnia concorditer habent scriptum, trium sandalorum, balaustii &c, Etenim qui bene considerat

rat descriptionem, inuenit in ea duplicem esse errorē: quoniam non solum tria pipera adduntur contra Authoris intentionē, verū etiā auferuntur ab ipsa duæ sandalorū species valde illi cōpetentes, rubei scilicet & albi: quod est malū. Quia per sandalū absolutè, semper intelligimus citrinum, vt dictum est supra. Et ideo huiusmodi errores non sunt transeundi, sed corrigendi sunt libri, atque emendandi.

De Semine Rosarum.

IN semine Rosarum non pauci aromatarii hallucinātur, ob id quia non vacāt libris, sed lucris. Etenim scimus plures aromatarios qui pro semine rosarum intelligunt illa capillamenta cum minutulis croceis, quæ sunt in medio floridæ recentis rosæ. Et quàm turpe sit audire & videre hoc pro semine accipi, deteriorē scilicet partē floris, vos ipsi ô lectores diiudicate. Minus quippe malū esset sumere illos pediculos, seu illa capitula integra, quæ abblatis florum foliis restant in manibus deflorantium rosas: quæ quamuis non habeant intus matura seminum grana, attamē continent in se principium, seu partem primam ipsorū granorum immaturorum. Quia ipsum quidem pomulum, quod est sustentamētum rosæ floridæ, manens in planta sua de fluxis iam florū foliis, crescit in dies ad formam pyri paruuli, atque maturatur. In qua sua maturatione vt corallius rubeum perpolitū rubescit. A quo optimè maturo semen pilosum quod est intus colligitur, & asseruatur. Et hoc est semen rosarū, quod ad medicinæ vsum trāsire debet. Sed nota, quod ab omnibus rosarum plantis, tam rubearum quàm albarum, quamq; alterius speciei & coloris, & tam syluestrium quàm satiuarum semen potest accipi, & est bonum. Sed quia ex satiuis generaliter in rosarū collectione colliguntur & ipsa capitula, ex syluestribus non minus bonum, imò iudicio plurimorum laudabilius semen autumnali tempore atq; hyemali secundū loca, potest colligi, & seruari. Syluestrem quidem rosam intelligimus illam plantam, quam vulgò rubum caninum appellant: Græci autem cynosbaton. Quamuis & illę plantæ inter syluestres annumerari possint, quas vulgariter vocamus rosam incarnatam, seu rosam trentaphyllam, quasi triginta foliorū, & rosam damascenā siue muscatellam, quam Auicenna can. secundo 514. cap. secundū Bellunēsem Nesrin siue nesrin, vel neserin nominat. Vnde dict⁹ Bellun. in suis interpretationibus declarans Nesrin, ait: Nesrin est rosa habens odorem acutum, & vulgares apud Hispaniam & Barbariam

Semen Rosarum quid.

riam appellant rosam muscatã,& Damasci dicitur rosa nesrin, vel neserin,& est species rosæ syluestris. Hæc ille. Simõ quoque Ianuensis,& Pandectarius in litera Neserin, vel nesein, authoritate Alhaui dicũt esse rosam syluestrem & albam, quæ habet arborem spinosam, vt domestica. Item Sepio facit similiter cap. de hac rosa,& vocat eam Nersin, quasi Nesrin, inuersis, s,& r, literis. Vbi dicit quòd ab aliquibus, rosa agrestis & rosa seni dicitur. Alba quoq;, quæ & centifolia dicitur, ob sui spinarũ, seu aculeorũ densitatem & asperitatem, inter syluestres potius quàm inter satiuas connumeranda putatur. Omnes enim istæ, sentes acutę, largo modo vocitari possunt. Etenim cum rubi generibus, maximam habent affinitatem.

Modus confectionis Alcanzi &c. LIIII.

ETENIM prę sentis confectionis descriptio, vt in impressis libris habetur, valde mendosa est. Vnde vbi legiť: Nucis muscatæ &c. ana ℥.iij.s. lege absq; illo semis, ana ℥.iij. Item post prędictũ ana desunt ista, videlicet cyperi ℥.xij. trium piperum ana ℥.iij.s. Item dosis est ℥.ij.& non iij. Sic enim in omnibus exemplaribus antiquis & impressis libris, de prima impressione duntaxat:& etiam in illo de vulgari lingua Italica impresso, hæc omnia sic habent. Quapropter ita rectè tenendum esse non dubitamus.

De Alcheil, alkelil &c.

SImili modo, vt dictum est suprà de machazari, siue mazachari &c.& hoc vocabulũ per varios libros variè legitur. etenim vltra 30. variationes legimus videlicet alcheil, alchelil, alkikil, alkilil, altilil,&c. aliter & aliter: & sunt qui p k,& sunt qui per c, habẽt. Quibusquidẽ cõsimilia penè innumera vocabula apud alios Authores varias res significantia (vt apud ipsos videri potest) reperimus. Vnde apud filiũ Serapionis, in secundo Breuiarii, 16. capitu. quod est de algumur calido legitur: Cum granatis syuestribus,& sunt grana alkilkilati. Et parũ infrà: Et granatorum syluestrium, & sunt alkilkil. Et inferius in eodem capitulo, Cum aceto granatorum syluestrium,& sunt grana alkikil. Et capitul. 25. quod est de sputo sanguinis ex corrosione, in trochiscis Andromachi: Fructus granati syluestris,& est alkilkilatum. Et in tertio Breuiarii, capitulo xv. in vno emplastro, legitur: Alsemir,& est alkeil. Et in quarto Breuiarii, capitulo 21.

prope

prope finem: Semen granati syluestris, & est granum alkakil. Et in quinto Breuiarii, cap. 31. circa finē: Granata syluestria, & sunt grana alkilkil. Et in septimo Breuiarii, cap. 20. in triphera maiori legitur: Bedenac, & est semen granatorū syluestrium, & sunt grana kilkil. Et in synonimis in fine dicti Breuiarii legitur: Alchecheil, id est tamarisci masculę. Alcheil, id est locus inter duas spatulas sub collo Alchelchel, id est medium colli Kilkil, id est grana valen, id est tremulæ arboris. Item apud Auic. in secundo can. cap de grano alkilkil legitur Granum alkilkil est sicut piper album. quidā autem dixerunt, est semen granati syluestris &c. Et apud Simonē Ianuensem: Alkilkil Arabicè est granatū syluestre Kilkil Arabicè, est fructus granati syluestris. Corona mōtis vel montana, vocāt Arabice, rosmarinū, id est alkelilgebel, &c. Item Pandectarius multo plura ponit. Sed nos quæ vnū & eūdē habēt significatū in vnū redigimus, reliqua volentibus apud ipsum videre relinquētes. Vnde Alcheel, alcoel, alcheil, id est loc⁹ inter duas spatulas, vbi coniūgitur collum dorso. Alchel, id est cōchiliū marinū. Alkikilita. alkikil, alkil darsisahan, vel klkil, kikil, Alkilil, kinhil, est arbor siue granū granati syluestris. Alkeligebel kinkil, id est corona mōtis, id est rosmarinum. alkilkil, kilil, myrobalani citrini, vel corona regia Kekil, id est mellilotum. Alkelel, id est semen alaagep, id est herba violaria. Alkilat est pondus trium granorū hordei, & nonnulla alia quæ dimisimus. Ex quibus patet, ꝙ quilibet potest intelligere per illud barbarū variatū vocabulū, præter ea quæ nō cōpetūt, vel granum siue arborem granati syluestris, vel tamariscum masculam vel granū valē, id est tremulę arboris, vel rosmarinū, vel myrobalanū citrinū, vel coronam regiam, id est mellilotum, vel herbam violariam, vel aliud simile à quo flos potest accipi: quia in descriptione legitur, Florū alcheil &c. Luminare Maius autem super hac confectione dicit, florū alchelil, id est florū rorismarini, siue coronæ montis, siue alcheliges: vt apud Gręcos. Si verò reperies scriptū in cōfectionibus granorū alchilil, intelligitur granata syluestria. Et in Diāthos ait: Anthos verò est flos roris marini, qui alio nomine flos alchilil dicit᷑. Vnde zuccharū alchilil, id est de florib⁹ roris marini. Et in præfato zuccharo scribit: Zuccharū alchilil, id est zuccharū qđ fit ex florib⁹ roris marini, q alio nomine corona mōtis vocat᷑ &c. Vbi in fine subiungit: Alchilil, vel alchilchil, flos est rorismarini: sed grana alchilchil sunt granata syluestria.

Corona mōtis.

Hæc

Hæc ille. Sed re vera ipse bonus vir in præallegatis locis confundit sese, quia primum dicit, alchelil esse florem roris marini, & alchilil granata syluestria: postea testatur alchilil esse florem roris marini. Vnde facit hoc vocabulum æquiuocũ, affirmansq; idẽ esse alcheil, alchilil, & alchilchil. Sed si præponatur ei hic terminus, flos, vult quòd intelligatur rosmarinus: si autem præponitur hic terminus, granum, vult nos intelligere granatum syluestre, tanquam si arbor granati syluestris careat flore. Quare ergo secundum ipsum granũ alchilil est granũ granati syluestris: & flos alchilil non est flos granati syluestris? Manardus autem in præsenti descriptione declarans alcheil flores, dicit se credere legendum esse alkilil, quod vocant Arabes granatum syluestre. Sed difficile nobis videtur, quòd flores ab Authore descripti possint esse absolutè flores granati syluestris, vt dictus Manardus putauit, cùm infrà in hac ipsamet descriptione posuerit Author Balaustia, quæ in veritate, nil aliud sunt (vt mox patebit) quàm flores granati syluestris. Non enim bis Author posuisset dictos flores: necesse est ergo vt sint flores alterius plantæ. Christophorus de Honestis verò in zuccharo alchilil dicit esse flores boraginis, quod multis non placet, vt loco suo de eo dicemus. Quid sit ponendum in præsenti confectione ægrè à nobis percipitur: omnia enim prædicta vocabula habent quandam inter se affinitatem, & variationes librorum ferè cum omnibus & singulis cõueniunt. Saluo tamen semper meliori iudicio, ponere flores berberorum, siue darsisahan, siue huiusmodi similis, putamus non esse contra Authoris intentionem. Patet enim quòd Author in hac descriptione intendit stipticare, & huiusmodi flores non parũ stipticitatis habẽt: quorũ arbores, & specialiter dasisahã, inter species granatorum syluestrium possunt connumerari. Sed principalis species granati syluestris est illa, quæ facit balaustium. Vnde nõ obstat, quòd Author habeat in presenti descriptione duas species granati syuestris: & sic potest esse, quòd intelligantur flores granati syluestris, vt Manardus credidit, sed non de prima & principali specie.

De Balaustijs.

PAucissimi sunt tam aromatariorum q̃ medicorum, qui vera hodie agnoscãt Balaustia. Nã generaliter ferè omnes pro Balaustiis intelligũt flores caducos arborũ granatorũ, quos Greci cytinos nominãt. Caducos dicimus illos, qui nõ sunt apti nati ad producendum pomum. Arbores enim granato

granatorũ, cucurbitarũ more florescunt, duplici florũ genere: qui quidẽ flores à principio sui ortus possunt distingui caduci & infructiferi à permaturis & fructiferis. Siquidẽ fructiferi antequã in sui calycis coronula flosculi appareãt (qui calyces ipsi propriè cytini sunt) ostẽdũt formã futuri pomi. Nõ obstãte, quòd ex ipsis etiã decidãt plures ante pomi maturationem, qui vnà simul cũ caducis colligũtur, & asseruãtur ab aromatariis. Veri autẽ caduci nunquã ostendũt mali futuri normã, nec diu in planta manẽt, sed defluũt omnes &c. Veruntamen hic flos caducus nõ est balaustiũ: quia balaustiũ propriè sunt flosculi illi, siue illa tenuia folia, quæ super calycẽ ipsius cytini generantur. Et secũdũ Pliniũ, tam in domesticis quàm in syluestribus granatorũ arboribus, cytini & balaustia nascũtur. Sed quia in genere granatorũ sunt quædã syluestres, quæ habẽt exiguũ cytinũ siue calycem, & innumera foliola in vnũ cõglobata pulcherrimæ rosæ effigiẽ repræsentãtia: & econtra satiuæ siue domesticæ habẽt magnũ calycem, id est cytinũ: & pauca, puta quinq; aut sex foliola tãtùm: Græci quidẽ, vt per Diosc. probatur, parũ illud in vtroq; genere, satiuo scilicet & syluestri pro nihilo reputantes, absolutè satiuorũ flores cytinos, syluestriũ autẽ balaustia vocauêre. Et nõ est dicẽdũ quòd idẽ est cytinus quod balaustiũ, excepto quòd per satiuũ & syluestre tatùm differunt: quia differũt per calycẽ & flosculos, scilicet quòd calyx est cytinus, & flosculi sunt balaustia. Et si quidem Plinius de balaustio 13. & 23. libris scribẽs, nihil particulariter de syluestri granato meminit, declarãs illud in omni genere posse intelligi. Vnde apertè capite sexto præfati 23. libri, generaliter demõstrãs quid sit cytinus, quidve balaustiũ, dicit: Primus pomi huius partus florere incipiẽtis, cytinus vocatur &c. vsqueadeò nihil intẽtatũ reliquêre. Hinc subiũgit: In hoc ipso cytino flosculi sunt, ante quàm malũ ipsum prodeat, erũpẽtes, quos balaustiũ vocari diximus. Hæc ille. En videtis, quòd differt balaustiũ à florũ granatorum calyce cytino dicto, & per aliud, quàm per syluestre & satiuũ: tamen eiusdẽ virtutis sunt. Sed pro cõtẽtiosis, quòd cytinus & balaustiũ nõ sit idẽ tanquã per diuersa nomina vocatũ (quia nõ desunt qui hoc suspicãtur) probatur etiã per Galenũ in 7. de medicamẽtorũ cõpositione secũdũ locos: vbi in vno medicamine Apollonii ad sanguinem spuentes, & in vno alio Cledonii ad eosdem, vtrunq; habet, cytinũ scilicet, & balaustiũ: ergo nõ sunt

Balaustiũ.

Cytinus.

idē. Arabes aūt, vt Serapio, Auic. & cæteri, Dioſcor. imitātur, vocātes balauſtium florē granati ſylueſtris tātum. Enimuero aliquādo habuimus vera balauſtiā ex Syria, nunc autē copioſius ex Sicilia habemus, quæ cuilibet poſſumus oſtēdere: ſunt nāq; flores cuiuſdā ſpeciei granati ſylueſtris, qui flores habēt exiguū calycē, id eſt cytinū ita planū & apertū, atq; diſſectum in quatuor aut quinq; partes, quod potius à nō exercitatis viris iudicātur folia q̃ calyx, ſuper quem ſunt floſculi innumeri in vnū (vt diximus) globatim cōuoluti, pulcherrimo aſpectu. Huiuſmodi balauſtii arbor nunquā pomū ad maturitatē alit, ſed ſemper delectatur in floribus. Et hæc eſt vna ex veris ſpeciebus granati ſylueſtris: quia ſicut ſūt plura genera & ſpecies ſatiuorū, ſic etiā & ſylueſtriū. Vnde Plinius nouē ſatiuorū genera notauit. Etenim aſpalathū quē darſiſahā, ſiue darſiana vocāt (ſi nō eſt interpretum error) volūt Arabes eſſe ſpeciē granati ſylueſtris, vt in Serap. c. 26. habetur, & etiā apud Auerroin in v. Colliget ſic legitur: Aldarſiana, id eſt cortex mali granati ſylueſtris. Itē Serap. cap. 227. ſub nomine mihad, ſcribit vnā aliā ſpeciē granati ſylueſtris &c. Ergo preter arborem balauſtii, ſūt & aliæ ſpecies granatorū ſylueſtriū &c. Et ſic ſecūdū veritatē ac Plinii authoritatē, ex omni granatorū ſpecie, tā ſatiua q̃ ſylueſtri, floſculi florum, id eſt foliola illa tenuia ſūt balauſtia, & calyces ipſorū ſunt cytini. Qui cytini à Latinis, vt dignoſcātur à balauſtiis, abſolutè flores granatorū nuncupātur. Vnde cùm reperitur flos mali punici (quod idem eſt quod malū granatū) intelligitur ipſe cytinus: ſi autē legitur balauſtiū, intelligūtur floſculi dicti &c. Et ſi additur eis ſylueſtre, de ſylueſtribus: ſi autē ſatiuū de ſatiuis ſiue domeſticis intelligatur. Nō ſpecificatè verò, flos intelligitur de ſatiuis, & balauſtiū de ſylueſtribus. Sed aduerte, quod aliquando per libros minus rectè legitur, quaſi fœminino genere, Balauſtia balauſtie, & balauſtiæ balauſtiarū, pro balauſtio & balauſtijs. Nihil refert, ſatis clare percipitur quid eſt. Præterea ſcribunt doctores, vt Dioſc. Plin. & cæteri quòd balauſtiū reperitur cādidū, rubrū, & purpureū. Nos autē nō niſi rubrū ſēper vidimus. Cōpēſatur quidē in medicinis alterū pro altero, ſcilicet cytinus pro balauſtio, & balauſtiū pro cytino. Vtriq; enim eſt vna vis, vt Dioſ. & cæteri teſtātur. Poſſūt poni etiā iſtorū loco (vt ex probis Authoribus collegimus) capita ſiue putamina granatorū. Putamina enim dicūtur, cortices arboris & oēs extremitates

Flores granatorum.

Balauſtij & Cytini ſupplentia.

tates ipsius. Itē cicū, id est pāniculus seu mēbranula illa, quæ se parat grana à granis ipsorū pomorū granatorū. Itē granula illa expressa tamē prius ipsorū succositate. Itē cortices dictorū pomorū, id est malicoriū. Itē hypocystis. Itē cortices glādiū, secūdū Auicennā, & alia plura. Et tā à cytino quàm à balaustio recēti excipitur succus, hypocistydis more: ac pro eo, vbi oportet, licitè administrandus. Dioscorides Author est. Cicum. Malicoriū.

De fructu Tamarisci, id est Tamaricis.

TAmarix. id est Myrica: siue vt mauis, tamariscus, id est syluestris myrica, vt propriè Dioscorides scribit, cogni ta arbor est, quæ, vt in re ipsa probatur, fructum fert muscosum floribus similē &c. Est & alterum tamaricis genus, quod tradit Diosc. oriri in Aegypto & Syria, mitius syluestri. Vnde à Serapione hoc genus respectu superioris agrestis, domestica tamariscus appellatur. Huiusmodi arbor fert fructū Gallæ proximū, dentatum, seu inæqualiter aspersum &c. Et hæc arbor est illa, quam Andreas Bellunensis vocat Athel, de qua suprà in triphera maiori ex arte Fenonis diximus. Quia asserit fructum vtriusq; tamarisci vocari charmazech seu charmezith. Tamen per charmezith absolutè, potius est intelligendus fructus Athel, id est tamarisci domesticæ, quā syluestris, quia domestica tamariscus à Serapiōe cognominatur carmezit, & non syluestris. Syluestris enim tamariscus est illa, quā cognoscimus. Domestica autem, non ita est nota apud nos, quoniam in Aegypto tantùm & Syria reperiri scribitur. Veruntamen vnius qualitatis & virtutis sunt ambæ: ex quo rectè potest altera pro altera administrari.

Confectio de Assa &c. LV.

IN præsenti descriptiōe equidē per antiqua exēplaria nō ponitur pondus rerū determinatum, sed simpliciter ana. Et sic rectius, quia cū omnia simplicia dictæ cōfectiōis vnico simplici ana cōcluduntur, nō est necesse ponere determinatū pōdus. Vt in impressiōibus legitur ana ʒ. iiij. & in aliis ana ʒ. iij. Sed vnusquisq; potest accipere plus minúsve, vt sibi videtur expediens, & necesse: nō obstante quòd per ʒ. iij. vel iiij. nihil impedit fieri. Filius Serapionis in septimo, & Auicēna in quinto habent similiter hāc eandē cōfectionē, sine determinato pondere. Sic videlicet: Recipe assæ &c. partes æquales.

De Assa, siue Asa.

ASa secundũ aliquos, & secundũ alios (quod putamus rectius) assã, dicitur illud quod à Græcis laser appellatur, vt patet cõcordãdo capitula Serap. & Auic. de assa, cũ capitulis Diosc. & cæterorũ de lasere. Sũt aliqui, qui in duas species diuidũt assam, scilicet in fœtidã & odoratã: & sunt qui addunt & tertiã, scilicet dulcẽ, quã alii asseuerãt nõ reperiri, & ideo illã fatẽtur dulcẽ, quæ parũ habet de amaritudine. Quorũ opinio nobis nõ displicet. & quoniã scripta doctorũ de assa & lasere, clara sũt, breuitatis causa ea studiosis perlegẽda relinquimus. Hoc tamẽ dicimus, quòd iudicio plurimorũ hæc, qua hodie cõmuniter vtimur, tenetur esse vera species assæ fœtidæ. Quod nos non audemus affirmare, nec possumus reprobare, quia adhuc nõ vidimus plantã eius, neq; ab aliquo qui viderit eius formã discere valuimus. Dũ ergo non habemus certiorẽ notitiã de ipsius assæ speciebus, liceat nobis hanc cõmunẽ & vsualẽ, tã pro fœtida, quàm pro odorifera, quàm etiã pro dulci in medicinis ponere. Dulcem quippe assam adhuc nõ legimus in proborũ Authorũ cõpositionibus. Odorifera autẽ, simul & fœtida, Auic. in v. can. in oleo ierbuet descripsit. Nec miretur quis, quòd dixi pro odorifera apponẽda esse fœtentẽ tanquã suũ cõtrariũ: quia similiter Auic. in fine sui cap. de assa posse fieri notauit, cùm dixit: Loco fœtidæ, æquale pondus ipsius de odorifera ponitur &c. Si ergo fœtidũ & odoriferum contrariãtur ad inuicẽ, hoc in loco Auic. malè scripsit. Quod absit. Itẽ dicet forsan aliquis, quòd ponere olẽtem pro fœtida (sicut Auic. dicit) est bonũ, sed nõ ecõtra. Ad hoc respõdemus quòd de cõsimilibus idẽ est iudiciũ. Nã & Serapio authoritate Mesarugiæ dicit: Assa fœtẽs est subtilior & calidior & fortior, quàm odorifera. Etiã ipse Serapio in eodem cap. scribit: Et melior ex assa est illa quæ vergit ad rubedinẽ, & est clara, similis myrrhæ, habẽs fortẽ odorem, nõ dissimilẽ odori porri &c. quasi dicat, quòd fœtet vt porrũ. In aliquibus autẽ codicibus nouiter impressis, in hoc cap. Serap. mendosè legitur: Habẽs fortẽ odorem, nõ similẽ odori porri &c. Huiusmodi enim cõfusa loquutio manifestat errorẽ, quia hic modus loquendi, nullã nobis assignat similitudinẽ cognoscendi odorem assæ. Nec erat necesse scribere rem dissimilẽ, sed cõsimilem. quam ob rem debet legi: Habens odorem nõ dissimilem. hoc est, similem odori porri. Et sic inuenimus in vno antiquo exemplari.

plari. Ergo assa fœtida est melior odorifera, & in permutatione ponere speciē meliorē sui generis, nō est nisi bonū. Præterea, nos hucusq; nō vidimus propriā & verā odoriferā assā. Et quāuis aliqui, vt Manardus & Brasaulus, velint bézuin vulgò vocatū, esse assā odoriferā, tamē hoc nobis nō clarè cōstat. Vnde putamus pari modo, vt dictū est de dulci, dicēdū esse de odorifera, scilicet quòd illa quæ minimū habet fœtorē, respectu fœtētioris vocetur odorifera. In quo videtur conuenire verba Auic. qui ait: Alia est odorifera, nō fortē habēs odorem &c. Odor enim in bonā & in malā partem capi potest, id est multoties ponitur odor pro fœtore. Ex quo etiā verba Serap. cōueniūt cū dicit illā assā, quæ nascitur in Syria, habere peiorē odorē. Peius quidē, nō nisi à malo cōparatur. Quibus visis, cōcludēdū est, bene posse poni assā fœtidā pro odorata. Insuper est aduertēdū, quòd nōnulli ob ignorātiā & affinitatē vocabulorū multoties decipiūtur, & pro assā, intelligunt assarū: & aliqui hasce, quod est thymus, dū legūt assæ, intelligūt. Alii etiā quādoq; pro assā, rem cōbustā intelligūt. Vt exempli gratia, quādo legūt, Galbani, myrrhæ, assæ &c. intelligūt myrrham crematā. Quapropter quādocūq; reperitur huiusmodi vocabulum, bene perscrutandum est & intelligendū quid eo in loco significet, ne incuria error cōmittatur in cōpositiōe.

Confectio anacardina, & est confectio sapientum &c. LVI.

B anacardis quos recipit, præsens cōfectio anacardina vocatur. Sed quare potius ab anacardis, quàm à burūgis, aut ab alio aliquo cæterorum simplicium? Quia anacardi sunt cōuenientiores intentioni ipsius cōfectionis, & præsertim ad memoriæ reparationem, quod basis est illius cōpositionis. Aliam differentē ab hac descriptionē authoritate filii Zachariæ Arasi, habet Author noster in sūma de ægritudinibus neruorū: quā descriptionem ponit ipse filius Zachariæ, scilicet Rhasis in antidotario diuisionū: vbi etiā habet aliā, quæ intitulatur cōfectio anacardi minor &c. Præterea eadē hæc cōfectio præsētis antidotarii ponitur ab Auicē. in v. can. tractatu 3. primæ sūmæ, sub titulo Electuarii anacardini: vbi legitur, quòd est electuariū Salomonis. Et idē electuariū sub eodem titulo habet Ioann. Serapionis in 7. sui Breuiarii. c. 20. Vbi

consimiliter testatur esse à Salomone. Ab omnibus nanq; dicitur esse cōfectio sapientū. Est enim mirabilis ad memoriā augendam & conseruandam. Sed aduerte quòd præfati, scilicet Auicenna & Ioannes Serapionis, quilibet ipsorum habet tres alias confectiones anacardi, differentes ab ista filii Mesuæ. Auicenna quidem in dicta prima summa v. can. tractatu primo: filius Serapionis autem in eodem 7. cap. octauo.

De Ium de Bedust.

ANimaduertendum quòd ferè per omnes impressiones, mēdosè legitur in præsēti descriptione: vini de Bedust. Rectius enim legendum est (vt antiqua exemplaria habent) ium de bedust. Huiusmodi enim error à minus peritis librariis processit, qui nō intelligētes ium, rescripserūt vini, transponentes i, & v, & cōuertentes m, in ni. Et sic peruertētes literas, & vocem significati, confuderunt sententiā & veritatem descriptionis, quia vinum de bedust cùm nō reperiatur in rerum natura, nihil potest hic significare. Ium de bedust autē, siue ium de beduster, & similia, significant nobis testiculū castoris: vt probatur per Simonē Genuēsem in litera beduster. Et per Pandectarium in litera, luna da Baduster, cum quibus cōcordāt Manardus, Luminare Maius, & Nicolaus Præpositus & cæteri: quos omnes curiosis dimittimus legēdos. Et sic semper cùm legis ium de bedust, siue de beduster, vel simile, castoreū intellige. Vnde ad maiorē declarationē & rei certitudinem, lege apud Serapionis filiū & Auicennā qui eo in loco, vbi Author noster habet ium de bedust, ipsi castoreum habent. Quid autem sit castoreum, lege in sequēti distinctione.

De Anacardis.

ANacardorum fructus secundum veritatem, vt per Serapionem videri potest, sunt ipsi quibus vtimur. Ipse Serapio autem capitulo de anacardo, non citat Dioscoridem: vnde coniectamus ipsum Dioscoridem non scripsisse de eo. Ex Sicilia quippe optimos habemus anacardos. Vocant etenim nonnulli anacardum, pediculum elephātis. Sunt autem anacardi mali succi, & habent in se aliquam venenositatē seu malitiam: ob quam causam præcipit Author, ante sex menses, ipsam confectionem non propinari.

Pediculus elephantis.

De Burungis.

HVius simplicis verū vocabulum, vt etiam multorū aliorum, reperire non valuimus, propter librorū variationes,

nes. Nã in aliquibus legitur burũgi, in aliis burõgi, in aliis berungi, in aliis abrungi, in aliis bedarungi, & in aliis aliter & aliter. Quapropter quid propriè sit hoc simplex, nõ presumpsimus nostra authoritate absq; probatione diffinire. Relinquimus autẽ ipsum peritioribus nobis declarãdũ. Authores nanque & præcipuè iuniores, vsque nunc, oẽs quasi diuinando in huiuscemodi re loquuti sunt: inter quos sunt qui cubebas, & qui nigellã, & qui melissã, & qui ocimũ, & qui erysimõ, & qui lactucã syluestrẽ, & qui semẽ rusci, quod est fructus myrti agrestis: & alii alia plura esse affirmauerũt. Nos autẽ tanquam maius malũ fugientes, dum nõ habuerimus meliorẽ notitiam de ipso occultato simplici, loco eius veras cubebas si nobis fuerint, apponemus: sin autẽ nõ, melissam substituemus. Quia vt patet in exordio ipsius confectionis, Author memoriæ valde prodesse intẽdit. Etenim cubebæ, & melissa (vt aliqui volũt) magnopere memoriæ cõferunt. Et forsã propriè ipsa melissa est, quia in cap. de melissa apud Serapionẽ, legitur bederangie bederũgii, & bedarũgi: quæ vocabula affinitatẽ quãdã habent cũ supradictis. Et cùm (vt diximus) aliqui libri bedarungi habeãt scriptũ, & idẽ Serap. faciat aliud cap. quod intitulatur de abrugi, vbi dicit: abrog, vel abrugi est granũ paruũ punctatum nigredine & albedine, rotundũ sicut granũ mel. id est robiliæ nullius odoris: affertur de seni: in sapore eius est amaritudo &c. In summa quid propriè sit, ignoramus. Aduerte quòd diximus veras cubebas, quia (vt in cõfectione alia Galeni declaratũ est) hæ quibus hodie cõmuniter aromatarii vtuntur, non sunt veræ cubebæ. Aduerte etiã quòd author nouarum cõmẽtationum super hac cõfectione, arguẽs Luminare Maius, ipse peius dicit & falsissimè scribit Auicẽnã & filium Serapionis loco burungi, in præsenti descriptione, habere nigellã. Cùm in rei veritate vterq; ipsorũ, vt Author noster burũgi habeat. Et licet in vna aliarum triũ descriptionum, quæ maximè differunt ab ista, ipsi habeant nigellã, non tamen per hoc probatur, nigellã esse burungi. Sunt etenim & ibi præter nigellam, & alia plura simplicia, quæ nõ sunt in præsenti descriptione. Ergo eadem ratione qua ipse interpretatur nigellam, potest quispiam interpretari quodlibet eorum esse burungi: quoniam vbi Hali Abbas describat confectionem anacardinam, nescimus. Nam in decimo practicæ non inuenimus, vbi ipse etiam Hali citat.

Burũgi supplementa.

DISTINCTIO SECVNDA EST De medicinis opiatis.

Cõfectio Philonij, ex inuẽtione propria &c. LVII.

PRAESENTIS quidẽ cõfectionis titulus verior est, Cõfectio Philonis, ab ipsius inuentore: vel simpliciter Philonium, quod idem significat quod medicamẽ Philonis, seu cõfectio, vel aliud simile. Cùm autẽ nũc legitur, Cõfectio Philonii idẽ est ac si diceret, Confectio medicaminis, seu antidoti Philonis. Sequitur: Ex inuẽtione propria, scilicet ipsius Philonis & nõ filii Mesuæ. Cùm autẽ reperiatur diuersæ descriptiones sub nomine Philonii, variisq; cognominibus munitæ, vt est Philoniũ Persicũ, quod mox subscribemus: & Philonium Romanũ &c. nõ intelligitur quòd Philo fuerit Persa: & Romanus, sicut intelligitur Philonium Tarsense, ex eo quòd Philo ipse fuit Tarsensis. Sed cùm legitur Philoniũ Romanum, & Philoniũ Persicũ, est intelligẽdũ, quòd medici Romani atq; Persici accipiẽtes descriptionẽ istiusmodi antidoti Philonis vt eis expediens & bonũ videbatur, varia addidere, atq; cõmutauere simplicia, alii plura addẽdo, alii pauciora: necnon & in simplicium põderatione aliquo modo diuersificãdo: atq; ita vocatũ est Philoniũ Romanum, hoc est Cõfectio Philonis secundũ vsum Romanorũ: & Persicum, id est secundũ vsum Persarum. Sic etiã Philonium descriptione Hamech filii Zachariæ, id est quòd ipse Hamech accipiẽs cõfectionem Philonis, suo modo variauit. Et quoniã omnes descriptiones Philonii præfatæ, ab ista prima quæ hîc describitur, depẽdent, rectè ab Authore nostro inscribitur, Ex inuẽtione propria. quia hæc est verior, purior, & simplicior descriptio ipsius Philonis medici. Quasi dicat alias descriptiones ab aliis esse variatas, & ideò nõ meras esse Philonis descriptiones, sed descriptiones Philonis cũ additionibus aliorũ. Vt in Philoniũ Romanũ, id est Cõfectio Philonis cũ additione Romanorũ: & Persicum, scilicet cũ additione Persarũ &c. Nõnulli autem libri ex antiquis sic habent hũc titulum: Cõfectio Philonii descriptione prima &c. quæ etiam potest stare, & ferè idem significat, videlicet quòd hæc descriptio simplex & vera ipsius Philonis sit, & fuerit prior omnibus aliis, quæ ab ipsa dependent. Præ-

terea

terea à nõnullis ad titulũ Philonii Romani additur Tarsen-
se, vnde legitur: Philoniũ Romanũ Tarsense, quod idẽ signifi
cat, ꝙ Cõfectio Philonis, Tarsẽsis secũdũ vsũ, seu cũ additiõe
Romanorũ. Etenim testatur à Galeno, & Paulo, & aliis fide
dignis Authoribus, quòd Philo medicus fuit Tarsensis, & nõ
Romanus, vt aliqui putat. Nonnulli verò, vt Nicol. Salernita
nus, & Pãdectarius, & cæteri per etymologiã vocabuli expo-
nũt Philoniũ significare nouũ amicũ, siue amãs hominẽ, vt in
litera Philimõ ipse Pãdectarius dicit. Etenim titulus Philo-
nii Persici, quod ponitur ab Authore nostro in cura de ægri
tudinibus pectoris & pulmonis, scilicet in fine capituli de flu
xu sãguinis ab ore: per aliquos libros incipit Philimõ, vel fili
mõ, vel filomiõ, vel filomõ, & similia plura. Et licet aliqui scri
bãt filoniũ, & filimõ &c. per f, nihil refert, & idẽ est. Verunta-
mẽ per f, tãquã Latinè: per ph, autẽ tãquã è Græco. Rectius ve
rò per ph. Cõfectio autẽ Philonii Persici præfata, id est cũ ad-
ditione Persarũ, quãuis nõ sit in hoc antidotario, tamẽ quia in
se includit totã præsentẽ descriptionẽ, & quia à multis habe-
tur in frequẽti vsu, c . sit ab ipsomet Authore n. stro posita: vi
sum est nobis nõ incõgruè hìc ipsam describere, & vnà simul
cũ ista declarare. Vnde sequitur: Philonii Persici descriptio
&c. Accipe piperis albi, hiusquiami albi, ana ℥. xx. opii, terræ si
gillatæ, ana ℥. x. scedenegi, croci, ana ℥. v. castorei, spicæ, eufor
bii, pyrethri, margaritarũ nõ perforatarũ, charabe, zedoarię, do
ronici, ramich, ana ℥. j. caphoræ ℥. vnius tertiã. Cõfice cũ mel
le rosato collato. Dosis, à ℥. ſ. vsque ad ℥. j. cũ succo arnoglossę
aut cũ aqua rosata, & modico vini puri. Sed est animaduerten
dũ, quòd per omnes impressiones in præsẽti descriptione Phi
lonii Persici mẽdosissimè legitur, papaueris albi, vbi necessa-
riò legẽdũ est piperis albi. In nulla nẽpe penitus Philonii de-
scriptione, tã Authoris nostri, quàm Nicolai, & Auic. & filii
Serap. quàm etiã Galeni, & Pauli &c. habetur papauer, nec in
exẽplaribus manuscriptis legitur. Errorẽ equidẽ huiusmodi,
à minus peritis librariis cõmissũ esse: nõ dubitamus, qui forsã
aliquo modo illud piperis albi, abbreuiatè legẽtes, de facili er
rauerũt, putãtes esse papaueris albi: quòd forte scirẽt hãc cõfe
ctionẽ soporiferã habere virtutẽ: & quòd papauer sit eiusdẽ vir
tutis & proprietatis, haud est, qui ignoret. Ex quo, nõ cõsiderã
tes vtilitatẽ, & (vt melius dicamus) necessitatẽ piperis in huius
modi confectionibus, sine alia diligẽti examinatione, pro pi-

Philonij Persici de scriptio.

l 5

peris, papaueris scriptitarũt, siue impresserũt. Enimuerò si bene perlegisset canones ipsius Authoris, didicisset vtiq; quid faciat piper in huiuscemodi cõfectione. Nõ enim sine ratione, & negligenter Doct. pharmaca cõposuêre. Quid igitur dicit Autaor noster in sexto canone tertii cap. intẽtiõis tertię, quę est de nocumẽtis redũdatibus ĩ corpore in hora purgationis? Cuius tertiũ cap. est: Si medicina soluit vltra, quàm oportet. Principiũ verò canonis est: Cõpingere aũt & stupefacere &c. vbi inquit: Timẽtur autẽ ex narcoticis nocumẽta plura. Sunt enim omnino cõtraria rei vitæ, cõgelãtia, & stupefaciẽtia, & mortificãtia, & nuda quidẽ magis, adhuc magis recẽtia. Ars verò & societas regũt eorũ nocumẽta & remouẽt. Verũ triũ intẽtionũ res admistæ eis, ipsarũ operationes bonificant. Primò verò sociẽtur eis quę resoluũt, & auferunt (quę ex narcoticis prouenit) cõgelationẽ. Sicut verbi gratia, Rectè miscẽtur eis castoreũ, & piper, & crocus. Sũt enĩ hæc theriaca narcoticorũ. Sed piper & castoreũ faciũt ad resoluẽdũ & carminãdũ magis Crocus verò maturat, & sedat virtutẽ narcotici. Secũdò verò cũ eis quæ virtutes cõfortãt, & sp̃us reparãt, miscemus: sicut rectè miscemus eis ex cordialibus & stomachicis rebus, quę cõferũt rei vitæ: sicut spica proprie, & doronici, & zedoaria, & similia. Tertiò oportet vt sociẽtur eis quę sistũt, & sedãt, & stringũt agitatas & reumatizatas materias, fluẽtes de parte ĩ partes: sicut est myrrha propriè, & olibanũ, & sãdaraca, & similia. Sic eñi narcoticorũ iniq̃tas reprimitur. Hęc ille. Vbi notãdũ, ꝙ ĩ oĩbus cõfectionibus Philonii, cuiuscũq; Authoris, sẽper habẽtur ista tria, scilicet piper, castoreũ, & crocus, tanq̃ principalia narcoticorũ correctiua: vel saltẽ duo, piper scilicet, & crocus: quia Gale. & Paul. & Nicol. nõ habent castoreũ. Quãobrẽ in philonio Hamech filii Zacharię crocus debet inesse, vt suo loco dicetur. Et quãuis aliqui nõ habeãt castoreũ, tamẽ non est qui careat pipere in præsenti, vel simili descriptione. Quapropter legẽdũ est, piperis albi, & nõ papaueris albi: ex descriptionibus filii Serap. & Aui. qui in hac & eadẽ Philonii Persici cõpositione, habent piperis & nõ papaueris scriptũ. Et similiter Galenus ĩ nono de medicamẽtorũ cõpositione secũdũ locos, in Philonii descriptione habet piper albũ, & non papauer. Papauer enim nõ est multũ necesse in huiusmodi descriptione cũ recipiatur in ipsa opiũ. Itẽ sciẽdũ, quòd quęlibet alia quęuis medicina opiata, siue narcotica (vt sagzenea, & Athanasia

Narcotica quibus admisceantur

sia &c.) ad minus debet habere duos istorũ triũ: & quod sine aliquo istorũ propinare huiusmodi cõfectiões est periculosũ.

De Iusquiamo.

IVsquiamus & Grecè hyoscyamus, latinè Apollinaris herba dicitur. Ab aliis autem altercus, & à nõnullis dens caballinus vocatur. Vulgaris herba est, & trium specierũ reperitur. Discrimen autẽ ipsarum efficacius in semine probatur, à quo plantę nomina sibi vendicarunt. Et inde cuius plantæ semen est album, dicitur hyoscyamus albus, melior species & frequẽtior in medicinis: de qua author, tanquam de optima præcipit, cùm dicit, Iusquiami albi &c. Atque inde quotiescunque reperitur hyoscyamus absolutè, semper de albo tanquam de meliori intelligitur, siue de foliis, siue de semine petatur. In præsenti verò, & similibus cõfectionibus, semẽ est ponẽdum. Secunda species iusquiami habet semen subflauum, quæ si prima haberi non potest, loco prędecẽtis, teste Dioscoride, substituitur in medicinis. Tertia autẽ, (cuius semen est nigrum, ex quo iusquiamus niger appellatur) tãquam perniciosissima abiicienda est, nec omnino recipienda in confectionibus, nisi magnis causis, & cum cautela magna.

Dens caballinus.

Hyoscyamus absolutè.

De Opio.

QVãplurimi re vera credũt idẽ esse Opiũ & meconium, sed longe aberrant: quia meconiũ est expressus e papaueris cõtusis foliis, & capitibus succus, & congelatus. Opiũ verò, ex scarificatis capitibus tantũ colligitur: quod nil aliud est, q̃ lac capitis ipsius papaueris scarificatione seu incisione eductũ & condensatũ: quod etiã lacryma papaueris dicitur, vt in Paulo, & Gale. & cæteris pluries legitur, & particulariter in ista Philonis confectiõe loco opii, papaueris lacrymam habẽt. Et ad meliorẽ probationẽ, quòd nõ sit idem meconium & opiũ, lege in Requie Nicolai, vbi habetur vtrunq;, scilicet opium & meconium. Et seorsum modus faciendi opium, á modo faciẽdi meconium scribitur à Doctoribus, vt à Dioscoride & Serapione. Lege igitur apud Serapionem capitulo 374. vbi Opiũ Thebaicũ, ex bonitate loci præfertur cæteris: & maximè quod exceptũ est ex capite papaueris nigri.

Meconium.

Opium.

Lacryma papaueris.

De Scedenigi.

HAec barbara dictio, vt mazahari, alcheil, & aliæ plures per varios libros, varias habet descriptiones, verior tamen ipsarum (vt inuestigare potuimus) est scedenigi: quæ

idem

idē hîc ſonat, quod lapis hæmatites. Sed hæ ſunt variationes, quas per antiqua & manuſcripta exēplaria collegimus, videlicet ſcedenegi, ſedenegi, ſedenigi, ſcedenigi, ſcedenagi, ſedenagi, ſcegdenegi, ſcegdenigi, ſecdenegi ſcedengi, ſedegi, ſechdenegi ſehgdenegi, ſehdenegi, ſcehedenigi, ſehedenegi, shedēgi, ſedegi. Per libros impreſſos ēt legitur, ſcehdenegi, vel ſedenegi, vel ſedenagi. Lumē apothecariorū habet ſcedenigi, & Theſaurus aromatariorū, ſcehedēgi, & vterq; dicit eſſe ſemē cānabis. Nicolaus Præpoſi. quidē deſcripſit præſentis Philonii Perſici cōpoſitionē, & ſi non eſt error impreſſoris, huiuſmodi dictionē demit. Similiter & dictus Nicolaus, & Auicēna, & filius Serapionis, in ſuis Philonii Perſici deſcriptionibus nō habēt talē dictionē. Luminare Maius præterea ponit Philoniū Perſicū, ſecundū Auic. ſine huiuſmodi dictione, & aliā Philonii Perſici, ſecūdū Authorē noſtrū deſcriptionē, in qua declarās ſedenegi, dicit quòd eſt lapis hematites: & differentiā in deſcribēdo addit, videlicet quòd ſi hæc dictio ſcribatur cū aſpiratione, ſchedenegi, vel ſchædenegi, ſignificet ſemē cānabis: ſine aſpiratione autē eſt lapis hæmatites. Et probat ſuā opinionem per Serapionē, qui capitulo de cānabe ſcribit huiuſmodi dictionē aſpiratè: & c. de lapide hæmatite ſine aſpiratione. Sed hæc eius declaratio nobis nō ſatisfacit: vnde nos coacti ſupraſcripſimus tot variationes quot inuenimus, vt vnuſquiſq; videat, quòd plures ſunt ex eis quæ habēt aſpirationē. Et ecōtrà in trochiſcis de terra ſigillata Authoris noſtri, in quibus habetur hæc dictio, per omnes libros tā impreſſos, quā manuſcriptos, nulloq; volumine diſcrepāte, ſine aſpiratiōe, vt quilibet videre poteſt. Etenim ibi nō poteſt ſignificare lapidē hæmatitē: quia per ſe ipſe lapis ingreditur in ipſam cōpoſitionē. Nec Author bis inibi poſuiſſet dictum lapidē. Et licet ſit ridiculū legere, tamen pro meliori declaratione nō pudet nos ſubſcribere variatiōes, ſiue ſynonyma vocū, quæ per dictos libros in deſcriptione præfatorū trochiſcorū leguntur. Etenim omnes impreſsiones, quas vidimus, vniformiter habent, ſedenagi. Exemplariorū autem quæ adhuc extāt apud nos, ſex habēt ſedenigi, quatuor ſedenegi, quatuor ſedēgi, duo ſedegi: reliquorum verò ſingula ſingulas ſubſcriptas voces habēt: videlicet ſendenigi, ſedenigigi, ſedeningi, ſedemergi, & denegi. Quas variationes ne forte quis nos mēdacia ſcribere credat, ēt in aliis multis codicib. ſimiliter legimus,

mus, qui nűc apud nos nő sűt. Ergo huiusmodi vocabulű sine aspiratione, no séper significat lapidé hęmatité. Item pãdectarius quasi nil curãs si aspiratè vel nő scribatur, plures consimiles voces modò cű h, & modò sine h, tá pro lapide dicto quàm pro cãnabe, annotauit. Vt quilibet per se videre potest in his literis, scilicet cãnabs, lapis hæmatites, sadenegum, sadenegi, scehedenigi, scedenigi, scedenegű, sechedenichi, sedanegi, sedenach, sedenegi, sedenigi, seheg-nigi, senades, sédenigi &c. Ité ipse Pãdectarius habet alia cõsimilia vocabula, quæ nec lapidé, nec cãnabé significãt. Vt est sehedengi, quod dicit significare lac hordei. Et sadage, sadeg, sadegi, id est foliű Indű, id est malobatrű. Ité sadenig, id est pulegiű &c. Item in synonymis antiquis Auicennæ legűtur cõsimilia plura diuersæ significationis, modò cű aspiratione, modò sine ea, sic: Scehedenegi, vel sedenegi, est semé cãnabis: scedenegi, vel sedine, est hæmatites. Et inferius: Sedenegi, id est semé granati syluestris. Et in fine istius literæ: Sceienegi, id est amylű. Habet ad hæc Auicéna in quinto canone duo cap. vnű quod incipit sehedenigi, quod dicit esse semé arboris cãnabis: & aliud quod incipit sehemenigi, quod est interpretatum, iurasabra capestre. Quid auté sit iurasabrá cãpestre, ignoramus, nisi forte sit cãnabis syluester: quia simile Bellunensis suis interpretationibus notauit, in litera Alséme vt sehemenigi. Inquit enim: Alsemme est herba ex genere lacticiniorű, & granű eius nominatur shedanegiberi, id est cãnabis syluester. Causa breuitatis omittimus dicta aliorű, vt Simonis Genuésis, Auerrois, & cęterorű quonia cű supradictis in pluribus conueniűt. His igitur visis, est cõcludédű, quòd fere oĩa prædicta barbara vocabula, tã aspirata, quã nő aspirata, possűt æquiuoca dici, & quòd quodlibet ipsorű ad plura aptari potest. Et quoniã (vt credimus) omnia sunt corrupta & vitiata, difficile admodű est nesciéti peregrinas linguas, rectè interpretari ipsa vocabula: quoniã (vt habuimus à quodã Arabicæ linguæ satis perito viro) huiusmodi vocabula, & consimilia, atque dissimilia plura, Arabicè vt plurimű, nő descriptione, sed loquatione distinguűtur, & accétuatione ex qua pluries eadé dictio, duo, & quãdoq; tria diuersa potest significare: quemadmodum & in nostra lingua cõsimilia plura sunt, quæ non litera, sed accentu diuersa fiunt. Quapropter quandocunque reperiuntur huiusmodi vel consimilia vocabula, non sine alicuius periti Doctoris consilio, quicquam

quá de ipsis est præsumendũ. In præsentis verò Philonii confectione (vt dictũ est) lapis hæmatites est ponẽdus quia cõuenientior est cãnabis semine ad sanguinẽ restringendũ & c ad quæ valet ista confectio. Christophorus de Honestis autẽ scribẽs Philoniũ Persicũ, nõ sedenegi, vel simile, sed setaragi posuit, & exposuit esse tapsiã. Quod q̃ male vtrũq; posuerit, ex superioribus nostris declarationibus clare patet. Etiam ipse Christophorus in trochiscis de terra sigillata, pro sedenagi, quod ibi legitur, habet sedenegi, quod exponẽs dicit: id est, fumus terræ. Hinc subiũxit, dicẽs: Sed sataragi est quædã herba, quæ vocatur prassiũ, vel prassia. Vbi ẽt duos errores nõ paruos cõmisit, quoniã sedenegi nõ est fumus terræ, nec setaragi, siue sataragi est prassiũ &c. vt in superioribus apertè probauimus. Lapis hæmatites aũt idẽ est, quod lapis sanguineus: ab hæma, quod sanguis interpretatur. Vulgaris notitiæ est, sed species eius sunt plures: vnde à Dioscoride laudatur subniger, durus in se, sed friabilis &c. Durũ dixit, ad differẽtiã illius qui est tã tener & mollis: quẽ nõ potes ita leuiter tangere, quin inficiat tibi manũ. Et friabilẽ dixit respectu illius qui est durissimus, & difficillimè frãgitur: quo quidẽ ob suã duritiẽ vtũtur aurifices & argẽtarii ad perpoliendũ auri vel argẽti vasa, vt lucidiora fiant.

Christoph. de Honestis error de setaragi.

Lapis hæmatites.

De Castorio, seu Castoreo.

PEr castoriũ, siue castoreũ, intelligitur testiculus cuiusdã animalis, quod secũdũ Dioscoridẽ, Pliniũ & cæteros probos Authores, fiber dicitur & castor. Estq; ipsum animal, teste Plinio & cæteris Authorib. vt lutra, caudã tantũ habẽs lutræ dissimilem. Lutra autẽ murilego nõ multũ absimilis est. Quotidie in pluribus fluminibus, stagnis, lacubus, & aliis paludaceis, atq; aquaticis locis, in nostra Italia, sicut & in aliis prouinciis videtur. Vulgò sunt qui litrã, & sunt qui lontrã, quasi lutrã vocãt. Quapropter cũ sit fiber animal paruũ, lutræ videlicet magnitudinẽ nõ excedens, miramur quomodo habeat tã magnos testes, & dubitamus de iis qui vbique in officinis hodie pro castoris, siue fibri testiculis, venales habentur. Idq; vel eo maximè, quod Dioscorides, & plurimi Authores testãtur ipsum animal habere testiculos minimos, & spinæ dorsi adhærẽtes, vt porcus. Nos autẽ, adhuc nõ vidimus ipsum animal integrũ, nec viuũ, nec mortuũ, ex quo nõ possumus rectè de ipsis testiculis verã donare notitiã. Hoc tamẽ scitote, quod teste Hermolao Barbaro, atq; Brasaulo, testiculi lutræ valẽt ad omnia

Fiber seu castor.

Lutra.

Castoreum supplementa.

omnia quæ fibri testes. Et ideò loco castorei pôt poni testicu lus lutræ: vel secundũ Auic. capitulo de castoreo, loco eius ponitur quãtũ est ipsum de acoro, & medietas ipsius de pipere.

De Pyrethro.

PYrethri radix quæ passim hodie in officinis habetur, quã que fere in oĩbus mõtibus Italiæ herbarii colligunt, minime est vera: sed potius est radix apii mõtani, quã pyrethri. Nã folia ipsius plãtæ nõ staphylini, seu maratri (vt dicit Dioscorides) sed apii habẽt similitudinẽ. Quãuis etiã nonnulli peiori errore delapsi (vt testatur Hermolaus, & Brasaulus) nõ ista, sed quadam radice cuiusdã plantæ quæ vulgò draco vocatur, pro pyrethro vtũtur. Etenim illi male, sed isti peius agũt. Pyrethrũ verò, quod ab orientalibus plagis defertur, licet plã tam eius nõ viderimus, tamẽ in multis proprietatibus, & præcipue in educendo saliuã verius & efficacius probatur. Radices autẽ huius plantæ, quã (vt diximus) apiũ montanũ esse opinamur, accendunt quidem os & fauces vehementer ad instar ignis vrẽtis (quã ob causam deceptos fuisse recentiores credimus) sed nõ eo modo educunt saliuã, vt radices veri pyrethri: à qua proprietate, teste Dioscoride, radicem pyrethri saliuarem appellauere. Igitur qui Orientale pyrethrũ habere non potest, non debet hoc Italicum admittere pharmacis, sine meliori expertorum Physicorum consilio. *Saliuaris herba & radix.*

De Ramich.

RAmich est quædam cõpositio valde notabilis, & de ipsa dicetur in distinctione de trochiscis. Quære ibi.

Notanda quædam.

INsuper visum est nobis, in huiusmodi descriptionibus, aliqua notabilia subscribere, nõ minus necessaria, q̃ lectu digna. Igitur vbi dicit author: Cõfice cũ melle despumato, ꝙ sit quadruplũ põderis omniũ. hoc similiter dixit in cõfectiõe de musco dulci &c. Itẽ nota, ꝙ vbi dicit Author, Dosis eius est sicut cicer, aut faba parua, cũ eo ꝙ cõuenit ex potibus. intelligitur ꝙ debet sumi hæc cõfectio ab infirmo cũ illa re potabili quæ sibi magis cõuenit: vt puta cũ aqua lactucæ vel papaueris, vel cũ vino aut aqua simplici, vel cũ aliquo alio liquore cõueniẽti suæ ĩfirmitati. Sed hoc scire potius est medici, q̃ aromatarii. Præterea notandũ, ꝙ medicina opiata eadẽ pôt dici, quæ narcotica siue stupefactiua dicitur. Et opiata, ab ipso opio denoĩatur. Vnde sciẽdũ, ꝙ oĩs medicina opiata, id est quæ

recipit

Opiata omnis est stupefactiua & narcotica, sed nō cōtrà.

Opiatæ significatio.

recipit opiū in bona quātitate, potest dici stupefactiua & narcotica, sed nō ecōtrà: quia plures sunt medicinę narcoticæ, siue stupefactiuæ quæ nō recipiūt opiū, id est lacryma papaueris. Itē medicina opiata potest capi dupliciter: primò largè, videlicet quòd omnis medicina quæ recipit de opio, vel parum vel multū, dicitur opiata, propter ipsum opium quod recipit. Verūtamē sunt nōnullæ medicinæ, quæ recipiūt in tā modica quātitate opiū, quòd nō stupefaciūt, quæ quidē simpliciter & strictè loquēdo, nō possūt dici stupefactiuæ, licet sint opiatæ. Ponitur autē in eis opiū, vt temperet caliditatē aliquarū medicinarū, vel vt iuuet infermentādo &c. vt in quibusdā collyriis recipitur tā parū de opio, quod nullo modo stupefaciunt illa collyria. Secūdò verò strictè loquendo, illa est vera medicina opiata, stupefactiua, quæ habet sufficientē ad stupefaciendum opii quantitatē. Cùm igitur ponitur opiū in medicinis causa stupefactionis, oportet quòd ponatur ex ipso quantitas sufficiens. Verbi gratia, quòd ad minus cadāt in quamlibet dosim ipsius medicinæ, opii grana duo. Narcotica autē medicina dicitur secūdum aliquos, à quodā pisce, qui Græcè Νάρκη vocatur, Latinè autem torpedo. Qui piscis, vt Plinius narrat libri noni cap. 42. est ita stupefactiuus ob suā maximā frigiditatē quòd occultās se in limo, pisces supernatantes torpore afficit adeò vt ipsos torpētes & tanquā mortuos post deuoret. Item capite primo 32. libri, idē Plinius testatur, quòd ipsa torpedo attingens hamum pēdentē è filo, quod est ligatū in summitate calami, seu virgæ cuiuscunq; robustissimi piscatoris manu ipsam virgā tenētis, non solùm manus ipsa, sed totum corpus ipsius piscantis torpet, stupefit, atque impotens redditur. Igitur a dicto pisce, ipsa medicina dicitur narcotica, tanquā per similitudinē: quia sicut illa torpedo, ita & ipsa medicina facit hominem torpere, ac stupefieri. Vel narcoticæ dicitur a Ναρκόω verbo Græco, quod significat obstupefacio, vel (vt dicūt) facio intormētire. De stupefactiua aūt medicina, seu alienatiua, dicit Auicēna in secūdo canone tractatu primo cap. 4. post mediū: Et stupefactiua est medicina frigida, ex infrigidatione cuius, quam in mēbro facit, prouenit vt ponat substātiā spiritus deferētis ad ipsum virtutē motus, & sensus: frigida in complexione sua, & grossa in substantia sui, quare non vtuntur eo virtutes animales, & resoluitur siue permutatur complexio membri propter illud, & non recipit impressionem

Torpedo, piscis.

Narcoticū.

virtutum

virtutum animaliũ, ſicut opium, & iuſquiamus, & lactuca, & papauer nigrum, & mandragora, & ſimilia eis. Hæc Auicenna. Nota etiam, quòd duplex eſt ſtupefactiuum. Vnum videlicet, quod exhibitum inducit ſomnum, ſicut quandoque Philonium, & ſimilia ſæpe ob plurimam opij quantitatem. Alterũ eſt, quòd ſolam partẽ, cui obuiat, ſtupefacit, ſicut theriaca recens, & ſimilia. Poteſt etiam inſuper quæri, qualiter ſtupefaciãt medicinæ? Dicendum, quòd omne membrũ ſentiens, habet quandã mẽſuram frigoris terminati, cum ſuo calido: cui frigori ſi fiat additio frigoris incerta mẽſura ſeu ſuperflua, membrũ ſtupefacit. Et hoc modo omnes valde opiatæ medicinæ ſtupefaciunt. Item notandũ, quòd licet Author non dicat has Philonij confectiones non propinari debere ante ſex menſes: ſicut dicit de cõfectione Anacardina & Athanaſia &c. attamen ſemper ſubintelligitur. Vnde nota, quòd omnes medicinæ opiatæ, narcoticæ, ſtupefactiuæ, & eis conſimiles: necnõ & illæ in quibus cõmiſcetur aliquod ſimplex venenoſum ſeu perniciale, de quo timetur aut ſuſpicatur (vt eſt confectio Anacardina præfata, quæ pro anacardis tãtùm aſſeruatur) non ſunt propinandæ, niſi tranſactis ſex mẽſibus à ſui confectione, excepta aliqua vrgente neceſsitate: & tunc de conſilio phyſici periti. Quia Author monet nos in ſupracitato canone, qui incipit, Compingere & ſtupefacere, de propinatione narcoticorũ, dicens: Verum ſi excuſari poteſt, non propinari eſt melius: ſed ſi excuſari non poteſt, melius eſt vt non potui dentur, ſed adminiſtrare in emplaſtris tantùm eſt melior cura, vel ſaltẽ in ſuppoſitorijs & enematibus, ſi parum in emplaſtris contulerint. Et ſi cogeris propinare potui, fac cum timore & cautela. Et dare ea antiquiora, eſt minoris nocumẽti. Maturatur enim & digeritur cum rebus permiſtionis virtus narcotici. Hęc illæ. Igitur ex narcoticis, ſeu ſtupefactiuis, antiquiora ſunt meliora ad propinandũ: ergo nõ ante ſex mẽſes huiuſmodi ſunt adminiſtranda. Et licet dicat antiquiora, non tamen intendit antiquiſsima, quæ ob nimiam vetuſtatẽ iam amiſerunt virtutes ſuas. Quia teſte filio Serapionis in ſeptimo ſui Breuiarij, capitulo 34. authoritate Galeni: Philonium Perſicum vel ſimile ei, poſt ſecundum aut tertium aut quartum annum eſt magis iuuatiuum, & conſeruatur ſic vſq; ad decennium, quo tranſacto minuitur odor eius, & fit inſipidum, & debilitatur virtus eius &c. quapropter vltra tertiumdecimum annum iudicamus non eſſe adminiſtrandum.

Stupefactiuũ duplex.

Opiatarum & ſimiliũ vſus regula generalis.

Confectio Philonij, descriptione Hamech, filij Zachariæ &c. LVIII.

RAESENS descriptio licet principaliter habeat originem ab ipso Philone, vt dictum est suprà, tamē quia Hamech filius Zachariæ suo modo variauit eam, ideo intitulatur Cōfectio Philonis, aliter ab Hamech descripta &c. Et quanuis discordet ab illa in simplicibus, tamen vt patet in exordio, omnino concordat cum ipsa in proprietatibus & virtutibus. Vnde cùm dicit hic Author: Et est multę experiētiæ in sedatione dolorum & ægritudinū, quas diximus. supple suprà in propria & simplici Philonij descriptione.

De Nigella.

TAedio sa valde esset huius Nigellæ descriptio, si omnes Authorum opiniones hic inserere vellemus. Quoniā non desunt, qui nō decipiuntur in Nigella, Melāthio. Gith, Githone, papauere nigro, & illa re, quā falsò nigellā citrinā appellant, & qua pessimè pro nigella, & pro minori cardamomo fere omnes vtuntur (de qua mox dicemus.) Quia aliqui putāt tot esse varia simplicia, quot sunt prædicta vocabula. Et ecōtrà sunt alij qui credūt omnia præfata vocabula vnum & idem significare. Sed re vera nigella & melanthiū sunt vnū & idem. Nigella quidē Latinè, melanthion Gręcè.

Gith. Gith verò est nomen æquiuocū ad nigellā, & ad illam plantam quam vulgares grossiori vocabulo Githonē nominant & ad aliud. Et à similitudine putamus dictā esse illā herbam, Gith, siue Githōnē, quia cum gith vero, quod est melanthiū, id est nigella, aliquā habet similitudinē in qualitate capitū & nigredine seminis. Nam in aliis particularitatibus, puta in

Githon. foliis, floribus &c. multū differt Githon à nigella. Sicut etiā à similitudine quā habent capita nigellæ, id est melāthij, cum capitibus papaueris, putamus à Romanis dictū melanthiū (vt Diosc. scribit) papauer nigrū nuncupari. Nam scitur ꝙ virtutes & cęteræ proprietates vtriusq; papaueris, scilicet & nigellæ omnino cōtrariantur ad inuicem. Est enim papauer frigidū in 4. & nigella calida in tertio. Quapropter (vt dictū est) non nisi à similitudine Romani vocauerūt nigellam papauer nigrum. Igitur monendi sunt aromatarij, vt cùm inueniunt in aliqua medicinali cōpositione papauer nigrum, ne sumant nigellā: quia licet nomine sit nigella in numero papauerum, re tamen lōginqua est ab ipsis. Nigella autē, id est

melan

melanthium,& illa plãta Githon dicta vulgaris notitiæ sunt apud omnes. Verũtamen quid sit Githon apud antiquos nescimus. Cæterùm illa herba, quam falsò & abusiuè nigellam citrinam vocant (vt cõiectamus) cyminũ syluestre est, quod tertio libro à Dioscoride scribitur. Vbi ait illud habere semen in capitibus figura gith &c. ad literã omnia correspondent adinuicem, vt ipsam plantam cõtemplantes non latet.

De Folijs Rutæ.

Folia rutę, id est domesticę (de qua semp intelligitur, tanquã de notiori cũ absolutè describit) debẽt esse sicca, sed nõ excessiuè, vt tradidim⁹ de ipsis suprà in Diacymino secũdo. *Ruta absolutè.*

Sagzenea experta &c. LIX.

VARIE per varios libros inscribitur præsens cõfectio, quoniã sunt qui Zazenea, & qui Egetea, & qui Sazenea, & qui aliter & aliter habent. Rectius tamen inscribi debet Sagzenea, vt est in multis exemplaribus, & in filio Serapionis, & in Auicenna, & aliis pluribus.

De Myrrha.

ET de myrrha quid dicemus, quam veram nunquam valuimus videre? Nam illud quo pro myrrha cõmuniter vtuntur aromatarij, non esse myrrhã nec myrrhæ speciem, facillimè ab inquirentibus deprehenditur. Nam vbi amaritudo insupportabilis? Vbi odor suauissimus? Et quòd myrrha amara, imò amarissima sit, non solùm per Dioscoridẽ, & alios rei medicæ Authores, verumetiã & per sacrum euangelij Marci textum probatur, cùm legitur ꝙ Seruatori nostro Christo dederunt myrrhatum vinũ, quod cùm gustasset propter amaritudinẽ insupportabilem (vt nonnulli sancti viri contemplantur) non accepit. Et quòd myrrha sit odoratissima, bonum videlicet odorẽ spirans, & per eosdẽ Authores, & per sacros codices passim probari potest. Vnde illud Ecclesiastici 24. Quasi myrrha electa, dedi suauitatẽ odoris: & quasi storax &c. Hæc autẽ falsò vocata myrrha malè olet, & amaritudo eius est valde debilis. Et in cæteris notis ad quid amittemus tempus? Quoniã est vulgatum prouerbiũ: Quod patet expressè, nõ est probare necesse. Igitur aliquorum iudiciũ non est spernendum, qui dicunt istam officinarum myrrhã esse bdellij speciem. Et licet myrrhæ (vt testantur omnes fide digni Authores) sint plura genera & species, hæc tamen quam falsò diximus vocari myrrham (siquidem

myrrha est) ea certè est quæ à Dioscor. ergasima cognominatur, quę omniũ est deterrima: vel ea ab eodem authore damnata, aminęa dicta: quoniã aliarum specierũ esse posse nobis non videtur. Et si est vna de duabus prędictis, quæ ambæ sunt malæ, non videmus quomodo bene in medicinis recipi possit. Igitur cùm careamus vera myrrha, quid loco eius rectè ponendũ sit declarabimus: & dicemus ꝙ ex myrrha vera, stacte exprimitur, quę à nõnullis flos myrrhæ dicitur: quæ quidẽ nil aliud est, quàm pinguitudo ipsius myrrhæ: & loco myrrhæ, necnon & quorundam vnguentorum potest poni: quia vim calefaciẽdi, vt myrrha habet &c. vt author est Diosc. Et illa est optima, quæ est pura & odoratissima: cuiq; nil olei, aut alterius rei sit admistum. *Stacte.* Stacte igitur loco myrrhæ admittẽda est, quæ (vt dictũ est) pars myrrhę est, & non inferior, *Flos myrrhæ.* sed nobilior ipsa myrrha. Qua de re pinguedo, siue pinguitudo, & flos myrrhæ meritò dicitur. Stacte autẽ, vt pro- *Storax liquida.* bari potest per Serap. & alios plures, illa est, quæ ab ipso Serapione, styrax, siue mauis storax liquida appellatur. Nam ipse Serap. cap. de storace, quod incipit Miha, id est storax &c. primũ loquitur authoritate Isaac eben Amran, de pluribus speciebus storacis. Hinc cùm loquitur de liquida authoritate Dioscor. capitulũ ipsius Dioscor. de stacte ad literã ponit. Vnde quod Gręci stacten, Arabes storacem liquidam vocant. Item ipse Serap. cap. de myrrha, cuius principium est, Ler &c. ait: Et est de ipsa res quę dicitur bathnasas, & est grossa, à qua egreditur miha, id est storax liquida, quoniam exprimitur, & dicitur mirnastacten &c. Mirnastacten dixit, quasi diceret myrrhæ, siue myrrheam stacten. Ex quibus patet Græcorum stacten, storacem liquidam Arabum esse. Etenim storax apud Arabes est species myrrhę liquidæ, quam miham vocãt. Vnde Haliabbas etiam in 2. practicæ, cap. 41. ait: Storaca, & est species mihæ. Et de hoc melius dicetur in confectione de storace. Quam ob rem nil dubites apponere pro myrrha, optimam (si habes) styracẽ liquidã, id est stacten myrrhæ: vel storacem liquidã veram, ab optima storace expressam. Vel si non habes liquidã veram, præsentẽ apponito, & erit melius q̃ hoc quod pro myrrha vẽditur, quódq; ignoramus quid sit. Lege cætera in confectione de storace.

De Galbano.

GAlbanum equidẽ, vel galbanus est gũmi, siue lacryma, siue lac condensatum (quod Metopiũ Aegyptij & Syrij nuncupant) exceptũ è radice cuiusdã ferulaceæ plantæ: sicut

etiam opopanacium, sagapenum, euphorbiũ,& alia plura. Cuiusmodi ferularũ genera, pauci sunt(vt credimus)in Italia qui distinctè cognoscant. Hoc galbanũ,quo vtimur dubitamus an sit verum:quoniã licet in Dioscoride legatur,ꝙ habeat grauem odorẽ, tamen Ecclesiastici 24.inter optimè odorata cõnumeratur. Sic enim ibi legitur:Sicut cinnamomum & balsamũ aromatizans odorẽ dedi, quasi myrrha electa dedi suauitatẽ odoris, & quasi storax,siue styrax, & galbanus & vngula, & gutta &c. Veruntamen vt concedamus ipsum,quo vtimur esse verũ galbanũ,nõ tam fatebimur purum,sed varijs adulterijs vitiatũ:quandoquidẽ & Dios.tempore adulterabatur(vt ipse scribit)faba,fresa, & ammoniaco &c.Spurcitias autẽ, quæ sunt in eo docet Dios.in fine capituli amouere,his verbis: In feruentẽ aquã cõiicito galbanũ. Id cũ calore aquæ liquefactũ fuerit, supra se, quod est in eo inutile omne aget: fluitabũtq; in summo sordes omnes, q̃ facillimè hac ratione separabũtur. Est & alius purgandi modus.In raro puróq; linteolo colligatũ galbanũ, in ęnea pyxide,picatóve fictili suspẽdito, sic tamẽ ne fictilis fundũ glomer & inuolucrũ illud tãgat, operculatũq; in feruentẽ aquã demittito:sic enim,qđ vtile in eo est,in vas,quasi ꝑ colũ liquabitur. Quod verò lignosum in eo fuerit,in linteolo hęrebit.

Athanasia magna,&c. LX.

THANASIA secundũ Galeni interpretes, & Nicolaum Salernitanũ,& alios plures, interpretatur immortalitas. Athanatos enim Græcè,immortalis dicitur Latinè. Vnde Athanasia. Magna autẽ dicitur,ad differentiam minorum. Quoniam in quinto cap.Auicennæ,& in 7.Breuiarij filij Serap.& in x.practicæ Hali filij Abbas habẽtur maiores & minores huius nominis cõfectiones. Author noster maiorẽ tantùm(quam vocat magnã)posuit in hoc suo antidotario. Quámq; maiorẽ in prędictis authoribus dictam legis,non obstante ꝙ descriptio Hali in aliquibus paucis variet. Galenus autẽ in 8.de medicamentorum cõpositione secundum locos,sub hoc titulo habet vnam descriptionẽ paruã,& diuersam ab istis omnibus. Et in secũdo de antidotis, habet quandã tritariæ Athanasiæ descriptionẽ, quam asserit esse antidotũ Mithridatis,cuius cũ supradictis nulla est conueniẽtia. Paulus Aegineta etiã in 7.authoritate Oribasij,ponit athanasiæ cõfectionẽ differentem similiter ab omnibus

prædictis, sed in quibusdam paucis duntaxat cõcordat cum minori Auicennæ, & filii Serapionis. Præfatus autem Nicolaus habet suam Athanasiæ descriptionem longè diuersam ab reliquis, quæ apud aliquos habetur in frequẽti vsu. Romæ autem præsens filii Mesuæ frequentatur magis.

De hepate Adib, id est lupi.

ADib siue adip Arabicè, Latinè dicitur lupus. Et vt Author noster, filius Serapionis, & Auicenna, ex Galeni præcepto, hepar adib, id est lupi, additũ est huic cõpositioni, ad hoc, quia hepar siue ficatum, id est iecur lupi (quod idem est) valet multùm cõtra iecineris vitia: quãobrem hæc confectio est optima pro his qui hepatico morbo laborant. Ex quo etiã patet, quòd tam Author noster, quàm Auic. quàm etiã filius Serap. (vt putamus) ex Galeno sumpserũt pręsentem descriptionẽ. Et Galenus vel à Mithridate, à quo etiam aliam eiusdẽ nominis supradictã, vel ab alio ex antiquioribus medicis ipsam accepit, absq; tamen lupi hepate: quod (vt præfati testantur) ipse Galenus huiusmodi cõfectioni cõmisceri præcepit. Veruntamẽ Athanasiæ descriptionẽ cũ hepate lupi adhuc nõ legimus apud Galen. In nulla quippe prędictarum descriptionũ, quas ipsius esse cõmemorauimus, hepar lupi habetur. Hali aũt in sua descriptione, habet Latinè hepar lupi. Sed nõ dicit, vt cæteri, ex præcepto Galeni esse additum huiusmodi cõfectioni. Lupus autẽ notũ animal est, & præcipuè pastoribus. Quod quidẽ animal licet sit rapacissimũ, tamen plures habet virtutes, & operationes. Multæ enim corporis ipsius partes medicinę vsui perquã maximè expetũtur.

De cornu capræ.

ESt animaduertendum, quòd in pręsenti cõfectione tantummodo debet esse cornu dextrũ capræ. Illa verò clausula: Et in alio de cornibus cerui, est addita à librariis, fortè ab aliquo exemplari mendoso transcripta. Sed secundũ veritatem, in multis exemplaribus non legitur. Minimè etiã in descriptionibus filii Serapionis, & Hali, in quibus est simpliciter scriptũ: Cornu dextri ex cornibus capræ. Item sciendũ, quòd Auic. in v. cap. bis ponit eandem descriptionẽ. Primò, ponit ipsam in tractatu primo primæ summæ, sub nomine Athanasiæ. Secundò, in tractatu sexto secundæ summæ, ad duritiem hepatis, habet ipsammet confectionẽ. In vtroq; autem loco legitur simpliciter: Cornu dextri de cornibus capræ. Ergo nõ est ponendũ ceruinũ, non obstante, quòd ceruinum non minus cõpetit quàm caprinũ. Nec caprinũ cornu

nu secundum virtutes & proprietates inferius est ceruino. Vnde Serapio cap.468.de cornibus,authoritate Galeni, ait: Plurimũ quod administratur ex cornu,est ceruinũ,& caprinum.Et postea de ceruino tantùm loquẽs subiicuit caprinũ, innuens habere consimiles virtutes & proprietates. Si ergo vtrunq; sit vnius & eiusdẽ virtutis,desinamus quærere quare Author potius posuerit caprinũ in hãc confectionem,quàm ceruinum:& dicamus sic ei placuisse,cui causa,quæ nobis est occulta,erat manifesta. Certe nõ est nostrũ ab Authoris intentione deuiare,nisi aliquis medicus(de perito loquor)pręcipiat aromatario, vt loco cornu capræ, substituat ceruinũ cornu. Quoniam nõ solùm in hoc,sed & in omnibus compositionibus medicus habet potestatẽ, vt sibi pro suis infirmis magis videtur expediens,addendi, minuendi, cõmutandive simplicia &c.Pręterea,dicet aliquis:Quare Author potius dextrum, quàm sinistrũ sumendum præcepit? Respondendum, quòd membrorũ animalium aliud est excellentius alio.Et non est concedendum, quòd cornua in animali sint vnum membrũ:quia sicut de ossibus, de carnibus, & cæteris partibus, probatur vnum præstantius alio in suis operationibus, sic etiam de cornibus est tenendum. Et fortasse quia dextrum cornu ob frequentiorem exercitationem efficitur melius.Nam capræ cum ad pugnam mutuam prouocantur, vtplurimũ cornu dextro petunt propugnãtes, & oppugnantes.Quod autem dicit Manardus, superstitiosè sumi potius dextrum quàm sinistrũ,nobis nõ placet:quia (vt fertur) iste Ioannes filius Mesuæ non fuit idololatra,nec superstitiosus, sed timens Deum, & sanctissimus vir Christianus, vt initia operum suorũ demonstrant,Si igitur ab Auic.& Serapionis filio, & ab Hali filio Abbas & cæteris esset superstitiosè positum, certè ab isto sancto viro fuit reprobatum. Fatemur enim ipsum,cum supportatione,Manardo doctiorem: necnon & in arte medica peritiorem.O vtinam hac nostra tempestate fuisset nobis concessa tanti viri præsentia, quia aperiret nobis qualiter sapienter & nõ superstitiosè, cornu capræ dextrum sit positum in præsenti confectione. *Cornuum laus & eorum virtus.*

Dia sulphur &c. LXI.

AB ipso sulphure, quod recipit, præsens confectio denominatur. In Ioanne Serapionis, & Auicenna: & Hali Abbas habentur diasulphuris descriptiones, in multis ab ista diuersas.

Nonnulli ſcribunt per f, Diaſulfur, & ſulfur, quod nihil refert. Idem enim eſt, rectius tamen per ph, ſcribitur.

De Sulphure.

Licet Sulphur ſit ab omnibus cognitũ, non tamen omnes eius ſpecies pluribus ſunt notæ (ſi ſpecies dici poſſunt, vel differentiæ.) Igitur aliquas quæ haberi poſſunt, edocebimus. Eſt vna ſulphuris differẽtia, quæ paſsim in officinis habetur forma cylindracea, quod nobis videtur poſt ſui purgationem, & liquationẽ in igne, fuſum eſſe in fiſtulas cannarum, & exinde coagulatũ extractũ, cuius color eſt ſubcitrinus, tendens aliquantulum ad albedinẽ. Eſt & aliud ſulphur declinans ad rubedinẽ, & hoc eſt pluries decoctũ. Eſt & aliud valde citrinum, quod licet ſit in igne purgatũ, tamen non eſt multùm decoctum, vt duo ſupradicta. Et hoc ſemper in magnas partes concretum venditur. Aliud inuenitur valde citrinum, cuiuſmodi propriis manibus apud Puteolanã ciuitatẽ collegimus, per ora quorundã foraminũ fumigantiũ in colſibus circũcirca vallẽ, & in ipſa valle, quæ ab incolis loci Sulphurata dicitur, in qua magna ſulphuris copia à natura procreatur. Quod quidẽ ſulphur & purius eſt omni alio, & propriè illud quod nõ vidit ignis, quódq; ſæpius ab Authoribus in cõpoſitionibus expetitur, quẽadmodum & Author noſter in præſenti confectione. Vocatur autẽ hoc à multis ſulphur viuũ, & ſulphur virgo, (vt more ipſorũ loquar) & ab aliis (vt diximus) ſulphur quod nõ vidit ignis, dicitur. Verũtamen ſi hoc non poteſt haberi, ſupradictũ citrinũ ſubſtituatur. Inuenitur etiã aliud ſulphur, quod ignis non tetigit, quódq; ſimiliter ſulphur viuũ, & lapis ſulphuris vocatur à nõnullis vulgaribus. Quod quidẽ eſt cinericiũ totũ, nihil habens citrinitatis, quodq; à pluribus imperitis potius iudicatur eſſe lutũ figuli, crudũ ſupple, quàm ſulphur, ob maximã ſimilitudinẽ quam habet cũ cretacea terra. Sed cùm probatur in igne, inflammatur libẽtius, & totũ crematur citius & melius, quàm quodlibet prædictorũ. Eſt præterea aliud ſulphur petroſum & terroſum, quod eſt ſicut extrahitur è minera antequàm ſit in igne purgatũ, quod certe propter ſuas ſpurcitias in re medica nõ approbatur. Aliæ plures inſuper ſulphuris varietates ſecundũ loca reperiũtur, de quibus multa loqui ſuperuacaneum, cùm apud nos nõ ſint, tum etiã, quia omnes ſulphuris ſpecies ferè eandẽ habent virtutẽ, & proprietatẽ. Omnes enim in quarto calfaciũt gradu. Sed ad faciendũ oleũ de ſulphure, melius eſt quod purius, & quod non eſt cognitũ igni:

Sulphuris plures ſpecies.

Sulphur quod nõ vidit ignis.

Sulphur viuum.

Sulphur virgo.

Lapis ſulphuris.

quale

quale fit Romæ pluribus modis,& per sublimationē, & per descēsionē &c. Quod quidē oleū ad multa valet,& præcipuè ad fistulas,& ad curanda oris hulcera,quas cāchrenas appellant. Quibus nil melius,quàm dictū oleū:in quo madefacta pēnæ aut alicuius festucæ extremitate,ipsa hulcera semel aut bis,leui cōtactu perungūtur,& cōtinuò mortificata sanātur.

Confectio de storace &c. LXII.

DESCRIBITVR hæc confectio à filio Serapionis in 7. Breuiarii, cap.8. Cuius inscriptio est,Confectio ad resolutionē naturæ &c. ponitur etiā à Rhasi,in nono ad Almansorē, cap. de fluxu vētris. Sed differūt inter se ipsi Authores, videlicet quòd filius Serapionis non habet olibanū, & Rhasis non habet crocum. Author noster autem vtrunque habet.

De Storace, & Myrrha.

STorax siue styrax (quod rectius vt diximus) nō est aliud quàm species myrrhæ. Nā Diosc. post descriptionē specierum myrrhæ,immediatè subiunxit capitulum de styrace. Serapio aūt capitulo de storace,ad authoritatē Diosc. descripto,sub nomine storacis liquidæ cōprehendit caput Dioscoridis de stacte,quæ est pinguitudo myrrhæ:cui cōtinuò subiunxit capitulū dicti Diosc. de styrace,vbi dicit:Et storax est species meha,siue miha. Miha autē siue meha secundū ipsum, est storax liquida. Et quæ ex myrrha exprimitur,debet hic intelligi scilicet stacte, quæ etiā myrrha liquida potest dici. nam aliter nō erit consonū. Myrrha verò nō liquida ab ipso Serap. vocatur Ler,& bathnasas. Vnde idē Serapio capitulo de myrrha,secundū authoritatē Diosc. dicit:Et est de ipsa res quæ dicitur bathnasas,& est grossa,à qua egreditur miha, id est storax liquida quādo exprimitur, & dicitur mirnastactē. Et est de ea,quæ dicitur aizen,& est pinguis multùm : & arbor eius est in terra, quæ dicitur Partemia, & est pinguis : & quādo exprimitur succus,egreditur velut storax multū. Hæc Serapio. Ex quibus patet,quòd styrax, id est storax nō multum elongatur à myrrha,& per cōsequēs, potest dici species myrrhæ. Etiā Diosc. cap. de styrace dicit,quòd inuenitur styrax siue styracis lachryma perlucida, & myrrhæ æmula. Etiā per ipsos Authores probatur, quòd tam de speciebus myrrhæ, quàm de styrace liquor exprimitur velut mel. Sed liquor myrrhæ, à Græcis stacte dicitur. Liquoris autē styracis,à Diosc. non scribitur particulare nomē,bene autē potest

Myrrha liquida.

Stacte.

subintelligi mel styracis. Arabes verò, teste ipso Serapione, vtrunq; liquorẽ storacẽ liquidam appellãt. Styrax autem liquida è myrrha, id est stacte, parũ aut nihil differt à myrrha, in odore, sapore, & virtute. Et sicut myrrha est odoratior, amarior, & præstãtior styrace, ita stacte quod est mel myrrhæ, est odoratior, & amarior, necnon & nobilior styracis melle. Quamobrem hæc storax liquida, quam aliqui sigiam vocant, qua & pro vera storace liquida vtuntur omnes, non potest esse mel myrrhæ, id est stacte, vt volũt Brasaulus, & recentiorũ nonnulli. Non enim habet cõditiones stactes. Nos enim opinati sumus potius esse mel styracis, adulteratum tamen, quàm stactẽ myrrhæ. Styrax autẽ, siue storax nõ liquida, vt cõmunis opinio medicorũ tenet, est ipsa qua vtimur, quæ vulgò dicitur storax calamita, & per varios Authores legitur styrax, storax sicca, & ambra, seu lubne, aut lubue, seu storax heremitarũ, & thus siue incensum, siue thymiama Iudæorũ, & cozumbrũ, & storax rubea, & aliis pluribus nominibus appellatur. Quãuis sit & alia storacis species, quæ peculiari nomine storax rubea nũcupatur, vt in cõfectione aliptæ muscatæ Nicolai legitur, vbi ingreditur & storax calamita, & storax rubea. Et propriè est illa, quæ assimilatur maci, quæ scribitur à Serap. ꝙ est exterior cortex fructus ipsius storacis. Doctor autem noster in præsenti descriptione petit storacẽ liquidã, vt Rhasis. Filius Serap. aũt habet simpliciter storacẽ. Sed quia (vt dictũ est suprà) Arabes tã stactẽ, quàm mel storacis, storacẽ liquidam vocãt, stactẽ tanquã meliorẽ speciẽ storacis liquidæ nos hic apponendam esse cõsulimus. Vbi autẽ quæritur mel storacis, manifestè intelligitur stactẽ non esse apponendã. Sed quia stacte vera minimè hac nostra tempestate haberi potest, vel si habetur (quod haud credimus) nõ caret plurimis adulterationũ vitiis, eius loco vtẽdũ melle styracis puro censemus. Si autẽ purum mel styracis non inuenitur, storax sicca pro eo erit cõmodissima: quoniã ita (vt diximus) habet filius Serapionis, per storacem absolutè descriptã, semper intelligitur sicca. Præterea Author in hac descriptione etiã myrrhã petit, qua vera nos carere suprà diximus in Sagzenca, & quòd pro ea debemus sumere stactẽ. hic autẽ (quia stacte non habetur) dicimus, quòd loco myrrhæ, post stactẽ, melius est substituere bonã storacẽ calamitam, quàm illã falsò vocatã myrrhã. Et secũdũ aliquos, gũmi hederæ optimũ, in myrrhæ vicẽ apponere nõ vituperamus, tametsi myrrhã perfectè supplere nequeat, neq; cũ ea cõparari.

Styrax liquida. *Sigia.* *Brasauli error de styrace liquida.* *Storax calamita.* *Storax rubea.* *Storax absolutè.*

DIST

DISTINCTIO TERTIA.

Tertia distinctio est de medicinis solutiuis, quarum quædam sunt aloeticæ &c. LXIII.

NCIPIENS Author suam tertiam distinctionẽ, premisit prefatiunculã, per quã declarat ꝙ ex diuersis simplicibus solutiuis, diuersa conficiuntur pharmaca &c. & tanquã aliis nobiliorẽ, picrã Galeni in capite ipsius distinctionis collocauit. Vnde sequitur.

Hiera picra Galeni, nomen habet ab amaritudine &c. LXIIII.

IERA Græcè Latinè dicitur sacra: vnde hierarchia, id est sacer principatus, & alia plura cõponuntur. Picra autẽ per c, seu per k, & nõ per g, (vt mẽdosè legitur in multis libris) amara interpretatur. Per g, verò pigra, tarda diceretur, quod non conuenit. Nam Græcè πικρὰ scribitur, & πικρὸς Græcè, Latinè amarũ significat. Vnde hiera picra, vel pikra, id est sacra amara, & subintelligitur confectio seu medicinalis compositio. Et hiera ab effectu ipsius cõfectionis, picra autem ab amaritudine quam ipsa confectio habet, ob magnam quãtitatẽ aloes quã recipit, denominatur. Et quãuis etiam sine aloe reperiantur hieræ, & recipiãt alterius simplicis, puta colocynthidis, & similium amaritudinem: nõ tamen præcisè cognominantur picræ. Solummodo illa quæ recipit aloen, cognominatur picra anthonomasticè, ad differentiam aliarũ quæ non recipiunt aloen. Hiera autem Latinè cum h, & per i, & non absq; aspiratione & per y, vt mẽdosi libri habent. Præterea sciendũ, ꝙ filius Serapionis, & Auicenna habent hieræ picræ, Galeni descriptiones, in nullo penitus ab ista discrepãtes. Illud autem quod dicit Luminare Maius, scilicet quòd ipsi habent xylobalsamum, vt Galenus, filius Mesuæ verò habet xyloaloen, nõ est Authori nostro imputandum, quia ex errore librariorũ prouenit, vt probari potest per plures q̃ 27. antiquos libros quos scimus habere xylobalsamũ scriptũ, & non xyloaloen. Hali filius Abbas autem in decimo practicæ, suã habet hieræ picræ descriptionẽ, sine Gal. nomine, in omnibus cõcordãtem cum pre-

tatis

satis, præterquam quod loco xylobalsani, habet cardamomum Et quod infrà dicit: Medicorum quidam xylobalsani addūt partē &c. Et loco casiæ, habet selichæ, quod idē est quod casia lignea. Et loco cinnamomi, habet darasini: quod rectius darsini vel darseni, quod est cinnamomū electū &c. Itē sciendū duximus, quòd licet hæc præsens hieræ picræ confectio à præfatis Doctoribus adscribatur Galeno, attamen Galenus non fuit ipsius principalis Author, vt mox patebit per ipsius Galeni scripta: necnon & probari potest per filiū Serapionis, in principio descriptionis hieræ aloës, vbi sic ait: Quidā componunt eam, secundum quod composuit eam Andromachus &c. & prosequitur per aureos omnia quæ Galenus per drachmas narrat. Andromachus autem fuit ante Galeni tempora, qui & ab ipso Galeno magnopere cōmendatur: vt qui quāplurima àlia ipsius andromachi medicamina in suis operibus commiscet: & in 2. de Medicamentorum compositione secundum locos, vbi loquitur de iis qui ex stomachi vitio capite dolent, scribit huiusmodi hierę picræ confectionem non à se, sed ab alio inuētam: & per anticipationē, subticet illhic Authoris personam, dicens: Cęterū deterrima fit dispositio ob prauos humores, qui in tunicas ventris se receperunt ita vt vix elui possint. Quorum præstantissimum præsidium est medicamen ex aloë præparatum, quod nonnulli quidem vocant picram, hoc est amarā: nonnulli ipsum hieram ex aloë: ac iniiciunt quidem cētum aloës drachmas, sex autem aliorum singulorum, quæ & ipsa sex sunt numero: cinnamomi, spicæ nardi, xylobalsami, mastiches Chiæ, asari croci. Præstantius autem fit medicamentum, si minus aloës indideris. Mihi enim videtur magna ipsius copia esse centum drachmas, si cum aliorū proportione conferatur. Atqui nonnunquam ex nonaginta drachmis ipsam composui, necnō ex octoginta. Quinetiam ex pauciore nōnunquā croco, quod nonnulla ex his quæ ei adiiciuntur, caput feriūt: quod & ex solo croci odore frequenter nobis accidit. Quare optimam ipsius compositionem iudico, quæ drachmis nonaginta aloës, croci quinq; constat. Hac vtor: & cętera quę sequuntur vsq; Exhibeo, hinc sequitur: præterea quibus vēter prohibetur & mulieribus quæ non probè purgātur, in quibus efficatius est quum quadraginta aloës drachmas, sex autem croci acceperit. Ac melius est carpesium, in vicem asari capere. Composui autem ipsum aliquādo, ambobus quoq; iniectis. Hæc Galenus. Et in præfati operis octauo, scribens

stom

ſtomachicas Andromachi facultates:declarat ipſum authorem huiuſmodi hierę cōpoſitionis,& ait. Cùm Andromachus inſcripſiſſet ſtomachicæ.deinde ſic incipit: Ad ſtomachicos,Hiera qua vtor.Deinde totam ipſius cōpoſitionē ordine tradit,quæ in hunc modū habet:Iunci odori floris, xylobalſami,maſtiches,croci,nardi Indicæ,aſari,cinnamomi, ſingulorum drachmæ ſex:aloes elotæ drachmæ centū.Simul leuigata reponito,datóq; ieiuno coclearia duo,alii vnū cum aquæ frigidæ aut calidæ cyatis quatuor exhibent.Hęc igitur Andromachus tradidit,& cætera queadmodum in propoſita hiera videmus.Hinc ipſe Galenus addit:Quam huius temporis medici Romæ ferè omnes picram,hoc eſt amaram nominant:quoniam hieræ nomen,de ea quæ ex colocynthide, hoc eſt cucurbita ſylueſtri conſtat,pronunciandū cēſuerūt. Qui verò ante nos Romæ medicinam exercuerūt, duas nominantes hieras,appoſuerunt ipſis diſtinctionis gratia. alteri ſanè Dia colocynthidos,alteri Dia aloes,in hunc modum ſcribentes:Hiera dia colocynthidos,Hiera dia aloes Itaque hiera dia aloes,bifariàm paratur à nonnullis, ſicut Andromachi hiera ad centum aloes drachmas, aliorum ſingulorū drachmæ ſex:à nonnullis non ſex,ſed octo miſcentur:quidā verò in aloes octoginta drachmas,ſex aliorum miſcent:plerique igitur medicamentis quæ aloe miſcētur,numero ſex etiā iunci odori florē apponūt.Præterea aloen ipſam Andromachus lotā,aliorū nonnulli ſic, nonnulli illotam iniiciūt. Nos autē ſcire nūc cōuenit,aluo ſubducendæ magis eſſe idoneā aloen illotā : deponere autem multū virtutis medicamētoſæ lotā.Et cætera,vſq; quo nauſeāt min⁹ aut magis. Hinc proſequitur,de huiuſmodi hiera,dicēs:Hæc igitur noxii humoris euacuatio,ex ſola aloe præſtatur,vt quæ vim habeat purgatoriā non valentē,ſed vt ventris regionem iis quæ attingit poſsit purgare.Et ſi copioſior quandoque fuerit exhibita,vſq; ad iecoris loca peruenit,non tamen totū corpus aloe purgat.At ex his quę ipſi miſcētur maſtiche ſanè ceu apta ſtomacho,gratiq; odoris,& confringendæ vt aloes medicamentoſę efficax additur.Cinnamomū etiā præter hæc ꝙ tenuiſsimarū ſit partium,vt ventris meatus ſimul adaperiat, abſtergat,extenuetq; ſi quid viſcoſum craſsúmve humorib⁹ inhæreſcat &c.vſq; vſus diſpoſitionem corrigit.Hinc etiam ſubiungit:Verùm picra(de hac enim nobis ſermo eſt) quēadmodum cinnamomū,ita & alia partim ſtomacho apta, partim vt tenuia & abſterſoria aſſumit:robore quidē longe

ge cinnamomo inferiora:genus autem idē facultatis haben tia.Hæc ille.Item infrà cùm scribit Asclepiadis stomachica medicamenta.ponit antidotum vocatū hiera Themisonis, quod quidē ab dicti Asclepiadis operib⁹ accepit: & est ipsamet huiusce præfatæ hieræ descriptio, quæ talis est: Aloes drachmæ centum, masticnes vncia vna,croci tantūdem,nardi Indicæ,cinnamomi capobalsami,assari, singulorum vncia vna.Contundito,incernitóq; cribro tenuissimo ,seruatóq; &c. vsque inspergi possit.Hinc subscripsit dicens: Hæc sanè Asclepiades de proposito medicamento disseruit.Inspiciamus autem primum,in medicamentorum (quibus illud constat)quātitate,quatenus consentit,dissentitq; deinde ordine ipsius titulo,& vsu.In mistura sanè medicamentorum inter se concordarunt & Andromachus & Asclepiades, ꝙ oloes drachmas centū iniiciunt:discordarūt autem,ꝙ Asclepiades simpliciter aloes scripserit,Andromachus vero elotæ addiderit.Item ꝙ Asclepiades aliorum vnciā miscuerit, hoc est pondo drachmas argēteas octo,aut septem semissem:sex autem Andromachus.Præterea, quòd Asclepiades balsami fructum,Andromachus xylobalsamū iniicit.Ad hæc ꝙ neutiquā Asclepiades florē iunci odori miscet &c.Etiā ipse Galenus libro septimo de morbis curandis,hanc picræ descriptionem sub his verbis narrat:Expedit ergo paratam habere quā omnes medici picram,id est amarā vocant:atq; hanc dupliciter confectam,vtique ex aloe elota,& non elota. Admiscentur autem huic,cinnamomum,& xylobalsamum,& asarum,& spica nardi,& crocum,& Chia mastiche.Sumpto autem horum cuiusq; drachmæ sex, vnius aloes drachmæ centum &c.Item libro sexto de sanitate tuenda,scribit ipsam picram tripliciter à se cōfectā,Necnon & aliis in locis ipsam tangit vt in quinto dicti libri de sanitate tuenda,& in primo lib.de locis affectis, & primo cap.quarti libri de locis affectis &c.Ex quo certè,quia ab eo tam celebriter tot libris describitur,meritò ,poti⁹ quām Andromachi aut alterius hiera picra Galeni nūcupari debet.Etiam ex supradictis plura possunt colligi,videlicet,quòd Arabes præsentis hieræ descriptionem ex Galeni libris acceperint,Galenus autem ab Andromacho Asclepiadéq;:Asclepiades verò Themisone excerpsit.Et quamuis quilibet in aliquibus paucis discordet ab cęteris,tamen intētio omnibus vna eadéq; fuit.Et sicut dictum est suprà de descriptionibus Philonis, ita dicendum de huius hieræ picræ descriptionibus:quoniam & in aloe,&

Hieræ Asclepiadis descriptio.

Hiera picra quare dicatur Galeni.

cæter

cæteris simplicibus, omnes (vt patet) aliquo modo variāt. Habet Andromachus iūcū odorū, id est schœnū, quod & squinantum dicitur: quod quidem Galenus in priori suprà notata, quasi in sua non habet. Minimum etenim Asclepiades, Andromachus & Galenus de quolibet aliorū simpliciū ponunt drachmas sex: Asclepiades verò octo, & loco xylobalsami habet carpobalsamum. Arabes autem, vt Author noster filius Serapionis, & Auicenna, vtrunq; susceperunt, scilicet carpobalsamum, & xylobalsamum, necnō & casiam nigrā, id est ligneam addunt &c. Hali filius Abbas, & Nicolaus Salernitanus, & quàm plurimi alii, aliter & aliter habēt. Et inde prouenit quòd eadem descriptio, ex diuersis Authoribus, variis habetur modis. Descriptio autem Authoris nostri pręsens intitulari debet, Hiera picra Galeni, siue Hieradia aloes siue Confectio ex aloe, & similia: secūdū cōmunē traditionē Arabicam. Et descriptio Nicolai debet nominari Hiera secūdum descriptionē Nicolai, & sic de singulis eodē modo quo diximus de Philonii descriptionibus. Nā etsi Arabes ponant aloen duplicato pondere ad alias medicinas, non tamen elōgantur ab Græcorum intentione. Siquidem facta diligenti calculatione ponderum omnium medicinarum, de consimili per drachmas, vt Galenus & Andromachus fecerunt de vnoquoque simplici sex drachmas accipiendo. Cùm præter aloen, ista sint octo simplicia, duplicatum pondus aloes ad nonaginta & sex drachmas ascendit. Manardus autem nō rectè sentit, ponendam esse aloen triplicato pondere, in ista Arabū descriptione. Quia si Galeno videtur esse magna quātitas centum drachmæ, quantò magis si triplicato pondere poneretur ex quo facta calculatione de consimili, ad summā centum quadragintaquatuor drachmarum ascēdit? Et si aliquis dicat, quòd in Galeno sunt sex simplicia præter aloen, in authore nostro autē octo, ita quòd proportionaliter cōputando, in illa Galeni sunt dictorū simpliciū triginta & sex drachmæ, & in ista filii Mesuæ 48. Et si centū aloes drachmæ, sunt satis ad 36. nō tamen sufficiunt ad 48. Igitur si pōdus aliorū simpliciū multiplicatur, & summā aloes etiā necesse est multiplicari. Ad hoc respondēdū, ꝙ ab Authore nostro, & cæteris Arabibus, omnia summa cum diligētia sunt pōderata, necnō & digna proportione taxata. Nam etsi ad illam Galeni, vel (vt melius dicamus) Andromachi descriptionem non correspondet: benè autē, imò optimè correspōdet ad illam Asclepiadis. vtraq; enim descriptio ab ipso Galeno *Manardi error de Hiera.*

posi

posita est. Etenim Aesclepiadis descriptio, etsi præter aloën, habet tantùm sex simplicia, de quolibet autem simplici recipit vnciam vnam, scilicet drachmas octo, ita quòd omnium summa, quadraginta & octo drachmas habet, quam summam octo simplicia istius descriptionis authoris nostri similiter complent, accipiendo (vt suprà fecimus) de quolibet simplici sex drachmas. Et sic author noster pro 48. drachmis illorum simplicium, 96. drachmas aloës inijcit. Asclepiades verò centum. In quatuor ergo drachmis præfatæ aloës, differunt inter se. Minimum quippe discrimen, nec de eo curandum. Ab ipso nempe Galeno, in minori quantitate sumpta magis commendatur. Qui & asserit se ex nonaginta, & quandoque ex quadraginta drachmis aloës, dictum antidotum confecisse. Igitur hanc hieræ picræ Galeni compositionem ab Authore nostro traditam, esse laudabilem, & virtuosam, & bene ordinatam censemus: nec ponenda est aloe triplicato pondere, vt Manardus dixit. Cæterùm nõ est credendum aliquibus iunioribus asserentibus illa duo simplicia addita in hanc descriptionem, esse mendosè posita: quia qui bene perscrutatur, omnia in Galeno per varias hieras reperiet. Etenim squinantũ ex hiera Andromachi suscepisse Arabes, nullus dubitat. Casiam autẽ forsan acceperunt ex hiera Lamponis Pelusiotæ, quam ipse Galenus immediatè post suprascriptam Andromachi descriptionẽ, authoritate ipsius Andromachi scribit. Quæ quidem (vt inibi legitur) ad eadem valet, ad quæ & Dia aloes præfata, cuius descriptio sic incipit: Cinnamomi, calami aromatici, casiæ nigræ, xylobalsami, iunci odori floris &c. Fortasse etiam ab aliquo Galeni opere quo nos caremus, integram descriptionem acceperũt ipsi Arabes. In confesso enim est, nonnulla Galeni opuscula impresentiarum non reperiri, quæ apud antiquiores maximo habebantur in prætio. His visis sciendum etiam, quòd Author noster in suo opere de ægritudinibus celebri, capitulo de cura sodæ à permistione coleræ nigræ & flegmatis, habet aliam Hieræ Andromachi descriptionem maximè differentem ab ista. Quare considerãdum Andromachũ plures. & varias composuisse hieras.

De Asaro & carpesio.

NOtandũ ꝙ quando Galenus iubet ponere carpesiũ pro asaro, debet intelligi pro illis infirmitatibus duntaxat, pro quibus ille ponebat, scilicet ꝓ illis quibꝰ vẽter prohibetur, & pro mulieribus quæ nõ probè purgantur. Verũtamẽ scien

ſciendum etiam, quòd carpeſium (vt legentem Galenũ & cæteros de carpeſio, & Dioſcor. & cæteros de aſaro non latet) habet eaſdẽ ferè virtutes & proprietates, quas aſarũ habet, & ꝗ magis confortat quàm aſarũ. Quare in defectu aſari, licitè poteſt vbiq; pro eo ſubminiſtrari carpeſium. In Carpeſio autẽ nonnulli dubitãt, ſi eſt cubeba, an non: quorũ vnus Braſaulus. Nos verò pro certo tenemus carpeſiũ eſſe cubebam, & probamus per Auic. & per filiũ Serapionis, in huiuſmodi hieræ picræ Galeni deſcriptionibus: qui eo in loco, in quo Gal. carpeſium poſuit, ipſi cubebas habent. Auicen. quidem ſic ait: Et aſarũ, quoniã ineſt ei adiutoriũ ad ſolutionẽ faciẽdam & pręcipitationẽ humiditatũ: & quandoq; ponuntur loco eius cubebæ, & ſunt ſubtiles. Hæc Auicen. Filius Serapionis autẽ ſic habet: Et fit bona hęc medicina, ſi proiecerimus loco aſari kerkeſebe, & eſt cubebe. Et ego quidẽ iam cõpoſui in quibuſdã horis, & proieci ex vtriſq; ſimul. Hæc filius Serapionis. Item Serap. cap. 27. quod incipit, Zurũbet: in authoritate Galeni (quam etiã aſſerit eſſe & Pauli ad literam, ſicut & Galeni) dicit: Et eſt in virtute ſua ſimile caſiæ ligneæ & cubebis. Et Paulus lib. 7. in Arnabo, quod eſt ipſum zurumbet Serapionis, eo in loco habet carpeſium. Sic enim ait: Caſiæ & carpeſio ſimile &c. Item Simon Ianuen. & Pandectarius in litera kubebe, teſtantur Græcè vocari carpeſiũ, non obſtante ꝙ apud ipſos ſemibarbarè legatur carpiſion. Hoc etiã confirmat Hermolaus in corollario 759. quod eſt de myrto ſylueſtri, ſcilicet ꝙ cubeba apud Galenũ carpeſium vocatur. Ex quibus & aliis pluribus authoritatibus, clarè cõſtat carpeſium Græcorũ, veras Arabum cubebas eſſe, de quibus ſufficienter à nobis dictum eſt in confectione alia Galeni. Inſuper monendi ſunt aromatarij ne inconſulto medico apponant in confectionẽ aliquid illarũ additionũ, quæ ſunt in fine ipſius deſcriptionis: quoniã illa ſunt ad libitũ medici & nõ aromatarij. Quod intelligi volo, in omnibus aliis cõpoſitionibus, in quibus aliquorum ſimplicium ſubſcribuntur additiones. Aloë autem hîc licet poſitum ſit in fine deſcriptionis poſt additiones, non tamen ob id additio eſt, ſed baſis ſiue fundamẽtum & principale totius iſtius confectionis, ſine quo cõpoſitio ipſa nihil penitus valet ad illas infirmitates, pro quibus ordinata eſt. Nam (vt Galenus refert) virtus huius medicaminis, in ſola aloë conſiſtit: & alia ſimplicia addũtur ad maiorem vim, & meliorem eius operationẽ &c. Vnde notandum, quòd quælibet compoſitio habet ſemper

Braſauli dubiũ de Carpeſio et Cubebis.

Cubeba eſt Carpeſiũ.

Compositionum quarumlibet scopus. ad minus vnum simplex tanquam principale fundamentum & sustentamentũ totius cõpositionis, in quo certè consistit principaliter effectus ipsius cõpositionis, ad quem ordinata est: quo deficiente, totum cõpositionis ædificium destruitur. Igitur si in aliqua cõpositione deest illud simplex, quod est basis & fundamẽtũ totius, proculdubio talis vt inutilis reijcienda est. Si autẽ deerit aliquod cæterorum simpliciũ, apponendo in eius vice aliquod ęquiualẽs vtilis euadet. Præterea sciendũ quod hæc hieræ confectio est illa, quæ aliquãdo cognominatur simplex, quia respectu aliarũ, pauciora simplicia recipit: quapropter & rectè hiera simplex dicitur. *Hiera simplex.* Et quãuis descriptio propria ipsius Galeni de huiusmodi hiera sit simplicior ista, attamen non intelligitur de ipsa, cùm de hiera simplici aliquid quæritur: nisi præcisè de ipsa specialis habeatur mentio. Nonnulli ex hodiernis aromatariis præsentem confectionem, hieram de octo rebus malè nuncupant. Quia si absq; aloë intelligũt, non est hiera, id est sacra: quoniã illa sacra operatio, ex sola aloë habetur, teste Galeno suprà citato, vbi dixit: Hæc igitur noxij humoris euacuatio, ex sola aloë pręstatur &c. Et ꝙ reliquæ medicinæ, sicut mastix, cinnamomũ &c. ad alios effectus cõmiscentur, testãtur etiã filius Serapionis & Auicẽna. Nec est picra, id est amara: quoniam amaritudo ipsius ex sola aloë cõsistit. Si autẽ cũ aloë intelligunt, iam nõ ex octo rebus cõsistit, sed ex nouẽ: quam ob rem illius vocabuli abusio, siue illa mala circunloquutio abolendæ est. Item sciendum ꝙ species huius hieræ & similium, non more solutiuorum, sed subtilissimè sunt terendę, atque cribrellandæ; vt per eundem ipsum Galenum probatur, qui in suprascripta hiera Themisonis, dicit: Contundito, incernitóq; cribro tenuissimo. Etiam hac ratione, quia aloë nunquã transit ad lõginquas corporis partes, teste ipso Galeno in Andromachi hiera dicente: Etsi copiosior quandoq; fuerit exhibita, vsq; ad iecoris loca peruenit, nõ tamen totum corpus aloë purgat &c. Hoc etiã dicũt filius Serap. & Aui. in descriptionib⁹ huiuscemodi pręfatæ hieræ. Lege ibi.

Hiera Hermetis, & est hiera Luf. &c. LXV.

PRAESENTIS hieræ descriptio ponitur etiã ab ipso Authore nostro, in cap. de Luf, Vocatúrq; ibi: Confectio hieræ Luf, descriptione Hermetis. Verũtamen inter ipsas descriptiones sunt aliqua discrimina. Primũ, videlicet ꝙ hic

hîc legitur per omnes codices concorditer tam antiquos, quàm impressos: Trochiscorũ alhãdal, aur. viij. illhic autẽ, in capitulo de Luf, in eisdem libris: Interioris coloquintidæ ℥. viij. Vbi putamus Authorẽ ipsum hac de causa variasse descriptionem, ꝙ scripserit in capitulo præfato eam vt purã, & simplicissimã Hermetis, hîc verò, qa pluribus in locis prohibuerat coloquintidã propinare incorrectam, voluerit tanquam in sua descriptione correctã, & in trochiscos redactã apponere cõpositæ: & quia sciebat coloquintidam correctã remissiorẽ habere virtutẽ, auxerit eius portionẽ. Vnde pro ℥. viij. posuit aur. viij. Aureus quidem (vt cõmuniter tenetur) sesquidrachma est, id est, pondus vnius drachmæ & semis. Trochisci autẽ de coloquintida Arabicè, Trochisci alhãdaal siue alhandal dicũtur. Handal vel handaal Arabicè, Græcè colocynthis est. Barbarè autẽ potius, quàm Latinè coloquintida scribitur. Etiã cucurbita deserti, necnõ & ab aliis cucurbita syluestris dicitur. Lege de ea in descriptione trochiscorum alhandaal. Aliud discrimen est, ꝙ per cunctos eosdem libros in præsenti descriptione habetur bdelliũ, quod in illa capituli Luf descriptione, & in ijsdẽ libris minimè legitur. Quod credimus huic ab ipso filio Mesuæ fuisse additum, ad maiorem prętatæ coloquintidæ correctionẽ. Quia (vt ipse Author testatur in cap. de coloquintida) bdellium vnũ est ex optimè rectificantibus ipsam coloquintidã. Quam ob rem iudicamus ipsum non esse amouendũ ab ista confectione.

Aureus.

Trochisci alhandal.

Cucurbita deserti, vel syluestris.

De Luf, siue Luph.

Dicit Author quòd hęc confectio vocatur Hiera luf, quę aliter etiam dici potest Dia luf, siue confectio serpẽtariæ: quas denominationes accepit à duplici luf ipsam ingrediente: & non à quantitate, sed à proprietate & virtute. Quia ægritudinibus, pro quibus ipsa cõfectio ordinata est, conuenientius est luf omnibus aliis medicinis ipsius cõfectionis, vt patet per ipsum Authorẽ, in cap. de luf. Quam ob rem ipsa luf sunt basis & fundamentum totius istius cõfectionis, nec absq; eis est cõficienda. Luf autẽ, siue luph (vtroq; enim modo legimus) est serpẽtaria, cuius plures reperiuntur species. Et licet Author noster habeat scriptum in ista descriptione, luf vtriusq;, quasi nõ sint nisi duæ species, Dioscorides tamẽ in quatuor diuersis capitulis, quatuor depingit differentes species. Duas videlicet sub nomine Dracũculi maioris & minoris, & duas sub nominib⁹ Arõ & Arisarõ: quas oẽs nos cognoscimus. Filius Mesuæ autẽ de duab⁹ vsitatiorib⁹ specieb⁹

Serpẽtaria, id est luph species plures.

atq; notioribus tantum intelligit, de quibus etiam solis loquitur in suo capitulo de luf. Distinguit autẽ eas in crispam & planam, scilicet quòd altera ipsarum plantarũ species habeat folia crispa, altera verò plana. Quarum mediusfidius quæ habet folia crispa, à Dioscoride dicitur Dracũculus maior: quæ autem plana, Aron: quod idem Author tertio loco descripsit, asserendo hanc eandem plantã à Syris Lupha vocitari. Harum autẽ plantarũ radices quærit Author noster, & in præsenti hiera. & vbicunq; quælibet species harũ plantarum absolutè quæritur, de radice semper, tanquã de meliori ipsius parte, intelligi vult. Est quoq; apud Diosc. dracunculus minor, qui hederaceo cõstat folio, maiore duntaxat, maculis quibusdã candidis, aliquando etiã nigris resperso &c. Atq; hæ tres dictæ species notiores sunt, quàm vt declarari debeant. Reliqua autẽ species ab ipso Diosc. Arisaron nuncupatur: quam quia à paucis hodie cognoscitur, declarabimus. Hæc (vt propriè Dioscor. asserit) exigua plantula respectu aliarum, folia lanceolæ simillima habet, strictiora tamen & lõgiora: scapum vt dracunculus maior fert, semipedali altitudine & interdũ maiorẽ. Radix est illi alba, mordax, auellanæ seu mauis oleæ magnitudine. Nascitur locis montanis & asperis, vt ipsi propriis manibus in mõtibus supra Plumbariæ castrũ, & alibi sæpe collegimus. Nomina autem, seu cognomina, siue synonyma omnium prędictarũ quatuor specierum, penè innumera sunt. Et quædã ex ipsis sunt cõmunia omnibus quatuor, aut tribus, aut duabus speciebus: quædam verò singula singulis conueniunt. E quibus aliqua magis necessaria, nobis subscribere visum est. Hęc igitur cum additione maioritatis, seu minoritatis, siue paruitatis aut minimeitatis, & similium, omnibus quatuor competunt. Videlicet, Serpentaria, Serpentina, Dracontęa, Dracuntium, siue Dracunculus, Luf, Viperina, Bissaria, Colubrina, & his similia. Tribus autẽ speciebus primis, hæc sunt cõmunia: Aron, siue Aaron, siue Barbaaron, Iarus, & alia multa. Quæ autẽ duabus prioribus habentur cõmunia hæc sunt: Ilaron, Biaron, Cyperida, & plura alia quæ à Diosc. notantur. Duobus verò mediis: Siricantia, Belda, Asclepias, & quędam alia cõueniunt. Duabus autẽ vltimis: Alimõ, Thymõ, & similia. Duabus etiã, primæ scilicet & tertiæ, magis propria sunt: Megaluph, Megaaron, & cõsimilia. Duobus verò, secundæ scilicet & vltimæ, hæc: Chamæaron, Microdracunculus & his similia cõpetunt. Singula autẽ singulis hæc cõueniunt

Luph absolutè.

Arisari descriptio.

Serpẽtariæ nomina.

primæ

primæ videlicet Collum draconis, Luf crispũ, & plura quædam. Secundæ autẽ, pes vituli, seu pes vaccę, Bissara &c. Tertiæ verò, Collocassion, Luf planũ. Lupha &c. Quartæ speciei quidẽ sunt propria, Arisaron, Dracontilla &c. Quæ omnia per varios authores inuenimus, & multa alia, quæ breuitatis causa omisimus: cùm quilibet ea per se videre potest, tam apud Diosc. quàm apud alios quoscunq; Authores.

De sale Indo.

NOn videtur esse inferior cęteris disceptatio, quæ est inter doctores de Sale Indo. Nam secundũ Paulũ Aegin. libr. 2. cap. 53. & Auicennam in 4. cañ. fen. prima, tractatu 2. cap. 22. & Pandect. & Brasaulum, & alios ex recẽtioribus plures, sal Indum est mel induratum super cannas, in partibus Indiæ: quod quidem secũdum ipsos, est propriè zuccharum candum naturale. Sed secundum Authorem nostrũ, & Nicolaum Leonicenũ, & alios non spernendos, sal Indum non est dulce, sed est salsissimum, & acutissimũ omnium specierum salis: cum quibus & nos concordamus. Etenim non est dicendum, & si dicatur minimè credendũ, in India, non esse sal salsum, pro cibariorũ condimentis, sicut est in aliis mundi regionibus. Et quod Paulus, & cæteri asserũt in India esse sal dulce, non per hoc negant esse etiã salsum, quoniam ipsi loquuntur per similitudinẽ, & non per essentiã, aut proprietatem. Et ex verbis ipsorum: quidẽ percipitur, quòd à similitudine coloris, & formæ, illud mel super cannas concretũ & induratum, sal Indum dulce appellant, cùm dicunt. Sal Indicum colore quidę & substantia, cõmuni simile, gustu autem mellitũ. Hæc enim sunt verba Pauli, authoritate Archigenis, supra cap. de scabritie linguæ. Quem Auic. & cæteri postea sunt sequuti. Sic, inquam, Paulus & Auicen. loquuti sunt per similitudinem, quemadmodũ & nos hodie cõmuniter aliqua vasa ex vitro purissimo, & clarissimo, vocamus crystallina, ob similitudinem coloris quam habent cum crystallo: cùm sint aliena à materia, virtute, & proprietate veræ crystalli. Filius: Mesuæ autem Author noster, secus intelligit in capitulo de speciebus salis: & testatur sal Indum, non dulce, sed acutius & fortius esse omnibus salibus, dicẽs: Minerale fortius est marino, & sal gemma eis, & sal Napticũ illis, Indum autẽ omnibus &c. Et quasi in fine cap. ait: Napticum verò & sal Indum fortiora sunt illis, in omni re. Iam enim loquutus fuerat de aliis. Item ipse Author noster in cap. de sena, dicit: Verũ cõfortatur eius operatio, impermiscẽdo cũ eo aliquid

ex rebus acutis, sicut zinziber propriè, & sal gēma, & sal Indum. Ex quibus patet, quòd sal Indum nō est dulce. Sed animaduertendū, quòd hoc nomē siue hic terminus sal, apud Indos potest capi æquiuocè, scilicet quòd per tale vocabulū potest intelligi sal salsissimū cōmune, & præfatū mel cannarū, quod (vt diximus) à similitudine sic vocatur, de quo nō meminimus Authorē nostrū quoquam loquutū fuisse. De sale autē Indo salso, siue acuto, præter illa suprà notata, in multis aliis pertractat locis, & præcipuè in canonibus in 2. cap. de Electione medicinarū, vbi loquitur de faciētibus vomitū, sic ait: Mediocriter autē vomitum faciētia sunt, Nux vomica, & carthamus, & baurach, & sal gemma, & sal Indum &c. Constat enim, quòd zuccharū candum, nō est faciens vomitum. Igitur eadē ratione, qua baurach, & sal gemma, posuit & sal Indum. Similiter infrà in eodem capitulo, cùm pertractat de medicinis educētibus cholerā nigrā, dicit: Et medicinæ propriè & principaliter educentes cholerā nigram sunt hæ: epithymum, stœchas, & myrobalani nigri, & polypodiū, & scebra, & lapis lazuli, & lapis armenus, & calamentū montanum, & sene, & helleborus niger, & sal Indus, & sal Napticus, & sal niger, & similia. Constat nanq; zuccharū candum, siue mauis mel cannæ induratū, nō soluere cholerā nigram. Ergo reperitur alius sal Indus, vltra illū Pauli, & Auic. Item magis infrà, in eodē cap. legitur: Quædā de proprietate magis membra capitis respiciūt, & sunt hæ propriè coloquintida, & agaricū, & stœchas, & aloe, & lapis lazuli, & lapis armenus, & squilla, & epithymū, & sal Indus &c. Et inferius de his quæ materias à splene educunt scribēs, inter alia ponit salem nigrū, & salē Indum. Item ibidē, de his quæ materias educūt à partibus remotis, & ab instrumētis iuncturarū, inter alia enumerat sal gemma, & sal Indum. Idē & aliis in locis ab eo notatur. In quibus omnibus clarè patet, quòd nō potest esse sal dulcis, sed sal acutissimus. Igitur cùm huius hieræ confectio describatur ab ipso Authore nostro, in ea cōficienda nō sunt accipiēda simplicia Auicēnæ, nec alterius alicuius Authoris, sed quæ ab ipso describūtur & notātur. Siue aūt apud ipsum nō inueniūtur descripta, ab aliis fide dignis Authoribus, puta à Diosc. & cæteris petēda erūt. Igitur si sal Indus ab ipso descriptus, probatur esse salsissimus, & acutissimus, ponendo loco eius zuccharū candum (vt multi aromatarii minus periti faciūt) expressè agitur cōtra Authoris intentionē, qui sal acutissimum, nō rem dulcissimā, vt est zuccharū candum,

Sal Indum æquiuocū.

dum, addere iubet. Ponẽdus est ergo nobis, ob dicti salis Indi carentiã, quia amplius non exportatur, aut sal gemma, aut sal Napticus, aut sal alterius speciei acutissimæ: in quorũ omniũ defectu, & sal marinus (qui aliter sal panis, & sal massæ dicitur) erit substituẽdus. Ad hæc, licet ab Auicẽ. sal Indus dicatur esse in dulcedine mellis, tamen in pluribus eius descriptionibus quinti canonis probatur intellexisse, & voluisse salẽ Indum salsum, & nõ dulcẽ: vt in cõfectione nigra Selini, vbi habet sal Indum rubeũ, & sal Napticũ nigrũ. Dum ergo dicit rubeum, dat intelligi quòd salis Indi nõ sit vna sola species, sed plures. cuiusmodi est sal Indus niger descriptus ab Authore nostro, in præfato cap. de speciebus salis, & à nonnullis aliis. Et cùm Auicẽna associauerit ei salẽ Napticũ nigrum qui est acutissimus, satis declarauit salem Indum esse eiusdẽ acuitatis &c. Item, ipse Auicẽ. in Alkelkelengi magno, habet scriptũ, salis Indi, & salis rubei, & salis Naptici, & salis massæ. Quam descriptionẽ etiã ponit filius Serapionis in septimo, in qua vltra dictas quatuor salis species, habet & quintam, quod est sal gemma. Non est igitur dubitãdum salẽ Indũ nõ habere acuitatẽ & salsedinẽ, sicut reliqui sales inibi descripti habẽt. Etiã Hali Abbas in eiusdem cõpositionis descriptione, in decimo practicæ, quam suo barbaro vocabulo nominat Caquelenegũ magnũ, habet quinque salis species: sic videlicet, salis Andrani, & Indici, & salis cõis & rubei, & nigri. Item ipse Auicẽ. in dicto v. cañ. in descriptionibus pillularum de catia, in prima videlicet & secunda descriptione, habet sal Indum: in tertia autẽ, loco salis Indi posuit sal Napticum. Item in summa secũda eiusdẽ quinti cañ. tractatu 2. in medicamine videlicet, quod inscribitur Basilicon aliud, ipse Auicenna habet tres acutissimi salis species, scilicet ammoniaci, salis gemmæ, & salis Indi. Et in multis aliis descriptionibus habet salẽ Indũ, in quibus nõ potest intelligi nisi sal salsissimus, & non dulcis. Hali Abbas quoque in secundo practicæ, cap. de speciebus salis, primũ loquitur de Indo, dicens: sal Indicũ desiccantius est & subtiliantius &c. igitur inuenitur sal Indus acutus & salsus, qui quæritur in præsentis hieræ Hermetis descriptione. Et nos quidẽ semel habuimus fragmẽtũ ex eo, quod erat salsissimus trahẽs ad rubedinẽ &c. Multas insuper & alias nõ spernendas probationes ex antidotariis filii Serap. & Hali Abbas & cęterorũ adducere poteramus, ad maiorẽ dicti salis Indi declarationẽ: sed ne multa lectionis prolixitate lectori ingeramus fastidiũ, omisimus.

Sal Panis.
Sal Massæ.

Vltra satis enim, supradicta pro capitosis erũt. Sed animaduertendũ quòd nos non negamus reperiri salẽ Indum dulcẽ, à similitudine dictũ, siue zuccharũ, siue vt magis placet mel cãnæ coagulatũ in forma & colore salis & dulcedine mellis, quod in medicinis asperitatis linguæ habetur pręcipuum: vt supradictis locis Paulus & Auicẽna testãtur. Loco cuius, in illis & similibus medicinis, zuccharũ candũ cõe notũ potest poni. Sed ex supradictis probauimus inueniri etiã in India species salis acutissimi, & salsissimi, quæ cõpetũt, imò necessariæ sunt similibus confectionibus, in quibus ob dicti salis caritatẽ siue penuriã, nõ est ponẽdũ zuccharũ candũ, vt nonnulli iuniores declarãt, sed sal gẽma, seu alia optimi & acutissimi salis species. Pręterea nõ ignorãdũ, quòd nulla hiera aut similis cõfectio, est infirmis propinanda, absq; sale salso & acuto: & taliter, quòd in qualibet dosi ipsius, ad minus insimul propinetur salis drachma vna: cõtra opinionẽ illorum qui in huiusmodi hiera, sal Indũ declarãt esse zuccharũ candum, vel simile &c. Et hoc sumitur à Paulo Aegineta, libro 7. cap. 8. quod est de hieris, videlicet in Hiera Archigenis, de cuius descriptione mox infrà dicemus: vbi ipse Paulus dans rationẽ & modũ cõficiẽdi ac propinãdi hieras, sic ait: Summus ipsarũ modus est denarii duo, assumatur & salis denarius &c. Et à filio Serapionis in 7. in fine capituli de hieris, vbi sic loquit: Dico qualiter in potu oportet vt demus hieras magnas: oportet vt misceatur cũ potionę sua ex hieris magnis, põdus drachmę vnius salis massæ, & detur in potu &c. Etiã in descriptionibus hierarũ Auicẽ. Hali Abbas, & cæterorũ, ex maiori parte in fine legitur: Da cũ aqua & sale. Vel, Da cũ drachma salis Naptæ, & huiusmodi. Quod hodierni medici non curãt: at quàm bene, Deus scit. Nec enim nostrũ hoc discutere.

Sal Indum dulce.

Sal Indum salsum & acutum.

Regula de oblatione hieræ & similium.

De Semine Mezereon.

SEmen Mezereon est granũ cnidium, quod & coccognidium à nonnullis dicitur. Quod quidem granum, teste Dioscoride, Thymelæa producit, & non Chamælæa, vt aliqui putant. Et verum mezereon approbatum ab ipso Authore nostro filio Mesuæ, est ipsa thymelæa, vt in cõfectione almezereon apparebit. Sed aduerte, quòd ipsum granum gnidium, scilicet semen mezereon, debet præparari in aceto, sicut præparantur folia ipsius mezereon &c.

De Contritione specierum.

POstremò notandũ, quòd dicit Author in pręsenti descriptione: Fiat omniũ cõtritio bona. Vbi intelligitur, quòd

sicut

sicut suprà in fine hieræ picræ Galeni annotauimus, nō more solutiuorū sunt cōterendæ & pulуerizādæ species huiusmodi cōfectionū, sed subtilissimè. Ad cōtritionē autē bonā plura requiruntur. Vnde bona cōtritio in medicinis, potest capi dupliciter. Primò, quando res trituratæ sunt in puncto determinati gradus suæ puluerizationis, siue mediocriter, siue subtilissimè &c. Secundò autē quando cū diligēti studio, & arte, res ipsæ sunt in puluerē redactæ. Quæquidē ars siue lex triturādi, vt ipse Author in Canonibus docet, & Galen. & alii plures (vt suprà in diacymino habetur) testātur, est pernecessaria in medicinis, qua mediāte, res ipsa quæ cōteritur, potest augeri in bonitate, & virtute atque operatione &c. Et econtra res sine ratione & arte cōtrita minuitur de sua bonitate, virtute, & operatione &c. de quo est valde curādum. Sed nota, quòd generaliter nō est regula, quæ nō patiatur aliquā exceptionem. Quapropter & ex generali regula, quæ docet quòd res quæ habet soluere, nō sunt subtiliter cōterendæ & puluerizādæ, excipiūtur cuiuslibet hieræ puluеres, & alia plura simplicia, quæ licet sint solutiua (vt est coloquintida, & similia) tamē vbicunq; ingrediūtur, semper sunt subtilissimè puluerizāda. Et dicit Author, quòd nullus debet esse cōtentus in contritione huiuscemodi rerū, vt particulariter legitur in Canone triturationū, de dicta coloquintida. Quod Author accepit ex 12. cap. 7. Breuiarii filii Serap. Nec obstat, quòd quidā, vt filius Zezar & cæteri volunt cōtrariū, scilicet quòd coloquintida nō multū teratur: quod quidem redarguit Author noster, in cap. de coloquintida. Itē nota, ꝙ vnūquodq; simplex indigēs trituratione, per se semper est conterendū & puluerizādū, & hoc quia nō omnia simplicia sustinēt æqualiter cōtritionē. Ferunt autē similē cōtritionē quæ sunt eiusdem cōplexionis, & texturæ &c. vt semina cōmunia, & similia quæ quidem sine vllo incōmodo possunt simul coteri. Et quod dictū est de trituratione, intelligendū quoq; est, de infusione, lauatione &c. Item trituratio virtuosa tripliciter fit, scilicet grossa, mediocris, & subtilis. Quod quidē Aromatarii est scire ad cōplexionē & texturā omniū medicinarū triturabilium. & habere scientiā theoricā & practicā terēdi, lauandi, infundendi, ac decoquēdi medicinas. Semper enim cū facilitate est cōterendum, & sæpe cribrādū, quia cribratio est mensura triturationis, scilicet quòd quāto foramina cribri, seu setacei erūt tenuissima, tanto pulueres cribrati erūt subtilissimi. Item notandū, quòd semper post triturationem &

Contritio in medicinis plurimū potest.

Trituratio virtuosa.

cribrationē, sunt ponderanda simplicia ingrediētia aliquam compositionē. Ars autē, siue modus, lex, vel regula triturandi, infundendi &c. in Canonibus Authoris nostri, & in libro Seruitoris, satis clarè habentur. Propterea vide ibi.

Confectio hieræ Archigenis, &c. LXVI.

RAESENTIS hieræ descriptio, quam Author noster ponit authoritate Archigenis, ponitur similiter & à filio Serap. in 7. sui Breuiarii, & ab Auicēna in v. cā. qui omnes tres quasi vno ore loquentes, inter se in omnibus concordant. Hali Abbas in 10. practicæ, habet & eandem hieræ Archigenis descriptionē, sed in multis discordat à supradictis: & vel ex vitio interpretis, vel librariorum incuria, vel ex alio aliquo casu nobis mendosa relicta est. Et sciendū, quòd præsens cōfectio potest etiā vocari Hiera diacoloquintidos, siue simpliciter Diacoloquintidos, id est confectio de coloquintida, addendo tamen, secundū Archigenē, quia infrà habetur alia hiera diacoloquintidos, quæ est secundū Ruffum. Nota insuper quòd præsens descriptio Authoris nostri, per libros impressos, est in pluribus deprauata. Vt ibi legitur: Recipe pulpæ coloquintidæ ʒ.ij. lege rectius: Recipe pulpæ coloquintidæ ʒ.xxij. Sic enim est in omnibus antiquis exēplaribus quæ vidimus. Sic etiā in filio Serap. & Auicen. Non obstante, quòd in aliquibus impressionibus dicti filii Serapionis legatur, Pulpæ coloquintidæ ʒ.xxxij. quoniā etiā ibi est error, & ex librariorū vitio redundant decē drachmæ. vbi legitur in præsenti descriptione Authoris nostri: Prassii, stœcados &c. omniū aā ʒ.ij. posita est ʒ. pro vncia, itaq; lege verius: Omnium aā ℥.ij. quia ita habetur in præfatis exemplaribus, necnon & in filio Serapionis, & Auicēna. Præterea animaduerte, quòd ex doctrina Authoris nostri, in huiusmodi confectionibus, & similibus, & generaliter in omnibus pharmacis, in quibus recipitur coloquintida, siue pulpa coloquintidæ, in substātia, semper pro ipsa ponendi sunt trochisci de coloquintida, qui nil aliud sunt, quàm ipsa coloquintida correcta. Et de hoc diffusius infrà dicemus.

Hiera diacoloquintidos secundū Archigenē.

Trochisci de coloquintida.

De Cæpe Muris.

CAepe muris secundū Simonē Ianuēsem, & Pandectariū, est Scilla, siue mauis squilla, quod idē est. Et vocatur cępa, vel cæpe muris, ex eo quod ipsa squilla est idonea ad interficiendum mures. Et ad maiorē declarationē, quòd cæpa muris

muris sit squilla, sciendũ quod vbi author noster & Auicẽna in præsentis hieræ descriptione, habent cæpe muris assati filius Serap. & Hali filius Abbas habent, alter cæpe squillæ, & alter squillæ assatæ: ergo &c. Squilla autẽ est notissima, & qualitate, proprietate &c. & de modis assationis eius, clarissimè ponitur & à Diosco. & ab ipso Authore nostro, in capitu. de squilla. Hoc tamen addimus, quòd non sunt eligendæ neque maximè neq; minimę squillæ: mediocres enim sunt meliores, & quantò albiores, tantò excellentiores &c.

Hiera Archigenis descriptione Pauli &c. LXVII.

ON sanè conueniunt in vnum Arabes cũ Gręcis, super præsenti descriptione. Nã Author noster, & Ioãnes fili⁹ Serapiõis, & Auicẽna, quasi vno ore loquentes, ponunt ipsam authoritate Pauli Aeginetæ sed nõ omnia vt Paulus habẽt. Etenim descriptio Pauli talis est: Marrubii, agarici, chamædryos colocynthidis carnis, stœchados, singulorum drachmæ decem. Opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochiæ rotũdę, piperis albi, singulorũ ℥. v. Cinnamomi, spicæ nardi, myrrhæ, polii, croci, singulorum denarii quatuor. Arida tunduntur, simul & incernuntur. Opopanax autem, sagapenum & myrrha contusa. mulsa per noctem vnam, in pilam macerantur: deinde leuigantur, & siccis admiscentur melle optimo excepta, reponuntur in vitreo vase, aut plumbeo. Hæc ratio omnium hierarum communis est. Summus ipsarum modus est denarii duo, assumatur & salis denarius, mellis heminæ duæ, aquæ quantum satis est. Quod si vehementiores ad purgandum voles efficere quibus scammonia non inest, iniicietur & his singulis obolus. Hæc Paulus. in quibus Pauli verbis notatam habes regulam & rationem conficiendi, ac propinandi omnes hieras &c. Prælatorum autem Arabum. scilicet Authoris nostri, filii Serapionis, & Auicennæ descriptio, ita legitur: Recipe passii, agarici, chamędryos, pulpæ coloquintidæ, stœchados, omnium ana aur. xx, opopanacis, serapini, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, omnium ana aur. v. cinnamomi, spicę, polii, croci: ana aur. iiij. Tere ex medicinis quæ siccæ sunt, & gũmi conquassa, & infunde in melle, & permisce: & sit dosis aur. iiij. cum salis triti põdere ℥. vnius, cũ aqua mellis. Hæc illi. Ex quibus patet nõ minimã differentiam esse inter ipsas descriptiones quo ad pondus medicinarũ, cùm illi drachmas habeãt decẽ, hi ve

Hiera Archigenis descriptione Pauli Aeginetæ.

Hiera Archig. descriptione Arabum.

hi verò aureos viginti &c. Et quo ad simplicia, Græci quidē, vt ipse Paulus, & Galenus, & Aetius, habēt & myrrham, quæ in huiusmodi Arabum descriptionibus non reperitur. Etiā non ignorandum, quòd inter Græcorum descriptiones præsentis cōfectionis sunt aliqua discrimina. Quia licet Aetius concordet cum Paulo in simplicibus, in ponderatione tamē ipsorum valde discordat. Quapropter nobis visum est non incongruum si Aetii descriptio subscribatur quantūuis nō necessaria: quia Arabes non Aetium, sed Paulum citant, & dissidii causas ex Græcorum dissonantia ortas, & suā cōcordiam ostendunt. Aetii autem Hiera Archigenis ex epistola ad Marsum, & lib. de melācolia, sic legitur: Pulpæ colocynthidis ℨ. viij. chamędryos, agarici, marrubii, stœchados, an. ℨ. x. opopanacis, sagapeni, ana ℨ. viij. petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, ana ℨ. v. cinnamomi, spicæ nardi, myrrhę troglodyticę, polii, croci. ana ℨ. iiij. (& in alio ℨ. iij.) cum melicrato, sale adiecto, quantum est cochleare paruum &c. Ex quibus variationibus, quænam ipsarum sit verior Archigenis hieræ descriptio, temerarium foret pronuntiare: quia sicut volumina Latina in multis sæpe deprauata probātur, ita & de Græcis & Arabicis & cęteris est considerandū: videlicet, ꝙ nō omnia fideli castigatione sint ad amussim emendata. Quotidie enim aut librariorum incuria, aut malorum interpretum socordia libri mendis scatere videntur. Quāobrem an Arabes ab aliquo Pauli mendoso exemplari eiusmodi (vt ipsi habent) descriptionem sumpserint, vel an ipsi Arabes rectè rescripserint, & postea processu tēporū deprauatum, sit opus Pauli, vel vitiata Arabum volumina: vel etiā an ab ipsis Arabibus ordinata fuerit ipsa confectio cum tali medicinarū pondere & absq; myrrha, nescimus, quandoquidem vno solo descriptiones Arabū & Grecorum a se mutuò differūt. Christophorus Oroscius autem super annotationibus septimi libri ipsius Pauli, videlicet in hac Hiera Archigenis, testat' Auicēnā errasse omittēdo myrrhā, & ponēdo 20. aureos, pro decē drachmis prasii, agarici, &c. Sed quomodo errasse potius Auicēnā, quàm filiū Serapionis, & Authorē nostrum, non intelligimus, cùm filius Serapionis (qui similiter habet) fuerit ante Auicēnā ꝑ plures annos, & ex Breuiario eius, ipse Auicēna plura excerpserit, & in suis canonibus immiscuerit: vt probatur in pluribꝰ locis, & præsertim in calce quinti canonis, vbi de ponderibus & mensuris pertractat &c. Igitur nō est absolutè in hoc Auicenna culpandus,

Auic. error in hiera Archigenis.

dus vt suprà descriptionibus Philonis dictum est, ita dicendum de huius hieræ descriptionibus, & similibus, scilicet ꝙ eadem hieræ descriptio aliter habetur secundũ Paulum, aliter secundũ Aetiũ, & aliter secundũ Arabes &c. Sed animadtendum, quòd in libris impressis, descriptio Authoris nostri est mendosa in vno: videlicet vbi legitur, prassii, agarici &c. ana. aur. v. legendum est rectius, ana. aur. 20. quia sic est in cunctis exemplaribus manu scriptis, & similiter (vt dictũ est) habent alii Arabes: videlicet, filius Serapionis, & Auicenna. Igitur si secundum filiũ Mesuæ, præsens Archigenis hiera paratur, in omnibus obseruanda est Arabũ doctrina, quoniam (vt diximus) Arabes in descriptione in omnibus cõcordant. Si autẽ aliquis peritus medicus præcipiat cõfici ipsam secundũ Paulũ, aut secundum Aetiũ, aut alteriusmodi, pro suis infirmis duntaxat debet fieri. Quia (vt aliàs diximus) licet medico ex arbitrio suo ꝑmutare, addere, vel minuere, ac de nouo cõponere, & ordinare confectiones, & electuaria, pro ægris suis necessaria. Et hoc consimiliter est intelligendum in omnibus aliis compositis: & simplicibus &c.

De Polio.

POliũ vbicũq; reperitur absolutè descriptũ semper mõtanũ polium intelligitur. Et illud est, quod à Dioscoride magis laudatur. Herba quidem notissima, quæ pluribus collibus, & montibus & vallibus, & aliis locis nascitur. Sed omnino cauendũ est ab illo polio, quod oritur in locis thermarum, & paludibus, & similibus. Montanum eligito. *Polium absolutè.*

Hiera diacoloquintidos inuentione Ruffi &c. LXVIII.

AVTHOR noster ponit præsentem confectionem authoritate Ruffi, & vocat eam Hieram diacoloquintidos, id est Hieram de coloquintida secundum Ruffum. Hæc eadem describitur & à Paulo Aegineta in 8. cap. septimi libri, & ab Aetio libri tertii. cap. 119. & à Ioanne Serap. in 7. & ab Auicenna in v. can. & ab Hali Abbas in x. suæ practicæ, nisi quòd tam Author noster, quàm quilibet dictorum, in quibusdam paucis discordat ab cæteris. Nicolaus etiam in suo antidotario habet vnam Hieræ Ruffi descriptionem longè diuersam ab istis. Etiam ipse author noster in cap. de epilepsia habet vnam aliam confectionem Hieræ diacoloquintidos similiter discordem ab ista. Et insuper miror quomodo Luminare Maius dicat filium Mesuæ præsentem confectionem

nem inuentione Rhasis scribere, cùm apud Rhasim nusquã reperiatur: nisi fortè ipse mendosè in suo libro, pro Ruffi, legerit Rhasis. Nos certè ex tot exemplarib⁹ antiquis, necnõ & impreſsis libris quos valuimus videre, in nullo penitus vnquam legimus hãc hieram authoritate Rhasis. sed omnes concorditer habent, inuentione Ruffi. Et consimiliter omnes præfati Authores describunt ipsam sub nomine Ruffi. Præterea, præsens descriptio filii Mesuæ, per libros impreſsos, non est à mendis aliena. Nam in quibusdam minus correctis est impressum: Coloquintidæ bonæ & electæ ʒ.x. quo in loco, errore desunt decem drachmæ. Lege ergo rectius: Coloquintidæ bonæ & electæ ʒ.xx. quia sic est in omnibus antiquis exẽplaribus, ac etiam in aliquibus impreſsis libris, & similiter habent filius Serapionis, & Auic. & Hali fili⁹ Abbas. Item post hoc immediatè sequitur aliud mẽdum: peius priore, quod est generaliter in omnibus impreſsionibus, videlicet vbi legitur: Coloquintidę, trochiscorũ alhãdahal. ana ʒ.xxv. Siquidem si talis lectio esset vera, magna quãtitas ingrederetur coloquintidæ præsentẽ cõfectionẽ, puta 50. drachmæ: videlicet 25. ex incorrecta, & totidẽ ex correcta: & sequeretur corollarium inconueniens contra Authoris intẽtionem: videlicet ꝙ non semper essent sumendi trochisci alhandahal pro coloquintida in substantia recipienda, vt ipse præcipit: quia ex huiusmodi lectione hic vtraq; suscipitur, correcta scilicet & incorrecta, quod est falsiſsimũ. Paulus verò habet, coloquintidæ denarios octo, & Aetius drachmas octo: quod hîc est legẽdũ. Et in alio libro est loco coloquintidæ, trochiscorũ alhandahal ʒ.xxv. Et sic est scriptum in nõ nullis exẽplaribus. Sed nota, ꝙ hæc circũloquutio siue clausula, non est ab ipso Authore, sed est additio quorundã scriptorũ, qui in transcribẽdo inueniebant exẽplaria varia, & ne descriptio esset manca vt ephexegesim alterius vtrunq; ponebãt, scientes vtiq; quòd antiqui medici, & aromatarii sequentes doctrinam ipsius Authoris præcipientis non propinari coloquintidã. nisi præparatam, pro ipsa coloquintida ponebãt trochiscos prædictos. Et quia sciebant ipsos trochiscos remiſsiorem habere virtutem, quàm ipsa coloquintida incorrecta, credimus illos ad summam addidisse quinque drachmas: quemadmodum ipsa exemplaria tripliciter descripta probant, quorum quedam simpliciter, & absolutè habẽt coloquintidę bonę & electę ʒ.xx. quędã similiter absolutè trochiscorũ alhandahal ʒ.xxv. & quædam vtrũq; sic: Coloquintidæ

tidę bonæ & electæ ʒ.xx.& in alio loco coloquintidæ,trochi ſcorũ alhandahal ʒ.xxv.Quod impreſſores peruertentes (de vltimo loquor)dictiões,& addẽtes illud ana vt videtis nobis tradiderunt.Nos autem ſequentes communiorẽ deſcriptionem,vtranque particulam ponimus: rectius tamen atque clarius,vt decet veritatem,ſcribentes ſecundã particulam ſignatam,in hunc modum:Recipe ſtœchados,agarici,chamę dryos ana.ʒ.x.coloquintidæ bonæ & electę ʒ.xx.(Et in alio loco,coloquintidæ, trochiſcorum alhandahal ʒ.xxv.) &c. De coloquintida autem,lege in trochiſcis alhandahal.

De Pipere.

PIper in hac hiera,album intelligitur Diximus enim ſuprà in Diatrion pipereon, quòd quandocunque ſimpliciter(vt in pręſenti deſcriptione)eſt ſcriptum piper,ſemper album ſit intelligẽdum.Et ad maiorem certitudinem, ꝙ hic,quia ſimpliciter ſcriptum,piper intelligatur album, legi rote Paulum,Aetiũ,filium Serapionis,&Hali filium Abbas, qui non ſimpliciter in hac hiera,vt Author noſter,ſed ſpecificate & clarè,piperis albi habent ſcriptũ.Auicenna verò habet album,& nigrum,quod nigrum,putamus redundare in Auicennæ deſcriptione.Igitur in rei veritate album eſt ponendum hic & vbique,quando non ſpecificatur de eo. *Piper abſolutè.*

Hiera inuentione noſtra &c. LXIX.

HVIVS hieræ confectio,quæ ab ipſo Authore noſtro primũ inuenta & ordinata fuit,eſt (vt in eius exordio legitur)nõ minimi iuuamẽti. Cuius vſus tametſi apud recentiores aboleuit non tamen eius virtutes & bonitates ſic ſunt in aliquo imminutæ,vt non liceat ea vti. Sed animaduertat vtens,quòd per impreſsiones eius deſcriptio in aliquibus eſt vitiata.Vnde vbi legitur:Calami aromatici,maſticis, caſiæ ana ʒ.vij.legatur,ana.ʒ.viij.Item vbi legitur: Xylobalſami,& in alio xylo aloes ʒ.iiij.legatur ſimpliciter:Xylobalſami ʒ.iiij.Et caſſetur illa clauſula copulata,& in alio xyloaloes,quia non legitur pro maiori parte in exẽplaribus antiquis. Item vbi legitur: Piperis albi,& nigri &c. ana ʒ.j. lege emendatius ana ʒ.iij.quia ſic eſt ſecundum veritatem,vt probatur per præfata exemplaria.

De Xylobalſamo.

BAlſami lignũ(quod Gręcè xylobalſamũ dicitur) pluri-mũ in re medica expetitur. Verũtamẽ ipſum verum,no-

ſtris

ſtris temporibus non exportatur. Illud autem quod pro xylobalſamo abundantius circunfertur, potius & rectius poteſt vocari ſine balſamo quàm xylobalſamum. Quod faciſlimè deprehenditur, ſi odor & cæteræ ipſius notæ, à Dioſcoride, & reliquis Authoribus deſcriptæ, cõſiderantur. Etenim ſi balſami arbuſculæ non naſcuntur (vt fertur) niſi in vna vel duabus regionibus mundi, mirum ſanè videbitur vnde adeò larga eius habeatur copia. Nam vt cæteras mũdi vrbes omittam, ſolæ Venetiæ ex eius quantitate & multitudine immenſa vel fornaces piſtorũ calefacerent. Probat idem & ex eorundem putaminum ſuperfluitate nata pretij vilitas, quoniam nihili venditur, ſi eius qualitatis ratio habeatur: & opobalſami, quod eſt xylobalſami liquor & lacryma raritas & caritas. Et quod dictũ eſt de xylobalſamo, ſimiliter de calpobalſamo dici poteſt, quo non rectè vtuntur aromatarii loco veri xylobalſami. Quid autem ponere liceat in eius vice, quia ipſum facilè haberi non poteſt, monendum duximus, ſecundũm Paulum Aeginetam qui ex authoritate Galeni, ſi traductio eſt fidelis, ponit loco eius radicem violæ candidæ. Et ſecundum alios, ponitur pro eo lignum hederæ.

Diaſiracoſt, ſiue Dia alſiracoſt deſcriptione Irani, quæ eſt medicina benedicta &c. LXX.

PRAESENS deſcriptio tum propter errores, tum etiam propter aliqua obſcura vocabula, quæ in ipſa ſunt, abſque diligenti declaratione non eſt prætereunda. Et primò de titulo ipſius agatur, qui multiplex & varius ferè in omnibus libris inuenitur. Nam quædam volumina Alſceracoſtũ habent: quædam per y, yeracoſt, vel yrachoſt, vel yeracoſtum, vel yera Conſtantini: quædam per i, ieracoſt &c. quædam cũ h, in principio, hieracoſt &c. quædam per x, vel ſ. in principio & ſimpliciter xiracoſt, ſiracoſt &c. quædã cũ dia in principio ſic: Diacoſtũ, Diaſarocoſtũ, Diaſiracoſt & Dia alſiracoſt &c. Quæ nam autẽ iſtarũ vocũ ſit vera inſcriptio præſentis confectionis difficulter ſine dubio aſsignari poteſt. Nos igitur cõſideratis omnibus, ad duas, ſcilicet vltimam & penultimam inclinamus, quæ rationabiliter ipſi deſcriptioni magis videntur cõpetere, ſuo ſignificatu, cum quibus etiã plurima librorum copia conuenit. Et purius vocabulum eſt ſiracoſt, ſiue xiracoſt, quã alſiracoſt. Ideo dia alſiracoſt, idẽ ſignificat, quod confectio de ſiracoſt, ſiue electuarium ex

siracost. Xiracost autē, siue siracost quid significet mox declarabimus. Inscriptio autē hierę non cōpetit huic cōfectioni. Potius enim esset tribuendū ei nomen tripheræ, quàm nomen hieræ: quia cum sequēti Triphera persica maximā habet affinitatē, vt lectio vtriusq; manifestat. Vbi autē habetur scriptū siue impressum, Hiera Constantini, manifestissimū mendū est, quoniā filius Mesuæ per plures annos ante Constantini Aphricani medici & monachi Cassinensis tempora fuit, vt testatur ipse Constantinus, qui multa electuaria, & alias varias pharmacorū cōpositiones authoritate ipsius filij Mesuæ transcripsit, & eas sub nomine Ioannis Damasceni in suis operibus cōmiscuit, vt in libro de stomachi affectionibus. Adhæc Constantinus Cæsar nō scripsit hieras in suo opere de agricultura. Si autem aliquis dixerit, φ fuerit alius Constantinus medicus antiquior ipso filio Mesuæ, ex cuius operibus ipse accepit præsentē confectionē: eundē rogabimus vt producat ipsa opera, atq; subiiciat ea oculis nostris & credemus ei. In eundē etiā errorē & Petrus Apponus collapsus est, qui in de Aegritudinibus membrorū nutritionis, prope finē de ægritudinibus & oppilationibus hepatis, scripsit ipsammet cōfectionē, falso cum hoc titulo: Hiera descriptione Constantini &c. Cuius quidē descriptio, vel ab ipso Petro, vel à librarijs ita vitiata est, vt ferè nihil habeat veræ & integræ cōpositionis: vt statim in ipso principio apparet. vbi hic Author noster habet, Recipe alsiracost: in ipso legitur, Recipe rasuræ costi &c. quæ causa breuitatis studiosis perscrutāda relinquimus. Pręterea si hæc est cōpositio Constātini, quomodo cōcordabit quod immediatè sequitur, per multas impressiones, in titulo huius descriptionis? Hoc est: Descriptione nostra. Quāuis & hoc sit falsum. Quia filius Mesuæ nō fuit principalis Author huius cōfectionis, sed Iranus medicus: vt probāt ferè cuncta antiqua exēplaria, necnō & quædā impressiones, quę habēt Diasiracost, vel Alsiracost descriptione Irani. Neq; bene cōsonum est quod legitur in quibusdā impressis libris, videlicet Hiera Cōstantini descriptione Irani: quia sequeretur Cōstantinū fuisse ante Iranū, & Iranū posuisse talē Hierā authoritate Cōstantini, & eandē postea Author noster authoritate Irani, sicut posuit Hieram Archigenis descriptione Pauli, & cōfectionē Philonij descriptione Hamech &c. quod fieri nequit cùm fuisse Iranū ante Constantinū nulli dubiū est. Igitur cùm ipsa cōfectio recipiat siracost, quod est primū simplex in ordine ingrediens,

Petrus Aponus errauit vocando confectionē Hierā &c.

quódq; hîc habetur pro basi ab eodẽ quoque, tanquã à principaliori denominationẽ sumpsisse credendum est. Et confirmant hoc libri antiqui, qui (vt diximus) pro maiori parte habent Diasiracost descriptione Irani: vel Dia alxiracost &c. Etiam ipse author circa finẽ curæ sodæ calidæ, habet vnum medicamen, in quo pręcipit apponere ℥.vj. diasiracost, quod nil aliud est quàm ista confectio: Igitur verior titulus istius confectionis est Diasiracost, siue Dia alsiracost descriptione Irani &c. Præterea, sunt & in ista descriptione per excusos libros duæ aliæ notabiles mẽdæ, quarũ prima est, vbi legitur: Recipe alsiracost boni & recentis ʒ.iiij. legendum est ℥.iiij. quoniã à tam parua quantitate non rectè ipsa cõfectio denominaretur, neq; siracost diceretur basis istius confectionis: quia non est (vt putamus & mox patebit) tale, ꝙ in parua quãtitate producat magnũ effectũ, vt muscus & ambra, & similia faciunt. Altera autẽ menda est vbi legitur: Foliorũ lupuli, capillorũ veneris, ana. ʒ.ij. legendũ est rectius: ana. ℥.ij. in vtraq; enim parte mendosè posita est drachma pro vncia. Antiqui libri profectò ferè omnes concorditer habẽt vnciã in dictis locis, & ita debet esse secundum veritatem. Et sciendum, quòd debent recipi folia, non asparagi lupulorum: vt Ioannes Manardus putauit. In nullo quippe librorum penitus (isto excepto) inuenimus hoc in loco asparagos lupulorum: sed in omnibus & singulis legitur: Foliorũ lupini &c. In Petro Appono autem mendosè legitur: Foliorum lupini. Sed aduerte quòd dicta lupulorum folia, necnon & veneris capilli, ac radices endiuiæ, & apij & similia, quæ hîc & in similibus confectionibus petuntur, omnia debent esse recẽtia si haberi possunt. Aromatarij enim in hoc & in cæteris agendis, debent adhibere omnem diligentiam.

Manardus errauit ponendo asparagos pro folijs lupulorum.

De Siracost, siue Xiracost.

Siracost, siue Xiracost, siue Alsiracost &c. idem est, & secundum Simonẽ Ianuensem, & nonnullos aliquos ex iunioribus, est quædã species mannæ. Et in testimoniũ citant Auicennã in capitulo de manna. Bellunensis etiã in suis interpretationibus, dicit: Siracost est manna, quæ apud Italos vsitatur. Pandectarius autem in litera A, scribit: Alsiracost, id est manna. & in litera x. Xiracost Arabicè, id est manna. Verum in litera S, cum authoritate Dini, ait: Siracost, id est manna, vel succus fructuũ. Auicen. autem licet in dicto cap. de manna adducat exemplũ similitudinis dicens, ꝙ manna coagulatur, & exiccatur sicut gũmi, & sicut tereniabin, & alsiracost

siracost,& mel de terra cusuram &c. non tamen per hoc declarat nobis siracost esse speciē mānæ. Quia ad faciendā aliquā similitudinē, nō est semp necesse adducere species eiusdē generis illius rei de qua quæritur similitudo ipsa. Et ad certiorem rei notitiā probatur ꝙ non omnia illhic posita sunt species mānæ: quia sicut gummi & mel nō sunt species mannæ, sic potest esse ꝙ non sit etiā siracost. Sira enim, siue xira Arabicè, succū significat. Et quia (vt suprà diximus) Pandectarius testatur siracost non solùm significare mannam, sed etiā & succū fructuū: Forsan est succus alicuius fructus coagulatus ad mannæ similitudinem, & non species mannæ. Et quãuis Auic. de vnoquoq; præfatorū loquutus sit in proprio cap. tamen proprium capitulū de siracost, neq; sub hoc, neq; sub quouis alio vocabulo reperitur in suo secundo canone, qui est de simplicibus. Capitulum autē de tereniabin &c. habetur apud ipsum. Etiā potest esse (vt cōmunis opinio tenet) quòd siracost veræ sit species mannæ: quia in se sequente triferam Persicam, quæ (vt diximus) in multis cum ista confectione cōcordat, intrāt manna, & tamarindi, & cassiæ pulpa, & zuccharū violatū, & alia multa, sicut in istam. Christophorus de Honestis autem in suo notãdo, post hieræ infusiones ponit absolutè siracost esse mānæ speciē, & dicit ꝙ talis manna amplius non portatur ad partes nostras. Igitur si siracost est species mānæ, potest vocari hæc cōpositio, Cōfectio mannæ. Sed quia infrà habetur alia descriptio quæ intitulatur, Cōfectio de manna: ad differentiā illius forsan vocauerunt præsentem Diasiracost, quasi declarãtes particularem ipsius mannæ speciem: vt etiā est infrà syrupus altereniabin, quod similiter significat quandā mannæ speciem. Igitur quando de ipso siracost nō potest melior haberi certitudo, loco eius si ponitur manna aërea, siue arborea, credimus ꝙ bene agitur. Idq; vel eò maximè, quia in exordio ipsius descriptionis dicit Author, ꝙ hæc confectio est medicina benedicta in febribus acutis &c. Et māna similiter ab ipsomet authore, inter medicinas benedictas cōnumeratur. Ergo si (vt diximus) ponitur manna in ipsa cōpositione, non agitur cōtra authoris intentionē. Ipsa autē māna debet esse recens, & perfecta: quia legitur ibi: Recipe alsiracost boni, & recentis &c. De manna autem, dicetur in confectione de manna.

Sira siue Xira.

De Tamarindis, & Chetron.

TAmarindi (vt multi affirmant) sunt dactyli acetosi, qui ad nos hodie non exportantur integri. Vnde, de re

non bene cognita, vix quis perfectam rationẽ reddet nostro tẽpore, quo rarissimè absq; adulteratione ad nos deferũtur. Et quanquã horũ vsus non admodũ erat frequẽs apud antiquos Græcos, vt nõnulli volunt, tamen apud Arabes, & alias plures nationes frequẽtissima erat, vt & hodie apud nos est, de quibus abunde Serap. Auic. & Author noster scripserũt: & ex recẽtioribus nostris plurimi. Quorũ vnus Simõ Ianuẽsis dicit: Tamar Arabicè Dactylum significat: Indi, id est ex India regione: Græcè autẽ oxyphenichia, id est dactyli acetosi. Idem dicit Pandect. & addit, quod sunt dactyli syluestres qui nascuntur in India. Quæ omnia in cap. Authoris nostri de Tamarindis clarè leguntur. Cheyron autẽ, siue chairum (vtroq; enim modo legitur) aliqui recentiorũ volunt, quod sit nomẽ prouinciæ, in qua copiosè nascũtur ipsi dactyli acetosi: videlicet illa, quæ alio nomine vocatur Charia, quã ciuitatẽ propriè nõnulli asserũt vulgò dici El chairo. Alij putãt esse cognomẽ nobilioris speciei ipsorũ. Nos verò cõcedẽtes illis & nomẽ patriæ, & cognomẽ speciei, quod nihil, aut parũ facit ad ipsorũ cognitionẽ & bonitatẽ, id vnicũ studemus vt tamarindi sint quammaximè veri, recẽtes, & mũdi ab omni falsitate.

De Malis, & pomis, seu fructibus.

MAlum, pomum, fructus, & huiusmodi similia, nomina sunt æquiuoca, siue cõmunia pluribus. Fructus autem & pomum, sunt magis vniuersalia, quàm malum. Antonomasticè autẽ poma & mala, eadem sunt: & referuntur ad illa quæ vulgò Mila, seu Mela, quasi mellea vocantur. Et licet pyra, & his similia multa, dicantur poma, non tamen mala. Illa quidem præcipuè dicuntur mala, quæ rotundiora proueniunt: persicis duntaxat exceptis, quæ licet sint generaliter maxima rotunditate formata, attamen rarissimè mala nuncupantur. Author enim noster in præsenti descriptione ait: Succi malorum dulcium, & acetosorũ, & muzorum &c. Vbi animaduertendum quòd hoc in loco non intelliguntur pro malis, mala granata, vt vult Luminare Maius, sed pro dulcibus absolutè intelliguntur mala, siue poma Apia nũcupata: quæ si non habẽtur, maciana mala, seu mala Decij, seu alia similiter dulcia erunt subministranda. Pro acetosis autẽ absolutè, intelliguntur mala acetosa, siue acria, domestica, ex quibus plures reperiuntur species, & in quorum vicẽ etiam syluestria recipi possunt. Muzum autẽ (vt suprà in cõfectione de prunis diximus) capitur dupliciter, scilicet quod est inter acerbum & maturum, & quod est inter acre & dulce. Et hoc

Mala dulcia absolutè. *Luminaris Maioris error de malis.* *Mala acetosa absolutè.* *Muzum.*

hoc secundo modo in ista confectione accipitur muzum, scilicet quòd sint illa mala quę sunt media inter acria & dulcia. In supradicta confectione, de prunis autē, capitur muzum pro medio inter acerbū & maturū. Hic verò ipsa mala, media inter dulcia & acria, muza cognominata, debēt esse sicut cætera mala optimè matura. Vnde notandū, quòd quando muzum est per se, vt in præsenti descriptione, tunc cōstituit speciem, & significat quòd maturum est inter acre & dulce: quādo autem est adiectiuum alterius termini, puta mali, pyri, &c. tunc non cōstituit speciem, sed denotat suum antecedens esse inter acerbū & maturum: vt est in pręfata cōfectione de prunis. Vnde cùm dicit Author in hac descriptione: Succi malorum dulciū & acetosorum, & muzorum, declarat tria malorū genera esse recipiēda &c. Multa & alia huic declarationi competentia descripta sunt suprà. Videlicet in dicta confectione de prunis, & in electuario de pomis, & in electuario de persicis, & in electuario de fructibus &c.

De quatuor seminibus.

NOtandum, quòd vbi Author in præsenti descriptione scripsit: Seminū cōmunium: immediatè subiunxit declarationem ipsorū, dicens, Melonis, citrulli, cucumeris, cucurbitæ. Et hæc quatuor sunt semina cōmunia maiora frigida, ordinatè posita. Et hinc sumitur regula, scilicet, ꝙ quandocūq; absolutè reperitur scriptū, Seminū cōmunium: siue quatuor granorū, vt in sequēti triphera: siue Quatuor seminum, vt in trochiscis de spodio: siue Triū seminū, vel Trium granorum, vel duorū &c. semper de dictis intelligitur, accipiendo ipsa ordine suo, vel omnia, vel pro parte. Quando autem speciatim ponitur de calidis maioribus vel minoribus frigidis, vel calidis, alia intelligūtur: quemadmodū clariùs de ipsis in Lohoc alio nostro de intentione hac dicetur. *Semina cōmunia &c.*

Triphera persica &c. LXXI.

CVPIMVS quidē præsentis tripheræ descriptionē resarcire: at tot eius scissuras, & lacerationes inspicientes, vbi primū incipiamus, haud videmus. Vnde illud prophericū conueniētissimè huic descriptioni applicari potest, videlicet: A planta pedis vsq; ad verticē non est in ea sanitas. Nobilis quidē & laudabilis cōpositio est, sed ita referta mendis, & scrupulosis, atq; dubijs & peruersis clausulis, necnō & falsis circūloquutionibus (per libros impressos supple) vt no

bis videatur impossibile, posse eam suæ descriptioni absque errore restituere. Adiuti tamē ope manu scriptorū exemplarium (quoniam ex impressis libris impossibile est) conabimur eam suo nitori reddere. Igitur cùm in principio suæ receptionis legitur. Recipe succi solatri, endiuiæ, apii, depuratorum ana ℔.j. quod primum est mendum, lege, ana lib.ij. Hinc post violarum descriptionē sequitur: Succi lupuli ℔.j. Si autem (vt impressum habetur) de vnoquoque prędictorū succorum recipitur similiter ℔.j. quare non omnes succi in vno ana? Ad quid seorsim extra prædictū ana separatur lupuli succus? An quòd nō egeat depuratione vt prædicti? Absit. Aliqui enim ex iunioribus, vt Ioannes Iacobus de Manliis &c. cognoscētes partē erroris, scilicet quòd malè locatæ erāt violæ inter ipsos succos, & ignorātes quòd pōdus priorum esset dimidiatū, scripserūt omnes insimul, ana ℔.j. non rectè: quoniā id non factū est quasi non debeatur depurari, sed quia nō omnes succi æqua lance appenduntur, ideò non omnes debent vno ana cōcludi. quemadmodū apparet ex libris antiquis, qui sic habēt: Succorū solatri, endiuiæ, apii, depuratorum ana ℔.ij. succi lupuli ℔.j. Vbi subintelligitur depurati. Postea sequūtur violæ, quæ malè inter succos in impressionibus sunt locatæ. Vnde & alius error. Quia cùm legitur: Et proiiciatur super eos violarū siccarū, aut viridium, ana ℥.iij. Et in aliquibus: Violarū siccarū & viridiū ana ℥.iij. vtraque clausula est mala. Prima, quia in vno simplici, seu in duobus, vel pluribus cū disiunctione positis nō cōuenit ana. Secunda autē, deprauatius pro disiunctiua habet copulā. Nec error est in ana, sed in simplicibus, scilicet quia illhic desunt rosæ. Sic enim secundū veritatē in antiquis exemplaribus legitur: Violarū siccarū, aut viridium, & rosarū, ana ℥.iij. Vt & liber in vulgari Italico impressus testatur. Fatemur enim, translatorē vt inuenit in Latino, ita trāstulisse in vulgari sermone. Etiā est considerandū, quòd præfata cōfectio Diasiracost (vt suprà diximus) & hæc præsens Triphera cōueniunt adinuicē pro maiori parte, in simplicibus, & modo cōficiendi. Quapropter si dicta cōfectio post violas habet rosas, similiter & in ista Triphera esse rosas approbamus. Præterea, vbi in sequētibus habetur: Myrobalanorū citrinorū, chebulorum, & indorū, ana ℥.ij. Et intrà: inuoluantur myrobalani in oleo amygdalarū dulciū, & bulliant &c. O magna cōfusio. Quotnam ex aromatariis huiusmodi circumlocutiones intelligent? & res nō eo modo quo fuerāt à suo Authore ordi-

natæ & descriptæ explicabunt? Quamobrem sciendum primò, quòd de quolibet myrobalano illhic notato, nõ ℥.ij. sed vnciæ duæ accipiendæ sunt. Postea cùm legatur myrobalanorum citrinorũ &c. bulliãt super prunas &c. existit dubiũ, quare post talé bullitionẽ, iterũ illos vnctos oleo amygdalino, velit vt bulliãt cum epithymo bullitione vna. Cùm communi Doctorũ opinio sit, quòd myrobalani non sustineãt multã decoctionẽ. Vnde Constantinus Aphricanus, authoritate Costæ filii Lucæ, in libro de gradibus medicinarum, sic ait: Myrobalani sunt gummosi, ideoq; videntur esse laxatiui. Idcirco quibus fuerit gũma nõ visa, sunt debilioris virtutis. Quod testatur hæc ratio. Quòd si in calida aqua infundãtur, & aqua potabitur, erit fortiter laxatiua. Si autem ad ignẽ coquantur, erit aqua in qua coquũtur debilius laxatiua. Ignis enim tollit gummositatẽ &c. Hæc ille. Igitur si post primam bullitionẽ, denuò ipsa decoctio cũ ipsis myrobalanis causa bullitionis ad ignẽ reducitur, nihil, vel saltẽ satis parũ ipsa decoctio (quam quærit Author) retinet in se de virtute dictorũ myrobalanorũ laxatiua, huic confectioni pernecessaria. Idcircò non vtile vt dicti myrobalani plusquam semel, & valde parum bulliãt in ipsa succorũ decoctione: nec decoctio ipsa, myrobalanis amotis, est amplius bullienda. Sed si aliquis dicat quòd pro secũda bullitione, nõ sint accipiendi illi myrobalani prius iam decocti, sed alii ex crudis, qui vncti oleo dicto, vnà simul cũ epithymo bulliant bullitione vna tantùm. Respondendũ, quòd hoc nõ potest esse, quia in ipsa secunda annotatione (vt per impressiones legitur) ipsorũ myrobalanorum bulliendorũ, nõ scribitur quæ quãtitas sit recipiẽda. Ergo de prius iam decoctis intelligitur, cùm legitur quasi per recapitulationẽ: Inuoluãtur myrobalani, scilicet supradicti &c. Etiã quis põt obiicere, quòd suprà, scilicet in Cõfectione Alcãzi, ex præcepto ipsius Authoris, bis myrobalani sunt bulliẽdi, ergo nõ sustinent paruã decoctionẽ: & per cõsequẽs, possunt in pręsenti triphera binas recipere decoctiones. Ad hoc respõdẽdũ, quòd cõtrario modo se habẽt adinuicem Cõfectio Alcãzi, & ista Triphera persica, & diuersas habent intẽtiones, & operationes. Quia in dicta cõfectione Alcanzi, ipse Author intẽdit sedare & restringere solutionẽ naturæ, & cõfortare, & quærit in substãtia ipsos myrobalanos tantùm, abiectis ipsorũ decoctionibus. Per præsentẽ aũt tripheram, econtrà intendit Author lenire & educere: & quærit decoctiones eorũ, & nõ ipsos myrobalanos. In quorũ deco-

ctionibus primis feruoribus statim ipsi myrobalani (vt supra iam diximus) relinquunt partē suam laxatiuā. Quæquidem pars laxatiua postea, ob nimiam bullitionē, ab ipsa decoctione (vt dictus Constantinus testatus est) euanescit, ac deperditur. Ergo non bene est vt in hac Triphera multùm bulliāt ipsi myrobalani, nec etiā amotis ipsis eorū decoctio. Præterea adhuc quidam possunt obiectare dicētes: Quòd si myrobalani nō possunt sustinere magnā decoctionem, frustrà & malè ipse Author noster in capitulo de myrobalanis, & in distinctione de cōditis, ordinat modum condiendi eos cum duabus decoctionibus: vt in dictis locis clarè legitur. Responsio supradicta ad hoc etiā similiter valet, scilicet quia Author talibus in locis nō quærit solutionem ipsorum, sed sedationem & confortationem &c. Quapropter, ipse tunc abiicit ipsorū decoctiones, retinens tantùm ipsos decoctos. Et ex hoc sequitur corollariū hoc, quòd quanto magis quæritur ex myrobalanis solutio per viam decoctionis, tāto minus sunt bulliendi, ita vt videatur potius fieri per modum infusionis, quàm per viam decoctionis. econtrà scilicet quòd quanto magis habent restringere & confortare, tanto magis sint bulliēdi & decoquendi, quod est falsum. Quia post condecentem decoctionē, in diutina bullitione, non solùm pars ipsorum solutiua, sed etiā & constrictiua, & confortatiua & vniuersaliter omnis virtus & bona proprietas, ægris & medicinæ cōpetens deperditur & annihilatur. Et tunc tales myrobalani sic decocti, necnon & eorū decoctio, sunt tanquā homo mortuus sine anima, & sine virtute, nec amplius boni ad medicinæ vsum: quia tam decoctio ipsorū, quàm ipsi amiserunt omnē substantiam &c. Igitur &c. Etenim in huiusmodi & consimilibus decoctionibus, semper est facienda gradatio rerum coquendarum secundum artem: quia quāuis violæ in ista descriptione sint præpositæ prunis, nō tamen sustinent maiorem decoctionem, quàm ipsa pruna. Oportet enim (vt aliàs diximus) aromatariū scire naturā & complexionē, seu texturā omniū simplicium cōmiscibilium: vt sciat quæ magis, & quæ minus sustinent decoctionē, cōtritionem &c. Vt in suis canonibus ipse Author noster optimè docet, præsertim vbi de decoctionibus ait: Verum tibi superest scire medicinas, quæ debilem coctionem suscipiunt, aut fortem &c. Vbi multa notabilia tāgit. Ex his igitur visis sequitur descriptio vera istius clausulæ quæ talis est: Myrobalanorū citrinorum, chebulorum, & indorum, in oleo amygdalarū dulcium

Myrobalanorum omnium decoctio.

cium inuolutorum, ana ℥. ij. & bulliant bullitione vna &c. Et locus proprius ipsius clausulæ est post epithymũ, videlicet vbi legebatur, Inuoluantur myrobalani &c. Vbi animaduertendum quòd Author sapienter posuit eos vltimo loco cum epithymo, quia similiter & epithymum non patitur decoctionem. Imò & post epithymum descripsit eos, ad denotandum quòd intentio sua est, vt bulliant, quasi nõ bulliant, bullitione vna. Quod autem suprà, inter cuscutã & spicam de ipsis myrobalanis legitur, vacat. Cassetur ergo in ista descriptione per omnes libros, ne successores denuò cõsimilibus implicentur laqueis. In ipsa autem decoctione facienda, ita est procedendum. Post ipsorum depurationem vniantur insimul omnes succi, & in ipsos primum immittãtur pruna Damascena sicca, incisáq; vsq; ad osseum, in tribus aut quatuor locis, & bulliant cum agilitate vsq; ad consumptionem medietatis succorum, vel circa, secundum discretionẽ. Deinde super ponantur senæ folliculi grossiori modo contriti. Deinde cùm tempus fuerit, cuscuta & agaricũ similiter contrita. Deinde spica, rosæ, & violæ. Postea immediatè epithymum mundum, & confractũ. Vltimo verò loco, scilicet continuò post epithymũ, absq; mora aliqua immergantur myrobalani enucleati grossè contriti, ac oleo prędicto inuoluti. Post quorum immissionẽ, simplici feruore transacto deponatur ab igne totum, & post aliquod spatiũ temporis coletur &c. De cõsimili ratione fiant omnes aliæ decoctiones, quibus cõpetit fieri gradatio medicinarũ, scilicet quòd semper præponantur res quæ magis sustinent de decoctione, licet eædem in descriptione postponantur. Sed aduerte, quòd succi consumendi sunt in ista decoctione, donec remaneant ex ipsis ℔. ij. quia sic habent libri antiqui. Impressi autẽ habent vsq; ad ℔. j. & malè, non enim est sufficiens vna ℔. dictæ decoctionis, ad perficienda omnia, quæ infrà præcipiuntur. Videlicet, quòd in vna parte & in medietate ipsius, dissoluantur tamarindorũ ℥. iij. mannæ ℥. j. s. pulpæ cassiæ ℥. iiij. & zucchari violati ℥. xij. Vix enim ad hæc liquanda sufficit ℔. j. s. ergo duæ libræ, & nõ vna ex ipsa succorum decoctione seruandæ sunt. Præterea, antequam ad alia transeamus, aromatariis minus peritis consulimus (peritiores enim nõ multo indigent cõsilio) quòd myrobalani hic, & in similibus accidentibus, videlicet, vbi pars ipsorum solutiua est necessaria, securius infunduntur quàm bulliãt. Et hic erit faciendi modus, videlicet fiat decoctio secundum artem omnium præ-

Decoctionum compositarum exemplum & regula.

Infundendi myrobalanos & similia, regula.

dictarum rerũ, exceptis ipsis myrobalanis,& post vltimam, quæ est epithymi. bullitionẽ continuo feruenti, quasi adhuc bulliat, immittãtur in ipsam myrobalani, oleo amygdalino prius (vt dictum est) bene peruncti,& dimittatur frigescere, deinde coletur &c. Et ne quis putet hoc esse præter Authoris intentionẽ, ipsum Authorem citamus in testimoniũ, qui in suo Canone de rectificatione medicinarum cum modis infusionum ait: Relinquitur autem dispositio rei per infusionem, in re in quam infunditur, & cætera quæ sequuntur. Hinc prosequitur: Sicut in infusione rheubarbari, & myrobalanorum videmus. Separatur enim ab eis virtus solutionẽ faciens, & cadit in infusionẽ, remanente re contractionẽ faciente in residuo &c. Item ipse Author in septima distinctione presentis antidotarij, in modo infusionis de succis herbarum, sic dicit: Recipe succorũ endiuiæ, lupuli, buglossę, depuratorum, ana ℥.viij. proiice super eos corticũ myrobalanorum citrinorum ℥.j. raued boni ʒ.iij. tamarindorũ ℥.j.s. carnis casiæ fistulæ ℥.iij. fiat vt suprà. Iam enim dixerat in modo infusionis aquæ casei proprietatẽ eius,& quòd est dimittenda à sero vsque mane, deinde est colanda, & propinanda. Quæquidem infusio, est multũ similis decoctioni præsentis tripheræ. Et in octaua distinctione, quæ est de trochiscis, videlicet in cõfectione Galliæ alefanginæ ait: Accipe emblicorum bonorũ, abiectis ossibus ℥.iiij. Conterantur cõtritione grossa,& ponãtur in vase vitreo, & fundatur super eos aquæ rosatæ &c. Quibus in locis, maioris laxationis causa, nõ decoctiones sed infusiones myrobalanorum tantùm quærit. Item capitulo de myrobalanis, dicit: Et infusio quidem eorũ competit, quando solùm quæritur solutio. Et patet per simplicia quæ recipit, quòd hæc triphera soluit leniendo fortiter. Igitur nõ est hic coarctanda, neq; minuenda eius virtus, atq; soluendi proprietas, sed augmentanda atq; dilatanda eò maximè, quòd omnes medicinæ ingredientes ipsam tripheram, possunt inter benedictas cõnumerari: nec est timẽdum in eius solutione de aliquo nocumento. Et (vt suprà diximus) authoritate Constantini, præstantior est ad laxandum myrobalanorum infusio, quàm decoctio. Quapropter non malè agitur, si dicti myrobalani infundantur modo dicto, in ipsa decoctione perfecta, absque aliqua bullitione. Cæterùm vbi legitur: Vltimo verò, puluerizentur super illud, raued boni &c. Cassetur super illud. Non enim competit huic loco, nec est in exemplaribus antiquis. Rectius autem sic

sic legito: Vltimo verò pulverizẽt, raued boni ʒ.ij.&c. Non
autẽ, raued ʒ.iij. vt in pluribus impreſsionibus legitur. Om-
nes enim antiqui libri (quos vidimus) & nonnulli etiam ex
impreſsis, concorditer habent: Raued boni ʒ.ij. Et quanuis
hunc errorem fraudulentis aromatariis non ſit multũm ne-
ceſſe propalare, quia, libentius ipſi minus quàm plus po-
nunt in cõfectionib⁹ de huiuſmodi ſimplicibus pretioſis, vt
ſunt Rheubarbarum, muſc⁹ ambra, & ſimilia. Tamen vt ve-
ritas habeat locum ſuũ, & Deum timentes non grauẽtur in
non neceſſaria expenſa, omnia rectè (vt decet) vt melius vi-
detur, à nobis fideliter deſcribuntur. Item, vbi in eiſdem im-
preſsis legitur: Chebulorum. indorũ, ana ʒ.viij. eſt error nõ
paruus. Poſita eſt enim ibi errore librariorũ, vncia pro dra-
chma, Omnes enim antiqui codices habent, chebulorũ, in-
dorũ, ana ʒ.viij.s.ʒ.j.& nõ octo. Itẽ vbi habetur impreſſum
Granorũ fumi terræ (id eſt ſeminũ fumi terrę) trochiſcorũ,
Diarhodon &c. ana ʒ.ij.s. legendum eſt abſque illo ſemis,
ana ʒ.ij. Sequens verò ana, quod eſt quatuor granorũ, eſt ʒ.
ij.s. vt antiqua volumina quidẽ huius rei veritatẽ oſtendũt. Quatuor grana.
Quatuor autẽ grana ſunt quatuor ſemina cõmunia, maio-
ra frigida, ſcilicet melonis, citrulli, cucumeris, & cucurbitæ,
de quib⁹ dixim⁹ in Diaſiracoſt. Aliqua autẽ volumina ex im-
preſsis quidem, habent hoc in loco quatuor granatorũ, ſed
non rectè. Lege autẽ de huiuſmodi, & cæteris communibus
ſeminibus tam frigidis quàm calidis, tam maioribus quàm
minoribus, in Lohoc alio noſtro de intentione hac, & etiam
in fine deſcriptionis Diaſiracoſt. Poſtremò autẽ, vbi legitur
Inuoluantur in oleo violato, & repone &c. ſciendũ qđ mul-
ti ignorantes veritatẽ huius clauſulæ, credũt totã ipſam cõ-
fectionẽ eſſe inuoluendã in oleo violato. Sed re vera ſecus
eſt. Quia tãtummodo iſtæ vltimæ ſpecies ſcilicet raued &c.
Quę ſpecies pulverizatæ, & oleo violato bene perũctę, cõ-
miſcendæ ſunt cũ ſupradictis rebus, & conficiendæ &c. De-
ſcriptio autẽ vera & recta huius clauſulæ talis eſt, (vt in qui-
buſdã exẽplaribus vetuſtiſsimis legitur) inuoluantur (ſcili-
cet prædicti pulueres) in oleo violato, & ꝓiciãtur ſuper il-
lud totũ: quod confectũ repone in vaſe vitreo &c. Et videtis
quot confuſiones, quótve errores notauerimus in præſenti
Triphera perſica. Igitur indulgendũ eſt noſtræ prolixitati.
Non enim potuimus breuioribus tãta cõſtringere. Nec vos
tædeat, vel ſaltẽ ſemel legere, quod nos non piguit in ſcri-
bendo per tot volumina, non ſine magno labore perquirere,

De

De Solatro.

DE cõmuni,& magis nota Solatri,siue solani specie Author intelligit.Et illa quidẽ est,quæ alio nomine vulgò Cacabalũ dicitur,Est enim vulgaris notitiæ.De omnibus autem speciebus solatri,quære in Trochiscis de Alchechengi.

De Endiuia.

QVàm maximo detineantur errore, qui per Endiuiam sumunt lactucam agrestem,bonarum literarum amatores non ægrè percipiunt.Etenim Endiuia,Cichorium siue cichoria vel cicorea, Intybus siue intubus vel intuba,Seris,Picris vel picrida,Scariola,Ambubeia,Dundebe siue Hundebe Taraxacon vel taraxicon , & alia plura, vnũ & idẽ significant,Differũt tamẽ aliqua ipsorum per syluestre siue erraticum,& domesticũ,id est satiuum. Vt exẽpli gratia:per scariolam semper intelligitur domesticũ cichorium,& per taraxacon semper syluestre &c. Sunt præterea & alia nomina istis attributa,quæ etiã aliis diuersis conueniunt:vt Heliotropia siue solsequia,Spõsa solis,amica solis, pancratium,chreston &c.Sed longũ esset atq; superfluũ de his omnibus & singulis pertractare,cùm clarè de ipsis tam apud antiquos,quàm apud iuniores bonos Authores habeatur.Iuniores autem magis imitandos dicimus,Hermolaum Barbarũ,Ioannem Manardum,Antonium Musam Brasaulũ,Ioannem Ruellium,& cæteros eis similes. Legitote ergo apud ipsos.Luminare Maius autẽ in syrupis de cichorea,& nõnulli quãplures,genera cichorii siue endiuię volentes declarare,plura confundunt.Vnde Aromatarii hodierni parãtes dictos syrupos,ferè tot cõmittunt errores quot ibi sunt simpliciũ nomina.Minus ergo malũ iudicamus esse,si omittantur illi syrupi,quàm si talibus descriptionibus parentur. Veræ autẽ quæ possunt ꝓbari endiuiæ siue cichorii species hæ principaliter sunt.Videlicet Condrilla,quæ apud Diosc. etiam ob maximam similitudinem quã cũ cichorio habet,legitur à nõnullis seris,& cichorium dici.Et cicerbita aspera, id est sonchus asper,id est crispinus vulgò notus:quem similiter,teste ipso Dioscoride,aliqui cichoriũ nuncupant. Est quoq; & quędã herba que vulgò Dens leonis,& Rostrũ porcinũ & ab aliis Amarum olus vocatur:quã herbã ob amaritudinem,& foliorum similitudinem,intubi syluestris speciẽ nõnulli,vt Hermolaus & Ruellius esse autumãt. Veruntamen cùm absolutè legitur endiuia,vel cichorea &c.nõ intelligitur de istis speciebus iã dictis,sed de verò intubo,scilicet cicho

Cichorij vera species.

Endiuia vel cichorea absolute [illegible]

cichorio syluestri quod est melius, vel saltē de satiuo, quod est post illud. Author enim noster per endiuiā, quasi semper intelligit satiuū cichoriū: quoniā syluestre sub nomine Taraxacon describit, vt probatur in pluribus locis, vbi vtrunq; habet, scilicet endiuiā, & taraxacon. Vt in septima distinctione huius antidotarii, videlicet in decoctione fumi terrę, vbi legitur: Accipe succi altaraxacō, & endiuiæ &c. Et similiter in tertio canone primi capituli de rectificatione medicinarum bis, & in capitulo de modis lauationis medicinarū, & in capitulo de mezereon, & alibi vtrunque legitur, & vt plurimū immediatè. Sed notādum ꝙ secundum ipsum authorem nostrū, tā endiuia ꝗ̃ taraxacon cùm ponitur in medicinis, nō debet lauari: quia habēt virtutē in superficie, quæ ꝑ lotionē tollitur: vnde in dicto cap. de modis lauationis, ait Et sunt medicinæ quæ virtutem positam habent in superficie, quæ si lauentur, tollitur: sicut taraxacon, & endiuia, & rosa, & similia. Hæc ille. Quare colligenda sunt huiusmodi, vt possibile est, mūda ab omni sorde & luto &c. vt postea cōmiscēda medicinis, nō alia indigeāt lotiōe. Et aduerte ꝙ in nulla descriptiōe hui⁹ antidotarii legit̃ cichorea, nec (vt sciam⁹) in canonib. nec forsan in toto opere ipsi⁹ filii Mesuę. Declarās ꝑ hoc ipse Author, ꝙ sub nomine endiuię intelligit̃ & cichorea &c. qa in veritate idē est endiuia, quod cichorea &c. *Lotio quorūdam simplicium virtutem comminuit.*

De Cuscuta.

QVamuis nonnulli velint cuscutam oriri in pluribus plantis, necnon & in nudo solo, tamen illa est accipiēda, pro medicinæ vsu, cùm absolutè legitur, quæ per lini plantas circūuoluitur: quæquidem ab aliis podagra lini, & linicida vocatur. In patrimonio Romano, & particulariter circa Viterbiū copiosè prouenit. Est enim propriè quoddam capillamentum epithymo simile, albius tamen. Vulgaris cognitionis est, Nam damnum quod sepius ipsa lino infert, ferè omnibus notiorem reddit. Lege de ea etiam in modo confectionis de eupatorio. *Podagra lini. Linicida.*

Confectio electuarij alharif, & est electuariū boni saporis, quod composuimus nos &c. LXXII.

RAESENTIS, & sequētis electuarii confectiones, quo ad titulū per varios libros plurimas habent inscriptionū variationes, videlicet Alharif, Alkarif, Alaberaluf, Alakaluf, & huiusmodi consimilia multa, quę si scripsissemus, fo

re

re ridicula non dubitauimus. Eo maximè quia nihil facit ad rem, quouis cognomine describantur ipsę cõfectiones. Nos autē quasi amota illa voce barbara, intelligimus ipsa Electuaria boni saporis, siue Electuaria magna, siue regalia: vt infrà in suchalharif dicetur. Et fortasse illa vox est significās illud. Sunt autem & in præsenti cõfectione aliqui errores. Vnde primo sciendum, quòd descriptio dulcationis, seu rectificationis myrobalanorũ, est multùm vitiata, & maximè vbi post dissolutionem zucchari in aqua, legitur, Semper in ea parum de oleo infundendo. Quoniam inibi rectius legendum est: Semper in ea parum de ipsa aqua infundendo. Quid igitur est faciendũ de ipsa aqua, si oleum est superinfundendũ semper? Antiqui codices eo in loco, aquam habēt, non oleum. Quibus si nolunt adhibere fidem, legant capitulum ipsius Authoris de myrobalanis, vbi ferè ad literā ponit ipsum, & eũdem modũ rectificationis eorũ. Hæc nēpe sunt verba ipsius in præfato capitulo: Modus rectificationis eorum satis vtilis, acquirēs eis saporem bonum, & emendans quæcunque timentur de eis, est, vt sumatur de myrobalanis contritis quãtitas quã volueris, & sit hoc in ęstate: & funde super eos olei amygdalarum dulcium quantitatem, qua cõfricando leniantur in vmbris, & exiccentur in sole: & semper modicè confricando superrorētur oleo, & fiat illud per triduum. Deinde denuò per triduum cum aqua zucchari, aut aqua casei cum pauco zuccharo conterantur in sole, semper eos ante modicè cum aqua prædicta irrorando. Deinde fac trochiscos &c. Hæc filius Mesuæ. Videte ergo ꝙ intentio Authoris est, vt ipsi myrobalani per triduum in eorum contritione superrorētur oleo, & per aliud triduum cum dicta aqua zucchari. Sunt præterea in ista descriptione & alia quędam non tanti momenti, quæ à nobis emendata facillimè comprehendi possunt à lectoribus, si ab eis nostra descriptio aliis conferatur, Alius autem error notabilis est in ista descriptione per impressos libros, videlicet vbi legitur: Seminis apii ℥ j.s. legendum est ℥.ij.s. quia sic est in omnibus vetustissimis exemplaribus.

De Nabet & Nabit.

VAriationes librorũ sup hoc simplici in magnã nos duxere dubitationē, ita ꝙ non audemus determinare si in præsenti & sequēti confectionibus legendũ sit Nabet, vel Nabit. Nã maior pars antiquorũ librorũ, quos legimus, habent in his descriptionibus nabit, vnus nebet vnus nabec, &

vnus

vnus neber,& plurimi ex impresſis etiã habẽt nabit. Reliqui autem vna cum quibuſdã impreſsis habent nabet, ex quibus aliqui cũ aſpiratione in fine ſic: Nabeth. Quamobrem hoc cum nonnullis aliis prudentiorũ iudicio reſeruamus. Quoniam nabet, & nabit non ſunt idẽ, vt mox declarabimus. Nabet igitur licet apud antiquos non reperiatur quid ſit, recẽtiores tamen ferè omnes declarãt eſſe zuccharũ candũ. Quorum opinio nobis non diſplicet. Quia in diſtinctione de cõditis, ſcilicet in cõdito de citris, ſic legitur per omnes libros, tam manu ſcriptos, quàm impreſſos: Et ſit iuleb ex zuccharo albo in aqua, quæ ſit triplũ ipſius: deinde coquatur cũ facilitate, vſq; ad modũ penidiarum, & infrà ſequitur: Et condiantur cum iuleb roſaro, cuius decoctio ſit ſicut nabet. Vbi ſecundum veriorẽ ſententiam non poteſt intelligi pro nabet, niſi zuccharum candum, ſcilicet ꝙ illud iuleb roſatũ ſit ita fortè coquendũ, ſicut coquitur zuccharũ vt candicet: quia quemadmodum ſuprà dixit debere coqui illud iuleb, vt coquitur zuccharum penidiarum: ita de conſimili exemplo (vt puto) poſuit illhic, vt coquatur ad modũ zucchari candi, ſub nomine nabet. Quaſi pari coctione quidẽ coquitur zuccharũ pro penidiis, vt pro zuccharo cando. Etiã poteſt coniectari, ꝙ nabet ſit ſpecies zucchari. ex verbis ipſius Authoris, in primo capitulo de electione medicinarum dicẽtis: Cuius materia ſit humiditas viſcoſa, ſicut zuccharũ, & nabeth, & alhoſos. Siquidem ſicut & alhoſos, ſiue alhuſar, quod idem eſt (vt ſuprà diximus) eſt ſpecies zucchari: ita credendum de nabet &c. Nabit autem, vt in ſynonymis filii Serap. & Auic. legitur & ſecundum Pandectarium, eſt potio quædã, quæ ſit ex dactylis, & ficubus, & aliis fructibus dulcibus in aqua decoctis quæ quidem potio eſt ſicut ſyrupus dulciſsimus. Etiam ipſe Pandectarius in litera Termenabit, dicit quòd eſt potus ex dactylis & ficubus ſiccis, ad ſpiſsitudinem mellis redactus, non vi ignis, ſed ſolis colore &c. Si autẽ Author hic quærat hãc fructuũ decoctionẽ, vel zuccharũ cãdũ, neſcim⁹. Verũtamẽ ponendo zuccharũ candũ pro eo, nõ credim⁹ malũ eſſe.

Confectio alia electuarij albarif boni ſaporis, quod etiam compoſuimus nos &c. LXXIII.

LECTVARII præſentis cõfectio, eiuſdẽ intẽtionis eſt cũ ſupradicta: imò maioris efficaciæ & virtutis, vt i ſuo exordio legẽti patet. Prĩcipalis vtriuſq; Author, fuit ipſe filius Meſuæ, vt

vt in titulo ipsarum probatur, cùm legitur: Quod cōposuimus nos. In quibusdam impreßionibus autē est: Quod exposuimus nos. Sed non rectè. Cuncta etenim exēplaria, quæ vidimus, habent composuimus. Et sic est verum. Nam probatur veritas, quia apud nullum Authorem ipso filio Mesuę antiquiorem, vsque adhuc valuimus eas inuenire. Quapropter credendum est ipsum filium Mesuæ fuisse earum principalem inuentorem. Idcirco rectius cōposuimus, quàm exposuimus legendū est. Pręterea, sunt in præsenti descriptione duo menda. Primū videlicet vbi legitur: Accipe myrobalanorum chebulorū, & nigrorū, añ. partes duas. Legendum est, ana. partes tres. Aliud mendū est vbi legitur: Deinde accipe ex hoc toto ℥. xiiij. legendum est rectius ℥. xviij. Sic enim habetur per omnia exemplaria antiqua quæ vidimus.

Confectio electuarij Indi maioris &c. LXXIIII.

STA duo electuaria, scilicet maius & minus, vocantur ab Authore Inda, vel quia ab Indis inuenta fuerūt, vel quia apud Indos tunc habebantur in frequentiori vsu. Ambo quidē vnam habent intentionē. Sed ad euacuandū humores flegmaticos, minus dictū efficacius habetur, propter maiorē turbith portionē, quam recipit. Variæ nanq; sunt aliquorū iuniorū opiniones de his electuariis: videlicet quòd nōnulli, vt Christophorus de Honestis, & Quiricus de Thertona & cæteri volūt, quòd quando absolutè petitur electuariū Indū, intelligatur minus. Econtra alii, vt Ioānes Iacobus de Manliis & cæteri tenēt: cum quibus & nos concordamus, scilicet quòd maius sit intelligendū cū absolutè electuariū Indū petatur. Veruntamen in hoc & similibus, non debent calamo parcere domini medici, sed speciatim omnia scribere, vt minus peritis nō detur ansa errandi &c. Præterea sciendū, ꝙ in hæc duo electuaria intrat cinnamū, & nō cinnamomū. Etiā sciendum quòd casia, quæ est in præsenti maiori descriptione, est casia lignea, contra opinionem aliquorum iuniorum asserentium esse casiam fistulam lenitiuam: quorum sententia, & assignata regula, omnino explodenda est à libris. Nā cùm Quiricus de Augustis, & Paulus Suardus, & ipsos imitātes in Diatrion pipereon dicāt, quòd casia absolutè posita in electuariis solutiuis, vel lenitiuis, semper sit intelligenda casia fistula (quod est falsißimū.) ergo secundū eorum regulā, in hiera picra, & aliis pluribus hieris, & similibus electuariis so-

Electuariū Indum absolutè.

riis solutiuis, in quibus est casia absolutè, intelligitur casia fistula. Ergo ipsi contradixerunt sibi, & suæ generali regulæ exponẽtes in ipsa hiera casiam, esse casiam ligneã. Ergo regula irregularis ipsorum est falsa. Et si (vt ipsi dicunt) in præsenti descriptione est casia fistula, quomodo fricanda est manibus, & inungenda oleo amygdalino cum aliis speciebus, vt Author præcipit. Quid facient quatuor drachmæ casiæ fistulę in tanta cõpositione? Igitur recta sapite, & per casiam absolutè descriptam, ligneam intelligite. Item animaduertendum, quòd vbi legitur in impressis libris in præsenti descriptione: zucchari & penidiarum, ana ℥.xx. est ibi mẽdum non paruum, errore nanq; posita est ibi ℥. pro ʒ. rectius quippe legendum est: ana ʒ.xx. quia sic est concorditer in cunctis antiquis exemplaribus. Præterea non ignorandum, ꝙ turbith est basis in istis duobus electuariis, & non scãmonea. Non obstãte, ꝙ facta calculatione, in quãlibet dosim secundũ determinatã vtriusq; portionẽ, cadat plus de scãmonea, quàm de turbith. Quia intẽtio istorũ electuariorum principaliter versatur circa materias phlegmaticas, pro quibus euacuãdis, vigorosius habetur ipsum turbith, quàm scãmonea: vt tam per ipsum Authorẽ, quàm per alios plures fide dignos probari potest. Quapropter nõ à quãtitate, sed ab effectu & virtute propria, turbith est basis dictorũ electuariorũ: sicut muscus in Diamusco, & ambra in Diambra, & similia multa. *Casia absolutè.*

De Turbith.

AVthor noster in suo de simplicibus, facit capitulum de turbith: quod quidẽ suum turbith, nemo (cum legerit capitulum Dioscoridis & aliorum de thapsia) negabit esse thapsiã. Sed quia Thapsia (vt sæpe experti sumus) diuersificatur secundũ loca & tempora, tanquam si genus suum plures habeat species (nõ quòd propriè sint species) ideò particulariter de radice eius loquẽs ipse Author narrat, ꝙ debet habere septem, non species, sed proprietates bonas, quas enumerat dicens: Vt sit album (supple interius) &c. Et sicut recẽs & antiquũ, subtile & grossum, crispi corticis & plani &c. sunt differẽtiæ indiuiduales & nõ species, sic & de reliquis cõsiderandum: ne quis dicat, ꝙ Diosc. faciens vnũ genus thapsiæ, quod nec diuidit per species, filius Mesuæ faciat contrarium. Ergo nõ sunt idem, thapsia, & turbith filij Mesuæ. Et similiter turbith Auic. est idẽ quod turbith filij Mesuæ, vt per operationes &c. quę cõueniunt in inuicẽ probari potest. Non obstante, ꝙ ipse Aui. sub nomine thesisie, & thesifie, vel thafasia, scri

bat duo alia capitula de thapsia (sæpe enim hic Author de vno & eodẽ plura capitula facit) quia per verba ipsorum capitulorũ ꝓbatur apud ipsum (præter duo præfata) esse aliud capitulũ de thapsia. Nam in cap. Thesisie, quod est infra capitulũ de turbith, nihil declarat. Ait enim: Thesisie q̃d est, iam dictũ est in the, & iam diximus eam, nec quicquã addit vltrà. In altero cap. autẽ, quod est immediate ante cap. de turbith, similiter dicit: Tesisie quid est: & iã dictũ fuit in the. Et infrà in ipsomet cap. dicit: Et iam diximus administrationẽ eius in capitulo ipsius. Vnde necesse est, vt sit aliud capitulum in the, in quo pertractet de administratione eius. Quod quidẽ non potest esse, nisi capitulũ de turbith. Nam & si aliquis dicat, ꝙ legitur in ipso cap. Thesisie: Est gũma rutæ agrestis. Et ideo cùm dicit postea, & iam dictũ est in the, & iam diximus administrationẽ eius in cap. ipsius, remittit lectorẽ ad cap. rutæ agrestis, & non ad cap. de turbith. Ad hæc dicimus, ꝙ duplici de causa hoc non potest esse. Prima, quia cap. de ruta non scribitur in litera the, sed turbith. Nec obiiciat, ꝙ Auic. in suis remissionibus, intelligat secundum literaturam Arabicam, & alphabetũ Arabicũ (quod nõ negamus.) Nunc autẽ q̃a opus eius est Latinitati donatũ, & simplicia sunt dispo sita secundũ Alphabetũ Latinum: ideo eius dicta nõ conueniũt, quia & hoc quoq; per Bellunensem probatur esse falsum: quoniã in cap. de ruta non per th, sed per s, Arabicè scripsit Sedab. Sed bene cõuenit cum capitulo de turbith, in quo Bellunensis rescripsit Arabicè Terbed. Terbed enim est in litera T, & nõ sedab. Secunda, si (vt ipsi volunt) capitulũ Thesisie sit verè capitulũ de ruta agresti, vel apud ipsum Auicen. non erit penitus capitulũ de thapsia, vel necessariò erit hoc capitulum, quod de turbith inscribitur. Et si hoc capitulum de turbith erit illud, erit pro nobis. Et licet in cap. de ruta, cùm de agresti scribitur, multa videantur cõuenire cum hoc capitulo de Thesisie (ex quibus putamus vel interpretem, vel alium addidisse ad hoc capitulũ de thesisie: Est gumma rutæ agrestis) tamen ꝙ non sit gummi rutæ agrestis, in processu ipsius capituli patet apertè. Et prætermissis omnibus aliis, quæ sunt sunt in ipso cap. Thesisie, quæ conueniunt cum capitulo Dioscoridis de thapsia: hæc verba tantùm specialiter adducimus, quæ expresse non competunt gummi præfato, & sunt quasi ad literã in dicto cap. de thapsia Dioscoridis, per quæ probatur ipsum capitulũ de Thesisie esse de thapsia, & nõ de ruta agresti, siue gũmi eius. Ait igitur Auicen. In radi-

ce eius, & corticibus ipsius, & lacryma eius, est solutio. Sumátur de corticib⁹ eius tres aurei, & de succis tres anulusat, & de lacryma eius aurei ij. & cùm multiplicatur eius vsus nocet. Hæc Auic. Nam gummi non cōpetit dici, radix eius, & lacryma, & succus &c. Ergo de aliqua plāta loquitur Aui. & non de gūmi. Et quòd in capitulo de thapsia Dioscor. legatur idē, ausculta. Inquit enim: Tam cortex radicis, quàm succus, purgandi vim habet. Lacteus succus in aqua mulsa potus, vtrinq; bilem extrahit. Radicis modus quaterni oboli cum tribus seminis anethi drachmis, succi terni oboli, lactis obolus vnus, quod eo amplius assumitur, periculosum est. Hæc Dioscor. Ergo est thapsia, & non gummi rutæ agrestis. Suspicamur nēpe Arabicè esse aliquod vocabulū æquiuocū, scilicet cōmune ad thapsiam, & ad rutā agrestē, siue ad gummi eius, Quoniā sæpius interpretes in ęquiuocis peccant, vt & apud alios plures inuenire licet, & in secūdo practicę Hali filij Abbas, & cæteris legimus thapsiā interpretatā rutā agrestem &c. Igitur turbith Auicénæ, & turbith filij Mesuæ sunt vnū & idem, & propriè est thapsia. Etiam coniectandū, ꝙ filius Mesuæ (quāuis alia plura omiserit) nō omisisset thapsiā, in suo de simplicibus solutiuis, quæ celebratissima fere ab omnibus authoribus habetur. Serapio autē in principio sui capituli de turbith, non thapsiā, sed tripoliū Dioscoridis, quasi de verbo ad verbū describit: Postea verò cùm adducit Arabū authoritates, non tripoliū, sed turbith Auicennæ, & filij Mesuæ sine dubio depingit. Scribit etiā seorsim capitulū de thapsia, solūmodo per authoritates Dioscoridis, & Galeni. Vbi non citauit Arabes, quia sub nomine turbith (vt diximus) Arabes scripserūt thapsiam. Quorum Arabum de thapsia authoritates, ipse Serapio in cap. de turbith, tripolij descriptioni annexuit, quasi approbans turbith esse tripolium, & thapsiam. Non enim est credendū, Arabes ante Serapionē non scripsisse de thapsia. Sed nos in cōpositionibus filij Mesuæ, non tripolio, sed turbith ab eo notato debemus vti. Et certe miramur de aliquibus iunioribus viris vtiq; in literis consummatis (vt est Nicolaus Leonicenus, & Ioānes Tagautius & cæteri) asserētibus filiū Mesuæ falsa scripsisse, cùm dixerit suum turbith habere folia similia ferulę, & lacte abundare: & negantibus inueniri plantam huiusmodi, scilicet quæ habeat folia similia folijs ferulæ, & lactescat. Forsan ipsi non legerunt thapsiam, cuius planta (teste ipso Dioscoride) maximè æmulatur ferulam. Cuiúsque radix turget lacte. Et aliæ

Thapsia est turbith.

Nicolaus Leonic. & Ioā. Tagautius errauerunt in descriptione de turbith.

plantæ plures similiter sunt, quas breuitati studentes omittimus. Et quòd turbith habeat plantam ferulæ similē, non solùm per Authorem nostrũ, sed etiam per Vincentiũ authoritate Constantini probatur, cùm dicit: Arbor eius est quasi ferula &c. Etenim Author noster cùm dixit suum turbith habere lac, non de foliis, sed de radice intellexit. Ad quam quidem radicem (excepta illa foliorũ similitudine) omnia quæ sunt in illo capitulo spectant, vt legẽti non est dubiũ. Etiam non sine admiratione legimus Ruelliũ & cæteros, qui dicũt turbith filij Mesuæ esse radicē alypiæ, vel pityusæ: cùm neutra istarum habeat folia ferulacea. Multa nẽpe & alia diuersa à præfatis & aliis iunioribus, vt à Manardo, Brasaulo &c. descripta sunt de turbith consideratione: sed in rei veritate, ipsorũ omnium cõtrouersiæ, & variæ opiniones in vnũ collectę, potius cõturbant quàm clarificãt legẽtis mentē. Qui vult legat apud ipsos. Nobis autē ipsorũ scripta de turbith, placuit legere, sed non imitari. Turbith autē officinarũ, verè non est turbith filij Mesuæ: quia (vt ab ipsis, qui proprijs manibus collegerũt habuimus) folia ferulę non habet, sed potius portulacæ similia, longiora tamen, quæ & latescunt. Vnde coniectamus ipsum turbith vsuale, aliquã speciem tithymali esse: cùm nullã conditionē turbith filii Mesuæ habeat. Non est enim planũ, nec arundinosum, nec gummosum, nec frangibile, sed neruosum &c. Nec est trifolium, vt ex eisdem notis foliorũ &c. probatur. Ex quo igitur, non est loco turbith medicinis admiscendum. Turbith autē quod exportatur à monte Gargano Apuliæ, & aliis locis Italiæ colligitur, est verissima thapsia: & si est thapsia, per consequens est turbith filij Mesuæ. Et ꝙ sit thapsia, nos ipsi nostro damno experti sumus. Quoniam excauãdo ipsum turbith, circa Cornetum, superuenit nobis in facie, & in manibus tumor non minimus. Quod quidē (teste Dioscoride) est proprium thapsiæ &c. Veruntamen istud Apuliense (vt in re ipsa clarè patet) ex magnis radicibus thapsiæ est collectum, quod certè filius Mesuæ in suo capitulo non laudat. Mediocre igitur est eligendũ, album interius, gũmosum, frangibile &c. Nec ante sex menses à sua collectione ad minus debemus eo vti. Nec multũ vetus, seu à vermibus corrosum est suscipiendum in medicinæ vsum. Præterea sciendum ꝙ turbith in istis duabus cõfectionibus, & similibus, quæ faciunt ad euacuandum humores phlegmaticos, viscosos, grossos &c. & in quibusdã electuariis magnis: vt quidam ponunt in Triphera saracenica

Ruellius errauit in descriptione de turbith, item et Manardus & Brasaulus.

Turbith officinarũ nõ est verum turbith, sed species tythymali.

Turbith est vera thapsia.

Turbith optimũ quale.

Turbith cõtritio.

nica,& similibus, subtiliter est triturandum & cribrandum, teste Serapiõe:qui in capitulo de Turbith, authoritate Abix, ait:Et si debes illud ponere in magnis antidotis,cribra ipsum per tenue cribrum.Et infrà: Et si vis dare ipsum habentibus phlegma viscosum, tenax, tere illud subtiliter, & cribra ipsum,vt adhæreat phlegmati, & expellat ipsum. Hæc Serap. In pilulis autẽ & alijs compositionibus solutiuis, quæ nõ habent principaliter expellere phlegma, more cõmuni solutiuorum,id est,non subtiliter est terendum, atq; cribrandum, teste ipsomet Authore in eodem capitulo dicente:Et si ponis ipsum in medicinis laxatiuis, sicut in pilulis & decoctionibus,cribra ipsum cum cribro raro,vt sit in eo aliqua grossities,ne adhæreat villis stomachi. Hæc ille. His demum visis, vnũ adhuc,quod nõ præsumptuosè, sed de bono alicuius periti medici consilio faciendum, subscribere non ab re iudicauimus. Videlicet quòd præsentis electuarii Indi maioris confectioni, cõmiscendo aliquã zinziberis portionem(ob maiorem turbith confortationẽ) non erit contra Authoris intentionẽ, cùm ipse filius Mesuæ in dicto suo cap.de turbith dicat: Et ex magis ipsum confortantibus, est zinziber. Ipsum enim sigillat ei proprietatẽ mirabilem. Et est,vt educat humorem grossum,& viscosum, etiã à remotis cum facilitate:ita quòd à iuncturis,& anchis, & locis profundis,& distantibus.Per se autẽ non facit illud,imò educit de phlegmate quod est subtile,& derelinquit quod grossum, & operatur hoc tardè.Et corrigunt quod secundo dictum est, admiscendo ei de medicinis stomachicis, & redolẽtibus, & sedantibus agitationem in eo per ipsum:sicut est mastix,& gallia,& aromatica,& propriè zinziber,& piper longum,& similia.Hæc ille.Et infrà in posse ipsius,ait:Turbith confortatum,solutione educit humores phlegmaticos,grossos,& viscosos &c. Consimiliter & Auicenna,secundi canonis,tractatus primi, capitulo quinto,ait:Quædam medicinæ sunt,in quibus est virtus solutiua,sed tamen indigent virtute adiuuatiua:quum in ipsarum natura non sit adiutorium forte.Quum ergo eis adiutorium associatur,operantur fortiter,sicut turbith:inest enim ei virtus solutiua, sed ipsa est debilis acuitatis, quare resoluere vehementer non potest: euacuat ergo quod præsens est,ex subtili phlegmate. Quum ergo ei associatur zinziber, soluit cum adiutorio suæ acuitatis humorem viscosum, plurimum, vitreum, & fit velocior eius solutio. Item, ipse Auicenna in secundo tractatu eiusdem canonis, cap.

Turbith proprietas & cõfortatio.

de turbith, authoritate Mesaugue dicit: Solutione educit phlegma subtile, & si confortetur cum zinzibere, & eo quod habet acuitatem virtutis, educit grossum & crudum humorẽ. Solum verò non soluit grossum &c. Hæc Auicenna. Item Bartholomæus Mõtagnana tract. de modo cõponendi medicinas, & de dosi earum inuenienda, in tertia rubrica quinti capituli, sic scribit: De turbith nota, quòd medicus nullo modo debet dare turbith, nisi det ipsum correctũ cum zinzibere: ita quòd quantitas zinziberis sit subdupla ad turbith. Recipe (exempli gratia) turbith ℈. ij. zinziberis ℈. j. Hæc ille. Item Petrus de Tusignano in receptario, super nono Rhasis ad Almansorẽ, tractatu quinto, qui est de præparatione medicinarum simpliciũ, dicit: Turbith præparatur cum tertia parte zinziberis &c. Igitur quia hæc confectio principaliter & intentionaliter ordinata est ad educendum humores phlegmaticos, grossos, putridos &c. rationabiliter debet recipere zinziber, vt effectus turbith fiat nobilior. Et forsan deest in ipsius descriptione. Non obstante quòd in ipsam confectionem ingrediantur mastix, & quædam alia simplicia ipsum turbith confortantia: quia zinziber specialius & efficacius habetur in hoc, vt per præfatorum Authorum verba, & multa alia quæ breuitatis causa omisimus, probatur. In sequenti autem minori eiusdem intẽtionis electuario habetur zinziber, quapropter & in hoc maiori non erit cõtrarium, imò erit maximi iuuamenti &c.

Electuarium Indum minus &c. LXXV.

HOc præsens electuarium Indum minus eiusdem intentionis & virtutis est cum superiori. Et cùm hoc recipiat duplicatam turbith portionem, cõuenientius fuerat hìc facere de ipso turbith declarationẽ. At quia illud magis habetur in vsu, placuit illhic multa describere & ea inserere quæ dignè, & huic minori congruunt, vt legenti patet.

De Scammonea.

Scammonium absolutè. NOtandum, quòd quotiescũq; in cõpositionibus scammonea simpliciter reperitur, vt in præsenti electuario, semper correcta intelligitur. Et nullo pacto, absq; correctione est propinanda, teste ipso filio Mesuæ, dicente in primo cap. primæ intẽtionis de electione medicinarũ, secundũ esse propriũ: & plurimi stolidorũ quidem, & præcipuè syluestres & noui, præsumũt super illis nondum consolatis, nõ vtentes

prou

prouisione,& ignorantes quod est super venenum perniciosum:& ignorantes læsionē, quam faciūt possidere membra, quæ sunt mineræ virtutum,cum ipsis virtutibus. Et sequitur authoritate Heben Mesuai: Non tantùm has fugere oportet, verùm & omnes,etiam si elegantiores sunt,nisi obseruentur cōditiones &c. Hęc ille. Quapropter,etiā cùm scribit absolutè scammoneā,semper de correcta intelligit Author, quia præsupponit te scire omnes suos Canones,& intētiones. Et eo maxime hîc nō notauit eius correctionē. quasi remittendo te ad considerationē superioris descriptionis,scilicet electuarii Indi maioris: vbi iam descripserat ipsam scāmoneā, non solùm in pomo decoctam,verùm etiā & bonam specificauerat,quod quidē minus necesse erat,quoniā nulli dubiū est, quòd semper absolute, de bona intelligitur. Mala enim nusquam est admittēda,nisi in aliquibus magnis causis iudicatum fuerit conuenire. Et tunc nō quia mala,sed quia competens illi causæ , cuius malignitas tunc respectu boni effectus consequendi, pro bonitate suscipitur, sicut caro viperæ in theriaca,& similia. Vt optimè Author ipse in præfato capitulo docet aromatariū,cùm dicit: Et tua interest malignarum,atq; incolumium medicinarū, apud te habere differentias,& cætera quæ sequuntur. Sed animaduertendum, quòd quicquid hîc notatum est de scāmonea,idem intelligendum est de coloquintida,turbith, mezereon, esula, euphorbio, & similibus. Veruntamen hoc intelligendū est,quando aliquod huiusmodi datur alicui, siue ponitur in confectionibus cum tota sua substantia corporea:nō autem sic intelligitur,quando alicuius ipsorū petitur decoctio,vel infusio. Nam quādo ponitur quoddam eorū, vel similiū in aliqua decoctione, vt est coloquintida in decoctione cōfectionis Hamech,& similia;& postea abiectis simplicibus recipitur ipsa decoctio tantùm,tūc coloquintida incorrecta ponitur, quemadmodū in ipsa confectione Hamech dicetur. Lege ibi. De scāmonio vel scammonia autē, siue mauis scāmonea vel scamonea , quod idem est,satis clarè ac diligentissimè tam à Dioscoride, Plinio , Serapione , Auicenna, & aliis fide dignis authoribus, quàm etiā ab ipso Authore nostro filio Mesuæ describitur. A quibus quoq; & modi ipsam corrigendi,siue præparandi, per quàm optimè cōnotantur. Quapropter nō oportet prolixiorem de ipsa declaranda habere sermonē. Monendi tamē sunt aromatarii,vt benè inuigilēt, ne in emptione ipsius defraudētur:quia multoties adulteratur,plurimis adulteratio-

Medicamina mala respectu morborum fiunt bona.

Scammonium & similia,quādo correcta & quando non correcta sumantur.

num modis. Etiam sciant, quòd ex tot modis præparandi ipsam, laudabilior habetur modus decoquendi in cytonio. Qui modus ab ipso Authore nostro sæpius notatur. Præterea (quoniã apud Authores, & sæpe apud nostrũ filiũ Mesuæ, scammonea decocta in pomo, aut cytonio legitur) sciẽdum, quòd non est idem, vt aliqui pessimè glossantes illud aut, pro, id est, seu pro scilicet, putant & dicunt: Scammonea cocta in pomo, id est cytonio. Sed quãdo Author dicit: Coquatur scammonea in pomo, tunc nõ intelligit de cytonio, sed de alia pomorum specie, vt per ipsius verba, in capitulo de scammonea clarè patet: & particulariter vbi authoritate Pauli dicit esse cõueniens, aliquando facere decoctionẽ eius in pomo acetoso, aut pontico, causa remouendi ipsius scammoneæ nocumenta. Item in libro Seruitoris, quem Bulchasim appellant, scilicet in modo coquendi scammoneam, vbi primũ cum pomis dulcibus datur præparandi modus, postea cum cæteris rebus inibi assignatis. Item, in septimo Breuiarii filii Serapionis capitulo de pilulis, in illis videlicet quarũ titulus est: Pilulæ quæ conferunt ad ægritudines choleræ citrinæ, & sanguinis, legitur: Scammoneæ assatæ in cõcauitate cytonii, aut mali. Ergo cùm legitur scammonea cocta in pomo, non intelligitur de cytonio, sed de alio pomo, non obstante quòd cytonium etiam dicatur pomum.

Scammonÿ præparandi modi.

Confectio de Dactylis, & est Diaphœnicon, quam scripsit filius Zezar. LXXVI.

DIAPHOENICON idem dicit, quod cõfectio de dactylis. Quæ tametsi à dactylis habeat denominationem, veruntamen dactyli non sunt basis ipsius confectionis, sed turbith, & scammonea: & quia principaliter turbith eius basis est, vocatur etiam Confectio de turbith, siue Diaturbith: vt probari potest per ipsum Authorem nostrum in cap. de turbith, vbi ponit confectionem de turbith, authoritate Ioannitii, quæ quidem est istamet confectio de dactylis. Et hac etiã de causa principaliter turbith est basis istius confectionis, quia ipsa confectio potius facit ad phlegma, quàm ad choleram. Vocatur autem confectio de dactylis, à quãtitate ipsorum, quam recipit. Author enim noster in hoc suo grabadin ponit ipsam cõfectionem authoritate filii Zezar: in capitulo præfato autem (vt dictum est) ponit eandem, in aliquibus tamen paucis differentẽ, authoritate Ioannitii. Si autẽ Ioannitius

Confectio de turbith. Diaturbith.

tius fuerit ante filium Zezar, vel filius Zezar ante Ioannitium, adhuc compertum nō habemus. Quamobrem quis eorum alter ab altero acceperit huiusmodi cōfectionis descriptionem, percipere nō valemus. Hoc tamē credimus, scilicet quòd eadem descriptio diuersificata sit ab ipsorum altero, & ob hoc Author vtranq; ponens, posuit & Authores earū. vnde descriptio capituli vocanda est, Confectio de turbith filii Mesuæ, siue Diaphœnicon &c. secundum Ioānitium. Et ista descriptio antidotarii præsentis debet vocari Confectio, seu electuarium de dactylis filii Mesuæ, siue Diaturbith &c. secundum filium Zezar. Qui filius Zezar alio nomine dicitur Hamech, siue Mahometh &c. vt melius in confectione Hamech patebit. Diuersitates autem, quas inuenimus inter vtranq; descriptionem, hæ sunt, videlicet quòd in ista antidotarii descriptione, sunt septē simplicia vltima, quæ in descriptione capituli præfati non sunt. Quæquidem simplicia sunt cinnamū, macis, lignū aloes, & cætera sequentia. Tria autem priora, quæ tantummodo habentur illhic, scribuntur sub ana partes quatuor. Hic verò tria præfata cum reliquis, quæ omnia insimul sunt decem simplicia, concluduntur hoc ana, scilicet partes ij.s. Item scammoneæ in præfata capituli descriptione per omnes libros tam antiquos quàm impressos cōcorditer, nullóq; volumine discrepāte, ponūtur partes duodecim: in antidotario autem descriptiones librorū super hoc sunt variæ, scilicet quòd aliqui libri habēt scammoneæ partes 12. aliqui verò partes 22. Qui autem habēt 22. partes, sunt hi, videlicet ex antiquis (quos vidimus) octo libri, & liber impressus in vulgari Italico, quem aliquando citamus: quia præsupponimus Latinū vnde trāslatus est. Et similiter Luminare Maius, Thesaurus aromatariorū, & Author additionū in fine pandectæ. Reliquorū autem, tam antiquorū ex manu, quàm impressorū, plurima librorū multitudo, habent: scāmoneæ partes 12. Sed animaduerte quòd Luminare Maius scribēs drachmā pro parte, habet scāmoneę ℥.xj. quia ponit tantū medietatē cōfectionis. Super hoc autē, scilicet si debent esse xij. vel xxij. partes, Doctorū peritissimorū determinationem quærimus. Res enim non parui momenti est.

De Sahiri, siue Sihari &c.

HAbetur in hac confectione scriptum, similiter & impressum, Penidiarum Sahiri, siue Sihari, siue saphiri, & huiusmodi consimilia multa, quæ per diuersos libros leguntur. Quæ quidem barbara vox (vt nonnulli declarant) signi-

ficat zuccharum ex quo faciendæ sunt penidiæ huic confe-ctioni necessariæ, dissoluendum esse, ac decoquendũ in aqua decoctionis hordei. Sed quia nobis hoc non clarè constat, non approbamus, neque reprobamus. Parum autem facit ad rem, si dictæ penidiæ conficiantur cum aqua hordei, vel non.

De Amygdalis.

NOnnulli quidẽ, vt Luminare Maius, & cæteri declarãt esse intelligẽdum de amaris amygdalis in præsenti de-scriptione, cùm Author nõ specificet de eis. Sed ex hoc seque-retur corollariũ, hoc est, quòd vbicunq; amygdalæ in cõpo-sitionibus reperirẽtur simpliciter scriptæ, semper de amaris esset intelligendũ: quod re vera secus est. Quia quãdo abso-lutè sunt scriptæ amygdalæ, semper dulces debent intelligi. Non enim suprà in prima descriptione electuarii quo vtun-tur reges, vbi simpliciter sunt descriptæ amygdalæ, possunt intelligi amaræ, cùm ipsum electuariũ sit delicatũ. Et quod in illa prima descriptione nõ exprimitur, in secũda declara-tur, vbi specificatur de amygdalis dulcibus. Nec similiter in-frà, in lohoc sano, & similibus, vbi sunt absolutè amygdalæ, possunt intelligi amaræ. Item in cõfectione prima electua-rij alharif, quod dicitur electuariũ boni saporis, in quo legi tur absolutè oleum amygdalarũ, absurdũ est dicere quòd nõ debet esse oleũ de amygdalis dulcibus. Et similiter in electua rio Indo maiori, & cõsimilibus plurimis. Quando autẽ Au-thor vult amaras amygdalas, specificat semper de eis: vt fecit in Dialacca magna, & in cõfectione de raued seni, & in lohoc de pino, & similibus multis. Præterea ad maiorẽ certitudinẽ sciendũ, quòd filius Serap. in Septimo, cap. sextodecimo, ha-bet suã de dactylis confectionẽ, in qua specificat de amygda-lis dulcibus, & non de amaris. Similiter & Auicen. in v. cañ. Diaphœniconis descriptiones, sed in duabus primis ponens amygdalas nõ specificat de eis: in tertia autem speciatim po-suit amygdalas dulces. Ergo concludendum est quòd nõ de-bent esse amaræ, vt iuniores volunt. Amygdalæ autem ipsa notæ sunt quarũ genera sunt duo, scilicet dulce, & amarum Sed de dulcibus amygdalis meliores sunt Apuliẽses, quæ am-brosinę cognominãtur, à quodã Ambrosio, in cuius posses-sione primum naturæ magister eas procreare dignatus est.

Amygdalæ absolutè.

De modo conficiendi hoc electuarium.

SCiendũ nanq;, quod pro meliori & clariori modo cõfi-ciendi istud electuariũ, siue cõfectionẽ de dactylis, fugiẽ-dæ sunt omnino nugæ aliquorũ neotericorũ, de calculatione

solu

solutiuorũ istius & aliarũ plurimarũ compositionũ. Tum propter plurimos ab ipsis errores in calculatione cõmissos, tum etiã, quia non omnes sciunt huiusmodi calculationum summas rectè colligere. Vnde ne detur iuuenibus & minus peritis aromatariis errandi occasio, operæ pretium duximus, scribere in his nostris lucubratiũculis limitatã mellis quãtitatem huic cõfectioni pernecessariam. Quamobrẽ sciendũ primò quòd dactyli, penidiæ, amygdalæ, & similia, tam in præsenti descriptione, quàm in quibuscunq; aliis, nõ sunt ponenda ratione mellis, neq; ratione specierũ, sed per se semper intelligantur. Postea scias, quòd non solùm recta calculatione, sed certa experientia comprobauimus sufficere & in debita proportione esse, mellis boni & despumati partes 300. Et hinc potest sumi regula, pro omnibus consimilibus. Aduerte etiam, quòd penidiæ malè possunt puluerizari. & peius cũ melle liquãtur, & incorporãtur Vnde melius nobis videtur, si faciliter cõtritæ prius, cum modico aquæ hordei, puta cum quatuor aut quinq; partibus dissoluantur (nã de facili hoc modo, lẽto igne liquescunt) & postea cũ melle despumato incorporẽtur &c. Et hoc vtriq; modo nos vtimur vbicũq; in similibus cõfectionib⁹ penidiæ recipiuntur, scilicet ꝙ liquefacimus ipsas cũ aliquo parco liquore, ipsi cõfectioni, (in qua penidiæ sunt cõmiscendę) competenti &c. Postremo notãdũ, ꝙ præsens cõfectio nõ recipit cinnamomũ, sed cinnamũ. Et dosis ipsi⁹ cõfectionis, est, ab aur. iij. vsq; ad vij. nõ autẽ vsq; ad octo, vt in quibusdã impressionib⁹ legit̃. Itẽ dactyli purgati à nucleis, & tunicis, siue pelliculis interioribus, põderãdi sunt ante ipsorum infusionẽ, licet textus dicat: Recipe dactylorũ infusorũ &c. Quia si post infusionẽ põderabis, pl⁹ habebis de aceto, q̃ de ipsis dactylis, in tali põderatione: qđ quidẽ nõ est secũdũ Authoris intẽtionẽ. Et hoc melius probatur, per præfatas Auicẽnæ & filii Serap. descriptiones. Vbi post ipsorũ põderationẽ legitur, infundantur &c. De modo autem infundendi eos, quære in confectione de mezereõ, vbi ponitur regula infundẽdi omnes medicinas.

Modus electuarij de Psyllio &c. LXXVII.

AVTHOREM nostrũ ab operib⁹ Hamech prę sentis electuarii cõfectionẽ sumpsisse, nulli dubiũ est, cũ in fine ipsius descrip. dicat huiusmodi cõfectionẽ à prę fato Hamech. vocari electuariũ trochiscorum, siue electuariũ trochiscatũ, à plu

à pluralitate trochiſcorum quos recipit. Sed ipſe filius Meſuę poſtea denominauit confectionē ipſam, electuarium de pſyllio, ob mucilaginem ipſius, quam recipi iubet. Eſt autē in præſenti deſcriptione vnus notabilis error per omnes impreſsiones. Videlicet vbi legitur: Aſſari ℥.iiij. verius legendū eſt: Aſari ʒ.iiij. errore quippe librariorum poſita eſt ibi ℥. pro ʒ. omnes fermè antiqui codices, quos vidimus, concorditer habent Aſari ʒ.iiij. & ſic eſt verum.

De Bugloſſa.

ANimaduertendum, ꝙ multi decipiũtur in Bugloſſo, ſiue mauis Bugloſſa, & boragine, & in earũdē ſpeciebus. Deo fauente, in ſyrupo de dignaris oſtendemus quid ſit borago, quid bugloſſa domeſtica, quidve ſylueſtris, Vbi clarè conſtabit, quòd borago neque bugloſſa ſylueſtris (vt vult luminare Maius) neque domeſtica &c. Lege ibi.

De Pſyllio.

PSyllium quidē à pulicibus nomen ſibi aſſumpſit. Quam ob cauſam, à Latinis herba pulicaris dicitur. Pſylliũ nomē Græcum eſt, & idē ſignificat, quod Latinè herba pulicũ. Sed aduerte, ꝙ eſt alia herba pulicaria dicta, quã Græci conyzan nominant, quæquidem forma longè diſtat à pſyllio: ſed ab effectu ſeu proprietate, vocatur pulicaria, ſiue pulicaris: quia teſte Dioſcoride, pulices necat. Hæc autē herba pulicaris, quod eſt pſyllium, & ab effectu, & à ſimilitudine ſic vocatur: Ab effectu quidē, quia teſte ipſo Dioſcoride, ſi domũ virens importatur, nō ſinit in ea pulices gigni. A ſimilitudine autē, quia ſemen ipſius pulicibus ſimillimũ eſt Monendi etiã ſunt aromatarii, ne decipiãtur in ſemine cuiuſdã plantæ, quæ eſt ſimillima plantæ pſyllii in omnibus: ita ꝙ multi minus periti & ipſam falsò pſyllium nominant, & ſemen eius (quod eſt etiam vt pſyllii ſemen) pro vero pſyllii ſemine recipiunt: & eo vtuntur, non aduertentes, ꝙ tale ſemē mucilagine caret. Plantæ ipſæ (vt dictum eſt) ſimillimæ ſunt adinuicem. In hoc tamen cognoſcitur altera ab altera, ſcilicet ꝙ planta pſyllii eſt piloſior, & paucis ſtolonibus creſcit, quandoq; etiã reperitur vnicaulis, & ſemen ipſius eſt valde mucilaginoſum: ecõtra autem illa planta (cuius ſemē nō facit mucilaginē) habet pilos paucos, & ſtolones multos. Sed vtraq; planta dodrãtalis eſt. Folia nanq; veri pſyllii, ſimilia ſunt foliis chamæpityos: alterius autē plantæ, potius herbæ vocatæ linariæ aſsimilãtur. Locis incultis verũ pſylliũ gaudet. Vnde Romę in ruinis Amphiteatri Coliſei nũcupatis, aliis

Conyza vocatur pulicaris ab effectu.

Pſylliũ pulicaris vocatur & à ſimilitudine. & ab effectu.

aliisq;in locis sæpe propriis manibus collegimus. Præterea animaduertendum ꝙ teste Authore nostro, in suo capitulo de psyllio, nunquam psyllium contritum est ægris propinandum. Sed hoc intelligẽdũ est, de incorrecto. Alioqui ipse Author contradiceret sibiipsi. Quia in Grabadin medicinarum particulariũ, scilicet in fine de ægritudinibus pectoris & pulmonis, in capitulo videlicet de tussi & cõstipatione vẽtris, post syrupum de psyllio, ipse ait: Et quandoq; datur cũ puluere huiusmodi. Recipe psyllii, gummi Arabici, dragagã ti, boli Armeni, ana. Da cum syrupo prædicto, & succo linguæ arietis. Igitur cum Author dixerit, datur cum puluere, nõ potest intelligi psyllium hoc in loco non esse conterẽdũ. Sine enim fractione seu contritione sui aliquid nunquam in puluerem redigi potest. Ergo de incorrecto loquutus est in præfato capitulo de psyllio, cum dixit: Contritum autem potui nullo modo propinandum est. Et quòd debeat assari prius quàm conteratur, exẽplũ habemus in tertio Breuiarii filii Serapionis, capitulo decimooctauo, quod est de lubricitate stomachi: vbi propinat ipsum, pri⁹ torrefactũ. Sic enim ait: Et dẽtur in hora somni, aquæ acrestæ ℥.iij. cũ ℥.j. de rob cytoniorum, cum psyllio & semine acetosæ torrefactis, & gummi Arabico, & bolo Armeno. & spodio. Hæc ille. Et licet hic ipse filius Serapionis non dixerit ipsum semen assatũ esse conterẽdũ, veruntamen cũ posuit torrefactum, nulli dubiũ est, quin debeat conteri. Nã non torrefit, nisi vt corrigatur substantia eius medullaris intrinseca. post cuius correctionẽ, quid obstat vt non possit propinari contritum? Sed si crudũ, sicut est, integrum causa soluendi ventrem sit propinandũ, prius est in aqua, vel aceto, vel alio liquore cõpetẽti infundendũ, & agitandũ, vt fiat mucilaginosum: & sic est administrandum, quia mucilago illa non facit ipsum stomacho & intestinis adhærere, & citius soluit. Et nota, ꝙ psylliũ sustinet multũ de assatione, vt testatur Bulchasis in modo assandi semina. Et ideò oportet ipsum multùm assari, vt calore ignis bene corrigatur pars eius centralis hulceratiua, & maligna. Assatur autem ad aluum constringẽdam, teste ipso filio Mesuæ in primo capitulo secundæ summæ, secũdæ intentionis, quod est de modis rectificationis medicinarum per modum decoctionis. Vbi ait: Assationis autem in trixoriis & in patella officium, est quandoque addere in virtute medicinę, sicut quando assatur squilla, & fit magis solutiua: & quandoque minuere in virtute, sicut verbi gratia, assatur

Psylliũ vtendi modus.

psyll

psylliũ,fit humiditas eius minùs lubrica,minùs soluẽs &c. Semen quidẽ psyllii optimè maturum,per decennium seruatur. Multa & alia de psyllio lege apud ipsum Authorem nostrũ in capitulo proprio,&apud Dioscoridem,& cęteros Authores,quæ sanè causa breuitatis studiosis dimisimus.

De Trochiscis ingredientibus hoc electuarium.

NOtandum quòd descriptiones librorum variantur in clausula trochiscorum huius electuarii,scilicet ꝙ aliqui libri habent pulueris diarhodon,seu absolute diarhodõ: & trochiscorũ de spodio,& raued seni &c. Et aliqui habẽt trochiscorum diarhodon,& de spodio, & raued seni &c. Ita ꝙ multi dubitant super hoc,scilicet an ponendi sunt trochisci diarhodon,an pulueres supranotatæ confectionis diarhodon. Nos autem,saluo semper meliori iudicio,tum quia ab Hamech(vt suprà dictum est)vocata est hæc confectio electuarium trochiscorum,tum etiã quia plures libri sunt qui habent scriptum,trochiscorum diarhodon,quàm qui pulueris diarhodon, siue simpliciter diarhodon, tenemus quòd habent esse trochisci diarhodon, & non species confectionis diarhodon. Etiam considerandum est,quòd cùm in supradictam confectionem specierum diarhodon intrent trochisci de spodio,non iterũ Author posuisset dictos trochiscos de spodio in præsenti confectione. Sufficerent enim ipsi pulueres pro vtroq;. Igitur trochisci debent esse,& non species illæ. Præterea sunt nonnulli,vt Nicolaus præpositus & cæteri qui volunt quòd in præsenti electuario,pro raued seni intelligãtur trochisci de rheubarbaro:sed nobis cõtrariũ videtur intelligendũ esse,scilicet simpliciter & absolutè,(vti est) Raued seni,id est rhabarbarum bonum,& electũ. Nã ipse Author,ne quis deciperetur,intelligendo pro rheubarbaro trochiscos de rheubarbaro,ex eo maximè ꝙ cum aliis trochiscis describitur in pręsenti electuario,posuit illud sub nomine Raued seni,& non rheubarbari: quia trochiscos de raued seni,in hoc suo antidotario ipse non scripsit. Nec dicat aliquis,quia inter raued seni,& rheubarbarũ,præter natale solùm nulla est differentia:ergo trochisci de raued seni, & trochisci de rheubarbaro,sunt vnum & idem. Quoniã ad hoc respondebimus(concedẽdo prius raued & rheu esse vnũ & idẽ,& ꝙ seni & barbarum sint patriæ & locorum in quibus oriuntur,nomina:sicut etiam & Ponticum,& Turchiũ &c.)quòd sicut infrà pilulæ de raued seni sunt differentes à pilulis de rheubarbaro,non propter raued & rheu, sed propter

pter aliorum simplicium variationem: vnde ne aliquis deciperetur in ipsis descriptionibus pilularum, nō vno cognomine titulauit eas, sed alteram de rheubarbaro, alterā verò de raued seni vocauit. Sic etiam idem Author (vt diximus) ne committeretur error in trochiscis de reubarbaro, posuit raued seni, sub cuius vocabulo in isto antidotario non habetur aliqua trochiscorū descriptio. Præterea omnes libri tā antiqui, quàm moderni & impressi, excepto ipso Nicolao præfato, habent concorditer & absolutè in presenti descriptione, raued seni, sine trochiscorū præscriptione. Quapropter concludendum est ꝙ debet esse raued seni, scilicet rheu barbarum bonum, & non trochisci de rheubarbaro.

Electuarium elescoph &c. LXXVIII.

NSCRIBITVR hoc præsens electuarium elescoph. Ab Auic. autem vocatur electuarium Episcopi. Et licet descriptio Auic. discordet in quibusdam ab ista, attamen clarissimè patet esse idem electuarium. Elescoph autē, vel est vocabulum corruptum, vel forsan Arabicè significat, quod Latinè Episcopus. Aduertendum tamen, ꝙ per antiquos libros in ista descriptione legitur cinnamū, & non cinnamomum. Et dosis ipsius electuarii est ab aur. ij. vsque ad iiij. non autem vsque ad iij. vt libri impressi habent. Etiam Auic. in sua descriptione dicit: Dosis integra sit aur. iiij.

Confectio medicaminis quod scripsit Hamech *&c.* LXXIX.

OMMVNIS opinio est, quòd Hamech fuerit principalis Author præsentis & sequentis confectionum. Necnon & plura alia diuersáque pharmaca cōposuit. Vnde Author noster preter istas confectiones, habet in hoc antidotario multas alias medicaminum compositiones authoritate ipsius Hamech. Vt verbi gratia, electuariū de psyllio suprà notatum, & confectio de dactylis, & confectio trochiscorum Hamech, & vnguētum de lino quod scripsit Heben Zezar, & emplastrū diachylon primæ secundæ & tertiæ descriptionis, & emplastrum filii Zachariæ, & cætera plura quæ sunt in suo Simplicium libro, & in practica. Sed animaduertendum, quòd ab Authore nostro dictus Hamech, qui est Rhasis, multis citat modis. Aliquando enim simpliciter Hamech, siue Mahomet, vel Mahemet, quod idē est. Aliquando

etiam

Hamech va ria & multa nomina. etiam Hamech Arasi, siue Mahemet Arasi. Aliquando Hamech filius Zachariæ, siue Mahemet filius Zachariæ. Aliquando Hamech filius Zachariæ Arasi, siue Mahemet filius Zachariæ Arasi. Aliquando Hamech filius Zezar, siue Hamech heben Zezar. Aliquãdo filius Zachariæ, siue filius Zezar, siue heben Zachariæ, siue heben Zezar, vt in præfato vnguento de lino. Quæ omnia, & alia plura, vt Hamech siue Rhasis, vel Arasi, vel Razi simpliciter, vnũ tantùm & eundẽ Authorem significãt. Et propriè Rhasim, qui aliàs Hamech dicitur. Qui quidem Hamech non est ille, de quo legitur in exordio canonũ nostri Authoris, qui fuit pater Mesuæ, scilicet auus ipsius Ioannis filij Mesuæ nostri Authoris, qui Hamech auus, vt ibi legitur, fuit filius Heli, qui Heli fuit filius Abdelæ Regis Damasci: vnde Author noster à nõnullis Ioannes Damascenus vocatur. *Ioannes Damascenus vocatur Mesue.* Hamech autẽ dictus Rhasis, sæpe citatus ab Authore nostro, fuit filius Zachariæ. Ex quo probatur, quòd nõ est isdem, vt aliqui putant. Errant etiã plurimi asserentes hoc opus esse Mesuæ, cùm sit clarũ, quòd Author eius fuerit Ioãnes filius ipsius Mesuæ. Et indifferenter scribunt, ac pro vno & eodem, & patrẽ, & filiũ accipiunt. Et siue dicatur filius Mesuæ, siue simpliciter Mesuæ, semper pro Ioãne Damasceno filio ipsius Mesuæ intelligũt. In consimilem quoq; corruptelã & abusionẽ, nonnulli delapsi sunt, qui sub vno & eodẽ nomine, scilicet Serapione, & patrẽ & filium indifferẽter citant, nõ aduertentes, quòd practica Breuiarii nuncupata, nõ est Serapionis, sed Ioãnis filii ipsius Serapionis. Hamech autẽ, & Zacharias, sunt magis Hebraica, quàm Arabica. Mahomet verò, siue Mahemet, & Zezar sunt magis Arabica: omnia tamen sunt barbara: & Mahemet idẽ dicit quod Hamech, & Zezar idẽ significat quod Zacharias. Scribitur etiam ipse Rhasis & aliis præscriptionibus nominum, vt est Albubetrus &c. Prȩterea sunt aliqua in ista descriptiõe annotãda. Et primò vbi legit: Absinthii, hasce, sene, an. ℥. j. & in alio ʒ. vj. legatur simpliciter sic: Absinthii, hasce, sene, ana ʒ. vj. Quia illa particula, scilicet ℥. j. & in alio, est additio librariorũ, qui à pluribus exemplaribus & variis trãssumentes, scilicet quòd vnum exemplar habebat ℥. j. & aliud ʒ. vj. & sic ignorantes literæ veritatem, vtrunq; impresserũt. Et de hoc certiores nos fecerunt antiqui codices, ex quibus aliqui (quamuis pauci sint) habent ana ℥. j. reliqui vero omnes, ana ʒ. vj. In nullo nempe antiquorum inuenimus vtrũque simul cum illa particula, & in alio, vt in impressis legitur.

tur. Item, quinq; simplicia quę per impresiones sequuntur, videlicet: violarum ʒ.xv. epithymi ℥.ij. anisi, rosarũ, fœniculi, ana ʒ.vj. non sunt ab ipso filio Mesuæ posita, sed in processu temporũ fuerunt ipsius descriptioni addita, forsan ex cõsilio quorundã peritissimorũ virorũ. Maior enim pars dictorũ antiquorũ librorũ caret ipsis quinq; simplicibus: nec Luminare Maius habet ipsa, neq; Thesaurus aromatariorũ, neq; vulgaris impressio ipsius filij Mesuæ. Veruntamen quia nobis nõ videntur incõgrua proprietati ipsius cõfectionis, etiã quia hęc cõfectio Hamech habet aliquã affinitatẽ cum Triphera persica & Diasiracost supradictis confectionibus, in quib9 aliqua ex dictis simplicibus habẽtur, visum est in ipsa descriptione dimittere ea. Sed monendi sunt aromatarij, vt nõ cõmisceant illa in confectionẽ, sine cõsilio & determinatione alicuius medici. De perito semper loquimur. Et hac dę causa in descriptione, ipsa simplicia cõclusa & signata posuimus. Insuper etiã sciendũ, ꝙ impressiones habẽt dictarũ violarũ ʒ.xv. antiqua autẽ exẽplaria, in quibus sunt illa quinq; simplicia, cõcorditer habẽt, violarũ ℥.j.s. & sic iudicamus rectius. Et huius erroris quanuis nõ sit multi momẽti, quia in tribus tantũ drachmis ipsarũ violarũ cõsistit differẽtia, tamẽ qa cõsimiles errores pluries cõmiserũt scriptores & impressores, visum est nobis declarare causam. Notauimus quidẽ suprà, scilicet in electuario, cuius titulus est: Modus electuarii de citro, ex inuẽtione nostra, qualiter librarii imprudenter pluries decepti sunt, vertẽtes vnũ semis in vnũ quinq;, lege ibi. Igitur antiqui libri qui habẽt ipsa simplicia, habẽt (vt diximus) violarũ ℥.j.s. hoc modo, aliqui verò ℥.j.& ß.& aliqui sine copula sic, ℥.j.ß. Scriptores postea (vt putamus) verterũt illud, s. longũ in paruũ & retortũ, cõsimile characteri abachistarũ quinq; significãti: vnde impressores arbitrantes illum numerũ non, j.s, sed 15. hoc est quindecim significare, impresserũt xv. Hinc correctores librorũ considerantes esse magnã quãtitatẽ violarũ ℥.xv. falsò credẽtes stare ibi vnciã, pro drachma, permutãtes, posuerũt violarũ ʒ.xv. Sed re vera (vt dictũ est) rectius est ℥.j.s. Contrariũ autẽ huic mendũ, & ex eadẽ erroris radice generatũ, est in cap. de Rheubarbaro nostri Authoris. Videlicet vbi legitur, ꝙ rheubarbari ʒ.j. cõfert casui, & pcussioni, cũ duob9 granis mumiæ, & cũ grano vno & dimidio rubeæ tinctorũ: quo in loco, verius ipsius rubeæ debẽt esse grana quindecim, & nõ vnũ & dimidiũ. Habebãt enim libri antiqui in dicto loco grana qndecim, vt ad-

huc extant aliqua exemplaria quæ habent sic,gr.xv.vel sic 15. & ex hoc secundo modo librarij decepti sunt, putantes esse granũ & dimidiũ:quia iam in vsum venerat corruptela scribendi illud,5,pro semis. Etenim nõ est rubea tantę malignitatis,operationis,vel potentiæ, q̃ nõ possit de ea propinari in maiori quantitate. Nam Auicen.cap.de rubea ad consimiles passiones, propinat drachmã integrã cũ duabus rheubarbari drachmis:ergo hic nõ est magna quantitas quindecim grana. Itẽ ad maiorem probationẽ rei, Pandectarius cap.de reubarbaro,in authoritate ipsius Ioannis filij Mesuæ,in eodem loco, habet grana quindecim. Et ita est secundũ veritatem. Et licet Manardus in annotationibus capituli rheubarbari ipsius filij Mesuæ dicat, q̃ mumiæ,sicut & rubeæ,eo in loco sit parua dosis,veruntamen parcat nobis sua excellẽtia, q̃ in hoc non rectè se habuit:quia portio siue dosis mumiæ est satis & sufficiẽs. Nam vt probari potest per Serap.& Aui. & quãplures alios,in proprio cap.de mumia, nunquã propinatur mumia in magna quãtitate. Ad summũ vltra vnũ Kirat, quod cõtinet põdus quatuor granorũ hordei,non legimus ipsam à quoquã propinatam esse. Ergo illhic quãtitas duorũ granorũ,nõ est tã parua, vt ipse Manard.asserit, imò est sufficiẽs & ratiõabiliter posita. Sed q̃a hoc nõ est p̃sentis disputatiõis,dimittimus. Quia si maior cõmoditas affuerit, loco suo(Deo cõcedẽte)meli⁹ declarabit̃. Hoc tñ nõ ignorãdũ, q̃ mumia vera nõ est ista, qua cõiter vtũtur aromatarij.

De Coloquintida.

Coloquintidis, Scãmonij, Turbith & similiũ vtendi modus.

LIcet ab Authore dicatur, quòd Coloquintida, scammonea, turbith, & similia non sint ægris propinanda, nisi correcta:tamen hoc(vt suprà diximus)intelligitur, quando ipsa simplicia cum tota sua substãtia dantur. Quãdo autem ex eis recipitur decoctio tantùm, vt in pręsenti descriptione,nõ oportet vt sint correcta priùs:quod quidẽ magis probatur in coloquintida,quàm in aliis. Quoniã si aliquis posuerit in præsentis cõfectionis decoctione coloquintidam correctã,scilicet trochiscos alhãdahal,propter magnã quantitatẽ diuersorũ gũmi,quã ipsi trochisci recipiunt,decoctio ipsa erit nimis mucilaginosa, & inde ad colandũ minùs habilis,&c. Quapropter coloquintida,& cętera decoquẽda in præsenti descriptione,& similibus, debẽt esse incorrecta.

De Scammonea in medicinis commiscenda.

AVthor noster in præsenti & sequenti cõfectionibus,& in electuario rosato, alijsq; in locis, præcipit Scãmo neam

neam esse decoquendá: quod quidem fieri debet iuxta suam doctrinã. Et ipsa scãmonea debet esse priùs præparata. Nec audiẽdi sunt illi qui dicunt, ꝙ hîc & in cõsimilibus, vbi Author ordinat ipsam scãmoneã cũ aliis rebus esse decoquẽdã, nõ debet esse priùs cocta in cytonio, seu alio modo præparata: asserẽtes ipsam in tali decoctione satis præparari. Author enim noster loquẽs cũ peritis, & nõ cũ pueris & inscijs, nouit semel dictũ nõ esse necesse multoties ac sæpius replicare. Dixerat nãq; in canonibus, ꝙ medicinæ nõ sunt administrãdæ, nisi priùs pręparẽtur. Quod quidẽ declarauimus esse intelligendũ de illis, quę recipiũtur cũ tota sua substantia: Scãmonea autẽ semper recipitur cũ tota sua substãtia, ergo semper debet priùs pręparari. Scãmonea etenim bona fit ex lacte plãtæ eius, & nõ est vt turbith, coloquintida, mezereon, & similia. Quapropter cũ ponitur in aliqua decoctione liquefit, & nihil de ea restat proiiciendũ, sicut de turbith, &c. ergo nõ debet administrari, nisi pręparata. Neç de decoctione pręsentis cõfectionis, postquã recepit zuccharum, & scãmoneã, est aliquid abiiciẽdũ. Ergo (vt diximus) præparata apponẽda est. Lege etiam de hoc in cõfectione de manna. Et aduerte, quod diximus de scãmonea bona, lactea nihil restare: quia de mala (vt mox dicemus) restat. Præterea sciendũ ꝙ Scãmonea nõ est tantę debilis texturæ, ꝙ in sua præparatione semel cocta, non possit adhuc aliquid de decoctione sustinere. Tua enim interest, semper in decoctione pluriũ rerum, facere ipsarũ gradationẽ. Quapropter ipsa scãmonea in omnibus decoctionibus, in quibus recipitur, potest vltimũ locũ tenere. Et sic Author in præsenti descriptiõe posuit ipsam in fine, post zuccharũ. Et ꝙ scãmonea cocta in pomo, & similib. potest iterũ aliquã sustinere decoctionẽ, exemplũ habemus suprà in electuario de psyllio: vbi Author ꝑcipiens recipere scãmoneã coctã in pomo, subiũxit: Et coquatur cũ facilitate, &c. Postremò notãdũ, ꝙ semper Author intelligit cũ petit scãmoneã, vt sumatur de optima. s. de illa, quæ fit ex solo lacte ipsius plãtæ: de qua quidẽ pluries mediãtibus fratribus nr̃is, habuimus in ꝓprijs cõchulis, in quib⁹ colligit̃, & adhuc apud nos habem⁹ aliquas. Quæ quidẽ scãmonea lactea: si in aliquo liquore dimittit̃, liquatur tota, & apud ignẽ citius. Et ideò Author ꝑcipit ipsam apponi in decoctione, vt ob eius liquefactionẽ meliùs incorporet̃ cũ aliis simplicib. Sed nostris tẽporibus, non ampliùs cõmuniter exportatur de illa optima. Hæc autẽ qua vtimur, vel quia (vt creditur) ex

Scãmoniũ semper correctum accipitur.

Scãmoniũ bonũ, quomodo probetur.

Scãmoniũ absoluté.

succo & lacte, vel ex alterius rei admistione factitatur, non liquescit tota. Imò apponitur pulverizata, & denuò magna pars ipsius in vnũ congeritur, & restat. Nec omnino potest bene cum aliis simplicibus incorporari. Quã ob causam, saluo semper alio meliori modo, optimũ nobis videtur, pulue rizatã cum aliis pulueribus apponere ipsam, post perfectam aliarum rerum decoctionẽ, hic & vbiq;, vbi intrat. Qui modus à nonnullis peritis aromatarijs hodie obseruatur.

Confectio alia Hamech &c. LXXX.

De Myrobalanis.

HAC de causa hucusq; distulimus de Myrobalanis facere declarationẽ, quia in descriptione presentis secundæ cõfectionis Hamech, est locus nõ absq; bona declaratione transeundus: propterea ꝙ in magnã cõfusionẽ inducit mentem legẽtis, cùm propter malã punctorũ distinctionẽ, tum etiã propter paruã aliquorũ hominũ peritiã. Vnde cùm per impressiones legitur in præsenti descriptione: Recipe myrobalanorũ nigrorũ, chebulorũ, &c. & cùm nõ sint hic nisi duæ species ipsorũ myrobalanorũ, ab imperitis equidẽ tres falsò existimãtur. Nam verũ est, ꝙ nigri absolutè descripti, siue nigri Indi, sunt ijdem qui & Indi: vt omnes cõmuniter tenẽt, & clarissimè habetur per descriptiones tam Authoris nostri filij Mesuę, quàm etiã aliorũ qui de ipsis pertractant. Loca autẽ aliqua tangemus, in quibus ipsi Authores de vna sola specie loquẽdo vtrunq; vocabulũ ponũt: & per se vnusquisq; intelliget, ꝙ nigri Myrobalani sunt illi, qui cognominãtur Indi: & ꝙ intelligitur vna sola res tantũ, & nõ duę. Vnde in cap. primo de Myrobalanis Authoris nostri, quod est de tribus generibus, siue speciebus myrobalanorũ (cuius tituli librarij, vt istius descriptionis & similiũ fecerũt, & corruperũt literã primo) cùm legitur: De Myrobalanis citrinis, & nigris, & Indis. rectius legendũ est: De Myrobalanis citrinis, & chebulis, & Indis. Vt est in omnibus exẽplaribus antiquis quos vidimus, ac etiã in libro de vulgari impressione. Igitur cùm dicit ipse Author in præfato cap. Et nigri Indi sunt, in quibus iam peruenit cõpletio, & maturatio, &c. non intelligit de duabus, sed de vna tantùm specie: quia in ipso cap. (vt diximus) de tribus generibus, siue speciebus tantùm loquitur, scilicet de citrinis, de chebulis, & de nigris cognominatis Indis. Si enim Indi fuissent alij ab nigris, contra omnium

Myrobalani nigri absolutè.

mnium doctorum opinionem, esset alia species Myrobalanorū, ab ipsis doctorib⁹ nō declarata. Similiter vbi dicit Author in ipso cap. Nigros quoq; Indos, in quinq; laudauerūt proprietatibus &c. Et in cap. de epithymo, vbi dicit: Cōfortatur autē operatio eius, in multiplicatione quantitatis ipsius, & associatione rei cū eo multiplicātis effectū eius. Sicut sunt Myrobalani nigri Indi propriè. Et aliis in locis. Serap etiā in cap. de Myrobalanis ait: Species Myrobalanorum sunt quatuor: citrini, & nigri, & sunt illi qui nominantur Indi: & chebuli, & seni citrini. Et infrà: Nam nigri secundū veritatē sunt Indi, sicut nominant omnes. Et cap. de ligno aloës, ipse Serapio declarās lignū aloës Indū bonum cognosci per hoc nomē Indū solūmodo, dat exemplū de Myrobalanis nigris, qui cognominantur Indi, authoritate Abohanifæ: Melius verò (inquit) est Indū. Et quāuis plures eius species sint in India, vna tamē ex speciebus ei⁹ habet cōmunitatē cū eis in hoc nomine, adeò ꝙ nō dignoscitur nisi per hoc, vnde sicut si nomines Myrobalanos nigros Indos. Hæc ille. Tanquā si diceret, sicut Myrobalani nigri sunt illi, qui absolutè dicuntur Myrobalani Indi: sic lignū aloes bonū, Indum, est illud quod absolutè dicitur lignū Indū, siue lignū aloes Indum. Item Auicenna secundo cañ. cap. de Myrobalanis loquitur, dicens: Eorū alij sunt citrini immaturi, & alij sunt nigri Indi, &c. Similiter & Pandect. & alij plures. Sed dicet aliquis. Si hæc duo nomina significant vnum & idem, ad quid Authores posuerunt ambo in suis descriptionibus? sufficiebat enim vno tantùm vocabulo describere ipsos. Ad hoc respondendum ꝙ Authores ipsi non frustrà posuerunt nigros Indos, sed vt ne quis deciperetur in nigris, addiderūt Indos: quia ex chebulis etiā (vt ait Serapio) reperiuntur & citrini, & nigri. Verba quidē Serapionis, capitulo suo de Myrobalanis, hæc sunt: Et ex chebulis quidā reperiuntur citrini coloris, & quidam nigri, &c. Ad differētiam ergo nigrorum chebulorum, posuerunt nigros Indos. Sed animaduertendū pro declaratione præsentis confectionis, ꝙ chebuli, & citrini, verissimè sunt ex vna & eadē arbore. Et citrini quidē sunt immaturi, chebuli verò maturi: in qua quidē maturatione, ex citrinis, nigri efficiūtur. Et ideo (vt sunt) nigri chebuli dicuntur. Et vt patet per Serapionē, vtriq;, scilicet maturi & immaturi, vocātur chebuli. Sed immaturi, dicūtur chebuli citrini: maturi verò (vt iam diximus) chebuli nigri appellantur. Absolute autem per chebulos intelligūtur chebuli nigri: & per

Myrobalani nigri dicūtur Indi.

Myrobalani citrini.

Myrobalani chebuli.

Myrobalani chebuli absolutè.

Myrobalani citrini absolutè.

citrinos, intelliguntur chebuli citrini. At per nigros absolutè, non intelliguntur chebuli nigri. sed myrobalani Indi nigri. Qui Indi ideò antonomasticè dicuntur nigri quia sunt cæteris nigriores. Et hoc totũ apertissimè colligitur ex verbis dicti Serapionis dicentis : Et errãt aliquando quidam ex apothecariis, qui vendunt nigros in colore ex chebulis, loco myrobalanorum nigrorũ. Nam nigri secundum veritatem, sunt indi, sicut nominãt omnes. Et ex chebulis quidam repe riuntur citrini coloris, & quidam nigri. Et nigredo quæ est in eis, non est, nisi propter ampliorẽ moram, quam ipsi protraxerũt in arbore sua. Et sunt pinguiores & carnosiores citrinis in colore, propterea quòd ipsi fecerũt morã in arbore, qua re ipsi receperunt amaritudinẽ ampliorẽ. Et illi qui colliguntur acerbi, sunt citrini. Hæc Serapio. In præsenti igitur descriptione, cùm Author dicat : Recipe myrobalanorũ nigrorum, chebulorũ & Indorum, non est error in litera, licet sit malè punctata, & illud nigrorũ refertur ad chebulorũ. Et sic sunt duo ipsorum genera tantùm, quæ Doctor quærit in ista cõfectione, scilicet quærit nigros chebulos, & indos etiã nigros. Et posuit nigros chebulos, ad differentiã citrinorum chebulorum. Quapropter, inter nigrorũ & chebulorum dictiones in præsenti descriptione nõ debet esse diuisibilis punctus, siue cõma, nec copula, vt in impressionibus legitur. Et sic sunt duo myrobalani, & nõ tres. Et per consequens, summa medicinarũ istius confectionis sunt res 23. & non 24. vt Author nouarum additionũ declarationũ, in hoc antidotario scripsit. Præterea, si illud nigrorũ fuisset error, siue additio librariorũ (vt quidam ex iunioribus autumant) nõ esset ita concorditer scriptũ in cunctis antiquis codicibus, quos vidimus. Igitur textus verus huius lectionis, vt ex antiquis præfatis libris accepimus, talis est : Recipe myrobalanorum nigrorum chebulorũ, & Indorum, & epithymi, ana &c. Myrobalanorum autem species principaliores sunt tres, scilicet citrini chebuli, qui absolutè dicuntur citrini: & nigri chebuli, qui absolutè dicuntur chebuli : & nigri Indi, qui absolutè dicuntur Indi. Et hæ tres vno & eodem capitulo, ab Authoribus describuntur. Quanuis à præfatis Serapione & Auic. in ipso cap. quatuor ipsorũ species assignentur, scilicet citrini, chebuli, Indi, & seni, siue sinii. Et hæc vltima species, myrobalanorum, quæ ab ipsis describitur, quia nõ quæritur, non defertur. Et propterea non habetur, nec cognoscitur. Et per consequens abolitus est eius vsus, & cõmuniter inter myro-

balan

balanorum ſpecies ampliùs non cõputatur. Tres autẽ priores antedictæ ſpecies præferuntur omnibus aliis: quãobrem quandocunq; leguntur in aliqua deſcriptione abſolutè tres myrobalani, ſemper intelliguntur ipſi, ſcilicet citrini, chebuli, & Indi. Et exemplum habetur in pilulis ſtomachicis. Lege ibi. Connumerantur etiã inter myrobalanos, & bellericorũ, & emblicorum fructus. Et quãuis nonnulli negẽt ipſos eſſe myrobalanos, ob id, quia de ipſis Authores ſeparatim capitula faciunt: tamen cõmuniter pro myrobalanis tenẽtur, & inter ipſos vbiq; cõnumerantur. Et ſic ipſorũ omniũ ſunt ſex genera, ſiue ſpecies. Sed quia (vt diximus) myrobalani ſeni nõ ſunt in vſu, nec exportãtur ampliùs: cùm ſimpliciter autem reperiuntur ſcripti myrobalani omnes, intelligũtur illi quinque vſitatiores & notiores tantùm, ſcilicet citrini, chebuli, Indi, bellerici, & emblici. Ob quorũ frequentiorẽ vſum, conſueuerũt plurimi dicere, quòd nõ ſunt niſi quinque myrobalani. Sed ſubintelligũtur vſuales, & notiores. Alioqui ſi non eſſet ita, Serapio cõtradiceret ſibi ipſi: quia in cap. de emblicis & bellericis, ait: Et quãdo adunãtur omnes tres ſpecies myrobalanorũ, cum emblicis, & bellericis &c. Nam in cap. de myrobalanis (vt patet) non tres, ſed quatuor ſcripſit myrobalanos. Igitur in præfato cap. de emblicis, cùm dixit tres, vſuales & notiores intellexit. De myrobalanis quidẽ Græcorum antiquitas (quod ſciamus) nõ ſcribit cap. neq; ſeniores Latini, tamẽ quandoq; meminerũt ipſorũ in ſuis cõpoſitionibus. Vt exẽpli gratia, Galenus in 8. de medicamẽtorũ compoſitione ſecũdũ locos, ſcripſit myrobalanos citrinos, quos chryſobalanos vocat. Inquit enim capitulo, adilioſas ſtomachi ſubuerſiones: Cõpoſitũ ex huiuſmodi eſt medicamẽtũ. Opiũ etenim, & roſæ, & pſyllii ſuccus, ex refrigerãtiũ genere exiſtũt. Nardi aũt ſpica, chryſobalanus, ex digerentiũ roborantiúmq; &c. Arabibus autẽ credendũ eſt, quicquid de huiuſmodi ſimplicibus ſcribitur. Igitur concedendũ eſt, ꝙ ſunt ſex ipſorũ genera, ſeu ſpecies, ſed quinque magis vſuales, & notiores. Author enim noſter, & cæteri, qui quinque tãtùm ſcripſerunt, de vſitatioribus quinque prædatis intellexerunt. Tenentúrq; cõiter hi, qui in officinis habentur vſuales, verè eſſe illi, de quibus loquuti ſunt Doctores. Verũtamẽ nullus eſt qui poſſit hoc probare, cùm nõ ſit qui deſcribat de ipſorũ forma, neq; plantæ ipſos producentes à quoquam notãtur, quas (vt ex ipſorũ ſcriptis cognoſci poteſt) ſicut & nos, ita & ipſi minimè propriis cõſpexerũt oculis. Igitur mercatoribus

Tres myrobalani abſolutè.

Myrobalani omnes.

siue negotiatoribus de hisce rebus, & similibus, multos ante annos data est fides, impræsentiarum autem, & ipsis, & communi vsui tribuitur veritas rei, quia de ipsorum experientia, circa infirmos, non ita mirabiles subsequuntur effectus.

Modus electuarij rosati &c. LXXXI.

DESCRIPTIO præsentis electuarii rosati est clara. Et hoc electuarium est necessarium in conficiendis pilulis aggregatiuis ex inuentione nostra, & pilulis de hermodactylis, secundæ ac tertiæ descriptionum præsentis antidotarii. Quodquidem electuarium rosatum, aliter dicitur catharticum rosatum, & laxatiuum rosarum. Et licet à Nicolao ponatur electuarium solutiuũ rosarum, quod sub nomine electuarii de succo rosarũ intelligitur: attamẽ in pilulis præfatis ponendũ est electuariũ rosatũ pręsens. Nota, quòd vbi dicit Author in præsenti descriptione: Coquãtur omnia cũ facilitate super ignẽ, qui sit sicut cãdela. intelligitur quòd ignis debet esse paruus, & vniformis à principio vsque ad finem.

Catharticũ rosatum. Rosatum laxatiuum.

Confectio Alfescerae quam scripsit Democritus &c. LXXXII.

EX Democriti quidẽ operibus Author (vt ipse scribit) accepit præsentẽ confectionem, quam etiam ipse author capitulo de fescera annotauit. In quo cap. descriptio ipsius habetur syncerissima. In hoc antidotario autẽ, per varias impressiones, quotidie pluribus scatet erroribus. Nam in quibusdam impressionibus falsò legitur in præsenti descriptione: Squillæ assatæ, pinearũ mundatarũ ana ʒ.j.s. rectius legendum est, ana ℥.j.s. item, in plerisq; paruis impressionibus, vbi legitur nucis muscatæ &c. ana ℥. ij. verius ibi debet legi, ana ʒ.ij. Item in magnis impressionibus, cũ additionibus nouis, vbi legitur, sticados ʒ.& ß. deest ibi numerus drachmarũ: & licet à peritis, cùm sit vnica drachma, possit intelligi: tamẽ pro simplicioribus clarius legitur sic sticados ʒ.j.s. Itẽ generaliter per omnes impressiones, dòsis magna ipsius confectionis est imminuta in vna drachma: videlicet vbi impressum est à ʒ.ij. vsq; ad iiij. rectius à ʒ.ij. vsq; ad v. Hęc breuiter notauimus, & ita fatemur esse scripta in omnibus ferè antiquis exẽplaribus quæ vidimus, tam in dicto capitulo de fescera, quàm in antidotario: & similiter est per omnes impres-

presſiones, in præfato capitulo duntaxat. Et aduerte quòd præcipitur hæc confectio nō citra ſex menſes propinari, ob quātitatē feſceræ & ſquillæ quam recipit. Ab ipſa feſcera denominationē accepit ipſa cōfectio, tanquam à baſi ſua &c.

De Feſcera & Feſcereſim.

FEſcera, ſiue feſera, vel feſira, ſiue alfeſcera, & conſimilia plura, Bryoniam (quæ & vitis alba Latinè, & vulgò cucurbita ſyluatica, & Græcè Ampelos Leuce dicitur) ſignificant. Planta notiſsima eſt. Facit de ea Author noſter capitulum in quo cap. etiam & feſcereſim deſcribit, quæ eſt bryonia minor, cuius nomēclaturæ ſimiliter multæ ſunt. Vnde à quibuſdam dicitur Bryonia minor, ab aliis Tannū ſeu tannia, à nonnullis vitis nigra, ſiue (vt Græci vocant) Ampelos melana vocatur. Ab Authore noſtro autē feſcereſim, ſiue feſereſim &c. appellatur. Et hæc etiam cognoſcitur. Satis nempe de eis dictum eſt ab Authoribus tam Græcis, quàm Latinis, quàm etiam Barbaris. Quapropter non viſum eſt nobis, de ipſis aliud eſſe neceſſariò declarandum.

De melle Paſſularum.

VAriæ ſunt Doctorum opiniones, in conficiendo ſeu preparando hoc paſſularū melle. Nonnulli quidē cum vuis paſsis & apum melle illud conficiunt, vt Luminare Maius & cæteri. Pleriq; verò ex paſſulis in aqua decoctis & prelo expreſsis, quod exprimitur ad ignem cōportant, donec ad mellis ſpiſsitudinem decoquatur: idq; mel paſſularū vocant. Vt eſt dominus Ioannes Matthæus, in ſuo conſilio de lepra: quem etiā citant Nicolaus Prepoſitus, & alii plures. Alii etiā aliter parāt. Veruntamē nobis magis placet illud quod eſt ex ſolis paſſulis, & aqua confectū. Quia intentio Authoris etiā (vt opinamur) eſt vt fiat ipſum mel paſſularū, abſq; cōmuni, ſiue apum melle. Quoniā ſi voluiſſet in præſenti cōfectione, præter mel paſſularū, mel cōmune, poſuiſſet vtrunq;, vt fecit in lohoc de pino: vbi primū poſuit mel paſſularum, & poſtea confecit cū melle tabarzet, quod eſt mel album cōmune. Vel poſuiſſet paſſulas, & cōfeciſſet cum melle: vt fecit ſuprà, ſcilicet in confectione Hamech ſecunda, & in multis electuariis & confectionibus. Quapropter iudicamus hoc mel paſſulatum ſiue paſſularū, faciendum eſſe ex ſolis paſſulis & aqua, abſq; apum melle. Et hic eſt bonus modus faciēdi ipſum. Sumatur quantitas ſufficiēs optimarū paſſularū, & ſubmergatur in aqua pura competenter calida, & dimittatur per ſpatium duodecim horarū, vel circa, deinde reducatur ad ignē,

Mel Tabarzet.

Mellis paſſularum conficiendi modus.

& dimittatur feruere donec discoquãtur passulæ: postea coletur,& colatura illa ad lentum ignem iterũ decoquatur,donec ad mellis spissitudinem deueniat,& in vase vitreato vsui reseruetur. Cui aũt magis placebit passularũ mel,quod Luminare Maius describit,apud ipsum requirat,in lohoc de pino.

Confectio mannæ ex inuentione Galeni. LXXXIII.

VAMPLVRIMI nempe sunt, qui negant (cõtra textum Authoris) Galenũ fuisse præsentis cõfectionis mãnæ inuentorẽ, ob id, quia de manna vsuali Græci (vt ipsi dicunt) nõ pertractant. Veruntamẽ nos nõ possumus credere filium Mesuæ scripsisse mendacia. Cùm nõ solùm in principio huius descriptionis,& in fine ipsum Galenũ citet,verunetiã & in cap. de manna, videatur de hac eadẽ cõfectione intellexisse,dum Galenũ citans, dixit:Galenus autẽ ipsum cum scammonea permiscuit, & operabatur cũ eis. Et similiter in cap. de scammonea, authoritate ipsius Galeni scribit: Inquit Galen. Miscui scãmoneã cũ sextuplo ipsius mannæ,& triplo eius succi rosati, post bonitatẽ coctionis eius in pomo &c. Vbi etiã tacitè præsentẽ confectionẽ tetigit. Credimus autẽ, quòd vel apud Arabes, aliqua alterius Authoris opera, falsò ipsi Galeno attributa,tũc forsan erant:ex quibus hæc, & alia plura ab ipsis attestata(quæ in nullo Gal. volumine reperiũtur) ipsi Arabes excipiebãt, vel ipsi Arabicæ linguæ Doctores habebant aliqua Galeni opuscula,quæ in præsentiarũ(vt suprà in Triphera Galeni diximus) desiderãtur. Nã pro certo scimus ipsum Galen. de hoc simplici, scilicet de mãna loquutum fuisse(quãuis sub alio nomine)in tertio de alimentis, cap. 38. secundum antiquã translationẽ,vbi loquitur de melle aereo,siue de melle roris. Quapropter potest esse, quòd sub nomine mellis aerei, aut roris, in aliquo suo opusculo (quo nos caremus) ipse Galenus scripserit præsentem confectionem,quam Author noster transcribẽs, mel aereum in mannam verterit. Et vt lector bene consideret an Galenus de hoc manna intellexerit vel nõ,quod ipse de aereo melle precitato libro & capitulo scripsit,subnectimus. Ait enim: Alimentorum materia omnis vsque huc duplicibus generibus cõprehensa,alterũ quidẽ ipsorum ex plãtis habuit, alterũ ex animalibus,ab vtroq; autẽ ipsorũ separatũ est mel. Fit quidẽ enim super folia plantarũ:est autẽ neq; succus ipsarum,neq; fructus,neq; pars,sed eiusdem generis quidẽ cum rore:atta-

Mel aereũ.

men nec continuè, nec cõsimiliter illi fit copiosum. Noui autem quandoque æstatis tempore, plurimum super folia arborum, & ruborum, & quarundã herbarum inuentũ: vt ab agricolis ludentibus diceretur, Iupiter pluit mel. Præcesserat autem nox quidem quieta, in ęstate media: tempus enim erat æstatis tunc. Calida autem & sicca cõplexio aëris in præcedenti: & quidem videbatur peritis circa naturam, ex terra & aquis vaporem bene subtiliatũ & digestũ à Solari caliditate: à superueniente in nocte frigiditate commassatum, congregatum esse. Apud nos quidem igitur rarò videtur hoc factũ. In monte autẽ Libano, secundũ vnũquenq; annum non paucũ: quare extendentes super terrã coria, & detergẽtes arbores suscipiunt defluens super ipsa, & ollas & lagenas replent melle: nominãtes ipsum roris mel, & aëris mel. Hactenus ille. Et nõ solũ Galen⁹ cognouit hoc mel aëreũ, verũ etiã & Theophrastus libro tertio de historia plãtarũ, cap. nono, ipsum tãgit, cũ de robore scribit, dicẽs: Ergo nascitur vel hic melleus humor cælo cadẽs, nec aliis magis insidẽs frõdibus. Igitur ex his colligitur ꝙ mel ro scidũ, aut aëreum antiquorum, manna nostrum est: de quo aliqua subsequuntur. *Mel roris, vel roscidũ.*

De Manna, & Manna thuris.

MAnna quidẽ aliud est apud Græcos, & aliud apud alias nationes. Apud Græcos nẽpe mãna est quidã puluis thuris. De quo mox inferi⁹. Qui qudẽ puluis, ne Latini medici & aromatarii cõfunderẽtur, intelligendo alterũ pro altero, à peritis interpretibus, cũ additione thuris, id est manna thuris scribitur. Et ita in operib⁹ Græcorũ Latinitati donatis, plerũq; legitur. Quãdoq; etiã in aliquo prędictorũ opere, manna simpliciter legitur: & illud idẽ est, scilicet manna thuris. Ab incõnsideratis interpretibus autẽ, in hoc & simili bus, sæpius librorũ sensus confunduntur. Manna autẽ siue manhu vltima acuta & indeclinabiliter, Hebraicè idẽ est: & Latinè interpretatur. quid est hoc? Et propriè est quod paulò superius diximus, scilicet mel roris, siue pinguitudo aeris siue mel aereum: quod nos cõiter ab illo vocabulo Hebraico, inflexo per primã declinationem Latinã, mannã simpliciter vocamus. Similiter & Arabes, & nationes aliæ Barbarę vt plurimum, fermè vt Hebræi, aut Latini nominant. Mannam quidem Hebræi primũ in deserto cognouerunt, quo per quadraginta annos miraculosè pasti sunt. Nec antea viderunt, propterea mirabantur dicentes. Quid est hoc? quasi dicerent: Res incognita nobis. quid est hoc? Et quasi *Manna thuris.*

in prouerbium ducentes, admirationem ipsorum, in rei nomen conuerterunt. Hodiernis temporibus manna notissima est, & in Italia pluribus colligitur locis, sed copiosior in Calabria, quæ & Calabrensis manna vbique vocatur. Nulli etiam dubium est, quòd quãtò recentior est manna, tãtò melior. Et ob id, manna orientalis paruipenditur in Italia: quia non potest haberi ita recens vt Calabrensis. Sed sciendum ꝙ duplex est manna, scilicet vna aërea, quæ cadit tanquã ros, super vniuersas arbores, & plantas, & lapides &c. quam quidem vocamus mannam cœlestem, siue mannam aëream. Et propriè est mel roris supradictũ. Alia manna est, quę particulariter ex fraxino, & orno colligitur. Quàm certè specialiter ipsæ arbores ex se producunt, sicut gummi cæterę arbores: & huiusmodi vt plurimum est Calabrensis. Quæ res nempe apud ipsos Calabros notissima est, & rationabiliter probatur ob hoc, quia in caudicibus & truncis, siue ramis ipsarum arborum copiosior, q̃ in foliis reperitur. Quę autẽ de aëre, sicut ros descendit abundantius recipitur in foliis, q̃ in trunco. Et ratio hoc manifestat, & experientia docuit plurimos. Nam quis audebit dicere, quòd dum pluit aqua pri⁹ descendat in truncum, quã madefaciat folia? Etiam quemadmodum pluit aqua æqualiter super arbores & plantas, ita & manna descendit rorando vniuersaliter & arbores & plãast & petras, ac etiam & purum solum. Quare autẽ postea potius in vna arbore, quàm in alia non multùm distante reperitur? Nónne quia illa arbor ex se producit. & illa non? Itẽ, si sicut ros descendit semper, quare in extremitatibus & foliis superioribus quæ cælum spectant, ipsarum arborum nõ inuenitur, sed in ramis & foliis inferioribus? Sed re vera, nos curiosè, ac studiosè hoc obseruare fecimus: & ita inuenerũt, scilicet quòd ex se illæ arbores producunt illam rem mannã vocatam, quæ liquida fluit ex trunco & ramis superioribus, in folia inferiora, postea cõgelatur &c. Et ad maiorem certitudinẽ pluries obseruatores ipsi propriis oculis viderũt fluẽtem mannã scaturire ex quibusdã tuberculis ipsius arboris, quia non vndique per totam arborem fluit, sed in quibusdã specialibus locis generatur, ex quibus locis si sponte exit, est dulcissima: si autẽ quis locum illũ (vnde videt exire mannã) inciderit, exit abundantius, sed efficitur amara propter percussionem, & corticis incisionem: vt ipsi obseruatores experti sunt. Etiam præcisus ramus & domũ virens portatus, produxit mannam. Quare concludendum est, quòd arbores

Manna Calabrensis,

Manna cælestis.

Manna ex fraxino & orno arboribus &c.

vt

vt fraxinus & ornus, & eis similes ex se generant mannā, siue mauis gummi dulcissimum, quod manna dicitur. Nā & Galenus etiam quandoq; vtitur succo fraxini, forsan pro eo intelligēda sit ista manna, quæ scaturit ex fraxino, & similibus arboribus. Etiam suscipiunt illæ arbores mannam cæleste (cùm cadit) sicut & aliæ plantæ. Et quid mirum si arbores producunt illud gummi dulcissimū, quam mānam arboreā nominamus? Nónne & arbores, & plantæ generant stactem myrrham, storacem, balsamum, masttichen, picem, resinam, & similia plura? Nónne & apes similiter ex floribus quarundam arborum & herbarum, mel & cerā colligunt? Ergo &c. Colligunt etiam & ipsi Calabri quandoq; mel aëreum, id est mannam cælestem super varias plantas & super lapides &c. sicut & aliæ gentes: sed hoc fit rarò, & non ita dētatur. Arboream mānā autem singulis annis, circa caniculares dies ante sextiles pluuias colligunt. Cùm autem pluit, cessat fluere. Sed & genus hoc mannæ arboreæ dupliciter colligitur, scilicet vna in caudicibus & ramis, quam vocant mannam grossam & mannam de corpore: aliam verò colligunt super folia, quam quidem mānam finam, seu mannam subtilem, & mānam foliorum nominant. Medici autem nostri temporis, laudant potius mannam istam quæ colligitur per folia. Sed in rei veritate virtute non differunt, & vnum & eundem ortum siue principium habent: quia quæ colligitur in foliis, nō ibi generatur, sed è truncis & ramis fluens, cadit super folia illa quæ ex directo habentur subter, Non enim in cunctis (vt diximus) foliis ipsius arboris reperitur, sed in illis duntaxat, quæ ex trunco, vel ramis susceperunt. Et hæc satis de manna arborea. Manna autem aërea, secundum Arabes habet plures species seu differentias. Vnde Author noster in suo capitulo de mānā aërea loquens, dicit: Diuersificatur autē secūdum diuersitates rerum, super quas cadit. Cadens enim super lapides, est sicut guttæ paruæ, quæ congelantur, & fiunt sicut semen. Et cadens super plantas, suscipit de virtute plantarum &c. Etiam vt cōmuniter tenent Doctores apud Arabes terenIabin & Sracost sunt species mannæ, de quibus iam in superioribus dictum est. Quod autē apud Græcos dicitur manna thuris, nō est thus contritū, & arte in puluerem redactum, (vt aliqui opinātur) sed est purgamentū ipsius thuris, qd videlicet, ex thure incōtrito incernit: vbi est pars thuris & par corticū, eius, teste Galeno, qui libro quarto de Medicamētorum compositione secūdum locos, scilicet vbi de hul-

Manna arborea.

Manna grossi, & de corpore.

Mānā fina.

cerib

ceribus oculorum petractat, ait: Quia verò & mannę aliqui meminerunt, videturq; nonnullis nihil à thure læuigato differre, sciendū venit, quòd propriè mannam vocāt, micas thuris ex magnis fasciculis concussu elisas. Nam fragmenta quędam exigua corticis thuris ei inhærescunt, vt eiusmodi medicamētum à thure differat, eo quòd exiguū quiddam astrictionis assumpserit. Hęc Galenus ibi. Et in libro de Simplicibus ad Paternianū, capitulo de thure, ait: Est & tertium minutū valde, & ruffum, de quo maximè manna conficitur &c. Dioscorides etiā libro primo, ait, Manna thuris probat candore, micarū frequentia &c. Hoc igitur purgamentum, quod apud Græcos vocatur manna thuris, apud filiū Serap. in primo sui Breuiarii, capitulo 12. vocatur farina thuris, & furfur thuris. Ait enim: Et quidam putant ꝙ non est differētia inter farinam thuris, & inter thus contritum: tunc oportet vt scias, quòd nos nominamus farinam thuris, furfurem thuris, qui cribratur cum cribellis amplis: quibus permiscētur partes subtiles valde corticum thuris, qui præparat plus, id est inducit corium &c. Hæc ille. Ex quibus etiam patet, ꝙ cribellatio prima fit cum cribro raro, & incenso non cōtrito, & illud quod descendit ex eo furfureum (sicuti est) dicitur manna thuris. Multa & alia essent dicenda de manna: quæ quidem tanquàm minùs necessaria dimisimus.

Farina thuris.

Furfur thuris.

De scammonea.

QVamuis suprà, scilicet in electuario Indo minori, & in prima confectione Hamech declarauimus, ꝙ quandocunq; reperitur in aliqua descriptione huius antidotarii, scāmonea absolutè, semper de præparata intelligitur: tamen pro capitosis quidem, & calumniatoribus, asserētibus hic scammoneam minimè præparatam esse apponendā, ob id quia (vt ipsi dicūt) succus rosarum, & mastix ingrediētes præsentē confectionem, satis præparāt ipsam. Nos autem dicimus, quòd licet succus rosarum, & mastix sint ex scāmoneam corrigentibus; tamen non per hoc author vult hic ipsam incorrectam. Quodquidem facillimè probari potest. Nam cùm ipse Author scribat præsentem confectionē authoritate Galeni, in qua & posuit scammoneam Anthiochenam absolutè, nec specificauit correctam. in capitulo autem de scammonea authoritate ipsius Galeni, vbi non nisi de consimili confectione intellexit, ait: Inquit Galenus: Miscui scammoneam cum sextuplo ipsius mannæ, & triplo eius succi rosati, post bonitatē coctionis eius in pomo &c.

Quod

Quod hîc igitur subticuit, illhic clarè expressit. Etiã Christophorus de Honestis super hac confectione dicit: Scãmoneam esse corrigendam, quæ correcta vocatur Diagridium. Diagridiũ. Et sic semper intelligi debet. Non obstantibus quorundam imperitorum calumniis, Scammoneam Antiochenam speciatim posuit Author, quia est melior aliis.

Confectio Almezereon ex inuentione nostra, quod est medicamen benedictum &c. LXXXIIII.

NON EST dubitandum de inuentore istius cõfectionis, cùm dicit Author ex inuentione nostra. Nominauit autem eam à mezereõ ipsam intrante, quod quidẽ & basis eius est. Sed sciendum ꝙ Author ponit hãc eandem confectionẽ in capitulo de mezereõ: tametsi ipsę descriptiones inter se differunt in vno. Hoc est, quòd descriptio præsentis antidotarii habet per omnes libros tã antiquos, q̃ impressos (quos vidimus) vniformiter: Carnium cytoniorum elixorũ in aceto vini, & zucchari tabarzet, ana partes lxxx. Descriptio pręfati capituli autem, per omnes eosdem libros similiter concorditer, nullóque volumine discrepante, habet carnium cytoniorum &c. ana partes lxx. Et hunc putamus esse errorem antiquorum scriptorum. Vnde vel in descriptione capituli præfati eo in loco desunt partes x. vel hic, scilicet in descriptione antidotarii sunt auctæ. Et potius credendum est, hic superabundare, quàm illhic deesse quoniam magna quantitas ipsorum est lxxx. partes. Nos autem veritatis inscii, non audemus innouare aliquid in ipsis, & cæteris descriptionibus, quod postea probare non possemus. Præterea animaduertendum, quod aliqui libri impressi, (vt particulariter sunt illi de parua impressione) in descriptione capituli mẽdosè habent: Tereniabiu, partes lx. Et huiusmodi erat liber quo vtebatur Manardus, vt in annotationibus præsentis confectionis ipse declarat. Igitur rectiùs ibi legẽdum est. Tereniabin, partes xl. vt in reliqua librorum multitudine tam antiquorum quàm impressorum, tam in descriptione capituli quàm antidotarii legitur. Errore quidem inter imprimendum transposita fuere ibi x. & l. Aduerte etiam, quòd Luminare Maius in præsenti confectione, recipit olei almezereon, partes xxxij. Cùm cæteri libri tam antiqui, quàm impressi cõcorditer habeant in vtraq; descriptione præfati olei partes duodecim, & sic est verum. Sed hic error, an sit impre

impressorum, an ipsius Authoris, nescitur à nobis. Per se autem quærat qui hoc scire peroptat.

De Mezereon, vel Mezerion.

MAgna confusio est per Arabum libros, nec est qui absolutè valeat percipere, de qua re intelligant, cùm ipsi de Mezereon pertractant. Et modo videntur tangere Chamelæam, modo thymelæam, modo laureolam vulgò dictam, id est daphnoidem: & modo illud, & aliud diuersum ab istis. Taliter quòd neque ipsimet videntur perfectè scire quæ loquuntur. Veruntamen hallucinantur ex recentioribus quidam, credentes ipsos de laureola pertractare in capitulo de Mezereon. Cùm Serapio scribat separatim capitulū de Mezereon, à capitulo de Daphnoide, quæ est laureola vulgò dicta, quæ quidē scribitur ab ipso Serapione capitulo de lauro, in quarto loco. Nec laureola lactescit, vt Arabum mezereon. Quapropter clarum est, quòd Arabes pro mezereon, non intelligūt laureolā. Et quāuis ipsi Arabes dicāt, quòd est ex mezereon habēs folia magna, nō tamē per hoc declarant esse laureolā. Imò dum ipsi testātur ipsa folia esse subtiliora, apertè demonstrant nō esse laureolā dictam. Nam (vt scitur) laureolæ folia sunt pinguia, & aliqualiter carnosa, quæ minimè possunt subtilia dici. Et licet Author noster in suo cap. de mezereō describat (vt sibi videtur) plures eius species, nulla tamē ipsarū potest esse laureola: vt Pandectarius, & quidam alii volūt. Quia secundū ipsos, omnes illæ species lactescūt: laureola autem (vt dictum est) lacte caret. His demum visis, sciendū quòd Arabes, vt Serapio & Auicenna, ponunt duas tantùm species mezereon, & hæ absq; dubio sunt chamelæa, & thymelæa Dioscoridis: vt patet conferendo capitula ipsorum cum Dioscoridis capitulis. Author autem noster, ex multis speciebus ab ipso notatis, magis laudat vnam, quam (respectu aliarum supple) dicit habere magna folia, non tamen propriè ipsa folia multùm excedunt magnitudinē foliorum oliuarum. Et hæc planta si non est thymelæa Dioscoridis (vt nonnulli opinantur) cum aliis ipsius speciebus, omnibus incognita erit. Etiam & nos eiusdem opinionis sumus scilicet quòd illa planta mezereon siue mezeriō dicta, & ab Authore nostro magis cōmendata, sit thymelæa. Et his indiciis, seu notis probari potest. Ait enim ipse Ioannes filius Mesuæ, in proprio capitulo de mezereon: Et plāta, cuius stipes eleuatur super terra circiter cubitos duos. De thymelæa autem Dioscor. secundum Hermolaum & Marcellum, ait: Rami

Laureola.

Mezereon species duæ.

Thymelæa.

Rami tenues, speciosi cubitorum binum assurgunt. Item filius Mesuæ: Et folia eius sunt similia foliis oliuæ. Dioscorides, Folia chamelææ: quam iam dixerat habere folia similia oleæ. Item filius Mesuæ: Et producit grana nigra, in magnitudine fructus myrti. Dioscorides: Semen quale myrti, exiguum, rotundum: initio virescens, postmodũ rubens: foris durum, nigrúmq; &c. Dioscorides quidẽ hic notauit principium, medium, & finẽ ipsius seminis: filius Mesuæ autẽ, tanquam rem magis necessariã ad eius cognitionẽ, finẽ tantùm descripsit. Item ipse filius Mesuæ, ex authoritate Ruffi: Expellit sine nocumento aquã citrinam. Item: Solutione educit aquam citrinam, cum fortitudine vehementi. Item authoritate Alexandri: Aquam enim educit aggregatã in ventre. Dioscorides autẽ de dicta thymelæa: Detrahuntur eo per aluum biles, aquę, & pituitæ. Et infrà: Purgãtur eo aquę, &c. Item filius Mesuæ: Nocet tamen hepati, imò omnibus membris nutritiuis. Dioscorides autẽ: Ipsa herba inimica stomacho. Prętereà ad meliorẽ notitiam, quod Author noster pro mezereon intelligat thymelæam, & non chamelæam, aduertendum ꝙ in supradicta hiera Hermetis petit semen mezereon. Non enim admittitur vsus seminis chamelææ, thymelææ autem semen, quod est granũ cnidium, siue mauis gnidium, id est, coccognidium, testimonio Dioscoridis, Galeni, & aliorũ plurium probatissimorũ virorum, in plures vsus laudatur. Vnde & in dicta hiera, gnidium granum quærit. Et per consequẽs, suum cõmendatum mezereon est thymelæa. Non obstante quòd ipse filius Mesuæ sub nomine mezereon, intelligat etiam & chamelæam, & alias diuersas plantas. Quapropter nõ est mirum, si in dicto suo capitulo sunt aliquæ particulę chamelææ cõuenientes. Quia sicut ipse scripsit (licet confusè) plures species mezereon: sic & illarũ proprietates, & operationes, inordinatè cõmiscuit. Illud autem foliis annexum, quod videtur contradicere Dioscoridis descriptioni de thymelæa (hoc est: Folia eius sunt similia folijs oliuæ, sed maiora. Dioscorides autem: Foliis chamelææ angustioribus &c. In chamelæa autẽ, folia oleæ similitudinem habent, tenuiora tamen &c.) facilè soluitur, scilicet quòd diuersimodè loquũtur ipsi Authores. Nam Dioscorides de amplitudine foliorum loquens, dicit chamelæam, & thymelæã habere folia vt oliua, angustiora tamen, siue strictiora, &c. Filius Mesuæ autem, non de amplitudine, sed de longitudine intelligit. Vnde cùm dicit: Est mezereon, cuius folia sunt si-

Granum gnidium.

milia foliis oliuæ, sed maiora, id est longiora subintelligendum. Et in veritate sunt longiora, & strictiora. Et sic non est in hoc cōtradictio aliqua. Alia adhuc est dubitatio (quā Leonardus Fuchsius errorē putauit, cùm nō sit, nec ipse bene soluit) quæ etiā facillimè soluitur. Hęc est. Testātur nanq; ipsi Arabes, vt Author noster, & Auicen. & Serapio, & cęteri mezereon in numero lacticiniorū esse: quod quidē à Dioscoride de chamelæa, & thymelæa minime scribitur. Non obstante quod dictus Leonardus Leonicenū sequutus dixerit, & male, Serapionem non scripsisse mezereon lacte fluere. Nam ipse Serap. authoritate Bedigoras, ait: Proprietas eius est, quòd laxat melancholiam, & aquam citrinā: quemadmodum faciunt species alię lacticiniorū. Cùm ergo dixit: Quemadmodum faciunt species aliæ lacticiniorū, declarauit mezereon esse vnum ex lacticiniis. Et clarius in cap. de tithymalo, prope finem, ipse Serapio authoritate Abugerig, notat mezereon esse in genere lacticiniorū, dicens: Lacticinia sunt mezereon, & Xebram, & Hoscin, &c. Igitur quia à Dioscoride hoc non scribitur, ergo non est? non valet cōsequentia. Quia re vera non omnia Dioscorides dixit. Imò multa necessaria pluribus in locis dimisit. Etenim si quis bene considerauerit Dioscoridis descriptiones, videbit ꝙ tacitè innuit ipsas plantas nō carere lacte, dum immediatè post alia lacticinia eas videlicet collocauit. Igitur quod in hoc Dioscorides de lacte subticuit, Arabes propalàm dixerunt. Et ꝙ mezereon apud Arabes non solùm non carebat lacte, sed abundātius habebat, probatur clarè per filium dicti Serapionis, in secūdo sui Breuiarij, cap. 16. in de curatione dentium qui moti sunt, & dolent ex frigiditate, cùm dicit: Lac almezereon & piper, &c. & infrà in de congelatione dentium, ait: Et conferunt autem ex medicinis, aristolochia longa, & baccæ lauri, & fęx olei decocti, & lac almezereon, &c. Et clarius infrà, scilicet in 24. capitulo dicti secundi, quod est de asthmate & anhelitus pręparatione, in vno medicamine, inquit: Recipe pulmonis vulpis sicci ℥. v. calamenti, &c. Vsq; in finem compositionis. Vbi dicit: Cōfice cum lacte almezereon, &c. Et aliis in locis ab ipso notatur, in quibus omnibus planè patet, quòd mezereon abundanter lacte fluit, alioqui minimè posset ex ipsius lacte talia & eiusmodi consimilia pharmaca cōficere. Quapropter non perperàm filius Mesuæ, & Auicen. scripserūt mezereon esse ex magnis lacticiniis. Ipsas denique plantas, scilicet chamelææ, & thymelææ non dubiè cogno

cognoſcimus, imò pluries collegimus, & experti ſumus, ꝙ non carent lacte, quanuis non copiosè lacteſcant. Et pręſer tim thymelæa magis, quàm chamelæa abundat lacte. Et ſiquidem aliquando in folijs lac non videtur, in virgis autem ſiue ramulis ſatis abundè habetur, necnõ viſus, tactúſq; ſenſibus clarè percipitur. Et non mirum ſi apud nos ipſę plantę non ita lacte abundant, fortaſſe ꝙ apud ipſos fluitabant, & cum hoc etiã maiora poterant producere folia. Sæpius enim (vt aliàs diximus) à diuerſitate locorũ plantæ diuerſificantur bonitate, qualitate, fructificatione, &c. Igitur cõcludendum eſt, mezereon à filio Meſuæ magis cõmendatum, thymelæã eſſe. Ipſa autem thymelæa dicta mezereon, talis eſt: Virgas habet propriè (vt Dioſcorides ſcribit) bicubitales, rectas, pulchras, ab vna radice multas: foliis vt oliuæ, longioribus, & ſtrictioribus, ac mollioribus, nec tam aridis plenas: quę virgæ granum ferunt coccognidiũ vocatum. Virgæq; ipſæ vt linum rectè creſcunt, ſed multo altiores, digitalem craſsitudinem raro excedentes. Quam plantã non longè ab Vrbe (vbi maxima ipſarum habetur copia) incolæ Tribiſcũ vulgò nominant. Chamelæa autem, quæ etiam & mezereon eſt, & vulgò oliuella, & oleaſtellum dicitur (non obſtãte quòd aliqui & cyprum etiam oliuellam vocent) nõ remotius ab Vrbe, versùs mare, & ipſa etiam plurimum gignitur. Folia oliuis ſimillima, minora tamen, & quaſi decurtata habet. Rami eius multi, tenues, duri, non recti, ſed per terrã circunquaq; vtplurimum deiecti, folijs pleni ſunt omni tempore: videntur procul equidem vt mõticulus foliorum ſpecioſus, quaſi arte paratus. Et huiuſmodi planta hodie quàmplurimis cognita eſt. Hæc autem ſatis de mezereon. Nunc autem de pręparatione foliorum eius, aliqua non minus neceſſaria ſubſcribemus. Inquit igitur ipſe Author in pręſenti deſcriptione: Recipe foliorum almezereon præparatorum, &c. In capitulo autem eius de mezereon, multi ponuntur modi præparãdi ipſum: qualis autẽ eorum, pro huiuſmodi cõfectione ſit obſeruandus, ab ipſo particulariter non aſsignatur. Attamen conuenientior modus eſt, & laudabilior, atq; vſitatior, præparandi in aceto: qui modus ab ipſo Authore notatur etiã in canonibus, ſcilicet in capitulo de rectificatione medicinarum cum modis infuſionũ. Inquit enim: Abſcinditur ſuperficies acuminis, & ſerroſitatis ab almezereon, & alſcebram, ex earum infuſione in aceto, &c. Qui quidẽ modus etiã obſeruatꝰ eſt ab ipſo Authore infrà, ſcilicet in Alchelẽgi

Thymelaa & chamelea lacteſcunt.

Thymelaa deſcriptio.

Chamelaa deſcriptio.

Foliorũ mezereõ præparatio & infuſio.

medicamine,& in pilulis de mezereon. Et clarius ponitur à Serapione in proprio cap. de mezereon. Si igitur (inquit) vis exhibere mezereon, elige illud quod dixi esse melius, scilicet illud quod habet folia longiora, & latiora, & subtiliora: & infunde ipsum in forti aceto duobus diebus ac noctibus: & hoc fiat ante contritionem eius, & sicut est integrum renouabis acetum bis, aut ter: & proijce acetum, in quo fuit infusum mezereon, & laua illud cum aqua dulci bis aut ter: & desicca ipsum ad vmbram, aut ad solem (si non potest citò siccari in vmbra) donec recedat humiditas eius. Et pòst tere ipsum, &c. Hactenus ipse Serapio. Et talis quidē modus obseruandus est etiam in præparatione alscebran: quia de consimilibus idem est de iudicium.

De aquæ Casei, & Agarici infusione.

HAbetur equidē apertè & clarè in præsenti descriptione, quòd Author præcipit recipi xxx. partes aquæ casei infusionis agarici, id est aquæ casei in qua sit prius infusum agaricum, & forti compresione expressum. Sed quidā phantastici neoterici, qui sibi ipsis videntur esse sapientes, conantur temerè & nefariè quibusdam suis falsis declarationibus, imò veris deprauationibus, non solùm corrumpere textum, verum etiam peruertere sensum literæ & intentionē Authoris. Asserentes non debere intelligi simpliciter, vt scriptū est: sed quòd illæ 30. partes referendæ sint ad agaricum, & nō ad aquam casei: scilicet ꝙ sint infundēdæ triginta agarici partes in sufficientia aquæ casei quātitate. Quarū triginta partium agarici infusio erit postea tota in medicamen commiscenda. Vnde circunfertur quidam libellus super canones & antidotarium filij Mesuæ impressus absq; Authoris nomine, titulatus: Opus quibuslibet aromatariis necessarium. Quod opus pro maiori parte in vulgari lingua Italiæ, est (vt aiunt) à quodā Petro Paulo Villano aromatario Neapolitano æditum. In illo nempe hęc & alia plura legūtur ridicula. Quod quidē opus iuniorū aromatariorū nonnulli, tam charè amplectuntur, ꝙ nihil suprà. O cæcitas magna ipsorum: non considerant enim, ꝙ in septuplum, & fortasse amplius, tali modo multiplicant agarici pondus in ipsa infusione: quod quidē est erroneum, & damnosum, expresseq; contra Authoris intentionē. Muniunt & ipsi opinionē suam friuolis rationibus, obiiciētes primum, ꝙ illhic non assignatur, quæ quātitas agarici sit infundenda in illis triginta partibus aquæ casei: ideò illæ triginta partes ad agaricū referuntur.

tur. Secundo obiiciunt, quòd dictæ aquæ casei triginta partes non sufficiunt ad dissoluendum 80. zucchari, & quadraginta mannæ, siue mauis tereniabin partes. Quapropter illę triginta partes intelligendæ sunt de agarico, pro quibus infundendis necesse est, vt maior quantitas dictæ aquæ casei subministretur, quę postea sit satis & sufficiens ad dissoluendum dictas zucchari & tereniabin partes. Ad primum igitur eadem ratione, qua ipsi opinionē suam defendunt, & nos cōfutamus eam: scilicet quòd ipsi dicunt, si essent aquæ illæ triginta partes, non fuisset assignatum pondus agarici infundendi. Econtra nos dicimus: Si (vt ipsi volunt) sunt agarici illæ partes, vbi est ergo mēsura aquæ casei assignata? Respondebunt forsan, quòd intelligitur aquæ casei quantū sufficit. Similiter & nos dicimus, quòd ad illam infusionem triginta partium aquæ casei, intelligitur Agarici quantum sufficit. Quia sicut potest haberi scientia & cognitio de vno oppositorum, sic & de reliquo. Vt exempli gratia: Sicut possumus scire, quòd ad vnam vnciam agarici, vel alterius rei infundendam, potest sufficere tanta aquæ quantitas, puta librā vnam. Sic econtrà, ad librā vnam aquæ, possumus non ignorare, quòd satis est vncia vna agarici, vel huiusmodi similis. Et sciendū, quòd quicquid dicitur super hac materia in præsenti confectione, potest etiam in multis aliis confectionibus, & electuariis huius antidotarij, quæ consimiles habent infusiones & decoctiones, vt suprà, Electuarium de fructibus: & infrà, Confectio de zinzibere, & Modus syrupi acetosi de succis & aquis fructuum, & Modus syrupi acetosi de pomis descriptione nostra, & confectiones Galliæ sebelliæ, & Galliæ alesanginæ, & Hysopi cerotum descriptione Philagrij, & Emplastrum de meliloto, & similia. In quibus omnibus faciendo, vt ipsi in præsenti confectione docent, expresse agitur contra Authoris intentionem, & malè. Ad secundū dicimus, quòd triginta partes dictæ aquæ casei, optimè sufficiunt ad dissoluendum 80. zucchari, & quadraginta tereniabin partes. Et experti sumus in minori quantitate aquæ, & maiori quantitate zucchari, & mannæ, & similium optimè posse fieri. Exempli gratia: Ponamus casum, quòd dictæ partes sint drachmæ 80. igitur partes quæ sunt 80. drachmæ zucchari, faciunt summam decem vnciarum, & quadraginta drachmæ tereniabin, summam quinque vnciarum complent. Triginta autem aquæ casei ʒ. sunt ℥. iij. & ʒ. vj. pulueriza prius zuccharū perquàm optimè, & cum ℥ j. s. dictæ

aquæ, non tantùm decem vncias, sed & libram integram,& amplius dicti succhari pulverizati dissolues, si voles. Mannæ autem summa ℥.v. fit in vno cyatho vitreo, vel stanneo, & est melius propter vitri fragilitatem. Hinc superinfunde dictæ aquæ casei ℥.ij. & cooperi, & pone cyathũ ipsum in vas aquæ cõpetenter calidæ: dextrè tamen ne submergatur cyathus in ipsa aqua calida, sed supernatet, vel sedeat in fundo vasis in quo quantitas aquæ calidæ nõ transcendat altitudinẽ cyathi tenentis mannam, scilicet tereniabin, & aquam casei. Et dimitte per aliquod tẽporis spatium, taliter quòd si aqua ipsa vasis ante mannæ liquefactionẽ infrigidata fuerit, amoueatur, & alia calida summitatur. Etiam & in minori quãtitate dictæ aquæ, tali modo potest optimè liquefieri manna. Igitur si sic 28. partes sufficiunt, triginta magis sufficient: & per consequens triginta partes dictæ infusionis aquæ casei non sunt (vt ipsi dicũt) parua quantitas ad dissoluendũ prædicta, scilicet tereniabin, & zuccharũ. Itẽ ipsi falsissimè dicunt agaricum in præsenti confectione esse basim, cùm sit mezereon, vt in exordio ipsius cõfectionis patet, scilicet quòd ad hydropisim, & ad aquã citrinã educendam, potentius operatur mezereon quàm agaricũ. Igitur aromatarius cõsiderata quantitate dictæ aquæ casei sibi necessaria, debet sumere ipsam excedentem in tribus aut quatuor partibus (quæ possent deperdi in ipso opere faciundo propter madefactionem agarici &c.) & infundere in ipsam cõpetentẽ optimi agarici contriti quantitatẽ, & dimittere per horas 12. ad minus. Deinde facta diligẽti expressione, fumat ex ea quod est necessarium ad præsentem vel consimilem confectionẽ: reliquum verò, si non est multùm, de bono consilio etiã poterit supermittere, multùm autẽ, non est de intentione Authoris, vt admittatur. Modus autẽ ipsam cõficiendi talis debet esse: Sint priùs præparata folia almezereon in aceto, & exiccata & bene pulverizata, & habeas oleum mezereon præparatum apud te, & fiat infusio aquæ casei & agarici. Interim verò elixa cytonia in aceto vini, vt præcipitur. Deinde exprime agaricum, & proiice. Infusionis autem, sume quod sufficit. In vna parte cuius (vt paulò superius diximus) dissolue tereniabin: quo liquefacto, & colato, cum reliqua autẽ dictæ infusionis parte, zuccharũ contritũ dissolue, & ad ignẽ ducito, coquitóq; ad mellis spissitudinẽ: deinde carnes cytoniorũ per cribrũ spissum, seu per setatiũ eductas, cõmisce, spathula (sed melius baculo ligneo) sæpe agitando, coque faciliter. Et antequam ad perfectam

fectam deueniat coctionem, superinfunde tereniabin liquefactum & colatum. Quibus omnibus cum omni facilitate ad debitam coctionem perductis: puluis foliorum almezereon, oleo iam dicto bene perunctus, immisceatur, & ab igne deponatur, & vsque dum semifrigeat, baculo ligneo dicto continuè agitetur, vt omnia insimul benè sigillentur, & incorporentur. Sed nota, quòd aqua casei, siue aqua lactis, siue serum (quæ idem sunt) vbi agaricum est infundendum, debet esse ex lacte caprino. Teste ipso Ioanne Mesue, capitulo de agarico dicente: Et ex rebus sibi additis vigorantibus ipsum, est spica, & aqua casei, & propriè sumpta ex capris. Non obstante, quòd Galenus aliter dicat.

De varijs Medicinarum Infusionibus.

QVia sæpe ab imperitis aromatariis, in infundendis medicinis, in quibus vel liquoris vel rei infundendæ non assignatur mensura, cōmittuntur errores, visum est nobis hic breuiter, clariori modo, quo fieri potest, de huiusmodi infusionibus aliquas subscribere regulas. Nō enim vnico canone possunt regulari tot infusionum modi. Habeat ergo necesse est, suam distinctè quilibet modus regulā. Quia aliquæ medicinæ infunduntur per modū nutritionis, aliquæ per modum effusionis, & aliquæ per modum liquefactionis &c. Et aliquæ in aquis, & aliquæ in succis, & aliquæ in aceto & cæteris vt mox de omnibus dicemus. Animaduertendum tamen, quòd non scribimus singulatim omnes medicinas infundendas, sed de pluribus, quæ in vno modo conueniunt, quædam tantùm notātur, quæ magis videntur necessariæ, & conuenientiores: quoniam (vt ait Philosophus) de consimilibus idem est iudicium. *Infundendi modi quot.*

De modo infundendi Agaricum, Rheubarbarum, & similia.

AB Agarico quidem initium sumpsimus describendi regulas infusionum medicinarum, ob id, quia de ipso infundendo quæstio modo suprà habita est. Agaricum igitur infundendum est, siue in aqua casei, siue in alio liquore sibi competenti, mediocriter contusum. Et ita cōmensurandum est cum liquore, vt sit inter rarum & spissum, scilicet quod nec multùm fluitet, nec ab aquositate sit alienū. Peritus enim aromatarius, potius discretione, quàm lance vtitur. Eadem nanque ratione & Rheubarbarū, & consimilia plura infundenda sunt Sed sciendum, quòd communiter hodie, non solùm aromatarii, sed & medici errant in infusione rheubarbari. Non enim in rei veritate infundendum est rheubarbarum *Agarici infusio.* *Rhabarbari infusio.*

in aqua endiuiæ distillata, & sublimata, vt ipsi faciunt. Quia Ioannes Mesuæ Author noster in capitulo de rheubarbaro, dum scribit infundendum ipsum in aqua endiuiæ, aut apii, aut plantaginis, nō intelligit aquam alembiccatā, sed succum ipsarum herbarum. Imò rarissimè antiquiores vtebantur aliquibus istarum aquarum sublimatarum. Vnde cùm ipsi describunt alicuius rei aquam, vt plurimum intelligunt succum, aut decoctionē, vel saltem infusionē illius rei: vt in pluribus locis probari potest. Et particulariter in dicto capitulo de rheubarbaro, cùm de infusione ipsius loquitur, dicit: Et similiter magnificatur infusio eius in aqua endiuiæ, & apii, prius bullitis & colatis, aut in aqua plātaginis &c. Cùm autem dixit, Prius bullitis & colatis, declarauit ipsas aquas esse succos. Non enim aquæ distillatæ indigēt bullitione, & colatione. Igitur infusio rheubarbari facienda est in succis herbarum, & nō in aquis ipsarū sublimatis. Multa etenim exempla habemus, quòd aquæ antiquorum erant succi, vel decoctiones &c. & nō sublimationes. Vt est aqua cytoniorū, declarata suprà in electuario granorū myrti, & aqua granatorum, quæ legitur in capitulo de tamarindis: & aquæ prunorum, & tamarindorū, quæ habentur infrà in descriptionibus modorum syrupi acetosi: & aqua porri, & aqua caulis, quæ in pluribus pilularum confectionibus petuntur, & aqua malorum de seni, & aqua cannarum zucchari, quæ scribuntur in syrupo de cannis: & aqua masticis in cap. de casia. Et aqua cicerum &c. Et in 7. Breuiarii filii Serapionis, cap. 16. in fine, scilicet in medicina solutiua quæ fit cum scebram, habetur aqua fœniculi, quæ est succus: vt clarè patet. Sic enim legitur. Et proiiciatur super illos aquæ fœniculi recentis, præter quòd ferueat &c. Cùm dixit, præter quòd ferueat, declarauit esse succum, & non aquam sublimatam. Quod etiam clarius probatur per Authorem nostrum, in sequēti confectione alscebram, quæ est eadem quæ præfata filii Serapionis: in qua vbi ille habet aquam fœniculi, iste habet succum. Et similiter in eodem cap. dictus filius Serapionis, scilicet in cōfectione de eupatorio, cuius titulus est: Alia ad icteritiam & inceptionem hydropisis. quæ quidem cum confectione de eupatorio sequenti filii Mesuæ, quæ est post confectionē de scebram, est eadem, habet aquam solatri, endiuiæ, & volubilis. Author noster autem in eodem loco habet succum solatri &c. Et alia penè innumera quæ passim in antiquorum libris leguntur, quæ quidem breuitatis causa studiosis perquirenda

Aquæ simplicium sunt succi.

renda reliquimus. Lege etiam de hoc plura, in Diarhodon descriptione communi, & in electuario de granis myrti.

De omni Gummi infundendo.

VAria Gummi genera, siue species, vel differentiæ, in variis infunduntur liquoribus. Vnde quoddam in vino, quoddam in aceto, & quoddam in succis, siue aquis herbarũ: vt in aqua rosarum, in succo arnoglossæ, in aqua rutæ agrestis, in aqua porri &c. Omnibus autem gummi speciebus nõ conuenit vna liquoris mensura, quia aliquod gummi plus, & aliquod minus de liquore (in quo infunditur) recipit, vt experientia ipsa nos docet: quia gummi tragacanthi in cõparatione aliorũ multorum, vult quadrupulum de liquore in quo infunditur, & quandoque non sufficit. Quamobrem in huiusmodi talis datur regula, scilicet quòd quælibet gummi species tantum liquoris recipiat quantum necesse habet. Et taliter est liquefaciendum gummi quodlibet, quòd per modum emulsionis possit transire per setatium, siue per stamineam. Et est melius in principio infundere minus de liquore quàm multum, quia semper si fuerit necesse, potest superinfundi liquor. Sed aduerte, quòd hæc regula posita est pro gummi, pharmacis cõmiscendis, non autem pro gummi liquefaciendis causa pingendi, vel atramentũ faciendi &c. quia tunc maior pars aquæ, vel liquoris administratur.

Gummi tragacanthi infusio.

Modus generalis infundendi gummi quodlibet.

De modo infundendi Myrobalanos, Dactylos, & similes fructus.

FRuctuum infusio ad varios effectus in medicinis habetur. Quapropter de ipsis duplex cõsideratio habenda est. Videlicet aut ipsis abiectis, quæritur ipsorũ infusio tantùm. Vt exempli gratia, de myrobalanis, qui infunduntur in aqua calida, vt ipsorum infusio sit magis solutiua, quia tunc quærunt infusionẽ ipsorum tantùm, ipsos autẽ infusos paruipendendo, & abiiciendo: vel sicut infunduntur ipsi myrobalani contriti in aqua casei per octo dies, hinc vna bullitione peracta, colantur, & proiiciuntur: colatura autẽ siccatur, vt fiant ex ea inde trochisci, & pilulæ, vt habetur in capitulo de myrobalanis ipsius filij Mesuæ, & similia. Aut infusione abiecta, quæritur substãtia ipsorũ fructuũ infusorum: vt exempli gratia, infunduntur etiã ipsi myrobalani in aqua plurima per octo dies, vt humectentur, & fiant idonei ad conficiendum &c. sicut habetur in dicto capitulo de myrobalanis. Igitur si fructus infundendi sunt causa recipiẽdi ipsorum infusionem, debent infundi in tanta liquoris quantitate, quanta

Infundendi duplex ratio, & modi varij.

toto temporis ipsorũ infusionis spatio satis est ad sufficientem ipsorum fructuum submersionem. Si autem accipiendi sunt ipsi fructus, aliquãdo proiicienda est ipsorũ infusio, aliquando non. Proiicienda enim est infusio myrobalanorũ, & similium fructuum, quando ipsi fructus infunduntur, non vt corrigantur ab aliqua ipsorũ malitia, sed vt humectentur, & ingrossentur &c. vt in prȩfato capitulo de myrobalanis, & in distinctione de conditis habetur. Quia tunc si potuissent habere ipsos fructus recentes & humidos, nõ humectassent siccos. Quando autẽ infunduntur fructus ipsi in aceto, aut alio quouis liquore, causa alicuius ipsorũ malitiæ reprimendæ, aut bonitatis acquirẽdæ, vt dactyli in diaphœnicon, & similia: tunc non proiicitur ipsorum infusio, quia debet fieri per modum imbibitionis, seu enutritionis ipsorũ. Vbi tantùm debent recipere de liquore, quantũ sufficit ad bene imbibendum ipsos, vt post ipsorum enutritionẽ nihil restet de ipso liquore proiiciendũ: quia si proiicitur aliqua pars huiusmodi infusionis, proiicitur simul cũ ipsa magna pars substantiæ & bonitatis eorũ. Per modum autẽ enutritionis, reprimitur aliqua fructuum malitia, & nihil amittunt de bonitate sua.

De modis infundendi Semina.

NOn vno equidem modo, & semina omnia infundenda regulari possunt, quia (vt paulò superius diximus de fructibus) & semina quoq; ad varios infunduntur effectus. Vnde quædam semina, vt cyminum, anisum, coriandrum, & similia, cùm infundũtur in aceto, siue in alio liquore, ad aliquam malignitatẽ corrigendam, seu ad aliquam bonitatem acquirendam, tunc per modum imbibitionis seu enutritionis infundenda sunt ipsa semina & exiccanda &c. Quædam autem infunduntur, vt accepta postea eorum infusione, proiiciantur ipsa semina, vt sumach in electuario de fructibus, & fœnũ græcum in hysopi ceroto descriptione Philagrii, & empiastro de meliloto, & similia. Et tũc in qualibet liquoris libra ponitur seminũ ℥.j, vel circa plus minúsve pro qualitate seminũ, quia semen quod magis recipit de liquore, in minori quantitate ponendum est, & econtrà. Peritus enim aromatarius trutina discretionis omnia delibrat. Nõnulla quoque semina infunduntur in aqua, vel in alio liquore conuenienti, causa recipiendi ipsorũ mucilaginẽ: vt semẽ psyllii, & similia. Et ad hoc faciendũ sufficit ad librã aquæ, seu alterius liquoris, dictorũ seminũ ℥. semis, plus vel minus, secundum quod semina ipsa sunt magis vel minus mucilaginosa &c.

De Foliorum, radicum, stipitum, & similium infusione.

FOlia quoq; & radices (prȩter rheubarbarũ) & cȩterȩ plãtarũ partes, infunduntur in aqua, seu alio liquore, taliter quòd aqua seu liquor duobus digitis superemineat, idq; tam si proiiciatur, quã si seruetur ipsa infusio. Et sic turbith in lacte, sic folia mezereon in aceto &c. Sed nota ꝙ omnia debent intelligi cum sale discretionis: quia exẽpli gratia siquis voluerit drachmã vnam tantùm huiusmodi rerũ infundere, non debet apponere tantã liquoris quãtitatem, quòd supereminEat duobus digitis. Secundum autem quantitatẽ rei infundendæ, cõmensurandus est & liquor. Quod autẽ dictũ est suprà, in omnibus modis intelligitur de vna honesta & discreta quantititate. De florum autem rosarũ, & violarũ, & similiũ infusionibus, require in sexta distinctione, post violati modum iuleb. Insuper sciendũ, quòd regulæ prædictæ positæ sunt, pro illis infusionibus duntaxat, pro quibus non assignatur modus, nec mensura, seu ratio infundendi. Multȩ & aliæ diuersæ rerum infusiones fiunt quæ clarè possunt intelligi, vel saltem reduci ad aliquam supradictarũ. Sericũ autem qualiter sit infundẽdum post tincturam in chermes, habetur suprà in confectione Alchermes. Et hæc quidem satis de modis infundendi medicinas, Olei mezereon. quod petitur in ista cõfectione, habetur descriptio infrà in distinctione vltima, quæ est de oleis: propterea quære ibi.

Modus confectionis Alscebram, &c. LXXXV.

LICET pauca simplicia ingrediãtur præsentẽ confectionẽ, non tamen ob hoc ipsius descriptio, per libros impressos, à mendis habetur aliena. Nã vbi legitur in aliquibus ipsorũ: Recipe Alscebram boni & electi ℥.ij. myrobalanorum citrinorũ ℥.ij. & in aliquibus sic: Recipe Alscebrom boni & electi, myrobalanorum citrinorum, ana ℥.ij. &c. in vtrisque malè legitur. Rectius ergo legendũ est: Recipe Alscebram boni & electi ℥.j. mirobalanorum citrinorum ℥.ij. &c. Quoniam sic legitur in cunctis exemplaribus manu scriptis, & similiter apud filium Serapionis, qui istammet confectionem habet sub titulo: Medicina solutiua quæ fit cum scebram, &c. quæ est in calce 16. capit. 7. sui Breuiarii. Denominationem accepit autem ista confectio ab ipso scebram, sine quo minimè est conficienda, quia basis eius est. Sed priusquã administretur est præparandum,

sicut

ſicut præparatur mezereon, nec impræparatum propinetur omnino.

De Scebram.

ET certè ſecundum veritatem Scebram, ſebram, ſcebrem xebram, ſceſcebram, & ſcobram & ſimilia plura (vt per varios libros legitur) idem ſunt: nec refert ſiue per m, aut n. in fine ſcribatur. Per vtranque enim literã reperimus. Sunt nanque barbara vocabula, & ſignificant idem quod Latinè eſula, quæ Græcè pityuſa dicitur. Et licet ab hodiernis herbariis plures eſulæ ſpecies oſtendantur, tamen duæ tantùm ſunt veriores, quas Author noſter in ſuo de ſimplicibus, capitulo de ſcebram, deſcribit: ſcilicet magnum & paruum. Quod etiam Dioſcorides in capitulo de pituyſa notauit. Nõ obſtante quòd ipſe Dioſcorides non dicat ipſum magnum eſſe malum, vt ait Author noſter de ſuo ſcebram, forſan quòd ipſe Dioſcorides non fuit expertus illud. Vera autem eſula, ſiue verum ſcebram eſt habens folia ſimilia foliis pini, & tota ipſius planta lacte copioſè fluit. Illud autem quod in capitulo filii Meſuæ videtur contradicere deſcriptioni Dioſcoridis de pityuſa, ſcilicet vbi de radice loquitur, dicens: Et eſt habens de rubedine aliquid ſicut caſia. Et Dioſcorides dicat radicem habere albam, non eſt magnæ æſtimationis: ꝙ forſitan ipſe Dioſcorides viderit ipſam radicem trahentem ad albedinem, & ideò ſcripſerit albam. Et certè filius Meſuæ non abſolutè dicit ipſam eſſe rubram, ſed habens aliquid de rubedine. Vnde vel oculata fide percipimus ipſam radicem non eſſe in totum albam, nec tanta munitã rubedine, vt poſſit ipſa ſimpliciter vocari rubra, ſed aliquid tantùm rubedinis, vt ipſe Author noſter dixit. Et quamuis Dioſcorides dicat ipſam pityuſam habere radicem albam, attamen nos in hoc potius debemus ſequi doctrinam ipſius filii Meſuæ, q̃ Dioſcoridis: quia in ſuis confectionibus, ſcilicet filii Meſuę ſimplici ab ipſo deſcripta vbi petuntur, adminiſtrãda ſunt. Non obſtante quòd alii de ipſis ſimplicibus aliter ſentiant. Sic etenim & de turbith ſuperiùs declarato, ſic etiam & de eupatorio, de quo infrà dicemus, & ſimilibus intelligẽdum. Igitur quando hæc plãta vocata eſula (qua & pro eſula communiter vtimur) aptè conuenit deſcriptioni dicti filii Meſuæ de ſcebram, non debemus quærere aliud. Cùm ſit ipſa vera eſula, ſiue verum ſcebram, quod ipſe petit in præſenti & ſimilibus compoſitionibus. Lege etiam de hoc in pilulis fœtidis maioribus.

Eſulæ ſpecies.

Eſula vera.

Mod

Modus Confectionis de Eupatorio &c. LXXXVI.

AB EVPATORIO cuius succū recipit presens confectio denominatur. Et hæc eadem cōfectio scribitur à filio Serapio. in 7. sui Breuiarii prope finē 16. capituli cuius principiū est, Alia ad icteritiam, & inceptionem hydropisis. Quæ quidem in omnibus conuenit cum præsenti descriptione, præter quòd non habet succum absinthii, & variat aliqualiter in simplicium ponderibus. Sed aduerte, quòd per impressiones legitur mendosè in præsenti descriptione: Cimarum squinanti, seminis citrulli &c. ana ℨ.iij. Lege verius, ana ℨ.ij. quia sic est in omnibus antiquis exemplaribus. Item in fine ipsius descriptionis habetur vnū vocabulū multipliciter barbarizatū: videlicet Alcherigi, vel Alkeregi, vel Alcheligi, vel aliter & aliter, & consimilia plura veluti ridicula, neque ad significationem, neque ad sensum quidpiā facientia. In maiori parte antiquorum voluminum, in veritate nō legitur, nec in primis impressionibus. Nec etiam est in filii Serapionis descriptione. Quapropter delendum censuimus. Putamus enim ꝙ aliquo modo errore librariorum, titulus confectionis immediatè sequentis annexus sit huic descriptioni, quæ est Alchelengi: quem titulum postea, tanquā medicinam huic necessariam nonnulli intellexerunt. Item in eo quod sequitur in ipsa descriptione, scilicet: Et si est illhic caliditas, reprime cum succo solatri &c. illud autē reprime, in bonis exemplaribus non legitur, neque in descriptione filii Serapionis: sic enim ferè omnia exemplaria habent: Et sit dosis eius aur. j. cum lacte camelarum, aut aqua casei: & si illhic est caliditas cum succo solatri, endiuiæ, & volubilis. De eupatorio sanè, quia hæc confectio communiter non habetur in vsu, non visum est nobis hic facere declarationem. In Syrupo de eupatorio autem, qui vbiq; paratur, Deo fauēte satis de eo dicetur. Succi verò, scilicet ipsius eupatorii, & absinthii qui hîc recipiuntur, debent priùs condensari &c.

De Cuscutæ semine.

SEmen Cuscutæ (si semen dici libet) sunt illi nodi, qui inter illius capillamenta concrescunt. Sed abusiuè, nempe dicitur semen, illud quod nusquam seritur, nec etiam si seratur nascitur, vt experti sumus, Neque radices Cuscutam habere conspicimus, sed epithymi modo, super plantas, & frequentiùs super linum concreatur. Dicuntur autem semina *Cuscutæ semen.*

nod

nodi illi, quasi per similitudinem, non quòd in veritate sint semina. Quod enim patet expressè, non est probare necesse.

Alchelengi, & est medicamen magnum &c. LXXXVII.

IGNIFICATVM suum verum huius barbari vocabuli, quod est pro inscriptione præsentis confectionis, scilicet Alchelengi vel alkelengi, adhibita etiam multa diligentia, inuenire non potuimus. Filius quidem Serapionis habet in septimo duas descriptiones ferè sub consimili titulo, quæ etiam in pluribus cõueniunt cum ista filii Mesuę quarum principia sunt hæc: primæ videlicet, Cõfectio Inda, quę nominatur Kelkelenici. Secundæ autem: Descriptio alia likelkelengi. Putamus autem & textum filii Serapionis etiã esse deprauatum, in præfata dictione kelkelenici, & rectius legendum kelkelengi. Easdem cõfectiones habet & Auicenna in v. can. Quarum initia sunt: Alkelkelengi magnum, & Alkelkelengi minùs. Hali filius Abbas quoque, capitulo 7. decimi libri practicæ habet duas confectiones, quæ videtur eædem esse: quarũ tituli sunt: Caquelenegum magnum, & est electuariũ Indicum. Caquelenegũ minus, vtile quibus & magnum. Omnes autem præfatorum Authorum, in multis ab ista filii Mesuæ discordant. Veruntamen plurimam habent inter se affinitatem. Quid autem significet kelkelengi, siue alchelengi (vt diximus) nescitur. Coniectamus autem denotare quod sequitur, scilicet quòd est medicamen magnum, multorum iuuamentorũ expertorum &c. quodquidem putamus hic additum ab Authore, seu ab interprete: tanquam glossema dicti vocabuli alchelengi. Aduerte etiam, quòd in aliquibus impressionibus, non alchelengi, sed alkekengi, magis deprauatè legitur. Oporteret nanque illum priùs linguas Arabicam, Chaldaicam, Aegyptiacam, Hebraicam, Indicam, Græcã simul & Latinam, & alias plures, atque idiomata multa perfectè callere, qui vult post illos rectè huiusmodi vocabula interpretari. Et licet ipsa confectio non habeatur in vsu, attamen est nobilis compositiọ. Et siquis vult ea vti, animaduertat quòd in libris de parua impressione, & in Nicolao Præposito mendosè habetur: Agarici 3, xx. Lege rectius 3. x. quia sic est non solùm in cunctis exemplaribus manu scriptis quæ vidimus, sed etiã & in multis impressionibus. Item quòd in cunctis impressionibus falsò legitur,

troc

trochiſcorum de rheubarbaro,in antiquis libris abſolutè legitur,rheubarbari.Quapropter non trochiſci de rheubarbaro,ſed ipſum rheubarbarum purum & electum, eſt intelligendum in præſenti deſcriptione.Item ſciat,quòd in Nicolai Præpoſiti deſcriptione,deſunt trochiſci diarhodon,& trochiſci de eupatorio,qui vniuerſaliter in cæteris libris habentur.Sunt præterea per impreſsiones in præſenti deſcriptione aliquæ clauſulæ tranſpoſitæ,quas ſimpliciter,& rectè in ipſa receptarii deſcriptione poſuimus.

De Volubili,

AVthor noſter in ſuo de Simplicibus,capitulo de volubili,quinq; ipſius ſpecies enumerat.Quæ autem ipſarum in præſenti confectione ſit ponenda,ab ipſo non declaratur.Nonulli etenim iuniorum,vt Manardus & cæteri in præſenti deſcriptione,& in cõfectione de eupatorio ſupradicta,dicunt eſſe intelligendum Lupum ſalictariũ,quẽ lupulum vocamus,quemque Author noſter pro quarta ſpecie deſcripſit,cuius planta notiſsima eſt. Alii autem,vt Chriſtophorus de honeſtis & cæteri,& forſan meliùs,declarant eſſe volubilem magnam quæ à noſtro Authore, funis arborum nominatur,& Auicenna funis pauperum dicitur.Quia cùm ipſe Author non ſpecificatè his in locis ſcripſerit,& volubilium plures(vt diximus)ab ipſo notentur ſpecies,illa nimirum ex omnibus accipienda eſt,quæ ab ipſo Authore magis laudatur.Nam vt patet per ipſum in præfato capitulo ,funis arborum,ſiue pauperum,id eſt volubilis magna eſt cæteris melior.Et ex hoc etiam cunctis præpoſuit illam potius quã lupulum,quaſi declarans quòd per volubilem abſolutè intelligit illam magnam,& non lupulum. Lupulum autem , vel ſcãmoneam,cùm ipſe quærit,ſemper ſpecificatè ſcribit.Ergo per volubilem abſolutè,non lupulus.ſed illa quæ antonomaſticè appellatur volubilis,ſcilicet magna intelligitur. Veruntamen tam hoc quàm cuncta quæ ſcribimus,iudicio prudentiorum ſummittimus.Et nota quòd hic & in confectione de eupatorio,& ſimilibus,ſuccus,foliorum intelligitur,& non radicis.Quinque autem ipſæ volubiliũ ſpecies, non omnibus notæ ſunt.Apud nos quidẽ nec illa planta, ex qua colligitur ſcãmonea,nec illa quæ habet folia ſubalbida & lanuginoſa cognoſcitur.Reliquæ tres notiſsimæ ſunt,ſcilicet volubilis maior,& volubilis minor,& lupulus.Multas enim ab his diuerſas plãtas videm⁹ quę volubiliũ modo cõcreſc

Lupus ſalictarius.

Funis arborum.

Funis pauperum.

Volubilis abſolutè.

Volubilis quinque ſpecies.

crescunt. Et licet non scribantur ab eo, tamen in genere volubilium possunt connumerari. Et præsertim illę, quibus ad decorem vtuntur homines, opere topiario in viridariis, & domorum fenestris: vt est Balsamina, siue Momordica vulgò dicta: & illa planta, quæ habet folia similia foliis smilacis hortensis, id est faseoli varij: & habet florem simillimum flori volubilis magnæ, sed est cælestis coloris, & non ita magnus: facitq; semen nigrum triangulum &c. Quam quidem plantam Bellunensis in suis interpretationibus volubilē vocat, cuiúsq; semen dicit esse granum nil. Inquit enim: Granũ nil est semen nigrum repertum in planta volubili, cuius flos habet colorē azurum, & figurā campanellæ similē, tendentē ad longitudinem aliquā. Et huiusmodi planta non est herba

Nil. ex qua nil, seu Indicum conficitur, sed est species volubilis nota: & semen huius plantæ in Oriente administratur ad euacuandum humores grossos, phlegmaticos, & melācholicos, sicut dicit Auicenna secundo canone. Vsme verò, quod est fo-

Vsme. lium nil de quo dictum est suprà, est foliũ herbæ, ex qua exprimitur succus, qui exiccatus dicitur nil, seu Indicũ. Et gra-

Granũ nil. num nil, quod administratur ab Auicenna in cura vermium non est Indicum (sicut quidam putant) sed est semen repertum in planta volubili supradicta. Hæc Bellunensis. In quibus patet, quòd differt granum nil, à nil, quod est Indicum. Et similiter plantæ plures, quæ passim conspiciuntur. Inter quas etiam possumus annumerare quandam plantam, quæ nouiter nobis ex Indiis nuper inuentis allata est. Cui equidem à similitudine foliorum, quam habet cum blito: Blitum topiarium nomen imposuimus. Quoniam absque nomine, habuimus ipsam. Folia (vt diximus) vt beta, siue blitum (quod idem est) habet. Sed sunt valde rubra, propriè vt beta rubra. Caules enim plures emittit pollicari crassitudine, teretes, coccineos, siue rubros, quindecim cubitorum longitudine, & amplius altos: vt in nostro Aræcæli conuentu vidimus. Semen producit in racemulis coriandro noto simile, obnigrum &c. Sapore & odore etiam æmulatur blitum: quid autem propriè sit, nescimus. Insuper nota, quòd succi omnes qui indigent purgatione, post ipsam purga-

Succorũ m ponderatio. tionem ponderandi sunt. Et generaliter quidem omnia, quæ depurari siue purgari habent, prius (si fieri potest) depuranda siue purganda sunt, & postea pōderanda siue commensuranda: quia pars proiicienda non debet ponderari cum conficienda.

Confect

Confectio electuarij Diacytoniten, &c. LXXXVIII.

HABET Author noster in hac prima sui grabadin parte, tres varias de cytoniis cōpositiones, sub confectionis nomine, præter cytonia condita, & miuas. Ex quibus ista præsens tantummodo est solutiua, vt quę & huic tertiæ distinctioni finem imponit. Habet & Auicen. in quinto cañ. electuaria Diacytonitē solutiua plura. Similiter & Haliabbas in decimo practicę, habet vnum electuarium diacytoniten laxatiuum. Sed nullum ipsorum cōuenit cum præsenti descriptione. Filius Serapionis autē in septimo sui Breuiarij, cap. 16. habet tres descriptiones electuarij diacytoniten solutiui, quarū prima incipit: Medicina alia solutiua bona: ℞ecipe aquæ cytoniorum &c. est istamet cōfectio. Non obstante quòd in quibusdam discordet ab ista, propterea quòd (vt arbitramur) ipse Author noster accipiēs à filio Serapionis, addiderit aliqua & aliqua permutauerit, vt melius sibi visum fuit. Sed animaduertendum, ꝙ præsens filij Mesuæ descriptio, vitio librariorū in aliquibus locis maximè deprauata est. Et primò in ana vbi legitur: Gallię bonæ, gariofilorum &c. aliqui libri habēt piperis nigri & longi, aliqui loco cinnamomi habent cardamomi, aliqui habēt vtrunq;, aliqui loco masticis habēt macis, aliqui neutrum habēt, nonnulli etiam habent agaricum, & alij alia. Verior autem descriptio ex omnibus, hæc est: Galliæ bonæ, caryofyllorum, zinziberis, masticis, piperis longi, cinnamomi, nucis muscatæ, ana ʒ. iij. Item, vbi legitur: Si autem volueris vt solutione educat choleram, & phlegma, ponātur in medicamine scammoneæ ʒ. v. turbith ʒ. xij. lege xij. s. quia sic est in cunctis exemplaribus quæ vidimus. Item sciendū, ꝙ vbi legitur: Carthami excorticati pondus scāmoneæ. refertur illud ad prius & principalius pondus ipsius scāmoneæ, scilicet ad ℥. j. s. & non ad quinq; drachmas, vt nonnulli volunt. Quia stante priori descriptione, si quis velit vt ipsum electuarium educat solum phlegma, non oportet cōsiderare alias clausulas additas, sed abiecta scammonea, cuius pondus est ℥. j. s. loco ipsius debet substituere ℥. j. s. carthami excorticati, & addere ipsi confectioni turbith boni ʒ. xxv. Probatur etiam per filium Serapionis, in cuius descriptione non habetur illa particula: si volueris vt solutione educat choleram & phlegma, sed immediatè habet, ꝙ si vis vt euacuet phlegma, tunc permisce cum

Diacytonitē solutiuū.

ea loco scammoneę, carthami excorticati ex corticibus suis, contriti, pondus scammoneæ &c. Ergo refertur ad prius pondus scammoneæ. Ergo in ista particula, scilicet solius phlegmatis euacuandi, intelligitur carthami excorticati pondus ℥.j.s. & non ʒ.v. Item in fine descriptionis habetur per omnes impressos libros: Et aliquando cum carnibus tantùm. Quæ clausula in nullo penitus antiquorum voluminum (quę vidimus) legitur. Est enim additio superflua alicuius imperiti, nec debet seruari. Cassetur igitur, vt veritas habeat locum suum. Nam cum carnibus tantùm sunt cytonia condita: quorum descriptio habetur infrà.

De Melle tabarzet.

MEl tabarzed siue tabarzet, vtroque enim modo legitur, vt omnes testantur, est mel album. Sic etiam zuccharũ tabarzet, significat zuccharum album: & penidiæ tabarzet. sunt penidiæ albæ, quæ recipiuntur in suffuf albarmak Auicennæ. Attamen secundum veriorem sensum, Tabarzet potius significat bonum, seu electum, quàm albũ. Quod probatur per supradictum filium Serapionis, videlicet quòd eo in loco, vbi Author noster habet mel tabarzet, ipse habet mel bonum. Sed quia generaliter mel album, seu zuccharum album est ex melioribus: idcirco pro tabarzet, quod significat bonum, intelligitur album. Non obstante quòd Bellunensis in suis interpretationibus dicat, mel tabarzet secundum Arabes esse zuccharum dissolutum quod remansit liquidum in vase in quo factum fuit zuccharum tabarzet. Quia hoc in loco, vt patet per supradictum filij Serapionis textum, significat bonum: & penidiæ tabarzet, non sunt zuccharum dissolutum, sed penidiæ bonæ &c. Quam ob rem non contradicit, si mel non sit album, dummodo sit bonum, & optimum mel. Optima enim conditio mellis non consistit in albedine, imò quod tendit ad citrinitatem, & propriè ad colorem palearum maximè laudatur, teste ipso Authore nostro in sermone de aqua mellis. Et Dioscorides laudat illud mel, quod habet colorem subflauum, siue subrutilum. Et Plinius. quod est coloris aurei, &c. Vnde putamus de albedine non multùm esse curandum. Igitur pro melle tabarzet accipiatur bonum, & electum, siue sit album siue non. Sed lapis tabarzet, siue tabarzet, siue tabarged (vt in Simone Ianuensi & Pandectario legitur) est smaragdus. De quo quære in electuario de gemmis.

Tabarzet. *Zuccharũ tabarzet.* *Mel tabarzet.* *Lapis tabarzet.*

De

De Galba, siue Gallia.

GAlliæ quidem sunt confectiones, de quibus infrà. Sed Gallia *abquando* absolutè scribitur (vt in præsenti confectione, *soluè*, & similibus) semper de muscata intelligitur. Quam ob rem lege in gallia muscata.

DISTINCTIO QVARTA, *quæ est de conditis &c.* XC.

IN hac quarta distinctione, quę de conditis est, sunt aliqua pauca, sed vtilia corrigenda & declaranda. Et primo,

Chebuli condîti &c. XC.

Emblici condîti &c. XCI.

NOTANDVM quòd his modis, quibus humectantur & condiuntur chebuli & emblici, possunt & citrini, & reliquæ Myrobalanorũ species humectari & cõdîri, si quis eis opus habuerit. Sed sciendum ꝙ emblici condiendi debent esse integri, teste filio Serapionis, qui capitulo de conditis dicit: Eligantur ex emblicis sublimibus qui nõ sunt fracti, &c. Item, vbi legitur in fine huius descriptionis de emblicis conditis: Quidam verò etiã supercondiunt cum speciebus aromaticis, sicut est cinnamomũ, & gallia, & cardamomum, & crocus, & muscus, & similia, est animaduertendum ꝙ Author non dicit, quòd quilibet supercondiunt cum omnibus his speciebus aromaticis prædictis, & similibus: sed ꝙ quidam supercondiunt cum cinnamomo, quidã cum gallia, quidam cum croco, quidam cum musco, & quidam cum duobus vel tribus ex prędictis, vel similibus: & quidam sic, & quidam aliter, secundũ necessitatis exigentiam, seu gustus lasciuiam. Et hic est verus sensus. Quia si quis condierit cum gallia, quæ absolutè intelligitur muscata, non erit illi opus apponere & muscum. Et sic de aliis, quæ cõueniunt inter se. Non obstante ꝙ si quis voluerit condire cum gallia, & placuerit eidẽ addere nõ solùm muscũ, sed & species diamusci, & alia diuersa pro sui gustus appetitu, & pro suis ægris duntaxat, possit facere & hoc, & aliud. Tamẽ pro cæteris indifferẽter, nec cũ omnibus, nec cũ aliquibus ex prędictis speciebus nullus parare pręsumat. Quoniã gustus hominũ non sunt ęquales, & multoties qđ vni placet, alteri displicet &c.

Cytonia condita, &c. XCII.

ADVERTANT simplices & minus periti aromatarij, quòd vbi legitur in præsenti descriptione: Et sepeliantur cum iuleb. intelligitur, quòd iuleb debet esse tantæ quantitatis, quòd cooperiat ipsa cytonia. Et nota, quòd hic, & in citris conditis (scilicet in ipsorum citrorum decoctione: quia postea debent condiri ipsa citria cum iuleb rosato) & in similibus, iuleb debet fieri cum aqua simplici, nisi medicus, seu alius quispiam præceperit esse faciendum pro suo, suorúmque vsu duntaxat, cum aqua rosacea, vel violacea, vel cum infusione alicuius rei, &c.

De Cytoniis.

QVanuis Author in distinctione de syrupis, scilicet in modo conditi de buglossa ponat tria cytoniorũ genera, attamen Romę duo tantùm habentur. Quid autem sit tertium genus cytoniorum, in dicto condito de buglossa declarabimus. Duorum autem generum cytoniorũ quæ apud nos nota sunt, vnum quidem facit poma depressa, ita quòd à pediculo ad partem supremam quondam floris, tanquam à polo ad polum per locum centri, raro supra pollicis grossitiem habet spatium, in quo semina concreantur. Et huiusmodi cytonia sunt minus odorifera, quàm illa alterius generis, sed sunt multum stiptica: & per antonomasiam vocantur cytonia, siue cydonia simpliciter. Et ista etiã sunt, quæ particulari nomine dicuntur struthea. Arbor alterius generis, in omnibus est similis antedictę, sed differt in hoc ꝙ fructus istius non sunt ita depressi, sed sunt longiores, & odoratiores, & maiores, & minus stiptici. Qui fructus communiter vulgò vocantur pyra cytonia. Sed quando Author petit absolutè cytonia, semper de supradictis intelligit. Et maximè quando conficit aliquod electuarium ad stipticandum: quia ad id faciendum ipsa sunt meliora, efficacioráque. In defectu tamen vnius, alterum est substituendum. Pro illis autem qui non stipticandi causa, sed pro gustus delectatione suscipiunt, possunt ista dicta pyra cytonia administrari: quia sunt gustui suauiora supradictis. Præterea aduertendum, quòd quando præparãtur cytonia ad stipticandum, teste Serapione, nõ debẽt esse matura, sed in principio maturationis tantùm: quia (vt ipse refert) matura non sunt stiptica. Sed non est intelligendum, ꝙ omnino matura non sint

Cytoniorũ species.

Cydonia struthea.

Pyra cytonia.

Cydonia absolutè.

sint stiptica, sed quòd non sunt tantum stiptica, quantũ immatura. Ita quòd matura respectu acerborum possunt largo modo dici non stiptica. Et vt dictus Serapio ait, vsus plurimus cytoniorum est malus: quia faciunt accelerare descensionem cibi ante digestionem eius. Sed hoc intelligitur de illis hominibus qui non sumunt cytonia ante cibum ad stipticandum, sed sumunt post cibum & potum, ad prohibendã ebrietatem, & ad lubricam aluum faciẽdam. Quia Cytonia, Sorba, & nonnulla alia mala, de natura sui ante cibum sumpta stipticant: pòst cibum verò accelerant digestionẽ, & expellunt fæces. ita quòd multoties si nimis ex eis sumatur, cibum indigestum faciunt per secessum emittere. Et hoc similiter Auicenna testatur. Aiunt etiam Serapio, & Auicenna, quòd cytonia sumpta post potum vini, prohibent fumositates vini ascendere ad caput. Vnde per consequens prohibent ebrietatem. Sed sumenda sunt in parua, ac discreta quantitate. Lege etiam de cytonio in condito buglossæ. *Cytoniorũ vsus.*

Pyra condita &c. XCIII.

Poma condita &c. XCIIII.

Persica condita &c. XCV.

IN his equidem non est dubium. Condiuntur sicut cytonia, quo etiam modo similia multa possunt condiri: vt chrysomella, siue præcoqua, &c. Et tam cum zuccharo, quàm cũ melle, quàm etiã cum musto cocto, & similibus. Et possunt aromatizari cum musco, seu aliis speciebus aromaticis, ad libitum instituentis.

Citra condita &c. CXVI.

SVPRA, scilicet in confectione electuarij Alharif declarauimus Nabeth significare zuccharum cãdum. Vult autẽ Author, vt multùm coquatur iuleb, pro huiusmodi & similibus, vt postea semifrigidum quando cõponitur inter laminas citri, non fluat totaliter: sed permaneat, & indurescat, seu cãdicet: alioqui vana esset eius descriptio, cùm dicit: Ita ꝙ vna superficies sit laminarum citri, & alia iuleb. Quia si illud zuccharum iulebatum non erit perfectè decoctum, quemadmodũ coquitur zuccharum vt candicet, non stabit inter citri laminas, sed fluet vndique, & pondus laminarũ faceret vnam alteri adhærere in fundo vasis. Etiam si dictũ iu-

leb erit aquosum, seu lentè decoctum, non erit necesse in vas vicissim componere citri laminas, & ipsum iuleb. Sed prius cõponere laminas citri, & postea super infundere ipsum iuleb, sicut fit in multis aliis conditis. Quodquidẽ secus erit, si dictum iuleb perfectè decoctũ fuerit. Præterea sciendũ quòd cõmuniter hodierni aromatarii nõ præparant ipsas citriorum laminas in lixiuio, sicut Author præcipit, sed in aqua pura, & clara, & optimè præparantur. Enimuero nostri æui aromatarios, in modis diuersa cõdiendi antiquioribus peritiores ac industriores, politioresq; esse fatemur. Nam multa tam ex zucchare quàm ex melle ad gulæ petulantiã condita suauiora, & visui delectabiliora fiũt hodie, quæ iudicãtur nõ meliora posse fieri. Curiales nempe, & magnates Romæ degentes, melius quàm nos huiusce rei sciunt reddere rationẽ, quia libenter & non rarò, talibus delicatis vescuntur bolis. Demum nõ ignorãdum, quòd ponit Author in distinctione de syrupis, duo alia citrinorum condita, quæ Deo fauẽte, in ipsa distinctione locis suis declarabimus. Quia nõ sunt simpliciter condita, sed syrupi sub tali nomenclatura.

Secacul conditum &c. XCVII.

DE Secacul quidem satis suprà in Diasatyrione pertractauimus. Nunc autem restat declarare, qualiter sit intelligendum illud quod legitur in fine præsentis descriptionis, videlicet: Proiiciãtur super illud specierũ alefanginæ partes conuenientes. Notandũ igitur quòd in pluribus descriptionibus compositorũ ipsius filii Mesuæ, reperitur aliquo modo partium cõuenientia, vt est in præsenti descriptione, & in cõfectione de manna, & in lohoc de squilla, & similibus. Quibus in locis, non semper vno & eodem modo est intelligenda. Quia aliter debet intelligi in præsenti descriptione, & aliter in lohoc de squilla, & similibus, vt mox patebit. Nam clarum est, quòd in citato lohoc de squilla vbi Author dicit: Recipe succi squillæ & mellis despumati partes cõuenientes intelligitur illa partiũ conuenientia, quòd debent esse ipsæ partes, scilicet succi squillæ & mellis æquali pondere seu mensura. Quod probatur non solùm per ipsum Authorẽ capitulo de tussi humida, vbi describens idem lohoc, ait: Recipe succi squillæ, & mellis ana. Sed etiã probatur per filiũ Serapionis, capitulo 21. septimi sui Breuiarii, in quo etiã describẽs idem lohoc, quod vocat lohoc de cæpa squillæ, dicit: Sumatur suc-

cus

cus squillæ & mel æquali mẽsura. Similiter in præfata confectione de manna, vbi Author dixit: Dissoluatur manna cũ succo rosarum rubrarum, & sit succi quantitas conueniens. addit postea declarationẽ dicens: Circiter librã vnam. quam quidem declarationem, pro simplicioribus & minus peritis posuit: pro peritioribus autem (quibus satis erat dicere, & sit succi quãtitas cõueniens) non oportebat. Peritus enim aromatarius potius discretione quàm lance mensurat res, atque librat. Et sicut necessitas docet, plus vel minus, subministrat de rebus competentibus sine aliqua disconuenientia. Et ideò Author non absolutè dixit libram vnam, sed circiter libram vnam. Sed illud quod ex authoritate Galeni subiũxit Author in fine ipsius mannæ cõfectionis, scilicet: Est enim cõposita ex partibus cõuenientibus complexione & proprietate. non oportet aromatarium scire. Est enim medici intelligere atq; cognoscere cõuenientiam complexionum & proprietatum, tam medicinarũ, quàm corporum infirmorũ. Et vt sibi videtur magis expediẽs, debet instituere atq; ordinare pharmaca. Aromatarius autem communiter in omnibus habet mediocritatem seruare, videlicet vt ipsæ medicinæ non sint ita fortes, vt suscipientes eas in aliquod periculum inducant, nec ita debiles vt nihil operentur. Et hoc dicitur pro illis rebus, in quibus nõ specificatè est assignatũ pondus vel mensura. Vt exempli gratia, pluries legitur: Mel quod sufficit. Aromatiza cum musco. Olei quantitate cõuenienti, & consimilia multa. Et maximè sicut habetur in præsentis secacul conditi descriptione, ob cuius bonã declarationẽ hæc dicta præmisimus. Igitur in ista descriptione, vbi Author dicit: Proiiciãtur super illud specierum alephanginarum, siue alefanginæ partes conuenientes. nõ intelligit ipse Author quòd conuenientia istarum partium specierum, ratione quãtitatis ponderis, seu mensuræ, referatur ad secacul, aut ad mel, & zuccharũ, vt est in præcitato lohoc de squilla. Exempli gratia, quòd si secacul sint libræ ij. proiiciendæ erunt super illud dictarũ specierum etiã libræ ij. vt ipsæ partes sint conuenientes. Quod quidem absurdum est, atque erroneum & credere & cogitare. A fortiori autem, disconuenientius erit si quis forsan velit, vt eadem conuenientia, scilicet ratione quantitatis, referatur ad mel & zuccharũ. Conuenientia igitur, quam quærit Author in hac descriptione, in virtute & acuitate specierũ prædictarum cõsistit, videlicet in aromatizando ipsum secacul, scilicet quòd quantitas conueniens ipsarũ specierum debet esse

Aromatizandi modus.

tanta, quanta discretè cōpetit aromatizationi ipsius secacul, ita quòd ipsum secacul sit bene aromatizatū. Sicut, exempli gratia cibaria condiuntur sale. Et ponitur salis in vnoquoq; edulio, quantum est conueniens, ratione salsedinis & saporis, & non ratione quantitatis, vel mensuræ. Vnde quando Author in præsenti descriptione, & similibus, dicit: Proiiciātur super illud specierum, vel similium, partes conuenientes seu competentes intelligit, quòd tu debes aromatizare illud cum tanta quantitate ipsarum specierum, quanta (vt dictum est) competit ipsius aromatizationi, ita quòd non sit multum neq; parum. verbi gratia: Si tu aromatizas aliquod compositum cum speciebus acutis & fortibus minus debes de ipsis ponere, quàm poneres de dulcioribus & mitibus &c. Et sic est secundum veram Authoris intentionem, & meram literæ declarationem. Et ideò quandocunque reperitur aliqua huiusmodi, vel consimilis clausula, est bene perscrutandum & intelligendum, de qua cōuenientia Author eo in loco loquatur, vt postea compositio ipsa sit rectè ordinata, & dispensata, ac de Authoris proprii mente parata.

Zinziber conditum &c. XCVIII.

DVo etenim in præsenti descriptione notanda sunt. Primum est vnum mendum, quod generaliter habetur per omnes impressiones, videlicet vbi legitur: Et quidam accipiunt secacul, & zinziberis humectati, ana partem j. & fit, &c. Lege rectius (vt est in exemplaribus antiquis) ana partem s. Et sic est verum. Huiusmodi quidē error studiosis lectoribus non est occultus. Quia si Author in vna parte ipsius zinziberis, puta in vna libra, posuit mellis libras iij. & zucchari libram vnam: in duabus autē partibus, id est in duabus libris, quę sunt vna secacul, & altera zinziberis, posuisset vj. ℔. mellis, & zucchari ij. quia aliter esset disproportionata compositio ponere tantum mellis & zucchari in duabus partibus ipsarum radicum, quantum in vna. Igitur rectè legendum est: Secacul & zinziberis humectati, ana partem s. Et sic ex vtraq; media parte, scilicet zinziberis & secacul, resultat vna pars integra, quæ (vt Author præcipit) cum tribus mellis & vna zucchari partibus confici debet. Secundum notandū est quòd Author in fine ipsius descriptionis docet nos cognoscere qualitates & notas boni zinziberis, dicens: Et sit zinziber album & mundum, & recens. Dicit autem albū, ad differentiam

Zinziberis boni notæ.

rentiam illius quod videtur esse rubei coloris:quod quidem non est purum,sed tinctum cum quodam bolo,nō Armeno (vt dicunt) atque vtinam esset,quoniam inde minus malum prouenirer:sed cum bolo Apuliæ,seu alterius loci nostræ regionis. Tingunt autem ipsum,non vt bonificetur,sed vt sit magis ponderosum , & vt impleantur foramina vermiculorum,ne videatur perforatum,& nō recens. Excusantes enim malitiam dicunt , quòd ad meliorem ipsius conseruationem hoc faciunt. Attamen nos experti sumus, quòd ita corroditur à tineis tinctum , sicut & non tinctum. Primum nempe zinziber est album,& quod quærit Author in præsenti & sequenti descriptionibus , & aliis locis. Vnde sequitur, quòd tinctū siue rubrum & nō albū zinziber, nō est admittendum ad medicinæ vsum. Mundum autē posuit Author,vt radatur cortex eius,eo modo quo in Secacul cōdito,dixit fieri in radicibus ipsius secacul. Recens autem cùm scripsit, dupliciter intellexit, scilicet strictè & largè:strictè quidē intellexit virens , quod aliàs iam dixerat accipiendum si haberi potest. Largè autem intellexit recens,omne illud quod non est corrosum à vermibus, quæ quidem vermiū corrosio, in qualibet re est patens & manifestū signum alicuius vetustatis. Igitur recens,id est non putre,seu à vermibus corrosum.

Confectio de Zinzibere &c. XCIX.

ST nempe in descriptione præsentis confectionis de zinzibere , vniuersaliter per omnes impressiones, vnus error valde notabilis. Videlicet vbi legitur : Aquæ infusionis zucchari quantū sufficit. O magnū dedecus? O ignorantia crassa aromatariorū (nolumus dicere & medicorum) legere & audire tales & cōsimiles patētes errores in libris medicinæ,& non corrigere,neq; intelligere? Quæ temeritas est ista , quærere zucchari infusionem? Quo authore scribitur zuccharū aut mel,aut rob,aut simile infusum? Et posito casu quòd posset fieri, ad quid prosequens Author dicit:Distemperetur zuccharum cum aqua & melle dictis , & coquatur vsq; dum sufficit? Verecundamur certè in his nugis prolongare sermonem,& tamen est necessarium. Non enim quærit Author aquam infusionis zucchari, quam nunquā in mente habuit,sed quærit infusionem zinziberis. Talis nanq; error, cū aliis pluribus,à minus peritis librariis (vt credimus) originem traxit. Qui in exemplaribus,è quibus transsumebant,

inuenientes dictionem illam abreuiatam, sic ℨℨ.(vt in quibusdam nos legimus)falsò arbitrati sunt significare zuccharum. Quæquidem abbreuiatura, non solùm in antiquis exemplaribus, verùm etiam & in excusis libris passim legitur,& semper pro zinzibere posita. Etenim in dictione zucchari, non sunt duo zz, vt exinde possit illa abbreuiatura significare zuccharum. Veruntamen in rei veritate, adhuc plura extant exemplaria,quæ nō abbreuiatè, sed per literas planè habent scriptum: Aquæ infusionis zinziberis,&c. Et similiter legimus impressum in Nicolao Præposito, & est in litera D,post Diazinziberis domini Nicolai. Vnde &c.

Bauciæ conditæ &c. C.

Acorus conditus &c. CI.

IN Diasatyrione, & in triphera muscata de Baucia satis dictum est, propterea quære ibi. Acorus tā masculini, quàm fœminini,& Acarum neutri generis legitur aqud diuersos Authores. Lege de eo in Dia omorusia.

Zuccharum rosatum &c. CII.

NOTANDA nobis videtur in huius zucchari rosati descriptione quædam cōmunis aromatariorum abusio in parando ipsum. Videlicet, quòd accipiūt rosarū flores in principio apertionum suarum,& vix dum partē aliquam suæ rubedinis præferentes. Nō attendentes, quod dicit author: Et sint rosæ habentes medietatē inter complectionē & acerbitatem. Quapropter nō bene agunt, quia debent esse ipsi flores propriè mediocritatem habentes sic, quòd nō sint ita clausi & acerbi, quòd careant odore: nec ita aperti & maturi, quòd videantur illi pili crocei qui sunt in medio rosæ. Non obstante, quòd potest etiā particulariter fieri zuccharum rosatum ex ipsis rosarū floribus clausis, scilicet quando incipiunt erumpere & aperire calices suos, & videtur aliquid de rubedine foliorū ad magis stipticandum, vt ipse Author scribit, dicens: Et quidam faciunt illud cum rosis nō habentibus aliquid de completione, & inuenitur magis stipticum. Sed tale zuccharum non est dandum omnibus indifferenter, sed illis duntaxat, quibus conuenit stipticatio, & cōstipatio ventris. Et quantò magis ipsi flores sunt clausi siue immaturi, tantò magis zuccharū factum ex ipsis fit stipticū, & ecōtrà. Igitur hoc in loco & similibus, flores rosarū debent esse semiaperti,

Rosati sacchari modi & proprietates.

& med

& medium statum ipsorum tenentes. In confectione galliæ sebelliæ autem (vt infrà dicemus) & consimilibus locis, debēt habere principiū tantū. In oleo rosato verò & similib⁹ locis in quibus rosæ cōpletæ petūtur, debent habere finē apertionis ipsorū florū. Sunt præterea & alii modi faciēdi zuccharū rosatū, vt est cū zuccharo syrupizato, &c. vel (vt Neapolitani vtunt) cū succo rosarū sine foliis, quod licet sit delicati⁹ ad comedendum, nescimus tamē an sit melius pro infirmis.

Zuccharum uiolatum &c. CIII.

Zuccharum buglossatum &c. CIIII.

DESCRIPTIONES istæ sunt claræ, hoc tamē notandū in zuccharo violato, ꝙ cùm dicit Author: Indigent tamen violæ expansione longiori. monet nos debere expādere violas ipsas super tabulas, & ꝑmittere eas desiccari lōgiori temporis spacio, quàm rosas: ob id, quia violæ sunt rosis humidiores. Oportet ergo vt ipse violæ sint semisiccæ, antequam zuccharo immisceantur. Flores etiā buglossæ, vt violæ desiccandi sunt, quia Author in eius descriptione, dicit: Et modus eius est sicut zuccharum violatum. Non enim dixit rosatū, vt fecit in zuccharo violato & zuccharo alchilil, sed dixit violatum, pro illa clausula, quæ particulariter est pro violis posita, scilicet quod ipsæ violæ indigent expansione longiori.

Zuccharum Alchilil &c. CV.

NON enim zuccharum Alchilil est zuccharū boraginatum, vt dicit Christophorus de Honestis. Et licet Alchilil, Alchilkil, & cōsimilia multa à diuersis diuersimodè exponantur, vt in cōfectione Alcanzi diximus, veruntamen hoc in loco alchilil, & similiter in melle alchilil infrà, pro floribus roris marini intelligendum est. Et in hoc concordant Manardus, & Luminare Maius, & etiam Pandectarius in litera kinkil, & alii plures. Nusquam enim legimus boraginem fugare ventositates, vt in ista descriptione habetur. Quam ob rem alchilil non potest hic significare boraginem. Præterea sunt nonnulli obiicientes, quòd apud filium Mesuæ non reperitur aliàs zuccharum boraginatum, ergo zuccharum alchilil est illud. Ad hanc obiectionē, priùs negando consequentiā, respondemus, quòd filius Mesuę nō omnia, sed tantummodo aliqua magis necessaria descripsit.

Quod

Quodquidem probatur per ipsum Authorem in præfatione sequentis distinctionis, vbi testatur se non omnia, sed tantũ famosiora scripsisse. Quod indubiè de singulis distinctionibus potest intelligi. Quapropter cum scripserit zuccharũ buglossatum, tanquã non multũ necessarium, dimisit boraginatum, quia zuccharũ buglossatum habet easdẽ virtutes, & est efficatius boraginato in omnibus. Et ideò consequentia supradicta nihil valet, quia cùm plura dimiserit, idẽ de vnoquoq; dimisso potest dici, qđ ipsi dicunt de zuccharo boraginato. Vt exempli gratia: Author ipse nõ scripsit zuccharũ maluatũ, ergo zuccharum alchilil est zuccharum maluatũ. Et sic de singulis, quæ omnia sunt dubia &c. De achilil autem, & consimilibus, lege in dicta confectione Alcanzi.

Mel rosatum &c. CVI.

TRIPLICEM modum parandi mel rosatum docet nos Author in præsenti descriptione. Primus igitur modus est, ex foliis rosarum & melle. Secundus verò, sine foliis, ex succo ipsorum foliorum tantùm, & melle. Et hic secundus modus potest connumerari inter syrupos simplices. Tertius autẽ ex foliis, & succo insimul, & melle. Veruntamẽ sciẽdum quòd in huius tertii modi descriptione, per omnes impressiones, sunt duo menda. Primũ videlicet vbi legitur: Et sunt qui ponunt foliorũ partẽ j. s. Legendum est rectius: Foliorum partem j. quia illa media pars à librariis addita est descriptioni. Aliud mendum est vbi legitur: Mellis partes ij. Est enim hæc lectio diminuta in vna parte. Verius ergo legẽdum est, Mellis partes iij. quia sic est secũdum veritatem. Sic enim legitur in exemplaribus antiquis. Et sunt qui ponunt foliorum partem j. succi partem j. s. mellis partes iij. Errores nanque dicti, peritis viris manifesti sunt. Quia si Author in primo modo, pro qualibet foliorũ parte, posuit mellis partes iij, hic ergo pro vna parte & semis ipsorum foliorum, malè posuisset mellis partes ij. Vbi secundum primã regulã, quatuor partes cum dimidia conueniunt. Et non putet quis quia recipit succum, ideò minus debet de melle recipere: quia & hoc esset falsum. Imò econtrà, propter succi vigorẽ debet siue potest plus de melle suscipere &c. Etenim succus consumendus est totus in melle priùs, post cuius consumptionem mel ipsum miscendum est cum foliis rosarum dictis.

Mel uiolatum &c. CVII.

Mel buglossatum &c. CVIII.

Mel Alchilil &c. CIX.

IN ISTIS nempe descriptionibus nõ est dubium. Mel alchilil autem est mel de floribus roris marini. Sed notandum quòd præter pręfata cõdita, de cõsimili multa alia atque diuersa possunt condiri: videlicet & flores, & folia, & fructus, & radices, & similia.

DISTINCTIO QVINTA.

Quinta distinctio est de speciebus lohoc. de quibus &c. CX.

HVIVSMODI confectiones viscosæ seu mucilaginosæ, Græcè secundum Sypontinum, & plinium, Ecligmata, siue eligmata, secundum alios autem eclegmata vocantur. Ait enim Plinius cap. 22. libro 20. cùm de semine lini pertractat: Ad phthisin vtilissimè è semine fiunt ecligmata. Et ideo sic dicuntur, quoniam non comeduntur, neque deuorantur vt catapotia, sed ipsas confectiones in ore tenentes, quod paulatim eliquatur, continuò lingendo sorbemus.

Lohoc de pino &c. CXI.

SVNT in presenti descriptione duæ mendæ. Prima, videlicet vbi legitur (per impressos libros supple) Granorum pini ʒ.xxx. lege rectiꝰ ʒ.xx. Altera menda est, vbi legitur, Mellis passularũ &c. ana ʒ.iiij. Lege verius, ana ℥.iiij. Sunt etenim librariorum errores. In omnibus autem antiquis exemplaribus, est vt diximus. Auicenna quidem in quinto tractatu secundæ summæ quinti can. habet vnã descriptionem. Lohoc de pino. Filius Serapionis etiam in septimo sui Breuiarii habet vnam descriptionem Lohoc de granis pini. Hali Abbas quoque in decimo practicæ habet suam descriptionem. Omnes tamen differunt ab ista.

De Amylo.

AMylũ res nota. Fit autẽ ex tritico, hordeo, siligine, Zea, & similibus plurimis. Sed absolutè scriptũ, semper tri- *Amylũ absolutè.*

tice

ticeũ intelligitur:& maximè quod fit ex trimestri tritico, à Dioscoride commendatur. Trimestre autem triticum, siue trimense(vt Isidorus 17. etymologiarum libro scribit)dicitur, quia satũ post tres mẽses colligitur. Et propriè est illud quod vulgò martiolinũ siue martiollum vocamus, ex eo ꝙ Martio mense seritur. Modus autem faciendi amylum, & à Dioscoride & ab aliis pluribus clarè notatur.

Trimestre triticum.

De Lilio cælesti, siue de Iride.

IRis autem quæ abusiuè, vt alia plura, per genitiuum semper ireos à multis vocitatur, est herba pluribus nascens regionibus: sed à Dioscoride, & aliis pluribus, Illyrica magis commendatur. A nonnullis herba lilialis, & lilium dicitur. Apuli autem vulgò spatulam appellant, sed non fœtidã. Sunt etenim illius plures species, sed à nostro Authore capitulo de ireos, duæ tantùm notantur. Qui Author ponit ipsarum specierum differentias, in florum diuersitate, scilicet ꝙ vna species producit florem album, quæ & vocatur ab eo lilium album, siue ireos album. Altera autem facit florem purpureũ siue cęlestem, quod ab eo appellatur lilium purpureum, siue liliũ cæleste, siue ireos purpureum: vt hic, & in pilulis de agarico &c. Et hæc species(vt ipse testatur)est fortior altera, in omni re. Et hæc quidem quæ, vt diximus, gerit florem cælestem, lineatum ex croceo & albo, arcum cælestem cum aliqua similitudine imitantem(vnde & ipsa iris dicitur)est illa species, ex qua Author quærit radices in pręsenti descriptione, dicens: Radicum lilii cælestis &c. Et hæ præfatæ species passim reperiuntur, quarum radices in nostra Italia cùm siccantur, ita rugosæ & paruæ deueniunt, quòd vix præter corticem(si cum ipso cortice siccentur) habẽt intus quid parum de sua interiori parte, seu pulpa, quæ est alba & odorifera. Sine cortice verò, quasi ad nihilum rediguntur, cùm siccantur. Quæ autẽ radices huiusmodi è plagis Oriẽtalibus deferuntur decorticatæ, & siccæ sunt carnosæ, & lenes, tanquàm si tunc recentissimè fuissent collectæ, quapropter nostratibus meliores iudicantur. Huiusmodi enim plãtæ, ferè omnibus notæ sunt. Quæ autem Illyrica dicitur, est species in Illyria, id est in Sclauonia nascẽs, & est illa quam Dioscorides meliorẽ esse testatur. Ipsa autem quam in nostro horto habemus, florẽ gerit magis quàm ireos, diuersicolorem, lineatum, viridem, siue ad croceum inclinantem & purpureum, siue cælestem & rubeum, vt est cælestis arcus, id est iris. folia enim exiliora, necnon & minores radices, sed

Herba lilialis.

virt

virtutes(vt putamus) maiores, quàm dictum ireos habet. Est etiamnum(præter præfatam) in Illyria & altera iris, nostrati similis. Quapropter quandocunq; ireos reperitur scriptũ absolutè, scilicet quòd non specificatur de albo, semper purpureum est ponendum. Et si haberi poterit de Illyrico, administretur: sin autem Orientale, vel nostratũ substituendum erit. Similiter quandocunque reperitur scriptum ireos, & non specificatur de flore, semper radix intelligi debet. Folia enim(quòd sciamus) non habentur in vsu. Item si quæratur aqua ireos, & non præcisè scribitur sublimata, semper succus radicum, vel saltem decoctio ipsarum(vbi deficiunt virentes radices) debet intelligi. Hoc etiam notandum in radicibus ireos, scilicet quòd recentes quasi inodoræ iudicantur siccæ autem maximum & suauem spirant odorem. Imò quantò magis senescunt, & à vermiculis corroduntur, tantò magis odoratiores fiunt. *Ireos absolutè.*

De Butyro.

QVid sit Butyrum, quasi à nemine ignoratur. Sed quia duplex est, scilicet vaccinum, & bubalinum: ideò quando reperitur butyrũ absolutè(vt in præsenti descriptione) semper de bouino, & vaccino intelligendum est. Nec auscultandi sunt illi qui dicunt, quòd bubalinũ est medicinale: vaccinum autem pro cibariorum vsu tantũ. Quia probatur contrarium, cùm sæpius reperiatur butyrum vaccinũ speciatim in compositionibus pharmacorum, quàm bubalinum. Vt exempli gratia, in præsenti antidotario: videlicet in Diasatyrione, & in triphera saracenica & in triphera maiori ex arte Fenonis, & in triphera minori descriptione cognita, & in confectione anacardina, & aliis pluribus locis. igitur vaccinum est intelligendum, in non specificato butyro, & semper recens. *Butyrum absolutè.*

Loboc de papauere, & est Diapapauer &c. CXII.

EST ETIAM in præsenti descriptione vnus librariorum error per omnes impressiones, qui licet sit paruus, tamen volumus, vt ipse nõ remaneat intactus. Igitur vbi legitur: Amyli ʒ.iiij. Lege rectius ʒ.iij. vt in antiquis exẽplaribus est scriptum. Et sic est verum. Nam si fuissent dicti amyli ʒ.iiij. non essent per Authorem separatim positæ ab immediatè sequẽti ana: quod similiter est ʒ.iiij. Et enim nonnulli ex iunioribus rei veritatem ignorantes, legentes amyli ʒ.iiij.

semi

ſeminis portulacæ &c.ana.ʒ.iiij. concluſerunt omnia vnico ana. Veruntamen non eſt ita,ſed amyli ʒ.iij.Prȩterea legitur in fine deſcriptionis:Syrupi de papauere quantũ ſufficit,ſcilicet ad conficiendũ ipſum lohoc. Sed vt ne quis dubitet in ipſo ſyrupo,de quo ſit intelligendũ: quia ipſe Author in diſtinctione de ſyrupis habet duas ſyrupi de papauere deſcriptiones,& in practica alias plures, ſubiunxit deſcriptionem ipſius ſyrupi, dicẽs:Et ſit propriè ſyrupus ex capitib' papaueris albi,& nigri,& ſemine lactucæ,& violis. Et licet ex his rebus dicat conficiendũ eſſe ipſum ſyrupũ,tamen ab ipſo nõ notatur quãtitas rerũ,nec ſi in aqua,vel in alio liquore debet fieri ipſarũ rerũ decoctio, neq; ſi cum zuccharo,aut melle, aut alia re ſimili ipſe ſyrupus ſit cõficiẽdus. Qua in re cõſiderandum eſt,ꝙ Author ſcripſerit,tanquã peritis, qui poſſent & ſcirẽt abſq; alia declaratione,habitis tantùm primis principiis neceſſariis,ad aliorum ſyruporum exempla,conficere ipſum ſyrupũ. Igitur (vt aliàs diximus) debet quilibet aromatarius in omnibus rebus dubiis ſemper ſeruare mediocrem modũ,vt nõ nimis multùm deuiet à recto tramite intentionis ipſius Authoris. Quamobrẽ ad conſiderationem aliorũ infraſcriptorũ ſyruporũ de papauere, cõficiendus eſt iſte ſyrupus: quia & ipſe etiã de papauere inſcribitur. Igitur de bono peritorũ medicorum cõſilio ipſius cõpoſitio taliter limitatur: Recipe capitum papauerũ alborũ, & nigrorũ,vnà cũ ſemine ipſorũ,ana ℔.ſ.Seminis lactucæ,& florũ violarũ, ana ℥.j.ß.bulliãt in ſufficiẽti aquæ quãtitate,donec percocta ſint ipſa papauerũ capita,deinde exprimantur, & cũ zucchari & penidiarũ,ana ℔.j.fiat ſyrupus.Et hæc quantitas eſt ſatis pro conficiendo iſto lohoc. Vidimus nempe huiuſmodi ſyrupi compoſitiones poſitas à Lumine apothechariorum, & Theſauro aromatariorum,quæ nobis non placuerunt. Nimis parum certè poſuerunt de ipſis rebus, ad zucchari quãtitatẽ.Nec capita papauerũ bene cõmẽſurantur per manipulos,quia ſi accipis manipulũ medium ex ipſis capitibus papaueris albi abſq; ipſorũ pediculis ſeu ſtipitibus(vt putamus ipſos intellexiſſe)non amplius quàm vnũ de magnis, vel duo de minimis,pro manipulo illo ſemipleno accipies. Quã quantitatẽ,non eſt qui non cognoſcat eſſe minimam, & inſufficientẽ,reſpectu proportionis aquæ & zucchari.Si autẽ per pedicillos,& maximè longiores manipulare velis, magnã ipſorũ capitũ copiã ſumes,& quatuor librȩ aquȩ nõ ſufficient,& per conſequẽs malè: ergo &c. De papauere autem,

autem, require in syrupo de papauere secundo.

Modus confectionis de iacur, secundum intentionem Galeni, & est Diacodion purum &c. CXIII.

DIACODION, quod est præsens confectio, & confectio de iacur, idem significāt quod cōfectio, seu cōpositio ex papauere. Author enim noster in hac sua descriptione succinctè habet, quicquid longioribus sermonibus filius Serapionis & Auicēna, siue vter ipsorū in duabus descriptionibus habet. Non obstante, quòd Auicen. in numero papauerum, in ipsis descriptionibus, longè differat ab aliis. Ponit autē Author ipsam cōfectionē, in lohoc distinctione. Filius Serapionis autem, & Auicen. inter syrupos suas huiusmodi confectiones collocarunt. Initia autē in Auicenna, in v. cañ. sunt hæc: Syrupus de papauere. &, Descriptio syrupi de papauere alia. Filius Serapionis verò in vij. sui Breuiarij, cap. de syrupis, post mediū, facit longum sermonē de hoc diacodio puro. Principium descriptionis eius est: Permistio facta cum papauere puro, quā nominant Græci Diacodion: & Syrij, Diacode. Et est ex sermone descriptionis Galeni. Recipe aquæ ℔. j. s. & proiiciantur in eam papauera decem, &c. Post cuius descriptionē, immediatè sequitur alia descriptio, quā nominat Diacode compositū, &c. Vtraque enim descriptio substantialiter & succinctè (vt diximus) est in ista filij Mesuæ. Vnde primò ponitur Diacodiū purum, & sequitur vsq;, Si autem velis vt sit retentiuum naturæ &c. Quod est principium Diacodij cōpositi. In quo Diacodio composito habetur (vt in libris impressis legitur) beusistidos, siue heusistidos, vel hephistidos. In exemplaribus antiquis autē pro maiori parte, legitur hensistides: cæterorum verò quædā heusistides, quædā heusistides, & quædam hensistides habent. Rectius autē hensistides. Quod quidem vocabulū nō significat hypocystis vt aliqui ex iunioribus volunt. In trochiscis autē de terra sigillata, Deo concedente, vbi vtrunque ingreditur, vtrunq; declarabimus, propterea lege ibi. Est etiam in hoc diacode cōposito, per omnes dictos libros impressos: Ramic 3. iiij. quod quidem in paucis exemplaribus inuenimus. Nec est apud filium Serapionis, neq; apud Auicen. Quapropter consulendi sunt medici, vtrum sit admittendū, an non. Nos autem signauimus ipsum in descriptione, vt aromatarius in conficiendo animaduertat, & faciat quod rectum fuerit iu-

dicatum. De ramic quære in distinctione de trochiscis. Ponit etiam Author, authoritate filij Serapionis, in fine de Aegritudinibus pectoris & pulmonis, vnam aliā descriptionem confectionis iacur, quæ multùm differt ab ista.

De sextario,

Sextarius quidem, siue sextariū, apud varios Authores, variè & multipliciter exponitur: hoc tamē in loco pro ℔. j. s. capitur. Tantundē enim habet filius Serapionis in sua descriptione. Sextarius enim & metreta non differunt.

De Acacia, Gummi Arabico, & Gummi tragacanthi.

Vera nāq; acacia in partibus nostris ignoratur. Vtimur autem acacia fictitia scilicet ex condensato succo pruneolorum syluestrium, quæ in quibusdam locis Italiæ (ut in Apulia) Trigne, siue Atrineæ (vt Pandectarius etiam scribit) vocantur. Qui fructus sunt valde stiptici, & præcipuè cùm non peruenerint ad maturitatem. Veruntamen hos fructus non credidimus habere tantam virtutis bonitatem, quantam vera acacia habet. In defectu tamen veræ acaciæ possumus dicta ex pruneolis vti, vel succo seminis aut foliorum sumach, quod est Rhus, vt per Dioscoridem capitulo de Rhoe, & per plures alios Authores affirmatur. Et secundū alios potest poni loco acaciæ succus lentisci, vel hypocistis: vt etiā per Dioscoridem probatur, capitulo de lentisco, & capitulo de hypocistide. Præterea incidenter, & non incōgrue, nobis visum est hoc in loco de gummi Arabico, & gummi tragacanthi, siue (vt dicunt) dragāti, vel dragaganti barbarè, aliquid enarrare. Et primò de gummi Arabico. Habetur nempe per Serapionem cap. xciij. & per alios plures, quòd arbor acaciæ (quam ipse Serapio vocat spinam Babylonicam) producit gummi Arabicum: quod capitulum ad literam est idem capitulum Dioscoridis de acacia, excepto quòd Dioscorides pro Babylonica, scribit Aegyptia, & dicit quòd producit gummi: sed non specificat de Arabico, siue de alio. Andreas Bellunensis autem in suis interpretationibus, in litera Alcarad, dicit sic: Alcarad, vel Alchard, est fructus arboris spinosæ in Aegypto, & in regione dicta Bassera, & talis arbor ab Aegyptijs appellatur Setan: & licet ex hac arbore colligatur gummi simile Arabico, tamen gummi Arabicum est illud, quod colligitur ex arbore dicta Amgailam, & acacia fit ex fructu arboris Setan: qui fructus, Alcharad appellatur, & est fructus stipticus in vaginis. Hæc ille. Ex dictis igitur contigit dubitari, an sit verum gummi Arabicum, quo vtimur, & an arbor

Acaciā veram supplē tia.

Gūmi Arabicum.

acaciæ

acaciæ ferat illud, vt Serapio scribit: siue sit altera arbor, vt Bellunensis tradit. Et si est verum gummi Arabicũ (quo vtimur) productum ex arbore acaciæ, vnde ergo est, ꝙ de ipso gũmi exportatur in tãta copia, & de acacia, siue ex fructibus vnde ipsa conficitur, nihil? Præterea dictus Serap. 239. cap. de gummi Arabico dicit idem, quod dicit Dioscor. in præfato cap. de acacia, præter quòd (vt diximus) Dioscor. non specificat Arabicũ. Aiũt enim ipsum esse simile vermiculis in figura sua, & ꝙ aliquid ex eo est, vt vitrũ transflucens, & aliud candidũ. Quas notas omnes, in eo quo pro gũmi tragacanthi vtimur, clarè inesse videmus. Et ꝙ gũmi tragacanthi quo vtimur, nõ sit ipsum verũ, potest suspicari, & ex eo maximè, quia dicit Dioscor. cap. de tragacantha, ꝙ eius gummi positum sub lingua liquescit: & nos quidẽ experti sumus, ꝙ hoc gummi vsuale dragagantum dictũ non liquescit. Nam quasi per totã diem illud in ore retinuimus, & non est liquefactũ: mollificatum autẽ & ingrossatũ, seu dilatatũ tanquã pastã, tædio ducti ex ore illud expuimus. De gummi Arabico vulgari etiã experientiã sumpsimus, quod quidẽ in ore positũ, breui temporis spatio penitus liquefactũ linctu degluuiimus. si quis autẽ his dictis non acquiescet animũ, facillimè, quod diximus, experiri potest. Sed non per hoc absolutè dicimus hoc vel illud, verũ vel falsum esse. Sed ꝙ proculdubio vtrunq; suspectũ habemus, & putamus quod alterũ pro altero recipiatur ad medicinæ vsum: veruntamen prudẽtioribus nobis relinquimus hoc, cum aliis plurimis discutiendum. *Gummi tragacanthũ.*

Modus confectionis de moris, & est Diamoron, siue Diamorum, &c. CXIIII.

De Moris, & Rubus, & Sycomoro.

HABENTVR nempe in præsenti descriptione duæ mororum species, vt in ipsa legitur. Prima autem, quam dicit currere secundũ semitam ficus, à quibusdam iunioribus (quorũ vnus Brasaulus, in suo syruporum examine, cùm declarat capitulũ mororum Auicennæ) dicitur esse sycomorus, scilicet ficus Aegyptia: quę quidẽ hodie vulgò Hierosolymis ficus Pharaonis vocatur. Veruntamen talis declaratio nõ potest stare cũ præsenti descriptione: quia fructus sycomori nõ cõueniunt huic cõfectioni. Nam plures sunt Authores (præter filiũ Mesuæ) qui ponũt Diamori cõpositiones, vt Galen⁹, Paulus, Alexãder, Ioãnes Serap. Haliabbas,

Nicolaus, & cæteri. Nullus autem ipsorũ est, qui habet fructus sycomori in huiusmodi cõpositionibus: & per consequens nõ est credibile, filiũ Mesuæ posuisse in hoc suo Diamoro. Nos autẽ certè tenemus, ꝙ morus quæ currit secundum semitã ficus, sit morus celsus. Et similiter morus de scemi, est morus celsus. Non obstante ꝙ in multis locis, minus rectè pro scemi, legatur seni, vel sceni. vnde Bellunẽsis in ca. Auicennæ emendans scripsit scemi. Sed dicet aliquis, Si morus, quę currit secundũ semitã ficus, & morus de scemi, sunt vnum & idem: ergo filius Mesuæ in præsenti descriptione, bis posuit idem, quod nõ est credendũ. Ad hoc respondendũ, ꝙ Author bene posuit, sed librarij malè scripserunt, & impresserunt. Et librariorũ errores non sunt imputãdi Authori operis. Vnde sciendũ quòd ibi est menda in codice, & nec de scemi, nec de seni, nec de sceni legendũ est: sed de sente, vt in pluribus de antiquioribus exemplaribus inuenimus clarè descriptũ: in quibus etiã nõ legitur illud dulciũ, quod est per omnes impresiones, & per aliqua minus correcta exẽplaria, post expresionis mororũ, in præsenti descriptione. Vnde vera lectio talis est: Recipe expresionis mororũ, quę currunt secundũ semitã ficus: & mororũ de sente, ana &c. Sentes enim siue sentis, & rubus, Latinè idẽ est: Græcè autẽ batos dicitur. Et ꝙ mora de scemi sint mora celsi, probatur per dictũ Bellun. qui in suis interpretationibus, dicit: Mora scemi, sunt mora nigra saporis muzi. Et per cap. Auicennæ, vbi clarè per morũ de scemi scribitur morũ celsi nigrũ, saporis muzi. Etiã per Authorẽ nostrũ, in cap. de synãchia gutturis, vbi habet plures Diamori cõpositiones: & in prima, quæ est similis huic, quã ponit authoritate Alexãdri, dicit: Accipe succi mororũ de scemi, mediocriũ in maturatione & acerbitate, & mororũ rubi &c. Vnde vbi hîc habet succũ mororum, quę currũt secundũ semitã ficus, ibi habet succũ mororũ de scemi, quod est idẽ. Et vbi hîc habet succũ mororũ de sente, ibi habet succũ mororũ rubi, quod similiter est idẽ. ergo &c. Sed aduertendũ ꝙ Auic. ponit in suo cap. de moris, duas mori species, quę sunt duo celsi genera: videlicet albũ, & nigrũ. Vnde vnũ, quod dicit esse alfirsedu, siue alfersad, vel alfarsad, vt Bellunen. scripsit: est celsum albũ, quod est dulce, &c. Et ꝙ sit celsum albũ, declaratur per dictũ Bellunẽsem in suis interpretationib. cùm in litera A, dicit: Alfarsad est arbor mororũ dulciũ arborũ. Et in litera M, Mora Alfarsad sunt mora alba dulcia. Alterũ genus, quod vocat morũ de scemi est celsum

Morus currens secundũ semitã.

Sentis.
Rubus.
Batus.
Mora celsi.

celsum nigrum, quod cùm est maturũ, est saporis muzi, scilicet inter acre & dulce. Vnde in textu ipsius Auic. mẽdosè pro muzo, legebatur amarũ, quod dictus Bellunẽsis emendauit. Et hæc species est illa quã quęrũt Authores in Diamori cõpositione. Supradictã autẽ dulcẽ minimè, quia (vt probatur per Auicenn.) ipsa dulcis, est mali nutrimẽti: & non nominauit ipsam inter medicinas gutturis, & oris. Ex quo etiam probatur esse mẽdosum in pręsenti descriptione filij Mesuę illud dulciũ, de quo suprà diximus, & malè legebatur: Recipe expressionis mororũ dulcium: quia mora dulcia (vt diximus) sunt alba: quæ nõ cõueniunt, &c. Et ambæ istæ species currunt secundũ semitã ficus, scilicet in processu arborũ, nõ autẽ in maturatione, vt in Auic. legitur. Vbi putamus textũ esse mendosum, eò maximè, ꝙ ibi videtur tantũmodo de alba loqui, ꝙ currit secundũ semitã ficus in maturatione. Attamen scitur, ꝙ neutra maturatur cum ficu &c. Et ꝙ celsus alba, siue Alfirsedu Auicennę non sit sycomorus, scilicet ficus Aegyptia, probatur per ipsum Auic. in cap. de ficubus, in quo describit ficum Aegyptiam, id est sycomorũ, sub barbaro vocabulo, Iumeiz, siue Aliumeiz, siue vt Bellunẽsis scripsit Giumeizi. Et ꝙ giumeizi, siue giemizi sit Pharaonis ficus, id est sycomorus, probatur per Bellunẽsem præfatũ, in suis interpretationibus dicentẽ: Ficus algiumeizi, vel algiemizi, est ficus Pharaonis. Et tales non oriuntur in ramis subtilibus, iuxta folia vt alij fici, sed in trunco, & in ramis grossis. Hæc illæ. Et certè rationabiliter sycomorus potius cõnumerari debet inter ficorum genera (cùm sit & ipsa ficus) quàm inter mororũ species. Non obstante, quòd Theophrastus 2. cap. quarti libri de historia plantarũ morũ vocet, & dicat ipsam esse similẽ nostrati moro. Quod autẽ dixit Author, ꝙ currit secundũ semitam ficus, hoc expresse patet in celso moro, scilicet ꝙ in foliis, & caudice perquã maximè assimilatur fico. Vnde etiã & sycaminũ Græcè dicitur. Ergo morus quæ currit secundũ semitã ficus, est morus celsus, & nõ sycomorus. Alia autẽ species, siue aliud genus mororũ, quod intrat pręsentẽ cõfectionẽ, est morum de sente, id est de rubo. Pro quo sciẽdũ ꝙ aliqua rubi siue bati genera, cõnumerãtur inter mororũ species, siue genera. Et animaduerte, ꝙ non diximus omnia rubi, siue sentis genera, q͞a rubus canis, siue sentes canis, id est cynosbatos, licet sit genus rubi, attamẽ nõ debet cõnumerari in generib⁹ mori. Nõ obstãte ꝙ à nõnullis usiuè fructus cynosbati, id est canini rubi, mora vocẽtur: κυνόσβατος. Rubus caninus.

vt in dicto Brasauli syruporũ examine. vbi 101. numero sene loquẽte legitur: Nos moris idæi rubi, & rubi canis indiscriminatim vtimur. Et nume. 105. ipse Brasaulus loquens dicit: Rubi canini morũ magis adstringit, quàm humilis rubi. Illa autem rubi genera, quæ mora producũt, tria sunt. Primũ genus absolutè rubus, siue sentes, vel sentis, vel sentix, siue batos, siue rubus mosylleticus, id est Rubus Mosy dicitur. Et vocatur rubus Mosy ex eo (vt sacra testatur pagina) quòd in ipso flãmante & nõ vrẽte, Moses Israelita supra Sinai montẽ, Domini gloriã viderit, & alloquutus fuerit. Et hoc genus vbique prouenit. Virgas emittit longissimas, quadras spinis aduncis plenas, quódq; genus notissimũ est. Est & aliud rubi genus, qui rubus idæus appellatur, ob id quia in Ida Cretensi mõte copiosissimè habetur. Et licet aliis pluribus locis nascatur, nõ tamẽ sic copiosè, vt in mõte Ida. Hic nẽpe paruis atq; raris cõstet spinis, & sæpius absq; vlla penitus spina, vt Dioscorides tradit, & nos testamur vidisse illũ, & propriis manibus pluries cõtrectasse in nostro cõuẽtu Neapolitano, & in cõuẽtu Barchinonẽsi & cæteris vbi adhuc opere topiario circuncirca claustra magna ipsius habetur copia. Pluries nanq; curiosè, per ipsius folia, & per ramos perquirẽdo, nũquam valuimus in ipso vel saltẽ vnã minimã spinã inuenire, nec etiã quidẽ signũ alicuius spineitatis habet. Hic autẽ rubus, exceptis spinarũ aculeis, in omnibus aliis notis supradicto est simillimus, tenerior tamẽ atq; pulchrior. Horũ duorum ruborũ genera tantùm à Diosc. scribũtur, de illis supple qui mora producũt. Quia describit etiã & rubũ canis, qui (vt diximus) licet cõputetur inter rubi species, veruntamẽ mora nõ gignit, quia fructus eius cùm maturus est, coralli rubedinem videtur habere: formã verò pyro paruo nõ absimilẽ, intus autẽ semẽ fert pilosum, austerúmq; &c. Qui fructus minimè potest morũ vocari. Est etiãnũ & tertiũ rubi genus ferens mora, quẽ Theophrastus vltimo cap. libri tertii de historia plantarũ, humi rubũ scribit appellari. A nostris autẽ paruus siue humilis rubus, siue rubus cãpi, & Græcè chamæbatos dicitur. Huius nãq; rubi fructus, siue morũ, acinis cõstat paucis, quinis, senisve, raró septenis, grossioribus tamẽ aliis. Et huiuscemodi plãtæ fructus in omnibus, & p omnia, quæ medicinæ vsui cõueniũt, supradictis est potẽtior. Quapropter in cõpositione Diamori, ipse semper, si valeat reperiri, pro batino moro administrandus erit. Eius quidẽ plãta nõ altè assurgit, sed quasi reptando per terrã vbiq; diffundit ramos,

Mororum genera.
Rubus mosylleticus.
Rubus moysi.
Rubus ideus.
Rubus campi.
Chamæbatos.

ramos q rami siue surculi sunt valde tenues,& vt in plurimis rotundi & lõgissimi:ob q̃,scilicet lõgitudinẽ & tenuitatẽ,nõ valẽt stare,sed in terrã se sternẽtes,quocũq; ipsam tãgũt,radices emittunt.Ipsi quoq; surculi quãdoq; aduncis,quãdoq; rectis fulciũtur aculeis.Et hoc genus rubi sub nomine rhãni scribitur ab Authore nostro in dicto cap.de synãchia gutturis,vbi authoritate Alexãdri,dicit:Diamorõ,ex succis mororũ rhãni,& propriè nõ maturorũ:& est stipticius cæteris,& eius operatio fortis in principio est. Et hæc dicta quidẽ sunt ferẽtia mora.Sunt præterea (vt quibusdã placet) & aliæ plantæ mora producẽtes,sed per similitudinẽ credimus sic vocari, nõ per proprietatẽ. Vt Comarus arbor,& fragaria herba &c. Nã in Virgiliana Bucolicorũ textura,in tertia Ecloga, Dameta & Menalca altercãtibus,versum videre licet,Qui legitis flores,& humi nascẽtia fraga. vbi Seruius & Ascẽsius cõmentãtes,dicũt fraga,id est mora in herbis nascẽtia:quod nõ nisi per similitudinem debet intelligi, alioqui falsò dixissent fraga esse mora.His deniq; visis,cõcludendũ est Authorẽ nostrũ in hoc suo Diamoro, per mora quæ currũt secundũ semitã ficus, intellexisse mora celsi, supple nigra : & per mora de sente,mora rubi.Sed per mora rubi,intelligũtur tam fructus chamæbati,quàm rubi Mosy,quàm rubi idæi,quorum triũ semper vnũ pro alio põt poni. Verũtã (vt diximus) efficaciora sunt mora chamæbati.Præterea sciẽdũ, q̃ sunt aliquæ quorũdã generũ species, quæ in duobus, tribúsve generibus cõueniũt inter se. Vt exẽpli gratia:Aliquæ generis rubi species cõueniunt in mororũ & rhãnorũ generibus. Et ecõtrà, morus & rhãnus cõueniũt in genere ruborũ &c.Etenim morus ex supradictis patet.De rhãno autẽ Plinius 14.cap.24.libri naturalis historiæ testatur,dicẽs: Inter genera ruborum rhãnus.Et est ille rubus paruus,scilicet humi rubus, ex cuius moris (vt suprà diximus) filius Mesuæ docet fieri Diamorõ stipticius.Itẽ rubus canis percõmodè,imò meliùs conuenit in generibus rosarum, si rosarũ genera reperiũtur:quia oẽs rosarũ differẽtiæ (vt putamus) possunt dici ruborũ species, vt nomẽclatura percipitur , & res ipsa demõstrat. Vnde rosa,quasi rubosa per syncopã dicitur. Nõ obstãte quòd velint aliqui è Græco vocabulo, hoc est rhodos, sit dicta rosa. Sed Rosa. hoc quibusdã nõ placet, quia rhodos scribitur cũ aspiratione,& per d,rosa autem per s,& absq; aspiratione.Etenim si à rhodo deriuasset , rectius rhoda quàm rosa nũcupanda esset Enimuero plãta rubi canis nõ videtur habere dissimilitudi-

nem aliquam, imò maximā habet similitudinē cum plantis rosæ albæ,& rosæ incarnatæ,& præcipuè cū planta rosæ damaschinæ,siue muscatellæ vulgò dictæ. Igitur omnes ruborum & rosarū species, ad vnū tātū genus possunt deduci. Sic etiā & sycomorus in generibus mororū,& ficorū. Et similia multa. His tandem examinatis sciēdum etiā quòd vbi in fine præsentis descriptionis, dicit Author: Et sunt qui addunt,& propriè quando maior vocat necessitas: aluminis,myrrhæ, croci,succi acrestæ,ana partes æquales. Intelligit de æqualitate partium ad inuicem ipsorū quatuor simplicium,videlicet aluminis &c. scilicet vt ipsa quatuor simplicia sint æqua lance appensa: non autem illa partiū æqualitas est referenda ad mororum succos,scilicet quòd illa quatuor simplicia sint eodem pondere trutinanda quo & succi, quod est falsum. Quia medici est scire æqualitatē,& debitam proportionem ipsorum simplicium ad succos, scilicet quòd medicus debet ordinare quantū de ipsis simplicibus æqualiter ponderatis, erit cōmiscendum in ipsis mororū succis, plus vel minus secundum infirmorū necessitates. Quapropter nō debet aromatarius additiones has & consimiles, antidotis & medicaminibus,nisi de medici ordinantis præcepto apponere.

Modus confectionis de succo corticum nucum, & uocatur Græcè Diacaryon &c. CXV.

PERITIS viris præsentis confectionis descriptio est clarissima. Pro simplicioribus autem notandū,quòd vbi legitur in titulo ipsius: Modus cōfectionis de succis nucū. Rectius legendum est,& clarius: Modus cōfectionis de succo corticū nucum, vt in quibusdā vetustissimis exēplaribus inuenimus. Et certè rectius. Quia vt patet in ipsa descriptione, nō recipitur succus nucū,sed succus corticū ipsarū, exteriorum supple. Et nō sunt plures succi, scilicet tanquā ex variis generibus,aut differētiis nucū,vt de succis scribatur. Sed ex multis corticibus vnius cōmunioris duntaxat, scilicet nucis iuglandis vsualis, vnus exprimitur succus. vnde postea dicit: Accipe succi.& nō succorum: ex quo rectius de succo legendum. Non obstāte quòd Galenus in 6. de medicamentorum cōpositione secundū locos,vocet hoc medicamētum,ex succo nucū:& nō de corticibus nucū, ex quibus paratur succus. Veruntamen dicit ex succo: & nō ex succis. Item vbi legitur: Decoque ipsum bullitione vna: deinde adde ei &c. Nō est intellig

telligendũ, cùm ſit quòd Author taceat eius purificationem, quòd nõ debeat aliter depurari: ſed immediatè poſt vnicum eius feruorẽ ſit immittẽdum mel &c. Quodquidẽ eſt præter Authoris intẽtionẽ. Quia ipſe præſupponit ſe loqui cũ peritis, & nõ inſciis viris. Quapropter nõ omnia, ſed tantũ magis neceſſaria ipſi cõfectioni notat, putãs aromatarium ſcire ipſum authorẽ aliàs dixiſſe, quòd vniuerſaliter ſucci ſemper depurãdi ſunt, antequã in medicamina intromittãtur. Igitur poſuit tantũmodo illã vnicã bullitionẽ neceſſariã pro ſucci depuratione: alioqui nõ oportebat ſcribere ipſam: quia ſi nouiſſet ſuccũ depuratũ, à principio poſuiſſet mel in ipſum &c. Et hoc notatũ habeas pro omnibus cõſimilibus accidẽtibus: vt infrà in lohoc ſano & experto: vbi poſt primã rerũ decoctionem in quatuor aquæ libris, ſubticuit ipſarũ rerũ colationẽ & expreſsionẽ, dicẽs: Coquatur in ℔.iiij.aquæ, vſq; dũ remaneãt ℔.ij.& proiiciãtur ſuper ea, penidiarum ℔.ij.&c. Nã neceſſariò debet fieri expreſsio ipſarũ rerũ ante penidiarum immiſsionẽ. Penidiæ enim nõ ſunt ponẽdæ cũ ipſis rebus: ſed in duabus libris decoctionis ipſarũ ſunt liquefaciẽdæ ac decoquẽdæ &c. Et ſic de ſingulis, quæ breuitatis cauſa dimittimus. Hoc exẽplũ ſatis eſt ꝓ oĩbus ſimilibus in quibus oporteret facere declarationẽ: cùm expreſſè reperiatur aliqđ neceſſarium, ab Authore omiſſum, ſeu nõ planè declaratum.

De Nucibus.

NVx enim à nucleo dicitur. Plura nanq; ſunt nucũ genera ſiue ſpecies, & differẽtiæ. Sed notandum. Licet ſit generalis regula, in pluribus ſpeciebus vnius generis, quòd quãdo ab Authore nõ ſpecificatur de ipſis, ſemper nobilior & melior ſpecies eſt accipienda. Verũtamẽ quælibet regula patitur aliquam exceptionẽ. Nam nux muſcata, & nux Inda, ſunt nobiliores nuce iuglãde: nõ tamẽ de ipſis intelligit Author in præſenti deſcriptione, cùm de eis nõ ſpecificauerit: quia quærit ſuccũ ex exterioribus corticibus nucis iuglandis, quæ eſt cõmunior & vſitatior omnibus aliis, cuius cortices facilius poſſunt haberi ob frequẽtẽ copiã arborũ ipſius ferè cunctis regionibus naſcẽtium. De hac etenim cõfectione, ſiue de hoc medicamẽto diffuſè loquitur Galenus, vbi ſuprà diximus, & clarè & ſpecificatè de iuglãdibus nucibus intellexit. Vnde per antonomaſiam quando abſolutè ſcribitur nux, intelligitur nux iuglandis vſualis. Credimus nẽpe Authorem noſtrũ à Galeno accepiſſe præſentẽ confectionem, & quaſi occultè nomen Authoris expreſsit, cùm dixit: Et vo- *Nux absolutè.*

catur Græcè Diacaryon:licet barbarè legatur, diacaridion, Filius autē Serapionis in 7.sui Breuiarii, videlicet in fine de syrupis,sub nomine Rob,scilicet Rob de nuce. Et Hali Abbas in decimo practicæ etiā sub titulo Robi nucum: habent istammet confectionē, in quibusdam tamē paucis differentem. Cùm descriptione autē Galeni magis concordat descriptio Authoris nostri, quàm ipsorū, & ex cōsequenti est melior. Nux iuglandis autē notissima est. De reliquis autē generibus,siue differentiis nucum,quāuis in præsentē non ingrediantur confectionē,visum est tamen nobis bonū esse de aliquibus ipsarū hoc in loco facere mentionē. Et primò de Nuce muscata, siue myristica, quæ eadē est. Hæc nempe cognoscitur,licet in partibus nostris non oriatur. Huiusmodi enim fructus cortex extimus est macis: inter macim autē & ipsam nucē est alius cortex durior,vt cortex nucis auellanæ. Et quāuis vt plurimū ipsæ nuces muscatæ deferātur decorticatæ:multoties tamē exportantur cum cortice duro,necnon & cum mace suprà reticulatè naturaliter cōcreata.Nos enim adhuc nō vidimus ipsam nucem virentē: neq; arborē ipsam ferentem: ex quo non possumus absolutè testificari,si extra macim habeat alium corticē,an non. Est & nux quæ vocatur Inda,cuius arborem similiter hucusq; nequiuimus noscere: fructus autem ipsius tantùm,licet non in magna copia,attamen exportatur. Est enim maxima omniū nucum,& in cortice suo duro (ex quo multi formāt vas ad potandū) habet à natura tanquā oculos,& os,ita quòd videtur esse nō fructus (vt est) sed caput alicuius animalis. Quiquidē cortex est durissimus,nigricās,triplici diuisionis signo. Intus verò habet substantiā albam,& vnctuosam, atq; boni saporis. In cuius medio, tanquam vitellus in ouo, est locus aqua clara & dulci,saporisq; nō ingrati plenus,dum ipsa nux est recēs. Cum tempore autem euanescit ipsa aqua, & locus repletur aere,& inde fructus rancescit. Hoc enim signo (scilicet si intus est aqua,vel nō)dignoscitur recēs à nō recenti. Extra dictū corticem etiā habet & alium maximum corticē,crassum,lignosum,atq; neruosum. Est nēpe tantæ magnitudinis huiusmodi nux, quòd vnica tantùm vnà cum omnibus suis corticibus,vltra pondus 27.librarum,testibus fide dignis præsentibus,librata est. *Nux Alexandrina.* Nux Alexādrina autē,est nux iuglās supradicta. Nux Auellana cognominata etiam à nemine ferè ignoratur. Sunt nanq; & aliæ res largo modo nuces appellatæ, vt nux,amygdala,quæ propriè est ipsum amygdalum: quæ & à non

nonnullis nux Græca dicitur. Est & nux pinea, nux persica, nux cupressi &c. Non oportet hîc facere declarationem de eis, quia notiores sunt quàm vt declarari debeant. Non obstante quòd Pandectarius vult vt nux persica sit nux vsualis: quoniã alii tenẽt, & rectius, ꝙ nux persica sit propriè fruct⁹ persicorũ. Præterea sunt & quædã aliæ res diuersæ, quæ (vt arbitramur) vt potius à nocẽdo, quàm à nucleis, nuces dicũtur. Vt est nux vomica, & nux methel &c. Sed sciendũ ꝙ nux vomica, quæ & castanea vomica, vel Indica dicitur, tenetur esse illa quæ defertur ex oriẽtalibus plagis, quæ est velut placentula, denarii magnitudine, albicãs, depressa, & incurua. Non contrariante quòd legatur in Serapione, esse maiorẽ auellana, & quòd in ea sint nodi. Nec etiam obstante ꝙ in ipso Serapione & Auicenna, capitulo de nuce methel dicatur quòd nux methel est similis nuci vomicæ. Cùm expresse videatur contrarium. Forsan quòd vel vterq; textus sit malè translatus, vel ipsi intelligunt de virtutũ seu proprietatũ operationũ similitudine: quia in aliis qualitatibus verificãtur de ipsis omnia. Nux autẽ methel, teste Bellunense in suis interpretationibus, est fructus spinosus cuiusdam plantæ, quam vulgò vocant Solatrũ spinosum, cuius flos est albus & longus simillimus flori volubilis magnæ. Fructus autẽ est tanquàm nux, sed cortex ipsius est spinosus, similis plãtæ balsaminæ, siue momordicæ, vel charãciç vulgò dictç. Sed est semper viridis, & non rubescit vt fructus momordicç, sempérq; spectat versus terrã, & circa pedicillũ habet coronulã pulcherrimã. Semẽ intus vt mandragora habet, magis tamẽ depressum & siccũ, & in maiori numero q̃ mandragora, quod est multum stupefactiuum. Folia verò ipsius plantæ sunt simillima foliis melongenæ: ex quo & melõgena syluestris à nonnullis vocatur. Etiã ipsa folia sunt similia foliis solatri cõmunis, sed sunt maiora eis. Ipsa autem plãta ad duorũ cubitorũ altitudinem, & amplius erigitur: nec vltra annũ durat, sed siccatur tota &c. Hãc plantã Leonard⁹ Fuchsius stramoniã vocat. Sed animaduertendũ, quòd Serapio facit capitulum de nuce vomica, quod est 163. & facit capitulum de nuce methel, quod est 375. & facit aliud capitulũ de nuce mechil, siue mochil, quod est 164. Quodquidem conuenit multùm cum descriptione de nuce methel, tamen in rei veritate est aliud à nuce methel: & proprie est quædam plãta magna, de qua in Syria copiosè nascitur, & particulariter in deserto IESV CHRISTI, scilicet vbi Dominus noster IESVS

Nux Græca.

Nux Vomica.

Nux methel.

Stramonia.

CHRISTVS ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Quæ quasi in omnibus similatur nuci methel prædictæ: sed fructus eius non est spinosus, & à pastoribus comeditur vt plures fratres nostri Ordinis retulerunt nobis: quæ planta videbatur eis esse species solatri: quam plantam adhuc nonnulli ex Mauritanis mochil vocant, & alii aliter vulgò nominant. Sunt & aliæ nuces descriptæ in Pandectario & ceteris de quibus non est opus hic facere declarationẽ. Postremò notandum quòd illæ variationes intentionum, quæ leguntur in fine descriptionis, sunt in arbitrio medici, & non aromatarii. Qui medicus habet apponere in ipsam confectionem illa quæ sunt magis competentia infirmitati illius patientis qui debet præfatam confectionem pro sanitate recuperanda suscipere.

Lohoc de Squilla &c. CXVI.

ONVENIENTIA partium quæ legitur in præsenti descriptione, intelligitur põdere, seu mensura. Et de hoc satis dictũ fuit in secacul condito. Vide ibi, Scribitur nempe hoc lohoc (vt etiã ibi diximus) in cap. de tussi humida: & etiam tangitur ab ipso Authore, sub nomine electuarii, in cap. de squilla. vbi dicit: Electuarium ex succo eius & melle sumptum lambendo &c. Ponitur quoque & à filio Serapionis in 7. & ab Auicẽna in v. can. cap. de allohocat. Squilla autem declarabitur, Deo duce, in aceto squillitico, vbi etiã qualiter succus eius sit excipiendus, reperies.

Lohoc de Alfescera &c. CXVII.

ER OMNIA ferè antiqua exemplaria præsens descriptio locatur post descriptionem lohoc sani sequẽtẽ: paucis tamẽ dũtaxat exceptis quę concordant cum impressionibus. Sed hoc nihil mali infert ipsi descriptioni, si antea vel postea describatur. Veruntamen conuenientius nobis videtur esse antea, vt est in impressionib⁹, & illis paucis exẽplaribus, eapropter, quia præsens lohoc cõcomitatur lohoc de squilla præfatum. Quoniam nonsolùm eius virtutes: verũ etiam & modum faciẽdi imitatur, vt textus declarat. Et scias quòd vbicunque fescera, siue fescerešim quæritur, si non specificatur de foliis, aut de semine &c. semper de radicibus suis intelligitur, vt hîc: & in confectione alfesceræ suprà notata &c. Et hoc manifestè probatur in capitulo alfesceræ ipsius filii

Fescerã, siue fescere sim supplentia.

lii Mesuæ vbi de radicibus & ipsarum virtutibus tantũ pertractat. In quo quidem capitulo Authoritate filii Zazar, habetur consimile lohoc, quod in hoc tantùm differt ab isto, scilicet quòd pro simplici melle, recipit mel passularum. De sescera iam dictum est in confectione alsescerae.

Lohoc sanum & expertum ex inuentione nostra &c. CXVIII.

IN PRAESENTI namque descriptione, pro cinnamomi, lege cinnami: vt est in maiori parte antiquorũ exemplariũ. Et scias ꝙ ante penidiarum immissionem, quamuis ab authore non sit notata, facienda est expressio rerum decoctarum, vt supra in modo confectionis de succo corticum nucũ declarauimus. Sed sciendum etiam ꝙ tam ista decoctio: quàm omnes aliæ decoctiones vbi varia ac diuersa recipiuntur simplicia, sunt gradatim faciendæ, sicut ipse Author in canonibꝰ docet. Et particulariter in primo capitulo summę secundæ, quod est de modis coctionũ per totum. Et specialiter vbi dicit: Verùm tibi superest scire medicinas quę debilem coctionẽ suscipiunt, aut fortẽ &c. Quos omnes canones quilibet aromatarius deberet perfectè intelligere, ac integrè memoriter retinere: & præsertim illa quatuor capitula quæ sunt de modis coctionũ, lauationũ, infusionum, & triturationum. Quia ibi ponitur modus & assignatur ratio quare nõ omnia simplicia indigent æquali coctione &c. Lege etiam suprà in triphera Persica, vbi planè descripsimus gradationes decoctionum medicinarum.

Lohoc ad caliditatem &c. CXIX.

VNVS nempe notabilis error per omnes impressiões est in presenti descriptione: videlicet vbi in aliquibus legitur: Sebesten, iuiubę, ana ʒ.xxv. & in aliis ana ʒ.xv. rectius legendum est: Sebestẽ, iuiubarum, ana xxv. scilicet numero. Quapropter illam dictionem, scilicet numero, ad euitãdũ errorem, descriptioni addidimus. Et ob hanc causam fecimus, quia in duobus ex antiquioribus exemplaribus inuenimus scriptam: in cæteris autem simpliciter & concorditer habetur: Sebestẽ, iuiubæ, vel iuiubarum, ana xxv. vbi subintelligitur numero. Præterea vbi habetur in præsenti descriptione, quòd casia fistula sit supermittenda in ipsam decoctionem, postea cum cæteris rebus à scosis, scilicet ab immunditiis

ditiis,colanda:melius,iudio nostro esset,si res ipsæ absque casia per se colētur,& casia prius trāsacta per setatiū,cū rob & penidiis posteà supermittatur.Etiā adhuc meli⁹:si post decoctionē rob & penidiarū, ante commistionē farinæ fabarum cōmisceatur ipsa casiæ pulpa munda à scosis &c.Et hoc ideò:quia casia ipsa nō sustinet vltra mediocrē coctionē, & res ipsæ meliori modo possunt colari sine casia, q̄ cū casia, quia casia dilatando sui corpulētiam,maximè ingrossat decoctionem illam,& per cōsequens difficilior est ad colādū.

De Chesmes,seu Kesmes,vel Alkesmes.

Chesmes. CHesmes enim &c. nil aliud sunt secūdum veritatem, q̄ passulæ,id est vuæ passæ & particulariter illæ quæ nascuntur sine arillis,quarū vna vulgò dicitur vua passerina,& vua mulierū,& à nonnullis vua marina vocatur. Vnde Serapio cap.36.de passulis,authoritate Philosophi,ait:Alkesmes ita nominantur in lingua Ferisis,Et sunt passulæ sine granis: ponuntur in sole virides,& passescunt ibi sine grano,& sunt dulces.Hæc ille.Quāuis etiā & omnes vuæ passæ sine arillis,vel studiosè enucleatæ,vel sine ipsis arillis natæ, generaliter possunt chesmes dici.Non obstantibus impressionibus mendosis,per quas hîc,& in pluribus aliis descriptionibus, pro chesmes legitur chermes:& ecōtrà in aliquibus locis pro chermes est impressum chesmes.Vnde Brasaulus peritus vir,à propinquitate vocabuli,& ab ipsis incorrectis impressionibus deceptus:in suo syruporum examine, scilicet in examine primi syrupi,asserit chesmes,& chermes, vnum & idem esse,scilicet granum ex quo sericum chermesinū dictum inficitur.Adducens etiam ipse authoritatem Serapionis, ait:Inquit enim Serapio:Chesmē &c. Si autē textus Serap.apud ipsum erat mēdosus,nescim⁹.In vno nēpe exēplari & in quinque diuersis impressionibus,quas vidim⁹,cap.321. legitur:Charmen,id est grana &c.Et econtrà in synonymis dicti libri legitur.Kesmes,id est passulæ paruæ,quæ non habent interiora.Et in præfato cap.de passulis:Alkesmes legitur.Item filius ipsius Serapionis in 7.sui Breuiarii,tractatu de syrupis:in syrupo videlicet,qui incipit:Syrupus conferēs pectori & mundificat pectus &c.habet sic: Passularum kesmeni dulcium carnosarum &c.Ergo chesmes non sunt grana tinctorum,& per consequens,non sunt idem chesmes & chermes.Sed re vera chesmes,siue per k, kesmes (vt plurimi testantur,& ex antiquis vt Serap.& cæteri,& ex iuniorib. vt Luminare Maius,Io.Manardus & cæteri) sunt vuæ passæ

Brasauli error in chermes & chesmes.

absque

absq; arillis. Chermes autẽ, siue charmes, siue per k, karmes, & kermes &c. sunt grana tinctorum: de quibus satis dictum est suprà in confectione alchermes. Præterea posset nobis quis ob mendosas impressiones obiicere, quòd chesmes nõ sint passulæ, quia Author noster in de ægritudinibus pectoris & pulmonis: videlicet, in sermone de aqua cicerũ, authoritate Haboali, habet iuleb alchesmes, in quod ingrediuntur chesmes & passulę. Sic enim legitur: Recipe alchesmes & passulas &c. Ergo &c. Ad hoc respõdemus ꝙ certissimè impressiones illæ innumeris scatent mendis. Et particulariter eo in loco textus est mendosus: quia in nullo penitus antiquorum librorum quos vidimus est ita, nec in libro de vulgari impressione, quem (vt aliàs diximus) aliquãdo citamꝰ præsupponendo exẽplar ex quo translatus est ipse liber. Nec est in Luminare Maiori, in quo etiam habetur ipsa descriptio sed omnes simpliciter habent, Recipe alchesmes, & bulliant &c. Illud ergo, & passulas: mendosissimè & ineptè ab imperitis librariis & insciis ipsorum librorũ correctionibus additũ est atq; stare permissum. Poterat enim esse ꝙ in aliquo exemplari esset pro glossemate positum, sic: Recipe alchesmes, id est, passulas &c. At ipsi malè legentes: pro, id est passulas: impresserunt & passulas, Cassetur igitur, nec permittatur talis error esse in libris tantæ authoritatis. *Chermes.*

De fabis.

FAba quidem legumen notissimũ. Sed sciendum, ꝙ sub termino, scilicet faba, plura & varia simplicia connotantur. Absolutè autem ipse terminus pro illis, quæ sunt ex leguminũ genere, capitur, quarum (vt manifestè videmus) duę sunt species, seu differentiæ communiores, & notiores, de quibus vel saltem de altera ipsarum in præsenti descriptione Author intelligit. Quæ duæ species forma & virtute non differunt. Discrimen autem ipsarum est magnitudo vnius, & paruitas alterius, scilicet quòd vna planta est maior altera, quæ & producit in suis siliquis seu scapis maiores fabas: videlicet ad quãtitatem vngularis iuncturæ pollicis manus. Minor autem planta minutiores gignit fabas: videlicet, pisorum vel phaseolorũ magnitudinem nõ excedentes. Et ex his quælibet sumi potest. Et intelligitur semper de maturis & siccis, cùm fabæ petuntur, nisi aliquo modo specificetur de virentibus. Alia autem fabarum genera, vt est faba lupina, quæ est aconiti species, & faba Aegyptia, quę & colocasia dicitur, non oportet hic declarare. *Faba absolutè.*

Lohoc

Lohoc aliud nostrum de intentione hac. CXX.

QVATVOR nanq; sunt in præsenti descriptione annotanda. Primum, videlicet vbi per impressiones in titulo ipsius legitur: Lohoc aliud nostrũ inuentione hac. rectius legendũ, vt est in antiquis exemplaribus: Lohoc aliud nostrũ de intẽtione hac, scilicet supradicta. Et ea de causa Author non scripsit operationes istius lohoc, quia valet ad omnia ad quæ supradictũ. Secundum, vbi in ipsis impressionibus mendosis legitur: Psyllij, granatorũ cytoniorum. lege correctius: Psyllij, granorum cytoniorũ &c. Quia sic est in dictis exẽplaribus. Et verius quidẽ. Non enim intrant præsentẽ confectionẽ granata, scilicet mala punica. Tertiũ autem, vbi legitur, dragaganti, & gummi. Pro gummi, intellige gummi Arabicũ. Et semper cùm absolutè scibitur gummi, Arabicũ est subintelligendum. Lege etiã de hoc in principio sequẽtis descriptionis lohoc boni. Quartũ verò notandũ est: vbi legitur in fine descriptionis, Papaueris albi, & triũ granorũ &c. Pro tribus nẽpe granis intelligũtur tria semina, ex quatuor seminibus maioribus frigidis. Et sic etiã suprà, scilicet in Triphera Persica, pro quatuor granis, intelligũtur ipsa quatuor semina. Et infrà, in trochiscis de spodio per quatuor semina, eadem intelligũtur. Sed hîc aduertendũ, scilicet quòd quãdo nõ scribũtur omnia quatuor semina: tam maiora, quàm minora: tam calida, quàm frigida: sed duo, vel tria ex ipsis, nõ specificata, vt in præsenti descriptione, & similibus: semper de prioribus descriptis in ordine ipsorũ intelligi debet. Vt exempli gratia: Semina communia maiora & frigida secundum communem vsum, hæc sunt, taliq; ordine: videlicet, Melonis semen primum, Citrulli secundũ, tertium Cucumeris, & quartum Cucurbitæ. Et sic in præsenti lohoc, quarto semine omisso, quod est semen cucurbitæ, reliqua priora sunt accipienda. Et sic de singulis. Semina autẽ cõmunia minora, & frigida, secundũ magis cõmunem æstimationẽ, sunt hæc: Semẽ lactucæ, portulacæ, plantaginis, & endiuiæ, siue scariolæ, vel cichoreæ, quæ vnũ & idẽ significãt. Semina autẽ communia maiora. & calida, de cõmuni cõsuetudine, sunt hæc, videlicet: Semẽ fœniculi, cymini, siselei, id est sileris mõtani, & semẽ carui. Minora autẽ semina cõmunia & calida: cõmuniter tenẽtur hæc, scilicet selini, id est apii: vel semen petroselini, id est apii de petra. Et horũ duorũ quodlibet

Gummi absolutè.

Semina cõmunia maiora & frigida.

Semina cõmunia minora & frigida.

libet indiscriminatim pro primo sumi potest. Secundum semen anisi, tertium ammeos, quartũ nasturtij. Et notandum quòd diximus hæc omnia semina esse tali ordine posita, secundũ communiorem multorũ æstimationẽ &c. Quoniam sunt nõnulli, qui variant & in simplicibus, & in ordine ipsorum. Vnde Pandectarius ponit absolutè quinq; semina calida: nec dicit maiora, nec minora, tali quidẽ ordine. Hæc sunt videlicet semen ammeos, anisi, carui, cymini, & fœniculi. Paulus Suardus verò ponit quatuor semina cõmunia frigida minora, sic: semẽ endiuiæ, lactucę, scariolæ, & portucalæ. Quæquidem in rei veritate sunt tria, & nõ quatuor: quia endiuia & scariola (vt aliàs diximus) nõ sunt duo diuersa: sed vnũ & idẽ. Etiã Brasaulus in suo Simpliciũ examine numero 223. vt Paulus Suardus scripsit ipsa quatuor semina minora frigida. Fortasse ipsi intelligũt pro endiuia, cũ vulgari plebe, lactucã syluestrem, quod similiter est malũ. Et nõnulli alij aliter variant. Insuper notandũ etiã quòd dicta semina respectiuè dicuntur cõmunia, quia communẽ habent operationẽ. Quamob rẽ in quolibet gradũ nihil refert, si nõ seruatur ordo: quia indifferẽter potest poni alterũ pro altero ipsorũ quæ sunt in vno gradu. Quia etiã & ipse filius Mesuæ nõ semper seruauit vnũ & eundẽ ordinem: vt probatur, & præsertim de maioribus frigidis, quæ in practica sæpe specificatè recipiuntur omnia quatuor, & quandoq; tria, & sæpissime duo. Vnde ad faciliorẽ lectoris cõmoditatẽ, exemplorũ gratia, aliqua particulariter signabimus loca, ex his in quibus Author omnia quatuor maiora frigida succesiuè & immediatè, non tamen vno & eodẽ ordine descripsit. Igitur in prima summa secundæ particulæ sectionis primæ, capitulo de raucedine vocis: post summarũ descriptiones, in vno lohoc filij Zezar, sic legitur: Seminũ cucurbitæ, cucumeris, melonis, & citrulli. Itẽ capitulo de asthmate in cura ipsius: videlicet, in vno medicamine: Zeid: sic ordinatè scripsit, Seminis melonis, citrulli, cucumeris, & cucurbitę. Et inferiùs in quodam lohoc, similiter ordinatè posuit. Itẽ capitulo de tussi catharrhali: in Diapapauere Hamech, sic habet: Seminis cucumeris, citrulli, melonis, & cucurbitæ. Et infrà in vno lohoc Ioãnis Serapionis sic: Seminis cucurbitæ, melonis, cucumeris, & citrulli. Itẽ inferius in vno medicamine Regis Sabor, sic: Seminũ cucumerũ, melonũ, citrullorum, cucurbitarũ &c. Itẽ in præsenti antidotario: videlicet, in Diarhodon descriptione cõmuni, sic: Citrulli, melonis, cucumeris, cucurbitæ. Et in confectione alia Ga-

Semina cõmunia quare ita dicãtur.

leni, sic: Cucumeris, cucurbitæ, citrulli, melonis. In Diasiracost autem primum scripsit absolutè, sic: Seminum communium: hinc immediatè subiunxit ordinatè ipsorum declarationẽ. Et in trochiscis de camphora, & in oleo de semine cucurbitæ, & aliis in locis similiter fecit. De tribus quoque vel duobus, infinita exempla passim reperiuntur. Sed quia de consimilibus idem est iudicium, breuitatis causa dimisimus. Veruntamen si de quolibet gradu habentur omnia quatuor, & ex eis oportet dimittere vnum, vel duo, dimittantur secundum originem ipsorum. Et hoc intelligitur super non specificatis. Sed insuper aduerte de semine apij, quod non intelligitur de apio palustri. Lege de eo in Diacalamẽto. His igitur visis sciendũ etiã ꝙ in nonnullis impressionibus in pręsenti descriptione, pro triũ granorũ, legitur triũ granatorũ. Emendetur locus, ne quis decipiatur, accipiẽdo tria genera granatorũ pro tribus granis, scilicet seminibus iam dictis.

Lohoc bonum &c. CXXI.

SVNT etiam & in præsenti descriptione per impressos libros tres errores corrigendi. Primus videlicet, vbi legitur: Dragagãti gũmi &c. Ex hac enim lectione putant aliqui vnũ, & nõ duo simplicia esse. Quia cùm legunt: dragaganti gummi, intelligunt tanquam si legerent, gummi dragaganti. Et certe aliquis nesciens rei veritatẽ, de facili in his & similibus errare potest. Sed re vera non est ita: quia è medio illarum dictionum, librariorũ vitio (vt putamus) sublata est copula. Volumina nempe antiqua, vt in suprascripto lohoc, ita & in præsenti descriptione sic rectius habent: Dragaganti, & gummi. Imò nonnulla magis clarè & specificatè, sic: Dragaganti, & gummi Arabici: tamen pro maiori parte non specificate, sed cum copula tantùm. Secundus autem error est, vbi legitur: penidiarum ℥.lx. lege verius ℥.lxx. Eadem de causa desunt hic ℥.x. qua suprà, & dicta copula. Tertius error prędictis maior est, vbi legitur: Granorũ nasturtij coctorũ &c. Nam hic est duplicatus error: quia secũdum istam literam, coquunt semen nasturtij quod debet esse crudũ, & demunt vnum simplex ab ipsa cõfectione, vt mox patebit. Non enim est ita in exẽplaribus antiquis: quia in aliquibus ipsorum sic legitur: Granorum nasturtij, cotti. Et cum puncto intermedio. In nonnullis autẽ sic, & cum puncto similiter, vt notamus: Nasturtij, granorum cotti. In aliis clarius sic: Granorũ nastur

nasturtij, granorum cotti. In aliquibus etiam sic: Nasturtij, granorum cottonum. Et in quibusdam aliter & aliter. In nul lo autem ipsorum penitus inuenimus, sicut est in dictis impressis libris. Et putamus, quòd ex allegato vltimo exemplo error talis euenerit, scilicet quòd pro cottonũ, impresserunt coctorum. Sed re vera Author non quærit hîc nasturtiũ coctum vllo quouis modo: sed præcipit recipi nasturtij semen crudum, vt sit magis apperitiuum, & post ipsum, & cum ipso iubet sumi grana cottonis, id est semen bambacis vulgò dictæ, quæ à multis cottũ, cotti: vel cotum coti: vel cotton, cottonis dicitur: vt apud varios Authores legitur. Et non putet quis granum cottonis non conuenire intentioni huius confectionis: quia vt patet apud Authores ipsum scribentes perquàm maximè conuenit. Quia multùm confert tussi, & est bonum pectori: vt Serapio in proprio cap. quod est lxvj. dicit. Et Pandectarius etiã adducit pluriũ authoritates de hoc. Præterea probatur etiã valere ad id quod diximus, non solùm per ipsum Authorẽ filium Mesuæ, cap. de tussi humida: vbi in pilulis Pauli (quas retentas in ore scribit conferre ad tussim siccam) habet ipsum semen: sed etiam per Hali filium Abbas in x. practicæ, cap. de lahucis: in quo habet vnum labucum, id est lohoc, de semine bambacis, quod facit ad asperitatem pectoris. Et in vj. practicæ, cap. v. de medela tussis, habet vnum electuariũ, in quo recipitur dictum bambacis, siue bombacis semen. Item in antidotario Nicolai, est syrupus cõtra pleuresim, & peripleumoniã, pro phthisicis & ethicis, in quo recipitur semen bambacis. Ergo bene rectéq; est positum ab Authore in hoc lohoc ipsum semen, seu granum, quod idem est. Doctores enim non faciunt differentiã inter granũ & semen, nunc vnũ, nunc aliud scribentes pro eodẽ. Luminare Maius autẽ nesciens errorẽ literæ declarauit, ꝙ semina nasturtij per coctionẽ meliorantur. In qua autẽ virtute, seu proprietate, & quo coctionis modo, nõ explicauit. Si igitur secundũ ipsum, per omnẽ coctionis modũ augentur seu meliorantur cũctæ virtutes & proprietates nasturtij seminis, hoc est falsum, & cõtra Authorẽ nostrum, qui in canonibus dicit, ꝙ vnaquæq; res si per aliquẽ coctionis modũ augetur, seu vigoratur, in vna virtute seu ꝓprietate minuitur, & debilitatur in altera. Et exẽplũ tradidit de myrobalanis &c. Lege ibi. Igitur nõ assignãdo virtutẽ huic necessariò vigorandã, neq; modũ coctionis faciendũ (videlicet si per assationem, vel elixationẽ &c. quoniam plures sunt coquendi

Cottonis grana.

modi)verba ipsius magis obtenebrant,quàm declarãt.Thesaurus aromatariorum autem rectè posuit sic:seminis coti. vt in suo originali reperit.Et sic est secundũ veritatem.Nam vera litera hęc est:Nasturtij,granorũ cotti,seu cottonis &c.

De Bambace,seu Cottone.

Bambax,vel bombax,acis : seu bambacium, vel bombacium,cij : seu cotton,vel cotto,nis : seu cotton,cotti:vel cotum,ti:seu cottonum,ni : & alia plura, pro vno & eodem, scilicet bambace, à iunioribus accipiuntur. Priores autem Latini,pariter Græci, xylinum, & xylum, & gosopium,siue gossipion nuncupabãt. Xylon enim Græcis est nomen commune ad quodcunque lignum, & ad hoc bambacium. Inter lini genera à nonnullis ponitur. Lanugo autẽ ipsa(si ita dici libet) ab omnibus cognoscitur, quia in multos habetur vsus. Est enim multùm simillima bombycis serico albissimo.Planta autem ipsius nõ ita cognoscitur, quia non vbiq; prouenit:ex quo plurimi sunt & Romæ & alibi,qui eam videre peroptant. In regno Apuliæ quidem copiosissimè seritur:Gaudet calidioribus locis. Bicubitalis herba est,& ramosa, effigiẽ parui arbusti ferens. Radix dotrantalis,alba,atq; lignosa. Folia vt vitis habet, minora valde. Flores fert mellinos,è quibus scapi ad instar nucis vsualis trisecti prodeũt: & in eis semen vti semen citrij,minus tamen,& ordinatè positum, lanugine dicta vndique obductum atque vestitum. Qui scapi maturationis tẽpore lanugine dicta intumescente,tripartitè diuiduntur,& tanquam flos niueus,lanugo ipsa bambax,seu bombax,quasi bombix dicta,vnà cum suis granis siue seminis scatet,ac inter defluendum colligitur. Et licet ipsa bombax sit albissima,vt nix : semen autem exterius potius trahit ad nigredinem, quàm ad albedinem : interius verò est album,vnctuosum, gustúsque non ingrati. Allucinantur nempe nonnulli putantes bambacem arte dealbari. Sed scitote, quòd ipsa naturaliter in supremo gradu candidissima, contrarium habet aliorum generum lini. Cùm enim lauatur, non accipit(quia nec potest accipere)aliquid albedinis:sed econtrà amittit magnam partem sui niuei candoris,vt experientiam fecimus. Arte tantùm separatur à granis,ex quibus multa in ipsa bambace relinquuntur Quapropter si aliquis indigens ipsis,& aliter non potest habere, quærat diligenter inter ipsam, & habebit ea. Seritur autem bambacium Februario, vel Martio mense : colligitur verò Septembri & Octobri.

Bãbacis semen quale.

Bambax arte non dealbatur.

Lohoc

Lohoc ad asthma &c. CXXII.

STVDMET lohoc etiamnum ponit Author cap. de asthmate, circa finem: & scribit ipsum ibi duplicatis ponderibus, ad proportionem istius quod est in antidotario. Quapropter monendi sunt aromatarij, vt aduertant quòd per impressiones, in præsenti descriptione, est vnum mendum, videlicet vbi legitur, Accipe succi squillæ assatæ ʒ.iiij, Legendum est rectius ʒ.iij. vt probatur per dictum capitulũ de asthmate, quod habet ʒ.vj. & per antiqua exemplaria quæ habent ʒ.iij. Item in decimo practicæ Hali Abbas, capitulo de lahucis, habetur lahucũ vtile solutioni asthmati antiquæ, tussi &c. quod est simile huic in omnibus, præter quòd nõ habet myrrham & crocũ. Et fortasse desunt illa, errore interpretis, vel librariorum. Habet autem squillæ ʒ.iij. Igitur tres drachmæ ponendæ sunt, & non quatuor.

Lohoc de amygdalis &c. CXXIII.

ICET non in omnibus, tamen in quibusdã impressionibus præsentis lohoc descriptio in vno mẽdosa probatur. videlicet, vbi in ipsis pro granorum pini, legitur granorum vini. Non enim competunt huic confectioni vinacea: id est vuarum grana, quæ per grana vini possent intelligi. Quam ob rem rectius lege (vt est in cęteris libris) granorum pini. Pręterea, vbi legitur in fine: Confice cum mellis & succi fœniculi bullitorũ quantitate sufficienti: non intelligitur illa quãtitas sufficiens, respectu proportionis mellis ad succum fœniculi, sed respectu totius cõfectionis. Et hoc modo intelligitur: videlicet ꝙ tu debes accipere succum fœniculi depuratum, & mel despumatũ, & proportionabiliter sicut competit secundum artem, parare ex eis tanquã syrupũ siue iuleb: scilicet ꝙ bulliendum est mel cum succo fœniculi vsq; ad succi consumptionẽ. Deinde accipe ex illo melle, quantũ sufficit ad conficiendũ ipsum lohoc, & cætera: & sic intelligitur illa quãtitas sufficiens. Regula autẽ proportionis succi ad mel, sumi potest à pluribus descriptionibus syruporũ, & iuleb ipsi⁹ filij Mesuæ. Sed hoc nõ te lateat: videlicet ꝙ ad minus succus cuiuscunq; rei, vel succi plures pro vno sumpti, siue infusiones, vel decoctiones, ad mel siue ad zuccharũ, siue ad simile, debent esse in proportione sesquialtera. Exempli gratia: quòd si mellis aut zucchari sunt duæ libræ: succi

autem, vel ſuccorum tres libræ ponendæ ſunt. Et hoc paſſim probari poteſt: quia rariſsimè minus, quàm in dicta proportione ſeſquialtera reperies factum ab ipſo filio Meſuæ. Imò vt videre licet, multoties in duplum, & aliquando amplius de liquoribus ad mel, vel ſimile, ſubminiſtrat. Præterea ſciẽdum quòd Luminare Maius addidit ad præſentem deſcriptionem ſuccum apii: quo autem iure, neſcimus. Teſtamur Deum, quòd in nullo exemplari, neq; in quauis impreſsione, neq; apud aliquem Authorem (præter ipſum) inuenimus. Quapropter iudicamus non eſſe admittendum. Et ſic imponitur finis huic quintæ diſtinctioni, ad laudem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Indulgendum quippe eſt noſtræ prolixitati: quia, vt omnia clariora fiant, cogimur aliquando præter intentionem prolongare ſermonem.

DISTINCTIO SEXTA.

Syruporum alij ſunt ſimplices, ſicut ſpecies iuleb &c. CXXIIII.

VTHOR noſter hãc ſuam diſtinctionem ſextã in duas principaliores diuiſit partes: quarum prima eſt de ſyrupis, ſecũda autem de robub. Secunda ibi: Reſtat ſermo noſter &c. Prima autem adhuc in duas: quarũ prima eſt de ſimplicibus, ſecunda verò de compoſitis. Ibi: Hucuſque ſcripſimus &c. & hanc primæ ſecundam adhuc in duas: quarum altera, ſcilicet prima, eſt de compoſitis infrigidãtibus: ſecunda autem de compoſitis calefacientibus. ibi: Iam quidem loquuti ſumus &c. Quæ omnes in proceſſu patebunt. In prima igitur parte, quæ eſt de iuleb, ſeu iulep (quod putamus rectius, quia à quibuſdã iunioribus Græcis Zulapon inſcribitur) ſiue de ſyrupis ſimplicibus, ſciendum primò, Iulep Arabicè nil aliud ſignificare, quàm ſyrupum ſimplicem. Vnde non eſt alia differentia inter iulep. & ſyrupum, præter quàm quòd iulep ſemper intelligitur ſyrupus ſimplex: ſyrupus autem & pro ſimplici, & pro compoſito accipitur. Nec audiendi ſunt nõnulli phantaſtici neoterici, qui directè vel indirectè ſemper nituntur peruertere ſenſum & intentionem Authoris, falſò diffiniendo iulep ſignificare ſyrupum ſimplicem, ex pura aqua ſublimata & zucchạro. Cùm apud præſentem Authorem expreſſè

Iulep & Syrupus in quo differunt.

pacet

patet contrariũ, cùm ſcribit: Iulep ex aqua infuſionis roſarũ, & ſimiliter violarum: ex Iulep ex ſucco violarum, & ſimiliter ex ſucco roſarum: & Iulep & iuiubarum decoctione &c. igitur non ex ſola aqua ſublimata, & per cõſequens falſa ipſorum diffinitio. Item probatur etiamnum, quòd Author nullam facit differentiam inter ſyrupum ſimplicem, & iulep, vocando vnum & idem, nunc vno, nunc alio nomine, ſcilicet nũc iulep, & nũc ſyrupum: vt in principio iſtius diſtinctionis, cùm dicit: ſyruporum alii ſunt ſimplices, ſicut ſunt ſpecies iuleb &c. Et clarius infrà, videlicet in iuleb iuiubino, vbi in principio vocat ipſum iuleb, & in fine vocat ipſum ſyrupum, dicens: Et cum ℔.j. zucchari fiat ſyrupus. Itẽ in fine ſyrupi de ſucco acetoſæ, vbi dicit: Et modus eius eſt, ſicut ſyrupus de ſucco violarum. Et in ſyrupo de prunis, cùm dicit: valet ſicut ſyrupus de violis, & fit ſicut ipſe. Nam ſuprà nominauerat iuleb de ſucco violarum, & de aqua infuſionis violarum, & non ſyrupum. Et ſi quis velit cõtentioſè obiicere, dicens quòd filius Meſuæ in dictis ſyrupo de ſucco acetoſæ, & ſyrupo de prunis, nõ intelligat de iuleb violaris præfatis, ſed de ſyrupo de violis, qui eſt infrà poſt ſyrupum de portulaca. Ad hanc quidem obiectionẽ duas habemus reſpõſiones potiſsimas, manifeſtè contrariũ probantes. Prima videlicet, vbi ipſe Author in dicto ſyrupo de ſucco acetoſæ dicit: Et modus eius eſt ſicut ſyrupus de ſucco violarũ. non poteſt intelligere de ſyrupo de violis infrà poſito: quia ipſe ſyrupus non fit cum ſucco violarum, vt patet in textu. Nec aliàs habetur in hoc antidotario ſyrupus de ſucco violarum, præter dictũ iuleb de ſucco violarũ. Ergo neceſſariò intelligitur de iuleb dicto. Secunda reſpõſio eſt, ſcilicet quòd iſti ſyrupi de ſucco acetoſæ, & de prunis, ſunt ſimplices: & exemplum conficiendi ipſos malè daretur de illo qui eſt cõpoſitus: & ſequeretur corollariũ, quòd iſti confecti per modũ illius cõpoſiti non eſſent ſimplices, & per cõſequẽs male locati ab Authore inter ſimplices. Eiuſdẽ etiã rationis & probationis eſt ſyrupus cheſmes, vt dicit Author: Decoquãtur cheſmes, ſicut diximus, in ſyrupo de iuiubis: hoc eſt, in iuleb iuiubino, q eſt ſyrupus ſimplex: & nõ intelligit de ſyrupo de iuiubis cõpoſito, qui eſt infrà &c. Etiã in decimo practicæ Hali legit: iuleb aſsignatio: & eſt roſarũ ſyrupus. Et qdẽ cõis vſus ſeruat̃ hodie ab omnibus in nuncupãdo: quia vocãt ſyrupũ roſarũ, & ſyrupũ de ſucco roſarũ prædicta iulep. Igitur neceſſe eſt cõfiteri Authorẽ intellexiſſe, illis in locis de Iulep ſuprà poſitis,

Vnde ergo sequitur, quòd iuleb, siue iulep, & syrupus simplex sunt idem. Syrupus autem Græcè, Latinè dicitur potio: & iuleb Arabicè, Latinè dicitur potio simplex. Sed intelligendum est de medicinali simplici potione: quia potus, seu potio aquæ vel vini simplicis, non debet vocari iuleb, aut syrupus. Quapropter omnis syrupus, siue iulep, dicitur potio: sed non econtrà. Syruporum autem potiones, aliæ (vt textus declarat) sunt simplices, & aliæ compositæ, de quibus postea. Nunc autem de simplicibus incipiamus.

Modus operationis iuleb rosati &c. CXXV.

IVLEP, siue iuleb rosatum, in ista distinctione primum occupat locum. Sed hoc hodie cõmuniter sub nomine syrupi rosati intelligitur. Vnde quandocunq; syrupus rosatus absolutè petitur, vt semper de hoc iuleb intelligatur cõmunis vsus fecit. Pro iuleb autem rosato simpliciter scripto, volunt moderni vt intelligatur illud quod conficitur cum aqua sublimationis rosarum, de quo mox infrà dicetur.

Syrupus rosatus absolutè.

Iulep rosatum absolutè.

Modus iuleb uiolati &c. CXXVI.

AVTHOR docet aromatarium conficere hoc iuleb violatum vt rosatũ supradictum, scilicet ex infusione violarũ: quod etiamnum sub nomine syrupi violati, scilicet simplicis, commu niter habetur hodie in aromatariis officinis.

Operatio infusionis rosarum & uiolarum: Accipe foliorum rosarum aut uiolarum &c. CXXVII.

PONIT nanque Author in præsenti descriptione modum faciendi rosarum & violarum infusiones. Et intelligitur disiunctim altera ab altera. Quia licet vtrique sit isdem modus faciendi: tamen per se est facienda infusio rosarum, & per se infusio violarum. Quoniam ob literæ confusionem, nonnulli minus periti aromatarii dubitauere: vtrũ si simul rosæ & violæ essent ponendæ in vna & eadẽ infusione, quia litera in impressis libris sic se habet: Accipe foliorũ rosarum, & violarum ℔.vj.&c. Sed cum legitur sine ana, error literæ deprehenditur. Et in sequentibus clarè probatur, scilicet: Tunc denuò &c. vbi rosæ & violæ, non cum copulatiua, sed cum disiunctiua scribuntur. Et similiter in fine.

Hoc

Hoc est: Et dicitur istud mucharus rosarum, vel violarum. Igitur re vera errore librariorum posita est ibi copula, pro disiunctione. Etiam considerandum quòd rosæ & violæ non vno met tempore florescunt. Quapropter oporteret alteram partem ipsarū ad minus esse siccam: quod esset malū. Vel necesse foret in duobus temporibus facere huiusmodi infusionem, scilicet primùm bis infundere violas, quæ primùm florent, & postea tēpore suo in ipsammet infusionē bis etiā infundere rosas. Et sic esset peius: quia fuisset quadruplicata infusio contra Authoris præceptum. Vel si temporibus suis semel fiat infusio violarū, & semel rosarum, minimè etiam potest esse bonum: & per consequens postea nō esset infusio rosarum, nec violarum simpliciter, sed vtriusque simul, quæ non valeret ad conficiendum iuleb, siue syrupum rosatum, neq; violatum simplicē. Ergo rectius (vt est in exemplaribus antiquis) sic lege: Accipe foliorum rosarū, aut violarum &c. vt in pluribus. Vel sic, vt in nonnullis: Accipe foliorum rosarum, vel violarū &c. Præterea sciendum quod licet ab Authore pro simplicioribus ponatur specificatè quātitas rosarum, vel violarum, & quātitas aquæ sumenda pro huiusmodi infusione facienda: veruntamen nos in hoc non seruamus ipsius regulam. Nec facimus secundum regulā Nicolai, permutando rosas vsq; dum aqua rubeat: quæ regula est minus bona quàm illa filii Mesuæ. Quia qui plus, & qui minus potest facere rosarū permutationes. Etenim in plurificatione permutationū ipsa infusio efficitur laxatiua. Vt experimento probatur: & Hali Abbas testatur in decimo practicæ, cap. 20. videlicet in descriptione quæ incipit: Iulep asignatio: & est rosarum syrupus &c. Et præter hoc plura alia inconueniētia sequi possent. Sed hic est modus optimus quo vtimur. Apposito cacabo ad ignem cum aqua pura cōmuni & clara, vt ferueat. interim accipimus vas idoneum, puta ollam mundam, ad libitum magnā vel paruam, in quam plenam vsq; ad summum foliis recentibus rosarum, vel violarum, vel alterius cuiuscunq; generis florum, (quia ex omnibus & singulis florum generibus, si ipsorū infusionibus indigemus, vt dictus Nicolaus in syrupo violato refert) potest fieri infusio. Et ita plenam dicimus, quòd videatur ex ipsis rosis, vel violis &c. amplius nō posse immitti, superinfundimus bullientem aquā, baculo agitādo flores, vt ipsa aqua vbiq; transeat, ac etiamnū in ipso aquæ feruētis immissionis actu (quia flores valde remittūtur) superaddimus ex ipsis, vsq; dum vas sit

Infusio ex omnibus floribus potest fieri.

floribus & aqua cōpetenter plenū. Quod diligenter coopertum dimittimus infrigidari in sequentem diem. Deinde exprimimus ipsos flores, ac proiicimus, & ipsam infusionem in caldario iterum super ignem constituimus, vt ferueat. Interim vt prius vas illud, seu ollam illam in qua facta fuit infusio prima, aut alteram sufficiētem iterum eiusdem generis aliis recentibus floribus plenam paramus, ac demum ipsam primam infusionem bullientem immediatè post primū feruorem in dictam ollam floribus plenam superinfundimus, baculo, vt priùs agitādo. Postea bene opertam permittimus frigescere &c. Nec est necesse in ista secunda infusione superaddere flores, vt in prima: satis enim est vasis capacitas, pro secunda vice: quia si superaddes ex floribus, infusio ipsa non erit sufficiens. Neque enim est supermittendum ex alia aqua pura aliquid omnino. Præterea si quis voluerit facere tertiā & quartam, & plures alias infusiones, vt in syrupo rosato solutiuo hodie habetur vsus, omnia prout in secunda facta fuerunt, peragere debet, præterquā quòd in qualibet vice quantitas florum est minuenda, quia etiam & quātitas aquæ minuitur. Quapropter hoc breuiter notatum habeas, scilicet quòd in prima infusione semper aqua debet esse ad sufficientiam florum: in sequētibus autem econtrà, scilicet quòd flores debent esse ad sufficientiā aquæ. Postremò sciendū quòd nonnulli de consimili faciunt infusiones ex rosis siccis, quæ quidē infusio apud Authores rarissimè legitur. De qua autē non intelligitur, nisi specificatè legatur vel quæratur ab aliquo. Sicut à nostro Authore infrà in Gallia alefanginæ &c. Nec præparata diu est asseruanda. Quoniam ex quo, quia fit de rosis siccis, omni tēpore recenter potest fieri ipsa infusio.

Infusio rosarum siccarum.

De Mucharo.

EST nāq; per omnes impressiones in fine præsentis descriptionis vna barbara dictio, scilicet Mucharus, quæ stat tam pro rosis, quàm pro violis. videlicet cùm legitur: Et dicitur istud mucharus rosarū, vel violarū. Quid autē propriè significet, haud valuimus inuenire. Brasaulus aūt in suo Syruporū examine numero videlicet quintodecimo, quasi ex se dicit quòd mucharus apud Arabes idē est quod infusio apud Latinos. Etenim ex rei cōsideratione, putamus ipsum bene interpretatū fuisse. Veruntamen si illa dictio sit verè & propriè significās illud, nō nobis constat. Nā in vno tantùm exemplari inuenimus scriptū mucharus, & duo nihil habēt: quia scriptores ignorantes veritatē vocabuli, dimiserunt locum

Mucharus rosarū, vel violarum.

cum

cum vacuum. Reliquorum exemplariorũ autẽ aliquod sic, & aliqđ sic has & consimiles plures variationes habẽt: videlicet, Amiccatur, Amicratus Amicrarer, Anucrarus Anucarus, Imitari, Mitranis, Mitrarus, Mutarius, Mutarium &c. Sed in hoc vltimo vocabulo plura conueniunt exemplaria, forsan rectius, quàm mucharus. Res parui momenti est, & parum facit vel sciatur vel ignoretur ab aromatariis.

Iuleb aliud rosarum &c. CXXVIII.

SVBINTELLIGE eiusdẽ operationis cum supradicto de infusione rosarũ. Et, vt superius diximus, tantummodo aquã rosatã & aquã absynthii per sublimationẽ factas legimus apud Authores venisse in vsum medicinæ. De qua aqua sublimata (supple rosarũ) intellexit Author in pſenti descriptiõe, cũ dixit: Accipe aquæ rosarũ &c. Nec potest aliter intelligi. Quia iã scripserat suprà iuleb rosatũ ex infusione rosarum: & infrà, in iuleb de succo violarũ, describit præcisè iuleb de succo rosarũ: addensq; ꝙ est laxatiuuũ. Ergo pro aqua istius iuleb nõ potest intelligi infusio, neq; succus, sed aqua distillata ex ipsis rosis. Nec potest intelligi decoctio quoniã infusiones tam rosarum, quàm cæterorũ florũ, sunt decoctiones eorum: quoniã generaliter flores nõ sustinent decoctionẽ. Et quòd ipse Author fuerit expertus operationem huiusmodi aquæ sublimatæ, in suo de simplicibus, scilicet cap. de rosis, apertè demonstrat, cũ dicit: Et aqua earum, quæ fit per infusionem, est mundificatiua, abstersiua, & solutiua. Et ea quæ fit per sublimationem, est multæ confortationis: neque est solutiua &c. Et inferius, in eodem cap. dicit: Rosa verò, & oleum eius, & aqua ipsius per sublimationẽ facta, confortant cor &c. Igitur vt cõmunis est vsus, quando absolutè hodie petitur iuleb rosatum, semper de hoc facto cum aqua ipsarum sublimata intelligitur: quoniã alia iuleb rosata, sub nomine syrupi (vt diximus) petuntur. Item cũ quæritur iulep, & non specificatur de rosato, vel violato &c. tunc semper intelligitur iuleb paratum ex zucchero & aqua communi, & simplici. Vt exempli gratia est supra: videlicet in cytoniis cõditis, & in citris conditis: & infrà, scilicet in syrupo de corticibus citri, & in syrupo acetositatis citri &c. Hodie quoq; communiter de consimili fit iuleb violatum, ex aqua violarum sublimata: & consimiliter potest fieri ex omni alia aqua sublimata, si fuerit expediens. *Iuleb rosatũ absolutè.*

Iuleb

Iuleb de succo uiolarum, & Iulep de succo rosarum &c. CXXIX.

IC NOTANDVM quòd sicut fit Iulep cum succo violarum, vel rosarum: ita de consimili potest fieri cum cuiuscunq; alterius rei succo. Et profectò fiunt multa: sed habentur sub nominibus syruporum, vt infrà, syrupus de succo pomorum, & cæteri sequentes simplices: quia omnis syrupus simplex (vt superiùs diximus) vocatur etiã Iuleb. Præterea sciendum, quòd etiamnum ista iulep de succis violarũ, & rosarum, hodie sub nomine syrupi de succo rosarum vel violarum nuncupantur. Et quamuis illud de succo violarũ amplius non conficiatur, attamen potest confici. Et licet Author dicat quòd illud de succo rosarũ sit solutiuum: tamen pro syrupo rosato solutiuo hodie Romæ ab omnibus intelligitur alius, qui fit ex tribus, vel quatuor, vel quinq; vel pluribus infusionibus rosarũ incarnatarum. Iuleb autem rosatũ præsens, non intelligitur sub nomine syrupi rosati solutiui: sed cum additione, de succo rosarũ. Sic videlicet, Syrupus de succo rosarum. Ille autem præfatus, qui fit ex pluribus infusionibus rosarum incarnatarum, qui & syrupus rosatus solutiuus dicitur, est nouiter adinuentus: quamuis posset dici sumptus ex decimo practicæ Hali filii Abbas, vbi habetur syrupus rosatus solutiuus, ex plurib. rosarum infusionibus. Sed tamen in hoc solùm differunt: quia Hali Abbas de rubris rosis intelligit, & non de incarnatis. Quia rosa absolutè descripta, semper rubra intelligitur. Titulus autẽ descriptionis in Hali, talis est: Iuleb assignatio, & est rosarum syrupus &c. Similiter quoque nonnulli hodie faciunt syrupum rosarum solutiuum ex pluribus infusionibus rosarum Damascenarum nuncupatarum: quem iam experti sumus non solùm esse solutiuum, verumetiam & maximè viscerũ conturbatiuum, & valde ventosum: quamobrem vsum eius non commendamus.

Rosa absolutè.

Iuleb Iuiubinum &c. CXXX.

Syrupus de Pomis &c. CXXXI.

Syrupus de Pyris &c. CXXXII.

Syrupus de Cytonijs &c. CXXXIII.

Syrupus de Persicis &c. CXXXIIII.

Descri

ESCRIPTIONES istæ sunt claræ, pręterquã quòd in syrupo de pomis, vbi legitur per impressos libros: Et sunt qui submergũt in succo setam tinctam ex chesmes ante succi depurationem. lege rectius, ex chermes: vel in chermes vt est in exemplaribus antiquis. Nã chesmes (vt superiùs dictũ est) sunt vuæ passæ, & non tingitur seta cum ipsis. Chermes autem sunt grana tinctorum: illa supple in quibus inficitur seta vulgò chermesina dicta. Consimiles errores sunt in syrupo de granatis dulcib⁹, & in syrupo de corticib⁹ citri de quibus locis suis lectores monebimus. Item lege correctius quod sequitur: non ante succi depurationem vt est in ipsis impressis libris, sed post succi depurationẽ, vel ad succi depurationem, vt est in multis exẽplaribus. Nam plura exemplaria habent, ad succi depurationem. & idẽ est ꝙ post succi depurationem Quasi dicat: Quidam ad succum depuratum ponunt setã tincta ex chermes &c. Etenim si ante depurationẽ poneretur seta, postea in depuratione tota virt⁹ & color deperderetur &c. Itẽ quod sequitur: Vsquedũ rubeat &c. Subintelligitur quòd postea sit extrahenda ipsa seta à succo.

Syrupus de succo acetosæ &c. CXXXV.

BI AVTHOR in præsenti descriptione dicit Et modus eius est sicut syrupus de succo violarũ: intelligit de iuleb de succo violarũ supradicto quem nunc vocat syrupum: quia nullã differentiam facit inter syrupum simplicem, & iuleb, vt in superioribus iam probauimus.

De Acetosa.

PLures sunt species seu differentiæ herbæ acetosæ. Sed quando absolutè (vt hic) reperitur, semper intelligitur de illa quæ vulgò dicitur acetosella. Quæ quidem duplex est, videlicet vna quæ habet folia magna super terram expansa, lapatho simillima: vnde à nonnullis lapathium, siue lapathũ acetosum dicitur, & ab aliis poscula vocatur. Altera folia habet parua, ad sagittæ alatæ effigiem &c. Et hæc duæ acetosæ species notæ sunt. Est & alia acetosæ species, quæ non lapathi, sed trifolii species videtur esse: vulgò nempe Alleluia, & panis cuculi dicitur, & hæc similiter cognoscitur. Est etiamnum & Ribes herba de genere acetosarum, Et de his vltimis quære infrà. Sed aduerte quòd diximus ribes herbam: quia fructus cuiusdam arbusti, quo vtuntur hodierni aromatarii

Acetosa absolutè.

Acetosæ herbæ species plures.

rii pro ribes, non est verum ribes.

Syrupus de succo cucurbitæ &c. CXXXVI.

De Cucurbitá, & eius differentijs.

ET LICET. Cucurbitarũ plura sint genera, siue species, Author tamen absolutè intelligit de communioribus & vsitatioribus. Et cùm dicit in præsenti descriptione: Accipe cucurbitã magnam: non dicit hoc ad differentiã alterius speciei minoris, scilicet quasi ꝙ sit vna species, quæ vocetur cucurbita magna, vel ob magnitudinem plantæ, vel foliorum, vel fructus &c. & alia species, quæ econtrà ob paruitatẽ suarum partiũ, dicatur cucurbita minor, seu parua &c. quia per talem differentiã non distinguitur species ab huiusmodi generis specie. Sed dixit magnã: quia in vnamet planta sunt magnæ & paruæ, propter ortus ipsarum variationes, scilicet ꝙ tu non accipias illam quæ vix heri aut nudiustertius florẽ dimiserit. Quæ sic tenella potius participat de flore, quàm de fructu: quia est absque bona substantia, tanquàm fruct⁹ immaturus. Author igitur dixit magnam, propter duo. Primũ, ad differentiam tenellæ præfatæ: secundũ, vt sit sufficiẽs pro quinque libris expressionis eius recipiendis. Quanuis hoc secundum non sit multùm necessarium: quia si vna non erit tã magna ex qua valeas accipere quinq; libras dictæ expressionis, licebit ex duabus, vel tribus, ac pluribus &c. Quapropter rectius putandum authorem intellexisse de magnitudine ætatis, quàm de magnitudine molis. Veruntamen nõ est accipienda illa quæ iam amisit omnem teneritudinem, & semen eius effectum est durum, quia huiusmodi non est bona. Illa autem est sumenda, quæ habet mediocritatem inter teneritudinem & duritiem. illa propriè, quæ est esui aptior. Nec sit amara: quia quandoque cucurbitæ, citrulli, & huiusmodi similia degenerant & producunt fuctus suos amarissimos, de quo est valde curandum. Communiores autem cucurbitarum species, & de quibus Author intelligit, sunt illæ quæ habent folia mollia magna, petasiti consimilia; rotunda, subalbida, pilosaque: flores albissimos. ex quibus nõnullos caducos, nonnullos verò fructiferos &c. Et quædam plãta producit fructus suos longos, id est cucurbitas longas, albas, magnasque: quædam verò rotundas, variáque rotunditate formatas. Et crescũt in similitudinem vitis: habentq; vt vitis in quolibet filio, ex alio latere duos capreolos quib⁹ sustent

Cucurbitæ communiores.

ſtentātur ſcandendo arbores & plantas quibus adhærēt &c. Quę quidem ſpecies omnibus notiſsimæ ſunt in noſtra Italia. Et per antonomaſiam vocantur cucurbitæ abſolutè. Vulgò autem à quibuſdam Zucchæ: ab aliis verò cucozzæ: & à nonnullis colocitræ, quaſi colocynthidæ, minus correctè nuncupantur. Sunt etiamnum & aliæ ſpecies ſiue genera cucurbitarum, quæ non ſimpliciter dicuntur cucurbitæ, ſed cum aliqua additione: vt cucurbita ſaracenica, cucurbita marina &c. quæ genera, ſiue ſpecies ſcandunt arbores &c. vt ſupradictæ, ſed habent quatuor capreolos in vno pediculo per ſingula folia, quæ folia ſunt magna, viridia, & aſpera, flores producunt vt præfatæ, caducos, & fructiferos, non tamen albos vt illæ, ſed croceos. Fructus verò iſtarum plātarum peponibus ſimillimi, forma & magnitudine: ab extrà autem aliqui albicantes, aliqui virides, ad nigrum tendentes: ab intus verò, aliqui albi, alii crocei ſunt. Semina autem vt peponum ſemina ſunt, ſed maiora valde &c. Et hæ ſpecies quidem non ita omnibus notæ ſunt. Romæ autem notiſsimæ. Omnes generaliter humidis gaudent locis: Curcubitæ Indicæ quidem &c. integræ ſeruantur vltra annum. Et tam iſtæ quàm ſupradictæ, ſaccharo aut melle per quàm optimè condiuntur &c. Præterea ſunt & alia genera cucurbitarum: vt cucurbita deſerti quæ & colocynthis, ſiue (vt mauis) coloquintida dicitur: & cucurbita reptilium, ſeu cucurbita ſyluestris quæ & feſcera, & bryonia, ſiue bryenia ſecundum Plinium, & Græcè ampelos leuce nuncupatur &c. de quibus alibi.

Cucurbita abſolutè.

Syrupus de prunis &c. CXXXVII.

CVM DICIT Author in præſenti deſcriptione: Valet ſicut Syrupus de violis, & fit ſicut ipſe intelligit de iuleb de infuſione violarum ſupradicto. Sed de prunis non eſt facienda infuſio, vt fit de violis, ſed decoctio. Peritus enim aromatarius omnia debet intelligere cum ſale diſcretionis, & ſic de ſimilibus. Et aduerte, quòd pruna oportet ſint recentia, & non ſicca. Attamen in defectu ipſorum, & de ſiccis poteſt fieri decoctio, ſed neceſſe eſt in eis vti longiori bullitione.

Syrupus de granatis acetoſis &c. CXXXVIII.

Syrupus de granatis dulcibus &c. CXXXIX.

In

IN DESCRIPTIONE præsentis syrupi de granatis dulcibus, per libros impressos: mendosè pro chermes legitur chesmes. Scribe, ex chermes. Lege de hoc in syrupo de pomis suprá.

Syrupus de corticibus citri &c. CXL.

LONGA nempe examinatione præsentē vtiq; paruam descriptionē transegit Brasaulus. Attamen nec sic nobis in omnibus satisfecit. Sunt etenim & in ipsa aliqua non sine bona declaratione prætereūda. Ipsa igitur descriptio vsq; ibi, videlicet: Et sunt qui &c. est intelligibilis & clara. Ab illo autē loco plures insurgunt dubitationes. Nam vbi dicit: Et sunt qui in iuleb proiiciunt ex corticibus citri, vel citrorum (vtroque enim modo in antiquis exēplaribus legitur) partes cōuenientes: & propriè quādo vicinatur cōpletioni cocturę eius &c. Cōpletioni: nō autē cōplexioni, vt in mendosis impressionibus habetur. Est enim nō parua differētia inter cōpletionem, & complexionē. Aliàs etiamnum similes mendæ leguntur: de quibus omnibus & consimilibus multis paruis, breuitati studētes, multoties nō facimus mentionē: emendamus tantùm literā in receptario: vt legenti & cum aliis conferenti passim patebit. Ad supradicta autē redeuntes, possumus largo modo dicere, quòd tot sunt ibi dubitationes, quot sunt dictiones. Et primò. An illud iulep intelligatur syrupus suprascriptus in illa descriptione, vel sit de nouo faciēdū cum aqua pura & zucchara. Secundò, si cortices citrorū sunt intelligendi illi qui iam remāserunt ex decoctione supradicti syrupi, vel alii. Quia si alii, insurgit tertiū dubiū, videlicet si ipsi cortices sint ponēdi crudi in ipsum iulep, vel aliquo modo decocti. Quartò, si citrorū, vel citri sit recti⁹ legēdū. Quia si citri, insurgit quintum dubiū in sequentibus, scilicet vbi legitur: quando vicinatur cōpletioni cocturę eius: videlicet, si eius referatur ad citrū, vel ad iulep. Sextò, qualiter sit intelligenda illa partiū conueniētia, scilicet vbi dicit partes cōuenientes &c. Septimò, si seta tincta in chermes (nō autē chesmes, vt mendosi libri habent) intelligitur submergēda, in primo modo, vel in secundo, vel in vtroque. Octauo, si in secūdo modo sit apponēdus musc⁹, vel nō. Ad primū ergo dicimus, quòd pro illo iulep non potest intelligi syrupus ex decoctione, citrorū suprapositus, quia si intelligeretur ipse. &

ſuperaddendo ei cortices citri, reciperet plus de amaritudine,& per cōſequens non eſſet(vt Author dicit)delectabilis, ſed magis horribilis,ob plurimā corticū citrorum amaritudinem. Ergo iuleb eſt per ſe faciendū ex aqua pura & zucchаro. Quod poſtquam receperit cortices citri &c. vocabitur ſyrupus de corticibus citri. Ad ſecundū dicimus, quòd ſi ipſi cortices ponendi in iuleb(ſi pro quia)ſunt neceſſariò decoquendi,poſſunt intelligi illi qui ſuprà ex decoctione remanſerunt. Ad tertium dicimus, ꝙ dicti cortices in ipſum iuleb non ſunt ponendi crudi omnino, eo maximè(vt aliqui putant)ſi ipſum iuleb ſit prope finem decoctionis: quia parum poſſunt bullire in ipſum iuleb. Et ſi extrahantur ſemicrudi ipſi cortices à iuleb percocto, tanquam nihil relinquent de ſua ſubſtantia in ipſum ſyrupum dictum iuleb. Et ſi permittantur ſtare, eſt periculoſum, ne ad tēpus corrūpatur ipſum iuleb. Et ſi ponātur ipſi cortices crudi in iuleb crudū, eſt expreſsè contra literam dicentē: Et propriè quando vicinatur cōpletioni cocturæ eius. Vnde oportet vt alterum ipſorum prius decoquatur:vtrunq; enim crudū nō patitur illa litera. Ergo decoquēdi ſunt ipſi cortices. Ad quartū conſiderandū, ꝙ ſi litera dicat citrorum,& non citri:cōpletio cocturæ neceſſariò erit referenda ad iuleb.Et(vt dictum eſt)non erit bonum,nec rectum ponere ipſos cortices crudos in fine decoctionis illius iuleb.Et ſi ponātur decocti in vltima bullitione dicti iuleb in tam parua mora nō poſſunt relinquere aliquid virtutis eorū in ipſo iuleb:quia primū habent attrahere ad ſe iuleb,& poſtea diffundere virtutē &c. Igitur rectius putamus legendū eſſe citri,quàm citrorum. Eo maximè, ꝙ in maiori parte exemplariū;citri legitur.Et ſic quintum dubium reſoluitur ad citrum,ſcilicet ꝙ completio cocturę rectæ debet referri ad citrum,& nō ad iuleb. Et accipitur ibi citrum pro corticibus ipſius,tanquā totū pro parte. Vt exempli gratia,tanquam ſi diceret:Accipe cortices citri,& in aqua ſufficienti decoque eos:non tamen ad perfectionē, ſed prope,& extrahe eos,& in zuccharū competēti aqua liquefactū & clarificatū ſubmerge illos: & ſic lento igne cum facilitate decoque,vſq; ad modū iulep &c.Poſtea potes extrahere cortices,vel ad libitū dimittere; quia & ipſis corticibus poteris in neceſsitatibus vti pro citro condito.Et ſic ſyrupus huiuſmodi factus erit delectabilis:quia amaritudo ipſorum corticum pro maiori parte iam remanſit in prima bullitione. Et ſic eſt ſecundum veram Authoris intentionē. Ad ſextum,

scilicet de partiũ conuenientia. Est nanq; hoc in loco intentio Authoris vt sumantur ex corticibus citri nõ perfectè decoctis, & ex iuleb clarificato partes cõuenientes, scilicet ad inuicẽ, id est ꝙ ad vnã librã corticũ sit tanta quãtitas ipsius iuleb accipiẽda, quæ post perfectã decoctionem valeat in se cõtinere dictos cortices. Vel ad vnã librã zucchari iulepati, siue iuleb clarificati, ponat̃ tãta quantitas ipsorũ corticũ, ꝙ valeat pfectè coqui in ipso, vt ipse syrup⁹ accipiat ex cõpetẽti corticũ portione debitã virtutis substantiã &c. Et propriè (vt experti sumus) libra pro libra est satis & sufficiens, scilicet libra corticũ elixatorũ, pro libra zucchari non dissoluti. Postea dissoluatur & clarificetur &c. Vnde & isto modo etiã potest rectè stare dicta ipsarũ partiũ cõuenientia. Ad septimum dicimus, ꝙ licet sit ad libitũ, tamen secundũ verum literę sensum ipsa seta tincta in chermes, in primo modo cõficiẽdi, scilicet in decoctione perfecta corticũ est immergenda, & nõ in secũdo modo. Et ratio est: quia per primũ modũ abiectis corticibus, post ipsorũ decoctionẽ suscipitur tantũ ipsa aqua decoctionis eorũ, & cum zuccharo &c. conficitur in syrupum. In quã quidẽ aquã ante zucchari immissionem (si placebit) potest quilibet immergere dictã setã, & permittere stare, vsq; dum aqua rubeat: postea extrahat ipsam, & proiiciat, aqua verò coficiatur cum zuccharo &c. In secũdo autẽ modo, frustrà immergeretur ipsa seta in decoctionem citrorũ, quæ postea erit abiicienda. Quia in secundo modo nõ recipitur ipsa decoctio, sed cortices plusquam semicocti tantum, qui recoquẽdi sunt in zuccharo iulepato &c. Sed si quis dixerit illam setam tinctã posse immergi in dictũ zuccharum iulepatũ, vnde etiamnum & de secũdo modo potest intelligi, sicut de primo. Ad hæc respondemus, ꝙ non solùm setam, sed & alia plura potest addere, & facere pro liberi arbitrij voluntate. Sed erunt ipsa præter textum, & Authoris intentionem. Textus nempe sic se habet: Et quando submergitur in aqua decoctionis citri &c. Nõ enim dicit in iuleb, seu in syrupo &c. Sed in aqua decoctionis &c. Ergo de primo modo intelligitur. Et aduerte ꝙ seta non est conficienda in his & similibus locis: sed postquã aqua, seu alius liquor recepit tincturã eius, ipsa seta est abstrahẽda & abiicienda: aliter enim se habet, quãdo quærit Author setã cõbustam &c. Ad octauum dicimus, ꝙ muscus in vtroq; modo est apponendus. Nec obstat ꝙ Author nõ specificet de eo in ipso secundo modo: quia neq; etiamnum dicit, vt non apponatur.

Loquitur enim ipse peritis viris. Dixerat nanque in primo modo, ipsum apponendũ esse in secũda ipsius cõpositionis. Si autẽ postea, scilicet in secundo modo variauit primã partem dictæ cõpositionis, secũda quidẽ remansit in suo robore. Et de hoc multa habemus exẽpla in testimoniũ. Sed ne simus prolixi, vnũ tantùm subscribemus. Vt exempli gratia: Confectio de cytoniis, bona superius declarata, post primã descriptionis positionẽ habet quidẽ multas variationes, tam primæ quàm secundæ partis ipsius cõfectionis. Et sciẽdum ꝙ quælibet cõpositio habet duas partes principales, ad minus. Ipsius igitur cõfectionis de cytoniis, prima pars principalis hęc est: Accipe carniũ cytoniorũ coctorũ in vino ℔.iij. mellis boni despumati tantundem · decoque cum facilitate. Hucusq; prima. Hinc sequitur secũda: Et postquã coctũ fuerit, proiice super ipsum, cinnami, caryophyllorũ &c. vsque macis, ana ʒ.iiij. Et ibi est finis secũdæ. Ergo postea cùm dicit Author variãdo primã partẽ: Et quãdoq; inuitat necessitas, & coquũtur cytonia in aceto ad causas calidas. Intelligit forsan, ꝙ post bullitionẽ in aceto sint propinandæ absq; melle, & sine speciebus? Absit. Et sic de singulis quæ subscribuntur ibi: Igitur muscus est apponendus in secundo modo istius syrupi &c. Præterea animaduertendũ ꝙ nõnulli ex iunioribus (vt Quiricus de Augustis, & Paulus Suardus, & cæteri) pro illo quod legitur in ista descriptione, videlicet: Et sunt qui in iulep proiiciũt ex corticibus citri: habẽt ipsi, ex corticibus cytoniorũ. Si autẽ ab aliquo mendoso libro sic accepêre, vel quã ob causam permutauêre, nescimus. Et forsan male legentes, pro citrorũ (vt libri impressi habent) intellexerunt cytoniorũ. Nos autẽ fatemur veritatem, ꝙ in nullo tam antiquorũ, quàm impressorum libro inuenimus vt ipsi habẽt. Brasaulus quidẽ dicit posse fieri cum corticibus cytoniorũ: addẽsq; non discôuenire. Sed re vera si fuisset ita, scilicet ꝙ loco citri, legatur cytoniorũ: tota ipsa descriptio erit aliter intelligẽda. Quia clausula illa tunc nõ erit variatio cõpositionis, sed additio ad primũ ipsius syrupi modũ, scilicet quòd prope finem coctionis dicti syrupi aliqui possent addere corticũ cytoniorũ partes conuenientes. Sed non sequeretur, ꝙ ipse syrupus esset postea (vt Author dicit) delectabilis: quia cortices cytoniorũ nõ valent occultare amaritudinem corticũ citri. Ergo non est ipse syrupus tali modo conficiendus, scilicet cum corticibus cytoniorum. Postremò notandum quòd cortex citri intelligitur pars exterior lutea,

Citri cortex & caro. absq; albedine illa quæ est inter ipsum corticẽ & citri acredinem, quæ caro citri potest nuncupari. Et hoc notauimus: quia nonnulli existimant totũ ipsum citrum, præter acredinem dictam & semen, intelligi debere sub nomine corticis citri. Sed magnopere errant: quoniã sic non esset differẽtia inter citrum conditum, & ipsum syrupũ de corticibus citri.

Syrupus acetositatis citri &c. CXLI.

BI dicit Author in præsenti descriptione: Et funde super ipsum ex iuleb claro & depurato: intelligit, quòd tu debes accipere quantitatem zucchari, & dissoluere in cõpetenti aqua pura, & clarificare, ac etiã coquere ad modum iulep: quod quidem verè est iulep purum. Quia si non coquitur, non est iulep, sed aqua zucchari, quam non quærit Author: ex quo necessariò est decoquendũ. Et ex dicto iulep claro & cocto, accipias v. ℔. &c. Etiam quia si non fuisset coctum iulep, esset indeterminatum pondus quantitatis zucchari conficiendi ipsum syrupum: quia quis poterit clarificare zuccharũ cum aqua plurima, & facere iulep lentum, scilicet aquosum & crudũ, & accipiẽdo postea v. ℔. ipsius iuleb crudi & lenti, siue aquosi, non accipit debitã zucchari quantitatem ad ipsum syrupum conficiendũ. Et econtrà, aliquis potest suscipere plus, quàm fuerit necesse: quia ad clarificandum zuccharum, non indiget apponere multam aquam. Et ideò necessariò iulep est decoquendũ priùs, quàm vniatur citri acredini. Nec est dicendũ quòd Author pro v. ℔. dicti iulep, intelligat quinque libras zucchari non dissoluti, & postea dissoluendi & clarificãdi &c. quia litera patet. Etenim nõ scripsisset iuleb, si voluisset zuccharum: sufficiebat tantùm dicere: Et cum quinque ℔. zucchari fiat syrupus: vt in multis aliis descriptionibus fecit. Nam hoc est notissimum & commune, quòd omnes syrupi siue cum zuccharo, siue cum melle, vel simili conficiantur, sunt semper clarificandi &c.

De Citris.

CItra equidẽ, siue citria, id est mala medica, apud omnes ferè nationes notissima sunt. Hoc autẽ sciendum, quòd in defectu cuiuscunq; partis citri, necnon & arboris eius respectiuè, possumus vti illis quæ sunt de genere limonum. *Stammum pomum.* Etiam & pro acredine citri necessitate cogente, si non adsunt limones, acredine stummorum, quæ & poma Adam di- *Poma Adã.* cuntur, siue succo malorum aureorum, id est arantiorũ acetosorum

tosorum duntaxat, vti licebit. Quoniam dulcia arantia sunt alterius proprietatis. Et hæc omnia & similia, sub vno genere (hoc est citrangulum vulgò dictum) largo modo possunt intelligi. Acredo autem à quolibet ipsorum accipienda est cum omni diligentia. Illa videlicet, quæ libẽter & quasi sponte fluit, scilicet quæ non est mucilaginosa. Ideò non vi preli exprimẽda est, sed manibus tantùm diligẽter & cũ facilitate premenda, linteolóque non raro percolanda, postea decoquenda & purificanda &c. *Citrangulũ pomum.*

Syrupus de Acresta &c. CXLII.

De Acresta.

STE syrupus non indiget declaratione. Veruntamen de acresta aliqua paucula dicenda sunt. Ab ipsa nempe acredine quã habet, acresta nuncupatur. Per c, autem & non per g, rectius (vt putamus) scribenda est. Omnis enim vua immatura acresta dicitur. Res ipsa vbique nota. Sed accipiendus est succus acrestæ, antequã in vuam transeat, nec nimis citò post florum defluxionem, quia tunc plus habet de austeritate acerbitatis, quàm de acredinis põticitate. Succus autem ipse absolutè Græcè Omphacium dicitur, teste Galeno pluribus in locis, sed particulariter in 6. Miamyr. cap. de mediorum medicaminum compositione. Videlicet in Diamoro Hieræ Cappadocis, dicit: Vuæ immaturæ succum indito, quod omphaciũ nominatur, & alibi. Teste etiam Plinio, cum aliis pluribus. Et aduerte, quòd differt omphacium à vino omphacite. Nam vinum omphacites fit ex vua acerba in primo gradu maturationis existente: omphacium autem simpliciter succus vuæ omnino immaturæ est. Et vel sit coagulatus in sole, vel liquidus ipse succus, quo ad denominationem nihil facit: tamen hic liquidum omphacium expetitur. Sed mirati sumus de vulgari interprete libri filij Mesuę, qui capitulo de Synanchia gutturis: in Diamoron Alexãdri, authoritate Galeni, inueniens omphacium, vertit, seu vulgariter dixit, oleum omphacinum. Non enim cõuenit illi Diamori medicamini oleum omphacinum, id est oleum de oliuis immaturis. Et licet omphacium dicatur etiam de oleo olearum immaturarum: non tamen pro ipso oleo absolutè scribitur: quia simpliciter & absolutè scriptum, quasi per antonomasiam, semper intelligitur de succo vuæ immaturę, id est acrestæ. Pro pinguedine autem oleæ immaturæ præ- *Acresta vnde dicta.* *Omphaciũ absolutè.*

ponitur ei semper oleum, sic: Oleum omphaticum seu omphacinum, quòd idem est. Ponitur etiamnum hic syrupus à filio Serapionis, & ab Auicenna in propriis antidotariis.

Syrupus de granis myrti &c. CXLIII.

De Myrto.

YRTVS quidem nota est. Sed sciẽdum quòd secundum Dioscoridem, myrtus montana est melior satiua, & nigra est vtilior medicinæ, quàm candida. A differẽtia autem granorum, altera dicitur nigra, & altera alba, siue candida, scilicet quia vna fert grana nigra in maturatione ipsorũ, & altera alba. Quanuis illa quæ dicitur nigra, & folia quoq; producit nigriora, quàm alba. Et non est myrtus alba myrtus agrestis, vt vult Luminare Maius, & plures ex iunioribus, de qua postea. In initio suæ maturationis, myrti nigræ grana accipienda sunt pro huiusmodi syrupo conficiendo. Præterea sciẽdum quòd præter has, duas alias cognoscimus myrti species, quæ sunt tanquã duo extrema prædictarum, scilicet quòd vna ipsarum habet folia amplissima respectu aliarum specierum, lauro proxima, cuspidiora tamen, & arborescit magis q̃ aliæ species. In partib⁹ Taraconẽsibus hãc arborem pluribus in locis vidimus. Est etiamnum ibi & ex præfatis mediocribus, & communioribus myrti speciebus copia non parua: ex quo non potest suspicari terram illam naturaliter producere myrtum magnis foliis. Econtrà, est altera myrti species quæ in regno Neapolitano frequentius habetur. Cœpitq; Romam apportari. In viridariis suis Cardinales & nobiles, opere topiario ipsam libenter colunt. Et vulgò myrtus minuta. & myrtus gẽtilis, siue nobilis dicitur. Folia fert minima, & rotundiora, nigrioráque, buxei aspectus, sed ipsa folia sunt minora foliis buxi, ramulis multis exilibus, longis, flexibilibus, ad topia facienda perquam maximè idoneis. Ex quo Myrtus topiaria dici potest. Quæ species si taliter cultura transformantur, nescimus. Enimuero quod quælibet planta possit cultura ampliari, & nobilitari, & mitior fieri, ac luxuriari in foliis &c. negabit nemo. Sd quòd econtrà aliqua planat, & præsertim eadem possit cultiuatione reprimi, & humiliari &c. si non est ratione carens, nemo concedet. Quapropter & si non supradicta, saltem ista (quæ paruis constat foliis) necessariò est dicenda alia myrti species. Præterea est & myrtus agrestis, de qua Dioscorides

Myrtus gẽtilis seu nobilis.

Myrtus topiaria.

cap.

cap. facit, à similitudine foliorum tantùm dicta: aliter autem res est longè diuersa à myrto. Quæ myrtus agrestis aliter ruscus, & vulgò bruscus dicitur.

Syrupus Chesmes &c. CXLIIII.

DICIT Author in præsenti descriptione: Decoquantur Chesmes sicut diximus in syrupo de iuiubis, id est in iuleb iuiubino supradicto. Sed ibi sunt iuiubæ centũ, hic autem chesmes non numero, sed competenti descriptione sunt ponenda. Chesmes autem suprà iam declarauimus. Habet nanque filius Serapionis in 7 istammet descriptionem, sed loco zucchari ponit penidias.

Syrupus Albalach, uel Albelach, uel Alchelach &c. CXLV.

PER varios libros varias legimus huius syrupi intitulationes Vnde sunt qui habent albalach, & sunt qui albelach, & sunt qui alchelach, & sunt qui aliter & aliter. Veriora tamẽ vocabula (vt opinamur) sunt albalach, & albelach. Plures ex iunioribus declarant esse dactylos, cum quibus & nos cõcordamus, & addimus quòd intelligũtur immaturi dactyli. Quia balach, siue belach, sunt dactyli immaturi, vt probatur per Serapionẽ cap. de palma, dicẽtẽ: Et recẽs ex eo est immaturũ, quod est sicut acresta vuæ in cõparatione, & est balach. Et infrà cùm præcisè loquitur de fructu, ait: Et quando est viridis, est in odore similis odori cytoniorũ: & tũc nominatur bethonia: & est balach, & est plus restrictiuũ &c. Itẽ inferius: Quãdo dimittitur balach, donec fit bassa, nominatur panchiotoma &c. Al autem dictũ est suprà quid significet in his Arabicis dictionibus. In interpretationibus Bellunensis etiã legitur: Belha, sunt dactyli recẽtes crudi, magis immaturi quàm besser. Et infrà: Besser est dactylus immaturus recens. Et ex hoc probatur quòd belach, siue balach est dactylus valde immaturus, quia est immaturior besser. Igitur acerbior dactylus vocatur belha, siue belach, vel balach &c. & est valde restrictiuus. In principio autẽ maturationis, siue parũ ante maturationẽ, nominatur bassa, siue besser. Et sic melius conuenit cum ista descriptione, scilicet quòd habet esse valde immaturi: quia iste syrupus habet restringere ventrem, vt in textu apparet. In synonymis antiquis Auicennæ etiã legi- Balach.

tur: Albela, id est flores palmarũ: sed ibi putamus vel textum esse mendosum, & rectius legendum fructus palmarum; vel quia ob nimiam acerbitatem potius tribuisse eis nomen floris, quàm fructus, esse credendum. Præterea filius Serapionis in 7. habet vnum syrupum, qui in omnibus proprietatibus cõuenit cum isto filii Mesuæ. Et intitulatur, Syrupus de albella &c. Quem putamus esse malè translatũ: quia in eius descriptione legitur confusè, sic: Sumantur bellahasuen, aut mellasuce, & extrahantur nuclei eorũ &c. Multa equidem à malis interpretibus corrũpuntur & vitiantur. Sed absq; dubio aliquo iste est syrupus de dactylis immaturis. Postremo notandum, quòd vbi Author dicit in præsenti descriptione: coquantur vsq; ad consumptionem duarum partium, & fiat syrupus, sicut diximus. Intelligit, quòd tu omnia agas, sicut in syrupo chesmes immediatè supradicto. Qui syrupus chesmes sequitur regulam iuleb iuiubini: hoc excepto, scilicet quòd tu debes coquere ipsos dactylos vsq; ad consumptionẽ duarum partium. Iuiubæ autem & chesmes coquuntur vsq; ad consumptionẽ medietatis. Vt exempli gratia: Ex iuiubis quidem pro iuleb iuiubino, sumuntur centũ, & coquũtur in quatuor libris aquæ vsq; dum remaneant ℔. ij. quæ sunt duæ libræ, cum vna zucchari libra cõficiuntur &c. Ex dactylis autem secundum ipsorũ magnitudinem: quia si sunt maiores iuiubis, non centũ, sed octuaginta plus, vel minus, secundum discretionem sume, & enucleatos decoque in quatuor libris aquæ vsque dum remaneant vnciæ sexdecim, quæ sunt tertia pars quatuor librarũ, & cum libra vna zucchari confice &c. Sed insuper notandum etiã quòd hæc exempla, regulę, canones, siue modi &c. scribuntur ab authoribus pro minus peritis & nouitiis aromatariis. Discreti autẽ & experti, in huiusmodi & similibus vtũtur ratione pro lance, & plus & minus secundum rei exigentiã faciunt. Vt exempli gratia: Si in centum iuiubis decoquendis vident non sufficere quatuor aquæ libras vt optimè decoquantur, ponunt quinque, vel plus. Sic etiam & inter decoquendum esset potius diuinum, quàm humanum agnoscere determinatum punctum, vt non plus, nec minus exprimatur è decoctis iuiubis, quàm duarũ librarum quãtitas, quæ quantitas ab authore limitata posita est. Sed neque per viam ponderationis possumus scire: quia ignoratur pondus superfluitatum iuiubarum abiiciẽdarum post ipsarum decoctionem & expressionem. Et sic de singulis. Quamobrem bonus aromatarius debet semper librum

discretionis habere præ manibus, & in illo omnibus peragendis studere. Et timor Dei non recedat à corde suo: vt faciat omnia diligenti studio atque conscientia recta, vt Christianum decet. Et hæc notata, omnibus consimilibus erunt accommodanda, memoriæque tradenda.

Syrupus de papauere &c. CLXVI.

EST præsens descriptio, Syrupus de papauere simplex, & nõ cõpositus. Et est vltima descriptio syruporũ simpliciũ præsentis particulæ, & non prima sequentis, vt in impressis libris mendosè habetur. Rubrica etenim, scilicet, Hucusque scripsimus &c. Locanda est post præsentẽ descriptionem, & non antè: quia sic rectius, & sic est in omnibus exemplaribus. Nam descriptio ipsa patet quòd est simplicissima. Quid aliud habetur in ipsa, præter papauer, zuccharũ, & aquam? Et si sunt duæ papaueris species, nõ tamẽ sunt duo diuersa simplicia, sed duæ species, vnius simplicis tantum. Et quid sunt penidiæ, nisi zuccharum? Et certè si benè considератur, compositior est syrupus de corticibus citri: quia recipit & muscum, & setam tinctam in chermes, vltra citrum & zuccharũ & aquam. Et tamen cõnumeratur inter simplices. Quam ob causam ergo & iste non debet connumerari inter eos? Re vera si Author intellexisset hunc syrupum esse cõpositum, locasset ipsum infrà cũ alio syrupo de papauere, qui est cõpositus. Sed quia iudicauit ipsum simplicẽ, vt est; locauit illum cum simplicibus vltimo loco. Alium autẽ, qui est compositus, quia est ex infrigidãtibus, posuit etiã vltimo loco cũ illis qui habẽt infrigidare. Et hoc nõ casualiter, sed hac ratione fecisse putamus. Quia ipse Author in canonibus, scilicet in cap. Compingere & stupefcere &c. de vsu & propinatione narcoticorum, sic ait: At verò quando necessitas inuitat, & propriè quando omnia nõ contulerint, præsumimus super narcoticis &c. Et infrà: Verùm si excusari potest, non propinari, est melius: sed si excusari non potest, melius est vt non potui dentur: sed administrare in emplastris tantùm, est melior cura, vel saltem in suppositoriis & enematibus, si parum in emplastris cõtulerint. Et si cogeris propinare potui, fac cum timore & cautela. Et dare ea antiquiora, est minoris nocumenti &c. Et ideo posuit istos syrupos in fine aliorum respectiuè. Vt si necessitas vrgeat, tanquam ad vltimum remedium, recurratur ad ipsos. Et sic est concludendum quòd

descriptio istius syrupi est inter simplices connumeranda &c. Præterea animaduertendum quòd ista descriptio per omnes ferè impreßiones habetur mendosa ibi: videlicet vbi legitur: Zucchari albi, & penidiarũ, ana ʒ.iiij. Rectiùs ergo lege: ana ℥.iiij. sic enim est in omnibus exẽplaribus antiquis. De papauere autẽ dicetur in syrupo de papauere composito.

Hucusque scripsimus &c. CXLVII.

Ic est locus huiusce rubricæ: post cuius descriptionem à syrupo dinari incepit Author describere particulam de syrupis compositis infrigidantibus. Vnde sequitur.

Syrupus dinari: & eius interpretatio est de Bisantijs &c. CXLVIII.

Eritatem nempe inscriptionis huius syrupi (ob multorũ librorũ variationes) nõ inuenimus. Nihil tamẽ facit ad rem, quomodocunque tituletur. Hæc est enim prima descriptio syruporum compositorũ infrigidantium presentis antidotarii, in qua quidẽ descriptione aliqua sunt videnda. Et primo pro succo endiuiæ, intellige succũ cichoreæ quæ est vera endiuia. Secundò pro apio, intellige selinũ: & propriè illud quod vulgò dicitur petroselinum. Et de his alibi. Tertiò de buglossa domestica & syluestri. Omnes enim libri impreßi sic habent: Succi boraginis, aut buglossæ domesticæ, aut syluestris. Et licet posset stare, quia (vt mox dicemus) reperitur & domestica, & syluestris buglossa: & in carẽtia vnius, altera potest subministrari. Sed tamen hic per omnes antiquas descriptiones habetur simpliciter: succi boraginis, aut buglossæ. Item, vbi legitur: Et quãdoq; ad omnẽ partem succi depurati ponitur aceti boni, albi & clari pars media. Intelligit Author sub nomine succi, vniuersam succorum quantitatẽ quæ recipitur in ipsa descriptione. tanquã si diceret: si succorũ sunt libræ quatuor, appone medietatem aceti, scilicet libras duas. Præterea aduerte (sicut aliàs diximus) quòd additiones non sunt ponendæ in compositionibus, nisi medicus præcipiat, pro vsu suorum infirmorum duntaxat. Et hoc notauimus hic: quia nonnulli volunt quòd quando simpliciter petitur hic syrupus, semper debeat intelligi cum aceto. Quod est falsum; quia acetum est additio.

Buglossæ domesticæ vel syluestris loco quid subministretur.

Igitur

Igitur absolutè, sine aceto est intelligẽdus: & ita est simpliciter præparandus. Sed melius esset, si apud quemlibet aromatariũ fuissent huius descriptionis quatuor distincti syrupi: parati videlicet, Vnꝰ simplex, absq; aceto, & absq; speciebus: alius cum aceto, absq; speciebus: tertius cum speciebus, sed absq; aceto: quartus cũ aceto, & cũ speciebus. Ad minus autem quilibet aromatarius duos primos semper debet apud se habere paratos, quia sunt magis visuales. Et hoc similiter potest intelligi de omnibus illis descriptionibus quæ habent additiones, dummodo à Medicis habeantur in vsu.

De Boragine, & Buglosso domestico, & syluestri.

QVid certè sit borago vulgò dicta, à nemine priscorum describitur. Iuniorũ autem plurimi firmissimè tenent esse buglossũ antiquorũ. Et buglossum, siue (vt vulgus loquitur) buglossa, qua cõmuniter vtuntur aromatarii, ingenuè fatentur quòd sit cirsion ipsorum antiquorũ. Ad quod probandum citant in testimonium & Dioscoridem, & Pliniũ, & alios plures, De quorum iuniorum numero etiam his diebus vidimus esse Leonardum Fuchsium in suo de Stirpibus. Nos autem diligenter examinatis omniũ descriptionibus, & eorum opinionibus, quas (ne simus prolixi) studiosis relinquentes, nec buglossum antiquorum esse boraginem nostram, nec cirsion siue crission eorundem esse communẽ atq; vulgarem buglossam, breuibus (vt possibile erit) aperte ostendemus. Verba nanq; Dioscoridis tanquã fide digniora producamus in medium, vt veritas magis elucescat. Quid igitur Dioscorides libro 4. cap. 129. secũdũ Ruellii translationẽ de buglosso dicat, audiamꝰ: Buglossum, inquit, Magi &c. Romani linguam bubulam, alii libanium &c. Nascitur in campestribus & vaporosis. Iulio mense colligitur. Aiunt eã quæ tres thyrsos emittit, cũ semine & radice tritã, potãmq; contra tertianos rigores prodesse, quæ quatuor, ad quaternos. Ea in vino decoquitur. Herbã abcessibus vtilẽ esse volunt. Verbasco simile est: folium in terra sparsum, nigrius, asperum, bubulas imitãs linguas. Quod in vinum deiectum animi voluptates auget. Hæc Dioscorides. Videamus ergo nunc an omnia dicta adamussim conueniant nostrati boragini. Primò, Romani linguã bubulam? Non: sed boraginẽ vocant. Attamen de nomenclatura transeat, quia & alia plura hodierni non, vt antiqui, nominant. Nascitur in campestribus, & vaporosis? vel vt Hermolaus & Marcellus habent

Borago non est buglossum antiquorum.

habent,in sabulosis& planis locis? Borago non:sed in hortis & cultis & pinguibus locis frequẽtissimè. Et licet rarò oriatur in locis non cultis:tamen semper in solo pingui,& non sabuloso. Etenim Dioscorides cùm dicit:nascitur talibus in locis,intelligit vt in pluribus,vel copiosius. Item, Iulio mẽse colligitur? Borago autem generaliter in Italia mẽse Aprili,& rarissimè vsque ad dimidiũ mensis Maii perdurat quin siccetur tota,etiam & radix eius. Item, Verbasco simile est? Quam similitudinem habet nostra borago cum verbasco? Quia nec in caule,nec floribus,nec in semine,nec in radice est similis verbasco. Obiicias forsan,ꝙ in foliis,& de his Dioscorides intellexerit:quia sequitur: Folium in terra sparsum. O si accipias folia boraginis:& folia verbasci, quàm paruã & penè nullam similitudinẽ inter ea inuenies. Quia pro maiori parte folia verbasci sunt crispa,ita ꝙ à longe vidẽtur tãquam incisa &c. Item folium in terra sparsum. Vt plurimũ borago non expandit per terram folia,vt quilibet oculata fide videre potest in hortis &c. Plures nanq; herbas cognoscimus,quibus melius rectiusq; ipse Dioscorides poterat assimilare folia nostratis boraginis,quàm verbasco. Itẽ quod legimus,scilicet aiunt eã quæ tres thyrsos &c. Videmus enim boraginem nostram non semper tres vel quatuor tantũ caules emittere,sed plures paucioresve. Ergo illa quæ duos seu quinq;,& plures producit thyrsos,ob id quia non habet tres siue quatuor thyrsos,caret etiam & virtute sanandi tertianarios & quartanarios. Ergo virtus consistit in numero thyrsorum,& non in ipsa plãta. Quod est ridiculum. Quamuis Dioscorides nõ dicat alicuius authoritate,neq; se ipsum hoc esse expertum,sed tanquã fabulosum scripsit: Aiunt &c. Et si sit fide dignũ,patet in Plinio,q nõ buglosso,sed cynoglosso adscripsit illud. Necessariò igitur dicendum, vel Pliniũ, vel ipsum Dioscoridem errasse. Sed hæc nihil ad rem faciunt vt verũ buglossum cognoscatur. Nisi quis velit experiri dictã proprietatẽ trium & quatuor thyrsorum. Et nos quidem experiẽtiam egimus de boragine nostra: sed non inuenimus ipsam talem habere proprietatem,neque per tres,neque per quatuor thyrsos. Vnde certiores sumus,nostram boraginẽ non esse antiquorum buglossum. Præterea ipse Dioscorides capitulo de verbasco,scilicet de phlomo (quod idem est) plures verbasci species & differentias scribit. Quæ autẽ ipsarum sit habens folia buglosso similia,scilicet nostrati boragini,secundum ipsos,nec in capitulo de buglosso,nec in capit

pit

pitulo de verbaſco ſpeciatim legitur. Neque etiam per notas in ipſo capitulo de verbaſco deſcriptas talis ſimilitudo percipitur, Sed potius contrarium expreſsè probatur. Quid igitur in præfato capitulo de verbaſco: de foliis tradit Dioſcorides, audiamus: Phlomon Græci, Latini verbaſcum vocant Scilicet ille eſt q & taſſus barbaſſus hodie vulgò vocitat. Differentiam duplicē habet, nigrum & album, in quo (ſcilicet albo) maſculus & fœmina reperit. Fœminæ igitur folia ſunt braſsicæ ſimilia, piloſiora multò: latiora, & candida &c. Borago autem minimè cōuenit cum braſsica in foliis: Ergo de iſta non poteſt intelligi. Itē verbaſcum, qui mas appellatur, oblongis, albis foliis, & anguſtioribus cōſtat. Igitur ſi de fœmina non intelligitur, à fortiori nō poteſt intelligi de maſculo, qui longioribus & anguſtioribus conſtat foliis. Folia etenim boraginis ſunt ampla &c. Nigrū quoque verbaſcum dicit eſſe ſimile albo, præter nigredinem & foliorum latitudinem &c. Et ſi de hoc volūt intelligi, folia boraginis præter ſimilitudinem braſsicæ, quam haberent, neceſſario fuiſſent nigerrima: quia nigrum verbaſcū dicitur, quia nigriora altero habet folia. Et capitulo de bugloſſo dicitur, Bugloſſum habere folia nigriora foliis verbaſci &c. Borago autem non eſt tantæ nigredinis, vt dicatur nigra, quaſi in ſuperlatiuo gradu. Et per conſequens, nec de iſta ſpecie eſt intelligendum, Item ſubiungit ipſe Dioſcorides: Et ſylueſtre verbaſcū quod folia fert ſaluiæ &c. Et iſtud etiamnum eſt alienum à ſimilitudine boraginis. Itē ſubſcribit tres alias verbaſci ſpecies, duas videlicet quæ phlomides dicuntur, quæ ſunt hirſutæ, & humiles, cum rotūdis foliis: & tertiam, quæ lychnitis, & Thrialis dicitur. Quam & aſſerit habere folia terna, quaterna plurâve, craſſa, pinguia, plumoſa, apta ad lucernarum licinia conſtruenda &c. Quarum nulli competit cōparari folia boraginis. Item Dioſcorides cap. de ſymphyto altero dicit Symphytū alterum habere folia linguæ bubulæ, ſcilicet bugloſſo proxima. Borago autem non habet folia ſymphyti. Quod ſymphytum vulgò conſolida dicitur. Et hæc plāta notiſsima eſt. Ex his igitur neceſſariò concludendum eſt, bugloſſum antiquorum non eſſe noſtram vocatam boraginē. Inſuper & cirſion non eſſe noſtram vocatā bugloſſam, facillimè probatur Primū: Cùm dicit Dioſcorides. Romani vocāt ſpinā mollem &c. neq; vocatur, neque in veritate eſt ſpina mollis noſtra bugloſſa: quæ tactu & in caule, & in foliis eſt aſperrima. Itē, caulis cirſii eſt triāgulus: bugloſſa nēpe hab

Taſſus barbaſſus.

Verbaſcum albū & nigrum.

Cirſi non eſt noſtra bugloſſa.

habet caules rotundissimos. Item, extrema foliorũ cirsii acu leata, buglossæ minimè. Item, summitas caulis cirsii orbicu lata, in qua capitula sunt purpurea, quæ postea soluuntur in lanugines, siue pappos &c. Buglossa quidẽ nostra à medio caule incipit erumpere flores, & semen, ordinatè, tanquam hyoscyamus, vsq; ad summum: & neque habet capitula orbiculata, neque ipsa capitula soluuntur in pappos, vt clarè omnia videntur. Quapropter sequitur, quòd aliud est cirsium à nostra buglossa. Et certissimè est aliud, quia nos cognoscimus verum cirsium Dioscoridis. Et est ipsa planta, per quã similis cuidam plantæ, quam vulgares stoppionem vocant. Habet nanque ipsa planta, scilicet cirsiũ, folia similia herbæ linguæ hircinę vulgò dictæ, vel potius vero buglosso, vt ipse Dioscorides scripsit: sed leniora, & circuncirca ora aculeata aculeis rectis. Raro plus quàm vnũ caulem fert triangulosum, qui anguli, vti extrema foliorum, sunt & ipsi aculeati. Erigiturq; ad quinque palmorum altitudinẽ, vel circa. In cuius summitate est tãquam mappa, seu corymbus capitulorũ similiũ capitulis stoppionis dicti, oblongiorum tamen quæ similiter vt dicta stoppionis capitula soluũtur in pappos. Pluribus locis, & præcipuè montanis nascitur. Non longè ab Vrbe sæpius inuenimus &c. Restat nunc declarandum quid sit nostra borago, & quid buglossum Dioscoridis, quidve nostra buglossa. Et quæ sit buglossa domestica, & quæ syluestris. De boragine igitur nostra quid certũ scribendũ, haud in præsentiarũ habemus. Coniectam⁹ tamen inter buglossi species rectè connumerari posse. Non est enim ipsa reiicienda herba. Olus nempe gratissimũ crudum coctũq; estur. Ioannes Iacobus de Manliis in syrupo Sabor Regis tenet, quòd borago sit buglossa syluestris. Et certè non bene. Si autem dixisset boraginem esse buglossam domesticã, fuisset minùs dissonũ & magis credibile, quãuis neutra ipsarũ sit. Buglossum autẽ Dioscoridis, non esse buglossam nostrã firmissimè astruim⁹. Sed illã buglossam esse indubiè tenem⁹, quam paucis antè annis in Hispaniis inuenimus, scilicet in Regno Galitiæ, & propriè in ciuitate Cõpostellæ, vbi largius prouenit: qua quidẽ incolæ illius regionis quasi frequenter pascunt boues suos, quia boues libentissimè eã comedũt, ob quã causam potius q̃ à similitudine putamus eã vocari bouis linguam: quasi, quia tanquam lingua frequenter sit in ore bouino. Semen ex ipsis collegimus, qđ postea Romæ in nostro Aræ cęli horticello seuimus, & adhuc

huc habemus plures plantas,& ex eis etiam nonnullis viris & Medicis dedimus,quia in partibus nostris alias non vidimus. Iam perscrutati sumus eam,& in omnibus cõuenit descriptioni Dioscoridis de buglosso: prxterquã quod nõ sumus vsq; nũc experti illud quod legitur de tribus & quatuor thyrsis eius. Quodquidem(vt diximus)fabulosum esse putamus. Ipsa etenim planta non seritur in illis partibus Galitiæ: sed spõte in sabulosis,ac etiam in parietibus vetustis prouenit. Folia habet notiori verbasco simillima,longiora quàm borago, asperitate simili,imò ita ipsa folia proxima sunt symphyti foliis,quòd aliquãdo decepti sumus in ipsis plãtis,in nostro horto,scilicet quòd natum symphytum prope ipsam buglossam non agnouimus,credentes ipsum esse buglossam dictã: postquàm autem adoleuit planta,caulis ostendit nobis rei veritatem,quia caules vtriusque non sunt similes:quoniã ipsa buglossa,siue ipsum buglossum,caules emittit plures, rotũdos cubitali & quandoque ampliori longitudine: flores producit lazulinos,paruos floribus nostrę buglossę penè similes. Semen nigrũ,radicésq; ab extrà nigras,lõgas teretes,ab intus albas,mucilaginosas,carnosas,& teneras, pollicari atq; maiori grossitudine,quæ non siccantur æstiuo calore, neq; in totum amittunt folia,sed quolibet anno efficiuntur maiores ac regerminant &c. Odor enim foliorũ,& plantæ,necnon & sapor sunt gratissimi,simillimiq; nostræ boragini. Hanc denique plantam,esse verum Dioscoridis buglossum, non contingit suspicari. Hancq; etiamnũ pro domestica buglossa accipiendam esse nõ dubitamus. Et pro syluestri illã quã cõmuniter vocamus buglossam. Et has sine dubio filiũ Mesuæ credimus intellixisse suprà in modo electuarii de psyllio,& infrà in modo secaniabin solutiõe educẽtis melancholiã:& in practica,scilicet cap. de soda frigida ab humore melancholico, videlicet in syrupo Iesui iuhæ. Et in capitulo de cura maniæ,& melancholiæ sanguineæ, scilicet in syrupo Sabor Regis Medorũ,& alibi:quibus in locis vtrãq; recipi iubet. De ipsa autẽ buglossa vulgò nota, quã buglossam syluestrẽ appellamus,similiter vt de boragine,nec potuimus inuenire apud antiquos quid in præsenti scribere debeamus. Hoc autẽ dicere non verebimur,scilicet quod si borago & buglossa domestica,scilicet buglossum Diosco. & buglossa syluestris,scilicet cõmunis & vsualis,nõ sunt eiusdẽ generis, sunt tamẽ in tãta propinquitate,quod possunt dici eiusdẽ generis & virtutis. Quapropter rectè in defectu vnius per reli-

quas supplendum est. Et quid mirum si de omnibus speciebus istius generis non scripserunt antiqui, cùm & de aliis plurimis ab eis omissis manifesta hodie habeatur notitia? Sufficit nobis, quòd tempore filij Mesuæ, & ante per plures annos de istis habebatur cognitio. Et scripserunt de ipsis plurimi (quanuis sine aliqua rei diffinitione, quid essent supple) attamen hodie & borago, & buglossa syluestris notissimæ sunt, & buglossa domestica iam cœpit agnosci, ex quo non est necesse de eis aliter declarare.

Sermo in syrupo acetoso &c. CXLIX.

VTHOR noster antequã scriberet compositiones syruporum acetosorũ, voluit præsentis sermonis præfatiuncula mirificè cõmendare virtutes, & multiplices operationes ipsorũ. In quo quidem sermone, tanquã à minori ad maius procedens, introscripsit primã & omniũ vtiq; simplicissimam descriptionem. Sed si quæsieris, quam ob causam posuerit inter cõpositos syrupos præsentẽ simplicẽ syrupum? Respõdebimus, quòd duplici de causa hoc rectè fecisse coniectandum est. Prima, quia si scripsisset inter simplices, hîc oportebat iterũ rememorare eum, propter sermonẽ omniũ syruporũ acetosorũ, supple aceti vini. Et ex hoc animaduertendum quòd nullus suprascriptorũ syruporũ simplicium est qui acetum vini recipiat: licet sint aliqui aliter acetosissimi, vt sunt syrupus de granatis acetosis, & syrupus de acetositate citri &c. Secunda causa est: quia Author nõ tantùm intelligit simplices syrupos eos, quia pauca recipiunt simplicia: sed etiam illos qui paucas habent operationes & virtutes. Et hoc est quod in argumẽto isti⁹ distinctionis innuere voluit cùm dixit: Syruporũ alii sunt simplices, sicut species iulep, aliqui extensæ compositionis propter arduitatem & multitudinem beneficiorũ ipsorũ &c. Vnde & hunc syrupum acetosum, quamuis sit simplex: tamen propter multiplicem virtutem & operationẽ beneficiorum eius rectè Author inter cõpositos collocauit. Est nanq; eius descriptio clara: sed nonnulli minùs periti intelligunt illã aceti partitionẽ à cõtrario sensu, attribuẽtes illud in leui, & in forti, & in mediocri, nõ syrupo (vt decet) sed aceto, vel qualitati morbi infirmorũ recipiẽtiũ ipsum syrupũ. Authoris igitur intẽtio vera hæc est, scilicet vt sit vnũ & idem perfectũ vini acetum, albũ & clarum: ex quo tu debes tripliciter conficere syrupum

Syrupi simplices qui.

rupum acetosum simplicem. Et de facto, sicut & de iure, apud quemlibet aromatarium debet esse ipse syrupus sic tripliciter præparatus. Et hoc clarè ostēdit Auicenna in quinto canone, scilicet in modo syrupi acetosi Galeni, dicens: Et oportet vt fiat secundum omnem dispositionē &c. Et sic sunt tres distincti syrupi acetosi simplices, videlicet: Primus, qui vocatur syrupus acetosus leuis, scilicet debilis, qui debet recipere duas aceti libras. Secundus syrupus acetosus mediocris, qui tres eiusdem aceti recipiat libras. Tertius autem syrupus acetosus fortis, qui quatuor præfati aceti libras continet. Docet etenim in hoc sermone Author cōficere syrupū, & nō cognoscere infirmitatū qualitates: quodquidem est medici, & non aromatarij. Scit nempe ipse medicus (vel saltem scire debet) vnicuiq; infirmitati quid competat. Et secundum quod melius fuerit, vni leuē, alteri fortem propinare medicinam. Quapropter aromatarius & leues, & fortes, atq; mediocres tenetur medicinas apud se semper habere paratas: eas præcipuè quæ citius parari nō possunt. Vt cùm necessitas vrgeat, non patiatur infirmus detrimentū aliquod, expectando pharmacum conficiendū. Sed vbi bono modo nō possunt teneri omnia pharmaca, saltem mediocria nō dimittant. Sed de huiusmodi syrupis melius est habere duos extremos paratos, quàm mediocrē: quia ex ipsis sumendo partes, & insimul cōmiscendo, potest quis adlibitū semper mediocrē formare syrupum. Hæc autē pro ignaris tantùm voluimus nos dixisse. Præterea insuper sciendum quòd vbi Author dicit: Et funde super illud in vase lapideo &c. Monet aromatariū nō conficere ipsum syrupū: nec vllum consimilium recipiētium acetū, vel aliud acre in vase æneo, aut ferreo, vel simili. Ob id, quia omnia acria habent proprietatē abstergendi, & attrahēdi ad se ærugines metallorū &c. Et licet scribatur in vase lapideo: veruntamē similiter potest fieri in vase testeo vitreato: quia vasa lapidea nō semper de facili possunt vbiq; haberi. Postremò notandū, quòd dosis vera huius syrupi (vt in omnibus exemplaribus antiquis legitur) est ab ℥.j. vsque ad iiij. & non vsque ad iij. vt impressiones habent.

Syrupi acetosi, & similes vbi coquendi.

De Aceto.

NOn ignoratur quid sit acetum. Et licet sit pars vini, siue ex vino, attamen contrarias vino habet operationes: quia est frigidum & astrictiuum &c. Vinúmque corruptum est: nec loco vini vtendum omnino. Et ex hoc sumitur argumentum potissimū, quòd res corruptæ nō sunt administrā-

de loco incolumiū:quia iam nō habent amplius illas operationes & proprietates quas antea (cùm nō essent corruptæ) habebant. Imo in ipsarū corruptione vt plurimum amittentes suas primas virtutes, expressè (vt patet in aceto) cōtrarios sortiuntur effectus. Summa autē aceti bonitas in sui acetositate cognoscitur. Et ideo quantò acetosius, tantò melius. Scripsit enim Author: Aceti vini albi. Vini dixit ad differentiam multorum acetorum, quæ fiunt ex varijs vini generibus fructuum & pomorum, vt est acetum granatorum, & acetum cytoniorum, & similia. Sed qualiter antonomasticè per vinum absolutè, intelligitur vinum vuarum: sic & acetū simpliciter prolatum, intelligitur acetum vini vuarum. Albi autem posuit ad differentiam rubri, vel nigri &c. Vt autem album, citrinum, rubrum, vel nigrum, seu alteriusmodi reperiatur: hoc non ex se, sed ex vini qualitatibus fit. Hoc autē scire te volumus, quòd ex optimo vino fit optimum acetum, & dulce vinum citius, quàm non dulce acescit. Fit etiamnum à nonnullis arte acetum ex variis rebus, sed quod est ex vino vuæ, non est spernendum: fictitium verò ex aliena materia loco aceti vini, vsui medicinæ non est bonum.

Aceti bonitas in quo cōsideretur

Acetū absolutè.

Modus syrupi acetosi cum radicibus &c. C L.

VM dicit Author in presenti descriptione: Deinde funde super ipsum aceti boni quantitatē sufficientem iuxta modum superioris doctrinæ, dat intelligi, quòd tu etiam debes tripliciter conficere istum syrupum, sicut te docuit in superiori descriptione syrupi acetosi simplicis, scilicet quòd tu facias debilem & mediocrē, & fortem, syrupos, tribuendo debili duas, mediocri tres, & forti quatuor aceti libras &c. Præterea non vno nomine vniuersaliter in Italia vocatur hodie iste syrupus, nec vniformiter conficiunt ipsum aromatarii. Vnde sunt qui nominant ipsum syrupum de duabus radicibus: & sunt qui syrupum de duabus radicibus compositum: & sunt qui syrupum de duabus radicibus cum aceto, ad differentiam alterius qui sine aceto cōmuniter paratur. Et sunt qui vocant ipsum syrupum acetosum compositum: & syrupum compositum cum aceto &c. Conficitur autem huiusmodi syrupus, nō tripliciter (vt Author ordinauit) sed dupliciter: videlicet, cum aceto & sine aceto. Nec sic concordant inter se. Quia sunt qui plus, & sunt qui minus: & sunt qui nihil de aceto administrant. Quasi ad libitū quilibet facit. Sed scitote quòd iste syrupus quando conficitur

Syrupus cōpositus cum aceto.

citur sine aceto, non fit secundum descriptionem filij Mesuæ: quia nunquàm filius Mesuæ dixit talem syrupum conficiendũ esse absq; aceto, nec intentio eius est vt conficiatur absque eo omnino. Sed cum aceto, & tripliciter, vt diximus, &c. Confusio etenim non parua est hodie in aromatariis officinis: & non solùm de hoc, sed & de multis aliis compositionibus. Et domini Medici permittunt, non quærẽtes si cõpositiones pharmacorũ sint rectè, & debitis modis ab ipsis paratæ. Multoties certè propinatur ægrotis quod est eis expressè contrarium. Et hoc nempe ex vtrorunque incuria. Demum sciendum, quòd Brasaulus nostra ætate inter medicos celebratissimus, de radice endiuiæ, quæ legitur in præsenti descriptione: tum quia in Auicenna (nec in suo exemplari, vt ipse dicit) non habetur: tum, quia ipsa endiuiæ radix est frigida, & aliæ duæ calidæ: tum etiam, quia vulgaris ipsius nomenclatura, scilicet de duabus radicibus, quasi vbiq; profertur, dubitat an debeat esse in hac descriptione. Nos autem vel conueniat, vel non, aliis inquirẽdum dimittimus: hoc autem dicimus, quòd in vigintiquinque exẽplaribus ex pergameno inuenimus. Quapropter putamus ipsam non esse amouendam. Et si radix endiuiæ est frigida, tantò magis cõpetit huic syrupo, qui est ex infrigidantibus &c. Vocant ergo ipsum syrupũ de duabus radicibus, ex quinque calidis, quas alibi, Deo concedente, declarabimus.

Modus syrupi acetosi de succis herbarũ &c. CLI.

SCIENDVM quòd hic syrupus est idem cũ syrupo dinari cum aceto, qui suprà: sed tamen sine additione specierum. Vnde Author subticuit operationes eius, quasi remittens lectorẽ ad descriptionem præfati syrupi dinari. In hoc autem sunt differentes, scilicet quòd iste syrupus recipit minorem aceti quantitatem, quàm syrupus dinari: videlicet quòd ad tres partes, puta tres libras, syrupi dinari perfectè decocti, sine additionibus aceti & specierum, apponitur aceti boni pars vna, scilicet libra vna. Non autem est intelligendum quòd pro tribus partibus succorum, qui sunt in syrupo dinari, sit accipiẽda pars vna aceti &c. vt Nicolaus Præpositus, & Author nouarum additionũ in præsentẽ antidotariũ filii Mesuæ, declarauerunt: & consequenter permutauerunt textum & intentionem authoris præcipientis sumere tres partes syrupi, & non tres partes succorũ. Etenim ipsis exceptis,

omnes libri tam antiqui, quàm impresſi habent ſic: Recipe ſyrupi dinari partes tres, & funde ſuper ipſum aceti boni partem vnã. Et ſic debet ſtare. Et hæc eſt vera Authoris intentio, ſcilicet vt ſumãtur ſyrupi dinari ex ſuccis & zuccharo tantùm cõfecti partes tres: quibus addatur aceti boni pars vna, & decoquatur cũ facilitate, & fiat ſyrupus acetoſus &c. Et loco iſtius, ſyrupus dinari cum aceto eſt accipiẽdus: quia rectè poteſt poni alter pro altero. Sed nota, quòd iſte ſyrupus vocatur acetoſus de ſuccis herbarum: verum ſubintelligendum ſine aromatibus: quia infrà Author habet aliam deſcriptionem ſyrupi acetoſi de ſuccis herbarum cum aromatibus, de quo loco ſuo dicetur.

Syrupi dinari cũ aceto loco quid ſubminiſtretur.

Modus ſyrupi acetoſi de ſuccis fructuum, &c. CLII.

VNVM quippe generale notandũ eſt in præſenti deſcriptione pro omnibus ſimilibus accidentibus, tam põdere, quàm mẽſura: videlicet, vbi Author dicit: Et iuleb partes tres, vel plus, vel minus &c. Qua in re eſt ſciendũ ꝙ licet authores poſt ipſorum determinationem dimittant illud per plus, & per minus, ad libitũ noſtrum: veruntamen vltra partem vnam, ſcilicet mediã per plus, & mediam per minus non eſt præſumendũ. Quia tunc ageretur expreſſè cõtra ipſorũ intentionem. Nam ipſi primùm declarant intentionẽ ſuam: poſtea oſtẽdunt quòd per plus, vel per minus, poteſt illud fieri, Verbi gratia: Intentio Authoris in præſenti deſcriptione eſt, vt non ſint iuleb quatuor libræ, neq; duæ: ſed ſint tres, plus vel minus. Plus, ſcilicet nõ vltra tres partes, & dimidiã. Minus autem, id eſt non citra duas partes & dimidiã. Quia ſi quis acceperit vltra tres & ſemis, tũc accipit quatuor libras parum minus, & nõ tres parum plus. Et econtrà, ſi quis minus quàm duas & dimidiam acceperit &c.

Modus ſyrupi acetoſi de ſuccis, & aquis fructuum &c. CLIII.

PONITVR iſtamet deſcriptio: in aliquo tamen parũ differens à filio Serapionis in 7. Breuiarij, & ab Auicenna in v. cañ. ſub titulo ſyrupi de fructibus. Etiam dictus Auicen. habet ibi aliã deſcriptionẽ ſub eodẽ titulo: ſed eſt differentior quàm prima. In vtraq; tamẽ habetur zarur, ſicut in iſta deſcriptione filij Meſuæ. Itẽ ipſe Auicen. in dicto v. cañ.

ſcili

scilicet in summa secunda, tractatu sexto, habet etiamnum alium syrupũ de fructibus, qui similiter recipit zarur. In descriptione autẽ filij Serapionis, legit Zaharur. Et pręter hoc nõ est aliud declarandum in præsentis syrupi descriptione.

De Zarur, siue Zaror &c.

ZAror autem, siue Zarur, vel Zaharur: siue alzaror, vel al zarur &c. vnum & idem significãt: quod à nonnullis dicitur esse sorbum, ab aliis mespilũ, scilicet illud quod vulgò vocatur corrupto vocabulo nespilum, vel nespulũ. Cùm secundum veritatem neutrum ipsorũ sit absolutè. Sed verè est mespilum tricoccum Dioscoridis: illud videlicet mespilum, quod semicorrupto barbaro vocabulo, vulgò hodie nuncupatur Lazarolum, siue alzarolum, seruans adhuc aliquod vestigium Arabicæ nomenclaturæ. In regno Neapolitano, & in Sicilia copiosius habetur. Cœpit iam & Romam apportari: vnde pluribus Cardinalium & nobilium pomarijs, hodie non deest alzarolum. Res ipsa notiorem veritatẽ ostendit, quàm vt declarari debeat. Nam ita ad literam correspondet capitulo Dioscoridis de mespilo tricocco, quòd nec minimũ iota dissentire videtur. Et præter Dioscoridẽ, sunt & alii non paucę authoritatis, quorũ scripta illud idem probant: vt sunt Theophrastus, Plinius, Serapio, & cæteri. Et ex iunioribus, vt Manardus, Brasaulus, necnon & Pãdectarius in pluribus locis, & cæteri. Non obstante quòd capitulũ Serapionis sit inscriptum de sorba, quia fuit error interpretis. Incipit enim zaror, & sequitur capitulum Dioscoridis de mespilo tricocco quasi ad literam. Etiã ipse interpres in synonymis errauit, dicens: Zarur, id est sorbæ. Et infrà: zarore, id est sorbæ. Auicenna autẽ confundit duo capitula Dioscoridis de mespilis, in vno suo quod incipit, Zarur: quod est alzarur &c. Andreas Bellunensis etiã in suis interpretationibus, nesciens quid esset, scripsit: Zarur est species sorbæ, vel mespili &c. Sed animaduertendũ quòd sicut mespilum ęquiuocè dicitur de mespilo tricocco, & de mespilo setanio, quod mespilũ setanium, siue epimelida dictũ, est vulgare nespulũ, scilicet mespilum Italicum: de quo etiã Dioscorides scribit capitulũ immediatè post supradictum de mespilo tricocco. Sic etiã Zaror, vel zarur &c. æquiuocè dicitur de lazarolo, & de nespulo Italico vulgari noto. Quod probatur per Serapionẽ, qui in dicto capit. sub nomine zaror, scribit vtrunque. Vnde sequẽs dicit: In regionib⁹ verò Italiæ est alia species zaror, quam multi vocant epimelidam &c. Et similiter probatur

Lazarolũ.

Mespilũ æquiuocè de quibus intelligatur.

Zaror æquiuocè.

per Hali filium Abbas, qui secundo practicæ, capitulo de fructibus, vtrunque tangit, cùm dicit: Zanrum, vel zaruram, citrinum frigidũ & siccũ, & in eo ponticitas, prodest abominationi colericæ: rubeum autem maioris est in his actionis. Pro citrino autem, intellexit vulgare nespulum Italicũ. Nam clarum est, quòd quando maturatur, ad citrinitatem tendit. Pro rubeo autem, intellexit mespilum tricoccũ, scilicet lazarolũ, qui fructus cùm est maturus est tantæ rubedinis, quòd cum corallio rubro perpolito maximã habet similitudinem. Vnde zaror, vel zarur Arabicè, idem significat quod mespilum. Sed absolutè per zaror intelligitur lazarolum dictum: per mespilum autẽ, & præcipuè in Italia, absolutè, intelligitur nespulum vulgare. Michael de Capella redarguit Stephanum, zaurur, vel zaror vertisse mespilum, siue (vt ibi legitur) mespilam, asserens mespilã Arabicè, non zarur, sed gubeira vocari. Atqui vel ipse Michael errauit, vel est alia species mespilorũ, quæ (vt ipse dicit) vocatur Arabicè gubeira. Quia (vt Theophrastus libri tertii de historia plãtarum, cap. 12. & Plinius lib. xv. historiæ naturalis cap. 2. tradunt) cõstat quòd sunt tria mespilorum genera, videlicet duo præfata, & tertiũ quod cognominatur gallicum, hoc est, mespilum gallicum. Vnde potest esse quòd hoc tertium mespilum gallicum dictum, vocetur Arabicè gubeira. Veruntamẽ Stephanus non errauit. Sed an de hoc tertio Dioscorides loquatur, adhuc incompertum est nobis. His denique visis sciendum quòd pro zaror, scilicet lazarolo (saluo semper meliori iudicio) potest sumi mespilum setanium, id est nespulum vulgò notum. Et in vtriusque horum carentia si sumatur sorbum, putamus non esse malum. Sed nec mespila setania, neque sorba oportet vt sint optimè matura: quia post ipsorum maturitatem, succus nõ benè potest ex eis excipi, ob id, quia caro ipsorum efficitur sorbilis: vnde & à sorbendo (quia matura sorbentur) putamus sorba dicta. Præterea, qualiter mespila conseruentur, ac melius condiantur; & de arborum ipsorum satione &c Palladius lib. 4. optimè scribit.

Zaror absolutè. *Mespilum absolutè.* *Gubeira.* *Lazaroli loco quid sumatur.* *Sorbũ quid suppleat.*

Modus syrupi acetosi de cytonijs &c. CLIIII.

HABET filius Serapionis in 7. vnam quasi huic similem descriptionem, sed nõ recipit zuccharum. cuius titulus est, Syrupus de rob cytoniorum &c. Nihil enim aut parum differt hic syrupus à miua acetosa simplici, quæ infrà habetur

tur. Quamobrem poteſt alterum pro altero adminiſtrari. Aduertendum verò, quòd per aliquas impreſsiones præſens deſcriptio habetur mendoſa, videlicet quod vbi in illis legitur: Accipe ſucci cytoniorum acetoſorum &c. partes xx. legendum eſt rectius: partes x. vt eſt in exemplaribus & pluribus impreſsis libris. Quid autem ſit cytonium acetoſum: quære in condito de bugloſſa.

Modus ſyrupi acetoſi de pomis &c. CLV.

AVTHOR hac de cauſa (vt putamus) non locauit præſentem deſcriptionem ſyrupi acetoſi de pomis cũ duabus aliis quæ ſunt infrà: quia hic ſyrupus in omnibus ſequitur modũ ſyrupi acetoſi de cytoniis. Igitur rectè poſt illum debuit locari. Et ex hoc ſciendum, quòd poma huius ſyrupi, oportet vt ſint acetoſa: quia cytonia ſyrupi præfati de cytoniis (ad cuius imitationẽ iſte ſyrupus conficitur) ſpecificantur acetoſa. Et conſimiliter hic ſyrupus recipit acetum &c.

Modus ſyrupi acetoſi de prunis &c. CLVI.

IN præſenti deſcriptione quidem dicit Author: Accipe aquæ prunorum acetoſorum, & aquæ tamarindorum &c. Sed qualiter faciendæ ſint ipſæ aquæ, in capit. de tamarindis clarè oſtendit, ſcilicet per viam decoctionis. lege ibi. Habet enim & filius Serapionis in 7. eandem deſcriptionem, cuius eſt titulus: Syrupus ſanãs choleram citrinam &c. Auicenna quoque in. v. can. habet ipſammet deſcriptionem: ſed vitio librariorum, vel interpretis, pro prunorũ, legitur pyrorum. Bellunenſis autem emendauit, reſcribens prunorum &c. Titulus deſcriptionis Auicennæ eſt: Syrupus extinguens, & conferens ad ſitim &c. Sed tam filius Serapionis, quàm Auicenna, habet ipſam deſcriptionem ſine zuccharo, tanquam rob. Quodquidem ipſe filius Meſuæ in fine deſcriptionis notauit, dicens: Et quandoque non ponitur in eo zuccharum, & fit ſicut rob bonum & expertum. Habet etiam Auicenna aliam deſcriptionem, quæ intitulatur, Syrupus de prunis. Sed longè differt ab iſta.

De Prunis acetoſis.

DE Damaſcenis prunis, ſatis iam dictũ fuit in cõfectione de prunis. In præſenti autẽ deſcriptione, & nonnullis

aliis locis, quærit Author pruna acetosa. Quapropter sciendum quòd prunorum cùm plura sint genera, seu species, & differentiæ, aliquando propter aliquam causam magis conuenit vnū genus, seu vna species de minus electis, quàm electissima: quodquidem etiam in omni genere, sub quo diuersæ continentur species, intelligendum est. Igitur in præsenti descriptione, & similibus, pro prunis acetosis, nō sunt intelligenda pruna Damascena, licet sint meliora in genere suo. *Pruna Damascena.* Quia pruna Damascena nuncupata, non sunt acetosa, imò inter dulciora & suauiora obtinent principatum. Sed sumenda sunt ex aliis prunorum speciebus, illa videlicet, quæ *Pruna syluestria.* matura gustui acetosiora probantur. Vt sunt aliqua syluestria &c. Sed aduerte etiā quòd non debent intelligi illa pruneola syluestria Atrineæ dicta ex quibus (vt in modo confectionis iacur diximus) apud multos conficitur acacia: quia ipsa habent plus de austeritate, quàm de acetositate &c. Ex aliis autem prunis eligenda sunt: nec debēt esse optimè matura, sed in initio maturationis eorum &c.

Modus syrupi acetosi de pomis descriptione nostra &c. CLVII.

SYRVPVS iste (vt textus declarat) est ex descriptione propria ipsius filii Mesuæ. Sed vbi in ipso legitur, Aquæ rosatę: intelligitur aqua infusionis rosarū rubearum, & nō aqua ipsarum sublimata. Quoniam vt patet in descriptione Juleb rosati ex infusione rosarum, omnes operationes ipsius conueniunt huic syrupo. Veruntamen in defectu dictæ infusionis, in quibusdam compositionibus, vt in ista, potest subministrari aqua rosarū sublimata. Et hac ratione quia filius Mesuæ (vt etiā diximus in descriptione iulep alii rosarum) cùm scripsit ipsum iulep ex aqua sublimata, subiicuit virtutes & operationes ipsius, tacitè innuens nobis ipsum habere easdem operationes & virtutes quas habet iuleb ex infusione &c. Et ideò cùm legis ibi, Iuleb aliud rosarum: subintellige eiusdē operationis &c. Præterea vbi Author dicit in præsenti descriptione: Succi endiuiæ cocti & despumati: intellige, cocti vsque ad perfectam ipsius despumationē. Si autem dixisset, despumati & cocti: aliter esset intelligendum, scilicet quòd post ipsius depurationem esset decoquendus ille succus vsque ad consumptionem medietatis, seu tertiæ aut quartæ partis ad minus. Nunc autē, cocti, id est bulliti: & despumati,

id est depurati &c. Item animaduertendum quòd errore li-
brariorum, per omnes impressiones non rectè legitur in
ista descriptione:Et sunt qui condiunt cum ʒ.ij.camphoræ.
In antiquis exemplaribus autem nō ita:sed sic legitur.Et su-
per condies cum ʒ.ij.camphoræ. Et quòd sic debet stare; ra-
tio tenet: quia Author (vt præfati sumus) testatur in exor-
dio,se fuisse inuentorem istius syrupi,cùm dicit: descriptio-
ne nostra.Et ideò non competit huic descriptioni illud, sci-
licet quòd alii faciũt sic, & alii sic &c. quia nullus ante ipsum
filium Mesuæ, composuit talem syrupum. Ergo rectius est,
secundum quod legitur in dictis exemplaribus. Posset tamē
stare hoc modo(si Author scripsisset)videlicet:Et aliqui pos-
sunt condire cum ʒ.ij.camphoræ.Si placebit supple.Et tunc
esset ad libitum conficientis: nunc autem si volumus sequi
doctrinam eius, cùm conficitur iste syrupus, necessariò est
condiendus cum dictis ʒ.ij.camphoræ: quia Author præci-
pit,dicens:Et super condies &c.

De Melonibus hyemalibus.

MElonum, siue peponum, plura genera & species repe-
riuntur. Vnde ex illis aliqui dicuntur hyemales: non
quòd hyeme nascātur, sed quia sunt tardioris corruptionis:
& possunt domi incolumes seruari per totam hyemem se-
quentem,& de facto seruantur, idcirco hyemales vocantur.
Ex eo huiusmodi duas agnoscimus species. Quarũ vna, sunt
illi melones magni virides, de quibus separatim Serapio fa-
cit capitulum,quiquidem vulgò cucumeres,& anguriæ nun-
cupantur. Et à quibusdā citria aquæ, siue melones aquæ ap- *Cucume-*
pellantur.Quanuis dicta nomina,scilicet cucumeres,& an- *res.*
guriæ,magis conueniant illis cucumeribus,qui sunt longi & *Anguria*
variis modis retorti,anguium repræsentantes formam.Vn- *quid.*
de putamus angurias dici. E quibus sanè reperiuntur albi &
nigri.Et vulgariter in regno Apuliæ,absolutè cucumeri vo-
cantur.Quos etiam Serapio in capitulo de melonibus & ci-
trullis describit. Alii autem melones hyemales, sunt cytrini
coloris ab extrà:ab intus verò vtrique albi. Sed isti sunt ob-
longi,maiores citreis pomis:sapore autē inter dictos melo- *Melones*
nes magnos virides hyemales, & pepones æstiuales. Quos *Romani*
scilicet citrinos,melones Romanos Hispani vocant. Vtriq;
enim sunt frigidæ complexionis & tardioris corruptionis,
seræq; cōcoctionis &c. Vnde & de quolibet ipsorum potest
sumi aqua pro huiusmodi syrupi propinatione.Quia etiam
& cum aqua frigida pura,vt Author dicit,propinari potest.

Syrupus alius acetosus de pomis &c. CLVIII.

VLEB huius syrupi, ex pura aqua & zucchato debet fieri. Item aduertẽdum quòd in præsenti descriptione per impressos libros, est similis error qui in multis aliis, videlicet vbi legitur: Seta tincta ex chesmes. Lege ex chermes.

Modus syrupi acetosi altereniabin &c. CLIX.

LIQVI libri habent, de tereniabin. Et idem est quod altereniabin. Sed tam per impressos, quàm per manu scriptos codices, multas variationes huiusmodi vocabuli inuenimus. Ignorantia quidem peregrinarũ linguarum est causa multorum errorum, vt in multis aliis vocabulis probauimus. Quamobrem in præsenti descriptione, siue legatur tereniabin, siue terniabin (vt frequẽtius in impressis) siue taraniabin, siue alterniabin & similia, quæ idem significãt, pro mannæ specie (vt suprà declaratum est) intelligatur. Præterea qualiter sit intelligendus succus endiuiæ coctus & depuratus, mox suprà in modo syrupi acetosi de pomis descriptione nostra, declaratũ est. Et similiter aqua rosata, pro qua intelligitur infusio rosarũ. Granata muza dicuntur illa quæ sunt media inter acria & dulcia. Vbi autem dicit: Da vt suprà: subintellige cum aqua niuis, siue cum aqua frigida &c.

Granata muza.

Modus syrupi acetosi, solutione educentis choleram &c. CLX.

N præsenti nẽpe descriptione per omnes impressiones sunt duo mẽda, & quãuis parua, tamen corrigẽda. Primum videlicet vbi legitur, Succi rosarũ recẽtiũ. Rectius lege: Succi rosarum recẽtis, & nõ recẽtiũ. Alioqui frustrà poneretur dictio illa recẽtiũ. Nõ enim ex siccis rosis potest extrahi succus. In antiquis exemplaribus certè recẽtis legitur. Vnde intẽtio Authoris est, vt sit succus recẽter extractus è rosis: quia est magis solutiuus, & aptior pro huiusmodi syrupi operatione, scilicet vt soluat &c. Nã succus rosarũ, & generaliter omnes succi qui nõ cõdensantur, quãtò magis tenentur (& maximè post annũ) tãtò magis debilitãtur in operationibus suis, & corrũpũtur &c. Ex quo sequitur, ꝙ iste syrupus cõficiẽdus est tẽpore collectionis rosarũ. Et similiter omnes succi nõ condensati recẽtissimè administrandi sunt

Succorum consideratio.

præn

præmissa tamen ipsorum depuratione si indiget. Necessitate autem cogēte inter annum si defecerint compositiones, in defectu succorum recentium licet nobis vti illis, super quos iam præterierunt menses. Nec tamen vltra annum seruandi sunt huiusmodi succi, sed quolibet anno, temporibus suis excipiendi sunt &c. Item aduertendum ꝙ hic est facienda decoctio prunorum, & cæterorum simplicium, secundum artem, in sufficienti aquæ puræ quantitate, & exprimenda antequàm succus rosarum, manna, casia fistula, & zuccharum immitātur. Et fiat syrupus. In fine autem decoctionis eius, superaddantur acetum & succus granatorum acetosorū, & coquatur aliquātulùm cum facilitate: interim ponatur scāmonea, supple correcta, ligata in panno subtili &c. & persiciatur eius decoctio, semper auferendo spumam &c. Aliud mendum est vbi legitur: casiæ, absolutè, lege specificate: casię fistulæ, vt est in præfatis exemplaribus.

Syrupus conferens catarrhis &c. CLXI.

QVAMVIS ab Authore, seu ab interprete, omissa sit decoctio facienda in præsentis syrupi confectione, & in supradicta, & infrà, scilicet in syrupo de hysopo, & syrupo de prasio, & syrupo de calamēto primæ descriptionis, & syrupo de thymo, & similibus. Peritus tamen aromatarius, nullum necessarium debet omittere. Loquitur enim Author cum peritis &c. Quamobrem necessariò hîc, & in similibus, est facienda decoctio rerum aliquarum in competenti aqua, secūdum artem &c. Item nota quòd vbi legitur per impressos codices: Seminis maluæ, seminis cytoniorū ana ʒ.vj. putamus verius legendum: ana ʒ.v. quia sic est pro maiori parte in antiquis exemplaribus.

Syrupus de cannis zucchari &c. CLXII.

SCIENDVM quòd in præsenti descriptione est per omnes impresiones vnū notabile mēdū: videlicet vbi legitur, Recipe succi granatorū dulciū ℔.ij. lege rectius ℔.iiij. in veritate dicimus, quòd in nullo penitus antiquorum librorū inuenimus scriptū ℔.ij. Sed paucis duntaxat exceptis qui habēt ℔.iij. reliqui omnes habent cōcorditer ℔.iiij. Pręterea, scribitur pręsens syrupus à filio Serapionis in 7. Cuiꝰ principiū est: Syrupus qui cōfert ad tussim, & pleuresim &c. & ab Auicenna in v. can. cuius initiū est: Descriptio syrupi, qui-

qui confert ad tussim & pleuresim &c. Et vterq; habet, aquæ granatorũ dulciũ ℔.iiij.&c. vide Nicolaũ Præpositũ: quia & ipse etiam habet succi granatorum dulcium ℔.iiij. Et aduerte quòd filius Serapionis & Auicenna posuerunt aquã granatorum intelligentes sub nomine aquæ, succum quẽ postea Author noster specificatè scripsit. Quia (vt aliàs diximꝰ) aquæ antiquorum sunt succi, & decoctiones &c. & nõ aquę distillatæ. Sic etiam aqua malorum descemi, & aqua cannarum zucchari in præsenti descriptione intelliguntur succi. Mala de scemi, non de seni, suprà iam declarata sunt.

Aqua granatorum.

Aqua malorũ de scemi.

De Cannis zucchari.

CAnnæ igitur, ex quarum succo per coctionem ignis fit zuccharum arundinibus communibus similes sunt, minores tamen & intus plenæ &c. Pluribus nascuntur locis, vt in Creta, & Sicilia &c. Lusitani autem non multis antè annis, in insula Maderæ ab ipsis nouiter reperta. plantauerunt ex dictis cannis nõ modicam quantitatem: vnde nunc singulis annis ferè per totum orbem magnam distribuunt boni zucchari copiam. Aqua autem ex ipsis cannis, pro istius syrupi & similium confectione, accipienda est eo tẽpore quo aptiores sunt ad zuccharum faciendum. Et est prius bulliẽda, atque despumanda &c. Vbi autem commodius non potest haberi succus ipsarum cannarũ recens, loco eius (vt Author docet) penidiæ ponendæ sunt. Ad differẽtiam autẽ aliarum cannarum, Author addidit zucchari: ex quo rectius titulus istius syrupi est cum additione zucchari: vt in quibusdam exemplaribus inuenimus, sic videlicet: Syrupus de cannis zucchari &c.

Aqua cãnarũ zucchari quid suppleat.

Syrupus de portulaca &c. CLXIII.

T IN plurimis, per antiqua exẽplaria præsentis syrupi descriptio loquatur post syrupum de iuiubis. Sed quia hoc nihil facit ad rẽ: & quia in aliquibus, quamuis paucis exẽplaribus, hũc (quem in impressis libris) obtinet locum, noluimus ipsam aliter amouere.

De portulaca.

POrtulaca tanquam res notissima, à Dioscoride non depingitur. Quæ igitur apud nos sponte nascitur, folia habet longiora & strictiora: quæ autem seritur, foliis constat latioribus & curtioribus ad corculi effigiẽ accedẽtibus. Vnde primã (tanquã nõ satiuam, quãuis locis cultis & hortis

vt

vt plurimum oriatur) syluestrem vocamus. Secundam autẽ quia seritur, satiuam, siue domesticam dicimus. Et qualibet ipsarum indiscriminatim possumus vti. Tamen syluestris præfertur. Sed ne quis decipiatur in syluestri portúlaca, sciẽdum ꝙ apud Dioscoridẽ, portulaca syluestris, neutra istarũ intelligitur: sed est herba quæ vulgo Telephiõ dicitur. Quod nomen etiam & ipse Dioscorides posuit Quodquidem telephium, licet vocetur portulaca, à foliorũ similitudine, virtutes tamen habet portulacæ contrarias: vt in ipsius Dioscoridis volumine legi potest. Est etiãnum præter ipsam, & portulaca marina, quæ similiter ab ipso Dioscoride portulaca syluestris, & peplis vocatur. Et ista est de speciebꝰ lacticiniorum perniciosorum. Portulaca autem à Græcis Andrachnes dicitur. Tamẽ hoc vocabulum apud ipsos est æquiuocũ, siue commune ad omnes supradictas, nec non & ad alias plures herbas. Vnde (vt iam diximus) sit quilibet cautus in his & similibus vocabulis æquiuocis: quoniã pluries sub vno & eodem nomine, duæ, & quandoque plures res contrariæ ad inuicem reperiuntur. *Telephium* *Andrachnes.*

Syrupus de Violis &c. CLXIIII

EST in præsenti descriptione (licet paruus) vnꝰ error: videlicet, vbi legitur per impressos codices: Seminum cytoniorum, seminum maluæ, ana ℥.viij. lege ℥.vij. quia sic inuenimus in omnibus ferè exemplaribus antiquis quæ legimus. Modum autem accipiendi aquam siue succũ à curcubita, ponit Author suprà, scilicet in syrupo de succo cucurbitæ. Et ille modus est obseruandus. Non obstante quòd etiam è cucurbita cruda possit exprimi succus, siue aqua. Nec etiã hic (vt nõnulli putant) pro aqua cucurbitæ, est intelligẽda aqua sublimata, de qua minimè intellexit Author. Istãmet descriptionẽ authoritate Hamech: habet etiam Author in practica videlicet in sermone de aqua cicerũ, in aliquibus tamen differentem. Et in eodem sermone, authoritate Ioannitii, habet alium syrupum violatum, sed non est in vsu.

Syrupus de Iuiubis &c. CLXV.

PER omnes nanq; impressiones, in præsenti descriptione, est vnus error valde notabilis: videlicet, vbi legitur: Accipe iuiubarum ℔.x. Verissimè legendũ est: Accipe iuiubarum lx. id est 60. scilicet numero. Nonnulli ex iunioribus

ani

animaduerterunt errorem: quia x. libræ iuiubarum in quatuor libris aquæ non possunt decoqui, sed causam erroris ignorantes. Sunt qui vnũ, & sunt qui aliud, variáque exponẽtes somnia. Vnde Manardus vir eruditissimus etiã in hoc valde hallucinatus est. Etenim volens ipse emendare, maiorem commisit mendam, falsóque suspicatus errorem esse in libris aquæ, & nõ in iuiubis, declarauit nõ quatuor, sed centum aquæ libras sumendas esse. Et posito casu quòd pro decem iuiubarum libris, esset bene sumere cẽtum libras aquę: sed tanta quantitas aquæ, quam substãtiam posset accipere ex quinque drachmis violarum &c. paucis simplicibus, quæ in ista descriptione scribũtur? Et quomodo bene ad tantam aquæ quantitatem, non amplius quàm duæ libræ zucchari? Error igit' est in iuiubis: quia (vt diximus) nõ habẽt esse amplius, quàm sexaginta numero, Et sic vniformiter habent ferè cuncta exemplaria manu scripta. Causa tamen huiusmodi erroris hæc fuit. Legebatur nempe in dictis exemplaribus illa dictio sexaginta, absolutè, absque numero: vt in pluribus nos legimus: sic videlicet, Accipe iuiubarũ lx. vel sic: Accipe ex iuiubis lx. Minus periti librarii quidem imprudẽter separantes l, ab x, inter vtrunq; statuerunt punctũ, siue cõma: sic, l. x. vel sic, l: x. vt in priorib⁹ excusionib⁹ legitur. Hinc de facili successores errauerunt, intelligẽtes l. pro libris: & x. pro decem. Hinc iuniores impressores fortificantes mendam, tanquam ad clariorem intelligentiam, ad l, addiderunt ℔. sic imprimentes, ℔. x. Sed re vera (vt aliàs diximus) errores, non impressoribus librorum, sed ipsorum correctoribus imputandi sunt.

Manardi error in syrupo de Iuiubis.

De Iuiubis.

IViubarum secundum aliquos, duo reperiũtur genera, videlicet album & rubrum. Apud nos verò genus rubrũ tantùm habetur. Et licet antiquioribus (vt nonnulli astruunt) iuiubæ fuerint incognitæ, hodie tamen omnibus ferè nationibus notissimę sunt. Et vt Plin. 14. cap libri 15. naturalis historiæ refert, ante Augusti tempora iuiubæ non fuerunt in Italia. Græcè quidem, & etiam Latinè Zizipha, & sorica dicuntur. Arabicè autem (vt in Serapione legitur) Hunen, & Zusaizef (quasi zizipha) barbarè & corruptè vocantur. Arbor enim ziziphorũ, id est iuiubarum, spinosa est valde, & non multùm differt à quoddam rhamni genere. Aprili mense seritur. Plinius Author est.

Syrupus de Papauere &c. CLXVI.

DESCRIPTIO præsentis syrupi cōpositi de Papauere, posita est ab Authore vltimo loco huius primæ partis syruporū compositorum, ratione quam suprà in syrupo simplici de papauere assignauimus. Estq; in præsenti descriptione per omnes impressiones vnus maximus & pessimus error. Videlicet, vbi legitur, Recipe papaueris albi & rubei. Non enim papauer rubeum intrat præsentem compositionem. Quapropter lege rectius: Recipe papaueris albi & nigri. Quia sic est in exemplaribus antiquis. Apud nullum Authorum reperitur in huiusmodi compositionibus, vel similibus, papauer rubeum: de quo mox dicemus. Multæ nempe cōpositiones sunt positæ in isto volumine filii Mesuæ, quæ recipiunt papaueris, seu papauerum portiones: vt in practica cap. de tussi &c. In nulla tamen reperies papauer rubeum, præter hic, vbi pro nigro, non ab Authore, sed ab imperitis librariis mendosè positum est. O vtinam nō malè. Item in fine præsentis descriptionis, vbi legitur in quibusdā impressionibus: zucchari, & penidiarum ana ʒ. viij. Errore quidem posita est ibi ʒ. pro ℥. Et in nonnullis de recentioribus excusionibus peius est, ana ʒ. iiij. Lege igitur rectius, ana ℥. viij. Quia sic est secundum veritatem literæ: vt per antiqua exēplaria apertè probatur. Præterea sciendū ꝙ quando reperitur papauer, & nō specificatur de aliquo, semper de albo est intelligendum. Etiam absolutè, de aliquo specificato, semper intelligitur semen. Item sciendum quòd partes illus plantæ, è cuius capitibus est abstractū opium, sunt tanquàm semimortuæ: & per consequens, non sunt ita bonæ ad medicinæ vsum vt aliæ, à quibus non fuit opium ablatum: quæquidem semper præferendæ sunt. In necessitatibus tamē & illis vti licebit. Sed neque seritur semen dictæ plantæ quę amisit opiū quia est (vt diximus) tanquàm sine anima, & vt plurimum non oritur.

Papauer absolutè.

De omni Papauere.

PApauerū genera multa, species plures, & differētiæ plurimæ reperiūtur. Antonomasticè autē cū papauera scribūtur, albū & nigrū intelligūtur. Singulariter verò, semper albū subaudit'. Estq; inter Doctores nō parua disceptatio, super papauerū generib⁹, & ex ipsorū dictis magna oritur cōfusio. Et certè esset prolixitas magna describere tot hominū

opin

opiniones. Igitur curiosis lectoribus dimittẽtes eas, sub breuitate papauerum genera, quæ scimus, declarauimus. Nam
Papauer album. papauer album, quod Dioscorides satiuum vocat, est notissimum. Nigrum quoque, quod similiter Dioscorides in genere satiuorum enumerat, non est incognitum. E cuius succo volunt plurimi in Thebaica regione oppositũ fieri opiũ. Vnde opium Thebaicum præfertur cæteris, secundũ ipsos. Veruntamen scimus ꝙ in partibus Apuliæ & aliis locis, non ex nigris, sed ex albis faciunt: non tamen per cõtusionem capitum, sed per ipsorũ scarificationẽ lac assumunt &c. Album semper seritur apud nos: nigrũ verò raro, quia copiosè sponte nascitur. Album autẽ papauer dicitur: quia nõ solùm flos, sed & semen est ei album. Et præter istud & aliud, quod dicitur papauer spumeum, omnia alia papauerum genera, semen nigrum, vel saltem ad nigrum tendens producũt. Et nigrum (cuius meminimus) dicitur peculiariter nigrũ, ob id, quia in foliis, floribus, & cæteris partibus est reliquis nigrius &c. Quodquidẽ Dioscorides, licet ipsum in capitulo de papauere satiuo scribat: tamen syluestre papauer nominat. Cuius capita sunt in partibus nostris depressa, grossitudinẽ nucis iuglandis nunquàm aut rarissimè excedentia. Capita autem albi papaueris, sunt eis maiora valde &c. Aliud autẽ papauer, quod ipse Dioscorides eodem satiuorũ capitulo, tertio loco scribens, dicit syluestrius esse, hodierno tẽpore cõmuniter ignoratur. Est etiamnũ & papauer rubeum, quod pro nigro falsò positum erat in præsentis syrupi descriptione. Et hoc secundum aliquorum iudicium, est illud q̃d Dioscorides papauer rhoëas appellat. De quo quidem ante præfata, capitulum facit. Sed secũdum alios papauer rubeum est species anemonis. Et in hoc est magna controuersia. Quia si papauer rubeum est de genere anemonum, non poterit esse papauer rhoeas, quod scribitur à Dioscoride inter papauerũ genera, & nõ inter anemones: nec obstat quod legitur in illo cap. scilicet ipsum habere florẽ similem syluestri fremio, id est anemoni, quia similitudo non dicit proprietatẽ. Non parum interest inter proprietates anemonũ & papauerum: vnum quippe ipsorum est valde calidum, & alterum maximè frigidum &c. Et licet anemonis, siue fremii genus, teste Dioscoride, multas habeat species: non tamen per hoc est dicendum, species papauerũ esse species fremii &c. Multas & alias super hoc disputationes breuitatis causa dimittimus. Hoc vnum autẽ dicimus, quòd illud papauer rubeũ vulgò notum

Papauer rhoeas.

(quod

(quod à mulierculis hodiernis rosa canina vulgariter nuncupatur, & à nonnullis rosella, & ab aliis paparina, quasi papauerina, per syncopam dicitur) vel sit species papaueris, vel species fremij, non intrat præsentis syrupi compositionem. Præterea de corniculato papauere: tum quia est notum, tum etiam quia non intrat præsentem compositionem, non erat hîc de eo multùm dicẽdum. Sed quia authores non scribunt nisi vnam tantùm speciem papaueris ceratitis, scilicet corniculati, & nos propriis manibus nõ tantùm vnam, sed tres differentes species huiusmodi papaueris pluries collegimus, visum est nobis nõ silentio prætereundum esse. Papauer igitur corniculatum, quod Dioscorides & cæteri depingunt (vt scitur) nascitur in maritimis, florémq; fert croceum, languidum, siue (vt mauis) mellinum &c. Nos autẽ paucis ante annis cùm essemus in Hispaniis, & propriè in regnis Aragoniæ & Castellæ, nõ in maritimis, sed longè à Thalassicis litoribus per multa miliaria duas alias papaueris corniculati species inuenimus. Quarum vna simillima est præfatæ maritimæ in omnibus, & per omnia, præter in flore: quia flos est ei non croceus, sed valde rubeus, figura tamen & magnitudine non dissimili. Cornicula ad vnguem, vt Thalassicũ dictum, profert. In sapore etiam differunt: quia hoc non habet illam salsedinem, quam illud propter maris viciniratem habet. Alterius autem speciei planta tota respectiuè est minor: folia habet maximè incisa, & non ita albicantia. Flos est ei, quatuor foliorum, vt alteri, non croceus, neq; rufus, sed violaceus, simili forma vt suprà, minor tamen. Cornicula etiam fert simillima, sed valde exigua. Semina omnibus his nigra &c. Hæ quidẽ species non in litoribus maris: sed iuxta viarum semitas & circa triticeos campos, in præfatis Regnis copiosissimè proueniunt. In maiori tamen quantitate illud cum flore rubro, quàm illud cum flore violaceo. Hæc nempe scripsimus, vt lectores perscrutentur an aliquod ipsorũ per authorum libros reperiri valeat: vt habita ipsorum cognitione, sciant posteri & ipsis plantis in necessitatibus vti. De papauere autẽ spumeo, siue spumoso, haud habemus in præsentiarũ quid certius scribamus. Variæ enim sunt opiniones doctorum super hoc: nam sunt qui vnum, & sunt qui aliud esse suspicãtur. Sunt & alia diuersa quidẽ, tamen papaueri attributa, vt Nigella, scilicet melanthium, quod Romani, teste Dioscoride, papauer nigrum appellãt. Et Nenuphar, quod Pandectarius papauer palustre nominat. Et Esula, quã

Papaueris corniculati species.

iſdem Pādectarius in litera P, papauer ſpinoſum vocat. Sed nos nuſquam vidimus Eſulam ſpinoſam. Etiā & quoddam fremij genus, quod Dioſcorides à quadam ſimilitudine, papauer cognominat. Et alia plura minus neceſſaria, quæ breuitati ſtudentes dimiſimus.

Papauer fremij genus.

Iam quidem loquuti ſumus &c. CLXVII.

INC Author incipit particulam ſyruporum compoſitorum excalfaciētium. Et primò pertractat de ſyrupis, quos vocat ſecaniabin. Secaniabin autem, ſiue ſchingibin, ſiue ſquingibin, ſiue magis barbarè ſecangibin, & ſimilia, quæ per varios libros legimus, Arabicè vnum & idem ſignificant: quod eſt Latinè ſyrupus acetoſus, ſupple calidus, ſiue ex melle, ſiue ex zucch aro fiat. Græcè autem ſyrupus huiuſmodi ex melle, vocatur oxymel: ex zuccharo autem, oxyzaccharon: Oxos enim Græcè, acetum ſignificat Latinè. Et licet acetum ſit frigidum: tamen ab authore in ſyrupis calefacientibus (vt patet in præſenti particula) ſæpe perquàm optimè accommodatur, ob multos effectus operationum eius, contemperando caliditatem alicuius ſimplicis, & cætera quæ nō ſunt præſentis ſpeculationis.

Syrupus acetoſus calidus.

Sermo in aqua mellis &c. CLXVIII.

IRO quidem ſermone commendat Author ſyrupum, ſcilicet portionem aquæ mellis. Sed quare ipſe Author ſyrupū hunc omnium ſimpliciſsimum, & ſequentem, ſcilicet ſecaniabin purum, & quoſdam alios, non numerauerit inter ſimplices, ſuprà, ſcilicet in ſermone de ſyrupo acetoſo iam dictum eſt. Obiiciet forſan aliquis dicens, quòd hic ſyrupus non intelligitur ſimplex: quia (vt Author teſtatur) poteſt recipere ſpecies alephanginæ &c. Ad hoc reſpondendum quòd ſpecies illæ &c. ſunt additiones ad libitum, & huiuſmodi additiones non ſunt de eſſentia compoſitionis. Igitur (vt diximus) ſyrupus ipſe ſimpliciſsimus eſt. Species autem alephanginæ, in pilulis alephanginis declarabuntur. De melle dictum eſt ſuprà, & ſatis clarè etiamnum deſcribitur ab Authore, in iſtomet ſermone de aqua mellis. Ponit nempe Author duos modos faciendi aquam mellis: ſed neutro ipſorum communiter vtuntur Medici hac tempeſtate, in infirmorum curis.

Sermo

Sermo in Secaniabin puro &c. CLXIX.

N hoc ſecundo ſermone commendat Author ſyrupum acetoſum ſimplicem, ex melle, quem vocat Secaniabin purum: qui quidem ſyrupus hodie in aromatariis officinis cõmuniter paratur ſub nomine oxymellis ſimplicis. Et declarat Author eius ſimplicitatem, dicens: Illud (ſupple ſecaniabin) quod nos intelligimus, eſt illud cuius materia ſunt tres res, ſcilicet mel, acetum, & aqua. In proceſſu autẽ ſermonis, vbi dicit: Et quandoq; exigit diſpoſitio vt addatur ad quantitatem aceti, ſicut te ſcire fecimus in cap. de ſyrupo acetoſo. Declarat apertè, & hunc ſyrupum eſſe tripliciter parandum, ſicut & illum, ſcilicet debilem, mediocrẽ, & fortem. Sicut te ſcire fecimus, in cap. ſcilicet in ſermone de ſyrupo acetoſo. Propterea lege ibi. Et certè res foret optima, habere pręſentẽ ſyrupum, & conſimiles omnes tripliciter paratos. Et ſi aromatarij de hoc non curant, ſaltem ipſi Medici deberẽt curare, & præcipere vt fiant. Quia ad varias infirmitates nõ vnũ & idem ſemper, ſed varia ſunt adminiſtranda pharmaca.

Modus Secaniabin de radicibus &c. CLXX.

Ic præſens ſyrupus intitulatur Secaniabin de radicibus. Sed quare Authori placuerit dare ei talẽ inſcriptionẽ, cùm nõ amplius quàm duæ radices ingrediantur ipſum, nullus declarat. Nam in ſequentes ſyrupos, ſcilicet Secaniabin de cheiſim, & ſecaniabin de calamẽto, ſcilicet in quẽlibet ipſorum intrant tres radices, & tamen ab ipſo authore non intitulantur de radicibus. Et ſi non eſt, quia in præſenti ſyrupo maior quantitas ex duabus recipitur, quàm in quolibet ſequentiũ ex tribus: fatemur etiamnum & nos ignorare cauſam. Etenim in hoc ſecaniabin, ex dictis duabus radicibus quatuor vnciæ ſumũtur, ſcilicet de qualibet ipſarum vnciæ duæ, vt patet in litera: in ſequẽtibus autẽ, ex ſingulis radicibus, ſingulæ ſumũtur vnciæ: & ſic ex tribus radicibus ipſorum, tres tantùm vnciæ recipiũtur. Sunt equidẽ & in pręſenti deſcriptione duæ mendę. Prima videlicet vbi legitur ſeminis aniſi, apij, fœniculi &c. Illa dictio aniſi, in antiquis exemplaribus pro maiori parte nõ habetur, nec in vulgari impreſſione: quapropter putamus nõ eſſe admittẽdũ aniſum. Sicut enim Author poſuit primùm duas radices, ſic etiã & earundẽ

radicum duo plantarũ semina associauit, ita scribẽs: Accipe corticũ radicũ apij, & fœniculi, añ. ℥.ij. seminis apij, & fœniculi, ana ℥.j. &c. Alia menda est, vbi legitur: Aquæ ℔.xx. lege rectius: Aquæ ℔.xij. quia sic est in cũctis ferè præfatis exemplaribus, & in vulgari impressione. Pręterea vbi Author dicit: Coquatur cũ facilitate, sicut superiùs dixi. Declarat ꝙ tu debes illud dũ coquit̃, diligẽter despumare &c. Vt in sermone de secaniabin puro immediatè pręscripto, clarè notauit.

Modus Secaniabin solutione educentis phlegma &c. CLXXI.

RATIONABILITER nẽpe hoc Secaniabin potest dici additio pręcedentis: quia causa phlegmatis euacuandi, additur ad illud medulla carthami &c. Sed aduertendũ quòd Author specificauit quantitatem secaniabin de radicibus facti sumendam, scilicet circiter ℔.ij. Et si non est error, subiicuit quantitatem aliorum simplicium ad ipsas duas libras præfati secaniabin adiungendam, dimittens illud arbitrio medicorũ, plus & minus &c. Sicut in multis aliis consimilibus additionibus fecit. Et ex hoc sequitur, quòd aromatarij nõ possunt sine scitu medici huiusmodi secaniabin conficere: quia ignorant quantum ex carthamo, seu ex turbith, vel zinzibere subministrare debent &c. Sed suspicamur esse errorem in præsenti descriptione: quia in quatuor ex antiquioribus exẽplaribus inuenimus turbith, & zinzibere, cum assignato pondere, sic: videlicet, turbith, & zinziberis ana ʒ.j. De carthamo autẽ, in nullo legimus speciatim pondus. Manardus verò in huius secaniabim declaratione, testatur posse poni vsq; ad integrã libram, ex carthami medulla, & ℥.iij. turbith. Sed quomodo hoc bene posset fieri, nescimus. Quia in duabus libris secaniabin de radicibus ab authore assignatis, tanta quantitas medullæ carthami ligata in panno &c. nequaquam potest decoqui. Vix enim præfatæ duæ libræ valent madefacere libram medullæ carthami, vt quilibet experiri potest. Insuper notandũ quòd duæ libræ prædictæ accipiendæ sunt ex secaniabin de radicibus præparato crudo, & non cocto, & postea decoquendę cum medulla carthami, vel cum turbith &c. Quia si de percocto acciperetur, frustrà diceretur quod sequitur in litera, videlicet: Et suspẽde in ipso quando coquitur &c. Nisi quis vellet in ipsum decoctum superinfundere de nouo acetum & aquã, vt iterũ cum carthami

mi medulla decoquatur &c. Quod quidem licet posſit fieri, tamen non credimus eſſe de mente authoris. Et animaduerte quòd Author aſſociauit zinziber turbith: quia vt in ſuperioribus iam dictum fuit, & probatum, nunquã turbith abſque zinzibere eſt adminiſtrandum. Igitur ſi cuipiam placuerit apponere turbith, apponat etiam & zinziberis portionem. Lege de hoc in confectione electuarij Indi maioris.

Modus ſecaniabin ſolutione educentis melancholiam &c. CLXXII.

SVNT & in præſenti deſcriptione per omnes impreſsiones duo mẽda. Primum, videlicet vbi legitur chamędryos, chamępityos &c. deeſt ibi vnum ſimplex, ſcilicet aniſum. Lege verius ſic: Aniſi, chamędryos &c. Aliud mendum eſt: vbi legitur, hellebori nigri aur. iij. rectius lege aur. ij. Quia ſic vtrunq; eſt ferè in cunctis antiquis exẽplaribus. De bugloſſa autem domeſtica, & ſylueſtri, ſatis diximus in ſyrupo dinari. Et de Bedegar, lege in ſyrupo de eupatorio.

De Chamædry, ſiue Chamædreos.

CHamæ drys herba, quæ minus rectè per genitiuum ſemper Chamædreos dicitur, à Romanis, teſte Dioſcoride, triſago appellatur. Sed hodie vulgò, alij querculam minorẽ, alij chalamandrynam quaſi chamædrynam vocant. Hiſpani autem herbarij & aromatarij betonicam falsò nominant, ipſáque pro betonica falſiſsimè vtuntur. Herba ſatis nota. Folia vnà cum ſemine colligenda ſunt. Dioſcorides Author eſt. Chamædrys enim Græcè idem ſignificat, quod Latinè parua quercus. *Triſago. Quercula minor.*

De Chamæpity, ſiue Chamæpityos.

ET Chamæpitys etiam vt chamædrys, quaſi ſemper per genitiuum, per authorum volumina chamæpiteos legitur. Dioſcorides enim de chamæpity ſcribens, tres eius ſpecies notat. Apud nos autẽ duę tantùm (quę & notiores ſunt) habentur in vſu. Quæ duæ vulgò iua arterica, & iua muſcata nuncupatur. In vtraq; enim folia ſunt vt in parua pinu, vnde & nomen acceperunt. Nam chamæpitys Græcè, parua pinus interpretatur Latinè. Habent etiã odorẽ reſinoſum, ſicut eſt odor pini. Flores vtriuſque mellini &c. Quę autẽ cognominatur muſcata, vt plurimũ locis petroſis oritur. Reliqua verò, ſcilicet arterica, inter ſtipulas triticeas derelictas poſt annũ, naſci gaudet. Vtraq; indifferenter vtũtur omnes. Mu- *Iua artetica & muſcata.*

ſcata tamen (quia muſcū olet,& ſic cognominata) tanquam magis aromatica,nos potius vtimur.

Modus de Secaniabin de cheiſim &c. CLXXIII.

VARE prçſens ſecaniabin intituletur de cheiſim, quęre in ſyrupo de eupatorio. Habēt nanque mendoſe libri impreſsi in prçſenti deſcriptione ſemen fœniculi, quodquidē in antiquis exemplaribus minimè legitur. Sic ergo rectius lege: Seminis aniſi, cheiſim &c. De cheiſim autem ſiue keiſim, require in oxymelle ſquillitico. Præterea, inſuper ſuſpicamur, quòd vel incuria interpretis, vel errore priſcorū ſcriptorū &c. deſit aqua in huius ſecaniabin deſcriptione. Quia ſi Author in omnibus aliis ſecaniabin, vnà cum aceto poſuit aquam, etiā & in hoc credi poteſt non omiſiſſe. Eo maximè, quòd ipſe teſtatur in ſermone de ſecaniabin puro, principalem materiam ſecaniabin eſſe tres res, ſcilicet mel acetum, & aquā. Tanquam ſi diceret, quòd ſi vnum ex his tribus deerit, non poterit vocari ſecaniabin. Et quòd aqua non ponitur fruſtrà in huiuſmodi cōpoſitionibus, in dicto ſermone ipſe Author tres aſsignauit rationes, vt legenti patet. Quāobrem (ſaluo ſemper meliori iudicio) putamus aliquid aquæ eſſe ponendum in compoſitione iſtius ſecaniabin &c.

Modus Secaniabin de calamento &c. CLXXIIII.

NTIQVA exēplaria tripliciter variant præſentem deſcriptionē in pondere ſquinanti, videlicet quòd aliqua habent ſquinanti ʒ.ij. ſicut & omnes impreſsiones habent. Aliqua autem habent ʒ.vij. & nonnulla ʒ. viij. Et de quolibet ſunt plura, quæ in vnum conueniunt. Dimiſimus autem ſtare ʒ.ij. propter duo. Primum, quia numerus ipſorum exemplarium, quæ ſic habebant, in tribus excedebat. Secundum, quia omnia impreſſa volumina cum ipſis in hoc concordabant. Si autem alicui melius videbitur aliter, fiat quod erit melius. De calamento domeſtico autem, & ſylueſtri, dicetur in ſyrupo de calamento primæ deſcriptionis.

Syrupus acetoſus diarhodon &c. CLXXV.

ESCRIPTIO prçſentis ſyrupi per nonnullas excuſiones in vno eſt vitiata: videlicet vbi legitur: Recipe ſucci endiuiæ, apii, aniſi, ana &c. Illud aniſi quidem, à librariis additū eſt deſcriptioni: forſan ana cōuerterūt in aniſi, malè legentes,

gentes,& superaddiderũt aliud ana. Etenim in antiquis exẽplaribus nõ est,nec etiam in aliquibus impressionibus,neq; meminimus nos vsquam legisse succum anisi esse positũ ab Authoribus in pharmacorũ compositionibus. Quapropter sine eo,rectius lege: Recipe succi endiuiæ,apii,ana &c.

Syrupus acetosus de succis herbarum, cum aromatibus &c. CLXXVI.

AD differentiam alterius syrupi de succis herbarum suprascripti, addidit Author huic descriptioni,cum aromatibus. Vnde ille syrupus suprapositus titulatur acetosus de succis herbarum:sed subintelligitur sine aromatibus. Præterea sciendũ quòd præsens descriptio per cunctas impressiones reperitur cum vno mendo:sed per aliquas magis mendosas,cum tribus. Mendum igitur quod habetur vniuersaliter per omnes impressiones,necnon & per aliqua pauca minus correcta exemplaria est,quòd vbi legitur succi buglossæ ℔.ij.s.verius est legendum ℔.j.s. Reliqua verò duo menda, quæ particulariter sunt in quibusdã min⁹ correctis impressionibus,hæc videlicet sunt. Primum vbi habetur, spicæ ℥.iij. rectius lege ʒ.iij.errore quidem posita est ibi ℥.pro ʒ. Reliquum autem mendum est in fine descriptionis, vbi sine determinata quantitate legitur:Condias cum galliæ aromaticæ. Lege igitur emendatius sic: Condias cum galliæ aromaticæ ʒ.ij. Omnia nempe (vt possumus) summa diligentia,atque digna examinatione in nostro opusculo ponimus. Causa enim euitandæ prolixitatis multas rationes,ac rerum & veritatis probationes dimittimus. Buglossa autem hic, & in similibus locis in quibus absolutè legitur, semper communis & visualis est intelligenda. Item per raued simpliciter scriptum (vt hic &c.) semper intelligitur raued seni. Et est vna ex optimis rheubarbari speciebus, pro qua pone rheubarbarum electum.

Syrupus de Menta &c. CLXXVII.

PONITVR hic syrupus ab Auicẽna in quinto canone. Item, Hali Abbas quoq; in decimo practicæ habet vnũ syrupum cuius titulus est: Syrupi Romanorum assignatio &c. Qui quidem non multùm differt ab isto. De menta autem,mox in sequenti syrupo dicetur.

Syrupus de Menta inuentione nostra &c. CLXXVIII.

YRVPI præſentis deſcriptio, eſt de inuẽtione propria ipſius filii Meſuæ, vt textus declarat. Et quoniã, vt ipſe Author etiã teſtatur, iſte ſyrupus eſt excellentior priore, ideò vſus eius frequẽtatur magis. Tamen deſcriptio impreſſionũ in vno nõ cõcordat cũ exẽplariũ deſcriptione. Videlicet vbi legitur: Accipe ſucci cytoniorũ muzorũ &c. ana ℔.j.s. Exemplaria antiqua vniuerſaliter habent, ana ℔.j. Verũ nobis videtur, quòd talis quãtitas ſuccorũ, ſcilicet ana ℔.j. non bene ſufficiat ad mentæ quantitatẽ. Quamobrẽ putamus ab aliquibus peritis viris ipſam ſuccorũ ſummã nõ ſine ratione fuiſſe auctam. Vnde noluimus in hoc exẽplari ſequi: iudicantes rectius eſſe, ſecundum impreſsiones, quia forſan eſt menda in ipſis exẽplaribus, ſcilicet quòd poteſt eſſe quòd ſit in ipſis imminutum pondus ſuccorũ, vel aliquo modo aucta quãtitas mentæ: quia in vno exẽplari antiquiſsimo legitur: mẽtæ ſiccæ ℔.j. & nõ ℔.j.s. vt reliqua librorũ multitudo habet. Attamẽ hoc, cum nonnullis aliis dubiis, peritiorũ nobis iudicio referuamus. Præterea notandum in præſenti deſcriptione & ſimilibus, vbi Author dicit: Et cũ mellis, vel zucchari: ſiue cũ zucchari vel mellis &c. quòd licet dimittat illud ad conficientis arbitriũ, tamẽ quod prius ab eo deſcribitur, eſt principalius de ſua intẽtione, & ſic debet fieri. Si autẽ alicui magis placuerit, vt fiat ſibi nõ cum prima re, ſed cum ſecũda, aromatarius de licẽtia Authoris illud quicquid ſit liberè poteſt eiuſmodi cõficere. Sic etiã & in aliis rebus eſt intelligendum: quãdo duo, vel tria, vel plura ſimplicia deſcribuntur, vt vno eorũ (quod magis placuerit) accipiatur, ſemper priora deſcripta potius, quàm poſteriora ſunt de ipſius Authoris intẽtione. Itẽ vbi in fine dicit: Aromatizetur cũ gallia, & nõ ſpecificat quãtitatẽ, nec modũ, eſt notandũ. Et primo de quãtitate. Intellige cum duabus drachmis ad minus ipſius galliæ: quia eadẽ quãtitas poſita eſt ab ipſo ſuprà, ſcilicet in ſyrupo acetoſo de ſuccis herbarũ: & infrà, ſcilicet in ſyrupo de calamento ſecũdæ deſcriptionis: & in ſyrupo de thymo, & in modo conditi de bugloſſa, & in modo operationis cõditi de cytoniis, & ſimilibus. Modus autẽ aromatizandi, ſiue cõdiendi huiuſmodi & ſimiles cõpoſitiones cũ gallia, muſco, ambra, & ſimilibus, vbi ſpecialiter nõ aſsignatur, hic eſt: Accipiatur gallia, vel muſcus, vel ſimile, & ponatur ſuper bombacem, &

bombax

bombax ponatur intus caczolam stannatam perforatã. Deinde pone syrupum, vel simile coctum in colatorio satis raro, vt valeat dictus syrupus coctus paulatim, quasi guttatim transire per ipsum colatoriũ, & pone colatoriũ cum syrupo super caczolã ex directo, & subter caczolam cõstitue vas ad recipiẽdum syrupũ. Et sit inter cuspidem colatorii & caczolam spatiũ trium vel quatuor digitorũ, ita quòd fluẽs ex colatorio syrupus, cadat in galliam cõtritam, seu muscũ stantem super bombacem in caczola, ita quòd totus syrupus seu simile transeat per ipsam galliam seu muscum &c. Et sic ipse syrupus erit optimè aromatizatus, & clarus. Et hic modus est obseruãdus in miuis & similibus, scilicet in secunda aromatizatione: quia primæ species ligatæ in panno sunt bulliendæ &c. Muscus autẽ, gallia, & similia minimè, sed, vt diximus, fieri debet. Cui autem nõ placuerit hic modus, poterit ipse in fine decoctionis cum pauco ipsius decocti distemperare galliam, vel simile, & proiicere in ipsum totum &c.

De Mentha, vel Menta, & eius speciebus.

REctius putamus cum aspiratione scribi Menthã, quàm sine. Tamen communis opinio est, scribere ipsam sine aspiratione. Nihil facit ad rem, omni modo intelligitur. Plures nempe sunt eius species. Sed quando nõ speciatim scribitur, semper menta cõmunis & vsitatior, scilicet menta hortulana (quam Græci hedyosmon satiuũ nominãt) intelligitur. Et hæc notissima est. Sed scias quòd hæc duplex reperitur: vna videlicet longioribus foliis, quæ à nonnullis menta masculina vocatur: Altera verò rotundioribus foliis cõstat, quam fœmininã mentam nominant. Est præterea & menta aquatica, quæ balsamita, & sisymbriũ cognominatur, & hæc etiamnum nõ ignoratur. Pro qua lege suprà, scilicet in confectione de xylo aloes. Est etiamnũ & menta Romana, quæ à multis menta saracenica appellatur, & ab aliis lasulata dicitur, qua & in partibus Galliarũ nonnulli pro costo vtũtur, & ipsam falsò costum vocant. Et de hac iam diximus in Diacosto. Folia nempe huius mentæ, foliorũ lauri figurã habẽt, sed sunt molliora, obscura viriditate subalbicãtia, & per ora incisa sicut serra, valde amara &c. Inter species quoq; mentæ cõnumeratur & mentastrũ. Et illud est verius mentastrum, quod rotundioribus foliis cõstat, Quod autẽ folia longiora habet, potius est calamentũ fluuiale, quàm mentastrũ. Lege de hoc in Diacalamẽto. Est præterea & Melissa, quæ à nonnullis menta apum vocatur, ex eo quòd apibus ipsa maximè

Menta absolutè.

Hedyosmũ satiuum.

Mentastrũ

placet. Insuper & illa species nepetæ, quæ vulgò dicitur mentucia, ob eius vulgarem nomenclaturam, potest connumerari inter species mentæ: non obstante quòd ipsa etiã habetur in numero specierum nepetæ, & calamenti. Et de hac vide in syrupo de calamento. Lege etiã de menta in electuario de aromatibus. Arabicè aũt mẽta, Nahanaha, vel Nahanna &c. vocatur: vt est in Pandectario, & Simone Ianuensi, & primo cap. xj. tractatus primi libri Abumeron Auenzoar.

Mentucia.

Syrupus de Absynthio &c. CLXXIX.

De Absynthio.

QVOD absolutè dicitur absynthiũ, notissimũ est. Sed quia dicit Author in præsenti descriptione: Recipe absynthii Romani &c. sciẽdum quòd ferè omnes pharmacopôlæ Romæ decipiuntur, sumentes pro absynthio Romano, illud quod in parietibus vetustis derelictis ruinarum antiquæ Romæ copiosissimè oritur: de quo minimè Authores intellexerunt, quódque à peritis viris iudicatur diuersa absynthii species Et in veritate est. Quia cõstat ipsum esse foliis minutioribus, nec hyemali tempore timet frigus sicut aliud. imò in ipsis algoribus magis viret, & crescit: ecõtrà aliud in æstate magnificatur &c. Et verè prisci Authores nõ poterant loqui de dicto murorũ Vrbis: quia prioribus tẽporibus, scilicet in Roma triumphãte & ædificiis pulcherrimis florẽte, nõ erant tot murorũ ruinæ, nec Mœnia vrbis ita diruta, vt nostra ætate ipsa nimia vetustate penè consumpta videmus. Et per cõsequens nõ erat absynthiũ in ipsis: nec (vt putamus) vllum herbæ genus permisissent illi heroes prisci Romanorum patres, super ipsorũ ædificia multiplicari Quapropter absynthiũ Romanũ à filio Mesuæ, Auicẽ. & cæteris Authoribus descriptũ, nõ intelligitur supradictum murorũ Vrbis. Non obstãte quòd præfatũ murorum Vrbis nõ negetur esse Romanũ, quia omne quod nascitur Romæ, Romanũ dici negabit nemo. Vnde absynthium Romanũ duplex consideratur, scilicet præfatũ murorũ Vrbis: & aliud (de quo intellexerunt Authores) quod oritur in partibus Romæ propinquis. Et largo modo per absynthiũ Romanũ intelligitur omne illud absynthiũ, quod spõte intra Italicũ nascitur solũ. Quia vtplurimũ & Diosc. & Galen. & cæteri Authores, cùm dicũt aliquid Romanũ, intelligũt illud esse Italicũ. Vt exẽpli gratia: Apud Dioscoridẽ cum citãtur Romani, intelligũtur Latini,

Absynthij murorũ Vrbis nota.

Absynthiũ Romanum duplex.

Latini, scilicet Itali q̃ sunt veri Latini. Aliud efficaci⁹ exẽplũ: Scribitur à pluribus Authoribus & præsertim ab Auicenna, Gentiana Romana, Pæonia Romana, spica Romana, & alia plura quæ non tantũ Romæ non sunt, sed nec prope Romã ad multa miliaria nascuntur. Qua de re, talibus in locis, necessariò pro Roma, Italia, & pro Romano, Italicum intelligendũ est, Quod clarius ostendit ipse Author noster filius Mesuę, in suo de simplicib⁹, cap. de absynthio. vbi de Romano tantũ pertractãs, ait: Absynthium multiplex est. Sed illud quod intendimus nunc, est absynthium Romanũ. Electio. Melius est, quod est remotum ab odore maris, & quod oritur in terris liberis &c. Si igitur intellexisset pro absynthio Romano, illud præfatum quod nascitur in ruinis Vrbis, nõ dixisset: Melius est, quod est remotũ ab odore maris, sciens Romam nõ esse in maritimis positã. Vnde necessariũ est dicere, omne absynthiũ Italicum, etiã & quod oritur circa mare (nõ obstante ꝙ sit non bonũ) esse absynthiũ Romanũ. Et ex hoc sciendũ ꝙ istud murale, iudicio plurimorũ est malũ; quod pro certo cõpertũ est esse aliud absynthii genus: quia neq; trãsplãtatione de loco ad locũ pinguiorẽ, neq; cultura aliqua transmutatur à primo suo esse. Vnde pro absynthio Romano accipiendũ est illud quod (vt dicit Author noster) nascitur in terris liberis, habẽs folia latiora, lenia, & plana Quodq; non est ita aridum, & pluribus Italiæ locis copiosè habetur. Et hoc etiamnum à Romanis (teste Dioscoride) vocatur absynthiũ rusticũ. Et absynthium absolutè, vbiq; à Latinis appellatur, siue absynthiũ Italicũ, vt in Plinio legitur. Quod enim Plinius dixit Italicũ, Author noster & Auicenna, & cæteri Romanũ dixerũt. Illud autem murorum Vrbis supradictum, ad differentiã alterius, absynthiũ murale nuncupare quibuslibet nõ displicebit. Et sciendum ꝙ præter absynthiũ Romanum nascitur etiã in maritimis, & montibus aliud absynthiũ, quod à Dioscoride & aliis pluribus principaliter vocatur absynthiũ marinũ, & ab aliis seriphium, siue seriphũ, & absynthiũ Ponticum. Est quoq; & tertium apud Dioscoridẽ absynthiũ, quod antonomasticè vocatur sanctonicũ, seu sandonicum: quia hoc vocabulum est etiã cõmune ad omnes absynthii species, secundũ ipsum Dioscoridem, & Pliniũ, & cęteros. Sicut Sceha apud Serapionẽ. Qui Serap. omnibus absynthii specieb⁹, sceha nomẽ tribuit. Et hæ duæ vltimæ species ab antiquioribus & recentioribus ita confunduntur, quòd nemo in præsentiarum audet dicere absolutè, hoc

Absynthiũ absolutè.

Sandonicũ.

hoc est istud,& hoc est illud. Dioscorides nẽpe, & Serapio, & alii plures tres tantùm absynthii species scribunt. Auicẽna autem sex, dicẽs: Species eius quinque sunt: Tarsense, & Susi, & Nabati, & Corasceni, & Romani. Et infrà ait: Et est etiam ex speciebus sceha. Et propter hoc vocauerunt ipsum quidam sapiẽtes sceha Romanorũ &c. Vel saltẽ ponit quinque species. Quia hoc vltimum forsan non intendit absolutè esse diuersam absynthii speciem: sed quod dicitur absynthiũ Romanũ, à sapiẽtibus vocatũ esse sceha. Verba etenim ipsius ad vtrunq; sensum possunt deduci. Platearius quidẽ duas tantũ scribit absynthium habere species. Sed Simon Ianuẽsis authoritate Galeni, & ex libro antiquo de simplici medicina, enumerat quatuor. Pandectarius autẽ, præter supradicta, habet etiamnũ absynthium dulce, quod declarat esse anetum. Et sticados citrinum, dicit esse absynthium marinũ. Item apud Hali filium Abbas legitur absynthium Græcum, quod si differat à Romano, nescim⁹. Et alii alia de absynthio tradunt genera. Nos autem dimissis omnibus aliis, tanquã dubiis & incognitis, solummodo primo genere, quod est verum, notissimum & præstãtius cæteris, & pro Romano, & pro Pontico, & pro Sanctonico vtimur. Aduertendũ tamen illud quod oritur in terris non mari propinquis, esse melius marino, & montanũ est melius non montano &c. Scitote etiã ꝙ absynthium nõ est amarum per totum, sed amaritudo eius solũmodo in superficie consistit. Nam pars eius intrinseca non est amara, imò est optimi saporis cũ aliqua dulcedine, vt quilibet experiri potest sumendo cauliculos eius, & præcipuè tenellos, & dextre mundãs eos à suo cortice. Folia nanq; & cæteræ partes, non ita de facili possunt excorticari. Hinc enim est ꝙ aqua ipsi⁹ sublimata est dulcis. Postremò sciendum, ꝙ nonnulli (quamuis falsò) opinantur absynthium Sanctonicum esse plantam ferentem semen, quod vulgò semen sanctum, & sementina vocatur. Sed hoc nobis videtur impossibile: quia absynthium Sanctonicum nascitur (vt Authores tradunt) non vbique, sed in vna ciuitate Galliæ non longè ab Alpium montibus, eiusdem nominis, vnde & nomen absynthiũ Sanctonicum sibi vendicauit. Sementina autem: siue hoc semen sanctum vulgò dictũ quod aliqui etiã falsò putãt sanctum à Sanctonico dici, quódq; Venetiis nõ vili vẽditur pretio, vt scitur, Alexãdria Venetias fertur. Quapropter non potest esse absynthii Sanctonici semen. Quid autem sit, incompertum habemus. Pluries illud seuimus sed

Sticados citrinum. *Semen sanctum.* *Sementina.*

nunquam potuimus natum videre. Præterea Venetiis etiam venundatur aliud semen grossius eo, pro vermibus puerorũ, quod nõnulli asseuerãt esse semẽ Sanctonici absynthii: sed neq; de hoc adhuc potuim⁹ habere certitudinẽ quid propriè sit. Vtrũq; enim nõ potest esse. Vnde necesse habet alterũ ipsorũ esse falsum Et fortasse (vt cõiectam⁹) ꝙ neutrũ eorũ est verũ absynthii Sanctonici semẽ. Itẽ nõnulli pharmacopôlæ Romæ pro semine sancto vulgò dicto, vẽdũt semen cuiusdã plantæ similis Alexandrinæ herbæ, quam plantã scimus in partibus Apuliæ, vocari vulgariter morulam. Cuius quidem semen nunquàm fuit sanctum, neque beatum, Pro infusione vnius syrupi autem, lege in syrupo liquiritiæ.

Syrupus de Absynthio alius &c. CLXXX.

STAM secundã descriptionẽ Author noster ex quinto canone Auicennæ accepit: quia Auicẽna testatur esse suam, dicens: Syrupus de absynthio ex compositione nostra &c. Veruntamen ipsæ descriptiones, in quibusdam paucis, non conueniunt ad inuicem, Habet etiamnum ipse Auicenna, præter dictam, tres alias syruporũ absynthii descriptiones, quarum vltima similiter est de sua inuentione: sed differunt inter sese omnes. Item filius Serapionis in 7 habet syrupum de absynthio diuersum ab istis dictis. Aduerte tamen, quòd iste syrupus, respectu superioris, rectè potest dici simplex. Et quamuis sit optimus, à paucis tamen habetur in vsu.

Syrupus de Fumo terræ maior &c. CLXXXI.

ICVT præsens descriptio est vsitatior, ita & mendosior habetur per omnes impressiones. O dedecus magnum: Certè multoties stomachamur in libris tantæ authoritatis atque necessitatis (quoniã in illis de vita hominis agitur) legere, & inuenire cõpositiones vsitatiores esse mendosiores illis quæ non habentur in vsu. Sex nẽpe mendæ sunt in præsenti descriptione, secũdum duas impressiões ex quibus legimus. Secũdum alias autẽ, vbi quinque, vbi quatuor, & ad minus tres in vnaquaq; impressione legũtur. Nos autẽ breuitatis causa, dimissis quatuor minoribus, quas tantummodo in Receptario simpliciter correxim⁹, reliquas duas cõmuniores & maioris momenti annotabimus. Prima igitur mẽda quæ est per omnes impressiões Latinas, necnõ & per

quæd

quædam pauca exemplaria minus correcta(quia in duobus dũtaxat ex tot quæ vidimus legebatur)est:vbi legitur. Florũ boraginis,vel buglossæ.violarum,absynthii &c.Et per quasdam incorrectiores,peius:sic videlicet. Florum boraginis, vel buglossæ,violarũ,vel absynthii &c.Neutra quippe ipsarum disiunctiuarum legitur in antiquis exemplaribus, scilicet pro maiori parte:quia(vt diximus)in paucis minus correctis,reperitur prima disiunctiua.scilicet primũ vel.Etiam in tribus ex ipsis exemplaribus non sunt flores boraginis: & simpliciter absq; disiunctiua in illis legitur sic:Florũ buglossæ,violarũ,absynthii.&c. Quod quidẽ etiam(vt putamus) non est sine errore.In reliqua autem exemplarium multitune,ac etiam in libro de vulgari impresione,loco prioris disiunctiuæ habetur copulatiua.Vnde sequitur, quòd vtrique flores admittendi sunt.Sic enim in ipsis legitur:Florũ boraginis,& buglossę,violarũ,absynthii &c.Huiusmodi etenim est secundum veritatem.Alia autem menda,siue alius error notabilis est,vbi in dictis Latinis impresionibus legitur: Prunorum numero centum,passularum enucleatarum ℔.s. In cunctis autem præfatis exemplaribus,ac etiam & in vulgaribus libris,sic rectius habetur:Prunorum passularũ enucleatarum,ana ℔.s.Et enim centũ pruna superflua quantitas nobis videtur.Item in quatuor ex antiquioribus præfatorũ exemplarium adhuc melius sic legitur: Prunorum enucleatorum,passularum enucleatarum,ana ℔.s.Vnde sciendum, quòd pruna,dactyli,myrobalani,& similia quando ab Authoribus scribuntur taxato pondere,vt hîc,semper enucleata ponderanda sunt.Vt exempli gratia:Legimus in practica nostri Authoris,capitulo de Asthmate, videlicet in syrupo de prasio Hamech:Recipe passularũ enucleatarũ, iuiubarũ pinguiũ sine ossibus,& sebesten,ana ℥.c.Et in syrupo iuiubino eiusdem Hamech,ibidem,vbi dicit:Accipe pulpæ iuiubarum pinguium,& pulpæ sebesten,ana ℥.c.&c. Quando autẽ numero ponuntur,nõ oportet ea prius enucleari, & postea numerari:quia enucleatio ipsorum nihil facit ad computationẽ. Quã ob rẽ rectius est legere:prunorũ enucleatorum &c.Et quod dictũ est de prunis,dactylis,& similibus consimiliter idem est intelligendũ de tamarindis,de cassia fistula, & similib⁹,scilicet ꝙ prius eo modo quo fieri potest,purgãda sunt ab immunditiis & superfluitatibus suis,& postea põderãda,quãuis talia nõ possunt numero poni. Præterea animaduertendũ quòd decoctio præsentis syrupi est gradatim facien

Pruna, dactyli, & similia qualiter ponũtur pondere.

facienda, & similiter omnes aliȩ decoctiones quȩ varia recipiunt simplicia, vt superiùs iam declaratum est.

De Fumo terræ.

EXuberãtia nẽpe maxima fumi terræ, quæ vbiq; prouenit, facit ipsum hominib⁹ nõ esse ignotũ Duplex enim reperit᷑. Vn⁹ videlicet ꝓducit flores albicãtes, & vt plurimũ in sepibus oritur. Alter verò habet flores purpureos, qui est melior. Et ipse est accipiẽd⁹ ꝓ præsenti syrupo & cæteris cõpositionibus, vbi expetitur. Et semper recens est intelligẽdus nisi semẽ ipsius quæratur, quodquidem oportet vt sic siccũ.

Syrupus de Fumo terræ minor &c. CLXXXII.

VBI AVTEM per impressiones legitur: Succi fumi terræ cocti, & despumati ℔.ij. Zucchari ℔.ij. In multis exemplaribus est cum ana, qđ nobis magis placuit. Sic videlicet legitur Succi fumi terræ cocti & despumati, & zucchari, ana ℔.ij. item sciendum quòd ferè omnes aromatarii parant syrupum simplicem de fumo terræ, scilicet ex solo succo ipsius & zuccharo, quem nusquam legimus apud Authores. Vnde quando Medicus ordinat pro aliquo infirmo syrupum de fumo terræ, ipsum simplicem tribuunt: & malè faciunt: quia in non specificato semper syrupus de fumo terræ maior est intelligendus.

Syrupus Liquiritiæ &c. CLXXXIII.

AVTHOR in præfato syrupo de absynthio & in præsenti syrupo liquiritiæ, & similibus, infundit varia simplicia quæ non sunt eiusdem texturæ: deinde præcipit vt coquantur vsq; ad medietatem &c. Ibi enim non potest fieri gradatio rerũ: ergo malè: quia spica, capillus Veneris & huiusmodi similia, teste ipso Authore, non patiuntur multam decoctionem. Ad hæc dicẽdum quòd Author in huiuscemodi compositionum decoctionibus, non quærit virtutes illorũ simplicium, scilicet spicæ, capillorum Veneris, & simpliciũ explicitè sed implicitè: & ponit ea ad confortandũ & meliorandum virtutes, & operatiões aliorũ simpliciũ, quæ sunt basis & fundamentum ipsarum compositionum. Circa quæ versatur tota Authoris intentio. Vt exẽpli gratia: In prȩsenti syrupo, toto conatu quærit author magnificare & meliorem facere virtutẽ liquiritiæ: & in syrupo de absynthio, virtutem seu operationem absynthii &c. Cũ huiusmodi simplicibus,

cibus, vtputa cum ſpica & ſimilibus, & per viam decoctionis ſciens illud nō poſſe fieri, facit illud per viam infuſionis. Vnde in ipſa infuſione melioreſcunt melioranda, & recipiunt in ſe pro maiori parte virtutem reliquorum ſimplicium. Et quæ virtus priùs in ſubiecto debili ob multam decoctionē deſtruebatur, poſtea in ſubiecto forti conſeruatur &c. Quapropter non malè fit infundendo & decoquendo, vt ſcriptū eſt &c. Imò optimè agitur, & de mera Authoris intentione. Suprà autem, ſcilicet in confectione Hamech, & ſimilibus, quia Author quærit totā virtutē omnium ſimpliciū ibi exiſtentium poſt ipſorū infuſionem, præcipit vt vna bullitione tantùm bulliāt &c. Et hoc totum notatū habeas pro omnibus ſimilibus accidentibus. Præterea ſciendū quòd nonnulli iuniores è præſenti deſcriptione expungunt aquam roſaceā, quaſdā friuolas rationes expreſsè contra Authoris intētionē adducētes. Nos autē iniicimus, & conſulim⁹ vt omnes pharmacopôlæ iniiciāt. Non enim præſumēdū eſt nos doctiores & peritiores eſſe ipſo Authore. Etiā & filius Serap. in huiuſmodi ſyrupo habet aquā roſaceā. Cuius ſyrupi titulus hic eſt: Syrupus alius qui confert pectori, & mundificat canalem pulmonis &c. Ergo ponenda eſt. Sed aduerte, ꝙ nō debet eſſe aqua roſarū ſublimata, ſed aqua infuſiōis roſarū.

De Liquiritia.

Glycyrrhiza. *Radix dulcis.*

GLycyrrhiza, quæ corrupto vocabulo liquiritia dicitur, quā & multi hodie (vt etiā Dioſcorides tradit) radicem dulcem appellant, notiſsima eſt. Aliqui etenim ipſam magis barbarè vulgariter regulitiam vocant. Naſcitur in pluribus Italiæ locis. Radix tantùm in vſum medicinæ recipitur. Et ſuccus liquiritiæ ex ipſa radice extrahitur, & exiccatur, vſuíque reſeruatur. De ipſa quidem ſatis clarè ſcripſerunt Authores. Hoc tamen nō ignorandum, quòd cùm petitur radix liquiritiæ, ſemper raſa debet intelligi, licet non ſpecificetur.

Syrupus de Hyſopo &c. CLXXXIIII.

DEEST per omnes impreſsiones vnum ſimplex in præſenti deſcriptione. Hoc eſt, Radix petroſelini, quæ debet locari in primo ana cum aliis radicibus, & propriè inter fœniculi & liquiritiæ. Et rectius legendum ſic, vt eſt in omnibus exemplaribus; Recipe hyſopi ſiccæ, radicum apii, fœniculi, petroſelini, liquiritiæ &c. Præterea ſciendū quòd habet Author in practica alias varias

de hy

de hyſopo confectionum & ſyruporũ deſcriptiones,ex propria aliorúmq; inuentione:optima autẽ omnium iudicatur præſens, quapropter non immeritò eius frequentatur vſus.

De Hyſopo,& Iſopo.

VEra antiquorum hyſopus, ſiue verũ hyſopum(vtroq; enim modo dicitur)hodie ignoratur. Hæc autẽ herba, qua vtimur pro hyſopo(vt probatur per Dioſcoridẽ,& pręciſè in capitulo de chryſocome)non eſt vera ipſorum hyſopus. Quid autẽ ſit apud Dioſcoridẽ & antiquiores hoc vulgare hyſopũ,haud ſcimus.Secundũ authorẽ noſtrum autem eſt verè ſua hyſopus. Nam ipſe Author in ſuo de Simplicibus ponit duo capitula de hyſopo:& in primo capitulo,hyſopum hortenſe,quod cognominat haſce,dicit quòd eſt mater epithymi, ſcilicet thymus. Vnde & thymus apud ipſum eſt ſpecies hyſopi. In ſecundo autẽ capitulo ponit duas hyſopi ſpecies:vnam etiam hortẽſem, quam haſce aſsimilauit,id eſt thymo.Demptis quod nõ ita copioſé fruticat vt thymus, & quòd habet maiora folia,& flos eſt ei cœruleus. Hinc depingit alteram,quam dicit eſſe montanã, cuius folia ſunt copioſiora,ſed minora,& ſtipites breues &c. Et in hoc cõuenit cum Dioſcoride,ſcilicet quòd eſt duarũ ſpecierũ : hortenſis videlicet,& montana. Et hæ duæ ſpecies filij Meſuæ veriſsimè(vt diximus)ſunt iſtæ vulgares, quibus communiter vtimur,ſcilicet vna hortenſis,& altera montana.Et licet non ſit aliorũ quorundã hyſopus:veruntamẽ nõ per hoc eſt reprobanda.imò in pręſenti ſyrupo,& cęteris cõpoſitionibus noſtri Authoris, in quibus hyſopus petitur, ſua ſemper reſpectiuè, ſiue hortenſi, ſiue montana debemus vti. Et ſimiliter (vt aliàs diximus)intellige de omnibus ſimplicibus,quorum inter doctores eſt differentia,ſcilicet ꝙ cuius deſcriptio eſt diſpenſanda,ſemper ipſius ſimplicia aliis ſunt præponenda. Et aduerte ꝙ montana hortenſi eſt melior. Lege etiã de hyſopo ſuprà, ſcilicet in Triphera ſaracenica, in origani annotatione. Præterea incidenter viſum eſt nobis non ab re eſſe de Iſopo humida vulgò dicta, paucula hæc lectu digna ſubſcribere.Clarũ quippe eſt,ꝙ vocabulũ iſopi humidæ eſt deprauatũ,& ob id ſæpe cõfunduntur hyſopus herba, cum ſorde lanarum.Hyſopus enim herba ſcribenda eſt cũ aſpirationis nota in principio,ſequẽte y, & proferri debet penultima producta:quia Gręcè per ω,ſcribitur.Hodie autẽ à pluribus, cõmuni abuſione, ſcribitur & imprimitur inaſpiratè, & cũ i Latino,& profertur penultima correpta cõtra omnem ra- *Thymus hyſopi ſpecies.*

tionem. Nonnulli tamen (quod est minus malum) cum y, sine aspiratione scriptitãt. Si autem cum duplici ſſ, hyſſopus, vel cum simplici scribatur, nihil refert: vtrunq; enim reperitur apud probos authores. De consimili abusione, isopus humida scribitur, atq; profertur. Et sunt qui cum h, & sunt qui sine, & sunt qui cũ y, & sunt qui sine eo &c. Cùm verũ ipsius vocabulum sit œsypus, siue œsypũ. Vtroq; enim genere, sicut hysopus & hysopũ habetur. Vnde per œ diphthongũ scribendũ, & penultima correpta pronuntiandũ est. Vt probatur per Ouidij versum, videlicet: Oesypa quid redolẽt, quanuis mittantur Athenis. Oesypum quidẽ Græcum est, & Latinè sordem lanarũ significat. Et vt Hermolaus tradit, à Græcis primum corruptũ est hoc vocabulũ. Hinc ab Arabibus, & Latinis, magis corruptũ habetur. Vnde si nolunt immunditiem seu succiditatẽ lanæ œsypum recto vocabulo nominare, minus malũ est conuertere œ diphthongũ in i Latinũ productum, & y, in o, Latinũ supple correptũ, & scribere sine h, ad differentiã hysopi herbæ, quàm ecõtrà vtrunq; confundere. Nos igitur erroris euitandi causa, herbam (vt decet) aspiratè, & cum y, syllaba media semper producta scribi & pronuntiari curauimus. Sordem lanarum autẽ, vt diximus, per i Latinũ productũ, absq; aspiratione, & per o correptũ scribere, & pronũtiare de cætero lectores monemus. Humida quidẽ seu humidum additũ est ei (vt suspicamur) à iunioribus, dignoscẽdæ rei gratia, quãuis male: quia & in herbis etiã humiditas reperitur. Et scribẽdo (vt ipsi faciunt) hysopũ humidam, ita potest intelligi herba, sicut & lanarum sordes. Melius nẽpe esset (vt in Paulo Aegineta 17. cap. septimi libri legimus) vocare ipsam isopum liquidã, quàm humidã. Item aliqui inscij forsan, tanquã si hysopus herba nõ inueniretur virens, addiderũt ad textus aliquorũ authorũ siccam: dantes intelligere, quod ad differentiã supradictæ, quæ est immunditia lanarũ, ipsa herba semper debet nũcupari hysopus sicca. Et ꝙ huiusce rei gratia ab authore in præsenti syrupo, & alibi petatur hysopus sicca. Quod est falsum. Quia Author aliquoties petit hysopũ siccã, mẽtã siccã, & similia, ad differẽtiam mẽtę virẽtis, & hysopi virentis &c. Et quia huiusmodi herbarũ species, virentes sunt cum aliqua vẽtositate cõtraria infirmis, pro quibus talia pharmaca componuntur: ideo authores herbas ipsas siccas administrari præcipiũt. Igitur sicca hysopus, ad differẽtiã virẽtis posita est hic, & in similibus locis ab authore, & nõ respectu lanarũ immunditiæ. Testamur

Oesypum.

mur pro certo, quòd in vno Auicenna antiquissimo ex pergameno & manu scripto, quē vidimus, in canone de simplicibus, qui canon nō procedebat per literas secundū ordinem alphabeti Latini, vt impressi libri habēt, neq; in capitulo de sorde lanarū, isopus humida, neq; in capitulo de hysopo herba, hysopus sicca legebatur: sed vtrunq; absolutè. Vnde magis suspicamur esse aliquorū additiones. imò (vt melius dicamus) deprauationes. Quid autē sit sordes lanarum, scilicet isopus, siue isopum, id est œsypū, & modus colligēdi ipsum, satis clarè describitur, nō solum à Dioscoride, Serapione & cæteris, sed etiā ab ipsomet nostro Authore infrà, scilicet in distinctione de vnguentis, & emplastris. Pro œsypo, scilicet isopo ponitur medulla vituli, secundū Paulum ex Galeno. Hæc equidem voluimus dixisse pro iunioribus & minus peritis, non autem pro doctioribus & consummatis viris. *Medulla vituli quid suppleat.*

Syrupus de Prasio &c. CLXXXV.

PLVRIMI sunt errores in præsenti descriptione: sed per impressos libros subintellige semper. Et primo vbi legitur: Hysopi, capillorum Veneris, ana.℥.vj. & in nōnullis, ana.ʒ.vj. Et sequitur: Liquiritiæ ℥.j. Hic nēpe sunt duo errores. Primus, videlicet, quia liquiritia non intrat in præsentem syrupū. Secundus autē, quoniā hysopi, & capillorū Veneris, nō est ana ʒ.vj. nec ℥.vj. sed est ana ℥.j. vt probari potest per antiqua exēplaria, ac etiā per libros de vulgari impressione, & per Nicol. Prępositū, qui similiter vt dicta exēplaria habēt. Non obstante ꝙ iudicio aliquorū in tali syrupo liquiritia potius poterit prodesse, quàm obesse. Attamen quia profitemur dicere veritatē, nolumus quid nō verū describatur in nostro libello. Itē nō in cūctis, sed in aliquibus impressionibus, deest hîc, semen lini, quod debet esse in vno ana, cū semine cytoniorū. Item omnes ferè impressiones habēt mēdosè: passularū enucleatarū ℥.v. antiqua etenim exemplaria, & vulgares impressiōes, Luminare Maius, Lumē apothecariorū, & Thesaurꝰ aromatariorū cōcorditer habēt ℥.ij. & sic est verū. Nicolaus Prępositus enim in hoc cōcordauit cū impressionibus. Item aliud mendū, vbi legitur: Penidiarū ℔.ij. lege rectius, ℔.j. vt præfata exēplaria habēt. & similiter Nicol. Prępositus. Certe si fuissent ℔.ij. conclusisset Author vnico ana, & mel, & penidias. Quoniā & mellis quoq; ℔.ij. ingrediūtur. Hęc sanè erāt in pręsenti descriptione corrigē-

da. Preterea habet ipse Author tres alias syruporum de prassio descriptiones in practica, scilicet in summa de ægritudinibus pectoris & pulmonis, quæ tamen differunt ab ista.

De Prassio, seu Marrubio.

PRassium, scilicet marrubium vsuale, est notissimũ. Greci prassion vocant. Sed animaduertendũ, quòd nonnulli inscij iuniores equiuocant hæc nomina, scilicet prassium, vel prassion, siue per simplex s, prasium vel prasion (vtroque modo legitur) quod significat marrubiũ: & prasum, seu prason, quod significat porrũ: & prasinum, quod absolutè denotat viride. Quódq; ab aliquibus falsò interpretatur, flos æris. Et ob affinitatẽ ipsorum multoties errant, intelligẽdo alterum pro altero. Et quanta differẽtia sit inter ipsa, vos ipsi ô lectores iudicate: quoniã nos in re tam clara, certè veremur prolongare sermonẽ. Præterea licet prassium reperiatur plurium specierũ: hoc tamen notũ (quod vulgò marrubium dicitur) est probatissimũ, atq; optimũ prassiũ. Et hoc, quotiescunq; absolutè reperitur scriptũ in cõpositionibus, sumi debet. Quandoq; scribitur marrubium album, & hoc ad differentiam marrubij nigri, quod est Ballote.

Prassium absolutè.

Syrupus de Calamento &c. CLXXXVI.

De Calamento domestico, & syluestri.

QVAELIBET calamenti species nepeta vocatur. Græcè autẽ calamintha dicitur: vnde calamentum Latinè. Dioscorides enim tres calaminthæ species scribit. Author noster autem videtur quatuor species calamẽti tangere. Videlicet, duas in Diacalamento, scilicet calamentũ fluuiale, & montanũ: & in præsenti syrupo, & in secaniabin de calamento alias duas, scilicet calamentũ domesticũ & syluestre, siue agreste. Sed si rectè verba ipsius perpenderimus, nõ erit Author noster Diosc. cõtrarius, & tres tãtùm species erũt apud ipsum, sicut & apud Diosc. Quia calamentũ montanũ est idẽ quod domesticũ. Et hæc est prima calaminthæ species posita à Diosc. Et propriè illa est, quę vulgò dicitur mẽtucia, & nepetella, vel nepitella, vt iam diximus in Diacalamẽto. Vocatur autẽ montanũ calamentũ: quia (vt Diosc. author est) montibus familiare habet. Etenim nõ solũ in mõtibus nascitur: verumetiã & in cãpestribus & cultis locis copiosè prouenit. Ita ꝙ in quibusdã regionibus, vt in Apulia, ob sui frequẽtiã, versum est in prouerbiũ, scilicet ꝙ quãdo alicuius rei volũt

denotare abundantiam, dicunt: De hoc reperitur plus, quàm de nepeta. Vnde propter eius exuberantiã, ab Authore nõ incongruè quandoq; vocatur domesticũ, hoc est familiare, & cõmune, atq; notius calamentũ. Quòdq; multoties & in hortis reperitur. Manardus autẽ & Brasaulus super hoc syrupo declarauerunt, calamentũ domesticum esse mentã nostratẽ hortulanam: quod nobis nõ placet. Nam Author scripserat suprà syrupos de menta: ad quid igitur iterũ separatim scriberet syrupũ de menta, sub nomine calamenti? Quoniam si calamentũ domesticũ, secundũ ipsos, est menta: ita potest dici iste syrupus de menta, sicut & de calamẽto. Non enim intrat in ipsum plus de vno, quàm de altero. Sed secundũ veritatem, calamentũ domesticum non est mẽta, sed mẽtucia, scilicet nepetella. Et hoc calamentũ est notissimũ. Syluestre autem calamentũ est illa nepeta, quæ vulgò dicitur gattaria. Et hoc calamentũ secũdo loco scribitur à Dioscoride. Et quia videtur æmulari pulegium odore, ideo (vt ipse Diosc. refert) à nonnullis syluestre pulegium vocitatur. Vnde & rectè à nostro Authore vocatur syluestre calamentũ: quia vt plurimum syluestribus & asperis nascitur locis. Et de hoc atq; de fluuiali calamento (quod tenemus esse illud quod Dioscor. scribens tertio loco dicit esse simile mẽtastro) abundè suprà, scilicet in Diacalamẽto disseruimus. Lege ibi. Loco calamenti syluestris autem, secundũ Paulum, ex Galeno, mẽta potest sumi. Præterea sciendum quòd cùm Dioscor. dicat cap. de calamintha: Nepeta nascitur in cãpestribus, asperis, & aquosis. Hæc circumloquutio referri debet ad omnes tres calaminthæ species, singula singulis, videlicet campestre ad primam, asperum ad secundã, aquosum ad tertiam. Et intelligitur vt plurimum: quia etiã largo modo ipsa circumloquutio tota vnicuiq; speciei potest applicari. Et quamuis primam calaminthæ speciem dicat ipse Dioscorides esse montibus familiarem: tamen non est contradictio, quòd etiam campestribus nascatur &c. Et hæc quidem de calamento satis.

Nepeta. Gattaria.

Pulegium syluestre.

Calamenti syluestris loco quid sumatur.

Syrupus de calamento ualens &c. CLXXXVII.

EST equidem in præsenti descriptione per excusos libros vna menda. Videlicet vbi legitur: vini odoriferi ℔.iiij. in antiquis autẽ exẽplaribus pro maiori parte legitur ℔.iij. Quod putamus verius. Nam si Author voluisset dicti vini ℔.iiij. fecisset ex ipso, & ex calamenti succo vnũ ana. Præ-

terea vbi in fine huius descriptionis habetur: Et dimittatur in sole per dies 40. In quinque ex dictis exemplaribus inuenimus per dies xv. Quod enim melius iudicatum fuerit, facito. Non enim est casus multæ æstimationis, si plus vel minus, quàm 40 diebus exponatur soli. Item non ignorandum quòd quandocunque absolutè reperitur scriptum calamentum, vt in præsenti descriptione, & in syrupo de prassio, & syrupo de epithymo, & syrupo de sticados, & similibus, semper de calamento montano, vulgari, noto, scilicet de mentucia est intelligendum.

Calamentum absolutè.

Syrupus de Thymo &c. CLXXXVIII.

Nvs paruus error reperitur in præsenti descriptione per impressiones. Videlicet, vbi legitur: passularũ enucleatarum ℥.iiij.s. rectius lege ℥.iiij. In nullo quippe penitus antiquorũ exemplarium, nec in vulgari æditione, neque in aliquo iuniorum, videlicet. Nicolao Præposito, Lumine apothecariorum, Luminari Maiori, & Thesauro aromatariorum, illud dimidium legitur. Sed omnes concorditer habent absolutè ℥.iiij. Et sic est verum.

De Thymo.

Thymus, vel thymũ dicitur, res valde nota. A nostro Authore vocať Hasce, de quo facit capitulũ in suo de Simplicibus. Et ex istius plãta verũ epithymũ colligitur. Sed sciẽdum ꝙ aliqui vt Author noster, Dioscorides, Serapio & cæteri vnũ tantùm thymi genus describũt, scilicet thymũ albũ. Aliqui verò, vt Theophrastus, Plinius, & cæteri, duo ponunt genera, siue species, scilicet albũ & nigrũ. Brasaulus autẽ tria genera, seu species notat. Nos aũt vnũ duntaxat genus, quod est cõe & omnibus notissimũ, scimus. Reliqua duo ignoramus: quoniã nec ipsi qui ea describunt declarãt quæ sint, aut vbi reperiãtur. Sed quia (vt Aetius tradit) niger thymus in vsu medico reprobatur: idcirco fortasse ipsum tanquã reprobũ Dioscorides subticuit. Quia clarũ est, ꝙ albũ ponitur ad differentiam nigri vel alterius coloris. Et nos etiã nõ curemus multùm ipsum agnoscere. Satis enim est, ꝙ nobis est necessariũ scire, & perquirere. Colligitur aũt thymus cũ floribus, & siccatur in vmbra. Tradũt enim Authores semẽ thymi esse inuisibile, & ꝙ si seruntur flores thymus nascitur. Auicenna autẽ in secũdo cañ. capitulo de thymo, de eius semine tãtùm pertractat. Vnde vel thymũ apud ipsum est alia res (quoniã scribit

scribit etiamnum ipse capitulum de hasce) vel pro semine, intelligit flores: vel ipse somniabat scribẽs ea de semine thymi. Eiusdem naturæ quidẽ, & effectus sunt thymus, & thymbra, & potest poni alterum pro altero, vt Dioscorides. Paulus, & ferè omnes Authores testantur. Vnde & Macer etiam capitulo de Satureia (quæ eadem est, quæ thymbra) ait: *Thymi loco quid sumendum.*

Si desit thymus, pro thymo ponere thymbram
Præcipiunt medici: quia vis est æqua duobus.

De hasce etiam lege suprà, scilicet in Diacalamento.

Syrupus de Eupatorio &c. CLXXXIX.

T quanuis nõ omnes, plurimæ tamẽ impressiones habẽt mẽdosè in præsenti descriptione: Liquiritiæ &c. ana ℥.vj. Reliquæ autẽ impressiones, & cuncta exẽplaria &c. habẽt, ana ʒ.xvj. Et ita est verũ. Et licet ʒ.xvj. & ℥.ij. sint vnum & idem, ita quòd suprascripta inibi simplicia, scilicet radices apii, &c. & ista possent vnico ana cõcludi: tamen placuit Authori sic variare. Et ne essent duo ana similia, immediatè vnũ post alterũ, ex quo posset alicui dubitatio erroris oriri, primum posuit per ℥. secundũ per ʒ. Post hæc sciẽdum, quòd hic syrupus denominatur ab eupatorio, nõ tamen à quantitate, quia parũ ex eo recipit: nec à pretiositate, q̃a eupatoriũ vili⁹ venditur, sed ab effectu, & proprietate. Quoniã visum est ipsi Authori, ad hepatis affectus (circa cuius curationẽ versatur principaliter intentio istius syrupi) maximè valere eupatorium: & ita est. Vnde à nonnullis rectè eupatoriũ interpretatur bonum hepati. De cõsimili habetur suprà. Modus secaniabin de cheisim, vbi etiã ingreditur & eupatorium. Quod secaniabin vocauit de cheisim, & nõ de eupatorio, seu ex zinzibere, vel ex alio ipsorum quæ sunt in eodẽ ana. Neque ex aliquo superioris ana, cuius simplicia in maiori recipiuntur portione. Vocauit autem ex cheisim: quoniã probauit illud efficacissimum esse operationibus curationũ ipsius syrupi, siue (vt mauis) secaniabin. Et ob id quia secaniabin de cheisim valet oppilationibus hepatis, præcepit Author in eius compositione & eupatorium sumi. Et si aliquis (cui præfata declaratio non placebit) dixerit, quoniam Serapio authoritate Rhasis, capitulo de eupatorio dicit: Manifestum est per experientiam quòd absynthium est magis conueniens in iuuamento hepatis, quàm eupatorium: ergo ab absynthio cõueniẽtius denominaretur præsens syrupus, quàm ab *Eupatorij interpretatio.*

eupatorio. Eo maximè, quòd in maiori quantitate ingreditur absynthium in syrupum, quàm eupatorium. Dicendum, quòd hac de causa denominatur ab eupatorio, & non ab absynthio, videlicet ob differentiam aliorum syruporum de absynthio, quos iam scripserat suprà. Vel denominatur ab eupatorio, quia sic placuit Authori, & cæteris. Et similiter dicendum de præfato secaniabin de cheisim, & cæteris cõsimilibus, de quibus certa & expressa non habetur denominationis ipsorum assignandi ratio. Et animaduerte, ne omittas in decoctione istius syrupi, & similibus, facere gradationẽ simplicium, vt primò quæ maiorem coctionem sustinere possunt initiciantur &c. vt in superioribus iam declaratum est.

De Eupatorio.

Gafet quid. GAfet Arabicè, Græcè & Latinè eupatoriũ dicitur. Omne tamẽ quod prodest hepati, eupatoriũ, siue hepatoriũ (vt aliqui volũt) potest dici. Principaliter autẽ, & antonomasticè, quædã genera herbarũ eupatoria vocãtur, quoniã virtutes ipsorũ ad hepatis vitia curãda (experiẽtia teste) ab Authoribus probatæ sunt: & particulariter duas herbas habemus, quas verè per Authorum scripta esse eupatoria probamus. Vna videlicet est, quã vulgò falsissimè agrimoniã nuncupãt. Et hoc est verissimũ eupatoriũ Dioscoridis, & antiquorũ, vt patet cõsideranti ipsam herbã, & doctorũ cõferenti scriptis. Altera verò est eupatoriũ, quod scribit Author noster filius Mesuæ. Quam herbã in patrimonio Romano, nõnulli herbam S. Ioãnis appellant. Non obstante quòd aliæ & diuersæ herbæ à vulgaribus sub dicto herbæ sancti Ioannis nomine intelligãtur. Et hoc eupatoriũ nõ est ignotũ. Imò à pluribus eupatoriũ absolutè intelligitur. Sed sciendũ quòd nõ loquimur de quadã herba, quã vulgares vtplurimũ, pro eupatorio sumũt quod pseudo, seu adulterinũ eupatoriũ nos vocamus. Quam quidẽ herbã, ob id quia semper reperitur in aquosis, eupatoriũ aquaticũ nominãt. Quoniã talis herba nunquàm fuit eupatoriũ, nec species eius. Ignoratur enim & à peritis viris quid sit ipsa herba. Præterea quãuis nonnulli enixi sint aliquibus notis & signis, quibus cõueniũt inter se capitulum filii Mesuæ, & capitulum Dioscoridis de eupatorio, probare nõ esse diuersa, sed idẽ eupatoriũ esse apud filiũ Mesuæ, quod est apud Diosc. tamẽ quibusdã aliis clausulis, quibus nõ conueniunt, probatur cõtrariũ, scilicet quòd est diuersum alterum ab altero. Et maximè de amaritudine, quã scribẽs filius Mesuæ tribuit suo eupatorio. Quæ quidẽ à Dioscoride notatur:

Herba sancti Ioannis vulgaribus quæ.

tatur, nec in ipsa herba agrimonia falsò dicta (quod est verũ Dioscoridis eupatoriũ) persentitur, vt quilibet experiri põt. Et similiter de forma foliorũ &c. quę breuitatis causa studiosis dimittimus: ex quibus clarè percipitur eupatoriũ filii Mesuæ esse alienũ ab eupatorio Dioscoridis. Et vt suprà in syrupo de hysopo, & alibi diximus, semper simplicia cuiuscũq; Authoris in suis cõpositionibus dũtaxat, omnibus aliis sunt præferẽda. Vt etiã exẽpli gratia: pro cõpositionibus filii Mesuæ, in quibus recipitur eupatoriũ, cõtra aliquorũ iuniorũ opiniones, nõ est accipiẽdum eupatoriũ Dioscoridis, sed eupatorium quod scribit ipse filius Mesuæ. Et similiter pro cõpositionibus Dioscoridis, Galeni, & cæterorũ antiquorũ, nõ est sumendũ eupatoriũ filii Mesuæ, seu Auicẽnæ, sed suũ eupatoriũ, scilicet eupatoriũ ab ipsis descriptũ. Et sic de singulis. Eupatoriũ autẽ filii Mesuæ, licet sit notissimũ, pro illis tamẽ minus peritis adolescẽtioribus aromatariis, qui forsan assueti recipere suprascriptũ pseudo eupatoriũ, aquaticum nuncupatũ, nõ bene cognoscũt illud, breuiter declarabimus. Pluribus in locis nascitur. Folia fert similia cẽtaureæ minori, sicut dicit Author, sed sunt incisa vt serra. Ex vna radice plures eleuãtur surculi, in quorũ summitate sunt flores subcitrini, oblongi, in vmbella perpulchra cõpositi. Et vmbella ipsius est vt vmbella illius plantæ quæ vocatur barba Iouis, siue Iouis barba, quæ apud Diosc. Chrysocome dicitur, & vulgò etiã sticados citrinũ appellatur. Et flores istius eupatorii nõ citò marcescũt, sed diu perdurãt, nec cùm siccãtur amittunt colorẽ suum. Vnus & idẽ odor grauis est in herba, & in floribus. Tota planta amarissima est, & flos est melior pars ipsius plantæ &c. Succus ab ipsa planta excipitur, cùm est tenera, & exiccatur in sole, & vsui reseruatur &c. In defectu autem eupatorii, rectius ponitur absynthium, quàm aliud.

Barba Iouis. *Chrysocome.* *Sticados citrinum.* *Eupatorij loco quid sumendum.*

De Bedegar, & Suchaha.

VAriæ atq; diuersæ sunt iuniorũ opiniones de Bedegar, & suchaha, quas curiosis lectoribus relinquẽtes, breuiter vt poterimus, quid de huiusmodi simplicibus sentimus, subscribere nõ pigebit. Clarũ quippe est, & patet cuicũq; legenti & consideranti capitula de Bedegar & de suchaha apud Serapionẽ, quòd eadẽ sunt quę apud Dioscoridẽ Acãtha leuce, & Acantha Arabica, id est spina alba, & spina Arabica. Et aduerte ne decipiaris in Dioscoride (vt nõnulli decepti sunt) intelligẽdo leucacanthã, id est albã spinã, pro acantha leuce, id est spina alba: quoniã differt altera ab altera, & separatim

Acantha leuce. *Acantha Arabica.*

de vtraq; ipse Dioscorides capitula facit. Pro faciliori autem dictorum, scilicet bedegar, & suchaha declaratione, à posteriori incipiētes, scitote quòd suchaha, siue suchaha verissimè est planta illa quæ vulgò Carlina dicitur: quod etiā in synonymis filii Serapionis clarius percipitur, vbi legitur: Suchaha, id est herba parua, dulcis & spinosa, quæ extenditur super terrā, & facit capita grossa prope radicē, & exeunt ex ipsis capitibus flores sanguinei. Carlina huiusmodi autē notissima est. Et dicitur carlina (nescimus an fabulosè) à Carolo, siue Carlo Magno imperatore, cui tempore maximæ epidimiæ Pestis, pro salutari remedio, ab Angelo sancto (vt fertur) ostensa fuit. Vnde quamplurimi in Pestilētiali morbo vtuntur ea. Sed sciendū, quòd duplex reperitur carlina. Vna videlicet, quæ nō eleuatur à terra, sed producit caput magnū, spinosum, terræ annexum, & folia quæ similiter sunt valde spinosa, circunquaq; super terrā expansa, & flos ipsius sanguinei coloris est &c. Et hoc est suchaha præfatum. Altera verò carlina, simillima est prædictæ, præterquàm quòd eleuatur à terra in stipitibus cubitalibus, plus & minus, secūdum locorum dispositiones, & facit plura capita, quæ sunt oblonga, & non ita magna. Prima autē rarissimè producit duo capita ex vna radice. Sed generaliter vnum magnū spinosum (vt diximus) echino marino, seu echino castaneę perquàm simile. Radices vtriusq; etiā sunt simillimæ in omnibus, supple odore, sapore, lōgitudine, pollicari crassitudine &c. Excepto quòd radices illius quæ non eleuatur à terra, sunt albiores, scilicet ab extra, integræ & sanæ. Alterius autē radices, scilicet illius quæ producit stipites, & capita plura, sunt nigriores, acutioris saporis, & scissæ ab illa parte qua foliis & stipitibus cōiunguntur, in duas, aut tres, pluresve partes, scissuris magnis, ferè dimidii palmi, tanquam si studio aliquis eas gladio scidisset. Et hæc planta in nōnullis Italiæ locis, magis quàm altera, intelligitur pro carlina. Et hoc haud dubiè est bedeguar, siue bedegar, siue bedoar, & similia, vt in Auicenna & cæteris legitur. Quæquidē barbaræ voces vnum & idē significāt. Et quòd bedegar & suchaha sint eiusdem naturæ & proprietatis, nō solùm per capitula Serapionis & Dioscoridis, & cæterorū probatur, verūetiā & res ipsæ veritatē ostentāt. Nascūtur ambo mōtibus altis, & locis frigidis ac asperis. Copiosius tn̄ suchaha, quàm bedegard, sed asperioribus locis bedegard magis quàm suchaha, gaudet. Sæpius enim in vnomet colle vtrūq; reperit', vt ꝓpriis manibus pluries in mon-

Carlina.

Carlina duplex.

tibus

tibus Rheatinis & aliis locis carpsim⁹. Radices tantũ in medico recipiũtur vſu. Et rationabiliter alterũ pro altero potest ſubminiſtrari, cùm ſint eiuſdẽ naturæ &c. Prętereà ſciẽdum, quòd non ſolùm carlina (quod ſuchaha Arabicè dicitur, quod eſt acantha Arabica) in carduorũ generibus caret cauleq́; verumetiam & chamæleon albus, quem nonnulli ob id quia caule priuatur, falsò ſuſpicauere ſuchaha eſſe. Sed in veritate in partibus Aragoniæ comperimus chamæleontem albũ non eſſe ſuchaha. Contigit enim iter agentibus nobis per Aragoniã, caſu videre ſecus viam rem ſimillimam pineæ arborum, mediocri magnitudine, in terram iacentem, ſcilicet in medio vnius plantæ cardui. Eramus enim tres fratres pedeſtres, qui omnes à viſione nouitatis rei ita decepti, ꝙ verè putantes eſſe fructũ pini, vnus ex nobis extendit manũ vt ipſum acciperet. Tũc illuſionẽ viſus, ſenſus tact⁹ nobis detexit: cũ nõ ſenſit duritiã quã in re ipſa putabamus. Quãuis aſperitas eius non fuit abſcõdita à tactu manus. Continuò autẽ curioſi voluim⁹ inueſtigare quidnã eſſet illud, & inuenimus eſſe florẽ cuiuſdam cardui in modũ pineæ formatum. Folia ipſius floris, ſiue calicis, aſpera, & non ſine aculeis quamuis paruis, erant. Abſq; ſtipite radici inſidebat. Folia plantæ ſuper terrã expãſa circumcirca, quinque aut ſex, albicãtia, non multa aculeorum aſperitate obducta, plurib⁹. ſciſſuris fibrata. Radicẽ verò ipſius licet ob ſarculi carentiã, nõ integram, pro parte tamẽ effodimus. Quę erat digitali craſſitudine, nõ ſine bono odore, dulcis, & optimi ſaporis: cũ aliqua aſtictione, intus alba, extra verò partim ſubuiridis, ſcilicet pars coniuncta foliis, & partim terrea, trahens ad albedinẽ &c. Proſequentes nos iter plures eiuſdẽ generis vidimus plãtas. Colorẽ floris, ab intus ſupple, nõ vidimus, quoniã iã adhuc ipſe flos nõ cœperat florere. Hinc in Dioſc. Carduorũ genera cõſiderantes, reperimus deſcriptionẽ chamæleontis albi, quæ in omnibus optimè quadrabat. Eo etiam maximè, cũ inibi ſecundũ traditionẽ Hermolai legatur, ꝙ aliqui carduũ pineã vocãt &c. Hanc igitur plantã potius q̃ carlinã, credimus eſſe chamæleontem album. Item in confinibus dicti Regni Aragoniæ, verſus Regnum Caſtellæ reperimus aliud cardui genus, quod copiosè ibi iuxta viarum ſemitas, & in triticeis cãpis naſcitur. Quodquidẽ habet folia ſuper terrã expãſa, ſimilia foliis carlinæ: Caret caule omninò, & ꝓducit capita plura: taliter ordinatè cõpoſita. Videlicet vnũ magnũ caput, echino marino ſimile eſt in medio, ac ĩmediatè radici

Chamæleon albus.

Cardui, qui Corona fratrũ dicitur cõſideratio.

anne

annexum,& circuncirca ipsum octo,nouem, vel decem,& aliquando plura,pauciorave capitula,nucis iuglãdis & ampliori magnitudine sic contigua, quòd vnum tangit aliud, omniáque terræ adhærentia &c. Et dum baculo effodiebamus ex ipsis plantã vnam,transeuntem quendam rusticum interrogauimus,an sciret nomen illius plantæ, Qui vulgari suo idiomate nomen indicans,idem est quod Latinè Corona fratrum. Quod nomen nobis visum est non disconueniens esse rei. Quia caput magnum stat tanquam pater, capitula verò tanquam filii eius,& fratres in modũ coronę stãt circundantes ipsum patrem &c.Demum effossa ex parte radix,baculi grossitiem habẽs, tenera, alba,& cum quadã astrictione iucundi saporis erat. Quid autem sit apud Dioscoridem,& cæteros,tam antiquiores quàm iuniores Authores, adhuc incompertũ habemus.Alias etiamnũ plantas ex aculeatis,carentes caule scimus,non tamen sunt carlinæ species de quibus quidem non est necesse impræsentiarum habere sermonem.Hæc quidem satis pro bedegar,& suchaha declaratione.Caueant igitur aromatarii,à vaniloquiis plurimorum iuniorum de hisce simplicibus.

De succi Apij,& Endiuiæ quantitate sufficienti.

ALiàs quippe suprà diffusè & clarè,de partiũ cõueniẽtia & sufficientia,& similibus pertractauimus.Hic autem tum quia clausula istius circũloquutionis nõ manet in sua rectitudine,tum etiã quia nonnulli iuniores varias scripsere declarationes & interpretatiões,super huiusmodi clausula,visum est nobis silentio ipsam non præterire.Certè ipsa circumloquutio per impressiones non est in suo esse recto, vt aliqua exẽplaria vetustissima de hoc nobis testimonium perhibent,quæ sic rectius habent:Et cum zucchari ℔.iiij. & succi apii,& endiuiæ quãtitate sufficiẽti,fiat syrupus. Quãtitas autem sufficiens hoc in loco dupliciter est intelligẽda. Primò,vt sit inter ipsos succos æqualitas,scilicet quòd succi apii,& endiuiæ sint partes æquales,scilicet quòd non plus de vno,quàm de altero ponatur &c. Secundò,vt sit sufficiẽs & competens pars succorum ex proportione ad zuccharũ: & tali modo,licet potest sumi regula ex syrupo de fumo terræ,scilicet quòd succi ambo pro vno sumpti,& zuccharum, sint æquali librata pondere:tamen non in omnibus aliis hic modus est obseruandus. Quia illarum cõpositionũ,quę nõ recipiunt decoctionẽ seu infusionem rerũ ex aqua,vel altero liquore,sed solos succos,succi non sunt accipiendi æquali

pon

pondere seu mensura cũ zuccharo aut melle:sed debent esse in duplo,vel saltem in proportione sesquialtera, scilicet ꝙ pro qualibet parte zucchari,vel mellis:vel similis succi, vel succorum in vnum & pro vno(vt dictum est) copulatorum pars vna cũ dimidia ad minus sumi debet. Quoniam vtplurimùm talibus modis vtitur Author in suis cõpositionibus Hic autem & in syrupo de fumo terræ,& similibus quia decoctio rerum excusat partem succorum, idcirco ponendi sunt succi æquali pondere ad zuccharum. *Proportio sesqui altera quæ.*

Syrupus de Epithymo &c. CXC.

IN PRAESENTI descriptione plurimę impressiones mendosè habent,passularum enucleatarum ʒ.iiij.Imprudentia enim librariorũ posita est ibi drachma,pro vncia. Lege igitur rectius ℥.iiij. Item cunctæ impressiones,necnon & quædam pauca exemplaria minus correcta mendosissimè habent hic:Recipe epithymi boni hortensis &c. Nã (exceptis duobus)cuncta exẽplaria,quæ vidimùs,sic rectius habent:Recipe epithymi boni Cretensis. De quo mox in declaratione epithymi dicemus.Præterea animaduertẽdum ꝙ licet in præsenti & sequẽti,& aliis pluribus syrupis (vt etiã suprà retulimus)non sit specificatè descripta decoctio rerũ: veruntamen rationabiliter & necessariò debet fieri, gradatim,& secundum artem. Quia quamuis epithymum, & aliqui myrobalanorum sint primitus descripti tamen in decoctione vltimum locum tenere debent,quoniã non patiuntur multã decoctionem.Et econtrà,aliqua quæ in fine describũtur,vt pruna &c. Item nonnullæ ex impressionibus mendosis,minus correctè habent in præsenti descriptione: zucchari ℔.iiij.rectius legito ℔.iij.

De Epithymo.

QVantò magis legimus de epithymo apud Authores,tãtò magis mens nostra vexatur,& confusionem maximam inuenimus.Sed omissis pro parte ipsorũ lectionibus ne prolixitas minùs nobis necessaria carpatur, vnde quilibet per se quærat, si illis habet opus, necessarias tantummodo authoritates pro rei veritate cognoscenda (vt potuimus)in nostro libello constrinximus. Phantasticentur igitur iuniores, machinentur, fabricẽtque suo modo vaniloquia:quòd secundum veritatem epithymum non est aliud quàm illud capillamentum inuolucrum(si ita dici libet *Capillamẽtũ thymi.*

bet) quod supra thymũ nascitur. Sicut etiam nascitur super plures alias herbas & plantas, vt super genistas, super ozimũ super linũ, & similia. Quamuis illud capillamentũ quod oritur circa vel supra linũ, particulari nomine vocetur cuscuta: est tamẽ huiusmodi generum, de quo alibi. Tantummodo capillamentum quod supra thymum procreatur, præcisè & antonomasticè, rectéq; epithymum vocari censemus, ab epi, quod dicitur supra: & thymum, id est supra thymũ. Et quod supra ozimum, epiozimum, & similia. Et licet à quibusdam vocetur flos thymi, & ab aliis inuolucrum, & palliolum. &c. non tamen per hoc, quia sunt diuersa nomina, diuersas putemus Authorum intentiones, atque diuersa simplicia &c. Quoniam si rectè perceperimus ipsorum scripta, vnum & idem erit epithymũ apud Dioscoridẽ, quod apud filium Mesuæ, & apud Plinium & cæteros Authores. Certissimè (vt cõiectamus) à paucis verus sensus verborũ Dioscoridis de epithymo percipitur. Nam cùm ipse Dioscorides dicat, capitulo de epithymo: Flos est è thymo, satureiæ similis. Nõ p̃ hoc intelligit epithymum, scilicet capillamentum thymi, esse simile herbæ satureiæ: sed asserit illud dictũ capillamentũ thymi esse simile capillamento satureiæ, scilicet thymbrę. Quia etiam & supra thymbram generatur huiusmodi capillamentum, sicuti supra thymum. Quod capillamentum thymbrę, à Paulo Aegineta epithymbrum vocatur. Tanquàm si Dioscorides diceret: Epithymum est simile epithymbro &c. Et ꝙ epithymbrum sit simile epithymo, & in qualitate, & virtute, licet debilius operetur. Ait Paulus 4. cap. libri septimi, Epithymbrum (quod thymbræ supernascitur) epithymo similiter euacuat, sed imbecilliꝰ est. Cùm igitur dixit, Quod thymbræ supernascitur: intellexit capillamentum, & non flores. Flores enim naturaliter veriùs dicuntur in planta nasci, capillamentum autem supra plantam. Præterea verbi gratia: Dato quòd epithymum Dioscoridis, & cæterorum, sit aliud ab epithymo filii Mesuæ (quod non credimus) non obstãte etiam quod Plinius ponat duo epithymi genera, quoniam ipse Plinius à diuersis Authoribus accipiẽs, diuersa putauit simplicia, vel forsan epithymbrum pro epithymo intellexit. Filius autem Mesuæ clarè, apertéque de nostro vsuali epithymo loquitur, in suo capitulo de epithymo. Ad quid ergo in eius cõpositionibus volumus recurrere ad alienorum simplicia, cùm habemus sua? Vnde nullus dubitet in hoc nostro epithymo, quòd verissimè est illud quod scribitur à no

Cuscuta est de genere epithymorum.

Thymbra.

Epithymbrum.

ſtro Authore. Et in præſenti ſyrupo, aliiſq; cõpoſitionibus ſuis, ſuo epithymo debemus vti. Sed nota, ꝙ non ſolũ, ſecũdum ipſum Authorem noſtrum præfertur Cretenſe epithymũ, epithymo aliarũ regionũ verumetiã & Serapio, & Auicenna, & alii plures, illud idẽ teſtantur. Quam ob rem ipſe Author noſter ſpecificauit in præſenti deſcriptione epithymũ Cretenſe eſſe ſumendũ, & non hortenſe, vt mendosè per omnes excuſiones legitur. Quod mendũ nõnullis tribuit errandi anſam: quoniam non defuêre qui declarauerunt pro epithymo hortenſi, intelligendũ eſſe capillamentũ baſiliconis, id eſt ozimi: quodquidem reprobatur ab authoribus, & peritis viris: & rectius non epithymum, ſed epiozimũ (vt diximus) quod ſupra ozimũ naſcitur nuncupandũ eſt: ſicut epithymbrũ, quod ſupra thymbram &c. Etiã nonnulli dixerũt & peius: hortenſe ideò poſitũ eſſe ab Authore, quia minùs vigoroſum. Ergo Author imbecillius & minùs bonum epithymũ elegit pro iſto ſyrupo? Abſit. Etenim ignorãtes errorem hallucinati ſunt Doctor igitur noſter quærit hic epithymũ Cretenſe, tanquam melius, & electius &c. Sed ſi quis carebit illo, loco eius noſtrũ epithymũ ſubminiſter. Si autẽ neutrũ habuerit, epithymbrũ ponat: ꝙ ſi nec epithymbrũ affuerit ſubſtituat flores thymi, vel flores thymbræ, vel ſaltem folia alterius. Pandectarius autem, & Platearius dicũt, ꝙ loco epithymi ponitur cuſcuta: attamen ſi bene, neſcimus. Collegimus præterea aliquando & ſuper roſmarinũ coronariũ capillamentũ ſimile epithymo: quod epiroſmarinum, ſeu epilibanotum poteſt appellari quódque in defectu epithymi compenſare melius quàm cuſcutam eſſe putamus.

Epiozimũ.

Thymi flores epithymbrum ſupplent.

Epiroſmarinum.

Epilibanotum.

Syrupus de Sticados &c. CXCI.

HABET Author noſter in cura de ægritudinibus neruorũ, Authoritate Iudæi alium ſyrupũ de ſticados in multis ſpeciebus huic cõformẽ. Sed eo in loco vbi in præſenti deſcriptione habet calamentũ, & origanum, ibi habet *Zinian*. Quod Zinian paulò ſuperiùs in eadẽ cura authoritate Dioſcoridis in multis operationibus commendauerat. At verò quid ſit ziniã, fatemur nos ignorare. Nonnulli ex iunioribus autẽ interpretati ſunt eſſe chamæpityn, id eſt iuan, quæ & aiuga dicitur: tamen hoc nobis non conſtat. Nihil enim habet Dioſcorides in capitulo, de chamæpity, ipſorum quæ authoritate ipſius Dioſcoridis, de Zinian ab Authore noſt

Zinian conſideratio.

nostro scribuntur. Ex quo patet, quòd zinian non est chamæpytis Dioscoridis. Præterea percurrimus in Dioscoride omnia capitula in quibus neruorum remedia, & curationes notantur: in nullo penitus legimus quæ de zinian ab Authore nostro dicuntur. Vnde necessariò sequitur, quòd vel interpres, vel ipse Author, attribuit Dioscoridi quod erat alterius authoris: vel (vt aliàs diximus) plura alia opera extabant apud antiquiores, & Dioscoridis, & Galeni, & aliorum, quibus nos caremus. Et de facto erant. Quia legitur in Collectaneis Sudæ, quòd Dioscorides scripsit medicinales 24. valdè celebres libros, ex quibus tantummodo hæc paucula de simplici medicina fragmenta adhuc extant. Igitur non admiremur in allegationibus Doctorum, si fortè non reperiantur quæ alicuius authoris non specificato libro ab ipsis attestata sunt. Item sciendum quòd nonnulli Apothecarii parant præsentem syrupum dupliciter. Vno modo, videlicet cum speciebus in panno, vt præcipit Author, quem vocant syrupum de sticados completum. Altero verò modo sine ipsis speciebus, quem syrupum de sticados incompletum nominant. Sed qua authoritate, sine dictis speciebus paratur hic syrupus, ignoramus. Nam filius Mesuæ præcipit vt fiat cum speciebus, nec sine ipsis scribit posse fieri. Qui autem aliter velit facere, faciat. Hoc tamen sciat, quòd de mente istius Authoris non est, vt fiat sine speciebus.

De Sticados.

STœchas, dos: vel stichas, dis, Grecè & Latinè dicitur. Arabicè autẽ, vt in Serapione, Astochodos, siue secundũ Pandectarium, Astochodes, vel Ascukodos. Indeclinabiliter verò stichados, siue absque aspiratione (vt vulgus tenet) sticados nuncupatur. Secundũ Dioscoridem, ab insula Galliæ Massiliensis, eiusdem nominis, vbi maximè exuberat denominari cœpit. Attamen in Galliis & in Hispaniis, atq; in Italia copiosissimè nascitur. Herba ipsa notissima est. Sed Author noster, vel quia forsan medici sui temporis experti fuerunt illud Arabiæ sticados: vel quia ob maximam itineris distantiam carebant sticados præfatæ insulæ & recentius & cõmodius quasi præ manibus habebant illud, sticados Arabicum commendant. Veruntamen sciendum quòd cũ essemus annis elapsis in Lusitania, & ꝓpriè in Olysipone, vel Vlyssipone, quæ ciuitas hodie corrupto vocabulo Vlis bona dicitur, in nostro cõuẽtu Frãciscano, nos vidim⁹ sticados Arabicũ virens in horticello Infimariæ, Quod vocabant fratres eiusd

eiusdem conuentus, patria eorum lingua: Romiero de los moros, quod Latinè sonat, Rosmarinũ Mauritanorũ. Nã (vt habuimus ab eis) ex Arabiæ partibus cum mercimoniis aromatum ibi transuectum fuerat. Fructicosior planta est, quàm nostrũ sticados. Etenim in spica, siue flore, in stipitibus, in colore foliorũ & florũ, in amaritudine & forma plantæ ad vnguẽ conuenit cum nostrate sticados: erat enim tunc cum flore. Odoratius enim nostro nobis visum est illud. Et spicæ siue flores ipsius sunt aliquantulum minores. Necnon & folia ipsius, quamuis non excedant magnitudinẽ foliorum nostratis sticados: tamen ex vtroq; latere sunt incisa vt serra, sed leuibus quidẽ, & non cuspiditatis incisuris. Pro certo enim tenemus illud esse sticados Arabicũ. Sed quia caremus eo, licet nobis, loco eius, vti nostrate. Si autem cuispiam habuerit illud, optimam rem habebit, pro pręsentis syrupi confectione. Quoniam certè iudicio plurimorum est melius quàm nostrũ sticados. Et ne putet quis nos cõposuisse mendacia, exportauimus aliquid parum siccum de planta eius, cum foliis & floribus, ad ostendendum aliis, quod quidẽ adhuc est apud nos in testimonium. Melior pars sticados, est spica florida: in defectu tamẽ spicæ, foliis possumus vti. Prææterea sciendum, ꝙ præter hæc duo præfata sticados genera, est & aliud, quod iuniores & vulgares vocant sticados citrinũ, & barbã Iouis, siue Iouis barbã. Quod propriè est Dioscoridis chrysocome. Sed hæc planta (vt putamus) nõ est numeranda in generibus sticados, neq; pro sticados quis vtatur ea, quia in veritate non est sticados, nec species eius. *Sticados Arab. c. loco quid sumendum.*

De Alchilil

PRo Alchilil hoc in loco nõ potest intelligi nisi flos rosmarini, & de hoc iam dictum est suprà.

Sermo in Mellicrato condito &c. CXCII.

MEllicratvm simpliciter (vt Author ipse in litera apertè declarat) nil aliud est, quàm syrupus confectus ex melle & vino tantum. Si autem ipsi syrupo addãtur aliquę species, vocatur Mellicratum conditum. Quãuis (vt ipse Author etiã scribit) sint nõnulli, qui vtrunq;, scilicet cõditum & nõ conditum, vocẽt vtroq; nomine. Et modi eorum sunt diuersi, vt in sequẽtibus clarè patet. Hinc iuuamenta primi, & immediatè ipsum primum modum subscribit, dicens: Recipe vini antiqui boni &c. In cuius calce est vnus *Mellicratũ conditum.*

error per impressiones nō paruus:videlicet,vbi legitur:Musci ℨ.iij.Cuncta etenim exemplaria, sic rectius habent:Musci ℨ.vnius tertia. Paucis tamen duntaxat exceptis, quæ habent:musci ℈.j.quod idē est quod tertia pars drachmæ.Huiusmodi etenim errores(vt aliàs diximus)non est multū necesse annotare:quia sumus certi quòd aromatariorū nullus poneret in præsenti syrupo tres musci drachmas. Imò coniectando de errore, potius inclinaret animum ad interpretandum tria grana, quàm tertiam partem vnius drachmæ. Vt veritas autē stet in loco suo, nunquam sanè pigebit nos adamussim omnia fidelissimè describere.

De speciebus in huiusmodi syrupis ponendis.

EX præsenti nanq; primo modo sumitur regula ponēdi species aromaticas in huiusmodi & similibus syrupis: sed clarius habetur apud filiū Serapionis,& Auicen.in consimilibus cōpositionibus: quia ipsæ species sunt triturandæ trituratione grossa,præter crocum,quod nō est triturandū. Et muscus non est ponēdus in decoctione cum reliquis speciebus:quia(vt suprà diximus)muscus,ambra,& similia,aromatizandi gratia in fine ponēda sunt:vnde & Author nouissimè descripsit ipsum post colationē syrupi. Veruntamē potest poni cum bambace,sub cuspide colatorij, eo modo vt suprà notatum est:vel post colationē ponatur &c. Huiusmodi enim cōpositio apud filium Serap.intitulatur: Operatio candicon,ad illū cuius stomachus est frigidus &c. Apud Auicennam autem vocatur Conditum:siue,secundum Bellunensem,Chandicum conueniens ad frigus stomachi &c.

Modus conditi de citro &c. CXCIII.

CVM dixit Author, Modus conditi de citro: subintellexit mellicrati:tanquā si diceret:Modus mellicrati conditi de citro.Et licet ipse Author in istamet distinctiōe habeat duos alios syrupos ex citri cognominatione:præsentem tamen & sequentem,ob id quia vinum recipiunt,sub nomine mellicrati descripsit eos.Et animaduerte ne decipiaris,intelligendo conditum de citro,& citrū conditum vnū & idem esse,quia multū differūt inter se. Nam citrū conditum intelligitur in eo quod accipitur ipsum propriè,& proiicitur decoctio eius.In isto autē & sequēti conditis de citro, econtrà accipitur decoctio citri & aliarū rerum, rebus ipsis post coctionē, & colationē,vnà cum citro abiectis. Quia isti sunt

Conditū de citro, & citrum cōditū,differūt.

syrupi

syrupi potabiles, & non confectiones comestibiles: vt etiam in litera probatur, cùm in fine legitur: Et bibatur impermistum. Prætereà quod dicit Author in præsenti descriptione, scilicet: si autẽ recens illud propinabitur, sufficit parua in eo decoctio. Hoc cõsimiliter est intelligendũ in omnibus syrupis: Hoc est. Si recẽtes propinãtur, non multùm sunt decoquendi &c. Itẽ vbi dicit: Et accipe adhuc de speciebus quas diximus superiùs: subintellige in sermone mellicrati conditi &c. Demum sciendũ ꝙ per impressos libros sunt in pręsenti descriptione duo menda. Primũ, videlicet, vbi legitur: Cytoniorum ℥.ij. Et in aliis: Cytoniorũ ℥.ij. Vtrunq; enim est falsum. Antiqui nẽpe codices vniformiter ferè habẽt apertè, & clarè: Cytoniorũ numero iij. & nõnulli clariùs sic: Cytoniorũ numero tria. Et sic est verũ. Aliud mendũ est, vbi legitur: Aquę rosatę ℔ ij. lege rectius ℔.j. vt pręfata exẽplaria habẽt. Nam si essent ℔.ij. cõclusisset eas Author in immediatè superiori ana, sic: Mellis despumati, zucchari tabarzet, & aquę rosatę, ana ℔.ij. Ad maiorẽ quoq; probationẽ, vide apud filium Serapionis in 7. quòd in simili cõpositione (quæ videlicet inscribitur: Syrupus alius qui confortat stomachũ &c.) habet aquæ rosatæ ℔.j. & cytonia numero descripta. Ergo &c. Poma odorifera absolutè descripta, apia intelliguntur.

Conditum aliud de Citro &c. CXCIIII.

IN hoc secundo mellicrato condito de citro sunt quatuor emendanda per impresiones. Primum vbi legitur: Recipe corticũ citri ℥.vij. lege ℥.vj. Secũdum, vbi legitur: Buglossæ ℥.j.s. In alio mentæ siccæ, marmacur ℥.s. Cassetur illud, videlicet: In alio mentæ siccæ. Et lege simpliciter: Buglossæ ℥.j.s. marmacur ℥.s. Tertium, vbi legitur: Garyophyllorum aur.ij. lege verius, aur.j. Quia sic probauimus omnia hæc per antiqua exemplaria esse secundum veritatem. Quartum emendandum, est vna confusa lectio, quæ licet non sit in omnibus, tamen in nõnullis impresionibus habetur. Videlicet, vbi legitur: Croci ʒ.j.iiij. lege planius. Croci ʒ.vnius quarta. Hoc vltimũ annotauimus: quia scimus aliquos qui intelligebant illo modo, drachmã & quartam. Habet etiamnum præsentem descriptionem, in paucis tamen differentẽ, filius Serapionis in 7. & Auicenna in v. Titulus descriptionis filij Serapionis est: Syrupus almuniati. Auicennæ autẽ: Syrupus Salmuniu.

Modus conditi de Buglossa &c. CXCV.

HOC est mellicratum conditum de buglossa. Et licet non habeatur in vsu, tamen est optima cõpositio pro stomachi debilitate &c. Sed aduerte, ꝗꝑ per impreſsiones, in hac deſcriptione mendosè legitur: Setæ crudæ inciſæ, nucis muſcatæ &c. ana ℥.j.s. lege melius, ana ʒ.j.s. quoniam ſic eſt ferè in omnibus antiquis exẽplaribus. Et certè magna quantitas eſt, ex quolibet ipſorũ ſimplicium ℥.j.s. Et ſi non aliorũ, ſaltem croci eſt maxima quantitas. Prætereà probatur etiã hoc mendũ ex ſuperiori ana, quod eſt ſimiliter ℥ j.s. Etenim Author non feciſſet duo ana ſimilia vnum poſt aliud, ſed vnico ana concluſiſſet & cytonia, & poma, & illa ſimplicia ſequentia. Igitur rectius illorum ſimplicium, ana ʒ.j.s. Aduerte etiã quòd Luminare Maius, ſecundũ omnes ipſius impreſsiones habet, alſelengemiſch ʒ.j. Sed hic error, vel ſi ipſi authori, vel ſi librarijs ſit imputandus, neſcimus. Rectius lege ℥.j. vt eſt in cæteris libris, tam impreſsis, quàm manu ſcriptis.

De Cytoniorum generibus.

HAbet nanq; Author in præſenti deſcriptione tria cytoniorum genera. In Romano autem ſolo, non niſi duo naſcuntur. Et hæc quidem nota ſunt, quæ iam declarauimus ſuprà. Vnde ſciendum, quòd teſte Plinio cap. xj. libri xv. cytoniorum plura ſunt genera: ex quo ſequitur, quod reperitur & tertium genus. Et verè reperitur. Quoniã ſcimus huiuſmodi tertij generis arbuſcularum magnam copiam, intra Italiam ſponte naſci in ſepibus, & præſertim in montibus Alpium Mutinæ, & Bononiæ. Et hoc quidẽ tertium genus eſt minus, & ſylueſtri⁹ alijs, tam in planta quàm in pomis. Quæ poma, ſcilicet cytonia huius tertij generis, quanuis ſint minora, tamen odore gratiſsima ſunt, & ſunt valde acetoſa. Et hæc quidẽ denotantur à pręfato Plinio, cùm dicit: Sunt prætereà parua ſylueſtria à ſtrutheis, odoratiſsima, in ſepibus naſcentia &c. Ex his etenim præcipit Author in ſequẽtibus conditis de cytonijs, ſcilicet in miuis, parari ſuccum, dicens: Recipe ſucci cytoniorum acetoſorũ &c. Aliqui autẽ, qui duo genera tantùm cytoniorũ faciunt: hi nempe de notioribus & domeſticis intelligunt. Et de ipſis intelligendũ eſt ſemper, quando non ſpecificatè ſcribuntur. Animaduertendum autẽ quòd cytoniorum genera varijs appellãtur nominibus: vt ſunt cytonia, ſiue more Græcorũ cydonia, cotonea,

nea, struthea, chrysomela (quasi mala aurea, non obstante, quod mala aurea etiam in citriorum generibus intelligantur) mala cotonea, mala cytonia, seu poma cotonea, & pyra cotonea &c. Quæ quidem omnia, omnibus generibus, largo modo possunt dici æquiuoca, siue communia: quamuis aliqua ipsorum sint aliquibus particularia, & vniuoca. Chrysomela.

De generibus Pomorum.

POmorum genera secundum omnes authores, penè innumera sunt. Quoniam hoc nomen, scilicet pomum, in fructibus, est tanquam genus generalissimum, quod continet in se plura alia genera non generalissima. Quia vniuersaliter, siue largo modo, omnes fructus qui non habent corticem durum ab extrà (sed illud quod estur videtur, vt in plurimis) ad hoc nomen, scilicet pomũ possunt reduci. Vt sunt ficus, dactyli, sorba, mespila, pyra, & similia. Sed strictè, illi fructus præsertim nuncupantur poma, in quibus orbitas quædam, scilicet rotunditas aliqualiter reperitur. Vt verbi gratia: dicuntur poma, omnia mala. vt sunt apia, maciana, & similia. Item malo granata, siue mala granata, id est mala punica, mala aurea, arantia dicta, & similia. Item mala cotonea, & præcoqua, & persica omnia, & alia multa. Magis strictè autem, poma intelliguntur ista quæ vulgari voce generaliter vocantur mella, siue mela, vel mila, quasi mala. Et de his intelligit Author in præsenti descriptione, sumi tria genera, scilicet dulcia, vt sunt apia, vel in defectu ipsorum, mala Decij, vel alia ex dulcibus. Acria, vt sunt syluestria, & similia. Et dulcacida, siue muza, id est illa quæ medium inter acrem & dulcem habent saporem, de quibus plures sunt species & differentiæ, & varijs nominibus, secundum diuersitates gentium & locorum appellantur. Et aduerte quòd in præsenti condito, sicut & in condito de citro, tam per cytonia quàm per poma, intelligitur caro, scilicet pulpa ipsorum, & non succus.

Modus operationis conditi de cytonis, & est Miua &c. CXCVI.

INCIPIT nunc Author scribere compositiones mellicrati conditi de cytonijs, quas etiã sub alio cognomine, miuas vocat. Miua autẽ secundum veram interpretationem, significat syrupum contectum ex succo cytoniorum, & vino, vel aceto, & melle, vel zuccharo. Sed quia recipit vinũ

& mel, rectè etiam dicitur mellicratũ conditum de cytoniis. Miua autem acetosa, quæ infrà describitur, non potest dici mellicratum, quia nõ recipit vinum. Et quanuis acetum fiat ex materia vini, tamẽ expressè est vino contrarium. Neq; illa quæ cõficitur cum zuccharo, debet nuncupari mellicratum. Habet etiamnũ Author in principio istius distinctionis syrupum simplicẽ de succo cytoniorũ, quiquidem neq; miua, neq; mellicratum dici potest, quia nec vinum, nec mel recipit. Item habet syrupum acetosum de cytoniis, qui, licet non possit vocari mellicratum, ob id quia nõ recipit vinum, nec mel, potest tamen appellari miua, quia recipit acetum. Vnde rectè potest nuncupari miua acetosa ex zuccharo sine speciebus, nõ obstãte quòd Author posuerit ipsum sub nomine syrupi: quia (vt in rob dicemus) omnes miuæ sub nomine syrupi cõputantur. Est prætereà in præsenti descriptione per quasdam impressiones vnũ mendum, videlicet vbi in ipsis legitur: Ligni aloes, macis, ana ℥.j.s. lege rectè ʒ.j.s. Postremò sciendum quòd Author in præsenti descriptione notauit regulam quantitatis mellis aut zucchari ponendi in miuis sequentibus, vt meliùs declarabimus in sequẽti simplici miua. Et similiter de speciebus est intelligendum, vt statim de ipsis dicemus. Sed non ignorandũ quòd quilibet aromatarius tenetur apud se habere miuã multipliciter præparatã, scilicet cum speciebus, & sine eis, & cum zuccharo, & cum melle &c. Similiter notãdum (vt in electuario granorũ myrti iam diximus) quòd quãdocunq; aliquo modo in aliqua cõpositione recipitur miua, si non specificatur de ipsa, puta de acetosa &c. semper de ista prima, & sine speciebus est intelligẽdũ. Si autem petitur miua aromatica, vel aromatizata, vt est in electuario granorũ myrti &c. tunc etiã ipsa prima miua est intelligẽda: sed cum speciebus, scilicet cum ipsis quæ in eius descriptione notantur. Quando autem sit conficienda cum melle, & quando cum zuccharo &c. Lege in supradicto electuario granorũ myrti. Cytonia acetosa iam declarata sunt: in ipsorum defectu autem, domestica sunt administranda.

Miuæ omnes sub nomine syrupi computantur.

Miua absolutè.

De speciebus Alephanginis, seu Alefanginæ.

LArgo modo omnes species aromaticæ possunt dici alephanginæ, siue sint ex radicibus, siue ex corticibus, siue ex cæteris partibus aromaticis plantarum, siue etiam ex aliena materia, vt muscus ex animali, & ambra &c. Sed specialiter illæ quæ ab Authoribus speciatim notãtur, vt in præsenti miua, & in mellicrato, & in capitulo de aloe nostri Authoris,

cùm

cùm loquitur de eius rectificatione,& in emblicis conditis, & in pilulis alephanginis,& in galliis,& cæteris pluribus cõpositionibus huius antidotarii, & quæ sunt apud Bulchasim in ablutione aloes &c. Vnde animaduertendum quòd quando reperitur scriptum aliquo modo de ipsis non specificatè, sed verbi gratia, legitur: Condias cum speciebus alephanginæ, siue cum speciebus aromaticis &c. (frequenter enim reperiuntur huiusmodi circumloquutiones) tunc consideratis omnibus speciebus alephãginis, siue aromaticis, quæ autem conuenientiores iudicabuntur, illæ quidem tantummodo pro illa cõpositione administrandæ erunt, quia non omnes omnibus competunt. Pro qualibet autem miua, de istis quæ in præsenti prima miua speciatim ponũtur, semper erit intelligendum: respectiuè tamen & pro rata accipiendo, scilicet quòd in maiori miuæ quantitate multiplicanda est etiã & quãtitas ipsarum specierum,& in minori minuenda cum desideramus ipsas, seu quamlibet ipsarum cum speciebus conficere, nisi de voluntate alicuius præcipientis medici, alia addantur, siue ex illis minuãtur, siue permutentur &c. Quia huiusmodi species rarò præcipiunt Authores administrari in compositis, sed frequenter dimittunt eas ad libitum medici & suscipiẽtis &c. Prætereà sunt nonnulli neoterici sibi-ipsis sapientes, vt quidam Petrus Paulus Villanus Neapolitanus, qui composuit quendam (qui circunfertur) libellum intitulatum, Opus quibuslibet aromatariis necessarium, & ipsum imitantes, qui expressè contra textum Authoris, declarant species in syrupo de sticados, & in ista miua, quando fit cum melle, & similibus, non esse bulliendas, assignantes quasdam friuolas rationes, scilicet quòd mel est attractiuum, & cum tempore absque bullitione attrahit sibi virtutes specierum ligatarum in panno, & suspensarum in ipso, in asseruatorio vase post decoctionem, scilicet quòd stando ipsæ species ligatæ in panno multo tempore in syrupo seu miua &c. mel recipit virtutes specierum &c. Ergo secundum ipsos (etiam cõtra Authoris intentionem) huiusmodi syrupi non possunt propinari, nisi transacto multo tempore: quoniam si recentes propinabuntur, non habebunt virtutes specierum: quia licet mel sit attractiuum, non tamen citò & in instanti attrahit &c. O cæcitas magna. Cauete igitur ab his falsis declarationibus, imò verius deprauationibus: quoniam litera Authoris est clara, quòd ipsæ species debent bullire in decoctione &c.

Species omnes nõ omnibus, nec vni cõueniunt.

Species debent bullire in decoctione syruporum.

Confectio Miuæ simplicis &c. CXCVII.

T apparet in titulo ipsius hæc est descriptio simplicis miuæ. Porrò non solùm simplex, sed simplicissima intelligitur, si cõficitur cũ succo cytoniorũ, vino, & melle, aut zuccharo tãtùm absq; speciebus. Cum speciebus autẽ nõ potest vocari simpliciter simplex, sed vocatur Miua simplex cũ speciebus, siue miua simplex aromatica, non ratione simplicitatis, quã tunc nõ habet, sed ratione suæ inscriptionis, scilicet quia placuit Authori sic eã inscribere. Vnde largo modo omnes miuæ si nõ recipiũt species, possunt vocari simplices: si autem admittunt species, vocãtur aromaticæ, seu cõpositæ. Non obstãte quòd aliqua ipsarum sit magis vel minùs simplex. Sed animaduertẽdũ, quòd est intẽtio Authoris, vt nulla miua conficiatur sine melle, aut zuccharo, cõtra illos qui dicunt præsentẽ miuã & sequentes esse simpliciter cõficiendas, scilicet absq; melle, vel zuccharo, ob id quia Author nõ specificauerit de ipso. Nam Author (vt aliàs diximus) loquitur cum peritis. Posuerat enim in primæ miuæ descriptione ordinẽ & regulã cõficiendi miuas, & tanquã principales ipsarũ partes, notauit in ipsa succum cytoniorũ, vinum, & mel. Vt illo modo, siue illa regula, & reliqua cõficiantur. Non igitur habuit necesse hic & in sequẽtibus eadẽ repetere. Sed notatis succo, & vino, aut aceto, tanquã primis principiis, subticuit mellis pondus: tanquã si diceret, mel quod sufficit &c. Præterea qui bene ponderabit Authoris verba reperiet præsentẽ miuã nõ absq; melle esse ab eo descriptã. Et cũ dixit: Et sunt qui loco mellis ponunt zuccharum: declarauit se priùs cum melle intellexisse ipsam esse cõficiendã. Et sic de aliis: quarũ vnaquæq; potest cõfici cũ zuccharo, si fortè mel nõ placuerit, vel vbi oportet. Et omnes cum speciebus, & sine speciebus &c. Confirmat hoc etiã Author nouarũ additionũ in librũ ipsius filii Mesuæ scribẽs specificatè in ipsa additione, & ponẽs summã medicinarum excrescentẽ in vno: intelligẽdo ipsum pro melle, tanquàm si esset in ipsa descriptione speciatim positũ. Igitur ex proportione calculãdo, si in superiori miua sunt sex ℔. mellis, in xx. libris vini & succi cytoniorum, quia iam euanuit tertia ipsorũ pars inter decoquẽdum. In præsenti autẽ pro quinquaginta ℔. succi cytoniorũ, quæ ex centum post coctionẽ restant, & quadraginta ℔. vini, ponendæ sunt mellis ℔. xxvij. scilicet pro quibuscunque xx. ℔.

Miua nulla cõficitur absq; mella, vel zuccharo.

succi

succi & vini prædictorum, ponuntur mellis despumati, vel zucchari ℔. sex, sicut in superiori miua, ex qua sumitur regula pro omnibus aliis. Sed nota, quòd vinum præsentis miuæ non coquitur prius cum succo cytoniorum, vt in prima miua, sed per se decocto succo cytoniorum vsque ad medietatem, atque clarificato, superponitur vinum, & mel, vel zuccharum: & sic totum despumatur, & coquitur vsque ad spissitudinem, vt in litera habetur &c. Aduerte etiamnum, quòd diximus xl. vini ℔. & non lx. quoniam ita est secūdum veritatem, ferè per cuncta exemplaria. Errore nempe librariorum per omnes impressiones transposita sunt, l, & x. Lege etiam de miua in electuario granorum myrti.

Confectio Miuæ acetosæ &c. CXCVIII.

VNT etenim in præsenti parua descriptione duæ non paruæ mendæ per omnes impressiones. Prima (vt in suprascripta miua) vbi legitur: Accipe succi cytoniorū acetosorum ℔. lx. lege rectius ℔. xl. Secunda autem, vbi legitur: Aceti boni & albi ℔. xx. lege verius, ℔. lxx. Omnes enim vetustiores codices planè habent ℔. lxx. & sic est verum. Prima igitur menda ex transpositione literarum processit. Secunda autem ex omissione, l. Præterea, vbi dicit Author: Et fiat sicut diximus: subaudi cum melle, aut zuccharo, & cum speciebus, & sine eis &c.

Confectio Miuæ alterius &c. CXCIX.

ST quoque & in ista descriptione per omnes impressiones vnus error. Videlicet, quòd vbi legitur: Accipe succi cytoniorum acetosorum ℔. lx. legendum est rectius ℔. lxx. vt cuncta exēplaria habent. Sunt præterea nonnulli declarantes præsentem miuam posse fieri tribus modis, scilicet quòd potest tripliciter variari. Nos autē non solùm tribus, sed plusquā tredecim modis asseueramus posse cōfici secundum textū, vt breuiter legi potest in sequētibus. Primò, cum melle, aceto, & speciebus. Secundò, cum melle, & aceto, sine speciebus. Tertiò, cū zuccharo, aceto, & speciebus. Quartò, cum zuccharo, & aceto, sine speciebus. Consimiliter quatuor aliis modis potest fieri, loco aceti subministrādo vinū. Item præter dictos, pluribus aliis modis: videlicet, cum zuccharo, & melle simul: vel cum vino, & aceto simul: vtroque pro medietate sumpto, & cum speciebus, & sine speciebus. Item cum

omnibus quatuor præfatis, scilicet cum vino, aceto, & zucchαro simul, & cum speciebus, & absq; eis. Item diuersis aliis modis, ponendo plus de vno, quàm de altero, & variando species &c. potest confici ipsa miua. Et de consimili omnes aliæ miuæ & cæteræ compositiones, in quibus Authores nõ præcipiunt absolutè modum, sed dimittant eas ad libitum cuiuscunque variari. Quapropter non ineptè in calce istius descriptionis subscripsimus: Aut vtroq;. Eo maximè, quòd in duobus exemplaribus vetustissimis legitur: Et hæc dicta, sint notata, pro omnibus consimilibus accidentibus.

Confectio Miuæ factæ ex succo fructuum &c. CC.

Mala montana.

ER mala montana quæ recipiũtur in præsenti descriptione, siue per poma montana, quæ leguntur in Rob primo de fructibus, intellige mala syluestria. Et pyra agrestia, sunt etiã syluestria. Et fit ista miua, vt aliæ, scilicet cum melle, vel zuccharo, & cum speciebus, & sine eis &c.

Sermo in Aceto squilitico &c. CCI.

Aceti squillitici dosis.

LARE & apertè scripsit Author præsentem sermonẽ pręparationis aceti squillitici, vsq; in finẽ. In fine autem vbi dicit: Et sumatur in potu ex eo, omni die, ieiuno parumper, donec deueniatur ad ℥.j.s. nonnulli declarant esse intelligendum, quòd quilibet potest sumere ex eo omni die parum, puta ʒ.j. pro qualibet die, & sic continuando vsque ad duodecim dies, accipiet in duodecim vicibus duodecim drachmas, quæ complent summam ℥.j.s. ab Authore notatam. Sed in rei veritate, intentio Authoris non est eiusmodi, quoniam ipse declarat, qualiter quis potest sumere omni die, ex eo parum (exempli gratia) hoc modo, scilicet prima die sumat minimam dosim, puta ʒ.s. Secunda die, sit dosis drachma integra. Tertia die ʒ.j.s. Quarta die, recipiat ʒ.ij. Et sic quotidie sumat ipsum augendo dosim, donec perueniatur ad ℥.j.s. scilicet quòd vltima (quæ erit maxima dosis) sit ℥.j.s. quæquidem dosis nõ est amplius augenda, sed sic (si opus fuerit) continuanda &c. Sunt etiamnũ & alii modi faciendi acetum squilliticũ, vt apud Paulũ Aeginetam in 7. & apud Dioscoridem, & Auicennã, & filium Serapionis, & Constantinũ Cæsarem, & Bulchasim, & alios plures Authores. Solummodo istum modum filii Mesuæ, communiter vbique operatur.

De

De Squilla.

SCilla siue (vt mauis) squilla nota est. Author enim noster in suo de Simplicibus, facit de ipsa capitulũ, in quo ponit notas cognoscẽdi bonam à mala, & modos assandi insinuat. In præsenti autem sermone descripsit modum siccandi laminas eius pro aceti squillitici præparatione &c. Succus autem à squilla, cum quo fit lohoc de squilla qualiter excipiatur, ab antiquioribus (vt sciamus) non describitur. Iuniores autẽ ex assatis in pasta squillis docent nos extrahere succum. Et hac de causa oportet ex assata squilla exprimere succum: quia ex cruda, propter nimiam sui viscositatem, minimè potest exprimi succus. Igitur accipiatur squilla, & nõ diuidatur per laminas (vt fit quando assatur ad alios vsus) sed integra, expoliata tamen tunicis siccis exterioribus dũtaxat inuoluatur pasta triticea, siue hordeacea, vel simili, & ponatur in clibano, vel furno, & post perfectam assationẽ, actu calida extrahatur è pasta, & pistetur, & exprimatur, & manabit succus abundanter. Sed nota quòd assatio squillæ non intelligitur vt cremetur, siue candicet vt carbo, sed ita debet assari sicut assatur cepe vt comedatur. Et ideo assatio eius fit in pasta, vt meliùs sua cõseruetur humiditas &c. Reperitur quandoque scriptum cepa squillæ, siue cepe muris, & idem est quod squilla. *Squilla cruda non dat succum.*

Modus Oximellis squillitici uirtuosi &c. CCII.

IDEM significat oxymel quod mel, & acetum syrupizatum. Et oxyzaccharon idem quod zuccharum, & acetum. Dicitur autẽ Oxymel squilliticum, ex aceto squillitico quod recipit. Et quamuis Author habeat in pręsenti antidotario duas alias sequentes descriptiones: tamen præsens prima descriptio, sicut aliis est simplicior, ita & vsitatior habetur. Ipsa nanque descriptio peritis viris est clara. Pro minùs sciolis autem, sciẽdum ꝙ vbi dicit Author: Coquatur, & despumetur, & perficiatur eius operatio, sicut diximus, in speciebus secaniabin. intelligitur ꝙ dum coquitur, debet sæpe despumari. Nec multiplicetur spuma in ipso. Et ꝙ potest fieri ipsum oxymel forte, & leue, & mediocre, sicut declarauit in sermone de secaniabin, & in sermone de syrupo acetoso. Hoc excepto, scilicet quòd loco aceti simplicis, ponatur acetum scilliticum, id est squilliticum.

Modus

Modus oximellis squillitici de radicibus &c. CCIII.

OTEST hoc Oximel præsens vocari secaniabin squilliticũ de radicibus. Ex eo ꝙ in omnibus sequitur modũ ipsius secaniabin de radicibus. Hoc solùm dempto, scilicet ꝙ loco aceti puri subministratur acetum scilliticum.

Oxymel squilliticum descriptione Democriti &c. CCIIII.

VTHOR etiam ponit pręsentem descriptionem, authoritate Democriti, capitulo de Fescera: variato tamen ordine, & in quibusdam paucis duntaxat differentem: sed impressi codices cum exemplaribus manu scriptis in quibusdã non concordant quo ad descriptionem in dicto capitulo positam. Habent enim ipsi impressi codices leuisticum, & seseleos, quæ penitus in nullo exmplari inuenimus. In præsenti autem antidotarii descriptione, impressiones & exemplaria in omnibus & singulis conueniunt ad inuicem: sed loco leuistici, quod est per impressiones, in descriptione capituli, habent cheisim, quod idẽ est. Vnde potest dubitari, an deficiat per exemplaria in præfati capituli descriptione leuisticum. Item & pro seseleos, quod dixim⁹ esse per omnes impressos libros, in dicta capituli descriptione, tam impressiones quã exemplaria concorditer habent alhasce, quod non est idem quod seseleos. Sed vnde hæc variatio, nescimus. Forsan placuit ipsi Authori permutare seseleos in alhasce. Descriptionis autem capituli hoc est principium: Inquit idem (scilicet Democrit⁹, de quo suprà dixerat) Accipe succi ei⁹ (scilicet alfescerae, nam de ipsa habetur sermo) ℥.v. &c. Et in fine dicit: fiat syrupus. Vnde descriptio capituli vocatur syrupus alfescerae, & descriptio antidotarii præsens, nũcupatur Oxymel squilliticũ. Ab aceto squillitico, quod hic Author posuit in maiori quantitate, quã erat in descriptione capituli. Et hoc quare? Quia sic placuit Authori. Vnde nec putamus errorẽ librariorum esse, quia nullum in hoc inuenimus descrepantem codicem. Insuper animaduertendum, quòd in præsenti descriptione, ipse Author specificauit modũ faciendi decoctionem origani, & cæterorum simplicium, quod quidẽ nõ fecit in capituli descriptione. Item notandum de succo alfescere, quòd semper vbi absolutè legitur, de radice ipsius tantùm intelligitur, & non de foliis.

Alfescerae succus absolutè.

De

De Chesim, quod non est Cordumenum.

APertè probatur per præsentē descriptionē: cheisim nō esse cordumenum, cùm sit quod vtrūque hic ingrediatur. Contra quosdam asserentes esse vnum & idem. Nam secūdum veritatem cheisim, siue keisim est leuisticū, siue dicas libysticū, vel ligysticum, vt Manardus scribit, & Græci dicunt: siue Lugusticum, à Liguria dictum, vt Dioscorides testatur. Qui etiamnū dicit, ꝙ Ligures vocant ipsum panaciā, siue panacē. Et hoc est verum, quòd incolæ Ianuenses siue Genuenses dicti, qui sunt veri Ligures, vsq; hodie verum ligusticū, panacem nominant, à similitudine sic vocatū: quoniam (vt Dioscorides Author est) viribus & figura panaci heracleotico non sit absimile. Veruntamē ipsi Ligures sub nomine leuistici, aliud diuersum simplex accipiunt, qđ nunquàm fuit ligusticū, nec species eius. Vnde qui desiderat habere verū ligusticum, apud ipsos panacē quærat. Diu etenim latuit: nūc autem cœpit apportari. Et (ni fallimur) in nostro viret horticello. Omnes enim notæ à Dioscoride descriptæ ei conueniunt, & semen est vt semen fœniculi, nigrius tamē, quod vt plurimum in medicinis recipitur, quamuis & radix ipsius sit valde vtilis ad plura. Venit etiam sub nomine ligustici, & vitex, scilicet agnus castus, vt in Dioscoride legitur. De cordumeno autem, lege in trochiscis de ligno aloës.

Ligustici cōsideratio.

Panax est Ligusticū.

Vitex. Agnus castus.

Restat sermo noster &c. CCV.

HINC Author incipit secundam partem principalem huiusce distinctionis pertractantem de speciebus robub. Sed prius declarabimus Rob significatum.

De Rob, & Robub.

EX omni enim succo (vt Author noster ait) & præcipuè pomorum & fructuū, per coctionē ignis, aut solis calefactionem, ad mellis spissitudinē redacto, rob efficitur. Et nil aliud secundum Arabes rob significat quàm (vt dictum est) succum cuiuscūque rei coctum, vel inspissatum vi ignis, vel solis calore, vsque ad duarum seu trium partiū consumptionem. Teste ipso Authore nostro in Rob myrtino, dicente: Et omnis quidem syrupus factus ex succis, si inspissetur, præter mel & zuccharum, vocatur rob. Dixit autem præter mel, & zuccharum: quia nec zuccharum vocatur rob: non obstante quòd zuccharum fiat ex succo quarundam cannarum, quia non est regula quæ non patiatur aliquam exception

ptionem. Ecipitur ergo zuccharũ & mel omne, à generib. rob. Et Auic. in quinto can. in principio de syrupis, & robub dicit. Et differẽtia quidẽ inter syrupos, & robub est, ꝙ robub sunt succi inspissati per se ipsos, & syrupi sunt decoctiones & succi inspissati cũ dulcedine. Et in rob de cytoniis &c. dicit: Ista omnia sunt sicut syrupi eorũ, nisi quia ipsi succi eorum inspissantur cum facilitate, absque dulcedine. Pro dulcedine autẽ his in locis, intellexit mel & zuccharũ, quia aliter esset falsum quod dicit, scilicet ꝙ succi inspissantur absque dulcedine: quoniã nullus succus dulcis per se põt inspissari absq; sua dulcedine, Imò dulciores in ipsa decoctiõe seu inspissatione efficiũtur ipsi succi, vt probatur per rob vini musti, & similia. Vnde pro dicta dulcedine, mel & zuccharũ intelligi debet. Quasi diceret ꝙ ipsi succi inspissant᷑ absq; aliena dulcedine, scilicet mellis, aut zucchari, quæ nõ vocãtur absolutè rob. Mistũ autẽ mel, aut zuccharũ, cũ aliis succis syruporũ, & vnà cũ ipsis inspissatũ, nõ prohibet ipsos syrupos, siue succos nũcupari rob, vt probatur per filii Serap. Hali filii Abbas, & aliorũ descriptiones de rob. quæ recipiũt & mel & zuccharũ, & alia. Et sciendũ ꝙ omne rob potest vocari syrupus, sed nõ econtra. Quod probatur per Serapionis filiũ, capitulo de syrupis: vbi sub nomine syrupi descripsit rob citri. Et immediatè sub nomine rob, posuit aliã descriptionẽ, quæ incipit: Operatio alia rob citri bona &c. Quasi dicat, ꝙ de prima operatione ipsius rob, iã loquuti sumus, supple sub nomine syrupi. Vnde nõ ignorãdũ, ꝙ sub nomine syrupi, cõputant᷑ omne iuleb, secaniabin, mellicratũ, miua, oxymel, oxyzaccharũ, rob, decoctiones, & alia plura: sed nõ ecõtrà. De iuleb, secaniabin, & mellicratũ est clarũ: de oxymelle autẽ iam dictũ est in oxymelle squillitico, ꝙ sub nomine syrupi ponit Author ipsum oximel in capitulo de alsescera. Et ꝙ decoctiones etiã veniãt sub nomine syrupi, probat᷑ in septima distinctione, scilicet in decoctione fumi terræ: vbi in fine dicit Author: fiat syrupus sicut diximus. Et ꝙ miua vocet᷑ etiã syrupus, potest probari per Rhasim in nono ad Almansorẽ, capitulo de debilitate stomachi: in quo describẽs miuã dicit: Miua autẽ hoc modo fit &c. in fine autẽ dicit. Deinde syrupus recõdatur &c. Coquitur autẽ succus, seu inspissatur vt per talẽ operationẽ diu cõseruetur in illo esse, in quo post dictã decoctionis seu inspissationis operationẽ reperitur. Qui quidẽ succ⁹ aliter non bene diu seruaretur. Pluralitatẽ enim succorũ inspissatorũ Arabes robub appellãt. Sed quãdo

Rob in quo differat a syrupo.

do simpliciter & absolutè reperitur rob, per antonomasiã Rob intelligitur rob ex musto vuæ. Quod aliter sapa, mustũ coctum, vinũ coctũ, carenum, passum, defrutum, & simpliciter coctum dicitur. Et apud Paulum Aeginetam, & Aëtium, hepsema, & siræon appellatur. Et licet aliqui faciant differentiam inter carenum, & mustum coctũ, attamen parum, quasi nihil differunt inter se, & alterum pro altero potest sumi. Carenum quidem est mustum coctum, sed habet minorem coctionem, scilicet quòd ex eo fit consumpta in igne medietas, seu pars tertia: vnde dicitur carenum, quasi carens tertia parte. Sapa verò est ipsum mustum magis decoctum, scilicet quòd post decoctionem superest tertia aut quarta pars ipsius crudi. Pusca autem licet coquatur, tamen aliud est à sapa. Fit autẽ pusca pluribus modis, scilicet ex duabus aquæ partibus, & tribus vini, & coquitur secundum aliquos. Alij autem loco vini, acetum substituunt. Nonnulli verò ex secundario, scilicet deuterio vino (si vinum dici potest, de quo etiam Plinius dubitat) puscam parant. Quod vinum secundarium, tribus paratur modis, vt ipse Plinius decimo cap. quartidecimi libri testatur, his verbis: Decima parte aquæ addita, quæ musti expressa sit, & ita nocte & die madefactis vinaceis rursúsque prelo subiectis. Alterũ quomodo Græci factitauêre: Tertia parte eius, quod expressum sit, addita aquæ, expressóque decocto ad tertias partes. Tertium est fęcibus vini expressum, quod fęcatũ Cato appellat. Hæc ille. Ex secundo autem secundario dicto, scilicet ex eo quod fit ex tertia parte aquæ, credimus fieri veram puscam. Dictum quidem secundarium vinum, à Græcis deuterion, siue deuteria appellatur. Et deuterion etiamnum apud ipsos (quod & chorion dicitur) teste Paulo, est, quod latinè secundæ dicuntur, scilicet quæ vulgò secundina mulieris vocatur. Et propriè secundæ, seu secũda, est ille folliculus, siue illa pellicula, qua inuoluitur infans in vtero matris, Quę nisi infans ea vestit⁹ (vt ita dicamus) exierit, statim secundo loco infantẽ sequitur. Vnde secundæ dictæ sunt. Præthereà, nuncupatur etiam dictum secundarium vinum Lora, siue Lorea. Et Romæ apud vulgares aquatũ, & aquatellum dicitur. Item, plurimi vocant puscã quãdã commistionem aquæ & vini, vbi plus aquæ immiscetur. Sed non est vera pusca. Neq; pusca (sit quomodocunq; parata) potest vocari rob simpliciter, nec loco rob ea debemus vti, nisi per coctionẽ ita inspissetur ꝙ sit consumpta tota aqua, & pars vini sit ad spissitudinẽ mellis redacta.

Rob absolutè.

Carenum.

Sapa.

Pusca.

Vinum secundarium quot modis paratur.

Secũdæ vel secundina mulieris.

Et

Et tunc necessitate cogente putamus loco rob posse poni.

Rob de Ribes &c. CCVI.

OBVB sequentium equidem omnes descriptiones sunt per se clarissimæ, paucis duntaxat exceptis, de quibus pro minus peritis aliqua subscribemus. Igitur in fine istius descriptionis, vbi dicit Author: Et scito quòd rob herbæ acetosæ est in virtute eius: subintelligitur etiamnum, quòd modus faciendi ipsum rob herbæ acetosæ, est sicut modus ipsius rob de ribes. Et secundum Rhasim, rob de ribes valet vt rob de acresta, sed parum plus operatur.

De Ribes.

Ribes, siue (secundum Stephanum) Ribesum, non est hoc arbustum, cuius fructu in Italia falsò pro vero ribes, omnes vtuntur pharmacopôlæ. Nam si Serapioni creditur, ribes est herba habẽs capreolos rubeos, & magna folia, betæ similia, quorum sapor est acetosus, cum aliqua dulcedine. Ex his ergo foliis, atq; capreolis, necnon & ex seminibus recentibus ipsius plantæ excipitur succus, ex quo rob de ribes, & similiter syrupus de ribes conficitur. Non obstante quòd à nostro Authore nõ scribatur talis syrupus, quia forsan vtebatur rob de ribes loco syrupi: vel sub nomine rob, syrupum ipsum intelligebat: quoniã (vt diximus) omne rob est syrupus. Et quòd syrupus ex ribes reperitur apud authores, lege Serapionem in capitulo de ribes, dicentem: Et modus syrupi eius est sicut modus syrupi de citro. Et quòd eo in loco non putes ipsum intellexisse de rob, in eodem capitulo superiùs & inferiùs particulariter de rob eius pertractat. Superiùs enim sic ait: Et rob eius confert cardiacis, & vomitui &c. Itẽ, Et in rob eius est dulcedo. & acetositas, sine stipticitate &c. Inferiùs autẽ authoritate Abemmesuai dicit: Et rob eius est sicut rob acetositatis citri, & acrestæ &c. Pluries nempe fratribus nostris mediantibus, è partibus Hierosolymitanis & Syriæ, delatum est nobis rob veri ribes, & quandoq; succum purificatum, aut syrupum factũ ex zuccharo & succo ipsius habuimus. Et licet ex fructu plantæ veri ribes exprimatur succus, vnde & Rhasis (teste Serapione) memorauit ribes inter fructus: tamẽ nõ per hoc debemus intelligere fructũ ribes, esse fructũ illius arbusti, quo (vt diximus) falsò pro ribes vtũtur aromatarii hodierni. Quod quidem arbustum (vt plures coniectant) à Galeno in septimo Miamyr, nuncupatur

cupatur Arciuua. Sic enim legitur: Quæ dicitur arciuua, in Ponto nascitur, planta est humilis, & fruticosa, folia habet similia memæcylo, fructum rubrum producit, & rotundum, gustu austerum, hanc vocant arciuuam. Hæc Galenus, secũdum vnam traductionem. Veruntamen secundum alias interpretationes, ad veritatem Græcorum codicũ, nõ arciuua, sed vrsi vua legitur. ἄρκτος enim Grecè, vrsus Latinè est. Vrsi vuam autem nonnulli potius opinantur esse Rhus Ponticum, quàm plantam ribes, vocatam. Et non mirum est, si Galenus dicat in Ponto nasci: quia quasi antonomasticè, semper rhus Ponticum ab eo scribitur magis laudatũ &c. Rhus Ponticũ enim (vt Paduę nobis ostensum fuit) habet folia memæcylo simillima, & fructum rotũdum, rubrum, austerum, ac in racemulis &c. propriè vt ipse Galenus scripsit, producit. Sed aduerte quòd rhus Ponticum differt à sumach, quod est rhus obsoniorum, de quo infrà. Attamen quia difficilius habetur rob veri ribes, melius nobis videtur esse, si loco ipsius cõpensetur, aut rob de succo acetosæ, aut rob de cornis, aut rob acetositatis citri, aut rob de acresta, aut rob de berberis, aut rob de granatis acetosis (quæ omnia & singula, secundum probos authores, valent sicut rob de ribes) quàm rob de frũctu supradicto. Etiam in defectu omnium prærratorum si quis vti voluerit rob de vrsi vua prædicta (si tamen ipsa est) non malè agit. Quonim & ipse Galenus præcitato libro, ad eundem effectum, ad quem ordinauit rob, id est succum vrsi vuæ, ordinauit & succum cornorũ. Nam ita descripsit: Vrsi vuæ ℔. sexdecim, aquæ pluuialis sextarij sexdecim. Coquito ad tertias, succóque expresso reponito. Aliud: Cornorũ fructus ℔. sexdecim, aquæ pluuialis tantundem, facit similiter. Hæc ille. Ex quo, si rob cornorum valet sicut rob de ribes, & rob vrsi vuæ valet sicut rob de cornis: ergo rob vrsi vuę valet sicut rob de ribes. Etiam loco veri ribes, in carentia omnium prędictorum, potest compensari succus siue rob fructus istius vulgaris arbusti dicti ribes, tam pro rob, quàm pro syrupo. Quoniam (saluo semper meliori iudicio) nos putamus istum fructum non elongari à virtute cornorũ, & berberorum, & cæterorum supradictorum fructuum. Quid autem propriè sit ipse fructus, adhuc nos latet. Sciendum quoque quòd in quibusdam Italiæ locis, vt in Aprutio, arborem berberorum, vuam vrsi nominant. Tamen ipsi (vt credimus) decipiuntur: quoniam arbor berberorum Græcis est oxyacantha, de qua separatim capitulum faciunt, cuius

Arciuua.

Rob de ribes supplentia.

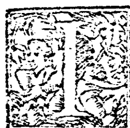
fructus est acetosus, & non austerus, vt est fructus vrsi vuæ. Et similiter fructus arbusti præfati vocati ribes, est acetosus: ex quo probatur neutrum ipsorum esse vrsi vuam.

Rob de Acresta &c. CCVII.

SECVNDVM Serapionem capitulo de Ribes, præsens Rob valet sicut rob de Ribes, vnde potest poni alterum pro altero.

Rob de Cornis &c. CCVIII.
Rob de Berberis &c. CCIX.
Rob de Sumach &c. CCX.
Rob de Moris de scemi &c. CCXI
Rob de Cytoniis &c CCXII.
Rob de Pomis &c. CCXIII.
Rob de Pyris &c. CCXIIII.
Rob de Prunis &c. CCXV.
Rob de granatis acetosis &c. CCXVI.
Rob de Persicis &c. CCXVII.
Rob de Acetositate citri &c. CCXVIII.

IN istis nempe descriptionibus pauca sunt declaranda.

De Cornis.

COrnus arbor notissima. Theophrastus duodecimo capitulo, tertii libri de historia plantarum, ponit masculum & fœminam cornum. Tam secundæ, quàm quartæ declinationis reperitur pro arbore. Rectius igitur hic legẽdum est: Rob de cornis: siue rob cornorum, tanquam ex fructu, quod vocatur cornũ. Non autẽ de cornibus, tanquam ex arboribus, seu ex mẽbris animaliũ, quod absurdum est dicere. Hoc cornu quidẽ, & hic cornus quartæ declinationis, etiam & hoc cornum secundæ, in animalibus sunt, nec est de ipsis hoc in loco agendum.

De Berberis.

BErberi sunt notissimi, à Græcis quidem ipsorũ arbor, oxyacantha, scilicet acuta spina, siue acetosa spina vocatur: vt patet in capitulorũ Dioscor. & Serap. concordatione. Nonnunquã reperitur scriptũ magis barbarè, Amberberis, siue

ſiue Amiberberis, ſiue Amyrberberis, ſiue Emiberberis, & ſimilia, & idem eſt.

De Sumach.

SVmach, ſiue ſumachium, à Dioſcoride & Græcis alijs, Rhus obſoniorum dicitur, ex eo, quòd antiqui ad obſonia vtebantur ipſo, ſalis vice. Inter arbuſta connumeratur, quoniam non multùm aroreſcit. Folia fert folijs ſorbi ſimillima. Semen autẽ racematim producit, quòd plurimùm medicinis expetitur. Et huiuſmodi planta non eſt ignota: quoniam coriarij ex frequẽti vſu ipſam vulgarem faciũt. Eſt & aliud rhus Põticum cognominatum, à Galeno 7. de medicamentorum cõpoſitione ſecundum locos, plurimis pharmacis maximè commendatum: ad cuius differentiã, ſupradictum rhus obſoniorum inſcribitur. Aliquãdo ipſe Galenus hoc rhus Ponticum (vt nonnulli coniectauerunt) vrſi vuam appellat: de quo ſuprà, ſcilicet in rob de ribes, ſatis diximus. Propterea vide ibi. *Rhus obſoniorum.* *Vrſi vua.*

Rob de fructibus &c. CCXIX.

Rob de fructibus aliud &c. CCXX.

PER poma montana, intellige mala agreſtia. Et per Zarur, meſpilum tricoccum, ſcilicet lazarolum. Lege de ipſis in ſuperioribus. Aquæ prunorum & tamarindorum faciẽdæ ſunt per viã decoctionis. Et generaliter omnes fructus &c. ex quibus aliquo modo rob ſuorum ſuccorum per expreſsionem ſimplicem non poteſt haberi, decoquenda ſunt, & poſt competentem decoctionem exprimenda. Et expreſſio ipſa iterum eſt decoquenda, vel ſolis calore inſpiſſanda vſque ad rob craſsitudinem, vel quantum oportet, & vſui reſeruanda.

Rob myrtinum &c. CCXXI.

DESCRIPTIO præſens claudit iſtam diſtinctionem, in qua notandum quòd vbi in fine dicit Author: Et omnis quidem ſyrupus factus &c. Intelligitur (vt ſuprà iam diximus) quòd mel, aut zuccharũ tantùm per ſe ſolùm, non vocatur rob. Alij autem ſyrupi ex ſuccis, ſiue decoctionibus quomodocunq; inſpiſſatis, etiam ſi receperint mellis aut zucchari partẽ, poſſunt vocari, & de facto vocãtur rob. Et omne rob largo modo vocatur ſyrupus. Propterea lege ſuprà.

DISTINCTIO SEPTIMA.

Septima distinctio est &c. CCXXII.

De decoctionibus & infusionibus in generali.

VLLA quippe compositionum istius distinctionis communiter vtuntur hodie medici in infirmorũ curis: vnde nec ab aromatariis parantur. Vnusquisq; autẽ medicorũ (vt sibi melius videtur) ordinat & decoctiones, & infusiones &c. & propinat ægris cum electuariis &c. secundũ necessitates ipsorũ. Nec quidem arguendi sunt ipsi medici, cùm non vtantur huiusmodi potionibus, & aliis atq; aliis cõpositionibus, quæ vidẽtur esse excellẽtes & nobiles, quia forsan quæ ab ipsis ordinãtur, sunt meliores & magis necessariæ respectiuè secundum infirmantiũ diuersitates. Et hac de causa huiusmodi potiones non tenẽtur præparatę, quia nõ diu possunt cõseruari, ni corrũpantur: siue cõseruantur syrupi cõfecti ex zuccharo, vel melle, & similia. Vnde oportet eas propinare recẽtes. Nos autẽ ab omnibus mendis, & dubiis purgabimus ipsas: vt si fortè alicui placuerit eis vti, habeat ipsas claras & emendatas. Et nota, ꝙ est differẽtia inter decoctionẽ & infusionẽ. Decoctio enim fit in igne, mediãte aliquo ebullitionis spatio. Infusio autẽ non indiget ebullitione, supple secũdaria. Bene autẽ quãdoq; recipit in aliqua sui parte primariã ebullitionem, siue decoctionẽ. Vt exempli gratia: Infusiones de hieris recipiũt decoctiones, vt patet infrà &c. Si autẽ res ipsæ postquàm sint infusæ decoquãtur, ab infusione in decoctionem transeunt. Vnde infusio vel fiat in liquore frigido, vel calido, etiã & in feruẽti, deinceps nõ est ampliùs bulliẽda. Et ecõtrà, nisi decoctio aliquantulũ ferueat, non potest rectè decoctio nominari. Sciendũ etiã ꝙ omnes huiusmodi potiones, & similes, possunt aliquo modo dici syrupi, vt probatur in fine decoctionis fumi terræ. Vbi ipse Author cùm dicit: fiat syrupus sicut diximus, declarat huiusmodi potiones etiã nuncupari syrupos. Sed ratio qua Author fecerit de ipsis separatim distinctionẽ à syruporũ distinctione, hęc fuit, scilicet ꝙ istæ cõpositiones parãtur sine zuccharo, vel melle: vnde (vt dictũ est) nõ possunt multo tẽpore absq; aliqua corruptione asseruari, nisi decoctiones ipsæ ita coquãtur ꝙ transeant in esse Rob &c. Infusiones autẽ huiusmodi, ob id, quia sunt ex variis simplicibus, & nõ coquuntur, non perdurãt. Sed infusio

Infusio in quo differt a decoctiõe.

alicuius

alicuius rei simpliciter, puta rosarum, vel violarum &c. bono studio pro aliquo tempore conseruatur. Vnde rectè istæ decoctionum & infusionum potiones vocantur syrupi, sup ple recenter propinandi &c. De quibus quidem syrupis recenter propinandis, placuit Authori facere præcisè præsentem distinctionem. Et ne omittas, quòd in omnibus decoctionibus est facienda gradatio rerum.

Decoctio capillorum Veneris &c. CCXXIII.

SVNT etenim in pręsenti descriptione duæ librariorũ mendæ. Prima, per quasdam impressiones est, vbi legitur: Tamarindorũ ℨ.ij. lege ℥.ij. Altera verò menda, quæ est generaliter in cũctis excusionib⁹, est vbi in fine descriptionis legitur: Et quandoq; ponitur loco aquæ seri caprini, ℔.iiij. Lege verius, ℔.iij. vt vetusti codices habẽt. Etenim Author ipse in permutatione aquæ nihil necesse habuit permutare quãtitatẽ ipsius aquæ. Quia sicut ipsa decoctio fieri poterat in trib⁹ libris aquę: ita & in trib⁹ libris dicti seri caprini posse fieri, nulli dubiũ est. De ipso autẽ sero, dicet in modo infusionis aquæ casei. quęre ibi. Habet ꝓtereà Author noster in cap. de tussi humida, authoritate filij Humain, vnã aliã descriptionem decoctionis capillorũ Veneris, quæ differt ab ista.

Aqua Fructuum &c. CCXIIII.

VOCAT Author præsentẽ decoctionẽ, aquã. Ex quo clarè probatur quod suprà diximus, scilicet ꝙ antiquorũ aquæ non intelliguntur istæ sublimatæ. Lege de hoc in electuario granorũ myrti. Habet ipse Author in cap. de soda calida, vnam aliã diuersam ab ista aquæ fructuũ descriptionem. Est nãq; per impressiones in præsenti descriptione vna menda. Videlicet, vbi legitur: Prunorũ numero xl. Lege rectius numero 50. Sic enim omnia antiqua exẽplaria (quæ vidimus) habẽt. Item vbi in impressis libris legitur: Tamarindorũ ℥.iij. Casiæ fistulæ ℥.iij. In pręfatis exẽplaribus pro maiori parte legitur: Tamarindorũ, casię fistulę, ana ℥.iij. Et ita putamus esse secũdũ veritatẽ, & melius ac clarius. Quia sine ana, poterit quispiam dubitare in ipsis clausulis esse errorẽ &c. Demũ vbi in fine descriptionis dicit Author: fiat vt diximus. Pro hac igitur & cęteris sequẽtibus, in quib⁹ erit opus, sciẽdũ ꝙ in prędicta prima decoctione ipse Author docuit aromatariũ modũ & regulã cõponendi, siue parandi omnes

consimiles. Videlicet quòd tamarindi, casia fistula, manna, myrobalani, rheubarbarũ, & similia, nõ sunt coquenda: sed perfecta aliarũ rerum decoctione immittãtur &c. Et quando particulariter, & specificatè nõ assignatur liquor in quo sit facienda ipsa decoctio, seu infusio: tũc in aqua pura debet fieri, sumendo semper pro rata ex superioris descriptionis proportione. Vnde pro ista decoctione satis sunt libræ tres aquæ, vel seri caprini, quia non multùm differt à superiori decoctione, cuius regula moderatur &c.

Modus infusionis aquæ casei &c. CCXXV.

IN præsenti descriptione per omnes impressos codices mendosè legitur: Raued boni aur. j.s. Libri antiqui autẽ concorditer habẽt: Raued boni aur. ij.s. Et ita rectius legendũ putamus. Prçtereà in fine descriptionis vbi legitur: quandoq; in defectu rosarũ viridium, fit sine eis. Notandum sanè quòd eo in loco Author prudenter egit. Quoniã sciens ipse omni tempore nõ posse reperiri rosas, scilicet flores rosarum recẽtes, seu virẽtes, ne quis deciperetur putando posse fieri, aut esse bonũ in defectu recentiũ parare præsentẽ infusionem cũ siccis rosis, declarauit esse minus malũ, si omittantur ipsæ rosæ, quàm si admittantur siccæ. Vnde animaduertendum quòd vbicunq; petuntur rosæ recentes, si nõ habentur, faciendũ est potius sine eis, quàm cum siccis. Et econtrà, scilicet quòd in defectu siccarũ nõ sunt apponendæ recentes. Quanuis hoc rarissimè in aliqua vrgenti necessitate possit accidere. Quia faciliùs possumus siccare rosas tempore suo, quàm extra tempus congruũ inuenire recẽtes. Sed nõ est ita dicendum de omnibus aliis floribus, fructibus, herbis, & similibus: quoniã multa simplicia sunt quæ in defectu virentium possunt cõpensari sicca, & econtrà. Vt exempli gratia: In triphera persica, & in electuario de psyllio legitur: Violarum siccarũ aut viridiũ, scilicet virentiũ &c. Frequẽter enim reperitur viride pro virenti positum ab Authoribus. Et scias, quòd vbicunq; petuntur rosæ, si nõ legitur specificatè de recentibus, semper siccæ intelligũtur. Et hac de causa vult Author, vt potius fiat sine eis, quàm cum rosis siccis: quia præsens infusio habet educere cholerã, & rosæ siccæ cũ sint stipticæ, nõ conueniunt. Et quòd rosæ siccæ valde stipticent, non solùm probatur per Dioscoridẽ & cæteros Authores: verũ etiam & per ipsummet Authorẽ nostrũ in capitulo de rosa.

Rosæ siccæ nõ sunt pro recentibus compensandæ.

Item

Item in modo cõfectionis de ſucco corticum nucum ait: Et quando morbus eſt in principio, aliquid de ſtipticitatē habentibus miſceri oportet, ſicut ſunt roſæ (ſupple ſiccæ) & balauſtia. Vnde &c. Et quãuis roſæ recentes habeant ſuam ſtipticitatē, attamē pars ſolutiua in eis magis viget, quæ cũ ſiccantur, deperditur. Vnde in ſiccis nulla eſt ſolutio. Violæ autem econtrà, cùm ſiccantur magis ſoluunt. Quod probatur per Authorem noſtrum, in capitulo de violis, vbi ſic ait: Quæ recens eſt, ſolutione educit per ventrem lambificando, quæ verò eſt ſicca, educit diſſoluendo. Nos autem (ſaluo ſemper meliori iudicio) in defectu roſarum recentium, ponere ſuccum ipſarũ putamus non malum eſſe. Et propriè drachmam pro vncia, ſcilicet quòd pro qualibet vncia roſarum recentium, ponatur ʒ. vna vel circa ex ipſarum ſucco. *Roſarũ recentium loco quid ſumendum.*

De aqua Caſei.

EX materia lactis animaliũ equidē quatuor principalia habemus, ſcilicet butyrum, quod primitus extrahitur, ſi deſideratur, quoniã multi nõ eximunt. Secundò caſeum, qui ab omnibus accipitur, mediante coagulo, ſeu alia re coagulante. Tertiò, ſcilicet poſt caſeũ, aliam habemus rem quam Auicēna cap. de caſeo, caſeum ex ſero vocat, & vulgares Itali recoctã, ſiue ricoctã, & maſcherpam nominãt. Quæ quidem extractò caſeo, per fortē decoctionē tanquam ſpuma coagulatur, & ſupernatat. Quam autē recoctã, caſeũ ſecundarium rectius poſſe nuncupari fatemur. Vel ſpumã ſeri vocare, non eſſet ab re. Quartò, exēpta ipſa recocta, quod reſiduum eſt aquoſum, ſcilicet quòd à paſtoribus (tanquã res inutilis) canibus bibendũ proiicitur, ſerum, aqua lactis, & aqua caſei, & à nõnullis diſcoctũ dicitur. Non obſtare quòd aliqui velint aquã caſei, propriè eſſe ſerũ à quo nõ eſt ablata recocta, ſcilicet illud quod immediatè remanet à caſei coagulatione. Quodquidē licet nõ poſſit negari quòd nõ ſit, veruntamen tũc ipſa aqua caſei eſt tanquã ſuccus alicuius rei nõ depuratus, de quo minimè intēdit Author. Vnde oportet ipſum ſerum depurari. Quia quãuis hic poſſet ſtare, quoniã hæc infuſio nõ indiget bullitione: tamē in cõpoſitionibus vbi aqua caſei neceſſariò eſt bulliēda, eſſet nõ bonũ ſi cũ dicta recocta fieret ipſa compoſitio. Vnde melius eſt vt priùs depuretur & clarificetur. Et ſic erit ipſamet aqua caſei, ſupple purificata, & erit aqua lactis mera, & ſerũ purũ, necnõ & verũ diſcoctũ. Igitur pro iſta infuſione ipſa aqua caſei ſumēda eſt cõtinuò, poſtquã recocta fuerit ablata. Et ſic in ipſa, vel cum ipſa, acta

Recocta. *Serum.* *Diſcoctum.*

calidissima, facienda est aliarum rerum infusio, & dimittẽda vsq; manè, vt præcipitur, posteà colanda, & propinanda &c. Preterea insuper sciendũ quòd ex omni lacte, animaliũ supple, ex quo potest haberi caseus, & serũ etiã per consequens potest haberi. Quoniam non omne lac coagulatur. Laudatissimum omniũ autẽ est serũ caprinũ. Quod quidẽ Author specificauit in præsenti descriptione, cùm dixit: Et propriè sumptæ ex capris. De aqua casei enim erat sermo. In suo etiã de Simplicibus scripsit particulariter capitulum de aqua lactis, in quo magnopere cõmẽdat aquã sumptã ex lacte caprino. Et pręcisè ex iuuenibus capris, atq; nigris &c. Lege ibi.

Modus infusionis de succis herbarum &c. CCXXVI.

PER nonnulla exemplaria legitur in præsenti descriptione: Succorum endiuiæ &c. ana ℥.iiij. & vulgares excusiones habent peius: ana ʒ.iiij. Reliqua autem exemplaria, & omnes impressiones Latinæ, rectius habent, ana ℥.viij. Nam in rei veritate de quolibet ipsorum succorum ℥.iiij. est parua quantitas pro infundendis rebus illhic notatis. Ideò rectius & verius est ℥.viij. Item vulgares impressiones pręfatæ mendosè etiam habent: Tamarindi ℥.s. Lege ℥.j.s.

Decoctio Fumi terræ &c. CCXXVII.

MIRARI equidem quispiã potest, quare Author nõ potius istam compositionẽ, quàm superiorẽ titulauerit de succis herbarũ? Cùm sit, quòd hic quinq; diuersi succi recipiũtur: illhic autem non nisi tres. Etiam quare nominauerit istam, decoctionẽ? quæquidẽ cõpositio, clarissimè vt superior, probatur esse infusio, & non decoctio. Sed hac de causa (vt putamus) nominauit supradictã infusionẽ de succis herbarum: nõ quia ista nõ sit de succis herbarũ, sicut & ipsa, sed quia in intentione priorũ positarum est etiã & ipsa infusio dę succis herbarũ. Decoctio autem fumi terræ præsens, licet conueniat in quibusdam in earundem priorum intentione: tamen aliàs habet particulares intentiones diuersas à supradictis, vt patet in litera. Et vt nequis deciperetur in ipsis descriptionibus, placuit Authori in ista secunda descriptione infusionis de succis herbarũ variare titulum. Vnde & nominauit eam decoctionẽ, & nõ infusionem: & nõ dę succis herbarum, sed de fumo terræ, de cuius succo maiorẽ recipit portionem, vt mox infrà patebit. Hac etiã de causa (vt coniectamus)

mus) titulauit eam decoctionē:quoniam succi in istā commpositionem ingrediētes, sunt aliquatenus post ipsorū depurationem decoquēdi.vnde in litera habetur:Et proiice super eis depuratis & coctis &c. Non obstante quòd mendosè in impressis codicibus legatur per cōtrarium, scilicet coctis & depuratis. Etenim ferè cuncta exemplaria super hoc veritatem ostentāt.Quoniā (vt iam in modo syrupi acetosi de pomis descriptione nostra diximus) quādo reperitur scriptus aliquis succus, hoc modo, scilicet coctus & depuratus, siue despumatus:intelligitur quòd est decoquendus ille succus, siue bulliendus vsq; ad perfectā sui depurationē,non ampliùs. Quando autē econtrà scribitur:depuratus, & coctus:tūc intelligitur quòd post ipsius despumationē,est etiā decoquendus vsq; ad cōsumptionē tertiæ partis ad minus. Et isto modo intelligitur in præsenti descriptione.Modus autē parandi talē decoctionē,&(vt melius dicamus) infusionē,talis est. Depurentur succi,& decoquantur cum facilitate,vsque dum consumpta sit pars ipsorū quarta,& ponderentur, & statim passulæ enucleatæ,& contritæ,& similiter myrobalani enucleati & grosso modo cōtriti, & tamarindi infundātur in eis calidis,& dimittatur ipsa infusio refrigescere vsq; mané.Deinde coletur, & more syruporum propinetur &c.Prætereà animaduertēdum quòd per omnes impressiones,in præsenti descriptione est vnus error valde notabilis,videlicet vbi legitur:Succi fumi terræ ℥.s.Lege rectius ℥.viij.vt omnia antiqua exemplaria (quæ supple vidimus) nullóq; discrepāte, habēt.Etenim pro tam modica portione nō decebat Authorem intitulare ipsam decoctionē,de fumo terræ. Sed re vera ipsius succi ℥.viij.hic recipiuntur, & non ℥.s.Nam ipse succus est basis & fundamentū istius potionis seu syrupi:vt probari potest legendo omnes intentiones istius potionis, in posse capituli fumi terræ, ipsius nostri Authoris. Vnde etiā denominatur à fumo terræ, tanquam à basi & fundamento totius compositionis.Ex quo rectius ℥.viij.legendum est.

Decoctio Albasce &c. CCXXVIII.

VNCTA volumina impressa in præsenti descriptione habēt vnū mendum : videlicet vbi in eis legitur:Coquātur omnia in ℔.iij. aquæ:rectius legendum est, ℔.iiij.vt antiqua exēplaria habēt.Et sic est melius:quia rerū coquēdarum est bona quātitas, & quædā ex ipsis nō parua indigent deco-

ctione. In qua quidem decoctione est faciẽda gradatio ipsarum rerum. Myrobalani autem non sunt bulliendi, sed vltimo loco ponantur, & continuò vas auferatur ab igne. Quia hic, & in superiori decoctione fumi terræ, & similibus, quærit Author solutionẽ ex eis: vnde non oportet vt bulliãt &c. Item animaduertant qui vtũtur paruis impressionibus operis istius nostri Authoris: quoniam in eis præsens descriptio est maximè vitiata, vnde sunt in ipsa plurimæ mendæ. De alhasce, siue hasce, quod est thymus, quære in superioribus.

Decoctio Myrobalanorum &c. CCXXIX.

SVNT etiamnum & in præsenti descriptione per omnes impressiones Latinas (vbi legitur: Et proiiciatur in ea, Casiæ fistulæ ℥.j. turbith, agarici, ana ʒ.s.) duo menda. Primam est, quòd illud, Casiæ fistulæ ℥.j. vacat. Secundũ est, quòd turbith est ʒ.j. & agarici ʒ.s. & vnumquodq; per se, sine ana. In nullo penitus antiquorum voluminum, neque in vulgari æditione est ita. Sed concorditer habent: Et proiiciantur in ea turbith ʒ.j. agarici ʒ.s. &c. Et sic est verum. Hinc verò sequitur: Et quando volueris vt sit medicamen debilius, siue medicina debilis (vtroq; enim modo inuenimus) non proiiciantur in ea illa duo, scilicet turbith & agaricum: sed sufficiunt casiæ fistulæ ℥.ij. &c. Myrobalani autem in fine ponãtur. Lege de eis suprà. Scribitur quoq; hæc decoctio ab Auicenna in quinto cañ. scilicet in primo tractatu secũdæ summæ. Cuius inscriptio est: Decoctio collecta &c. sed in aliquibus differt ab ista filii Mesuæ.

Decoctio de Stichados &c. CCXXX.

IN paruis impressionibus quidem mendosè legitur in præsenti descriptione: Turbith albi, arundinei drach. iij. rectius legendum est drach. iiij. vt reliquæ impressiones, & cuncta exemplaria habent.

Decoctio de Eupatorio &c. CCXXXI.

NON est in præsenti descriptione mẽda. Verũtamẽ vbi in omnibus impressionibus, & in exemplaribus antiquis pro maiori parte legitur: Chebulorũ, Indorum, ana ʒ.viij. passularũ enucleatarum ℥.j. In reliquis paucis exemplaribus autem

autem concluduntur omnia vno ana, sic videlicet, Chebulorum, Indorum, passularum enucleatarum, ana ℥. j. Quodquidem nihil refert, quia idem est.

Decoctio Epithimi &c. CCXXXII.

VARIAE leguntur mendæ per varias excusiones in præsenti descriptione. Vnde in quibusdam, vbi legitur, chebulorũ, fumi terræ, ana ʒ. iij. lege. ʒ. iiij. Item in aliis vbi legitur: Salis Indi aur. j. lege verius aur. s. vt cuncta exemplaria, ac etiã nonnullæ impressiones habẽt. Prętereà, ipse Author noster in cura de soda frigida, habet vnã aliã epithymi decoctionẽ differentẽ ab ista. Itẽ Hali Abbas in x. practicæ vnam. Et Rhasis in ix. ad Almansorem, cap. de melancholia vnam: & in antidotario diuisionum, cap. etiam de medicinis ad melancholiam & lepram &c. alteram quasi eandem. omnes tamen differunt ab ista filii Mesuæ,

Infusio de Hiera &c. CCXXXIII.

ENIMVERO præsens descriptio & duæ sequentes, vt habetur in codicibus impressis rectiꝰ vocari possunt cõfusiones, q̃ infusiones. Abalienatæ enim sunt à vera authoris intentione. Etenim non querit Author in his descriptionibus hieram, & vltra hieram aloen, cum ana &c. vt ipsi codices mendosissimè habent. Sed quærit hieram ex aloë, id est hieram picrã, quę ab ipso sub Galeni cognomine inscribitur. Quæ quidẽ vt suprà, scilicet in tract. de hieris retulimus, ab ipsomet Galeno in secũdo Miamyr, & alibi, Hiera ex aloe nuncupatur. Posuit autẽ Author in istis descriptionibus, ex aloe ad differentiam multarũ hierarum quæ absq; aloe cõficiuntur. Vt exẽpli gratia: Sunt suprà Hiera Archigenis, descriptione Pauli: & Hiera diacoloquintidos, inuẽtiõe Ruffi & cæteræ quæ minimè recipiũt aloen. Et de hoc testãtur antiqua exẽplaria, quæ pro maiori parte sic rectiꝰ habẽt Recipe hieræ ex aloe bonæ, & nonnulla sic: Recipe ex hiera es aloe bona ℥. s. Nec est ibi ana, quia ipsa compositio hieræ tanquam si esset solum simplex, pro vna sola re intelligitur. Et vni quidem non conuenit ana. Nec sunt ibi ʒ. v. vt plures impressiones habent: sed ℥. s. tantùm. De facili nempe (vt coniectamus) librarii errauerunt, transsumentes pro, ex aloe, & aloes. Vnde & subsequentes posteà forsan putantes ibi deesse, addiderunt ana; rescribentes (quamuis

falsò) Recipe hieræ & aloës ana &c. Igitur rectius legendũ est: Recipe hieræ ex aloe ℥.s. & funde &c. Quasi de consimili petiit filius Serapionis in 7. scilicet in vna pilularũ descriptione, cuius titul⁹ est: Pilulę quæ conferũt ad ægritudines choleræ citrinæ, & sanguinis, cùm dixit, Hieræ picræ, ex illa quæ fit cum aloë abluto &c. Ad differentiam aliarum Hierarum speci ficauit &c. Sed animaduertẽdum ꝙ in his infusionibus quærit Author species ipsius hieræ picræ tantũ absque melle. Etiam cum ipsis speciebus connumeratur & aloe, ne putet quis ipsas species absq; aloë intelligendas esse: quia taliter nõ esset hiera ex aloë, neq; posset vocari picra. Prætereà ipse Author in cura de soda frigida, habet plures quasi cõsimiles infusiones de hiera, in quarum nulla est vtrunq, simul positum, scilicet hiera & aloë, Vnde à simili est considerandum, ipsum Authorem non posuisse vtrunque in istis. Item sciẽdum quòd ab hac prima descriptione sumitur modus siue regula pro reliquis sequentibus.

Infusio alia hieræ &c. CCXXXIIII.

CONSIMILITER, vt præfata, & ista præsens est vitiata. Sed in ista verè sunt 3. v. ex ipsa hiera ex aloë: in superiori autẽ (vt dixim⁹) est ℥.s. Et sciendum ꝙ in nullo antiquorũ voluminum quæ vidimus, decoctio epithymi in præsenti descriptione est scripta cũ suo determinato pondere, vt est in impressis libris. Simpliciter enim cuncta concorditer sic habent: Et funde super ipsam decoctionẽ epithymi, quam diximus &c. Tamen quia decoctio epithymi præfata cùm est perfecta, non est nisi vna libra: ideò non est extra rationẽ in ipsis impressis libris si specificatè legitur ℔ j. Nos autem posuimus sine pondere, vt textus antiqui habẽt. Item sciendum ꝙ vbi in fine præsentis & subsequentis dicit Author, Et fiat sicut diximus, intelligitur vt in vase vitreo exponatur soli &c. sicut dixit in prima hieræ infusione.

Infusio tertia hieræ &c. CCXXXV.

AVTHOR in ista vltima descriptiõe infusionis hieræ, non specificauit de hiera. Sed subintelligitur de supradicta hiera ex aloë. Aduertẽdum autẽ, ꝙ in omnibus impressionibus mẽdosè hic legit: Et funde super ipsum decoctionis alhasce: ℔.ij. vbi rectius legendũ est, ℔.j. vt omnes vetusti codices habent. Etenim probatio eius mendæ est manifesta:

quia

qa tota ipsa,alhasce decoctio postquã cõpleta est,nõ est nisi vna libra:vnde Author ipse,sicut in superiorib⁹,sic & in ista non posuit nisi ℔.j. Et consimiliter de dicta hiera, sumendũ est pondus ℥.s.vel circa:quia ista infusio in omnibus regulatur ex superioribus. Vnde dicit. Et fiat sicut diximus.

De decoctionibus vsitatioribus &c.

EQuidem nobis visum est nõ esse ab re hoc in loco annotare decoctiones cõmuniores,& magis vsuales medicinarũ, quibus hodie vtuntur medici,& præcipuè in pharmacis laxatiuis propinãdis. Sæpe enim scribunt ipsi medici: Dissoluatur cum decoctione cordiali,seu cum decoctione florum & fructuũ cordialium,vel cum decoctione pectorali,vel cum decoctione cõmuni:& sic frequenter in enematibus &c. Igitur quando cum decoctione cordiali,vel cum decoctione florum & fructuum cordialium,quod idem est, si non specificatur in quo liquore,debet fieri in aqua simplici pura. Flores autem ac fructus cordiales conuenietiores pro huiuscemodi decoctionibus faciendis,hi sunt:videlicet, flores violarum,boraginis,& buglossæ principaliter,& flores roris marini,thymi,atque thymbræ,qui non sunt ita vsuales vt priores. Fructus verò sunt, Sebesten,pruna,(& præsertim Damascena nũcupata)iuiubæ,passulæ enucleatæ, & tamarindi. Sed tamarindos(vt scimus)nullus ponit,neq; Sebesten:nisi medicus speciatim præcipiat. Etiam additur liquiritia,licet sit radix,& non flos,neque fructus. Et huiusmodi vocatur decoctio cordialis,vel decoctio florum & fructuũ cordialium. Cui etiamnum aliquando additur ex florib⁹ labruscæ pars qui sanè cordiales sunt:veruntamen quia habẽt de stipticitate nõ parum,sicut & rosę siccę,& similia,nõ sunt apponendi in decoctionibus,absque medici præcepto. Sicut etiam aliquando ipsi medici ad speciales causas, addunt huiusmodi decoctionibus epithimũ,vel polypodiũ, vel senæ folliculos, vel myrobalanos &c. in quibus aromatarius non debet præsumere, nisi ex iussione medici pro quibus ipse ordinat. Et si non omnia præfata possunt haberi, saltẽ pro maiori parte debent esse in dicta cordiali decoctione. Decoctio autem pectoralis fit vt plurimũ in aqua pura, cũ iuiubis,passerina,siue passulis enucleatis, cum liquiritia,& ficis siccis. Sed fici debent poni in minori portione. Quandoq; verò ipsa decoctio pectoralis fit in aqua hordei,& quãdoq; addit' ei pars mellis. Addũtur etiamnũ & alia plura, ꝓut medicis videtur esse expediẽs,secũdũ infirmãtiũ qualitates.

Decoctio autem communis pro clysteriis fit in aqua pura: & pluuialis est melior nō pluuiali, & principaliter cū malua & plāta violarū (quæ vulgò dicitur mater violarum) & cum mercuriali, quando potest haberi, & æstiuo tēpore additur blitum, & hyeme additur helxiste, id est vulgò parietaria, vitriola, & herba vēti dicitur. Et ponitur salis, & olei oliuarū quātitas bona. Et huiusmodi decoctio, cū sale & oleo, potest seruari per aliquot menses in sua perfectione, vt ab infirmariis nostri Conuentus asseruatur: & non est necesse quotidie pro quolibet clystere facere communem decoctionem. Et talis decoctio Romæ & aliis in locis multùm habetur in vsu. Vtuntur etiam nonnulli & alia simpliciori communi decoctione, vel (vt melius dicamus) infusione furfuris triticei: quæ quidem virtute non est inferior supradicta, & in quacunque hora desideratur, parari potest. Et modus eius est: Accipe furfuris frumentacei pugillos iiij. vel v. plus vel minus, secundum qualitatem personæ, pro vno enemate, & ponatur in panno lineo, seu in staminea, in aliquo vase, & funde super illud aquæ bullientis quantitatem necessariam pro clysterio, & exprimatur diligenter: ipsi verò expressioni addatur sal. oleum sufficiens, & fiat enema. Decoctionibus etiam præfatis aliquando adduntur plura diuersáq; olea, mella, electuaria, ouorū vitelli, fœnum Græcum, camomilla: melilotū &c. secundū ægrotantium necessitates. Sed quando hæc conueniant, potius est medici, quàm aromatarii scire. Prætereà multæ diuersæq; decoctiones & infusiones medicinarum notātur ab Hali Abbas in decimo practicæ, & à Christophoro de Honestis in fine præsentis distinctionis, quę potius apud nos sunt particulares, quàm cōmunes, & vniuersales. Antonius Guainerius quoq; in suo antidotario, facit capitulum de decoctionibus, in quo ponit decoctionem pectoralem, & decoctionē, quem vocat communem &c. Sed hæ, ni medicus mandet, non sunt administrandæ. Item Antonius ibidem facit capitulum de clysteribus, quequidem clysteria recipiūt varias decoctiones contra diuersas infirmitates: quapropter non possunt communia dici, nec absque medici iussione licet alicui ipsis vti.

Mater violarum.

Herba venti.

Et de decoctionibus dicta sufficiant.

OCTA

OCTAVA DISTINCTIO.

Octaua distinctio est de Trochiscis, & erit &c. CCXXXVI

ROCHISCVS potius quàm Trocisc⁹, Et vt Sypontin⁹ in Cornucopia scribit, idẽ est quod pastillus. Pastillus autem à pane dicitur quasi paruus panis. Latinè propriè Rotula dici potest. Sed differt pastillus ab emplastro, in hoc scilicet q̃ emplastrũ aliquid liquidi recipit: pastillus autem tantummodo pulueres, qui aliquo liquore iunguntur & posteà exiccantur. &c. Paulus Aegineta autem in 7. cap. 12. ponit tres trochiscorum species. Ait enim: Pastilli, Græcé trochisci, à figura nominãtur. Tres sunt eorum species. Alii nanq; sunt potabiles, alii in aluum dantur, & alii delinuntur. Hinc ex vnaquaque specie ponit differentias. Lege ibi: quia sub nomine pastilli, multas trochiscorum descriptiones notat.

Confectio Galliæ muscatæ &c. CCXXXVII.

AB HAC etenim confectione Author incipit suã octauã (quæ est de Thochiscis, siue vt ma-uis trociscis) distinctionẽ. Vnde autem dicantur Gallię, seu Galię (vtroq; modo legitur) ista & quędã aliæ cõfectiones, adhuc authẽticè nõ reperimus. Serapio quidem, & Auicenna in suis de simplicibus, faciunt capitulũ de Gallia. Et incipit ipse Serapio: Such, id est Galia &c. Tamen ex ipsis non potest percipi quid hoc nomen Gallia simpliciter significet: præterquam, quòd sunt compositiones sic nominatæ. Simon Ianuensis autem, & Pandectarius, & ex cęteris recentioribus multi multa dicũt: sed omnes nempe de hoc, tanquam in somniis loquuntur. Huiusmodi enim galliarũ cõpositiones aliter (imò rectius cũ sint trochisci) sub nomine trochiscorum possunt nũcupari. Videlicet, Trochisci de Gallia, siue muscata, siue sebellia, siue alephangina, vel alefanginę, siue magna, vel regali &c. Vel Cõfectio trochiscorũ de gallia muscata, vel sebellia &c. Nã quatuor Galliarũ descriptiões habent̃ in præsenti distinctiõe, scilicet muscata, sebellia, alephãgina, & quarta quę vocat̃ magna, siue regalis, quæ habẽtur infrà sub titulo sucahalertif, vt legit̃ in impressis libris. Aliquãdo etiã reperitur scriptũ Algalia, siue cõfectio algalię, & idem est. Quatuor quoq;

gallia

galliarum species præfatus Serapio in dicto cap. Such, diuersas tamen ab istis scribit. Auicenna autem vnam tantùm laudat, quam in secundo cañ. capitulo proprio, Sinian factam ex emblicis vocat. Sed animaduertendum quòd in præsenti descriptione Galliæ muscatæ filii Mesuæ, est vnus error valde notabilis, ex quo quidē generata est in ipsa quædā magna confusio, vt mox liquebit. Legitur nanq; in cunctis ferè impressionibus, in præsenti descriptione: Ambræcani, vel canni. Et in quibusdā cum punctulis intermediis, sic: Ambræ, cani, partes iij. Cani igitur, aut canni, per se quid propriè significet, haud reperies. Quia hoc in loco nihil præstat Arabicè, neq; Græcè, neq; Latinè. Quāuis Latinè, canus, na, num, denotet habēs canitiē, & canis significet & animal latrabile, & sydus cæleste, & piscē marinū. Etiā stante eo quod nōnulli doctores asseuerant, scilicet ambram in vētre ceti (qui est marinus piscis) reperiri. Quia si quis obiiciens, dicat ambrā cani, esse ambrā ceti, tāquā si Author posuisset illud cani pro pisce marino, ac intellexisset pro ceto: hoc sanè duplici ex causa ibi nō posse stare, apertè probamus. Prima quia cete ipsa licet sint pisces, nō vocantur canes, nec cū ipsis canibus marinis conueniunt in aliquo, præterquā in generibus animaliū & pisciū. Et per quā maximè differūt inter se, canis piscis, & cetus: neq; est qui describat canē, aut aliud pisciū gen9 habere ambram, præter cete. Quæ cete grandia, vulgò balenæ dicuntur qui sunt maximi omnium pisciū. Secūda causa est, quia latinitas non patitur eo in loco datiuum pro genitiuo poni. Nam dato quod Author intelligat canem piscem, pro ceto (quod absurdum est audire) litera staret: Ambræ canis, & nō cani. Sed re vera errore literæ à pluribus nō percepto, introducta est inter gentes hæc cōfusio, seu abusio nunciandi atq; scribendi, Ambra cani. Vt in aliis multis erroribus cōsimiliter iam probauimus esse factum. Igitur in antiquioribus exēplaribus, nō Ambræ cani, nec canni: sed Ambræ, cāphoræ, vel Ambræ camforæ legitur. Et in quibusdam ex ipsis (vt in octo inuenimus) habetur distinctè & planè per literas: in aliquibus verò abbreuiatè, seu incōpletè in his & similibus variationibus: videlicet, ambr. camph. amb. canf, ambr. camph. ambr. camp. cam. &c. & cum ana partes iij. Et sic est secundum veritatem. Errorem autem huiusmodi, ex vltima præfatorum variationum processisse coniectamus. Quoniam quidam fortasse transcribens, inuenerit ambræ, cam. & ignorans quid significaret cam. faciliùs potuit errare conuer

Ambra vbi reperitur.

Cetus & canis piscis differunt.

conuertẽdo m, in ni, scilicet pro cam, scribens cani. In processu autẽ tẽporis alij forsan putãtes ambræ cani, esse vnum tantùm simplex, deleuerũt illud ana &c. Rectè itaq; scribendum est, Ambræ, cãphoræ, ana partes iij. Etiã animaduertito, ꝙ in sequẽtes, scilicet galliã sebelliã, & alephanginã similiter ingreditur cãphora &c. Prætereà sciendũ quod in cõpositionibus filij Mesuę, quãdo absolutè petitur gallia: semper de ista prima, quæ muscata cognominatur, intelligitur. In cõpositionibus autẽ Nicolai & aliorũ (qui habent) suis galliis debemus vti. Itẽ sciendũ ꝙ antiquitus nõ solùm lutũ lemnium, verumetiã & scãmoniũ, & omnes trochisci, & alia plura sigillabãtur. Hodie autẽ, quia (vt dicit Author noster in cap. de scãmonea) fides sigillorũ periit: non multi facimus si trochisci sigillẽtur, vel nõ. Bonitas quippe ipsorũ non consistit in sigillo: q̃a & sigillati possunt esse mali: & ecõtrà absq; sigillo possunt esse boni. Fides enim potius dãda est pharmacopôlis, quàm ipsis pharmacis. Quoniã eadẽ pharmaca bona, vel mala fiunt, secundũ ꝙ aromatarij boni vel mali sunt. Nos autẽ mallemus habere & scãmonium, & terrã lemniã, & trochiscos &c. absq; sigillo, vera, & bona: quàm sigillata, falsa, & mala. Vnde nihil facit ad rem si non sigillẽtur isti, & cõsimiles trochisci, vt Author pręcipit. Similiter dicendũ de ipsorũ forma, siue figura. Videlicet ꝙ nihil refert si sint rotundi, vel plani, vel lõgi, vel cõquadrati, vel alteriusmodi formæ. De magnitudine autẽ, & paruitate trochiscorum, est curandũ: quia magnitudo, vel paruitas potest ipsis addere vel minuere in bonitate, vel malignitate &c. tum propter fermẽtationẽ, tum verò propter desiccationẽ, & cõseruationẽ &c. Quam ob rem in hoc obseruandum est authoris præceptũ. Et hoc notatum habeas pro omnibus trochiscis.

Gallia absolutè.

Trochisci antiquitus sigillabantur.

Cõfectio Galliæ Sebelliæ, uel Sebellinæ &c. CCXXXVIII.

QVID propriè Latinè velit significare sebellia, seu sebellina, vel sebelia, nequaquam valuimus scire. Pandectarius tantùm dicit: Sebelia, vel Seben, est quædã medicina Inda. Sed vt coniectamus, nil aliud dicit, quàm res aromatica. Et vnum, & idem putamus sebelliam, & alephanginã significare. Sed scripsit Author præsentem confectionẽ sub tali titulo ad differentiam alterius confectionis sequentis, quę cognominatur alephangina. Vnde titulus ipsius est: Confectio alia galliæ alefanginæ. Quia cùm dicit aliam, denotat prius

Sebellia quid.

D

ſcripſiſſe vnam conſimilem. Ex quo igitur, ſi Gallia aleſan gina interpretatur aromatica, propter ſpecies aromatica quas recipit: quare & Gallia ſebellia non debet dici aromatica, quæ recipit eaſdē aromaticas ſpecies? Ergo ſebellia poteſt interpretari aromatica. Eſt nanque in præſenti deſcriptione vnus error. Videlicet, vbi legitur: Ambræ, & camphoræ, an̄ aur. ſ. rectius legendū eſt. an̄. aur. j. vt in maiori parte exemplariū inuenimus. Non obſtante, quòd in aliquibus ex ipſis exēplaribus legatur: Ambræ aur. j. cāphoræ, aur. ſ. quia (vt diximus) maior pars ipſorū habet: Ambræ, & camphoræ, ana aur. j. Præterea hæ trochiſcorum de Gallis confectiones per ſe ſimpliciter non habentur in vſu: ſed parantur pro eo quòd recipiūtur in aliis cōpoſitionibus. Sed animaduertendum ꝙ in præparatione iſtius Galliæ nōnulli iuniores errauerunt, & anſam errandi pluribus tribuerūt, intelligēdo per contrariū ſenſum clauſulam illā: videlicet, Recipe foliorum roſarum recentiū, & humidarū, quæ iam incipiunt reſerare nodos. Primo errant, quia falsò intelligunt per nodū roſarū illud pomellū, ſiue pyrulū, in quo ſemina roſarū cōcreſcunt & ſeruantur ad maturitatē, quódque defluxis folijs reſtat in planta, & tēpore maturationis fit rubrū &c. Secundo quidē (veremur dicere) quòd ita hallucinati ſunt, quòd pro reſerare, intelligunt claudere, & non aperire. Tertio errant ꝙ cùm Author quærat roſas immaturas, tanquā magis ſtipticas & confortatiuas: ipſi per contrariū accipiunt folia roſarū, quaſi in ipſorū defluxu, quæ ſunt magis ſolutiua & minus confortatiua. Expreſſe omnia contra authoris intentionē. Et hoc annotauimus pro imperitis & iuuenibus: quia circunfertur libellus quarundam declarationū ſuper canonibus, & antidotario filij Meſuæ, partim Latinè, & partim vulgariter impreſſus, intitulatúſq;. Opus q̄buſlibet aromatarijs neceſſariū innominato authore: quāuis nōnulli (vt ſuprà diximꝰ) aſſeuerent ipſum opus à quodam Petro Paulo Villano aromatario Neapolitano eſſe æditum. Quod quidē opus ex iuuenculis & minus peritis aromatariis quidā, tanquā oraculum Apollinis amplectuntur. In quo opuſculo, licet ſint aliqua bene poſita, tamen plurimæ interſeruntur fatuitates, ac innumeri ſunt errores. Vnde in hoc quod diximus, tam ipſe Petrus Paulus, quàm Quiricus de Terthona dictus lumen apothecariorum, quàm etiā Paulus Suardus cognominatus Theſaurus aromatariorū magnopere errauerūt: vt quilibet ſcripta ipſorū intueri poteſt. Igitur per nodum roſarum nō

intel

intelligit Author supradictum pomulum, sed calycem folia florum rosarum continentem. Et calyces rosarum propriè sunt illi, qui vulgariter bottones rosarum dicuntur. Et cum dicit Author: Quæ iam incipiunt reserare nodos: non intelligit quòd rosæ sint ita completæ, quòd folia ipsarum stent in primò defluxionis gradu pēdentia versus stipitem, ac incipientia circundare & occultare præfatum pomulū, vt prænominati Authores malè exponunt. Sed dicit Author (vt peritos non latet) quòd illa folia rosarum sunt accipieda, quæ iam incipiunt reserare, id est aperire nodos, scilicet calyces, quarum rubedo adhuc ex pelliculis, seu folliculis ipsius calycis, pro parte occultatur. Et propriè in principio aperitionis ipsorum florum, scilicet antequam aliquod foliorū separetur in totum à reliquis: sed adhuc sint omnia in vnum ad inuicem colligata. Quia authoris intentio est per hanc confectionem stipticare, & confortare, & non soluere, vt legenti est clarum. Ex quo etiam ipsa cōfectio recipit & Ramich, quæ est compositio ad stipticandum, de qua infrà. Etiam nota, quòd istarum galliarum, & similium confectionum species, sunt vltimatè puluerizandæ. Ex quo ipse Author posuit in descriptionibus, sicut alcohol. *Rosarū calyces.* *Rosarū bottones.*

Confectio alia Galliæ alephanginæ, & eius interpretatio est aromatizatum &c. CCXXXIX.

DECLARATVR nempe in præsenti descriptione ab interprete significatum huius vocabuli: hoc est, Alephangina, vel alefangina, dicente: Et est eius interpretatio, aromatizatū, siue aromaticū. Tanquā si Author dixisset in hunc modum: Confectio galliæ aromatizatæ, siue aromaticæ. Vnde species alephanginæ, sunt species aromaticę. Et dicitur in singulari: Alefangina, æ, & in plurali, Alephāginæ, arum. Ex quo quandoque reperitur scriptum: specierum alefanginæ, & alefanginarum: & gallia alephangina, & alephanginæ, & similia. Et dicitur propriè res alephangina, res aromatica. Vnde largo modo omnes species aromaticæ, possunt dici alefanginæ: vt latius in modo operationis conditi de cytoniis, scilicet in prima miua iam loquuti sumus. Et similiter sebelliam (vt etiā suprà diximus) coniectamus illud idem significare &c. Sunt equidē in præsenti descriptione per impressos codices nonnullæ mendæ. Quam ob rem, vbi legitur: Ramich ℥.j.s. rosarum ℥.x. garyophylorum ℥.x. lege *Alephangina quid.*

rectius sic: Ramich ℥.j.s. rosarum, garyophyllorũ, ana ʒ.x. Item vbi legitur: Musci boni ʒ.j. lege verius ʒ.j.s. quia sic per exemplaria antiqua probauimus esse secundũ veritatẽ. Præterea sciendũ, quod vbi Author dicit in præsenti descriptione. Et fundatur super eos aquæ rosatæ bonæ & electæ, infusionis rosarũ siccarum, & corticũ citrorum ℔.s. non intelligitur vt sumatur aqua rosacea sublimata, & in ipsa infundãtur rosæ siccæ, & cortices citrorũ &c. vt aliqui opinati sunt, quod litera non habet. Sed pro ea aqua, intelligitur infusio ipsa rosarum siccarũ, quam ad differentiam alterius quæ fit ex recentibus rosis, specificauit. Quia (vt aliàs diximus) generaliter quando doctores in suis libris petunt aquã alicuius rei: intelligunt succũ, vel infusionẽ, vel decoctionẽ illius rei, & non aquam sublimatã, quæ nõ legitur apud antiquiores, & rarissimè apud ipsum filiũ Mesuæ. Et illa bonitas, & electio referuntur ad infusionẽ, & non ad aquã, tanquam si sic legas: Et fundatur super eos aquæ rosatæ, videlicet ex bona, & electa infusione rosarũ siccarum, & corticũ citrorũ ℔.s. &c. Vnde facienda est ipsa infusio in bulliẽti aqua pura, cum rosis siccis, sicut fit cum recẽtibus, & cum permutatione rosarum &c. vt suprà dictum est. Et quia Author non notauit quantitatem corticum citrorum: ideò cum discretione poni debent. Videlicet, per quartam, seu quintã partem ad rosas: & debent ipsi cortices esse præsiccati, sicut flores rosarum, & in particulas incidendi sunt ante infusionem &c.

Aqua alicuius rei apud antiquos quid.

Confectio Trochiscorum Diarrhodon &c. CCXL.

DIARRHODON certè idem dicit quod de rosis. Igitur cùm ista sunt quatuor descriptiones trochiscorũ, sub hoc titulo, de rosis, in presenti distinctione. Hali Abbas enim decimo practicæ, habet tres descriptiones: sed vna ex eis quæ intitulatur Diarrhodon trochisci, differt ab ista filij Mesuæ. Necnon & reliquæ etiam sunt differẽtes. In antidotario Nicolai quoq; sunt trochisci Diarrhodon differentes ab istis. Et in septimo Breuiarij filij Serapionis, sunt quinque trochiscorum de rosis descriptiones: in Auicẽnæ v. cañ. autem vndecim. Apud Rhasim etiamnũ, cap. xj. decimi ad Almansorem, est cõfectio trochiscorũ diarhodon, qui cognominãtur parui. Non obstante ꝙ posteà sequatur sub titulo de rosis: ex quo probatur ꝙ idem est diarhodon, & de rosis. Item in eodem decimo, cap. 7. ipse Rhasis habet trochiscos

de

de rosis completos, siue perfectos, vt in antiquo exemplari legitur. Et in nono ad eundē Almansorem, cap. videlicet 63. habet vnam aliam descriptionē trochiscorū de rosis. Item in antidotario diuisionum, cap. 35. duas descriptiones, & vna ipsarū intitulatur maior: omnes tamen in aliquibus differūt ab istis filij Mesuæ. A Paulo Aegineta etiā in duodecimo septimi, scribitur pastillus, scilicet trochiscus diarhodō: sed est alteriusmodi compositionis. item Actuarius libro de medicamentorum cōpositione, habet pastillum, scilicet trochiscū diarhodon: id est ę rosis, & similiter differt.

Confectio Trochiscorum de rosis stomachum &c. CCXLI.

PER omnes ferè impressiones in prę senti descriptione est vnus librariorū error tam clarus & manifestus ꝙ nō indiget alia probatione: tamen ne intactus pertrāseat, vbi mendosè legitur: Adde scāmoneæ ℔. iij. lege rectè ℥. iij. Nicolaus Præpositus habet ℥. ij. sed putamus etiam esse mendam librariorū. Sciendū præterea, ꝙ quando speciatim petuntur trochisci diarhodon, de supradictis intelligitur. Per trochiscos de rosis autē absolutè, de istis est intelligēdū, supple per opera filij Mesuæ. Quia sequētes trochisci nō sunt de rosis simpliciter, sed de rosis & eupatorio: & vltima descriptio in paucissimis exēplaribus habetur: ex quo potest dubitari, an sit addita huic antidotario: & per consequens non potest absolutè de ipsa intelligi, sed de præsenti &c. *Trochisci de rosis absolutè.*

Cōfectio Trochiscorū de rosis & eupatorio &c. CCXLII.

IN quibusdam impressionibus, præsens descriptio est in vno vitiata: videlicet ꝙ vbi legitur, Raued seni ℥. iij. Legendum est ℥. iiij. vt reliquę impressiones, & cuncta exemplaria antiqua rectius habent.

Confectio Trochiscorum de rosis sicut &c. CCXLIII.

VBI legitur in fine istius descriptionis, Aqua decoctionis radicū: intellige (secundum cōmunem opinionē) aquā decoctionis ex quinque radicibus cōmunioribus, quæ sunt, videlicet: Radices apij palustris, & apij domestici (scilicet vulgaris vocati petroselini) asparagi, brusci, & fœniculi. *Aqua decoctionis radicū quæ.*

Sed animaduertendum quòd (vt suprà diximus) hæc trochiscorum descriptio, necnon & aliæ plures ex sequẽtibus, non sunt in maiori parte exemplariũ, nec in aliis, in quibus habentur, sunt locatæ eo loco & ordine, vt impressiones habent. Quapropter dubitari potest in aliquibus ex ipsis an sint à proprio Authore, vel ab alio &c.

Such alharif. Et est Gallia magna, siue regalis &c. CCXLIIII.

FATEMVR enim veritatem, quòd in quinque exemplaribus tantùm reperimus præsentem & sequentẽ trochiscorũ descriptiones: & non in hoc loco, vbi in impressis libris habentur, sed hincinde transpositas. Nec in ipsis quidem exemplaribus titulatur præsens descriptio. Suchahalertif: sed in tribus est, Such alheref: & in vno Suchalherif, & in alio Such alheriffi. Vnde coniectamus verum suum vocabulum esse, Such alharif. Sicut etiamnum sunt suprà confectiones electuarii alharif. *Such quid.* Such enim (vt probatur per Serapionẽ, & alios Authores) idem dicit quod gallia. Et sic, Such alharif, id est gallia alharif. Sicut etiã reperitur quandoq; apud Authores, such camphoræ, vt est apud Rhasim in antidotario separato, videlicet in olei citri descriptione, nõ obstãte quòd per impressiones mendosè ibi legatur: Adde succum camphoræ. Non enim à cãphora extrahitur succus. Lege igitur rectius: adde such camphoræ, id est galliam camphoræ &c. Et ne quis dicat, quòd per succũ champhoræ, intelligat ibi Rhasis aquã camphoræ (de qua infrà dicemus in declaratione ipsius camphoræ) quoniam hoc non potest esse: quia Author ponit ibi galliam camphoratã, causa aromatizãdi ipsum oleũ: & nihil necesse habet ibi ponere aquã, seu alterũ liquorem post perfectam ipsius olei decoctionem. *Alharif. quid.* Alharif autem vel significare dixeris quod Latinè, magna, seu regalis (quia in litera legitur: Et est gallia magna, siue regalis) vel denotare bonum saporem (tanquam si diceretur: Such alharif, id est gallia boni saporis, vt diximus in prima confectione electuarii alharif) vel aliud, nihil refert. Nec multi facimus si ignoretur.

Confectio Ramich &c. CCXLV.

ALITER vocatur ista cõfectio, Cõfectio trochiscorum Ramich. Ex quo legitur in ipsa: fac trochiscos subtiles &c. Sed valde admirati sumus (cùm sit quòd recipitur in aliis cõpositionibus)

nibus)hanc cõfectionem deesse in maiori parte exemplariũ. Etenim necessariò debet adesse. Ramich autẽ(prout cõiecta- Ramich. re potuimus) idẽ significat quod res stiptica, scilicet cõpositio rerum stipticarũ &c. Nam modi faciẽdi Ramich plures sunt, vt habẽtur apud Serap. & Bulchasim &c. Sed in cõpositionibus filii Mesuæ, suo ramich debemus vti. In interpretationibus Bellunẽsis autẽ, legitur Ramech. Et similiter in secundo cañ. Auicennæ, capitulo proprio. Sed in quinto cañ. ipsius, in pluribus cõpositionibus in quibus recipitur, legitur, ramich. Consimiliter est in libris Hali filii Abbas, scilicet ramich, & ramech. Et in nono Rhasis ad Almansorẽ, cap. de casu vueæ, legitur. Et in eius expositionibus, sic habetur: Ramech cõfectio est de qua fit gallia. Pandectarius quoq; in capitulo ramich, habet & rimich. Ergo ramech, ramich, & rimich, sunt vnũ & idem, & accipitur pro confectione ista. Ri- Rimech. mech autẽ, siue aricmech, siue arimec(quod rectius putamus alrimech) secundũ dictũ Pandectariũ, herba est nascẽs in parietibus, habẽnsq; odorẽ cinnamomi, desiccatiua & consolidatiua hulcerũ &c. Quam quidem herbã adhuc ignoramus.

Confectio trochiscorum de rheubarbaro &c. CCXLVI.

PER cuncta nempe antiqua exẽplaria præsens descriptio trochiscorũ de rheubarbaro, locatur ante descriptionẽ trochiscorũ de camphora. Et sic visum est nobis in nostro libello describere. Est præterea in præsenti descriptione per impressos codices vnum mendum. Videlicet, vbi legitur: Amygdalarũ amararũ ℥.iiij. legendũ est verius ℥.ij.s. vt habetur in omnibus ferè præfatis exẽplaribus. Auicẽna in quinto cañ. & Hali Abbas in decimo practicæ habent vnam descriptionem trochiscorũ de rheubarbaro. Rhasis autem in antidotario diuisionum, cap. de medicinis hepatis, habet duas descriptiones. Itẽ ipse Rhasis in nono ad Almansorẽ, capit. de dolore hepatis: sub titulo de raued, habet vnam aliam descriptionẽ. Et similiter filius Serap. in 7. habet suam descriptionem, sub titulo de raued. Omniũ tamẽ præfatorũ descriptiones sunt in pluribus differẽtes ab ista Authoris nostri. Raued enim & Rheubarbarum idem est. Sed aliquãdo variatur Raued & Rheu. titulus compositionũ, ad maiorẽ declaratione differentiarũ ipsarũ; vt suprà etiã sunt trochisci diarhodon, & trochisci de rosis & infrà pilulæ de raued, & pilulæ de rheubarbaro &c. De raued autem, & rheubarbaro, dicetur in pilulis de rheu-

barbaro. Prætereà sunt aliquæ compositiones, & trochiscorum, & pilularũ &c. in quibus Author subiicit liquorẽ cum quo excipiendæ sunt, vt est præsens descriptio, & confectio trochiscorũ de lacca, & cõfectio trochiscorũ Hamech, & descriptio secũda pilularũ alandahal, & pilulæ ad omnes morbos catarrhi, & pilulæ de Serapino &c. Iuniores autẽ, vt Luminare Maius, & cæteri, declarãt quòd isti trochisci excipiẽdi sunt eupatorii succo. Sed nescimus an ipsi intelligant aliũ succum eupatorii recenter extractũ: quia cum notato in descriptione nõ potest fieri: quia succus eupatorii, absynthii, liquiritiæ, & consimiles, quando in huiusmodi & similibus cõpositionibus recipiuntur, semper cõdensati ponendi sunt. Filius Serapionis, Auicenna, & Rhasis similiter, vt Author noster, subiicuerunt liquorẽ. Hali Abbas autẽ in sua descriptione præcipit vt cõficiantur cum simplici aqua. Vnde potest coniectari, quòd Authores dimittunt huiusmodi confectiones, ad libitũ conficientis, & parum æstimãt si cũ aliquo liquore (nõ cõtrario supple) vel cum aqua pura cõficiantur. Veruntamen omnes compositiones debent fieri eo meliori modo quo posſint, & magis expedit infirmantium curis.

Confectio Trochiscorum de camphora &c. CCXLVII.

IN præsenti descriptione per plura antiqua exemplaria, liquiritia & spodiũ vno cõcluduntur ana. Et similiter crocus, & semina cõia &c. alio cõclusa sunt ana. Quodquidẽ nobis visum est melius, & ita rescripsimus. Filius Serapionis in 7. habet vnam descriptionẽ trochiscorum de camphora. Et Hali Abbas in decimo practicæ duas. Auicẽna autẽ in quinto can. quinque ponit descriptiones. Rhasis verò in nono ad Almansorẽ duas habet. Vnam videlicet, capitulo de tremore cordis & alteram, capitulo de ictericia. Item in decimo ad eundem, capitulo de febre Ethica, vnam aliam. Et in antidotario diuisionum, capitulo de medicinis hepatis, vnam aliam descriptionem habet. Sed omnes differunt ab ista Authoris nostri. Per gummi autem simpliciter scriptum quid sit intelligendum, lege in lohoc alio nostro de intentione hac.

De Camphora.

CAmphora, siue chãphora, siue canfora, siue per k, kanfora, kafor, & alia plura, vnũ & idẽ significant. Res quidem nobis minus, quàm seminota. Tum, quia ignoramus

veram

veram originem eius, tum etiam quia Authorum opiniones de ipsius qualitatibus contrariantur ad inuicẽ, scilicet quòd aliqui, vt Serapio, Auicenna & cæteri, dicũt ipsam esse gummi, seu resinam, aut pinguitudinẽ medullarẽ quarundam arborum, & infrigidare ac desiccare in tertio gradu. Alii autẽ, vt Auerrois & cæteri, asserunt ipsam in mari nasci, & esse calidam & siccam in secundo. Imò etiã ipse Auerrois in quinto Colliget, dicit ambram esse speciem camphoræ, quæ oritur in fontibus maris &c. Rhasis autem in tertio ad Almansorem scribit camphoram esse frigidam & humidam. Sed & Platearius dictus circa instãs testatur illam frigidã & siccam in quarto, & quòd est succus herbæ, & nõ gummi arborum, neq; res marina. Item Bellunẽsis in suis interpretationibus ait: Aqua camphoræ, secundum Arabes, est aqua quæ fluit ex arbore producente camphorã. Et talis aqua, & similiter eius arbor, sunt calida in tertio, & camphora est frigida, vt omnes affirmant. Ecce in quo scopuloso pelago nos velitare oportet. Res etenim ipsa (si nõ est factitia) videtur nobis esse vnũ ex nobilioribus medicinæ simplicibus. Et potius tenemus cum Serapione & Auicenna, esse arborum gummi, quàm cum aliis contrarium asserentibus. De camphora enim qua vtimur, loquimur. Si autem apud ipsos præfatos Authores erat alter huiusmodi camphora, hoc equidẽ fatemur nos ignorare. Ista nempe (vt diximus) vel sit vera camphora, vel non, res est tam nobilis, quæ si non asseruatur diligentius, euanescit, & annihilatur. Quodquidem pluries experti fuimus. Sed vtrũ hoc procedat à frigiditate, vel caliditate ipsius, videlicet vtrum sit ipsa frigida vel calida, est potius medici, quàm aromatarii perscrutari. Ipsa autem camphora quantò albior, clarior, purior, & odoratior est, tantò melior.

Ambra cãphora species.

Aqua cãphora.

Camphora optima nota.

Confectio trochiscorum de spodio &c. CCXLVIII.

Confectio Trochiscorum de spodio, cum semine acetosæ &c. CCXLIX.

QVATVOR semina quæ sunt in prima istarũ descriptionũ, sunt quatuor semina cõia maiora frigida, scilicet melonis &c. quæ etiam speciatim in immediatè suprascripta confectione trochiscorũ de cãphora, sunt posita, & alibi de quibus in superioribus satis diximus. Ponitur hæc prima descriptio trochiscorum de spodio ab Actuario, in libro de medicamẽtorũ cõpositione, sub titulo: Pastilli de spodio. Sed

differt in aliquibus: & loco mucilaginis psyllii, habet succũ psyllii &c. Abbas autem in x. practicæ, habet tres huiusmodi descriptiones, & in duabus recipitur semẽ hermazi, siue (vt putamus rectius) hemazi, quod à pluribus res acetosa interpretatur. Vnde semẽ hemazi, id est semẽ acetosæ. Auicẽna in v. cañ. duas habet: quarũ vna est cum semine acetosæ. Filius Serapionis quidem ponit tres descriptiones, & vna ex ipsis similiter est cum semine acetosæ. Rhasis verò in nono & x. ad Almansorem, & in antidotario diuisionũ, in pluribus capitulis plures habet descriptiones, & cum semine acetosæ, & sine eo, omnes tamẽ sunt differentes ab istis filii Mesuæ. De spodio dictum est in Diarhodon descriptione communi.

Hemazi.

Confectio Trochiscorum de berberis &c. CCL.

Confectio alia Trochiscorum de berberis &c. CCLI.

PER aliquas excusiones in prima istarũ descriptionũ mẽdosè legitur: Seminis citruli ʒ. iiij. s. Lege rectius ʒ. iij. s. vt cuncta exemplaria, ac etiam nonnullæ impressiones habent. In Nicolao Preposito autem legitur ʒ. iij. & similiter est non rectè. Actuarius quidem habet pastillum ex oxyacantha, quod idem est quod trochiscus de berberis, sed differt in pluribus ab istis. Filius Serapionis quidem in 7. habet tres trochiscorum de berberis descriptiones. Auicenna autem in quinto cañ. septem. Hali Abbas verò in x. practicæ, vnam. Rhasis quoque in nono ad Almansorem, cap. de dolore hepatis, vnam. Et in antidotario diuisionum, cap. de hepate inflammato, similiter vnam. Omnes autem differunt inter se, & ab istis Authoris nostri. De berberis dictum est suprà.

Pastilli ex oxyacãtha.

Confectio Trochiscorum de absynthio &c. CCLII.

LEGITVR in fine præsentis descriptionis, & similiter in fine duarũ sequentiũ: Da cũ succo herbarũ. Et non specificatur de eis, quænã sint ipsæ herbæ. Declarãt autẽ aliqui (quorũ vnus est Christophorus de Honestis) quòd debent esse illæ herbæ quæ habentur in ipsis trochiscorũ descriptionibus, scilicet eupatoriũ, apium, anethum &c. Quodquidem multis nõ placet. Nonnulli autem (& forsan melius) dicunt, illas herbas esse, è quibus excipitur succus pro syrupo bisantino conficiendo: quod nobis quidem magis consonũ videtur. Et ratio hæc est, ob quam putamus Authorẽ intellexisse de

Succus herbarum absolutè.

de eis. Nã scripserat suprà ipse Author modũ syrupi acetosi de succis herbarum & syrupum acetosum de succis herbarum cum aromatibus, & modũ infusionis de succis herbarũ, in quibus satis ipsas herbas specificauit, tãquam pro exẽplis ad quæ fit posteà recurrendũ, pro omnibus aliis in quibus non speciatim scribuntur. Igitur hæ sunt herbæ ex quibus, vel omnibus, vel ex parte, accipiendus est succus pro huiumodi trochiscis conficiendis. Endiuia videlicet, apium, lupulus, borago, buglossa, & fœniculum. Quæ omnes in prętatis compositionibus de succis herbarum habentur. Etiam dictus Christophorus, contra authoris intentionem, docet pro succis, sumere aquas sublimatas: quod omnino non debet fieri. Sed succi accipiendi sunt prius tamen depurati. Habet enim filius Serapionis in 7. vnam trochiscorũ de absynthio descriptionem. Auicenna autem in v. can. duas, quarum secũda in multis cõuenit cum ista Authoris nostri. Hali Abbas etiã in x. practicæ, duas ponit, in quibus recipitur absinthiũ græcũ: omnes enim aliqualiter differũt ab ista. Scribitẽ etiãnũ & ab Actuario in de medicamentorũ cõpositione. Pastillus amarus, cuius descriptionis simplicia omnia sunt in ista descriptione filii Mesuæ: non obstãte quod ipse filius Mesuę præter illa, habeat alia plura simplicia in ipsa descriptione. Possumus ergo dicere, quod ille est pastillus, scilicet trochiscus absynthii ipsius Actuarii. Dicitur autẽ amarus, ab amaritudine absynthii, & amygdalarum amararum ingredientium.

Confectio Trochiscorũ de eupatorio &c. CCLIII.

VNA duntaxat excepta, omnes impresiones quas vidimus, mendosè habẽt in præsenti descriptione: Tereniabin, succi eupatorii, ana ℥. j. Legendũ est autem rectius, ana ʒ. j. Vt cuncta exemplaria, & Luminare Maius, & cæteri habent. Ponit nẽpe Actuarius suũ pastillum de eupatorio, sed longè differt ab ista descriptione. Auicenna etiam in quinto can. habet vnam descriptionem similiter differentẽ. Ioannes Serapionis quoque in 7. habet suam descriptionem, cuius titulus est, Trochisci auctrion: & est eupatorium, sed nõ est similis huic. Hali Abbas etiam habet vnam descriptionẽ, cuius inscriptio est: Gafeti trochisci. Gafeth enim idẽ est quod eupatoriũ. Sed neq; ipsa cõuenit in omnibus cũ ista filii Mesuæ. Succus autẽ eupatorii accipiendus est ex eupatorio ab ipso Authore descripto. Lege de eo in syrupo de eupatorio.

Con

Confectio trochiscorum de aniso &c. CCLIIII.

Confectio alia Trochiscorum de aniso, & sunt trochisci de decem medicinis &c. CCLV.

RIMA istarum confectionũ scribitur à filio Serapionis in 7.& ab Auicenna in quinto sub hoc titulo.scilicet trochisci de aniso. Secunda autẽ ponitur ab eisdem sub alio titulo. Et hîc est: Trochisci de decem medicinis. Quod etiã Author noster notauit in sua, cùm dixit: Et sunt trochisci de decem medicinis. Veruntamen differunt inter se in quibusdam paucis ipsæ descriptiones.

De aniso.

NOtissimũ est Anisi semẽ,& ipsi⁹ herba à multis nõ ignoratur: quia pluribus Italiæ locis, sicut & in multis aliis prouinciis seritur. A Dioscoride Creticũ magis cõmendatᵘʳ. Auicenna autẽ Romanum laudat: vocátq; ipsum fœniculũ Romanũ. Hispanicum verò est deterius, secundum Serapionẽ. At Platearius refert anisum, alio nomine vocari cyminũ dulce Loco eius, secundum Auicennam, carui ponitur.

Anisi loco quid sumendum.

Confectio Trochiscorum de lacca &c. CCLVI.

IMPLICIA præsentis cõfectionis per nõnulla exẽplaria scripta sunt cũ ana ʒ.ij. Et nihil refert. Quia cùm sint omnia simplicia vnico conclusa ana, per plus, vel per minùs, nihil impedit posse scribi imò partes æquales, esset melius scribere.& sic habet filius Serapionis. Laccæ mundatæ, scilicet ablutæ. Vbi notandum quòd secũdũ plurimorũ opinionem. lacca medicinis non est admiscenda, nisi abluta. Et sic semper debet intelligi, cùm absolutè legitur lacca, Præterea scribuntur trochisci de lacca, à filio Serap. in 7. ab Hali Abbas in x. practicæ, à Rhasi in nono ad Almansorẽ, cap. de dolore hepatis:& in antidotario diuisionum: cap. de medicinis hepatis:& ab Auicẽna in quinto can. duplices. In nulla autem ipsarum descriptionum ponitur cum quo liquore sint excipiendi, seu informandi ipsi trochisci: quia neque Author noster (vt suprà diximus in hac sua notauit descriptione. Ex iunioribus autẽ nonnulli dicunt conficiẽdos esse cum vino. Alii autem, vt Luminare Maius in Dialacca magna,& in præsenti descriptione, cum decoctione aristolochiæ,& squinanti, scilicet cum ea decoctione cũ qua abluitᵘʳ

Lacca absolutè.

ipsa

ipsa lacca. Et alii opinantur debere fieri cũ decoctione, vel succo absynthii, seu eupatorii, vel apii, vel alterius rei inibi descriptæ. Quorum opiniones nec approbamus, nec reprobamus. Melius tamen nobis videtur, si consulatur medicus in his & similib⁹ accidẽtib⁹. lege etiã de hoc in trochiscis de rheubarbaro, Et de lacca, & eius ablutione, vide in Dialacca magna.

Confectio Trochiscorũ de terra sigillata &c. CCLVII.

ARO præsens descriptio tẽporibsu nostris habetur in vsu. Et (vt patet in litera) est de inuẽtione ipsius filii Mesuæ. Rhasis quidẽ in nono ad Almansorẽ, cap. de sanguinis proiectione cũ sputo sine vomitu, habet vnã descriptionem, & eandem habet in antidotario diuisionum: videlicet, in fine capituli de medicinis tussis & asthmatis &c. differt tamen ab ista. Ab Actuario etiam scribitur pastillus sphragis, id est sigillum cognominatus: quod est idẽ quod trochiscus de terra sigillata. Sed multùm differt ab ista descriptione. *Pastillus sphragis.*

De sanguine Draconis.

SApientissimè equidem Antoni⁹ Musa Brasaulus de sanguine Draconis pertractauit. Vnde in rei veritate, nec sanguine draconum, de quo Plinius cap. 7. libri trigesimitertii loquens, asserit esse sanguinem draconis, scilicet animalis, elephantis sanguine permistum &c. qui & cinnabaris dicitur: non obstãte quòd cinnabaris de pluribus dicatur æquocè: neque sanguine draconis Serapionis (qui est herbæ achilleæ, scilicet millefolii succus, de qua herba Dioscorides sub nomine sideritis loquitur) vtimur, sed in sequenti vsu duæ res pro draconis sanguine, venales habentur: de quarũ nulla adhuc probum Authorem pertractantem legimus. Et vna ipsarum (quæ iudicio nostro est deterior) Venetiis & alibi factitatur ex sorbis contusis, bolo non Armeno, & caprarũ siue hircorũ sanguine, aliisq; diuersis rebus. & placentarũ more partes formatas, furno seu clibano, aut sole deficcant: qđ & tetigit Plinius in præcitato loco. Vtplurimũ tamen in equorũ & similiũ medicaminibus, his placentis, vtuntur. Licet multos non pudet ad humanorum corporum vsus eas quandoque administrare. Altera res est succus, & lacryma quarũdã magnarũ arborum, in insulis Lusitanorum nuper inuentis copiosè nascentium. Huiusmodi etenim plantarũ surculũ (mercatore quodã amico nostro mediante) Romæ viren *Cinnabaris* *Sideritis.* *Sanguinem draconis sup plentia.* *Lacryma sanguinis draconis.*

virentem habuimus, quem diligenter plantauimus, sed haud creuit. Vlysipone autem vidimus ingentissimas huius generis arbores. Sunt nempe tanquam columnæ, vnicæ cimaturæ, more dactylorum, seu palmarum, absq; ramis. Folia sunt eis simillima spatulæ fœtidæ, crassiora tamē. Cortex verò arboris est subcinericius, & vnà cum tota arbore rubri succi plenus. Scarificatáq; arbos tempore congruo emittit lacrymas sanguineas, quas more gūmi cōdensatas abradunt è cortice incolæ, nec vilius vendunt. Multi etiā lignum eius frustatim incisum ebullire faciunt, decoctionēq; huiusmodi igne aut sole condensant &c. Vtrunq; enim sanguinē draconis appellant. Sed longè melior est lacryma, seu succus collectus, ligni decoctione. Si verò hic sanguis draconis arbore⁹ ęquipolleat sanguini draconis vero, scilicet cinnabari præfato, vel succo herbę achilleæ sideritis (q est sanguis draconis Serap. nescimus.) Sed meli⁹ putamus esse, vti succo dictæ sideritis (dūmodo textus Serapionis non sit eo in loco
Sideritis succus quid supplent. deprauat⁹, seu malè trāslatus) vel vti succo lactucæ cū authoritate Auicennæ, quàm alia re, absq; vllo Authorum testimonio. Lege Brasaulū. Auerrois autem in quinto Collliget, ponit sanguinem draconis, cap. de mineralibus, intelligēs (vt putamus) pro sanguine draconis, cinnabarim mineralem.

De Ipoquistidos, & Ehbystidos siue heuphistidos &c.

Hypocistis. LIcet pro recto genitiu⁹ scribatur, & proferatur, ac indeclinabiliter habeatur ipoquistidos, quod rectius hypocistis est: tamē semper intelligitur in Arabū libris pro fungo siue cytino nascenti ad radices plantæ barbæ hircinæ, vel
Barba hircina. pro succo ipsius fungi. Barba hircina Latinè, Græcè autem cistos dicitur. Heuphistidos autem, vel hensistides, vel simi-
Hefistides. lia multa, quæ suprà, scilicet in modo cōfectionis iacur notauimus, nō est ipoquistidos, vt plurimi ex iuniorib⁹ credūt ac decipiūtur. En apertè probatur per pręsentē confectionē, in qua vtrunque recipitur. Et non putet aliquis esse mēdam in litera: quia cuncta exēplaria antiqua manu scripta (nullo penitus discrepante) similiter habēt. Vnde malè fecerūt nōnulli, qui ab ista descriptione deleuerunt vnum ipsorū scilicet hēsistides, quod debet esse, & admodū conuenit huic confectioni. Igitur hensistides (siue vt mauis heiusistidas, vel al-
Brasauli malum de Auicenna iudicium. teriusmodi consimile appellare) est succus foliorum & florum dictæ plantæ barbæ hircinæ, apud Arabes: & non succ⁹ fungi pręfati, q apud ipsos ipoquistidos dicitur. Musa Brasaulus etenim super hoc non rectè dicit Auicennam nō cognouis

gnouis

gnouisse quid esset: quia fecit tria capitula de eo in secundo can. scilicet capitulum de barba hircina, capitulum de hensistides, & capitulum de tarathit. Vbi videndũ, ꝙ Auicenna nõ malè fecit, cùm de diuersis diuersa scripsit capitula. Nam in capitulo de barba hircina loquitur de planta in generali: in capitulo autem de hensistides, tangit tantummodo succum ipsius plantæ: & in capitulo de tarathit, pertractat de fungo radicis eius. Non obstãte, ꝙ aliquando accipiatur hensistides, siue heusistides (quod idem est) pro ipsa planta. Vt apud Hali filium Abbas in secundo practicæ, cap. 34. dicentẽ. Lichieebat, vel Leieeltẽ, quæ Græcè Eufistides &c. Similiter & Serapio in vno met cap. de prędictis succis, scilicet de succo plantæ, & de succo fungi distinctè loquit᷑. Itẽ in synonymis Serapionis legitur herfistides, id est succus plãtulæ, quę dicitur planta hircina. Item præfatus Auicenna in quinto tractatu secundæ summæ quinti can. habet tres trochiscorum descriptiones cõferentes ad sputum sanguinis: quarũ prima habet magnã similitudinem, & conuenientiam cũ ista filii Mesuæ. Et in sexto tractatu eiusdẽ secũdæ summæ, cap. de intestinis habet aliã descriptionẽ, cuius titulus est: Trochisci alsenginati. In quibus omnibus legitur speciatim: Succi barbę hircinæ, scilicet plantæ. Vbi autem voluit succum fungi, scripsit ipoquistidos. Similiter filius Serapio in 7. habet plures trochiscorum descriptiones cõferentes ad profluuiũ & sputum sanguinis: & aliquæ ipsarum in multis conueniũt cum ista filii Mesuæ, in quarũ pluribus est specificatè positũ: Succi barbæ hircinæ. Sed clarius ibi, in descriptione trochiscorũ de arsenico Albbambd: & in alia immediatè sequenti, cuius titulus est: Trochisci conferentes ad excoriationẽ, & solutionem &c. in quibus legũtur ambo immediatè in his verbis. In prima videlicet: Succi Altharathit: aut succi barbæ hircinę. In secunda autem: Succi altharatit: & succi barbæ hirci. Igitur vterque succus, condensatus supple, scilicet succus plãtæ, & succus fungi ponendus est in præsenti trochiscorũ cõfectione. Et sic semper pro hensistides, seu pro succo barbæ hircinæ, intelligendus est succus plantæ, & non fungi. Verũ tamen in defectu vnius per alterum est supplendum. Etiam loco ipsorum, acacia, & quædam alia succidanea, quæ notãtur ab Auicenna in fine capituli tharathit, possunt substitui. Sed nota ꝙ fung⁹ herbæ hircinæ, licet sub nomine fungi appelletur: tamen formã aliorũ fungorum nõ sequitur. Vnde rectius nobis videt᷑ debere dici Leoncistis, quia similis est leoni Leonc: Th.

leoni fabarum, & cæterorum leguminum, qui Græcè Orobanche dicitur: vulgò autē flammula, & sporchia appellatur. Quæ quidē flammula, radicibus plantarū leguminū annascens, necat eas. Et in hoc differūt inter se fungus cisti & flammula, scilicet quòd ipse fungus non interficit plantam cisti: quamuis non credimus ipsam plantā sine aliqua sui læsione generare ipsum fungum. Et non in omnibus plantis sui generis reperitur. Nec attollitur ipse fungus, vt flammula, rarissimè dodrantalem transcendit altitudinem.

Flammula

Cisti fungus in quo differt à leone leguminum.

De Sedenagi.

PRo Sedenagi, vel sedenegi (quod putamus rectius) intellige in præsenti descriptione semen cannabis. Lege de hoc suprà in secunda distinctione.

De Bolo Armeno, & Terra sigillata.

ENimuero nostra tēpestate bolū, siue lutū Armenum penitus (vt verum fateamur) ab omnibus Europe incolis ignoratur. Quia pluribus de causis ex Armenia amplius non defertur. De vero bolo Armeno loquimur. Quoniā plurimum apportatur bolum ex Apulia, & Germania, aliisq; locis, & quodlibet ipsorū abusiuè bolum Armenū ab Apothecariis nuncupatur. Necnon & pro bolo Armeno vero, talia atque alia diuersa rubricarum genera in medicis compositionibus administrant. Quæquidem nunquàm Armeniam maiorem nec minorem viderunt. Vnde quodlibet ipsorum, pseudo siue adulterinū bolum Armenum rectius vocari licet. Singulatim autem, aliud bolum Apulum, aliud verò bolum Germanicum &c. Prætereà paucis ante annis Venetias deferri iam cœpit aliud bolum, quod vocant bolum Armenum finū, & bolum Orientale. Sed vt diligētius probat Brasaulus, neq; ipsum est Armenū. Imò (vt ipse etiam testatur) est lutū Lemniū, scilicet terra Lemnia, nō sigillata, id est illa de qua sumitur vt sigilletur. Quæquidém terra sigillata vera, terra Lemnia est, & variis tēporibus variis fuit munita sigillis. In præsentiarū autem Turchico sigillo imprimitur. Vidimus etiā plures alias pseudo terras sigillatas: videlicet, aliā cineritiam, lutum figuli admodum imitantem, aliam rubram, ex pseudo bolo aliísque rebus factitatam &c. Præfata tamen, quæ Turcharum sigillo munita, ex Lemno insula comportatur, nihil differt à supradicto vocato bolo Armeno fino, præterquàm in quadam arenula quam habet: quam arenam (vt fertur) non nisi causa retinendi sigilli impressionem, ipsi terræ admiscent: vnde & subalbior est ipso præfato bolo:

Lutum Armenum.

Lutum lemnium.

bolo: quod bolum nihil penitus habet arenosi, sed totum in ore, vt butyrũ liquescit. Lege super his Brasaulũ. Non obstante etiã, ꝙ nonnulli qui ex Constantinopolitana ciuitate venerũt his diebus, asserat contrariũ, scilicet ꝙ hoc bolũ Armenũ finum nuncupatũ, nõ sit terra Lemnia, vt vult Brasaulus, sed ꝙ est verum bolũ Armenũ ex Armenia deuectũ: quia nos ignorantes veritatẽ, nõ tenemur potius ipsis, quàm Brasauli rationibus prę stare fidem. Loco terræ sigillatæ autem, administrare dictũ bolũ finũ, putamus esse melius: quia (vt dictũ est) pro certo tenetur, ꝙ sit ipsamet terra, purior supple, & sine arenula illa. Etiã pro vero bolo Armeno in necessitatibus, dictũ lutũ, siue bolũ Lemniũ subministramus. Reliquis autẽ pseudo bolis & adulterinis terris nõ vtimur, nisi in medicinis equorũ, & asinorũ, & similiũ. Igitur in pręsenti descriptione, vel duplicetur pondus dicti boli fini: vel (si magis placebit) ponat pro parte sua, terra sigillata fina &c. Item in carentia vnius, alterum est substituendum. *Terræ sigillatæ loco quid sumendum.*

De Arnoglossa.

QVod Græcè Arnoglossa, vel arnaglossa (vt aliqui scribũt) dicitur: Latinè agni lingua, aut ouis lingua: vel inuersis dictionibus, lingua agni, & lingua ouis interpretatur. Arna enim Græcè, secundũ Ioannẽ Ianuensem, agna Latinè dicitur. Et arnon Gręci, Latini agnũ nominãt, & glossa linguã significat. Vocatur etiãnum Latinè plantago: cuius species secundũ Diosc. duæ sunt, scilicet maior & minor. Maior enim notissima est, & vulgò appellatur septineruia, & multineruia. Quibus appellationibus correspondent Gręcè Heptapleuron, siue Heptaneuron, & polyneurõ. Minor autẽ est illa, quæ à multis Lãceola vocatur. Non obstãte ꝙ à Dioscoride hoc nomen, scilicet lanceola, secũdum Ioãnis Ruellij & Marcelli traductiones, lõchitidi adscribatur, & nõ plãtagini. Author enim noster distinguit arnoglossam in amplã & longã. Vt probatur per ipsum in exemplari Arabico, & alibi. Sed per amplã intelligit plãtaginẽ maiorẽ: & per longã, plantaginẽ minorẽ, scilicet lanceolã dictã. Est pręterea & tertiũ genus plãtaginis, quod licet à Dioscor. nõ pręcisè scribatur, verũtamen passim inuenitur. Et est mediũ inter maius & minus, cuius folia sunt plana, in quibus singulis quinque tãtùm sunt costæ. Quæ quidẽ tertia species in quibusdã locis Italiæ, vt in Apulia, quinqueneruia nominatur. Et Calabri adhuc ex parte Græcissantes, ipsam petaneruia appellãt. Hanc itaq; speciẽ, notat Ioãnes Agricola Am- *Agni lingua.* *Ouis lingua.* *Septineruia.* *Lanceola.* *Pentaneruia.*

Arnoglossa absolutè. monius in primo libro suæ herbariæ medicinæ. Sed vbi absolutè legitur (vt in præsenti descriptione & in similibus) semper de maiori intelligitur. Quãuis nulli dubiũ sit, aliam pro alia posse substitui. Demum aduerte ꝙ pro huiusmodi quæ in pręsenti descriptione habẽtur, & similibus aquis, intelliguntur succi, vel decoctiones, seu infusiones, & nõ aquæ sublimatæ, vt superiùs iam probauimus. Et similiter vbi dicit Author in pręsenti descriptione: Da cum aqua spodij &c. intelligitur aqua infusionis ipsarũ rerũ. Nõ enim distillãtur spodiũ, gummi, bolũ Armenũ & spica, quod quidẽ valde fatuũ esset & cogitare. Et quòd debet esse infusio, potest probari per vnam quasi similẽ trochiscorum descriptionẽ 7. Breuiarij filij Serap. cuius titulus est: Trochisci Ioãnis, ad illum qui spuit sanguinẽ. In cuius fine describit propinationem ipsorũ fieri cum aqua, in qua infusa sint spodiũ, & gũmi, & bolũ Armenũ, & folium. Sed Author noster loco folij, habet spicã, quæ potest poni in defectu ipsius folij. Et fortasse etiã sua tempestate, foliũ verũ, scilicet malabatrũ, vel malobatrũ, sicut & nunc nõ deferebatur: quàm ob rem ipse in sua descriptione permutauerit, ponens pro eo æquiualens, & bonum.

De Virga pastoris.

Sciendum quòd Pandectarius errans ipse tribuit ansam pluribus iunioribus errãdi, Quia in suo cap. quod incipit, Dipseus: duo capitula Serapionis immiscuit, scilicet capitulum 106. quod est de cardo dipsaco, scilicet de labro Veneris: & cap. 351. quod est de Virga pastoris, scilicet de sanguinaria, seu polygono. Et ad authoritatẽ Serap. de dipsaco ponit capituli titulũ, Harsiharbai: addens ꝙ Latinè dicitur Virga pastoris. Quæ quidem verba in dicto 106. cap. Serap. (quod semicorruptè incipit Dibsacos, pro Dipsacos) minimè legũtur. Vnde (vt diximus) plurimi iuniores eum sequuti, hallucinati sunt, putantes dipsacum esse virgam pastoris: quod est falsum. Inter quos etiã Theodoricũ Dorsteniũ in suo Botanico, & Leonardum, siue Germanicè Leonhartum Fuchsium, in suo de Historia stirpiũ, hallucinatissimos his diebus legimus. Qui etiã Leonardus falsissimè in hoc reprehendit Serapionis interpretẽ, cùm sit potius ipse carpendus. Item dictus Pandect. ponit aliud cap. quod incipit, Harsiarbai: vbi loquitur etiã de vtroq: polygono &c. Nam si credendum est Serapioni, & Auicennæ, magis quàm Pandectario & ipsum sequutis, Virga pastoris nõ erit dipsacus siue dipsacum: sed sanguinaria, quæ & seminalis dicitur, scilicet polygonum

Labrũ Veneris. Polygonũ. Dipsacum non est virga pastoris. Leonharti Fuchsij error. Seminalis herba.

gonum

gonum Dioscoridis. Vt patet legenti capitula Dioscoridis de sanguinaria mascula, & de sanguinaria fœmina, & conferenti cap. Serapionis de Virga pastoris, quod incipit: Basialrahagi, id est Virga pastoris. In quo cap. ipse Serapio describit vtrunq; capitulũ Dioscoridis de sanguinaria. Auicennæ autẽ, licet non describat in suo cap. de Virga pastoris, Iniamenta plantarũ: cõuenit tamen cum Dioscoride & Serapione, quòd est mascula & fœmina. Quod quidẽ nõ verificatur de dipsaco: quoniam nullus est qui scribat dipsacũ inueniri masculam & fœminã. Item ipse Auicen. dicit masculã virgã pastoris esse fœmina fortiorẽ: quod sanè testatur per Diosc. in fine capituli sanguinariæ fœminæ. Item Bellunensis in dicto cap. Auicẽnæ, pro Virga pastoris, rescripsit in margine, Hassa alrhai: quod cõuenit esse idem cum basialrahagi quod est in principio capituli Serap. de Virga pastoris. Ergo capitulum Auicẽnæ de Virga pastoris, & cap. Serap. de eadem, sunt vnũ & idem, cum capitulis Dioscoridis de polygono. Igitur nulli dubium sit, virgã pastoris Arabũ, esse polygonũ Dioscoridis, & non labrũ Veneris. Præterea admodum erit mente captus, qui dixerit huic cõfectioni magis competere dipsacum, quàm polygonũ. Nam tota principalis intentio istorum trochiscorũ (vt liquet in litera) versatur circa sanguinem restringendũ. Atqui sanguinariam non solùm Dioscorides, Plinius, & cæteri famosi authores scribunt profluuiũ sanguinis vndecunq; sistere: verumetiã & omnes iuniores illud idem testantur. Vnde & sanguinaria dicta est. Labrum Veneris autẽ nullus est qui dicat huiusmodi facere. Ex quo sequitur, quòd virga pastoris Serapionis & Auicennæ, & cæterorũ Arabum, cuius operationes & proprietates sunt eædem, quas Dioscorides, Plinius, & cæteri polygono tribuunt, & presertim de sistendo sanguine, nõ est labrũ Veneris, scilicet dipsacũ. Sed verè est ipsa sanguinaria. Etiã Auerrois in v. Colliget scribit virgã pastoris intercipere fluxũ sanguinis, à quacũq; parte veniat. Ergo &c. Sed quãdo absolutè describitur, de mascula semper intelligitur. Animaduertẽdũ autẽ ꝙ Plin. describit quatuor polygoni genera, & non satis clarè de eis loquitʳ. At per quartũ genus, ponit illud polygonatũ, qđ vulgò fraxinella dicitur. De quo & Diosc. immediatè post sanguinariã fœminã, cap. facit. Itẽ nota quòd virga pastoris, preter nomenclaturas à Diosc. positas in cap. de polygono, vocatʳ aliis atq; aliis nominibꝰ. Vnde hec sunt ipsiꝰ synonyma, Arrhis, Aspaltos, Carcineros, Cẽtinodia, Chilio-

Sanguinem sistentia.

Sãguinaria absolutè.

phyllos, Cynochala, Clema, Cnopodios, Corrigiola, Chulmulum, Chulũ, siue Cuculũ, Heraclea, vel Heraclia, siue Herculea, Geniculata, Genitura herois, Lingua passerina, Millefolium, Myrtopetalos, Pedalion, Polycarpos, Polygonatos, Polygonia, Polygonũ, Proserpinaca, vel Proserpinata, Sanguinaria, Seminalis, Stemphis, Thephis, vel Thelphis, Teuthalida, Virga pastoris, Viticula, Vnguis muris, Zarithea, & alia plura. Virga pastoris fœmina, scilicet sanguinaria fœmina etiam vulgò à nonnullis dicitur Cauda vulpis, siue cauda vulpina &c. Vtraq; enim sanguinaria notissima est.

Cauda vulpis.

Confectio Trochiscorum de croco &c. CCLVIII.

HOC sanè in loco, scilicet immediatè post descriptionem trochiscorum de Terra sigillata, per vniuersas impressiones desunt duæ trochiscorum descriptiones. Videlicet: Cõfectio trochiscorum de croco præsens, & confectio trochiscorum de arsenico sequens. Quas quidẽ in cunctis ferè exemplaribus inuenimus, & debẽt esse. Igitur descriptio trochiscorum de croco hæc est: Confectio trochiscorũ de croco, conferens ad internos capitis dolores, & hemicraneã difficilem, & sahara vehementem. Recipe croci aur. vij. s. cholcothar aur. v. aluminis, aur. viij. myrrhæ, spicæ, ana aur. j. s. omphacij, calchadis, ana ℨ. j. s. gummi, aur. ij. Fiant trochisci cum vino stiptico. Et cùm necesse fuerit dissoluatur vnus, cũ aceto permisto cum aqua rosacea, & liniãtur frons, & tempora. Si autem insomneitatem patitur, opij aur. iij. addes. Hucusque. Describitur etiam hæc cõfectio, in paucis tamen differens, ab ipso filio Mesuæ, authoritate Alexandri, in cura de Hemicranea calida. Item vnam aliam descriptionem habet in fine capituli de synanchia gutturis. Luminare Maius quidem describens trochiscos de croco Auicẽnæ (qui habentur in fine capituli de cura sodæ calidæ, quod est xj. cap. secundi tractatus, primæ fen. tertij canonis ipsius Auicẽnæ. qui trochisci parum differunt ab istis) dicit dubitationẽ suã super his. Quia cùm sit, quòd ipse filius Mesuæ, in tractatu de soda frigida, citet hos trochiscos, in his verbis. Et eodem modo trochisci de croco dicti in antidotario. ipse autem nusquam reperit eos. At nos quidem probamus per plura exemplaria, ipsos deesse in libris impressis. Vnde modo dubitatio ipsius soluta est, & citatio authoris probatur vera. Quia defectus librariorum non sunt authoribus imputãdi

libr

librorum. Bartholomæus Montagnana quoq; in suo antidotario habet trochiscos de croco, differẽtes tamen ab istis.

De Croco.

CRocus, vel crocum, vtroque genere legitur. Attamen aliqui faciunt differentiam inter florem & herbam, asserentes quòd crocus est flos, & crocum herba. Sed nos quidẽ in libris nõ paucæ authoritatis & optimæ latinitatis, vtroq; (vt diximus) genere inuenimus, tam florem, quàm herbam scribi. Reperitur etiamnum præter Cnecum, siue Gnecum (quod à nonnullis syluestre crocum dicitur) & aliud crocũ syluestre, quod in montib⁹ nascitur, satiuo simile, sed nõ colligitur: quia parum lucri colligentibus præstat, ob id, quia minima sunt in eius flore illa tria fila, quæ particulariter crocum esse dicuntur. In montanis pratis plurimum nascitur &c. Crocum autem, vulgo hodie quasi omnes, Arabico vtentes vocabulo, Saphranũ, siue Zaffaranum vocant. Arabicè quidem (vt in Serapione legitur) Zahafaran dicitur. Notissimum est in Italia, & pluribus seritur locis. Sed ex his satiuum, & præcipuè Sulmonense magis cõmendatur. In cornea pyxide (vt Plinius scribit) optimè asseruatur. Platearius verò dicit seruandum esse crocum in sacculo stricto de corio, per quinque annos. Etiam præfatus Plinius asserit crocum non solui melle, nullóque dulci, scilicet consimili, vt iulep, sapa &c. Quod quidem experientia docuit nos esse verum. *Saphranũ.*

De Colchotar & Chalchade.

LOngum foret disputare de vitrioli (vulgò cuperosæ) generibus, siue speciebus, & res sanè parui momenti. Cùm sit, quòd ex omnibus speciebus altera pro altera potest substitui. Colchotar autẽ, & calchadis, siue calcadis, species sunt vitrioli: sed non sunt vnum & idem, vt nonnulli falsò putãt. Non obstante etiam quòd interpretes aliquando pro calcitis (quod est calcadis) falsò interpretati non sunt colchotar, accipientes speciem pro specie. Et quòd non sint vnum & idem, non solùm probatur per huiusmodi trochiscorum filij Mesuæ & Auicennæ descriptiones, in quibus ambo recipiuntur: sed & per capitula ipsius Auicennæ, necnon & Serapionis. Vnde lege in secundo cañ. Auicennæ capitulum de atrimento, siue atramento: & capitulum de calchanto. & capitulum de colchotar, siue colcotar. Et in Serapione capitulum de vitriolo, & de calcantho, & reperies omnes vitrioli species. Quia quanuis parum differant inter se, attamen di- *Vitrioli cõsideratio.*

Cuperosa. uersæ sunt species. Cuperosa autem, idẽ est quod vitriolum. Pro colchotar igitur intellige vitriolum citrinũ: & pro calcade vitriolum albũ, id est calcitim: Et pro calchanto vitriolum viride. Est prætereà & quarta species, quæ corrupto vocabulo apud Arabes vocatur alsuriæ. *Sori quid.* Sori enim rectè dicitur, pro qua intellige vitriolum rubeũ. Auicẽna sic distinxit. Pro qualibet istarũ specierũ autem, vitriolum (quod vulgò Romanũ cognominatur) administra. Et vel sit è Balneo regio (oppido nõ longè ab Vrbe sito, vbi hodiernis tẽporibus in magna conficitur copia: quod verius Romanũ esse putamus) vel sit è Cypro insula, vel Germanum, vel aliunde, nihil aut satis parũ, & non de eo curandum refert. Item sciendum quòd cuperosa, seu vitriolum reperitur duplex, scilicet minerale, & artificiale. *Cuperosa duplex.* Sed minerale est melius, quàm factitiũ. Vnde dicit Serapio in chalcantho, seu calchanto: Illud verò quod fit artificialiter, est bonũ ad faciendum encaustũ scriptorum magis, quàm ad vsum medicinæ. Sed animaduertendum quòd mendosi codices multoties sunt causa impingẽdi in errorẽ etiã & doctiores. Legitur enim (quãuis mendosè) in quinto Breuiarii filii Serapionis, capitulo videlicet trigesimoprimo, quod est de eruptione sanguinis ex matrice: in vnius pessarii descriptione, sic: Et sanguis draconis, & calcadis, & est chalcãthũ, cuius color est viridis. Nam quãdo antiquatur, fit calchadis colcotar, & sumach &c. Igitur secũdum istam descriptionẽ, omnia, nempe de calchade, calchanto, & colchotar cõfunduntur. Sed re vera est mẽda in litera, quam non animaduertit Luminare Maius. Sic itaq; rectius in vno exemplari (quod vidimus) legitur: Et sanguinis draconis, & calchadis, & calchãti (cuius color est viridis: nam quãdo antiquatur, fit calchadis) & colchotar, & sumach &c. Enimuerò ipse filius Serap. eo in loco non dicit quòd calchadis sit chalcanthum viride, quod est falsum: neq; quòd calchadis sit colcotar, quod etiã est falsum, & cõtra Auicennã aliósq; Authores asserẽtes chalcadẽ esse albũ &c. Sed volẽs ibi tres vitrioli species, scilicet calchadis, chalcanthi, & colchotar, scripsit primã: Et chalcadis. Hinc secundam, & chalcãthi, quam speciẽ declarãs, subsequutus est: Cuius color est viridis. Móxq; adiunxit proprietatẽ ipsius, dicens: Nam quãdo antiquatur (supple ipsum chalcanthũ) fit chalcadis. Hinc adducit cũ copula, tertiã vitrioli speciẽ, scribens: Et colchotar. Sequénsq; suã pessarii descriptionẽ, dicit: Et Sumach, & cætera vsque in finẽ. Et sic ipse filius Serapionis nõ est contrarius Auicẽnæ: imò

imò ad literam illud idem ſcribit. Vnde ſciendum quòd calchadis eſt vitriolum antiquatũ, quod ex temporũ diuturnitate albũ effectũ eſt, quaſi ad hominis ſimilitudinẽ, qui ſeneſcens canos producit. Calchadis pro chalcitis, corruptè Arabicè ſcribitur. Nam chalcanthũ, ſecũdum Galenũ, teſte Hermolao, corollario 950. tempore in chalcitin lapidẽ mutatur. Alij autẽ aliter de hoc nõ rectè ſcribentes, confundunt plura & pro chalcuantos, quandoq; chalcanthũ intelligũt, & econtra. Cum chalcuanthos, ſiue chalcanthos minus rectè, aut per ſyncopã, ſit aliud à vitriolo chalcantho. Chalcuanthos enim non vitriolum: ſed flos æris eſt. Lege Hermolaum. *Calchadis.* *Chalcuanthos.*

De Alumine.

ALuminum ſcitur quòd plura ſunt genera: Sed quando abſolutè (vt in iſta deſcriptione) reperitur, de Alumine Roche cognominato intelligitur. Quodquidem ex quibuſdam quaſi lapidibus, priùs tamen in fornace calcinatis, deinde per ebullitionem &c. arte paratur. Et hoc notiſsimũ eſt. De omnibus autem aluminum generibus lege Braſaulum. *Alumẽ abſolutè.*

Confectio Trochiſcorum de arſenico &c. CCLIX.

HAEC eſt altera Trochiſcorum confectio quæ non inuenitur in impreſsis libris. Cuius deſcriptio (vt habetur in maiori exemplariũ parte) ſic eſt: Confectio trochiſcorũ de arſenico. Et ſunt boni ad excoriationẽ, & dyſenteriam, & ad herpetem. Accipe arſenici citrini ℥.j. calcis non extinctæ ʒ.xij. acaciæ (chartarũ combuſtarum) fęcis aceti aduſtæ, aluminis, balauſtii, ana ʒ ij. colchotar, floris æris, ana ʒ.v. Terantur cum aceto, & ſtent in ſole per dies x. & fiant trochiſci, & reponãtur in vaſe vitri, & ſtringatur os eius, & ponatur vas in vaſe vbi fuerit acetum. Et ſunt optimi. Et quando inuitat neceſsitas, ponuntur in eis opii ʒ.iiij. Hucuſque. Veruntamen ipſam deſcriptionem in dictis exemplaribus inuenimus variatam in vno, videlicet quòd aliqua habent, chartarum combuſtarũ: & aliqua eo in loco, Tartari combuſti. Quod autem melius, vel rectius ſit, haud diffinire audemus. Poſuimus tamẽ chartarum combuſtarum: tum quia maior numerus erat ipſorum taliter habentium, tum etiam quia Ioãnes Serapionis in duabus trochiſcorum de arſenico deſcriptionibus, quarũ tituli ſunt: Trochiſci de arſenico Albbambd. & Trochiſci cõferentes ad excoriationẽ, & ſolutionem &c. habet ſimiliter chartas cõbuſtas, & nõ tartarum,

In tertia autẽ descriptione, quæ post præfatas sequitur, cuius titulus est: Trochisci qui dicuntur sotira. ipse Ioannes nihil horũ habet. item Hali Abbas in decimo practicæ habet, trochiscos de arsenico, in quibus similiter recipiuntur chartæ combustæ. in nulla quippe prædictarũ legitur penitus tartarum cõbustum. Vnde coiectauimus verius esse chartarũ cõbustarum, quàm tartari cõbusti legendũ. Sed noletes nos in totũ delere tartari combusti, quoniã est suspicandũ in ipso, ob id quod sequitur post ipsum, scilicet fex aceti adusta, quæ quasi eiusdem proprietatis dici potest. ac etiã quia in descriptione huiusmodi trochiscorũ in Nicolao Præposito legitur (forsan in suo exemplari sic erat) ideò nos cum signo in margine à fronte notauimus: vt si cuipiã vel melius videbitur (de perito loquimur) valeat permutare ipsa. Consulimus tamẽ, vt vtrunq; simul in textu nõ scribant: ne fortè in futuro aliqui in errorẽ ducantur, putãtes vtrunq; recipiendũ esse in ipsa descriptione. Prætereà habet & Auicenna in quinto canone trochiscos recipientes arsenicum, quorũ inscriptio est: Trochisci Andromachi cõferentes ad expulsionẽ sanguinis. Rhasis quoq; in nono ad Almansorem, cap. de gingiuis sanguinolentis habet vnam descriptionẽ. Et in antidotario diuisionum, cap. de medicinis ad fœtorem oris, habet aliam: & cap. de medicinis tussis, & asthmatis habet aliã. Omnium tamen descriptiones differunt ab ista filii Mesuæ.

De Arsenico.

ARsenicum & auripigmentũ idem est, vt per omnes Authores probatur. Dioscorides quidẽ duo arsenici genera facit. Alterum aureum, hoc est citrinũ: alterum vero pallidum, glandis figurã imitans. Scribit etiamnum & sandaracham, quæ est eiusdem materiæ, ac in eisdem fodinis colligitur. Vnde & tertium genus ipsius arsenici dici potest. Vel (si mauis) dices arsenicum, scilicet auripigmentũ, esse sandarachæ speciẽ. Quod nihil facit ad rem. Et sic erũt tres sandarachæ species. Sandaracham autẽ intelligimus mineralem, de qua Dioscorides, Galenus, Paulus, Plinius, & cæteri probi Authores loquuti sunt, nõ autem gummi iuniperi, quod etiã Sandaracham, & vernicẽ vulgò appellant. Serapio nempe illud idem (quãuis nõ ita clarè) vt Dioscorides scribit, & sandaracham sub nomine auripigmẽti rubei pertractat. Auicẽna similiter cap. de arsenico, in secundo can. tria genera notat, scilicet album, citrinũ & rubeũ. Sed putamus pro albo intellexisse quod Dioscorides asserit esse pallidum. Et pro rubeo

Sandarachæ consideratio.

Vernix gummi.

beo

beo, sandarachā antiquorū designat. Vnde dicit: Et suo odore similatur odori sulphuris. Quam notā sandarachæ tantùm Dioscorides tribuit. Sunt præterea duo alia genera, quorū alterū absolutè arsenicū nominãt, quod est albū. Alterum verò risagallū vocant, quodquidē est venenatū, discolor, scilicet subcitrinū, & albū. Quæ duo genera putãt plurimi esse factitia, scilicet ex auripigmento, & sandaracha, per sublimationē. Musa Brasaulus autē asserēs eos (qui ita putant) hallucinari, probat ipsa mineralia esse. Legito apud ipsum, quoniā super hoc probè scripsit. Non obstante quòd (vel librariorū errore, vel imprudentia ipsius Authoris factum sit) legatur ibi Serapionē in suo cap. de auripigmēto, quod incipit, Narneth, tetigisse arsenicū albū: quoniā illud (vt legenti patet) nō probatur esse verū. Bene autē ipse Serapio (vt putamus) videtur tãgere risagallum, cùm dicit quòd est laminosum, habēs laminā super laminā. Igitur pro arsenico citrino, quod recipitur in præsenti descriptione, nō est sumendū risagallum præfatū, vt nonnulli ex iunioribus dicunt, sed optimū auripigmentum citrinū: & in eius carentia vtitor sandaracha, quæ est verū auripigmentū rubeū, siue arsenicum rubeū, quodq; inter citrinū sæpe reperitur. Et ex eo excerptã, in nostra officina sandarachã asseruamus. De Sandaracha gummi autem, in oleo de iunipero dicetur. Modus verò comburendi arsenicum, atq; sandarachã, & huiusmodi similia, à Dioscoride & aliis pluribus clarè describitur.

Risagallū.

Auripigmētum citrinū quid suppleat.

De Calce.

EX omni lapide siliceo potest fieri calx. Et quantò durior est lapis, tantò calx fortior est. Ex lapide marmoreo mitior habetur. Veneti autem vt plurimum in suis ædificiis vtuntur calce, non ex silice, sed ex quodam gypseo lapide, quæ non est admittenda in medicinis, nisi (saluo meliori iudicio) in defectu gypsi.

De Charta.

CHarta, chartas, chartha, charthas, carathis vel sine h, vel per k, kartas, kirtas &c. (vt in variis libris legimus) vnū & idē significant. Sed per chartã nō intelligitur in medicinæ libris, mẽbrana pergamena cognominata, quę fit ex pellibus animalium: neq; illa vulgò abusiuè dicta papyrus, quæ arte ex vetustissimis laceratisq; linteolis aqua maceratis cõficitur. Cuius vsus nō modicus hodie est in excudēdis libris, atq; ad scribendū &c. Huiusmodi enim papyrus in vsum medicū apud antiquos nō venit: quia non multis ante annis modus

faciendi ipsam repertus est. Et eius tantũ inualuit vsus, quòd veram papyrum, siue (vt mauis) papyri chartam, penitus expulerunt homines. Retinentes solummodo ipsius nomen, quod & chartæ nuper inuentæ contribuerunt. Charta autem de qua Authores loquuti sunt, ex herba, seu frutice, siue iunco papyro dicta, priùs tamẽ exiccata, parabatur. Quæ certè non solùm ad librorũ veniebat vsus, verumetiã & medicinæ expetebatur. Olim quidem iam notissima, nunc autem haud est qui eam agnoscat, vel sciat modum faciendi ipsam. Imò (quod peius est) in ipsa papyro, quænam sit, dubitatur. Dioscorides enim libro primo scribẽs ipsam, vel ipsum papyrũ (vtroq; genere legitur) dicit esse notissimã rem, vnde chartæ tunc conficiebantur. Sed sanè propter chartarũ vsum, necessariò ipsis papyrus erat vulgaris & nota: quamobrem subticuit eius liniamẽta. Nobis autem vnà cum vsu ipsarũ chartarum abolita est cognitio eius. Plinius verò aliqualiter papyrũ depingit: at nõ ita clarè vt à nobis possit dignosci. Serapio autẽ cap. 101. quod incipit: Burdi, quod est papyrus. & Auicẽna capitulo Papyrus: vbi Bellunẽsis pro burdi, rescripsit berdi: similiter vt Dioscorides nõ declarãt, sed testantur quòd ex eo fiunt chartæ. De charta huiusmodi autem, dictus Auicenna separatim facit capitulũ. Iuniores verò, vt Simon Ianuẽsis, Pandectarius, Luminare Maius, & cæteri, Burdi, siue burcdhi, vel burchidhi, vel burdi (quod etiã Latinè chartafilago dicitur) declarãt esse speciẽ iunci lati palustris, vnde Arabes faciũt sextariola, ad ferenda aromata. Bellunẽsis verò in suis interpretationibus, sic ait: Carthas, vel carathis, est herba iunci exiccata, ex qua cõstructæ sunt chartæ pro libris scribendis, sicut iam consueuerunt antiqui Aegyptii. Aut per carthas intelligitur papyrus ipsa, seu iuncus exiccatus, & antiquatus. Sicut illud quod assumitur ex stramento antiquo, quod apud vulgares Venetos appellatur stuora. Et fit ex papyro, seu iunco recẽti. Hæc ille. Vbi animaduertẽdum quòd secũdũ ipsum, papyrus est iuncus ille ex cuius genere texuntur storæ, siue stuoræ vulgò dictæ, & sportæ. Qui iuncus (vt nonnulli volũt) est carax apud Virgiliũ Poetam. Et est aliud à typha. Igitur si ita est, possumus loco chartarum cõbustarum, ponere tales iuncos siccos atq; cõbustos. Et certè coniectamus ipsum iũcũ, si nõ est ipsa papyrus, nõ multùm distare à papyri genere, & loco eius perquàm commodè posse substitui. Vt similiter loco pręfatarũ chartarũ ponitur & ipsa papyrus. Nõ obstãte quòd Dioscorides, Plinius, Paulus, Serapio,

Charta antiquorum.

Papyrus.

rapio, Auicenna, & cæteri testentur ipsas chartas combustas esse maioris efficaciæ in medicinis, quàm papyrũ. Prætereà sciendum q́ Luminare Maius scribens trochiscos de charta cõbusta Auicennæ, demit ab ipsis trochiscis ipsam chartã, & tribuit titulo quod erat descriptionis seu cõpositionis. Inquit enim: Dicũtur autem trochisci de charta, licet eorum descriptionem charta non ingrediatur. Sed re vera, ipse bonus vir non bene percepit descriptionis Auicennę sensum: apud quem, videlicet in tertio can. fen. 16. tract. 2. cap. 7. de cura excoriatiõis intestinorũ & hulcerũ, post mediũ, sic legitur: Et trochisci de charta cõbusta. Descriptio trochiscorũ: Chartæ cõbustæ ʒ.x. arsenicorum adustorũ, & corticũ æris, & aluminis iameni. & cætera quæ sequuntur. Peritis nẽpe viris, sensus huius literæ est clarissimus. pro minùs sciolis autẽ sic legendũ est: Descriptio trochiscorũ. Et hîc fiat pũctus. Et subintelligitur de charta cõbusta priùs nominata. Hinc sequitur modũ compositionis eius, dicens: Chartæ cõbustæ ʒ.x. vbi licet subticuerit Accipe vel Recipe, vel simile verbum tamen subintelligitur. Tãquam si diceret: Descriptio trochiscorum, præfatorũ supple, hæc est: Recipe chartę combustę ʒ.x. arsenicorũ adustorũ &c. ana ʒ.xij. Apud probos Authores enim raró in principio cõpositionũ ponit' illud Recipe &c. quia semper subauditur, licet non speciatim ponatur in Litera. Luminare Maius autem illas dictiones, scilicet chartæ cõbustæ: attribuit titulo cõfectionis, & illas ʒ.x. cõsociauit arsenico. Vbi triplicem commisit errorẽ. scilicet abstulit chartã, ab ipsa confectione, & scripsit in singulari & specificatè, arsenici citrini ʒ.x. cuius sunt ʒ.xij. quia est de sequẽti ana, & expunxit etiam ab ipsa descriptione duas, vel saltem vnam arsenici speciẽ. Quia Author, scilicet Auicenna, ponens in plurali arsenicorũ adustorum, intellexit omnia tria genera ab ipso descripta, vel saltẽ duo, quæ Dioscorides & cæteri ponunt: & non citrinũ solũ, vt ipse bonus vir scripsit. Frustrà etenim dicerentur de charta cõbusta, si absq; ea cõficerẽtur ipsi trochisci. Lege igit' rectè, vt est in Auicẽna: Chartæ cõbustæ ʒ.x. arsenicorũ adustorum, & corticum æris &c.

De Tartaro.

Qvamuis (vt putamus) nõ sit ponẽdũ in præsenti confectione: tamẽ quia (vt diximus) in aliquib⁹ libris legit', noluim⁹ intactũ pterire tartarũ. Est enim duorũ generũ. Et propriè est illud, qđ vulgariter dicimus Rasina de botte: Latinè autẽ: Resinã doliorũ significat. Abusiuè tamẽ, quon- Resina doliorum.

quoniam verè non est resina, nec resinæ species. Dicitur autem potius per similitudinem, quàm per proprietatem: quia sicut resina in arboribus & plantis, ita hæc materia in doliis reperitur. Quamquidem rectius putamus rasinam esse dicendam, videlicet à radendo, quoniam ex doliis raditur. Ipsius igit aliud est ex vino, & aliud ex aceto. Ex vtroq; autē, aliud est ex albo, & aliud ex rubro. intelligendo etiam cū albo & pro albo, citrinum, siue aureū: & cum rubro, nigrū, siue tinctum. Item ex vtroq;, aliud ex lento, & aliud ex acuto, seu potenti. Item ex vino, aliud è dulci & aromatico, & aliud ex austero &c. Horum autem & similiū, quælibet species siue differentia per se asseruanda est. Sed quando absolutè reperitur scriptū, semper de vino albo, dulci, & aromatico, puta ex maluatico, seu phalerno, vel simili, est intelligendū. Animaduertendum vero, quòd non est sumendum illud tartarum quod inuenitur circa fundum dolii, neq; quod est circa osculi cacumen: quoniā quod est in fundo, est fęculētū, & quod est in cacumine participat de spuma ebullitionis ipsius vini. Quod autem reperitur circa parietes laterum dolii (tanquā mediū inter extrema) est optimum, & illud est accipiendū. Et quātò plus vinū siue acetum fit vetustius, tantò magis tartarum ipsius fit melius, competēter enim ʒ.vna ipsius ex iure sumpta ac sine molestia vsque quater aluum soluit.

Confectio Trochiscorum alandahal, qui ponuntur in Hiera Hermetis: & alijs confectionibus, loco coloquintidæ &c. CCLX.

PER omnes Latinas impressiones inuenim⁹ in præsenti descriptione vnum mendū valde notabile, Videlicet vbi in ipsis legitur: Accipe pulpæ coloquintidæ albæ, & leuis, & mundæ à granis ʒ.x. Legendum est rectius, vt est in cunctis exemplaribus, & in vulgari impressione ℥.x. Nam pro x.ʒ. dictæ coloquintidæ, esset valde superflua quantitas olei rosati, scilicet ℥.j. Nec sic potest fieri. Igit lege ℥.x. Hæc equidem confectio paratur, non vt administretur sola, sed causa corrigendi coloquintidam, vt loco coloquintidæ ponatur (sicut textus declarat) in hiera Hermetis, & aliis cōfectionibus. Vnde intentio Authoris declaratur, quòd coloquintida nusquam est administranda incorrecta. Idcirco per trochiscum alandahal, nil aliud est intelligendū, quàm coloquintida præparata, siue correcta, Et debet stare pulpa ipsius coloquin

Coloquintida nō administranda, nisi præparata.

quin

quintidæ, oleo rosato bene cõfricata, per spatium tridui ad minus, & dimittatur ad solem vt oleum dilatetur, & transeat per totum: Posteà cum glutino inibi descripto fiant &c.

De Coloquintidis.

COlocynthis Coloquintida, cucurbita deserti, cucurbita syluestris, fel terræ, nex plantarum, & andal, siue andahal idem est. Fructus enim ipsius omnibus est notus. Et pulpa tantummodo ipsius fructus administratur in medicinis. Quæ priùs tamen, secũdum præsentem trochiscorũ descriptionem, præparanda est. Author enim noster in suo de simplicibus, de ipsa optimè scripsit: quapropter non indiget plurima declaratione. Pluries seuimus eius semen, & ex eo plantas habuimus, sed infructiferas. Cælum enim regionis nostræ non fert ipsas fructificare. Folia ipsius simillima sunt foliis cucumeris viridis magni, potiꝰ quàm cucurbitæ, pilosiora tamen. Fructus autem ipsius quantò leuior & albior, tantò melior. Semen verò ipsius habet substantiam albã & vnctuosam, atq; , quod mirũ videtur, dulcem, vt quilibet experiri potest, lauando priùs quàm frãgatur per quã optimè ipsum semen, & auferendo ipsius corticis amaritudinem.

Confectio Trochiscorum de Sandalis &c. CCLXI.

DVPLICITER inuenimus per libros præsentem descriptionem variatam in vno simplici. Videlicet, quod aliquę impressiones, & similiter aliqua exemplaria habent scriptũ: berberi, aut succi eius. Aliquæ verò & aliqua: ribes, aut succi eius. Veruntamen maior pars est tam exẽplarium quàm impressionum habentium berberi, quàm habentium ribes. Duas tantùm impressiones, & totidem exẽplaria inuenimus habere ribes. Et est vnum ex ipsis exemplaribus, qđ vtrunq; habet scriptum, sic: Ribes, & in alio, berberi &c. Nos quidem rectius putauimus stare berberi, propter librorum multitudinem, quã ribes. Tamen quia in fine ipsius descriptionis ab Authore dicitur: Da cũ lacte acetoso &c. aut Rob de ribes: potest dubitari, an eo in loco sit ribes & non berberi legendum. Sed saluo semper meliori iudicio, nos suspicamur quodlibet ipsorũ posse poni: quoniam berberi, & ribes non multũ differunt in suis proprietatibus, siue qualitatibꝰ &c. Ab Actuario scribitur Pastillus Diasantalon: id est trochiscus de sandalis, quæ ipse santala vocat. Cuius descriptio in multis simplicibus conuenit cum ista descriptione.

De

De Sandalis.

SAndalum, & sandalus legitur, & santalum (vt diximus) apud Actuarium, qui est ex iuniorib⁹ Græcis: Vnde multa Arabũ simplicia, ac plurimas ipsorum cõfectiones &c. habet. quæ apud antiquiores Græcorum non leguntur. Arabes enim de sandalis pertractant. Tria sunt eius genera, & omnia ingrediuntur præsentem cõfectionem, scilicet rubrum, album, & citrinum. Sed citrinum (quod omnes fatentur esse magis aromaticum) ampliùs non affertur. Aromatarii hodierni autem excauant meditullium ex albo, asserentes illud esse citrinum sandalum. Sed magnoperè errant: quia citrinũ sicut & rubrum, & album, habet speciatim suam arborẽ. Vnde tres sunt diuersæ arbores, & non duæ. Etenim omnes testantur album esse minùs bonum: igitur si citrinum fuisset pars albi, nõ esset melius rubro, imò esset inferiùs eo, quod est contra omnes Authores. Reperitur quãdoque scriptum sandali mahazari &c. quod accipitur pro citrino. Et de hoc satis dictum est suprà.

Sandalorũ tria genera

De Lacte acetoso.

LAc acidum, siue acetosum, oxygala Græcè dicitur. Modũ autẽ faciẽdi ipsum docet nos Author noster cap. de prisi. Inquit enim: Operatio lactis acetosi, est secundũ hunc modum: Accipe lac caprinũ mundũ, habens bonitatem ex sanitate animalis, & cõgruitate pascui ipsius, & extrahatur ex eo butyrũ, & dimittatur vna nocte in aëre temperato. Manè autem agitetur vehemẽter, & excludatur spuma eius. Est autem lac huiusmodi sedatiuũ vehementis caloris, constrictiuũ, & consolidatiuũ. Hæc ipse. Hoc igitur lacte acetoso debemus vti in suis cõfectionibus: quia & alii modi reperiuntur apud alios. Vt apud Plin. nono cap. 28. libri. Et apud Columellã viij. cap. 13. siue vltimi sui libri &c. Fit etiãnũ ex acido lacte caseus, à Græcis oxygalactinus dict⁹, q similiter vt lac acetosum habet vim cõstrictiuã, teste Paul. Æginetа cap. 37. quarti libri, vbi sic ait: At ex acido lacte caseus (qui oxygalactinus dicitur) vulnera quoque ampliora committit.

Oxygalactinus caseus.

Cõfectio alia Trochiscorũ de sandalis &c. CCLXII.

SVPERIOR descriptio est magis vsualis, tamẽ p̃sens nõ est despiciẽda. Vbi autẽ dicit Author: fiant trochisci & administrent sicut primi. Intelligitur q cõficiendi sunt isti cũ aqua portulacæ, & dãdi cum lacte acetoso &c. sicut

prim

primi. Sed per dictam portulacę aquam, intellige succũ, vel saltem ipsius decoctionem, & non aquam distillatam.

Confectio trochiscorum Hamech. *&c.* CCLXIII.

STI trochisci aliter trochisci de violis Hamech. Habet nanque author noster quasi similẽ descriptionẽ trochiscorũ, in cap. de turbith, Hamech. etiã authoritate vbi ait: inquit Hamech: Fiũt trochisci ex eo, & duplo põderis ex foliis violarũ &c. Itẽ cap. de scammonea authoritate eiusdẽ Hamech, habet quoque trochiscos de violis huiusmodi: sed loco turbith ponit scammoneã. vbi dicit: Inquit Hamech: Accipe dupliũ eius foliorũ violarũ &c. Item cap. de violis, videtur tãgere præsentes trochiscos, cùm dicit: Et quidam addunt quantitati earũ medietatẽ turbith. & faciunt trochiscos &c. Itẽ cap. de Asthmate ponit vnã aliã descriptionem trochiscorũ de violis, quasi similem huic in simplicibus, sed recipit scãmoneã. Rhasis autem, qui (vt probauimus in confectione Hamech prima) est ipse Hamech, in antidotario diuisionum, cap. de medicinis colicæ, habet duas descriptiones differentes ab ista, quarum vna scammoneam recipit. Item filius Serap. in cap. 7. duas quoq; habet descriptiones. Hali Abbas etiam in decimo practicæ ponit vnã descriptionẽ. Itẽ in Antidotario Nicolai sunt trochisci diani, vel diaui, quod putamus minus corruptũ, licet imperfectum. Tanquã si diceret, trochisci Diauiolarum. Vnde interpretantur de violis albis. Omnes tamẽ differũt ab ista descriptione filij Mesuę. Præterea quia ab Authore pro informatione istorũ trochiscorum non assignatur liquor: ideo sciendũ ꝙ si humiditas violarum non sufficeret ad suscipiendum & incorporandum alias res, potest liquefieri tereniabin cum modico optimi vini & cum eo informandi sunt ipsi trochisci: quia Serapionis filius cũ vino informat suos: vel liquefiat cum aqua, quia Hali Abbas aqua suscipit suos. Vel informãdi sunt cũ mucilagine psyllii (quod putamus melius) quoniã sic Rhasis suos informat. Vel cum aqua violarum, & proprie ex infusione earum. Et sic ipsi trochisci erunt valentiores.

De Violis.

VIola, quam vulgò mamulã cognominãt, notissima est. De qua Diosco. libro 4. capitulũ facit. Vbi dicit ipsam à Romanis violã purpureã nũcupari. Et de ista semper intelligitur, cùm absolutè describitur. Est & alia viola purpurea

apud

apud Dioscoridem in tertio libro, cap. de viola alba, quam leucoion vocat: vbi distinguit species eius à florum varietate. Vnde illa quæ florem gerit purpureũ, viola purpurea dicitur: & quæ albũ, alba &c. Ex quibus, lutea in medicina præfertur. Quas quidẽ violas, Arabes keiri, siue cheirij vocant. Vnde suprà nominati trochisci de violis albis Nicolai, ex cheiri albis intelliguntur. Et licet keiri cum flore purpureo dicatur viola purpurea: tamen absolutè descripta viola, vel viola purpurea, quasi antonomasticè, de viola purpurea mamula intelligitur quæ etiã viola syluestris, & muralis à Dioscoride dicitur: nõ obstante ꝙ rarissimè in muris reperiatur: & nõ intelligitur de keiri purpureo. Viola alba autem keiri, à Dioscoride viola matronalis, siue autumnalis, ac aliis nominibus vocatur. Sed sciẽdum ꝙ licet Dioscor. cap. de viola purpurea, nõ ponat plures species: attamẽ nos propriis manibus in Alpino, siue Apennino mõte, qui vulgò dicitur Cornea, inter Italiam & Prouinciã, collegimus violas mamulas circa finem mensis Maii: nõ purpureas, sed luteas, imò croceas, scilicet quòd habebãt flores croceos, ac splẽdidos. In reliquis autem nihil videbatur ipsa planta differre à plantà violæ purpureæ, præter quàm quòd folia ipsius erant magis clara. Vnde sicut viola purpurea est duplex, ita & lutea. Sed per luteam absolutè, nõ est intelligẽda ista quæ paucis est cognita: sed illa keiri dicta, quæ est vulgaris & magis cõmunis. Etiam audiuimus quòd in montibus prope Brixiã reperitur viola mamula alba: sed adhuc non vidimus ipsam. Igitur si ita est, sicut de keiri sunt tres species, scilicet lutea, purpurea, & alba: ita & de mamulis eædem reperiuntur. Demum sciendum etiam, ꝙ quamuis Author in præsenti descriptione, & alibi dicat: Recipe foliorum violarum &c. non tamen est intelligendum de foliis plantæ, vt nonnuli minùs periti putãt, sed de floribus. Quia sicut scribitur de foliis rosarum: ita & de foliis violarum est intelligendum, in confectionibus, electuariis, trochiscis & similibus. In enematibus autẽ, siue clysteriis, & emplastris & similibus aliquando per folia violarum intelliguntur folia plantæ, quæ quidem vulgo matres violarum vocantur. Et hæ notæ sunt.

Viola absolutè.

Viola lutea absolutè.

Cõfectio trochisc. de cyperi, &c. CCLXIIII.

DELENDVM est per impressiones Latinas, à præsenti descriptiõe, gummi Arabicũ in nullo nempe exẽplari legitur, neq; in vulgari editione

tione:neq; Luminare Maius,& Nicolaus Prępositus habent in suis descriptionibus. Quapropter nō admittatur,nisi medicus pcipiat. Et vbi legitur,cinnamomi:lege rectius,cinnami. Et vbi:Et in alio,musci chiratas ij.lege verius:Et alii(supple addūt)musci chirat.ij.quia sic est in pręfatis exēplaribus.

De Cypero seu Cypiro.

CYperus,& cypirus legitur apud authores. In iuncorum generibus,& cyperus cōnumeratur. Est enim ipse iuncus triāgulus &c. Sed an verus cyperus sit quo hodiernis temporibus vtuntur aromatarij, hoc nempe primū perscrutandum diximus. Et certè cùm loquitur Dioscorides de eius plāta,vsq; ad minimū iota cōuenit plātæ vsualis cyperi. Sed cùm de radice ipsius pertractat, multùm dissentire videtur. Etenim ipse dicit cyperū habere radices,olearū figura,& magnitudine,oblongas aut rotūdas,inuicē cōmissas, obnigras, amaras,& iucundè odoratas,crassasq; &c. Radices autē cyperi,quæ cōmuniter ab omnibus accipiuntur,sunt sarmentosæ,lignosæ,longæ,nodosæ,& neruosę,quandoq; digitalé crassitudinē excedētes, rufæq; intus,& foris subnigræ,odorem tamen bonū spirantes. Si autē sunt veri cyperi radices, vosipsi ô lectores iudicate. Prætereà dicit Musa Brasaulus in suo Simplicium examine, ꝙ Ferrariæ sunt radices cyperi tales quales, à Dioscoride notantur: potest esse ꝙ sint, tamē in veritate opus suum Romæ adhuc erat in prælo, cùm nos ostēdimus ei veri cyperi radices,quas vidēs,tanquā de re sibi noua,valde gauisus est. Vnde sciēdum, ꝙ nos collegimus verissimi cyperi Dioscoridis radices in Romano solo, ac etiā intus Romam. Quæ radices quidem non excedunt olearū figuram & magnitudinem,& sunt connexæ ad inuicem,filo mediante sicut radices herbæ vulgò dictæ filipendulæ. Nulla deniq; nota à Dioscoride posita deest eis. Planta etiam similiter cōuenit descriptioni ipsius Dioscoridis ad vnguē sicut altera,excepto ꝙ respectu alterius plantæ, scilicet cyperi vsualis,hæc planta est minima. Raro equidem iuncus ei triquetrus supra binum palmum erigitur. Supradictam autem cyperi vsualis plantā, multoties vltra nonū palmū vidimus protēsam. Huius igitur dictæ paruæ plantæ cyperi radicibus vtimur,contra communem vulgarium vsum. Et indubiè tenemus hunc esse verum Dioscoridis cyperum. Et licet apud nos sit parua planta: poterat tamen apud Dioscoridem in maiorem altitudinem extolli: quoniam ipse dicit caulem eius cubitalem aut maiorem esse. Nam (vt suprà diximus)

Cyperus verus Romæ colligitur.

respectu diuersitatis locorum plantæ diuersificatur &c. Attamen non est tam parua planta, quòd altitudo iunci eius non possit mensura vnius cubiti parui, ac etiam communis, demetiri. Etenim (vt diximus) pluries vidimus iuncos ipsius duobus palmis altiores. Cubitus enim, secundum Doctores, triplex est, scilicet cubitus paruus, qui continet pedem cum dimidio, scilicet duos palmos extensos. Cubitus communis, qui capit duos pedes. Et cubitus magnus, qui comprehendit nouem pedes. Quamuis etiam secundum Ecclesiasticos, aliter accipiatur cubitus, pro mensura arcę Fœderis, & arcæ Noe &c. Quam ob rem cùm Dioscorides dixit quòd erigitur in cubitalem altitudinem, de cõmuni cubito intellexit. Quia vt ait Galenus primo de diebus creticis, cap. nono, palmus, cubitus, significant mensuram cõmunem notam, determinatam: nisi addatur longum, aut curtum. Mensura igitur cyperi, quo nos vtimur, ad cubitum paruum, seu cõmunem refertur, & ad mentem authoris magis appropinquat. Mensura autem cyperi vsualis aliorum, ad cubitum magnũ debet referri, de quo Dioscoridem minimè intellexisse credimus. Item Auicenna in secundo cañ. cap. de cypero, laudat cyperũ paruam habentem plantam, dicens: Melius est illud quod est spissum, graue, difficile ad frangendum, aromaticum, cuius herba est breuis &c. Ergo secundum ipsum inuenitur cyperus paruæ siue breuis plantæ, & cyperus longioris plantæ: & ab eo magis laudatur cyperus paruæ plantæ. Ergo cyperus, quo nos vtimur, est verior & laudabilior illo cõmuni, & vulgari. Etenim dudum cœpit agnosci. Veruntamen non audemus dicere illum magnum non esse cyperum. Quia licet ab ipso Dioscoride & aliis authoribus non præcisè scribatur: habet tamen (excepta radice) omnes alias notas cypero attributas. Nec magnitudo eius facit aliquid: vt non sit cyperus. Fatemur enim ipsum esse cyperi speciem: sed à varietate formæ radicum ipsorum, alterum rotundum, alterum verò cyperum longum appellamus. In vsum autem medicum rotundum magis cõmendamus. Porrò in calce capituli Dioscoridis de cypero, legitur aliud cyperi genus in India nasci, zinziberis effigie, quod mãducatum croci vim reddit &c. Quod nonnulli putant esse illam radicem, quæ cõmuniter in officinis habetur pro curcuma. Nam in omnibus descriptioni correspondet. Et in rei veritate ipsa radix non est curcuma: quoniam (vt dictum est suprà) curcuma est chelidonia. Preterea ad meliorem declarationem præfatorum cubitorum,

Cubitorum cõsideratio.

Curcuma officinarũ.

ac aliarum mensurarum, quæ frequenter contingere possunt cum virorum authoritate doctorum, sub breuitate hic annotare nobis percommode visum est. Vt quilibet facilius dignoscat in omnibus plantis altitudinem, latitudinem, & profunditatem, eis ab authoribus contributas. Inquit enim Vitruuius libro tertio, cap. primo. Mensurarum rationes, quę in omnibus operibus videntur necessariæ esse, ex corporis membris collegerunt. Ex manibus, denarius digitorũ numerus: ex digitis verò palmus: & ab palmo, pes est inuetus. Hæc ille. Georgius Valla libri decimi cap. 09. & Orontius libri primi cap. xj. dicũt, quòd digitus est latitudo digiti pollicis hominis mediocris staturæ, & bene formati. Palmus comprexus (qui Gręcè palestes dicitur, vt scribit Hermolaus in Plinianis annotationibus) est latitudo palmæ, quæ capit latitudinem quatuor digitorum. Palmus exte ius (qui & spitame dicitur) continet tres palmos comprexos, scilicet duodecim digitos. Dodrans idem est quod palmus extensus. Pes continet quatuor palmos cõprexos, id est sexdecim digitos. Cubitus paruus comprehendit dodrantes duos, id est pedem cum dimidio. Hoc est, Sex palmos comprexos, scilicet vigintiquatuor digitos. Cubitus communis continet duos pedes, id est octo palmos comprexos. Cubitus autẽ magnus capit nouem pedes. Vlna verò quatuor pedes habet. Sesquipes, idem est quod paruus cubitus. Cætera dimittimus, tanquam hic non multum necessaria. Hæc autem breuiter dicta sufficiant.

Palmus cõprexus.

Vlna.

Sesquipes.

De Chirat.

KYrath, siue chirat, vel chiratas, vel chirates &c. vt ex vltimo septimi Breuiarij filij Serapionis, & ex vltimo quinti cañ. Auicennæ, atq; ex aliorum multorum interpretationibus habetur, est pondus quatuor granorum hordei. Et ita cõmuniter tenetur à iunioribus.

Confectio Trochiscorũ de ligno aloes &c. CCLXV.

EST nãq; in pręsenti descriptione per omnes impressiones vnus error. Videlicet vbi legitur, Heil, bauciæ. Legendum est rectius: Heil bangue: vel, heil bangue: sicut antiqua habent exemplaria. Et est vnum tantùm simplex, & nõ duo. Non enim recipitur baucia in præsenti confectione. Nicolaus Præpositus quidem animaduertit errorẽ: vnde scripsit, heil bace. Rectius tamen (vt putamus) bangue legendũ est.

De Heil. baugue, vel bangue &c.

HEil baugue &c. (vt verum fateamur) est cardamomum minus Arabum. Sed aduertendũ quòd aliud est cardamomum Græcorum, & aliud Arabum. Cardamomũ quidem Græcorũ, scilicet Dioscoridis, & cæterorũ, apud Arabes vocatur Cardamenum, vel cordumenũ, siue cardameni, vel cordũmeni, magis barbarè, & non cardamomum: vt patet cõferendo capitulum Dioscoridis de cardamomo, capitulo Serapionis & Auicennę de cordumeni, siue cardameni. Arabes enim, vt Serapio & Auicenna, faciunt plura cardamomi genera, vt patet in ipsorum descriptionibus. Attamen ipse Auicenna confundit species ipsius in diuersis capitulis. Vt in capitulo Cardamomum, & capitulo Cobzbague, & capitulo Elbue. Interpres etiam Serapionis, scilicet Simon Ianuensis, in capitulo Sacolla: quod est de cardamomo (vt putamus) errauit, ac etiã aliqua de suo addidit, scilicet verba hæc, quæ à nonnullis coniectantur non esse authoris: videlicet, Cardamomum maius est heil: & minus est hilbane, siue heilbane (quod putamus minus corruptum) & est masculus. Et illud idẽ scripsit in sua claui, in litera cardamomum. Et similiter errauit in capitulo 316. quod incipit, Cardamemi: quia non debuit intitulare ipsum de carui agresti: quoniam non est de carui agresti, sed de cordumeni, vt mox patebit. Et quanuis ipse interpres verum dicat, quòd heilbane, seu heilbaugue sit cardamomum minus: tamen heil absolutè non est cardamomum maius. Vt probari potest per plures descriptiones, nõ solùm septimi Breuiarij filij eiusdẽ Serapionis, & quinti canonis Auicennæ: verumetiã & per descriptiones præsentis antidotarij filij Mesuæ. Et particulariter per confectionem de xyloaloës, & per electuarium sarboteng, & per confectionem de cinnamomo, & per electuarium Indum maius &c. in quibus scribuntur ambo, scilicet cardamomũ & heil, simpliciter & absolutè, vt cuilibet legenti patet. Nam vt omnes cõmuniter tenent, quando absolutè est scriptũ cardamomũ, semper maius est intelligendum. Ergo Heil non est cardamomum maius. Hali Abbas etiam in decimo practicæ, cap. 16. in vno puluere, habet heil, & cacale. Quod cacale est cardamomũ maius. Et quòd Heil absolutè non sit cardamomum minus (quia neutrum est, scilicet nec maius, nec minus absolutè descriptum) probatur per dictum filium Serapionis, scilicet in capitulo 23. septimi sui Breuiarij: videlicet in operatione syrupi de cytoniis, qui est miua. Et similiter per Auicen. in

Cardamemon.

Cardamomum absolutè.

Cacale.

quinto cañ.tractatu de syrupis, scilicet in syrupo de cydoniis, qui similiter est miua; vbi vterq; habet cardamomũ maius & minus, & heil speciatim & clarè &c. Heil baugue autẽ verissimè est Arabum cardamomum minus: quod quidẽ plures testantur: Et inter eos quoq; Bellunensis in suis interpretationibus, sic ait: Eilbua est cardamomum minus, & est granum apud Italos appellatum Melegete: & dicitur etiã heilbua, & tinalfil, & thairbua. Hæc ille. Quando autem Author petit cordumenũ, vt ĩ Diaomorusia, & in Athanasia magna, & in Diasulphure, & in confectione alfescerae, & aliis pluribus: tunc non petit cardamomum Arabum, sed Cardamomũ Græcorum, quod quidem ipsi Arabes sub nomine cordumeni, siue cardameni describunt. Vnde sciendũ quòd cardamomi sunt quatuor genera, videlicet: Cardamomum maius & minus, & heil, & cordumenũ. Et omnia quatuor genera tangit Plinius 13. cap. libri duodecimi. Non obstante quòd hodie haud est (vt sciamus) qui cognoscat ea omnia. Heil autem (vt cõiectamus) describitur ab Auicenna, sub titulo cobzbague, in proprio capitulo. Et sic in quatuor capitulis, quatuor cardamomi genera habet. Quia licet capitulo de cardamomo tangat maius & minus: tamen quo ad virtutes loquitur tantummodo de maiori, quod Arabicè etiamnum per k, vel per c, cacule, vel cacale, siue chacolla, & sacolla dicitur. Et in capitulo Elbue, describit virtutes minoris. Vbi nempe dicit, ꝙ est subtilius q̃ kacule, scilicet maius. Quod quidem etiã testatur à Serapione. Vnde apud ipsum Auicennam capitulum de cardamomo, est de kacule, scilicet de maiori. Et capitulum de elbue, est de minori. Et capitulum de cobzbague, est de heil. Et capitulũ de cordumeni, siue cardameni, est de cardamomo Græcorum. Sed nonnulli iuniorum, vt Simon Ianuensis, Pandectarius, Luminare Maius, & cæteri, ita & taliter cõfundunt cordumeni Arabum (quod quidẽ carui agreste falsò interpretatũ legimus) quòd vix erit lector qui sciat ab ipsorum laqueis immunis abire. Nam plura simplicia atq; diuersa, pro vno & eodem intelligunt, de quorum singulis & apud Dioscoridẽ, & apud alios plures sunt diuersa capitula: per quæ clarè percipitur aliud ab alio esse diuersum &c. At nos quidem breuitatis causa, tot ipsorũ confusas de huiusmodi lectiones, curiosis lectoribus dimisimus perquirẽdas &c. Hoc autẽ dicimus, quòd fatemur nos nescire quid sit Arabum cardamomũ maius, & heil penitus ignoramus, & cordumeni Arabum, scilicet Dioscoridis cardamomum. Melegeta.

Cardamomũ minus Arabum. quid certè sit, adhuc nõ bene percepimus. Minus autem cardamomum, quod aliter heilbaugue &c. appellatur authoritate Bellunensis &c. tenemus pro certo esse melegetam, siue meleghetam vsualem, quam omnes aromatarii cognoscunt. Et hæc ponenda est in præsenti cõfectione. Cordumeni autem, siue cardameni (quod est cardamomum Dioscoridis, quódq; interpres Serapionis declarauit esse carui agreste, & malè: quam interpretationem, teste Hermolao Barbaro, significare syluestre caron, nõ ambigimus) quod non sit carui syluestre siue agreste, patet expressè. Quoniam si cardamomum Dioscoridis, quod est cordumeni Arabum, erit syluestre caros, staphyllinos agrios igitur (de quo Dioscorides tertio libro facit capitulum) quid erit? Nam secundum veritatem, staphyllinos agrios, syluestre caros, baucia, & carui agreste, idem sunt. Etenim res ipsa est tam clara, quòd nõ indiget probatione. Et in superioribus de huiusmodi satis dictum est. Vnde non ita malum erat, si posuisset simpliciter titulũ præfati capituli Serapionis, De cordumeni. Dummodo autem ignorauimus, quid sit cordumenũ, possumus (*Cordumeni loco quid sumendum.*) authoritate Pauli scribẽtis pro cardamomo) ponere cyperum, aut myrtũ. Vel authoritate Auicennæ possumus vti harmel, id est ruta agresti, & squinanto. Et loco cardamomi maioris Arabum, ac etiam loco heil, licet nobis vti minori cardamomo, scilicet melegeta quod minus vocatũ, est maius in bonitate: quia legitur quod est nobilius maiori. (*Cardamomi maioris Arabum loco quid sumendum.*) Melegeta autem, siue melegete, vel meleghete, vel melegheta, secundum diuersos Authores etiam tot hæc synonyma habet: Chairbua, cacolla, siue cacalla minor (vt in electuario de ambra filii Serapionis, & in seminũ puluere Hali Abbas, capitulo 16. decimi practicæ legitur) Cardamomum minus, Ealbua, Heilbagne, Heilbague, Heilbane, Heilbangue, Heilbaugue, Eilbua, vel Heilbua, Elbue, Grana paradisi, Hilbane, Mela Aegyptia, Melikera, Nux Aegyptia, Nux sarta, Sacolla minor, Thaybua, Tinalfil, Vimbue, siue vizbue, & alia plura. Insuper magnopere errant ex iunioribus nonnulli, asserentes cordumeni, & keisim esse vnum & idem. Lege in oxymelle squillitico descriptione Democriti, vbi vtrunque recipitur. Vbi & luminare Maius etiam plura confundit. Breuitati nempe studentes, multa dimisimus quæ congruebant ad declarationem errorum quorundam iuniorum, qui non solùm asserunt cordumeni esse cheisim: sed & seseli, & peucedanum, & alia plura. (*Cordumeni non est peucedanũ, nec seseli.*)

Cor

Confectio trochiscorum de capparibus &c. CCLXVI.

OANNES Serapionis in septimo habet vnã descriptionem trochiscorum de capparibus. Auicenna similiter in quinto cañ. vnam. Hali Abbas autẽ in decimo practicæ duas. Et Rhasis quoque duas, vnam videlicet in nono ad Almansorem capit. de dolore splenis, & alteram in antidotario diuisionum, capit. de medicinis splenis. Actuarius etiam habet pastillum de capparibus. Omnes tamen sunt differentes ab ista descriptione filii Mesuæ.

De Cappare.

CAppar, seu capparis, quę mãditur sale macerata aut aceto condita, non est fructus ipsius, sed flos immaturus, scilicet qui nondum floruit. Romæ in muris seu parietibus vetustis absque spinis nascuntur. in quibusdam autem locis Apuliæ cappares ita campos replent, quod & sata multoties lædunt. Res notissima in Italia. Et teste Plinio, laudabiliores sunt Cappares Italicæ omnibus aliis cuiuscunque regionis. Folia etiam sale aut aceto præparata manduntur. Cortices radicum maximè expetuntur medicinæ: raro semen vel folia &c. Spleneticis mirè prodest capparis. Et cocta incolumior existit: Dioscorides Author est.

De Agno Casto.

VItex, scilicet Agnus castus, vulgaris notitiæ est. Folia, flores, & semina, in medicinis recipiuntur. Dicitur autem Græcè agnus, Latinè verò castus, quoniã ad castitatem conseruandam, seu ad libidinem reprimendam magnopere iuuat. Vnde & à quibusdam piper eunuchorũ vocatur. Dicitur etiamnũ & piper agreste, & salix marina, seu amerina, & ligos, siue lugusticũ, & aliis atq; aliis nominibus vocitatur. *Piper eunuchorum.*

Confectio trochiscorum de Charabe &c. CCLXVII.

LEGITVR mendosè in præsenti descriptione per omnes impresiones Latinas, post cornu cerui adusti, gummi adusti. Quodquidẽ gummi in exemplaribus vetustis nõ legitur, neq; in vulgari æditione: vnde putamus nõ esse admittendum. Item eædem impresiones omnes habent in hac descriptione ipoquistidos, sed putamus nõ rectè: quia in cunctis præfatis exẽplaribus, henfistides legitur. Quod quid sit, in superioribus est declaratum. Item aliquæ impresiones ex magis deprauatis, pro papaueris nigri allati habẽt mendosè

papaueris nigri, assari. Et consimilis error passim in huiusmodi libris excusis reperitur. Quiquidem error in nõnullis confectionibus est nõ parui momenti. Rhasis enim in nono ad almansorẽ, cap. de mictu sanguinis, & puris, habet vnã descriptionem. Et in antidotario diuisionum, cap. de medicinis menstruorũ, & hæmorrhoidarum, alterã. Sed vtraque differt ab ista. Hali Abbas etiã in decimo practicæ habet vnam descriptionẽ similiter differentẽ. Auicenna autẽ in quinto cañ. videlicet in quinto tractatu secũdæ summæ habet nõnullas trochiscorũ descriptiones, in quibus recipitur charabe. Quæ licet nõ intitulẽtur de charabe, attamẽ habent multã cõsimilitudinẽ cũ ista descriptione. Vnde (vt putamus) possunt aliqui ipsorũ dici trochisci de charabe. Et specialiter ille, cuius initium est: Trochiscus alius: Recipe charabe, coralli &c.

De Charabe, siue karabe.

DIsceptatio nõ minima est inter Doctores de hoc simplici, & cõfusio magna in ipsorũ descriptionibus reperitur; ita quòd nobis videtur impossibile, & supra vires nostras cõcordare ipsorum dicta, ad dandam verã & absolutam de hoc charabe diffinitionẽ, seu declarationẽ. Melius enim est quandoq; tacere, quàm malè loqui. Nam Auicẽna in secundo cañ. habet quatuor capitula ad hoc simplex pertinentia: quorũ tria de arboris qualitate loquuntur; reliquũ verò de ipsius arboris gummi tantummodo pertractat, quod dicit esse hoc karabe. Capitula autẽ hæc sunt, videlicet, De hauro Romano, De hauro, De karabe, & De nuce Romana. Aduertendum autem quòd primum & quartũ est idem bis descriptum, vt legentem nõ latet. Brasaulus quidem omniũ ferè Authorum collegit opiniones. Legito apud ipsum. Nos autem perlectis omnibus, tam Græcis, quàm Latinis, quàm etiã Arabibus, tam antiquis, quàm iunioribus, nihil resolutum accepimus, præterquàm quòd secundũ ipsorũ scripta in multis vocabulis plura cõfundunt, & quasi de vno & eodẽ videntur loqui. Hæc enim quæ sequuntur secũdum ipsos, & barbara, & nõ barbara vocabula, sunt ad charabe pertinẽtia, secũdũ omnes variationes quas inuenimus, videlicet Acchiros, Achiros, Achirosa, Achirufes, Achirus, Acruches, Acrufex, Acrufos, Actufex, Agiros, vel Agyros, Alapton, Ambra, Ambrum, Ambar, Ampar caninũ, Archirosa, Argvra, Arsopodon, Haur, Haurcuma, Haur Romanũ, Haur romi, Haur romii, Haur romu, Haur rum, Haur rumi, Haurum Romanum, kakabre, Caraba, karaba, charaba, vel per e, in fine horum

rum trium, Item, Carba, Kekabre, Chrysophoron, Aegiros, Electrum, Gagates, Gelber, Giauzi rumi, Glessum, Gummi funeris, Gummi populi albæ, & nigræ, leum, Lacryma populi albæ, & nigræ, Laurcuma, Leũ romi, Nux Gallica, nux Romana, Rapiens paleas, Sandaracha, vel sandaraca, succinum, & succinũ oriẽtale: & alia plura magis barbara quæ nõ ponimus. Et sunt qui ex populi arboribus, & sunt qui ex pini generibus, & qui in Oceani septentrionalis insulis, & qui in Eridano, & qui in Rhodano, & qui in Gange, & qui in Nilo, & qui in Pado fluminibus, & aliis lacubus ac locis fabulantur huiusmodi simplex gigni, & cætera multa quæ dimittimus ne amplius lectoribus fastidium inferamus. Quibus omnibus bene perlectis & examinatis, veritas rei adhuc ita in tenebrosiori loco occultata iacet, quòd lector tãquam excitatus à somno phantasiari nõ desinit, ex tot variis vocibus ac opinionibus, cui debeat potius adhęrere. O vtinã in hoc solo simplici fuisset dubietas, certè pro nihilo reputassemus. Demum ne lõgius in his fabulosis cõtentionibus protrahamur. dicimus quòd licet ignoretur veritas originis huius charabe, siue (vt mauis) succini, aut electri: tamẽ res ipsa, qua pro charabe vtimur, quasi in omnibus videtur cõuenire cum descriptionibus Authorum de karabe, siue succino, siue electro. Ex quo tanquã verũ charabe, vel succinũ, siue electrũ, siue gummi populi albæ, vel nigræ, vel quomodocunque, & qualitercunque alteriusmodi tibi placuerit ipsum vocare, vbicunque opus fuerit, confectionibus admiscendum nõ despicimus. Et quòd charabe Arabum sit electrum, & populi albæ gummi, siue lacryma, probatur cõferendo Serapionẽ cum Paulo: quia Serapio capitulo de charabe, authoritate ipsius Pauli, sic ait: Karabe est gummi arboris haur romi: emanat ab haur romi, & coagulatur, & est coloris auri: & quãdo ipsum bibitur, retinet fluxum vẽtris, & stomachi, & abscindit fluxum sanguinis. Illud idem Paulus lib. 7. scribens, dicit: Electrum populi albæ lacrymam dicunt, quæ iuxta amnem Eridanum destillat, & in spissitudinem coit, aureo colore: quod si læuigatum bibatur, stomachi & alui fluxiones, & sanguinem compescit. Hæc Paulus, vt quilibet legere valet. Non obstãte quòd Brasaulus scribat Paulũ de gummi albæ populi pertractare, sed non dicere esse electrũ: quia in supradictis patet cõtrarium. Forsan quòd textus Pauli (ob diuersas traductiones) apud ipsum aliter se habebat. Itẽ quòd etiã Karabe sit gummi populi nigræ, probatur per dictum Serapionem, scilicet quòd

Succinum, vel succinũ orientale.

in eodem capitulo authoritate Dioscoridis, illud idem dicit quod Dioscorides in capitulo de populo nigra: vt legenti ad inuicem conferenti, non est dubium. Cætera verò quæ huic essent tanquam necessaria adducenda, & ob breuitatē omissa, studiosis committimus perquirenda.

Confectio trochiscorum alchechengi &c. CCLXVIII.

EST etiamnũ & in præsenti vltima trochiscorum descriptione, per quasdam magis mendosas excusiones, vna menda, videlicet vbi in ipsis legitur: seminis citrulli &c. ana ʒ. j. s. Legẽdum est rectius: ana ʒ. iij s. Vt reliqui libri tam impressi, quam manu scripti habent. Auicēna quidem in quinto cañ. tractatu de trochiscis, habet duas descriptiones trochiscorum alkekengi, differentes ab ista. Et secunda ipsarum ponitur iterum ab ipso Auicenna in eodem tractatu, sub titulo: Trochisci disulidis, siue dissulidis. Rhasis quoq; in antidotario diuisionũ, capitulo de medicinis vrinæ, habet duas descriptiones. Sed titulo primæ est: Confectio ad hulcera renum, & vesicæ &c. Secundæ autē; Confectio trochiscorũ vltimorum &c. Vbi infrà dicit: Et nominantur alkekengi. Et similiter differunt ab ista. Hali Abbas etiam in decimo practicæ, habet vnam descriptionem, sub titulo: Trochiscorum apsolidis assignatio, qui sunt trochisci alchechengi. Sed pro alchechengi, legitur ibi caquenegi: & similiter est differēs ab ista. Ioannes Serap. quoque in septimo habet descriptionem trochiscorum alchechengi: sed intitulatur, Trochisci alesculidus. Deprauationes enim barbarorum sunt. Rectius physsalida est legendum, & non Dissulidis, Apsolidis & Alesculidus, vt mox patebit. Bartholomeus Montagnana etiã in suo antidotario, habet vnam descriptionē consimiliter differentem ab ista. habet etiamnum in de medicamētorum compositione Actuarius Pastillũ diaphyssalidon, id est è vesicaria. Paulus Aegineta cõsimiliter in septimo cap. 12. habet pastillum ex vesicariis, Diaphysalidon dictum, qui pastilli differunt ab istis trochiscis. Item ipse Paulus habet vnam aliam descriptionem quæ intitulatur: Pastillus diaalicacabu: sed intelligitur fortasse de alia solani specie, sic dicta.

De Alchechengi siue Kakengi, & omni solano.

Solani, siue Solatri cõsideratio.

SOlani, siue (vt mauis) solatri, scilicet strychni, plura sunt genera & differētiæ. Vnde sciēdũ, ꝙ Alchechengi est vnũ solani genus, quod Dioscorides peculiari nomine Halicacabum,

bum id est vesicariam, aut physalida, vel physsalida nominat: & hoc gen⁹ nō ignoratur. imò vulgares hodie in italia propriè alchachengi ipsum appellant. Non estur solùm, sed semen eius in pharmacis receptū, vesicæ infirmitatibus mirè prodest. Aliud solani genus (quod absq; apparenti nocumento manditur, quodq; à Dioscoride solanum hortense nuncupatur) notissimum est. Vulgò absolutè solatrum & à nōnullis corrupto vocabulo, cacabascium siue cacauasciū, quasi cacabalū dicitur. Est & aliud genus apud nos vulgaris notitiæ, quod omnes solatrū maius vocāt: quid autē sit in Dioscori. adhuc nō bene percepim⁹. Facit enim Dioscorides plura huiusmodi generum capitula, cùm nullo tamen ipsorum videtur hoc solatrū maius conuenire. Enimuero ipsa capitula sunt valdè confusa: & capitulum de Halicacabo quod est in calce primi libri, est illud idem quod in quarto libro, de solano somnifero: quodquidem autumant nonnulli redundare in ipso primo libro: non enim describi conuenit inter arborum genera. Hali Abbas autem in secundo practicę, capitulo 34. vocat solanum, caquenegū. A Serapione vero Hameb athaleb: vel ameb alchahaich, & vua vulpis legitur appellatum. Et pro alkekengi scribitur ab ipso Serapione, Kekengi, Kakemb, & Keleb &c. Reliqua solani genera à Dioscoride posita ignoramus. *Solatrū absolutè.*

De Albat-ca, seu Albatecha &c. *Batecha.*

ALbatecha idem est quod batecha. Batecha autem, siue bateka (si credendū est Bellunensi in suis interpretationibus, videlicet in literis B, & M) est nomen æquiuocum ad omne genus melonum, siue peponum, cucumerum, & citrullorum. Et similiter melo, cucumer, siue cucumis, & anguria, sunt nomina æquiuoca ad eadem omnia & singula præfata. Sed quando absolutè scribuntur, vnumquodque ipsorū antonomasticè habet suum significatū. Vnde betecha absolutè non intelligitur (vt ferè omnes iuniores exponūt) melo magnus viridis, quem Serapio capitulo proprio, scilicet 244. Dullaha vocat. Sed intelligitur melo, siue pepo cōmunis: vt probari potest per dictum Serapionē cap. 243. quod est de melone, cucumere, & citrullo. Vbi vocat melonem batecha, & cucumerem chathe, & citrullum kura. Et patet quòd pro batecha intelligit melonē, si confers cap. Dioscoridis de melone siue pepone, cum authoritate ipsius Dioscoridis. quam ipse Serapio adducit in declarationem batachæ. Et similiter capitulo Auicenę de batecha, est cap. de melone, vt legerem *Batecha absolutè.*

genti non est absconditum. Etiam probatur per filiũ ipsius Serapionis in sexto sui Breuiarii, cap.xj. videlicet in vna descriptione trochiscorum cõferẽtiũ febri ethicæ quæ incipit: Recipe arnoglossæ ℥.iij.&c. Vbi distinctè recipiuntur quatuor semina cõmunia frigida maiora, scilicet cucurbitæ, citrulli, melonis, & cucumeris. Sed loco seminis melonis legitur semẽ bateke. Igitur bateka siue batheca simpliciter scripta, est melo cõmunis. Et melo etiã absolutè intelligitur ipse pepo. Et cucumer absolutè, est melo magnus viridis. Et anguria absolutè, est cucumer lõgus anguinus. Et citrullus simpliciter est ipsemet citrullus. Nõ obstante ꝙ alterum pro altero liberè potest substitui: quia (vt cõmuniter tenetur) nihil aut parũ inter se differunt virtute. Et hæc omnia & singula, notiora sunt, q̃ vt declarari debeant. Sed ex eorum generibus sunt aliqua, quæ dicũtur hyemalia: pro quib⁹ vide suprà, scilicet in modo syrupi acetosi de pomis descriptione nostra.

Melo, cucumer, anguria & citrullus absolutè

De Bolo non Armeno.

HAbet author in præsenti descriptione bolum Armenũ, & postea aliud bolũ simpliciter & absolutè descriptũ: pro quo est intelligẽdum alterius generis nõ Armeni. Quoniam ad bolũ, non additur Armenũ, nisi ad differentiam aliorum quæ non sunt Armena. Qua in re sciendum ꝙ sub nomine boli quælibet rubrica potest intelligi, sed particulariter illa quam vulgus macram, aut synopiã vocat. Et Dioscorides minium synopicum, & milton synopicã nominat. Auerrois in quinto Colliget, cap. de medicinis quæ ex mineris sunt: dicit, quòd bolũ cum quo tinguntur parietes: est Almogra. Vbi rectius putamus legendum, Almagra: quasi almacra, scilicet macra: qua carpentarii, scilicet fabri lignarii vtuntur in signandis lignis, filo videlicet in ipsa intincto. Et hæc à pluribus nõ ignoratur. vnde si nos nolumus pro ipso bolo substituere Armenũ (quod fore optimũ nõ dubitam⁹, scilicet multiplicare quãtitatem boli Armeni, vt fungatur alterius boli vice) ponere ipsam macrã pro dicto bolo putamus non esse malum. Dummodo sit ipsa (de qua loquuntur Authores) ista quæ habetur in vsu. Quoniam Auicenna in 2. can. cap. de luto macra, siue (vt mauis) magra authoritate Pauli, dicit quòd ipsum est in operationibus stipticitatis & exiccationis, melius quàm sigillatum. Estq; in Paulo libro septimo in his verbis: Synopis rubrica vementior, quàm lẽmia emplasticis miscetur medicinis, Item Serapio etiam capitulo de synopida, authoritate dicti Pauli ait: Magra id est synop

Boli nõ Armeni loco quid melius sumatur.

synopida, est fortior bolo Romano, luto sigillato, & ideò intrat in confectionibus vnguẽtorũ. Suspicamur enim hic, scilicet in ista authoritate, apud serapionẽ mendosè pro bolo Armeno legatur bolo Romano, vel loco præfati boli cui non placuerit synopida, macra nuncupata, poterit ponere ex optimo bolo Apulo (quod fortasse est illud Romanum Serapionis) seu ex bolo Theutonico, siue ex altera quauis rubrica. Prætereà nonnunquam dubitauimus aliquo modo fuisse additũ istud bolum ad præsentem descriptionem: quoniam apud nullũ Authorum scribentium huiusmodi trochiscos, legitur. Sed quia in cunctis exemplaribus, & impressis libris, nullóq; discrepante, inuenimus: putamus non esse amouendum ab ipsa descriptione. De bolo Armeno autem, dictum fuit in trochiscis de terra sigillata. Vide ibi. *Bolum Romanum.*

NONA DISTINCTIO.

De Suffufet, id est Pulueribus. CCLXIX.

De Suffuf in generali.

SVFFVF Arabicè, & suffufet, idẽ est q̃d Latinè puluis. & pulueres. Vnde sciẽdũ ꝙ titulus hui⁹ distinctionis ab imperitis librariis (vt putamus) deprauatus est. Quia ibi legitur De suffuf. & pulueribus, rectius legendũ est: De suffufet, id est pulueribus. Nã illud, et, non debet separari à suffuf, nec stare pro copula. De suffuf autem idem dicit quod Latinè de puluere. Igitur vanũ est dicere de puluere & pulueribus: tanquàm si non intelligeretur puluis in pulueribus. Sed re vera interpres filii Mesuæ dimittens stare titulum (vt coniectamus) Arabico vocabulo: hoc est, De suffufet, immediatè subiunxit interpretationem, scribens, id est de pulueribus. Corruptores autem potius quã scriptores posteà (vt credimus) intelligentes disiunctim illud, et, à suffuf, & videntes non bene sonare, De suffufet, id est pulueribus, deleuerunt illud id est. Et quàm malè nũc sonat, De suffuf & pulueribus intelligentes iudicent. Tanquã si suffuf non esset puluis. Sed pro certo scitote quòd adhuc extant plura exemplaria antiqua, in quibus legitur apertè & clarè sic: videlicet, Distinctio ix. De suffufet, id est pulueribus. Et nõnulla cũ abbreuiationibus sic: distinctio ix. de suffufet, id est pulueribus. Et his igit᷑ modis, est secũdũ veritatẽ.

Suffuf de Ligno aloes &c. CCLXX.

Suffuf de Ligno aloes aliud &c. CCLXXI.

TQVAMVIS non vtũtur medici nostri tẽporis his pulueribus, descriptiones tamẽ ipsorũ emendabimus: vt si cuipiam placuerit eis vti habeat vnde rectè componat. Igitur in secũda istarum descriptionum, vbi per impressiones mendosè legitur: Cardamomi &c. ana ℨ.ij. lege rectius, ana aur.ij. quia sic est in vetustis exemplaribus.

Suffuf Diarhodon &c. CCLXXII.

ON ignorandum enim quòd trochisci ingredientes istud suffuf. ex ipsomet Authore accipiendi sunt, & non ex Nicolao, aut alio quouis Authore.

Suffuf Aromaticum &c. CCLXXIII.

VNT in præsenti descriptione per omnes impressiones duæ mendæ. Prima videlicet, vbi legitur: seminis fœniculi aur.iij. Lege aur.vj. Secunda est, vbi legitur: Galliæ muscatę aur.ij. Lege verius aur.j. vt in antiquis exemplaribus inuenimus. Et ita similiter habent Nicolaus Præpositus, Luminare Maius, & Thesaurus aromatariorum.

Suffuf bonum impinguatiuum &c. CCLXXIIII.

De Riso.

Oriza.

ISVM, siue Rizũ, siue Rizi, scilicet Oriza, est genus frumenti albi quod in aquosis nascitur. Vulgò risum aut granum risum vocant. Notissimũ est. Comeditur in cibariis & ptisanariis multum: sed panis ex eo non fit in Italia.

De Tritico.

TRiticum quid secundũ Isidorum 17. Etymologiarum libro, à tritura dictum, idem est quod frumentum. Sed frumentorum plura sunt genera. Vnde & in genere frumenti oriza præparata, & far, & adoreum, & siligo, & alia plura. De meliori igitur frumento, siue tritico, semper est intelligendũ cùm absolutè legitur. Et quamuis sit quasi propriũ frumẽti habere aristas: tamẽ est in ora Italiæ (quę olim Magna Gręcia dicebatur: nũc vero Apulia) vnũ optimi frumenti genus quod

quod non producit ariſtas, vulgóq; caruſellã vocant: Eſt etiã num & frumentũ, vulgò Indianum dictũ, nuper in Italiã aduectũ, quod saginæ modo fruticat, ferẽs ſpicas magnas, teretes, longas, atq; cuſpidatas, granis rotundis modò albis, ſiue ſubflauis, modò rubris, piſorum magnitudine, miro ordine plenas. Neque hoc genus in ſuis ſpicis ariſtas gerit. Sed trahentes ad granorum colorem, floccos quoſdam capillaceos molles, longos atq; tenues. Serunt itaque nonnulli ex noſtris hoc frumẽti genus in viridariis ad decorẽ, nõ autem ad vitæ ſuſtentamentum. Et de hoc genere non debet intelligi, cùm triticum ſeu frumentum non ſpeciatim legitur.

De Hordeo.

HOrdei nanq; tria facit Iſidorus genera. Quæ quidẽ tria ſub vno poſſunt intelligi, tanquam vnius generis, ſiue ſpeciei differentiæ indiuiduales. Quoniam Dioſcorides hordeum non diuidit in ſpecies. Hordeum enim notius eſt quã vt repreſentari debeat. Sed hodiernis temporibus ſeritur alterum hordei genus, quodq; hordeum mundũ vocatur, ex eo ꝙ ſpoliatur folliculis ſuis ſicut triticũ. Quodquidẽ aliquãdo ſuſpicati ſumus eſſe ſiliginem. Quia licet aliqui connumerent ſiliginem in triticeis generibus: veruntamen Auicẽna capitulo de hordeo, aſſerit ſiliginem eſſe ſpeciem hordei ſine cortice. Et Dioſcorides cap. de zea: de qua duo genera facit (quorum alterum olyram, quæ & ſiligo dicitur, intelligit vt in cap. de olyra, ſcilicet de ſiligine, apertè declarat) dicit, ꝙ zea nutrit magis quàm hordeum, & minùs quàm triticum. Vnde ſiligo, quod genus zeæ probatur eſſe, eſt inter hordeum & triticum. Et quia medium participat de vtroque extremorum, rectè ſiligo connumeratur inter tritici & hordei genera. At ſi hoc hordeum mundum præfatum erit ſiligo quid ergo erit illa, quam vulgò ſecalam vocant, quæ & ab omnibus communiter pro ſiligine habetur? Hactenus autẽ ſuper hoc quid veri tradamus, non habemus: ſed determinationi hæc & cætera libenter committimus. Hoc verum ſane fatemur, ſcilicet quòd hoc hordeum mundum, iudicio noſtro & aliorum plurium, non eſt inferius communi & viſuali. Vnde liberè poſſumus eo vti in omnibus in quibus hordeum eſt neceſſarium. *Zea duorũ generum.*

De Tortellis de Scemi.

TOrtella eſt panis biſcoctꝰ de ſimila, ſeu de meliori farina frumẽti q̃ fieri poteſt. Et debet eſſe ipſe panis fermẽtatus. Nonnulli ex iunioribus ſcribunt, ꝙ faciendus eſt ipſe *Panis biſcoctus.*

panis

panis cum aqua masticis,& vua passa. Et in rei veritate som niant: quia (vt mox patebit) non est nisi simplex panis biscoctus. Accipe igitur optimũ panem biscoctum, seu taliter coctum quòd possit perquamoptimè puluerizari: non autem sit crematus & niger, vt Luminare Maius dixit. De Scemi autem. & non de Seni, scilicet de illa patria, quæ (vt aliqui exponunt) est Syria: quanuis & Seni etiã sit nomen patriæ, nihil obstat: tamẽ in multis exẽplaribus legitur Scemi. Sed tu nihil cures de Syriaco pane: cùm Romæ & per totam Italiam optimũ habeas panẽ. Imò filius Serapionis in septimo capitulo 27. in vno medicamine quod incipit: Dimadh, quod fit cum extremitatibus myrti &c. dicit panẽ Romanũ biscoctum esse tortellã. Hæc enim sunt verba apud ipsum: Recipe panis Romani: & est tortella, id est biscoctus &c. Et nihil ibi loquitur de aqua masticis, vel de vua passa &c. quæ iuniores fabulantur. Aduerte tamen ꝙ pro simila, non intelligimus furfurem frumentaceæ farinæ, quem vulgares Romæ semulam vocant. Sed intelligimus meliorẽ frumenti partẽ, quam etiam in regno Neapolitano, semicorrupto vocabulo, semulam, & semulellã dicũt. Ex qua fiũt panes biscotelli albissimi quos in Apulia frisellas nominant. Quæ frisellæ sunt albiores & pulchriores, q̃ Romanæ zambellæ. Sic enim appellitant Romæ panes, digitali grossitudine, longos atq; retortos, variisq; modis cõformatos. Veneti autẽ bucellada dicũt.

Panis Romanus biscoctus.

Zambellæ Romanis quid.

Suffuf de granis myrti &c. CCLXXV.

De Coriandro.

ORIANDRVM, & Corianum dicitur. Petit itaq; Author in præsenti suffuf coriãdrum siccum, ad differentiam virentis forsan: quia cùm est virens pessimè olet: cùm autem siccatur, malus odor in bonum conuertitur. Sed melius (vt putamus) est diffinire, quòd petit siccũ, id est non recens: quoniam recens est magis malignum. Nam cùm coriandum sit hic necessariò puluerizandum, non erat necesse scribere siccum. Virens enim non potest pulucrizari. Idcirco necesse est ad alium sensum reducere illud siccum, scilicet quòd posuit siccum, pro non recenti. Sed re vera coniectamus, quòd Author considerata coriandri malignitate, præcepit sumi vetus, tanquam minus malignũ. Et fortasse quòd etiã scripserit, sed interpres pro nõ recenti verterit siccũ. Vnde saluo semper meliori iudicio, credimus semen

coriand

coriandri ante annum non esse administrandū. Et de semine semper intelligitur, cùm absolutè coriandrū legitur. Quod semen est lignosum, siue paleaceū, rotundum, siccum, bene odoratum, omnibus notum &c. Præparatur, siue corrigitur in aceto, & zucchero vestitū manditur libentius ab Italis, sci licet à prandio, vel post cœnā. Non tamen largè sumunt. A nōnullis vulgò pitartima vocatur. Herbā sanè ipsius coriandri, quanuis sit cimicibus fœtentior, tamen Hispani abūdantius comedunt: & non solùm in iuribus coctā vt apium, verumetiam & crudam acetariis largè immiscent. Quam ob causam, putamus esse, ꝙ per totam Hispaniam sit maxima fatuorum copia, quod & coriandrū facere, non solùm Dioscorides libro. 6. sed & omnes ferè authores apertè testātur. Plura nempe hospitalia in ipsis Hispaniis vidimus, quæ scimus erecta esse tantummodo ad dictorum fatuorum sustentationem, in quibus diligens habetur de eis cura. *Coriandrū absolutè.*

De Sauich, & Nabach.

DIuersi de sauich, diuersa dicunt. Et sunt qui hoc, & sunt qui illud esse affirmant. Sed perlectis omnium opinionibus, quas ne tædio lectores afficeremus, libenter dimisimus: quod autē verius compertū habemus, afferimus. Igitur sciendū ꝙ nil aliud est sauich apud Arabes, quàm quod polenta apud Latinos. Vt probatur cōcordando plura capitula Dioscoridis, cum capitulis Serapionis & Auicēnæ, scilicet ꝙ eo in loco vbi Diosc. habet polentā, Arabes sauich habent. Vt exempli gratia, Diosc. cap. de coriandro ait: Illitum (scilicet coriandrū) cum pane, aut polenta, ignibus, & hulceribus quę serpunt, medetur. Serapio autē in eodē cap. Quando fit emplastrum cum eo, & pane, aut cum sauich, curat erysipilā, & formicam. Item Diosc. cap. de hordeo: Ptisana plus alimenti præbet, quàm polēta ex hordeo facta. Serapio autē ibidem: Aqua hordei est pluris nutrimenti, quàm sauich. Et Auicen. in eodē cap. Aqua hordei est nutribilior sauich ipsius. Et cętera cōsimilia multa. Sed sciendū ꝙ polenta propriè est subtilis farina, siue per se sicca, siue in pultis modo redacta. Sed in hoc suffuf & similibus locis, polēta, scilicet ipsum sauich, debet esse puluis: quia tota cōpositio hęc ex puluerib⁹ cōstat. Alioqui nō esset suffuf, quod puluis interpretatur. Et nō solùm intelligitur ex tritico, hordeo, & huiusmodi similibus: sed ex fabis, ciceribus, fœnugræco, & cæteris leguminum ac seminū generibus. Etiā fit ex thure, & aliis atq; aliis rebus. Vnde legitur apud Auic. in quinto cañ. tractatu de suffufet: *Polenta.*

videlicet in descriptione Kamiari melonis longi, Sauich de nabach, & sauich de bdellio. Et apud filium Serapionis in 6. Breuiarii, cap. xj. vbi ait: Et detur in potu sauich de mespilis, aut de nabach, & sauich de granis granatorũ, & sauich de ma- lis absq; zuccharo. Sed quãdo simpliciter & absolutè legitur sauich: siue polẽta: semper de hordeo, aut tritico intelligitur. Et quasi antonomasticè, polenta, seu sauich, intelligitur ex hordeo. Farina autem, ex frumento. Vnde in cap. de coriãdro Auicennæ, cùm legitur: Et cum farina fabarũ, aut sauich, aut farina ciceris &c. pro sauich absolutè (quod est polenta) intelligitur farina hordei. Polenta quidem (vt nõnullis placet) à poline deriuari videt. Polen autẽ est puluis farinæ subtilissimus, qui circa molẽdinũ colligitur. Vnde polenta, quasi fa rina subtilis, ad polinis similitudinẽ. Igitur sauic alnabach, siue anabach, siue de nabach, est polenta, scilicet farina de nabach &c. Nabach autem, siue anabach &c. non est nomen patriæ, vt nonnulli falsò putauerunt: sed secundum veritatem (vt probatur cõferendo ad inuicem capitulum 120. Serapionis, quod est de Sadar, & nabach, cum capitulo Dioscoridis de loto arbore, quã in primo libro posuit) est fructus ipsius loti. Lotus enim apud Arabes (vt legitur apud præfatum Serapionem, Auicẽnam, & Rhasim &c.) Sadar, seu sedar vocatur. Fructus autẽ ipsius sadar, apud ipsos dicitur nabach. Vnde Serapionis sadar, est arbor, & fructus eius est nabach. De quo fructu, consueuerunt ipsi Arabes facere sauich. Vt legitur in præsenti suffuf, & in præfato kamiato Auicennæ, ac etiam in proprio capitulo de nabach ipsius Auicennæ dicentis: Est stiptica, & propriè eius sauich. Et infrà: Confert &c. & propriè eius sauich. Et similiter in præfata authoritate filij Serapionis & alibi. Ex quo patet, quòd nabach non est Nabathi, vt quidam exposuerunt &c. Ponit etiã Auicenna aliud capitulum, quod intitulatur de grano anescen, siue (vt Bellunensis traduxit) de habalmensem: in quo videtur describi fructus loti, scilicet nabach, si confers capitulum Dioscoridis de loto arbore, cum ipso capitulo de grano anescem. Sed animaduertẽdum etiã, quòd Simon Ianuensis Serap. interpres, in cap. 136. errauit, inscribẽs ipsum cap. nabach. Quod quidem cap. est propriè, & quasi ad literam, capitulũ Dioscoridis de narcaptpho, siue nascaphtho. Cuius minus recta traductio pluribus ex iunioribus ansam similiter errandi tribuit. Et ibi rectius (vt putamus) scribere debuisset lahasaten: vel Latinè aliquid significans illud, quàm nabach. Et probatur quòd

Sauich absolutè.

Polen.

Simonis Ianuensis error.

quòd est suus & non librariorum error: quoniam eundem errorē in sua claui pluribus in locis cōmisit. Lotus autē, siue lotos arbor (quæ & faba Græca, siue secundum Seruiū, faba Syriaca dicitur) si non est illa arbor, quæ vulgò Romæ pulsaraca nūcupatur, à nobis penitus ignoratur. Sed inclinatur animus ad illam: tum quia Diosc. dicit lotum esse arborem vastæ magnitudinis (quod quidē Plin. 30. capite libri sextidecimi melius declarauit, addens, ꝙ in Italia cerasorum modo fructificat: quod etiānum 17. cap. lib. 13. dixerat) tum quoq;, quia Hermolaus coralliorum libro, cap. de loto arbore, tradit accolas Padi ipsam arborem baccā Syriacam appellare, & quòd vulgò Romæ puls Syriaca vocatur. Vnde coniectamus ꝙ corrupto vocabulo, pulsaraca, quasi puls Syriaca, à vulgaribus Romanis hodie dicatur. Prætereà quidā frater minor Siculus, cùm ostendissemus ei ipsam arborē pulsaracā vocatā, dixit nobis ꝙ in Sicilia vocabatur faba inuersa. Sed arbitramur ipsum errasse, & ꝙ pro faba Græca, faba inuersam protulisset. Quoniā faba inuersa secundū iuniores, aliud atq; aliud est. Et scias ꝙ sub eisdem vocabulis, scilicet faba Græca, faba Aegyptiaca, faba Alexādrina, faba basilica &c. etiam quędā pondera denotantur. Ex suprà dictis igitur colligitur, ꝙ fructus huius arboris pulsaracæ, siue puls Syriacæ, est nabach, cuius sauich quærit Author in præsenti suo suffuf. Vnde colligendus est ipse fructus, & præsiccādus, & postea molendus &c. Demum non ignorandū quòd loti diuersa sunt genera: vnde aliud arboreum, aliud herbaceum &c. De quibus scribit Diosc. libr. iiij. Item ex arboreo, aliud spinosum, & aliud lene, vt in cap. Sadar, authoritate Haboanifæ, Serap. scribit. Itē diuersum ab istis genus pingit Theophrastus cap. x. libr. quarti de historia plantarū. Item ex pręfato arboreo genere, aliud magnæ ramorum proceritatis, aliud paruum. Item, aliud multi fructus, aliud pauci. Et aliud coloratius, odoratius, saporosius, siue dulcius altero. Quanuis hæc & similia accidentia, seu differentiæ, teste Plin. atque Hermolao, ex regionum diuersitate eis adueniant. Item alterius fructus, absq; interiori nucleo (qui bonitate præfertur cæteris) alterius verò osseus, vt est fructus nostræ pulsaracę. Et licet in loto arbore omnes pręfatæ, alięq; notæ & differentiæ reperiantur: attamen nō legitur alicuius authoritate, lotos per hyemē non amittere folia. Hoc nempe dicimus: quia ferè omnes iuniores hallucinātur, asserentes loton esse arborem agrifolium, siue acrifolium vulgò nūcupatam. Nam

Lotus arbor, vel lotos.

Baca syriaca.

Agrifolium nō est lotos. ipsam arborem agrifoliū dictam, oculata fide, toto hyemali tempore, videmus seruare folia, nec bruma illis vtcunq; frigidissima nocet. Et ꝙ lotus arbor abiiciat folia, ait Plin. 30. cap. libri sextidecimi. Ne aufert solē hyeme decidentibus foliis. Multas & alias notas omittimus, quibus probare possumus, agrifoliū non esse lotum arborē: Et ꝙ agrifolium non extendit ramos in longum &c. Ergo lotus, quāuis reperiatur spinosa, non potest esse agrifoliū dictum. Quod putamus rectius dicendum aquifolium, seu aquifolia, quod quidē est ilicis genus. Quódq; Theophrastus primo de historia plantarum inter ea genera, quæ per hyemem seruant folia, connumerauit, xv. cap. dicēs: Buxus, ilex, aquifolia, celastrus &c.

De Charub seu Carnub de spinis.

NOnnulli quidem sunt (quanuis errent) tenētes nabach charub de spinis, ad vnum & idem referri debere. Pro nabach (vt suprà iam diximus) intelligentes Nabathi, scilicet regionem quandam sic dictam. Cuius & meminit Auicenna cap. de Charnub Ob quam causam magis (vt credimus) fuit inclinatus eorū animus ad tenendum fuisse secundum suam æstimationem, scilicet ꝙ pro nabach, sit intelligendū Nabathi. Et sensus erit: Charub de arbore spinosa, de illa regione Nabathia dicta. Sed re vera falsa est ipsorū opinio. Nec bene quadrat dicere, vel credere, authorem primum scripsisse regionem, & posteà simplex. Sed Author vult vtrunq;, scilicet sauich de fructu nabach dicto, & vult etiā Charub de spinis. Quoniam vtrunq; competit huic suo medicamini. Carnub autem, siue charub, declarat Bellunensis in sua Arabicorū nominum interpretatione, esse xylocaractam spinæ, videlicet in litera Aliembut, dicens: Aliembut est nomen cōmune ad arborem ex qua fit pix, & ad plantā in qua producitur carnub seuchi, id est xylocaracta spinæ, Et Ebenesis, & omnes alii Arabes in libris simpliciū dicunt, ꝙ est carnub Nabathi, seu carnub spinæ, cuius planta à terra eleuatur per cubitum, & est spinosa, & eius fructus est longus, & grossus, ad magnitudinē dactyli magni: sed tēdit ad obliquū, & nominatur siliqua, seu carnub spinę. Et licet tendat ad rotundū sicut dactylus, tamen secundū colorem, & semina intrinseca, similatur siliquis, seu carubiis domesticis, & communiter vsitatis in cibo. Et Damasci reperitur huiusmodi fructus. Hæc Bellunensis. Veruntamen quia talis fructus de facili non potest haberi, quia in partibus nostris non reperitur, putamus loco illius fructus, vti nostris siliquis, siue charubiis, siue va-

gin

ginulis,vel vaginellis nuncupatis, non esse malũ:quas vaginulas Apuli vt Iuuenatiẽses, & cæteri Pistaczas vocãt:quarũ arbores in foliis,& fructificatione maximè æmulãtur casiæ fistulæ arbores. In caudice, & quasi per totã arborẽ,vt ficus Aegyptia,fructũ producũt. Et quãuis semel in anno fructũ ferat huiusmodi arbor:tamẽ nũquã est abſq; fructu. Etenim ante vnius maturationẽ,alterum.ſ.sequẽtis anni formatum ostẽdit.In Cãpania autẽ circa Gaietã,sunt huiusmodi arbores admodũ paruæ:neq; fructus ipsarũ sunt ita boni:syluestres enim sunt,Apuliẽses autẽ sunt domesticæ,& meliores.

De Glandibus.

NOn vna tãtùm arbor glãdes gerit. Etenim plures sunt, vt quercus,robur,ilex,suber,& arbustũ generis aquifolij,quod etiam fert coccum. Et aliæ plures,quas Plinius ponit. Sed cum absolutè leguntur(vt hic)ex ilice, vel è quercu sumi debent. Quanquam in inuicem,omnes & singulæ,scilicet altera cõmutari possunt. Iliceæ tamen, & quernæ,sunt cæteris meliores. Illud idem dicendum de cupulis,siue copulis glandium absolutè descriptis.

Glandium altera pro altera sumi potest.

De Curt & Tarathit.

SVnt per omnes impressiones Latinas,& pauca quædam duntaxat exemplaria,in fine præsentis descriptionis duo simplicia,quæ in maxima exemplariorum parte non leguntur. Neq; sunt in vulgari editione. Vnde contigit à nobis dubitari:an sint addita isti descriptioni,an verè ab ipso authore posita. Sed quia non videntur esse contraria,nobis visum est describere ea,signata tamen. Et hac de causa etiam nõ abstulimus:quoniã filius Serapionis in sexto Breuiarij,cap.xj. quasi consimile suffuf habet, in quo vtrunque recipitur. Sed pro Curt,ibi legitur corth. Inquit enim:Et si cogeris,da suffuf de granis granatorũ,cum corth,& tarathit,& granis myrti. Hæc ille. Curt autẽ,vel curthi,vel corth, vel curthcuri &c. plura sunt barbara atq; corrupta vocabula. Rectius tamen putamus legendũ Chard,vel Charad,vel Karad,vt Bellunensis in suis interpretationibus scripsit, quæ est arbor acaciæ. Et intelligitur hic pro ipsa acacia : & nõ pro gummi Arabico,vt nonnulli falsò putauère. Pandectarius autẽ, & recentiorum plurimi,in his & consimilibus vocabulis multa confundunt. De acacia quidẽ dictum fuit in modo confectionis iacur. De tarathit autem,quod est ipoquistidos,vide in cõfectione trochiscorum de terra sigillata. Ibi etiam diximus,q hæc duo possunt ad inuicem commutari.

Suffuf. ad tußim antiquam. CCLXXVI.

LEGITVR mendosè in præsenti descriptione per omnes impressiones, supple Latinas, seminis fœniculi ℥.j. legendum est rectius ℥.s. vt est in cunctis exemplaribus antiquis, necnon & in æditione vulgari.

DISTINCTIO DECIMA.

Pilulæ Alephanginæ, & eius interpretatio est, de aromatibus &c. CCLXXVII.

PILVLAE Alephanginæ, seu alefanginæ, idē est quod pilulæ de speciebus, siue de aromatibus, vt textus declarat. Pilulæ autem diminutiuè, à pila, quasi paruæ pilæ dicuntur. Coccia, & catapotia etiam vocātur, à verbo Græco, quod significat deuorare. Quoniā id genus, non estur, nec lingitur, sed deuoratur. Hæ quidem pilulæ (vt habetur in litera) sunt ex inuentione ipsius filii Mesuæ. Veruntamen nobis videtur, quòd ipse Author noster in ista sua descriptione inclusit tres filii Serapionis descriptiones pilularū de speciebus, quæ habentur in septimo Breuiarii. Quarū tituli sunt: Pilulæ de aloë, cum speciebus multis. Pilulæ de speciebus, diminuto aloë, & Pilulæ de speciebus, cū myrobalanis. Has igitur descriptiones variauit Author, vt sibi visum est. Vnde huiusmodi variationes forsan intelligit esse ex inuētione sua. Hali Abbas quoq; in decimo practicæ, habet pilulas aromaticas, quæ in multis conueniunt cum istis, sed magis cū prima descriptione filii Serapionis. Et in septimo dictæ practicæ, capitulo quinto, habet vnam aliam descriptionem magis differētem. Bartholomæus Montagnana etiā in suo antidotario, habet pilulas de aloë præparato, quæ sunt multùm cōsimiles istis. Præterea ferè omnes impressiones habēt mendosè in præsenti descriptione: Absynthii sicci, rosarū, ana ℥.v. Lege verius ʒ.v. Item, vbi legitur in cunctis impressionibus, ac etiam & in nonnullis exemplaribus, in præsenti descriptione: Et quandoque exigit dispositio vt minuatur ex eis virtus aloës; videtur esse minus recta circūloquutio. Non enim vult Author, vt minuatur virtus aloës, tanquā si voluisset aloën minus bonam (quod absit) sed vult vt minuatur pondus, siue

Coccia.

quantitas ipsius bonæ, imò optimæ aloës. Quod postea in sequentibus probatur, cùm dicit. Et tūc ponimus ex eo ℥.iiij. Nam virtus aloes (teste Galeno octauo Miamyr, cum aliis pluribus) minuitur in ipsius lotione. Vnde si Author voluisset minuere virtutem eius, nō dixisset: Et ponimus ex eo &c. Sed dixisset: Et lauamus ipsum &c. Igitur rectius, & clarius lege, vt est in multis de antiquioribus exēplaribus: Et quandoque exigit dispositio, vt minuatur pondus aloes &c. Alias quoque literæ deprauationes inuenimus in præsenti descriptione, quas in receptario correximus, vt legēti & cum aliis conferenti liquidò patebit.

De Aloe.

PEr varios Authores, variè legitur aloe, scilicet masculino, fœminino, & neutro genere. Optimæ Latinitatis amatores (vt scimus) fœminino, vt plurimū vtuntur, & more Græcorū declinant: videlicet, aloe, aloes &c. & tam pro herba, quàm pro eius succo. Barbari autē, simili modo vt ireos, chamędryos, hypocistidos &c. genitiuo tantùm, more inflexibilium vtuntur, aloes quasi semper scribentes. Herba quidem aloes cognoscitur, & succus ipsius non ignoratur, cùm sit vbiq; in frequenti vsu. Cognominatur autem hepatica, à calore quem cum hepate cōmunem habet: vel quia in operatione sua, cùm sumitur, nō transcendit hepar: vt Galenus, & cæteri testantur. Author enim noster in suo de simplicibus faciens capitulum de aloe, Succotrensem magis laudat. Dioscorides autem, licet numeret multa loca in quibus aloe nascitur: tamen non commendat magis vnam, quàm aliam regionem. Excepit autem illam duntaxat, quæ nascitur in Andro insula, quæ non est apta ad succum extrahendum: sed ad agglutinanda vulnera emplastri modo apposita. Vnde si nō potest haberi succotrina, ex qualibet regione potest sumi dummodo non sit arenosa, vel nigra seu adulterata cum aliis extraneis liquoribus: quoniam huiusmodi aloen omnino Authores despiciunt. De aloe autem caballina, siue alterius generis, non est opus pertractare, quoniam non exportantur ad nos amplius. Aloe autem absolutè, succus intelligitur. *Aloe absolutè.*

De Aloes ablutione.

NOn est minima inter Physicos & aromatarios iurgatio, de lauāda aloe. Et sunt qui volūt vt abiiciatur aqua eius: & sunt qui non, sed fiat per modū imbibitionis seu nutritionis: & sunt qui aliter, & aliter tenēt. Nos autē dictis omniū bñ cōsideratis, respōdemus absolutè, ꝙ valde errāt q̃ de

aloe,& maximè optima atque electa, cùm lauant abiiciunt aquam lotionis eius. Imò (quod peius est) scimus nonnullos ita obcæcatos,& à quadam ignorantia crassa circunuentos, qui lauantes aloen cum aqua specierum, proiiciũt & ipsam aquã, quam nos potius eligeremus tãquam partẽ meliorem ipsius aloes. Sed qua authoritate muniantur, vt aqua aloës ablutæ sit abiicienda, nescimus. At nullus est ex fide dignis Authoribus, qui hoc dicat. Author enim noster, cap. de aloe, cùm loquitur de qualitatibus optimæ aloes, nihil dicit de eius ablutione: cùm autẽ pertractat de aloe nõ bona, tũc declarat ipsam esse lauandam lotione, per quam fiat absterfio, id est separatio partium immundarũ. Inquit enim. In aloe autem quod elongatũ est,& declinat à proprietatibus bonis, magnificantur hæc tria quæ diximus, supple suprà in rectificatione, scilicet quòd est ex tardè soluentibus,& quòd non extenditur in corpore, & quòd aperit orificia venarum quæ malignitates, in aloe minus bona sunt maiores, quàm in aloe bona. Vnde sequitur corollarium, quòd quantò aloe sit minus bona, tantò maiores illas tres malitias habet. Et vltra dicit Author, quòd adhuc etiã est conturbatiuum faciẽs dolorem ventris,& nocet stomacho & hepati,& cætera quæ sequuntur. Quæquidem in optima aloe minimè sunt. Vnde consequenter de rectificatione malignæ aloes, sequitur Author, dicens: Et nos rectificamus huiusmodi lauando lotione, qua partiũ immundarum fiat absterfio &c. Quasi dicat: in aloe bona non erat opus huiusmodi lotionis: & ideo hucusq; distulimus eam annotare. Similiter & Dioscorides faciens duo aloes genera, scilicet vnum purum, bonũ, iecinoris habẽs colorem &c. alterũ malum, sabulosum, siue arenosum, quod est tanquam purgumẽtum boni: & loquens in fine capituli, de aloës ablutione, clarè patet quòd de maligno genere intelligit, cùm dicit: Lauatur, vt quod sit arenosissimum tanquam inutile subsidat: & leue ac pinguissimum assumatur. Ide dicit Serapio authoritate ipsius Dioscoridis. Igitur in aloẽ purã non cadit ista ablutio. Sciendum etiam, quòd ex supradictis intelligẽs lector & aduertẽs, potest percipere quòd nõ solũ ex bona aloë non est abiicienda aqua lotionis eius, sed neq; ex mala. Quę si arenositatis, vel alterius modi causa sit mala, seu nõ pura, lauãda atq; purificanda est his seu aliis cõsimilibus modis, videlicet post cõgruã triturationẽ liquefiat perquãoptimè in cõpetenti aqua pura, & clara. Hinc coletur per stamineam raram, vt si quid in ea

Aloen malam abluendi modus.

piloru

pilosi aut paleacei, seu (vt barbarè loquamur) scofosi fuerit, vnà cum calculis maiusculis in ipsa staminea remaneat, & proiiciatur. Deinde quod colatũ est, post modicã quietẽ (ad hoc vt si quid arenosi habuerit, fundum petat) transmittatur in aliud vas diligẽter. Et quod in fundo repertũ fuerit sabulosum abiiciatur. Quod autem purum transmissum est, in sole siccetur. Sed si prima vice nõ benè purgabitur ex arena, transfundatur in aliud vas &c. donec habeas aloën mundissimam atq; purissimam. Et sic lauatur optimè & propriè, ad proborum virorum mentem. Et omninò non est abiicienda aqua ipsius lotionis. Præterea ad obiectionem aliquorum, quam possent afferre dicentiũ: Cùm sit quòd teste Galeno, ac etiã ipso filio Mesuæ in suis canonibus &c. aloë lota minus soluat, hoc nõ posse euenire ei, nisi per abiectionẽ aquæ lotionis eius credendũ est. Respondemus: Quòd cùm aloë lota siccatur in ipsa euaporatione aquæ & humiditatis eius: euaporat consimiliter & pars virtutis ipsius solutiuæ. Et sic efficitur minus solutiua, & magis confortatiua. Et ideò non est necesse vt abiiciatur ipsa ablutionis aqua. Et ne dicat aliquis, quòd per viam nutritionis (sicut declarauimus) non est lotio: quia probatur quòd sic. Et primò per præsentẽ descriptionem, in qua Author dicit: Et quandoq; exigit dispositio vt lauetur aloes priùs cum aqua myrobalanorũ &c. Et inferius: Et laua vltimò cum aqua de speciebus. Et illud idẽ dicit filius Serapionis in sua descriptione pilularũ de speciebus, cum myrobalanis. Non enim proiiciũtur aquæ myrobalanorum & specierũ. Item in canone de modis lauationũ ipse Author noster dicit; Et lauamus aloën; non lotus enim &c. vbi intelligitur per modum enutritionis, & cum aqua simplici, quia posteà sequitur præcisè de ablutione per viam abstersionis, ad differentiã enutritionis. Vbi ait; Et quãdoq; lauamus vbi oportet abstergere partes immundas. Hinc sequitur de lotione enutritionis aquæ specierũ, ad differentiã aquæ simplicis præfatæ. Vnde dicit: Et quãdoq; lauamus aliquid vt magnificetur virtus eius, sicut lauamus aloën cũ aqua specierũ aromaticarũ, vt magis cõfortet: & cætera quæ inibi leguntur. Ergo lauatio seu ablutio intelligitur etiã per viam nutritionis. Similiter probatur in libro Bulchasis, qui dicitur Seruitor; videlicet in 2. tract. vbi de ablutione aloës loquitur, quã posteà per viã enutritionis fieri docet. Vbi etiãnum prçcipit aloën semper elotam, siue præparatã in aqua specierũ, esse administrandam in omnibus cõfectionibus &

electuariis, in quibus aloe expetitur. Quodquidem laudamus. Tamē semper intelligitur, sicut ipse in fine secūdi modi ablutionis aloes scribit. Videlicet, quòd tua intersit vt addas & minuas, ac permutes ex medicinis istis secundum opportunitatem ægritudinis. Quia non omnes species indifferenter vni ac omni competunt infirmitati: sed hoc potius est medici, quàm aromatarii scire. Igitur cùm dicit Author. Et accipe aloes succotrini ℔.j. & lauetur in scutella lapidea vitreata, cū aqua pluuiali, lauationibus pluribus, deinde exiccetur &c. Intelligit quòd tu accipias aloen, & laues illam per viam abstersionis partiū immundarum, modo supradicto, si est necesse, donec iudicaueris ipsam purissimam atq; mundissimam. Et idcirco Author non determinauit vices ablutionis eius: sed iudicio nostro illud dimisit, scilicet quòd si non suffecerit semel, aut bis: lauetur ter, & quater, & quinquies, & cēties, si opus fuerit. Et nullo pacto abiiciatur aqua, sed permittito siccari semper. Posteà (vt pręcipitur) laua cum aqua specierum, & desicca, & vtere, vel serua.

De Decoctione specierum alephanginarum.

ET licet clarum quòd Author dicat in canone decoctionum, quòd tibi superest scire medicinas quæ debilē coctionē suscipiūt, & quæ fortē, ac postea doceat te cognoscere ipsas, dicens: Omnia enim quorū virtus facilè resoluitur, aut sunt debilis texturæ, aut virtutem habent positam in superficie, debili coctione indigent &c. Et infrà dicit: Et quando permiscentur medicinæ diuersarū intentionum &c. Hinc addit: Et si fit vna ex eis debilior quàm altera, oportet vt gradatio in decoctione earum fiat plus vel minus &c. Tamen in præsenti descriptione, videtur sibiipsi cōtradicere, cùm scribit species alephanginas, sine aliqua gradatione, bulliendas esse in duodecim libris aquæ, vsq; ad duarū partiū consumptionem. Nam cùm præcipit, vt primum infundantur, certū est quòd ipse Author nō vult in ipsarum decoctione gradationem. Et generaliter omnes species aromaticæ paruā sustinent decoctionem. Igitur quid est hoc quod dicit in pręsenti descriptione? Et certè si apud filium Serapionis, & Hali filium abbas, & apud Bulcha'im similiter non inuenissemus, iudicaremus esse mendam in codice. Sed filius Serapionis, & Hali Abbas dicunt, vt bulliant vsque ad medietatem. quod parum differt. Bulcha'is autem in primo modo conuenit cum istis, vt bulliant vsque ad medietatem: in secundo autem modo, sicut Author noster scripsit. Vnde probatur quòd

non

non errore, sed omni diligentia, & bono modo quo debuit, hoc esse. Qua factum in re sciendum quòd nō est regula generalis tam absoluta, quòd aliquam non patiatur exceptionem. Igitur à generali regula decoquendi gradatim medicinas, excipitur decoctio specierum alephanginæ pro lauanda aloë: quę aliter est facienda, vt textus declarat. Et hac de causa (vt arbitramur) authores permittunt diu bullire has species: vt si fortè in eis sit aliqua pars non confortantis virtutis, remoueatur ab ipsis: & sic posteà sint magis confortatiuæ. Vt exēpli gratia: suprà diximus de myrabolanis, qui magis bulliti, sunt minùs solutiui, & plus confortatiui, & econtrà. Vnde authores volentes confortare aloë, necessario habuerunt perdere alteram ipsarum specierum partem, scilicet noncōfortātem. Et hac intentione non cōtradicit sibiipsi Author, & debet fieri, vt ipse præcipit. Species autem alephanginæ quæ sint suprà scilicet in prima miua, declaratæ fuerunt.

Regula qua libet patitur exceptiones.

Pilulæ stomachiscæ &c. CCLXXVIII.

EST in præsenti descriptione per omnes impressiones vnus error, videlicet vbi legitur, Absynthii, Scammoneæ, ana ʒ.iij. Lege rectius ʒ.iij. s. vt in cunctis exmplaribus inuenimus. Sciendum etiam, quod vniformiter in omnibus codicibus: tam impressis, quàm manu scriptis, legitur in præsenti descriptione, hieræ picræ ʒ. vij. Luminare Maius autem habet ʒ. viij. quod vel librariorum vitio (vt putamus) vel quomodocunque factum sit, non rectè manet. Item, lege epithymi Cretensis: vt habetur per omnes ferè codices tam manu scriptos, quàm excusos: non autem hortensis, vt Christophorus de honestis hallucinanter scripsit, ac declarauit. Præterea nescimus quam ob causam Author noster posuerit pilulas stomachicas, & similiter alandahal, & de rheubarbaro siue de raued, & de Serapino, hincinde dispersas per præsentem distinctionem, & non iunctim omnes vnius tituli in vnum, vt de aliis fecit. Nam infrà habet quinq; alias pilularum stomachicarum, siue (vt mauis) stomachicarū descriptiones: de quibus locis suis. Etiā capitulo de cura sodæ à permistiōe choleræ nigrę, & flegmatis, habet vnam aliam descriptionem: omnes tamen sunt differentes. Ioannes Serapionis in 7. vnam tantū habet descriptionē authoritate Gabrielis, sub hoc titulo: sed supra & infra ipsam habet plures alias descriptiōes, q̄ faciūt ad diuersas stomachi

infir

infirmitates. Auicenna autem in quinto can. authoritate Alkindi, habet vnã descriptioné valde differenté. Item Petrus Appon⁹ siue de Ebano, capitulo de medicinis materiã à stomacho repellentibus, ponit plures pilulas faciétes ad stomachũ, inter quas etiam & præsentem descriptioné habet, diuersam tamen in aliquibus paucis, & sub diuerso titulo. Hic est: Pilulæ purgãtes stomachum ab omni superfluitate &c. Pro tribus myrobalanis autem, intellige citrinos, chebulos, & Indos. Quiquidem vnico capitulo tantùm ab Authore nostro describuntur. Lege de ipsis in confectione Hamech secunda.

Pilulæ aggregatiuæ ex inuentione nostra &c. CCLXXIX.

CVM dicit Author: Ex inuentione nostra, declarat ipsas apud alios non esse quærendas. Sunt etenim & in ista descriptione aliqua emẽdanda. Et primum videlicet vbi per impressiones legitur: Recipe myrobalanorum citrinorum, raued seni, ana ʒ.iij. rectius lege, ana ʒ.iiij. Secundum vbi per nõnullas impressiones legitur: Succi eupatorii, succi absynthii, ana ʒ.ij. Lege verius, ana ʒ.iij. vt cuncta exemplaria habent. Tertiũ, sciendũ ꝙ cuncta excusa volumina habent in pręsenti descriptione: turbith boni, aloës, ana ʒ.vj. Lege melius, ana ʒ.vij. vt in maiori parte exemplarium inuenimus. Et certè si Author posuisset ʒ.vj. fecisset vnum ana, cum scãmonea cuius similiter ʒ.vj. recipiuntur. Item sciendũ ꝙ electuarium rosatum cum quo conficiendæ sunt istæ pilulæ, ex descriptione ipsius Authoris & nõ alterius sumendum est. Cuius titulus est, Modus electuarii rosati &c. De quo quære suprà. Præposuit Author hanc suam confectionem, tanquam aliis nobiliorem, & meliorem, quæ vbique habetur in vsu. Quanquam & sequentes etiam, à nonnullis quandoque parantur.

Pilulæ aggregatiuæ maiores &c. CCLXXX.

SVNT & in ista descriptione per impressos codices quatuor mendæ. Prima videlicet, desunt in primo ana myrobalani bellerici. Sic enim legendũ est: Recipe bdellii, myrobalanorum nigrorum bellericorum, & emblicorum &c. vti cuncta exemplaria habent: necnon & vulgaris æditio, & Luminare Maius, & Nicolaus Præpositus. Secunda, ante cinnamomum, deest zinziber. Lege rectius sic: Zinziberis, cinnamo-

namo

namomi, cardamomi &c. Tertia est, quòd vbi legitur, penidiarum albarum ʒ.iiij. legendum est ʒ.x. vt exemplaria ipsa testantur. Quarta autem est, quòd in fine huius descriptionis, per omnes impressiones legitur: Et vnge manus tuas cũ oleo sambacino. quod oleum apud nullum Authorum legitur. Nec illud quod falsò legitur in vltima distinctione huius antidotarii, per omnes eosdem impressos libros, est oleũ sambucinum: sed est oleum sambacinum, siue saubacinum. Quod quidem petit Author in pręsenti descriptione: vt probari potest per multa exemplaria, in quibus tam hîc, quàm ibi legitur apertè & clarè, oleum sambacinum, Et in nõnullis (quod putamus minùs rectè) saubacinum, & non sambucinum. Plures nempe in affinitate vocabulorũ sæpe decipiũtur. Sambac autem siue zambac, siue saubac, est illud quod & scribitur & vulgò profertur iesminum, seu iasminum, siue magis barbarè iesemin, vel iasmin: vel secundum Rhasim, tertio cap. antidotarii separati, ieceminum. Cuius planta, secundum Serapionem & Auicennã, triũ generum est, scilicet quod quædam fert flores albos, quædam citrinos, & quædã purpureos siue lazulinos. Apud nos autem non nisi album iasminum cognoscitur, quod quidem in viridariis, opere topiario, ad decorem à multis colitur. Sed aduerte quòd apud Auicennam in quinto can. non ponitur capitulum de sambuco, & illud quod falsò inscribitur de sambuco, est capitulũ de iasmino. Vnde legendum est ibi de sambaco, siue de iasmino, vt Bellunensis emendauit: & legenti, & conferenti ipsum capitulum cum capitulo de iasmino Serapionis, non est dubium. Oleum autem sambacinum: hoc est de iasmino, à multis commemoratur: vt præter Authorem nostrum, à Dioscoride in primo libro: de quo facit capitulum. Et petitur in pręsenti descriptione, & in vnguẽto de bdellio, vbi similiter impressiones deprauatæ sunt, vt ibi dicemus. Et legitur etiã in capitulo Serapionis de iesemin. Et ponitur quoq; à filio Serap. in pluribus descriptionibus sui antidotarii. Et habetur in secũdo can. Auicẽnæ, capitulo de sambaco, quod falsò (vt diximus) inscribit̃ de sambuco. Ac etiã notatur ab ipso Auicẽna, cap. de nefrin, vel nesrin, siue neserin: quod est de rosa parua, syluestri, alba, vulgò dicta Damascena, seu damaschina & à nõnullis rosa muscatella dicitur. Vbi asserit nesrin esse in virtute sambaci, debilius tamẽ, & oleũ ei⁹ est proximũ virtuti olei sambacini, quãuis debilius: quodquidem etiã dicit Serap. authoritate Mesarugie, in capit. de nesrin, scilicet quod

Sambac. *Iasminum.* *Oleum sambacinum.* *Rosa Damascena.* *Rosa muscatella.*

quòd est simile virtute sua in ieusemin. Vnde sciendũ, quòd in defectu olei sambacini, possumus vti oleo de nesrin, id est de rosis Damascenis, siue muscatellis præfatis. Item notatur in eodem secũdo can. Auicẽnæ capitulo de oleis, & in quinto can. ipsi⁹, scilicet ĩ descriptiõe olei de euphorbio. Et alibi. Itẽ apud Rhasim in antidotario separato, scilicet in cõpositiõe olei citri, recipitur oleũ zãbac, quod idẽ est quod oleũ sambacinũ &c. Oleum autem sambucinũ (vt diximus) adhuc nusquam legimus, nisi errore positũ pro sambacino, vt hic &c. Lege igitur rectius: Et vnge manus tuas cũ oleo sambacino.

Pilulæ aggregatiuæ minores &c. CCLXXXI.

MENDOSE legitur per omnes impresſiones in præsenti descriptione: Recipe myrobalanorum &c. ana ʒ.iij. Cùm rectius sit legendũ, ana ʒ.iiij. Vt habetur in antiquis exemplaribus. Et similiter habet Petrus Appon⁹, qui ponit prę sentem confectionẽ authoritate Iudæi, in cap. de medicinis materiã à stomacho repellentibus. Cuius titulus est, Iudæus, Pilulæ cõfortantes stomachũ &c. Sed absq; raued seni: & additis succi rosarũ ʒ.iij. Ponitur & ab Auicẽna in quinto can. præsens descriptio authoritate filii Hilgeben: sed differt in ponderibus, nec habet raued seni, Prætereà legitur in fine huius descriptionis: Confice cum succo apii, & da ʒ. ij. cũ aqua calida. Illud cum aqua calida, in maiori parte exẽplariũ nõ legitur. Vnde putamus, quòd vel est additio librariorum, vel est mẽda in codice: vt similiter est in sequẽtibus pilulis de eupatorio. Et sic forsan intelligat Author ipsas pilulas cõficiẽdas esse cũ succo apii, vel cum aqua calida. Nam & Auic. cũ simplici aqua suas informat. Et tunc sic esset legendũ: Confice cum succo apii, vel cum aqua calida. & da ʒ. ij. Nõ autem tanquam superfluum deleuimus ab ipsa descriptione.

Pilulæ de Eupatorio maiores &c. CCLXXXII.

HAEC quidem pilularum descriptio ponitur à filio Serapionis in 7. in principio capituli decimiseptimi, quod est de pilulis: sed in his tantùm discordat ab ista. Videlicet, q̃ habet aloës ʒ.iij. Author noster ʒ.v. Itẽ Raued seni ʒ.ij. Author autẽ noster ʒ.iij.s. Prætereà peruersè legit᷑ in fine prę sentis descriptionis: Confice cũ succo endiuiæ, dosis eius est ʒ.ij. cũ aqua casei. In exemplaribus antiquis autem, sic recti⁹ legitur: Cõfice cum succo endiuiæ, vel cum aqua casei. dosis

est

est ℥.ij. Et sic (vt credimus) est secundum veritatem. Filius Serap autem habet simpliciter cum aqua endiuiæ.

Pilulæ de Eupatorio minore &c. CCLXXXIII.

ONSIMILITER vt in præfata, & in fine præsentis descriptionis: imo peruersissimè legitur: Confice cum aqua apii. da ℥.ij. & in alio cum aqua endiuiæ. In maiori parte exẽplariũ antiquorũ sic inuenimus, videlicet, Cõfice cũ aqua apii vel cũ aqua endiuiæ, & da ℥.ij. Et in nonnullis sic. Cõfice cum aqua apii, vel cum aqua casei, aut cum aqua endiuiæ, & da ℥.ij. Et huiusmodi lectionẽ credimus esse veriorẽ. In tribus verò ex ipsis exẽplaribus. nec aqua casei, nec aqua endiuiæ legitur. Sed simpliciter sic: Confice cũ aqua apii, & da ℥.ij. Filius Serapionis quidem, & Auicenna, ille in septimo, & iste in quinto habent istammet descriptionem, sed absque raued seni: & absolutè conficiunt cum aqua apii. Hali Abbas autem in .x. practicæ, sub titulo Pilularum gafeti, habet vnam descriptionem, diuersam tamen ab istis.

Pilulæ de Rheubarbaro &c. CCLXXXIIII.

D DIVERSAS intentiones diuersas Author noster pilularum de rheubarbaro posuit descriptiones. Et vt ne quis decipiatur in eis, alteram descriptionẽ accipiendo pro altera, variauit etiã & ipsarum inscriptiones. Et has presentes pilulas de rheubarbaro: illas autem quæ sunt infrà, de raued titulauit. Etenim bene sciens ipse ꝙ rheubarbarum & raued sunt idem, ne quispiam suspicaretur ipsum imprudẽter seu ignoranter hoc fecisse: titulans istas de rheubarbaro, scripsit posteà: Recipe raued &c. Vnde sciendum, quòd pro pilulis de rheubarbaro absolutè (supple ipsiꝰ) semper istę debent intelligi, & non illæ quæ dicuntur de raued. Et ecõtrà, illæ semper de raued & non istæ. Petrus Apponus, nepe Author libri filii Mesuæ in fine capituli de ægritudinibꝰ & oppilationibus hepatis, habet vnam descriptionem pilularum de rheubarbaro, differentẽ tamẽ ab ista. Rhasis quoq; in antidotario diuisionum, capitulo de medicinis hepatis, habet vnam similiter differentem. Et in nono ad Almansorem, capitulo de hydropisi, habet pilulas de raued quæ similiter differunt ab infrascriptis & ab istis. Sed filius Serapionis in septimo habet eandem præfatam & infrascriptam descriptionem pilularum de raued, in quibusdam tamen paucis differe-

Pilulæ de rheubarbaro absolutè.

rentem:& in eodem cap. habet etiam istammet descriptionẽ pilularum de rheubarbaro, in aliquibus similiter differentẽ. Sed non inscribitur de rheubarbaro. Et propriè est secunda descriptio, in ordine ipsius capituli de pilulis. Bartholomęus à Montagnana in suo antidotario, cap. de pilulis, habet pilulas rheupontici, quæ(vt putamus) non intelligendæ sunt de rheubarbaro: quoniam ipse forsan vulgares sequutus, non tenebat rheuponticũ esse rheubarbarum. Quod probatur in eodem suo antidotario, cap. de electuariis, scilicet quòd in electuario ad choleram prasinam, vtrunque descripsit, scilicet rheubarbarum, & rheuponticum: quod nusquam ab alio priorum legitur esse factum. Vnde dictas pilulas potius suspicamur esse de maiori centaurio, quàm de rheupontico. De quibus mox dicemus. Prætereà aliquæ impressiones habent mendosè in præsenti descriptione: Myrobalanorum citrinorum ℥.iij.s. Verius est ℥.ij.s. Vt in cæteris impressionibus, & cunctis exemplaribus legitur.

De Rheubarbaro, Rheupontico, & Raued.

SVpra vires nostras equidẽ labor est de rheubarbaro pertractare. Sed neq; fas erit ipsum absque declaratione pertransire. Et quãuis rhaponticũ, siue rheuponticũ non nominetur in ista descriptione: tamen & de ipso necessariũ est aliqua cõscribere, ob meliorẽ rheubarbari declarationẽ. Rheubarbarum igitur, siue(vt mauis) rhabarbarũ, si veritati volumus adhærere, idẽ est quod Rhaponticũ, id est rheuponticũ. Differẽtia enim quæ est inter ipsa, est diuersitas locorũ. Vnde pro rheu, siue rha, siue raued, vel rauet, semper intelligitur genus radicis illius, quod vulgò rheubarbarũ nominamus. Quod quidem, si nascitur in Põto: dicitur rheu, vel rha Ponticũ, Si autem in Barbaria habet ortum suũ: dicitur rheu, vel rha, vel rauèd, vel rauet barbarũ. Si verò in Turchia, nominatur rheu &c. turchium vel turchicum. Et si in seni, vel sini, seu sceni: vocatur rheu, seu raued seni, vel sini &c. Quod & testatur ab Authore nostro, cap. de rheubarbaro, dicẽte, Ex speciebus raued, aliud est quod nascitur in India: & est rauet sceni: & aliud est rauet barbarũ, & aliud est rauet turkium. Et similiter à Simone Ianuensi, & Pandectario in litera raued. Isidorus quoq; cap. nono libri decimiseptimi Etymologiarũ, ait: Rheubarbarũ, siue rheupõticum, illud quod trãs Danubium in solo barbarico: istud quod circa Pontũ colligitur nominatũ est. Rheu autem radix dicitur. Rheubarbarũ ergo, quasi radix barbara: rheu Ponticum, quasi radix Pontica. Hæc

Rhabarbarũ, & Rhaponticum idem.

Rheu.

Isid

Isidorus. Celso enim absolutè radix pontica dicitur. Differt etiã rha ponticum, à rha barbaro, in hoc, scilicet quòd ponticum (vt Diosc. & Plin. tradunt) est inodorum, & valde leue: barbarũ autem, est odoratissimũ & ponderosius. Et hoc nõ magni facimus, quia plurima sunt, Theophrasto teste, quæ recẽtia minimũ aut nullũ habent odorẽ: sicca autẽ sunt odoratissima, & ecõtrà. Vt exempli gratia: Radicẽ gentianæ omnes scribunt inodoram esse: sed de recẽti, scilicet virẽti intelligunt: quę certè (vt pluries experti sumus) cùm est recens, quasi nullum habet odorẽ: sicca autẽ maximũ, & non ingratum spirat odorẽ. Et similiter est iris, & alia plura. Vnde potest esse forsan, ꝙ rheubarbarum recens sit inodorũ: etenim ad nos nunquã exportatur virens, non obstante ꝙ Manardus dicat in suis Epistolis, se habuisse verum rheuponticum inodorum: forsan si habuisset & rheubarbarũ ita recẽs, sicut & Ponticũ habuit, probasset etiã ipsum nõ ita odoratũ esse. Raue autẽ seni, est vt barbarũ, sed melius & electi⁹, teste ipso Authore nostro, quod ad nos ampliùs non defertur. Raued barbarũ tantùm cõuehitur, & hoc aliquãdo vitiatũ. Per rheu Turchium verò, putamus authorẽ nostrũ intellexisse rheuponticum: quoniã aliter rheuponticũ non descripsit. A Plinio rhacoma, siue rhecoma scribitur. Igitur pro rheupontico, & rheusini, optimè substituitur hoc rheubarbarũ quo vtimur. Prętereà quia doctorũ super his, & pręsertim iuniorum, variæ sunt opiniones, eas studiosis legẽdas dimittimus. Concordant tamen nobiscũ Ruellius, & Guilielmus Putaneus (qui aduersus Manardũ & Leonardũ Fuchsium, longa disputatione cõprobauit rheubarbarũ, à rhapontico nõ differre, nisi natali solo) & alij plures. Animaduertendũ autem ꝙ pro rheupontico non intelligimus hoc quod falsò sic nominãt hodie vulgares, quod quidẽ nõ è Ponto, sed ex Monte Gargano Apuliæ, & aliis locis affertur, quod certissimè est centauriũ maius. Quãuis Brasaulus aliter sentiat. Sed rheuponticum dicimus illã speciẽ rheubarbari (vt ita dicamus) quæ in Ponto nascitur. Apud Aëtium autẽ, & Actuariũ, & nonnullos Græcorum, legitur aliquando in suis cõpositis rhabarbarum, radix Pontica, rheu Indicum &c.

Recẽtia plura inodora, quæ sicca sunt odorata.

Rhecoma.

Rheupontici loco quid sumendum.

Pilulæ de Alchechengi. CCLXXX.V.

ISTARVM pilularũ descriptio (vt putamus) nõ est ex propria authoris nostri inuẽtione: quia licet legatur in textu, ex inuẽtione nostra

(quæ possunt esse addita ab aliis ad ipsum textum) ponitur tamen à filio Serapionis in septimo quasi ad literã: & locatur tertio loco in capitulo pilularũ, cuius titulus est: Pilulæ, quæ cõferunt ad febres antiquas &c. Item ponitur ab Auic. in quinto cañ. & titulus eius est: Pilulæ cõferentes ad febrem cronicam &c. Prætereà intitulãtur hæ pilulæ de Alchechengi, quarum inscriptio vel est mẽdosa (quoniã posteà non legitur alchechengi in tota descriptione, & neq; in filio Serapionis, neque in Auicẽna est huiusmodi titulus) vel Author per aquam solatri (cum qua cõficiuntur ipsæ pilulæ) intellexit succũ alchechẽgi, quod est species solatri. Et sic per ipsam aquam solatri, qui est succus, vt in Auicen. clarè patet, intelligendus esset succus alchechengi, quod quidẽ nobis nõ displicet. Verũtamen sic dimisimus: quia sic inuenimus in exemplaribus antiquis etiã. Item sciendũ quòd præter vnam, quæ est de modernioribus, omnes excusiones quas vidimus, habent in ista descriptione mendosè excusum: Casiæ fistulæ. In præfatis cunctis exemplaribus autẽ legitur absolutè, Casiæ: & stat pro casia lignea, vel eius specie: quoniã filius Serapionis loco casiæ, habet Seitaragi: quo nomine (vt superiùs diximus) quędã species casiæ ligneæ etiã nuncupatur. Auicẽna autẽ nihil eo in loco habet. Et licet pro casia fistula quandoq; intelligenda sit casia lignea: tamen pro simplicioribus, qui facillimè in æquiuocis peccant, non est bonũ vt scribatur cum additione fistulæ. Per venas liquiritiæ, intellige radices illius. Filius Serapionis autẽ & Auicenna in tali loco, succum liquiritiæ habent, quod putamus melius.

Aqua solatri.

Pilulæ ad febres antiquas: inuentione Philagrij &c. CCLXXXVI.

PONVNTVR hæ pilulæ ab Authore nostro, inuentione Philagrij. Habentur autẽ in septimo filij Serapionis sub eodẽ, sed nõ ex inuentione Philagrij. Differunt tamen in quibusdã ponderibus: nec recipiunt trochiscos de rheubarbaro. Prætereà sciendum quòd in præsenti descriptione per omnes impresiones desunt myrobalanorũ chebulorũ ℥.iij. In cunctis enim exemplaribus inuenimus, & similiter sunt in descriptione filij Serapionis, quapropter rescribẽdæ sunt in ipsis impresionibus. Et debẽt locari post trochiscos de rheubarbaro, sic videlicet: Recipe trochiscorũ diarhodon, trochiscorum de rheubarbaro, ana ℥.iiij. myrobalanorum

chebulorum ℥.iij.succi eupatorij &c. Itē, vbi legitur in ipsis impressis libris: salis indi ℥.j.s. Lege rectius ℥.j.quia sic est secundum veritatem in præfatis exemplaribus: & sic etiam habet filius Serapionis.

Pilulæ Indæ quas scripsit Hali &c. CCLXXXVII.

VBI Hali Abbas describat has pilulas, adhuc non valuimus inuenire. Vel forsan est alter Hali, cuius operibus caremus. Et quòd fuerit alter huius nominis, præter filiū Abbas, potest coniectari ex verbis ipsius Authoris nostri, in cap. de sarcocolla, dicētis: Confectio pilularū ex sarcocolla, quas fecit Hali senex. Senem forsan posuit, ad differentiam alterius iunioris. Et similiter Hali filius Abbas, forsan sic cognominatur ad differentiā alterius Hali non filij Abbas. Ponit quoq; Author præsentem descriptionē, cap. de helleboro. Vnde rationabiliter possunt etiā dici, pilulæ de helleboro. Non obstante quòd ipsæ descriptiones varient in quibusdā inter se. Etiam quasi consimilē descriptionē, authoritate Saborheben Girges, habet ipse Author in cap. de soda frigida ab humore melancholico. In quinto cā. Auicennæ autem sunt pilulæ Indæ factæ cum musco. Et in septimo filij Serapionis sunt duæ descriptiones pilularū Indarū, & vna ipsarum fit cū musco. Quæ omnes sunt valde differentes ab ista filij Mesuæ. Sunt præterea in præsenti descriptione aliqua emendanda. Et primo vbi legitur per omnes impressos codices: Agarici &c. ana ℥.iiij. Legendum est, ana ℥.iij. Item in nōnullis ex ipsis impressis codicibus, in quibus legitur: Epithymi, sticados. ana ℥.v. legendum est, ana ℥.vj. quia sic inuenimus esse secūdum veritatem. Nicolaus Præpositus autem in ista descriptione, præter epithymum, habet & thymum, qui apud nullum aliorum legitur: deleatur ergo.

Pilulæ Alandahal Hermetis &c. CCLXXXVIII.

PER impressos libros præsens descriptio in quibusdam clausulis ita confusè legitur, quòd vix aromatarij vtcunq; periti possunt capere verū sensum ipsius, & rectā authoris intentionē, de modo conficiendi ipsas pilulas. Etenim exemplaria antiqua sic rectius & clarè habent. Omnia, præter laudanum & masticen, terātur, & cribrellentur, & in vnū misceātur. Mastix verò dissoluatur cum pauco oleo nucum, &

liniantur cum eo species cribrellatæ. Deinde cũ laudano cõficiantur in mortario, tenendo ea cũ pistillo calido, & fiant pilulę grossæ &c. Infrà Author ponit aliã quasi similẽ descriptionẽ, sed absq; hiera & mastiche. Et inferiùs habet aliam diuersam descriptionem, sub cognomine de coloquintida.

De Laudano.

QVa planta Ladanum, siue laudanum colligatur, à Dioscoride clarè describitur. Ex cisti enim, scilicet barbæ hircinę genere cõstat, longioribus ac strictioribus foliis. Quod quidẽ (ni fallimur) sæpe vidimus in Italia. Sed tam paruam pinguitudinẽ generat, ꝙ non colligitur ex eo laudanum. E Cypro insula optimũ habetur: sed ad nos raró non adulteratum conuehitur. Qui emũt igitur animaduertant, vt purũ emant: quod est, vt sit subuiride, molle, pingue, resinosum, odoratũ, nihil habens arenæ, seu alterius immunditiæ. Reperitur quandoq; scriptũ sub nomine consitæ: vt est infrà, scilicet in emplastro Oribasij. Lege ibi.

Pilulæ de Sarcocolla, & sunt pilulæ Hali &c. CCLXXXIX.

HAS pilulas ad literam ponit Author in cap. de Sarcocolla, ex authoritate Hali senis, vbi dicit: Confectio pilularũ ex sarcocolla, quas fecit Hali senex &c. Vnde probatur titulus præsentis descriptionis per impressos libros esse deprauatus: & pro Hali, impressum est albæ. Plura etenim adhuc extant exemplaria, quæ habent clarè per literas Hali: & nonnulla abbreuiatè, Hal. vel sic: al. ex quibus error originem sumpsit.

De Sarcocolla.

SArcocolla gummi est arboris in Perside nascentis, vt inquit Diosc. Sed à nostro Authore in proprio cap. additur, quòd est spinosa, & non admodum magna, sed tanquam frutex: & quòd est duũm generum, scilicet alterum album, & alterum subcitrinũ: & quòd potentius est albo subcitrinum. Subcitrinum putamus posuisse, pro rufo: quoniã Diosc. sarcocollam rufam esse dixit. Auicenna quidem vt Author noster loquutus est. Plinius autem cap. 14. libri 24. dicit: Vetustate sarcocollam maximè nigrescere: addénsq; candidiorẽ esse meliorem. Et libri 13. cap. xj. scripsit: Sarcocollæ gumm candidum esse melius, quàm rufum. Et idem dicit Serapio, authoritate Abix, scilicet quòd albior est melior. Ex quo, si

vetust

vetustate nigrescit,ergo quantò albior, tantò recentior:& si albior est melior,ergo quantò recentior,tantò melior. Item concordat Author noster cum Dioscoride, de amaritudine, amarioremq; cõmendans. Et illud idẽ dicit Serapio,authoritate Dioscoridis & Galeni. Plinius verò asserit ipsam cum quadã acrimonia esse dulcem. Nos autẽ in hoc simplici,potius credimus Dioscoridi & Galeno, & per consequens Authori nostro, quàm Plinio. De huiusmodi verò & cæteris simplicibus externis, malam possumus habere cognitionẽ: ex quo velimus nolimus,oportet nos de eis negotiatoribus præstare fidem. Adulteratam vt plurimùm nobis vendunt: quoniam vt ipsi de se testimonium perhibent, ab infidelibus puram nequaquam emere valent.

Pilulæ fœtidæ maiores &c. CCXC.
Pilulæ fœtidæ minores &c. CCXCI.

FERE per omnes impressiones est vna mẽda in prima istarũ descriptionum:videlicet vbi in ipsis legitur,Scãmoneæ ℥.iiij.legendum est rectius ℥.iij. vt per cuncta exẽplaria habetur,& per descriptiones filij Serap.& Auic.probatur: qui duplicato põdere scribẽtes,habẽt scãmoneæ ℥.vj.Author enim noster in summa quarta de ægritudinibus neruorũ, habet quatuor pilularũ fœtidarũ descriptiones:binas videlicet,& binas,scilicet maiores & minores,quę in aliquibus cũ istis nõ cõueniunt. Filius Serapionis in septimo habet maiorum descriptionẽ similẽ huic, præter quàm ꝙ nõ habet hæc quatuor simplicia, scilicet hermodactylũ,alscebrã, turbith & zinziber:& recipit minorẽ euphorbij portionẽ,si ipsa descriptio nõ est aliquo modo deprauata. Habet quoq; duas minorũ descriptiones:quarũ prima ad literam cõuenit cum ista minori.Auicenna autẽ in quinto cã.habet quatuor descriptiones,quarũ tituli sunt; Pilulæ fœtidæ magnæ,fœtidæ maiores, fœtidæ minores, & fœtidæ Alkindi. Maiores autẽ & minores, ad vnguẽ vt filius Serapionis posuit:dempto ꝙ minores non habẽt myrrhã.Rhasis verò in nono ad Almansorem,cap.de Paralysi, habet pilulas fœtidas:& in antidotario diuisionũ, cap.de medicinis ad torturã, easdẽ posuit,sed cum additione maioritatis:& differũt ab istis in multis.Hali Abbas quoq; in x.Practicæ, ponit duas descriptiones similiter differẽtes. Etiam Arnaldus à Villanoua in suo antidotario habet duas descriptiones, istis dissimiles.

De Ammoniaco, siue (vt mavis) Armoniaco.

QVod ad armoniã non pertinet, barbarè quidem armoniacum dicitur. Rectius autẽ dicendũ est Ammoniacũ ab Ammone, iuxta cuius oraculũ in Aphrica, seu in Lybia, secundum Marcellum, plurimũ gignitur. Gummi modo concretus succus est, è ferulacea planta eiusdẽ nominis, qua nos caremus, Dioscorides Author est. Vnde cõsimiliter, vt de sarcocolla, & de hoc, & aliis pluribus mercatoribus creditur. Sed nota ꝙ hoc nomen, scilicet Ammoniacũ, est cõmune ad plura. Vnde etiã quoddam sal, Ammoniacũ dicitur, de quo aliàs. Et licet Ammoniaci succus à Romanis, scilicet Latinis (vt Diosco. scribit) gutta dicatur: tamen pro gutta simpliciter scripta (quæ certè res aromatica est: vnde in Psalmo: Myrrha, gutta, & casia legitur) à doctis, nõ Ammoniacũ, quod malè olet: sed stacte, siue styrax liquida intelligitur. Et non per hoc, quia ipse Diosc. dicit ꝙ ex Ammoniaco fit thymiama, intelligatur ꝙ Ammoniacũ suauè oleat: quoniam antiqui in thymiamatis cõpositionibus multa olfactu horrida immiscebãt. Et ipsemet Author declarauit suũ malũ odorem, dans castorei similitudinẽ. Et res ipsa olfaciẽtibus maximũ veritatis rei præbet testimoniũ: ex quo igitur non dubitamus ipsum esse verũ quo vtimur, adulteratũ supple.

Ammoniacum plura significat.

De Harmel.

HVcusq; distulimus de Harmel pertractare, ex eo quòd in præsenti descriptione nonnulli pessimè declararũt Harmel (quod est genus siue species rutæ syluestris & montanæ) esse cicutam. Non enim sciunt quid loquũtur. O vtinam in cõpositionibus, quæ ore sumũtur, nõ fuisset expressè cõtrariũ, cicutam pro harmel substituere. Nescimus quippe qua authoritate Pandectarius, Lumẽ apothecariorũ, & Thesaurus aromatariorũ, & cæteri dicant cicutã vocari harmel, vel cũ aspiratione, vel sine ea. Atqui nõ legitur hoc in Diosc. non in Galeno, nõ in Paulo, non in Serapione: & quod maius est, neque in Auicenna, cuius authoritate malè intellecta forsan aliqui ex ipsis muniuntur, vt mox videbimus. Sed neq; est in aliquo ex iunioribus nõ spernendis, vt sunt, Ruellius, Brasaulus, Manardus, & cæteri. Nã quid Dioscorides lib. iij. cap. de ruta syluestri, de huiusmodi re dicat, audiamus. Pertractans enim de syluestri Galatica, & Cappadoca ruta, ait: Sunt qui eam armalam vocẽt, Syri Besasam: qui Capadociã incolunt, moly: quoniã quandã cum moly seruet similitudinem &c. Armala, pro armel, siue armela ponitur. Non obstante

Cicuta non est harmel.

Cicuta non est ore sumenda.

Armala.

stante quòd armala, siue armel, & besasa etiã vocetur ruta satiua, & hortẽsis, vt apud ipsum Dioscoridẽ legitur: quoniam absolutè, & quasi per antonomasiam (vt ab omnibus fide dignis receptũ est) ruta syluestris, & montana intelligitur. Et secundũ traditiones Ruellii, & Marcelli, sine aspiratione in principio, scribitur. Hermolaus autẽ aspiratè traduxit harmala. Quid autẽ Galenus lib. 6. Miamyr, scilicet in Diabesasa descriptione, aspiratè ponat, afferatur: Besasa, (inquit) quod nonnulli harmala vocãt: est autẽ vna ruta syluestris. Et Paulus lib. 7. sine h, sic scribit: Moly, quod nõnulli rutã syluestrem, alii armalã dicũt, Syrii Besaiam. Serapio autẽ 285. cap. (quod est de harmel) nónne illud idẽ, quod Dioscorides, de ruta syluestri Galatica scribit? Et Auicẽna in secũdo cañ. cap. de harmel, quid aliud quàm eandẽ rutã syluestrẽ intellexit? En probatur, per authoritatẽ Dioscoridis, quam in dicto suo capitulo adduxit. Ait enim: Membra oculi. Dioscorides dixit quod ipsa trita cum melle, & vino, & felle alcubuli, & gallinarũ, & aqua fœniculi, cõueniẽs est debilitati visus. Deest quidẽ in ista authoritate crocus, & fortassè librariorũ incuria. Dioscorides autẽ in præfato cap. eadẽ sentẽtia, de semine ipsius rutæ pertractãs, sic scribit. Quod cum melle, vino, croco, & fœniculi succo, ac gallinaceo felle teritur, cõtra retusam oculorũ aciem. Etiã quòd minimè intellexerit cicutã, manifestè patet: quoniã infrà in eodẽ secũdo cañ. habet cap. de succarã, quod est de cicuta. Illud autem quod positũ est ab ipso Auicenna in quarto cañ. fen. vj. tract. iij. cap. 33. de cura morsus viperarum, non contradicit sibiipsi, vt plurimi falsò arbitrati sunt. Vnde nõ benè percipientes sensum illius circunloquutionis, nõ solùm errauerunt ipsi, sed & aliis plurimis ansam errandi cõtribuerunt. Hæc nanq; sunt Auicennæ verba: Ruta syluestris: & nõ est alharmel, secundũ quòd existimauerunt quidam, imò est species rutæ ipsius. Non enim asserit alharmel nõ esse rutã syluestrẽ: imò cõfirmans quòd est, & declarans dicit, quòd ipse nõ intelligit in illo loco, illam rutam syluestrẽ, quæ speciali vocabulo vocatur harmel: sed vult aliam speciẽ ipsius rutæ syluestris. Et quòd sint plures species rutæ syluestris, non solùm per Dioscoridem, verumetiã & per alios plures Authores apertè describitur. Interpres operum Auerrois etiã magnopere errauit in quinto Colliget, declarans alharmel esse cicutam: vbi debebat dicere esse rutam agrestem, armalam nuncupatam: quia infrà declarauit aliam speciẽ rutæ syluestris, sub nomine Alfedep.

Besasa. *Ruta syluestris absolutè.* *Moly.*

Et manifestauit ibi errorem suum scribēs cōtra omnes Doctores, cicutā esse calidam & siccam in tertio gradu, quæ est frigidissima &c. Ex quo probatur, quòd non Auerrois, sed ipse interpres errauit: quia Auerrois pro alharmel intellexit rutam syluestrē: vnde notauit ipsam calidā. Authoritates verò iuniorū asserentiū harmel esse rutā agrestem, & nō cicutam, ne simus prolixiores, nō scribimus, studiosi quidem facillimè omnia percurrunt. Hanc itaq; rutam syluestrē harmalam, siue hermel vocatam. Venetiis primū vidimus, & exinde Romā detulimus, & in nostro Aræ cæli hortulo seuimus: sed bellis superueniētibus in Clementē septimum tunc pontificantē, ob subsequutā Vrbis captionē, & (vt ita dicamus) deuastationē, ad alia maioris momēti animū vertētes, minimè de ipsa nobis cura fuit. Ac sic periit. Tota denique ipsius plāta descriptioni Dioscoridis ad vnguē correspondebat: vt in foliis longis, flore albo, semine triquetro &c. Sed quia hæc de facili nō reperitur, possumus in eius vice vti herba, quæ androsemon, siue hypericon vocatur: & vulgò perforata dicitur, quæ passim habetur, quæ quidē est peganon agriō, scilicet alia ruta syluestris ipsius Dioscoridis. Quoniā (vt patet legentibus) vnū & idem capitulū est, bis nempe descriptū in Dioscoride. Sed aduerte quòd per harmel absolutè, semen ipsius rutæ syluestris intelligitur, cuius tantùm in medicina est vsus, vt Dioscorides & cæteri tradūt. Et in defectu ipsius, substitue semē hypericonis. Etiā & semen hortensis rutæ (vt multis placet) potest subministrari. Nec omnino cicutam nomines, in his & similibus confectionibus, quod est venenum pessimum, & mortiferum, per os propinare.

Rutæ syluestris loco quid accipiatur.

Harmel absolutè.

Harmel supplentia.

De Scebram.

IN modo nanq; confectionis alscebrā, quid sit ipsum Scebram, satis declaratū est. Hic autē satisfaciemus mentibus legentiū, ex quadā dubitatione quæ posset oriri ex mala declaratione cuiusdam mendæ, in libro nostri Authoris. Vnde sciēdū quòd Ioānes Iacobus de Manliis hallucinatus ab ipsa menda, quæ est in cap. de cura maniæ, & melācholiæ sanguineæ libri filii Mesuæ, multa confundit, declarando scebrā in pilulis fœtidis, & in Dianasturtio. Nam ille bonus vir legēs in dicto cap. scebrā, siue (vt ipse scribit) scescebrā, id est ozimum maius, & nesciens mendā in codice, fecit differentiam inter scebram, & scescebram. Cùm in rei veritate scebrā, scescebram, sebram, alscebrā, seu alscebrem &c. consimilia barbara vocabula (quæ quidem omnia sunt scriptorū deprauationes)

tiones) vnum & idem significent. Et enim vltra quadraginta variationes, per diuersa volumina de huiusmodi vocabulo inuenimus. Ergo secundũ ipsum, quadraginta simplicia diuersa denotant illæ quadraginta variationes: quas si scripsissemus, ridicula fore nõ dubitauimus. Et presertim eo in loco (vbi diximus quod per impressiones mẽdosè declaratur esse ozimũ maius) quot sunt exẽplaria, tot sunt voces: videlicet vbi per additionẽ vnius literæ vel pluriũ, & vbi per diminutionem, & vbi per transpositionẽ literarũ, vel syllabarũ &c. Impressiones tamẽ vniformiter habẽt, in illo loco scebram. & non scescebrã. Et in vulgari æditione declaratur quòd est esula &c. Vnde sciendum quòd vera litera præfati capituli in eo loco (vt per plura exẽplaria apertè probatur) hæc est: Filius Zachariæ. Modus cõfectionis cõferentis melancholiæ, & timori. Recipe myrobalanorum nigrorum ℥.xx. harmel. polypodii, scebrã, ana ℥.j. ozimi maioris, marrubii albi, ana ℥.v. &c. Ergo non est scebram siue scescebram, ozimum maius &c. Sed huiusmodi mendam, vnde coniectamus ortũ habuisse, longũ esset declarare: qualiter omissis è medio illud ana, & illa ℥. dimisso illo, j. significante vnam drachmam, & posteà acceptũ est illud, j. pro id est, breuitatis causa, solerti ingenio præditis, dimittimus considerandum.

De Porro.

PORrum enim notissimum est. A Dioscoride prason cephaloton, hoc est, porrum capitatum, dicitur. Qualiter porri magni fiant, & de ipsorum satione, cultu, ac medela, à Constantino Cæsare 12. suæ agriculturæ libro diffusè scribitur. Duo eius genera faciunt Authores, sed sæpe alterum in alterum transit.

Pilulæ de Serapino &c. CCXCII.

DISSIMILEM huic, quo ad modũ, habet infrà Author vnam aliam descriptionem pilularum de Serapino: sed quo ad effectus multum similem. Filius Serap. in septimo habet quatuor descriptiones. Auicenna autem in quinto canone vnam tantùm. Et Hali Abbas in decimo practicæ vnam. Omnes tamen differunt.

De Serapino.

SAgapenũ, siue Sagapeniũ, à Doctoribus scribitur. In libris Arabũ autẽ Latinitati donatis, interpretes Serapinũ, pro sagapeno verterũt. Arabicè verò, sechbinegi, siue sacha-

benigi dicitur. Et super hoc etiã negotiatoribus datur fides, quoniam è Media defertur nobis. Quanquam Plinius testetur in Italia nasci: & Brasaulus signet locum, scilicet in Apulia: tamen nos adhuc nõ vidimus plantam illam ferulaceam, ex qua sagapenũ excipitur. imò desideramus ipsam. Auicenna quidẽ in duas diuisit species. Et quam dicit meliorẽ esse, cõtrariis Dioscoridi depingit notis. Videlicet, vt exteriùs sit alba, & intus rubra. Econtrà Dioscorides, sagapenum ab extra subrubrũ, intus verò album esse asserit: quódq; in vsuali sagapeno, probatur verũ. Vnde eo in loco Auicennæ textum vel à malo interprete, vel à librariis deprauatum esse putamus. Author enim noster facit capitulum de Serapino, & dicit quòd est gummi alhasce hundeg, & quòd est arbor similis oleandro mõtano. Sed quid sint alhasce hundeg, & oleandrum montanũ, ignoramus. Dicit etiã quòd melius est illud quod habet odorem porrorum, & quod non multùm olet assam, nec habet Galbani odorẽ. Econtrà Dioscorides laudat illud quod habet odorem inter galbanum, & laser, scilicet asam. Vndè vel interpres non rectè interpretatus est, vel ipse Author noster nesciuit quod scripsit.

Gummi alhasce hundeg.

Pilulæ de Euphorbio &c. CCXCIII.

IN summa de Aegritudinibus neruorũ, authoritate Humaim, Author noster habet vnã aliã quasi similem descriptionẽ, in qua recipitur & mastix. Ponitur etiam præsens descriptio & à filio Serap, in 7. & ab Auicenna in v. sed in hoc differt Auicenna ab istis, scilicet quòd cõficit cum aqua caulis, isti autem cum aqua porri. Differunt etiam filius Serap. & Auicenna, ab Authore nostro, in hoc, videlicet quòd Author noster habet, aloës ℨ. v. ipsi autem scribẽtes pro medietate, habent aloës ℨ. ij. Dubitamus de menda in ista descriptione Authoris nostri: an fortè rectius sit legendum, aloës ℨ. iiij. vt cõueniat cum descriptionibus præfatorum. Tamen in cunctis exemplaribus, nullóque discrepante, inuenimus, sicut in impressis libris aloës ℨ. v. Et sic dimisimus. Forsan quòd ipse Author auxerit vnam drachmam præfatæ aloës ad suã descriptionẽ, cõiectandum est, ex quo nõ est admouẽda.

De Euphorbio.

GVmmi Euphorbiũ dictũ quo cõmuniter vtimur, iuxta nostrum & aliorũ plurium iudiciũ, est ipsum. Veruntamen nos desideramus videre plantã eius. Author enim noster

ster ponit cap de Euphorbio in quo testatur euphorbii excedere omnia alia gūmi genera in calefaciendo, & subtiliādo, quapropter ante ipsi⁹ administratione est bene rectificandū. Vnde & ipse ibidē plures posuit ipsium rectificandi, siue corrigendi modos. Lege ibi. Dioscorides enim duo succi ipsius genera notauit, dixitq; translucens eligendū esse. Adulteratur sæpe sarcocollæ gummi admisto &c. Lege Dioscoridē.

Pilulæ de Raued &c. CCXCIIII.

LEGITVR in præsenti descriptione per omnes impressiones: Opopanacis ʒ.iiij. mezereon, gūmi (scilicet arabici) ana ʒ iiij. Lege, vt est in exemplaribus antiquis, & rectius, opopanacis, mezereon, gummi, ana ʒ.iiij. Vide etiam de istis pilulis, in pilulis de Rheubarbaro.

Pilulæ de Mezereon &c. CCXCV.

AD LITERAM ponit Author præsentē descriptionē in cap. de mezereon. Sed aduerte ꝙ in præsenti antidotario, per omnes impressiones, in ista descripitione mēdosè legitur: Confice cū tereniabin, & tamarindis dissolutis in aqua endiuiæ. Antiquorum exemplariū autem pars absolutè sic habet: Cōfice cū tereniabin dissoluto in aqua endiuiæ. Et similiter nō rectè. Et pars habet, sicut etiā est in descriptione capituli, per omnes codices, quod iudicamus verius. Videlicet. ꝙ loco copulatiuæ est disiunctiua. Vnde lege rectius: Conficè cum tereniabin, vel tamarindis dissolutis in aqua endiuiæ. Hinc in omnibus exēplaribus præfatis sequitur. Dosis est ʒ.j.s. Quæ deest in cūctis impressionibus. Petrus Apponus quidē cap. de cura hydropicorū, habet pilulas maiores de mezereon. Filius Serapionis in 7. habet duas descriptiones. Rhasis quoq; in antidotario diuisionū, cap. de medicinis hepatis, habet quatuor descriptiones pilularū recipientium mezereon, sed vna ipsarum tātùm intitulatur de mezereon. Omnes tamen differunt ab ista filii Mesuæ.

Pilulæ Lucis maiores &c. CCXCVI.

Pilulæ Lucis minores &c. CCXCVII.

PILVLAE lucis dicūtur. quoniā ad lucē & aciē oculorū, & restaurationē visus maximè cōferūt. In maiorū descriptione autē p omnes impressi

presſiões eſt vna mẽda. Videlicet vbi legit̃: Eufragię ℨ. vj. Legendũ eſt rectius ℨ. vij. vt vniformiter cũcta exẽplaria habẽt.

De Euphragia, ſeu Eufragia.

NOn ſcribi à Dioſcoride & veteribus euphragiam, ferè omnes iuniores teſtantur. Sed temporibus filii Meſuę iam cognoſci cœperat, quia & in ſuis cõpoſitis cõmiſcuit. Et præſertim medicaminibus illis, quæ ad viſus & oculorũ corroborationem faciunt. Etenim quotquot de ipſa ſcribũt omnes in hoc vnum conueniunt, ſcilicet quòd euphragia eſt bona oculis quocunque modo exhibita. Secundũ Ruellium euphraſia rectius dicitur: tamen generaliter euphragiã, ſiue per f, eufragiam ferè omnes ſcribunt, & vulgò nominant. Plantula ipſa, herbariis non eſt incognita. Vtplurimùm vnico, rufo, exiguóq;, videlicet dodrantali caule, folio paruo, per ambitũ ſerrato, galliculi criſtæ perſimili, puſillóq; flore, quandoq; luteo, aut ſubrubro, quandoque ſubalbido cõſtat. Macro gaudet ſolo, atque à ventis perflato. Semen eſt ei longum, & ſubnigrum &c. ſylueſtris enim herba eſt. Et vbi citius, & vbi tardius ſecũdum loca, inter Cal. Maii: & Non. Iulii, non ampliùs reperitur virens. Cùm floret, colligitur, & in vmbra ſiccatur, atque vſui aſſeruatur.

De Lycio.

NVllidubium eſt quòd hodiernis temporibus caremus veris lyciis, quoniam neq; ex Cappadocia, neque è Lycia (quod lycium eſt ex pixiacãta) & minimè ex India (quod eſt ex lonchite ſecundum Dioſcoridem, ſiue etiam ex pixiachantha ſecundum Plinium) ad nos ampliùs defertur. Et cũ dioſcorides dicat. lycium pixiacanthum non ſolùm in Cappadocia & Lycia (quæ loca ob maximam illius exuberantiam nominauit) ſed & aliis pluribus locis naſci, poteſt igitur eſſe ꝙ in aliqua parte Italiæ (quæ nulli inferior eſt ad ꝓcreandum herbas & arbores) naſcatur. Tamen non tantùm à iunioribus ignoratur, ſed neq; (quod valde mirandũ eſt) à nemine ſeniorum memorię traditum eſt. Braſaulus ſolus dicit ſe equitaſſe per innumeras pixiachãtas ſupra Ligurię mõtes. Nullũ enim arbuſtum ſpinoſum, habẽs folia buxi, & ſemen nigrum, piperis magnitudine, adhuc nos vidiſſe meminimus. Neq; quænã ſit illa planta arbuſta Indica, lõchitis dicta, vel quo nomine apud noſtrates vocet̃, valemus cõiectare. Et cum hoc nomẽ, ſcilicet lonchitis, apud Dioſcoridem ad plura ſit cõmune, vt ad herbas Aſplenon & lamiolam, & longinã, quæ eſt lonchitis trachea &c. tamen ipſe Dioſcorides

Lonchitis Indica.

Lõgina herba.

des de his herbis, non tradit fieri lycium. Auicenna quidem in fine capituli de lycio ſcribit, ꝙ loco lycii poteſt poni felu zaharagi. Sed feluzaharagi, ſiue feluzeharagi, vel (vt Bellunenſis traduxit) felizherengi idē eſt quod ipſa lycii arbor, vt per ipſum in proprio cap. declaratur. Sed hoc nobis eſt tanquā nihil, quoniam caremus & ipſa arbore. O vtinam haberem⁹ talem arborem, quia & lycium haberemus. Item dixit ipſe Auicenna, quòd loco lycii ponitur æquale pondus ex aggregatis inſimul fauſel, & ſandalo. Fauſel autem (vt in ſuperioribus dixim⁹) eſt quoddā genus auellanæ Indicę habēs virtutē propinquam ſandalo rubro. Sed quia neque de iſto genere apud nos eſt aliquod veſtigiū. poſſum⁹ in lycii vice, ſandalū rubrū abſolute ſubſtituere. Iuniorum autem nonnulli, vt Guillelmus Placentinus, Luminare Maius. & cæteri ſcribūt fieri lycium: ex variis rebus: vt ex alcanna, ſcilicet cypro (qđ eſt verū liguſtrū) & ex caprifolii baccis, & ex granatis ſylueſtribus, ſcilicet berberis, & ex pruneolis ſylueſtribus atrineis vocatis: & aliis, atq; aliis rebus. Quod quidē vnde approbemus aut reprobemus: adhuc nō habemus. Verū Braſaulus ex omnibus huiuſmodi, & ſimilibus generibus factitatū commendat. Tamen indiſcriminatim, in oculorum medicamentis (vt in iſtis pilulis &c.) quolibet ipſorum vti nō poſſe credimus. Quoniam Dioſcorides: & cæteri antiqui non tradūt ipſum lyciū totū ſimpliciter, & abſolutè prodeſſę oculis ſed ſpumā ipſius tantùm. De qua intellexiſſe Authorem nō dubitamus, cùm ſcripſit lycium in præſenti compoſitione. Vnde conſulimus aromatariis: necnon (& cum ſupportatione) minùs peritis medicis: pro meliori parte, minùs malum ſumere, ſcilicet ꝙ minus malū eſt: (ſi quo modo nō erit bonū) demere ab iſta, & ſimili cōfectione, ipſum lycium: quā loco eius ſubſtituere aliquod contrariū effectui ipſius confectionis. Præterea ſcribunt opinanter nonnulli lyciū, à Lycia dici hac de cauſa: quia à Dioſc. deſcribitur lycia abundare eo: tamē ſecūdū veritatē alia cauſa eſt: per quā lyciū dicatur. Nā ſi à prouincia propter exuberātiā nomē ſibi acquiſiuit quare nō poti⁹ Cappadociū à Cappadocia: quæ ab ipſo Dioſco. præſcribitur tanquam melior: quàm lycium, à Lycia? Nec à bonitate loci: vt alii exiſtimauerunt: quia ſi à bonitate: quare non potius, Indicum nuncupatur: quod Dioſcorides Galenus, Paulus Plinius, Serapio, & (vt paucis concludamus) ferè omnes Authores melius eſſe teſtantur? Sed verius coniectandum eſt, ſcilicet in Lycia fuiſſe primum inuentū: vnde ſemper

Fauſel.

Lyciū quare ſic dictū.

per posteà nomen retinuit. Qualiter autem fiat ipsum Lycium medicamen, à Dioscoride & cæteris clarè notatur.

De Celidonia.

CHelidonium, siue chelidonia, siue (vt mauis) celidonia, quæ & hirundinaria interpretatur, est curcuma, de qua dictũ est suprà. Duplex enim describit, scilicet maior & minor. Maior quidẽ vulgaris notitiæ herba est, ita ꝙ mulieres & pueri eã agnoscunt. Minor etiã pluribus nõ est incognita: vulgò testicul⁹ sacerdotis dicitur. Et de ipsa quoq; dictũ est.

Memithe. Præterea decipiuntur non pauci, credentes memithe Arabũ

Glaucium. (quod est glaucium Dioscoridis) esse succũ chelidonii maioris, ob id, quia asserit ipse Dioscorides chelidonium ab aliquibus glaucium dici. Sed hi non aduertunt ꝙ chelidoniam omnes testantur esse calidã, & glaucium (quod barbarè memithe dicitur) est succus frigidus cuiusdam herbę, quæ habet folia corniculato papaueri similia, vt Dioscorides scribit. Et nec est ipsum papauer corniculatũ, vt similiter nõnulli falsò putant. Vocatur & ipsa herba memithe, siue glauciũ, vt Se-

Glaux, siue glauca. rapio scibit: sed non est illa herba glaux, seu glauca dicta quã Dioscorides libro quarto tradit iuxta mare nasci: quia hanc nõ corniculati papaueris, vt glaucium, sed cytisi, aut lenticulæ dicit habere folia. At re vera alia herba est, ex qua glauciũ exprimitur, quæ apud nos non cognoscitur. Igitur animadtant medici quando pro oculorum infirmitatibus ordinãt memithe, vt aromatarii pro memithe, non mittant succum celidoniæ: quia licet celidonia medicinis oculorum competat: tamen non omnibus, & similiter memithe. Nã valẽt ambo, sed ad diuersas oculorum infirmitates, quoniam celidonia calida est, & glaucium, siue memithe frigidũ. Et quidem calidum & frigidum sunt contraria ad inuicem, quæ in vno & eodem subiecto pari ratione non possunt conuenire.

Pilulæ stomachicæ, stomachum, &c. CCXCVIII.

QVASI omnes impresſiones Latinæ, in præsenti descriptione mendosè habent: Triũ myrobalanorum, absinthii, ana 3.ij. Legendũ est rectius, ana 3.iij, vt cuncta exemplaria quæ vidimus, necnon & vulgaris editio habent. Per præsentem nanque descriptionem patet expresſè, ꝙ per tres myrobalanos absolutè, intelliguntur citrini, chebuli, & Indi, qui cognominantur nigri. Qui tres ab Authoribus vno tantùm capite describuntur. Quoniam posteà speciatim describ

scribuntur in istamet descriptione, bellerici, & emblici. Et de his omnibus satis dictum est in secunda confectione Hamech: propterea vide ibi.

Pilulæ stomachicæ, & sunt &c. CCXCIX.

ST & in præsenti descriptione per omnes prę fatas impresiones vna menda, scilicet vbi legitur: Cardamomi &c. ana 3.ij. Lege rectiꝰ, ana 3.j. vt præfata exẽplaria, & vulgaris editio vniformiter habent.

Pilulæ stomachicæ aliæ, stomachum &c. CCC.

Pilulæ stomachicæ nostræ &c. CCCI.

Pilulæ Alandahal &c. CCCII.

Pilulæ stomachicæ aliæ nostræ &c. CCCIII.

ON est in istis descriptionibus quid declarãdum, præter quàm ꝙ duæ priores in impressionibus erant transpositæ: in cunctis enim exemplaribus, & in vulgari æditione, tali ordine manent vt nos posuimus.

Pilulæ de Agarico &c. CCCIIII.

ABET ipse Author noster præsentẽ descriptionem in capitu. de asthmate: sed ibi scribit ipsam duplicatis ponderibus. Animaduertendũ autẽ, ꝙ incuria librariorũ (vt putamus) ibi mẽdosè legit' per omnes impresiones, Turbith 3.viij. cùm sit verius legendum 3.x. quod probatur non solũ per istam antidotarii descriptionem, & per descriptionem Auicennæ, in quibus omnibus tam in exemplaribus q̃ in excusionibus, pro medietate legitur, turbith 3.v. sed per præfata exemplaria, quæ ibi habent clarè & apertè, turbith 3.x. Et ita est secundum veritatem. Auicenna autem habet ipsam descriptionem quasi ad literam, in tertio can. fen. x. tract.j. cap. de cura asthmatis: non obstante quòd ibi legatur absque myrrha, quæ certè deficit. Et patet quidem, quia Bellunensis reintegrauit. Veruntamen dimisit ibi ipse Bellunensis alium errorem, scilicet quòd vbi legitur: Coloquintidæ, sarcocollæ, ana 3.j. legẽdum est rectius: ana partes ij. Etiã minùs rectè posuit: myrrhæ 3.j. Melius erat, & verius, myrrhæ partẽ j. Quia scribens Auicenna per partes reliqua nõ

bene

bene semper possunt cõuenire illæ drachmę cum supradictis partibus, tam maioribus, quàm minoribus. Et quòd dictæ coloquintidæ & sarcocollæ habēt esse partes ij. probatur per istas descriptiones filij Mesuæ, per omnes impresiones, & per cũcta exēplaria, tam in antidotario, quàm in dicto cap. de asthmate: in quibus omnibus (intelligendo ʒ. pro parte) legitur: coloquintidæ, sarcocollæ, ana ʒ. ij. Et certè Auicenna fecisset vnum ana, ex coloquintida, sarcocolla, & myrrha, si partes non fuissent dispares. Putamus enim ꝙ è medio, vna cũ myrrha, sublatæ fuerunt illæ partes duæ, posteà pars myrrhæ adhæsit ana prædicto &c. Ingeniosi bene percipient verba nostra. Præterea sciendũ quòd Luminare Maius, Lumen Apothecariorum, Thesaurus aromatariorũ, & Nicol. Præpositus habēt mastichen in præsenti descriptione, quæ saluo meliori iudicio, nisi medicus specificare pręcipiat, nõ est admittenda. In duobus exemplaribus, & in vulgari æditione inuenimus, in descriptione antidotarii tantùm. Reliqua autem, vt vniuersæ impresiones, vnà cum Auicenna non habent. Sed tam in descriptione antidotarii, quàm in descriptione præfati capituli de asthmate, absolutè habent: Recipe agarici ʒ. iij. &c. Rhasis enim in antidotario diuisionũ, cap. de medicinis hepatis, habet vnã descriptionē huic dissimilē. Filius quoq; Serapionis in 7. habet vnã, similiter differētem.

De Agarico.

IN agarico nõ est dubium quin sit ipsum quo vtimur. Author enim noster in suo de Simplicibus, de eo capitulum perpulchrũ facit. Dioscorides autē tertio libro scribens, declarat se nesciuisse verã agarici originē. Igitur potius quàm Dioscoridi, credendum est Plinio, & Authori nostro, & cęteris qui absolutè dicunt esse fungum in arboribus. Et ita est, vt vnusquisque facillimè scire potest: quia etiam & in Italia, scilicet in Alpinis, atque Apenninis montibus, non modicum colligitur. Omnes distingunt in masculinum, & fœmininum: sed fœmininum magis commendatur. Plinius etiam scripsit agaricum esse odoratum, potest esse, quòd loquatur de recenti, quod aliquo modo putamus habere odorē: quoniam in sicco nullus sentitur odor. Caueant omnino aromatarii ab nigro agarico, siue masculino, siue fœminino: quoniam (vt Dioscorides libro 6. testatur) strangulationes facit. Præterea sunt nonnulli malè declarantes quædã verba Authoris nostri, in dicto ca. de agarico. Hæc videlicet. Et melior pars totiꝰ corporis eius, est superior pars ipsius dicētes quòd

Agaricũ nigrũ, malũ.

quòd illa intelligitur superior pars agarici, quæ nascitur in superiori parte ipsius arboris, & non prope radices. Quod quidem non solùm Author non dicit, sed nunquã excogitauit. Author enim pro superiori agarici parte, intelligit illam quæ protenditur, & elongatur ab ipsa arbore: quia illa quæ tangit arborẽ, est tanquã radix ipsius agarici. Et sicut radix intelligitur inferior pars cuiuscunq; plantæ: ita & in agarico, musco, & similibus etiã dependẽtibus. Pars verò quæ arbori coniungitur, semper inferior iudicatur. Vnde & in sequentibus verbis, ipse Author declarat, cùm dicit: Et stipes eius nõ est bonus, habẽs quasi semitas ligni putrefacti: Stipitem enim vocauit inferiorẽ partẽ arbori annascentẽ. Sciendum etiam quòd licet in hoc antidotario Author nõ scribat trochiscos de agarico: vtimur tamẽ suis, quos in cap. posuit.

De Lilio cælesti.

Lilium cæleste quidẽ non est aliud, quàm iris, siue (vt aromatarij dicunt) ireos. Et probatur per descriptionẽ capituli de asthmate: vbi loco radicis lilij cęlestis legitur ireos. Lege de hoc in Lohoc de pino.

Pilulæ quæ cõferũt ad febres cholericas &c. CCCV.

Purganda est præsens descriptio, ex nõnullis cõfusionibus & mendis quæ in ipsa per impressiones reperiũtur. Legitur enim & malè: foliorum rosarũ, seminis citrulli, raued seni, ana ℥. iij. & in alio, raued ℥. vj. Tollatur igitur à dicto anã, Raued seni. Et similiter quod sequitur (Hoc est, Et in alio) deleatur, & rectius legatur sic: Foliorũ rosarũ, seminis citrulli, ana ℥. iij. raued ℥. vj. Item, vbi legitur: Scãmoneæ coctę in cytonio ℥ j. s. in alio ℥. ij. s. Deleatur hoc totum: videlicet, in alio ℥. ij. s. & legatur simpliciter: Scãmoneæ coctæ in cytonio ℥ j. s. succi eupatorij &c. Sic enim legitur ferè in omnibus exẽplaribus antiquis, & similiter in vulgari ęditione. Sic & Nicolaus Præpositus habet. Inuenimus tamen aliqua pauca duntaxat exẽplaria, quæ minus rectè habebant sic: Foliorum rosarũ, seminis citrulli, raued, ana ℥. iij. Scãmoneæ coctæ in cytonio ℥. ij. s. Vnde putamus, ꝙ librarij nescientes in variis lectionibus veriorẽ literã, vtranq; impresserũt. Filius Serapionis in 7. habet vnã descriptionem, cuius titulus est: Pilulæ quæ cõferunt ad ęgritudines cholerę citrinæ & sanguinis, quæ in multis cõuenit cũ ista. Item ibidẽ habet aliam descriptionẽ, cuius inscriptio est: Pilulæ valẽtes ad

omnes febres cholericas &c. quæ etiam habet aliquam similitudinem cum ista. Præterea cùm legatur in fine huius descriptionis: Mellis aggregationis casiæ fistulæ,& tamarindorum,& succi endiuiæ,quantùm sufficit: paucissimi enim sunt aromatariorũ qui verum huiusce lectionis percipiunt sensum. Quoniã non vult Author in præsenti descriptione mel apum in quo sit aggregata pars casiæ fistulæ,& tamarindorum,& succi endiuiæ,vt nonnulli falsò opinantur. Sed dicit vt casiæ fistulæ,& tamarindorum partes æquales immittantur in aliqua succi endiuię quãtitate,& post aliquod spatium per stamineã exprimantur, ita quòd expressio ipsa nõ sit multùm liquida, sed tanquam mel. Quod quidem vocat mel aggregationis casiæ fistulę &c.cum quo melle cõficiendæ sunt istæ pilulæ,scilicet cum ipsius quantitate sufficienti. Et omnino mel apum,seu alterius rei, nõ intelligitur in ipsa præfata aggregatione. Et de consimili vbi necesse fuerit,potest fieri mel ex aggregatione aliarũ plurimarũ atq; variarũ rerum,quarum expressio vocatur mel:quoniã ad spissitudinem mellis expressa sit ex rebus ipsis insimul aggregatis. Et non est apponendum mel apum, nisi speciatim legatur.

Pilulæ Diarrhodon &c. CCCVI.

Pilulæ de Turbith. & dicũtur pilulæ aureæ &c. CCCVII.

IN pilulis diarhodon non est aliquid declarandum.in istis autẽ de turbith sciendũ ꝙ aliquando scribuntur à medicis sub hoc titulo, videlicet:Pilulę aureæ turbithatę. Filius Serapionis in 7.habet vnam pilularũ descriptionem,cuius titulus est:Pilulæ allebeẽ:quæ dicũtur pilulæ abri.Quæ quidẽ in simplicibus nõ discordat ab ista. In põderibus autẽ aliqualiter est diuersa. Et forsan, ꝙ vbi legitur abri: rectius legendũ sit auri. Sæpius enim b,& v,cõfundũtur ab interpretibus,& minus peritis peregrinarũ linguarũ.Vnde pilulę auri,& pilulæ aureæ(sicut Author noster posuit)idẽ significãt.

Pilulæ de Turbith aliæ &c. CCCVIII.

SCIENDVM quippe ꝙ præsens descriptio pilularũ de turbith,& descriptio suprà notata, cuius initium est:Pilulæ stomachicæ aliæ nostræ,est vna & eadẽ cõpositio, sub diuerso titulo,bis ab Authore nostro posita, vt intueñti nõ est dubium. Quod autẽ malè legitur, per cũctas excusiones

in calce præsentis descriptionis, scilicet Et in alio salis Indi ℥.ij.cassetur: & sic(vt est in libris correctis, & similiter in præfata pilularum stomachicarũ descriptione) rectius scribatur: Croci & salis Indi, ana ℥.j. Fiant pilulæ sicut diximus. Supple in immediatè prę scripta descriptione pilularum aurearum, siue de turbith. Scilicet quòd istæ conficiendæ sunt cum succo absinthij, sicut & ille. Et consimiliter stomachicæ prædictæ, succo absinthij excipiuntur.

Pilulæ de Lapide lazuli &c. CCCIX.

ILIVS Serapionis in septimo ponit præsentem descriptionẽ, quæ in quibusdã paucis differt, & conficitur cum aqua apij: sed intelligitur cum succo: quod probatur per authorẽ nostrum, qui speciatim posuit, cum succo apij.

Pilulæ de Lapide Armeno &c. CCCX.

VTHOR noster in cura de soda frigida, ab humore melancholico, ex Alexãdri authoritate, habet vnã quasi similẽ descriptionẽ. Actuarius etiã ponit catapotia, scilicet pilulas ex Armeniaco lapide, quarũ descriptio in multis cõuenit cum ista. Animaduertendum autẽ ꝙ per impressiones sunt aliquæ mendæ in præsenti descriptione. Vnde vbi legitur Epithymi, polypodij, ana ℥.viij. Lege verius: Epithymi, polypodij, agarici, ana ℥.viij. Probatur enim per multa exẽplaria ꝙ debet esse agaricum in præsenti descriptione. Etiã in descriptione præfatæ curæ, & apud Actuarium legitur. Et lege(vt est) ana ℥.viij. non autem ℥.iiij. vt Nicolaus Præpositus mendosè habet. Item lege scammoneæ coctæ in cytonio ℥ iij.s. Impressiones quidem mendosè habent ℥.iij.

De Lapide Armeno.

ET quanquam omnes lapides vtriusq; Armeniæ, rectè lapides Armeni sint vocandi: tamen quo ad medicinæ vsum, vbi petitur lapis Armenus, non quilibet ipsorũ indifferenter est admittẽdus. Sed est apud Armenos vnum genus lapilli, qui alibi eiusmodi non inuenitur, qui peculiari nomine absolutè & antonomasticè Lapis Armenus ab omnibus dicitur. De quo semper intelligitur, cum lapis Armenus legitur. At verò ad nos ampliùs nõ defertur. Nec putamus hodie reperiri hominẽ in tota Italia, qui eũ, supple verũ, aliqñ viderit. Neque si in maiori, aut in minori Armenia sit hu-

iuſmodi lapidis minera, à quoquam ſcire potuimus. Quam ob rem non facillimè haberi poteſt. Vnde cum ſit, quod pilulæ de lapide lazuli non differant ab iſtis in ſuis proprietatibus, ſiue operationibus, loco iſtarum poſſumus illis vti. Quoniam & lapis lazuli, & lapis Armen⁹ (vt per authorem noſtrum probatur in propriis capitulis) non differunt virtutib⁹. Et quãuis lapis lazuli ſit debilior Armeno, poſſumus tamen alterum pro altero ſubſtituere. Ex quo igitur in iſtis pilulis, ſi quis voluerit eas parare, non habens Armenũ lapidem, ponat loco eius optimi lapidis lazuli portionẽ. De his lapillis autem, qualiter ſint, & de ipſorum ablutionibus, per quàm optimè & ab Authore noſtro in ſuis capitulis, & ab aliis pluribus deſcribitur. Sed aduerte ne decipiaris cum aliquibus ex iunioribus aſſerẽtibus lapidẽ Armenum, & lutum Armenum, vnum & idem eſſe. Quod vel cogitare nefas eſt.

Lapis lazuli Armenũ ſupplet.

Pilulæ ad omnes morbos catarrhi &c. CCCXI.

A NONNVLLIS præſentes pilulæ vocantur pilulæ de cynogloſſa. Ponit etiã Author præſentem deſcriptionẽ in fine capituli de cura catarrhi, authoritate Alexandri, ſed abſq; croco, quod putamus eſſe additionẽ ad præſentẽ deſcriptionem. Tamen non deleuimus: quia in exemplaribus antiquis inuenimus. Signauimus autẽ ipſum, vt non ſine bonorum medicorũ examinatione admittatur. Etiam ipſe Author loquitur de ipſis pilulis inter medicinas tuſsis catarrhalis frigidæ. Vbi ſic ait: Alexander. Confectio pilularũ ad tuſsim catarrhalẽ: & eſt ex medicinis benedictis, & eſt ex ſecretis, & cõfert ad omnes ęgritudines catarrhales: & vocãtur pilulæ alchabei, & dictæ ſunt in cap. de catarrho. Hæc ille. Tamen in dicto cap. de catarrho, nõ legitur alchabei: ſed alcalcahar, & alchazaber, ſecundũ impreſsiones: quia ſecundũ exemplaria tot ſunt variationes quot ſunt deſcriptiones. Quãquam hæc omnia barbariſsima, cõiectamus vnum & idẽ ſignificare. Et nil aliud propriè quàm cynogloſſam, ſ. linguam canis, herbã videlicet ſic appellatã, vt per concordationem deſcriptionũ ipſarũ percipi poteſt. Ponitur etiã per impreſſos libros in antidotario Nicolai, & ſimiliter ſine croco: ſed in fine ipſius addũtur tria ſimplicia, quę ſunt, garyophylus, cinnamomũ, & corcubrũ, ſiue cozumbrũ, cum ana ℥.ij. Diximus enim per impreſſos libros: quia in multis exẽplaribus Nicolai è manu, quæ vidimus, nõ habetur huiuſmodi

pilul

pilularum descriptio. Et in prima Nicolai impreſsione legitur ipſa deſcriptio, ſed abſq; illis tribus ſimplicibus, & abſq; croco. Sed addito rhodoſtomate, cum quo conficiuntur cætera ad literam, vt in iſto antidotario poſita ſunt. Ex quibus dubitamus ipſam deſcriptionem eſſe forſan aliquorũ additioné in ipſo Nicolai antidotario. Item aduerte ꝙ radicum linguæ canis nõ recipiuntur in iſta deſcriptione, niſi ℥. iiij. & locantur in ana, cum opio & hyoſcyamo: quoniam ſic eſt in exẽplaribus. Poſtea legitur: croci ℥. j. s. Impreſsiones autem mendoſè habẽt: radicem linguæ canis ℥. iiij. s. Præterea cùm Author nõ ſpecificet in iſta deſcriptione rem, cũ qua ſint cõficiendæ ipſæ pilulæ: putamus melius eſſe ſi cõficiantur cum ſucco cynogloſſæ (qué credimus ſignificare, cũ ſucco alchazaber, quod legitur in præfato ca. de catarrho) quàm cũ rhodoſtomate, ſicut Nicolaus pręcipit. Quod rhodoſtoma tradunt iuniores ſignificare aquã roſaceã. Demũ ſciendũ ꝙ hæ pilulæ maximè cõmẽdantur in paſsione catarrhali à Hieronymo Accorombono de Eugubio in ſuo tract. de catarrho: videlicet in quinto remedio curæ catarrhi calidi: vbi probat illas eſſe Alexandri Tralliani, & non Nicolai. Vide ibi. *Rhodoſtoma.*

De Cynogloſſa, ſcilicet Canis lingua.

CYnogloſſa idem dicit quod canis lingua: ſiue dictionibus inuerſis, lingua canis, ſeu lingua canina. A Dioſcoride nempe ſcribitur ipſa, ſed ſine caule creſcens. Illa autem qua vtimur, apud nos aliquoties caulem profert. Et hoc excepto, in omnibus aliis notis ad vnguem conuenit deſcriptioni Dioſcoridis. Poteſt enim eſſe quòd in aliquibus locis nõ producat caulem, & præſertim vbi Dioſcorides conſiderauit ipſam plantam. Quia (vt aliàs diximus) teſte Theophraſto, ſæpe ſecundũ loca diuerſificantur plantæ, & in qualitatibus, & proprietatibus &c. Vnde habere caulem, non facit vt non ſit lingua canis ipſa planta qua vtimur. Etiam poſſumus dicere quòd ſunt plures ſpecies: quia vt Plinius 25. libr. cap. 8. Eſt alia ſimilis ei, & quæ ferat lappas minutas. Et iſta eſt noſtra vſualis, quæ quidem notiſsima eſt. *Lingua canis.*

Pilulæ de Serapino &c. CCCXII.

IN iſta ſecunda deſcriptione pilularũ de Serapino, per impreſſos codices duę mẽdę cognoſcuntur. Prima videlicet, vbi legitur: Recipe Serapini &c. ana ℥. ij. s. Lege rectius, ana ℥. ij. Secunda vbi legitur: calamẽti, folij centaureę &c.

lege verius: calamenti fluuialis, centaureæ &c. quoniam ita est in cunctis exemplaribus quæ vidimus. Per Seitaragi Indi, intellige speciem Casiæ ligneæ, & non lepidium, vt Manardus declarauit. Lege de eo suprà.

Pilulæ de Bdellio maiores &c. CCCXIII.
Pilulæ de Bdellio minores &c. CCCXIIII.
Pilulæ de Bdellio ex inuentione nostra &c. CCCXV.

AE tres præsentes descriptiones, excepto in aliquibus barbaris vocabulis, nō indigent declaratione. Filius serapionis in 7. habet quatuor descriptiones pilularum de bdellio: quarum vltima non intitulatur de bdellio, sed titulus eius est. Pilulæ quæ conueniunt ad hæmorrhoides, quæ fiunt in anno &c. Secunda autem ipsarum quasi ad literam, conuenit cum præsenti maiori. Rhasis verò in nono ad Almansoré, cap. de hæmorrhoidibus, habet vnam diuersam descriptioné. Et ferè eadē habet in antidotario diuisionum, cap. de medicinis menstruorū & hæmorrhoidum. Hali Abbas quoq; in x. practicæ, habet vnam descriptionem similiter differenté. Bartholomæus Montagnana quoq; in suo antidotario habet duas descriptiones, quæ etiā differunt. Animaduertant autē vtentes vulgari æditione, quòd descriptio minor istarū pilularū est in eius impressionibus multùm deprauata. Legant potius impressiones Latinas.

De Bdellio.

SVprà etenim vbi de myrrha pertractauimus, diximus quòd hæc, qua vtimur, potius est species bdellij, quàm myrrha. Nam & in bdellio vsuali hæsitare cogimur, cùm nō videmus ipsum eas habere notas quas illi attribuunt Authores. Vnde non est amarum, nec habet bonum odorem &c. Et si non est illud quod Dioscorides dicit ex India aduehi nigrum & malum, proculdubio tenemus non esse bdellium, nec speciem eius. Ex quo minus malum putamus esse ponere ipsam myrrham vsualem, quæ (vt diximus) non myrrha, sed species bdellij indicatur, quàm hoc falsum bdellium. Quod quid sit, cùm apud nos nō nascatur, nō de facili possumus coniectare. Etiam negotiatores qui vendunt, minimè sciunt: quia ipsi non colligunt, sed à Saracenis & infidelibus barbaris, vt sarcocollā, ammoniacū, atq; his similia, & hoc pseudo bdellium emunt.

Myrrha vsualis bdelliū supplet.

De Veneris, vel Venereis.

PEr varios codices varias inuenimus descriptiones vnius simplicis, quod recipitur in maiori istarum descriptionum. Et vbi legitur venarum adustarũ, & vbi venenarũ, vel venerarum, vel veneriarum, vel venerearũ, vel auellanarum, & cætera ferè innumera barbara vocabula. Vnde & iuniores prout varia inuenerunt, sunt qui vnum, & sunt qui aliud variaque interpretati sunt. Nos autem ex ipsis dictionibus barbaris, veriores putamus esse, veneriarũ, & venerearum: quoniam sic legitur in secũda & quarta descriptione filij Serapionis. Venerea autem, siue veneria, vt apud Dioscoridem probatur, est nomen cõmune ad plura, vt ad radicẽ acori, & ad sisymbrium, & ad Lonchitim &c. Pandectarius autem, & nõnulli ex ipsis iunioribus dicunt etiam significari per huiusmodi nomẽ, quoddã genus ostraciorũ, siue cõchularũ maris. Quodquidem hic nobis satis consonum videtur, cùm in tertia istarum, scilicet in pilulis ex bdellio, ex inuentione nostra, speciatim & clarè legitur, conchulæ adustæ. Et ita tenent ex nõ ignaris plurimi. Igitur conchulæ adustæ apponendæ sunt. Sed quia (vt supradictum fuit) conchularum & ostraciorũ plura sunt genera, ex nobilioribus autem sunt conchilium purpuræ, & illa vulgò dicta matriperna, & sic quodlibet istorum potest poni. Quod autem aliqui declarant esse illas conchulas, quas peregrini in pileis portant à sancto Iacobo Galitiæ, ridiculum est. Lege de hoc in confectione electuarii ex inuentione nostra.

Pilulæ de Coloquintida &c. CCCXVI.

OSVIT Author suprà duas alias descriptiones, sub titulo pilularum alandahal. Præsentem autem vocauit de coloquintida, ad differentiam ipsarum, necnon & ad differentiã pilularum de bdellio: quoniam & in istam confectionem ingreditur bdellium. Et licet intituletur hæc descriptio de coloquintida: non tamen (vt nonnulli falsò opinati sunt) ponenda est ipsa coloquintida incorrecta. Quodquidem erroneum est, & contra Authoris intentionẽ. Trochisci alandahal enim semper ponendi sunt vbi coloquintida petitur, præterquàm in aliquibus decoctionibus. Præterea animaduertendum, quod in presenti descriptione per diuersos libros, tripliciter inuenimus positũ vnũ simplex. Videlicet aliqui libri, & cõmuniter impressi, & Nicolaus Præ-

positus habent, absinthii Romani. Aliqui autem manuscripti, & Luminare Maius: visci Romani Alii similiter è manu & vulgaris æditio, musci Romani habent. Duobus duntaxat demptis, in quibus absolutè legitur musci. Veruntamē quales ipsorum sint veriores non facilè potest cognosci: quia in vnum quodlibet ipsorum trium plures conueniunt. Etenim viscum Romanum non nisi apud recentiores legimus, quod & masticem esse declarant. Quodquidem minimè credi potest: quoniam mastix Romæ non oritur. Huiusmodi enim pilularum descriptionem apud quenquam aliorum Authorum adhuc non inuenimus. Iudicio enim nostro potius legendum esse absinthii, quàm visci, aut musci credimus: quia Romanum quod sequitur, potius cōpetit absinthio, quàm visco, aut musco. Veruntamen si alicui melius videbitur, fiat. Nos quidē hæc, & omnia, semper meliori iudicio committenda relinquimus.

Viscum Romanū quid.

De Nasturtio albo.

Aliqua de nasturtio, in Triphera minori ex arte Fenonis descripsimus. Sed quia in præsenti descriptione speciatim legitur, nasturtii albi: ideò sciendum quòd nasturtii satiui Plinius duo facit genera, scilicet album & nigrum. Sed per ipsius verba, non possumus percipere, an hoc domesticum notum, sit album, vel nigrum: quoniam vnum tantùm genus satiuum scitur hodie apud nos, quod vulgò Romæ, allegrettum nominat. Sed ipsum quale sit videlicet album, vel nigrum, à nemine declaratur. Neque si ex semine vel flore, aut planta, siue ex radice dicatur album, seu nigrum, memoriæ traditum est à quoquam. Constat enim hoc notum habere semen luteum, & non album, vel nigrum. Igitur ex semine neutrum erit. Si autem ex floribus, seu è planta, aut ex radice ipsum considerabimus, album erit: quoniam florem lacteum habet. Et folia maximè albicantia sunt. Imò stipites, & thecæ seminis albissima conspiciuntur. Radix quoque est illi alba, vt quilibet non cæcus videre potest. Ex quibus quidem notis, rectè nos possumus dicere hoc esse nasturtium album. Etiam dato quòd sit nigrum, possumus eo liberè & pro albo vti: quoniam ferè cuncti testantur eandem vim in omnibus esse. Syluestris etiam nasturtii plura sunt genera, & hæc vtplurimum apud herbarios nota sunt. Ab Authoribus nempe magis commendatur Babylonicum nasturtium: sed quia illud non facilius haberi potest, licet nobis nostrate vti.

Allegrettū.

Pilulæ de Opopanace &c. CCCXVII.

EX Ioannitio Author noster in capitulo de paralysi ponit vnam aliam descriptionē in multis differentē ab ista. Auicenna autem in quinto cañ. habet istammet descriptionem: sed in quibusdam paucis differt. Bartholomæus quoque à Montagnana, in suo antidotario habet vnam descriptionem, sed non est similis huic.

De Opopanace.

REctius dicitur Opopanax, quàm oppoponax: & opopanacium, quàm oppoponacū, quod est succus panacis, ab opo & panace &c. Author enim noster de huiusmodi planta non syncerè scripsit. Vnde potius Dioscoridi, quàm ipsi credendum est. Nam Dioscorides tria panacis genera facit, scilicet. Heracleum: siue, vt mauis. Herculeū dicere: Asclepium, & Chironium. Sed de Heracleo tantùm tradit succum opopanacium colligi. Quod Heracleum, folia vt ficus habet &c. Author enim noster potius Asclepium, quàm heracleum pingit, cùm de foliis eius pertractat. De quo non dicunt Authores succum excipi. Et sic in suo capit. confundit plura Dioscoridis capitula. Panax autem heraclea habetur in italia, sed ignauia incolarum non colligitur opopanax. Hoc opopanacium quo vtimur, sæpe adulteratum venditur. Nos pluries vidimus plantam opopanacis, sed commoditatis penuria non collegimus succum eius.

Pilulæ de Hermodactylis maiores &c. CCCXVIII.

Pilulæ de Hermodactylis minores &c. CCCXIX.

Pilulæ de Hermodactylis descriptione nostra &c. CCCXX.

RHASIS quidem in nono ad Almansorē, cap. de podagra, habet vnam descriptionem pilularum maiorum de hermodactylis. Et filius Serapionis in septimo habet etiā pilulas de hermodactylis: omnes tamen differunt ad istis.

De Hermodactylis.

HErmodactylorum non minima copia reperitur apud nos in mōtanis pratis, & aliis locis, & grossi pulchrique sunt taliter quòd si nesciuissemus eos esse malignos, aliquando comedissemus ipsos. Quoniam (vt Diosc. refert) recentes magnam voluptatem afferunt aspiciētibus, & præ-

cipuè incautis de illorũ malignitate, eo maximè quòd dulces gustatu sentiũtur. Sed nescimus desiccare eos sicut orientales faciunt. Pluribus enim modis tentantes experiri ipsorum desiccationem, nunquàm effectũ desiderii nostri consequuti sumus. Etenim multos de hoc interrogauimus, à quibus varios accepimus modos. Veruntamen semper omni modo efficiũtur duri vt lapides, rugosi, & vti carbones nigri, forsan quia alio solo & cælo nascuntur. *Colchicon.* Colchicon Græcè idem est quod hermodactylus. Latinè etiam bulbus agrestis dicitur. Author enim noster, in proprio capitulo duo genera facit. Vnum quod est longũ, vt digitus, & aliud rotundũ. Rotundum quippe est colchicon. Pro longo autẽ putamus intellexisse ephemeron, de quo Dioscorides separatim capitulum fecit. In quo dixit ephemeron habere radicẽ vnã longã, digitali crassitudine &c. Non obstãte quòd dicat colchicon etiã ab aliquibus ephemeron vocitari. Similiter Serapio in vno suo capitulo de Hermodactylis, duo capitula Dioscoridis constrinxit, scilicet capitulũ de colchico, & capitulum de ephemero. Vbi per ephemeron, barbarè achimeron legitur. De rotundo autem, quòd est colchicũ, Author noster similiter, vt Serapio, posuit tres differẽtias, scilicet ꝙ hermodactylorum alius est albus, & alius rubeus, & alius niger. Et quòd albus est eligendus, rubeus verò & niger sunt mali. Hermodactyli quidẽ aromatariis & herbariis noti sunt. Sciendũ tamen quòd recentes non sunt administrandi. Teste ipso filio Mesuæ, qui sic ait: Et meliores sunt, in quibus iam præteriit medius annus, post bonam eorum exiccationem. Auicenna autem dicit, quòd est radix plantæ habentes rosas albas, & citrinas: in quibus verbis manifestatur vel ipsius, vel interpretis eius mala intelligẽtia, scilicet quòd pro flore croci albicante (vt in Dioscoride legitur) intellexit florem croceum, scilicet citrinũ, & album. Vnde dixit: rosas albas & citrinas.

De Cathartico.

CAtharticum, siue per k, katarticũ, omnes testantur idem significare quod purgatiuũ, seu solutiuũ, aut simile. Vnde apud Galenũ quinto de simpliciũ medicamentorũ facultatibus, cap. 19. cathartica declaratur facultas purgãs. Addit autẽ rosatũ, ad differentiã aliorũ solutiuorũ, seu purgatiuorum, quæ à rosis nõ denominãtur. Vnde quia in hoc suo antidotario nõ habet aliud purgatiuũ rosatũ, quàm electuariũ rosatum, de ipso haud dubiè est intelligendum. Et probatur per illud quod sequitur, scilicet quòd in pilulis de hermodactylis

dactylis de sua descriptione posuit apertè & clarè: videlicet, fac pilulas cum electuario rosato. Non autem cum electuario de succo rosarum, quod est in antidotario Nicolai, vt Christophorus de Honestis declarauit.

Pilulæ Sebelliæ &c. CCCXXI.

EBELLIAE, id est aromaticę. Dicũtur sic, ob varias species aromaticas quas recipiunt. Vnde rectius erat scribere ipsas immediatè post pilulas elephanginas, tamen non est nostrum imperuertere Authoris ordinem. Per libros impressos enim generaliter in presenti descriptione est vna menda: videlicet, vbi legitur: Raued, agarici, epithymi, ana ℥. iij. Legendũ est rectius: ana ℥. iiij. Quoniam sic inuenimus in cunctis exemplaribus, necnon & in vulgari æditione.

DISTINCTIO VNDECIMA.

De Vnguentis & Emplastris. CCCXXII.

De Emplastris, & vnguentis in generali.

NTEQVAM ad alia transeamus, primũ videndum est, quid interest inter emplastrum & vnguentum, & ceratum vel cerotum &c. Certum namq; est quòd vnguentũ & emplastrũ potest largo modo alterũ pro altero nuncupari. Vnde præsentem distinctionem indifferenter & quasi communiter fecit, De vnguentis, & emplastris. Sed magis strictè considerantes (vt Sypontinus scribit in Cornucopia) quæ hodie vnguenta, supple falsò vocamus, sunt illa propriè, quæ à doctis Græco vocabulo emplastra dicuntur. Quæ autem emplastra, supple etiam falsò vulgò nominamus, à peritis cataplasmata, siue malagmata vocitantur. Vnde sequitur, quod vnguenta propriè sunt alteriusmodi. Sed secundum cõmunẽ modum loquẽdi omnia, scilicet & illa & ista, possunt ad vnum & idem vocabulum, scilicet vnguentum deduci. Diuersa tamen vnguentorum genera reperiuntur. Et illorum, quæ propriè vnguenta dicũtur, alia sunt ex succis, & hæc Stagmata Græcè appellantur. Alia constãt ex corporeis rebus, quæ Hedysmata Græcè,

Vnguẽtum ab emplastro & cerotũ in quo differt.

Et

Et alia ex pluribus odoriferis, quæquidem Diapasmata Græci nominant. Et propriè illi pastilli possunt sic vocari: quos myropolæ, siue seplasiarii fingẽtes vendunt, atq; vulgò profumos appellitant. Fæces autem vnguentorum, Magmata vocantur. Ex quo crocomagma, fæx crocini vnguenti interpretatur. Generaliter verò omne ex quo aliquid potest vngi, vnguen, siue vnguentum dicitur. Vnctio autem, ab vngo deducitur. Vnde vnguẽtum, quasi vngimentum dici potest Ceratum verò, siue cerotum propriè non est emplastrum, nec pastillus, neque vnguentum, quamuis & aliquando veniat sub nomine emplastri & vnguẽti &c. Vt exempli gratia: Author noster Isopi cerotum descriptione Plilagrii vocat vnguẽtũ, cùm dicit inibi: Et cum cæteris fiat vnguẽtum. Et apud Auicennam in quinto can. idem cerotum vocatur Emplastrum Philagrius &c. Constat enim cerotum vtplurimum ex pastillis, & rebus duris quæ igne mollescunt. Denominatur autẽ ceratum siue cerotum, à cera, quæ in omnibus ceratis recipitur. Vnde sequitur corollarium, ꝙ aliquod huiusmodi generis non recipiens ceram, rectè non posse ceratum dici, nisi aliquo modo per similitudinem. Linimentum autem & vnctio, non differũt. Manardus etiam in exordio huius distinctionis testatur similiter, ꝙ iuniores non conueniunt cũ antiquis, in nominibus huiusmodi confectionũ. Ait enim: Vnguenti, & emplastri nomine, sed & ceroti, aliter antiq, aliter neoterici vsi sunt. Illi enim vnguenta ea duntaxat vocabant, quæ ex odoratis rebus cõficiebantur: emplastra quæ ex metallicis: cerota, quæ ex oleo & cera. Neotericis vnguẽti nomẽ, ad antiquorum emplastra & cerota extenditur, cerota ea solùm vocantes quæ ita cuti hærent vt vix auelli possint quæ ab hærẽdi vi, à Galeno ἐγκόλλα dicta sunt. Emplastra verò neoterici, quæ antiqui cataplasmata nominant. Hæc ille. Nicola⁹ autẽ in suo antidotario, scilicet in emplastro quod dicitur apostolicon, definiuit, ꝙ emplastrũ est dura cõfectio. Nõnulli autẽ dicũt, ꝙ triplex est emplastrũ, scilicet durũ, mediocre, & molle. Et confundunt sub nomine emplastri & vnguenta & cerota &c. Sed hæc dicta sufficiant.

Vnguen.
Vngimẽtũ.
Cerotum.

Isopi cerotum descriptione Galeni &c. CCCXXIII.

ENOMINANTVR Isopi cerota istæ compositiones, ab Isopo humida, scilicet sorde lanarũ ouiũ, de qua magnã recipiunt quãtitatẽ. Luminare Mai⁹ enim & vulgaris æditio, & pauca quædã exẽplaria (vt in duobus legimus) non

rectè

rectè habent in præsenti descriptione, cerã in vno ana cum oleis: etenim recti⁹ impreſsiones Latinæ, & Nicola⁹ Prępositus, & ferè cuncta exẽplaria sic habẽt: Recipe cerę citrinę ℥. iij. olei chamæmilli, olei irini, ana ℥. vj. &c. Item falsò apud ipsum Luminare legitur: Croci ʒ. j. & falsiſsimè, Isopi humidę ʒ. x. cũ cæteri libri tã antiqui quã impreſsi, vniuersaliter habeant: croci ʒ. j. s. & Isopi humidæ ʒ. lxxx. Et sic est verum.

De Cera.

VErè ex tam exigui animalis (scilicet apis) industria, magna nobis Deus noster maximus & benedictus contulit bona, vt sunt mel, & cera. Non enim mortalium quispiã (vt putamus) suo valeret ingenio, minimã vtcũq; particulã horum colligere. Igitur non nobis Domine, non nobis: sed nomini sancto tuo omnis laus det̃ & gloria. Cera itaq; notiſsima est, atque frequenter variis adhibetur vsibus. Reperitur nanq; citrina, siue fulua, siue mellea, quæ & mellis colorẽ & odorẽ habet. Et hæc est illa, quæ expreſſo melle, remanet in pręlis. Et hæc petitur ab Authore in præsenti ceroto, & vbiq;, vbi cera citrina, vel cera absolutè legit̃. Reperit̃ etiãnũ & cera alba, quę & duplex est, scilicet naturalis & artificialis. Sed naturalis est illa quæ in aluearíis absq; melle inuenitur, quæ quidem à Dioscoride propolis vocatur, & vulgò cera virgo nominatur. Est enim alba, sed non in superlatiuo gradu. Alia autem alba artificialis dicta (ex eo ꝙ arte dealbatur) albiſsima est, quæ hodiernis tẽporibus Venetiis, & alibi, aqua marina &c. sicut Diosc. docet, in magna parat̃ copia. Aliiq; diuersi modi ceram dealbandi habentur, quos breuitatis causa pertransimus. Vetustate quoq; efficitur alba, quæ prius erat citrina. Tingitur quandoq; cera variis coloribus ex quibus postea varia sortitur cognomina, vt à cinnabari, minio, cera rubra: & à viridi æris cera viridis dicatur &c. *Cera absolutè.*

De mastice, & Lentisco.

REsina lentisci, mastix, & lentiscina vocatur. Nam quasi per totam Italiam, magna reperitur lentiscorũ copia: tamen cæli qualitas non dat eis copiosè resinam producere, vt in Chio insula, & alibi. Rarò in Italia scimus lentiscum ferre resinam. Et enim post resinam terebinthi, id est terebinthinam, secundum Dioscoridem, mastix obtinet bonitatis locum. A nonnullis gluten Romanum, & viscum Romanum vocatur, quamuis putamus non rectè. Res quidem non ignota, Sed in trituratione ipsius animaduertant aromatarii, vt madefaciant priùs mortariolum, & pistillum *Viscum Romanum.*

aqua

aqua pura,&sic nihil adhærebit ipsis. Similiter etiam potest fieri in trituratione vernicis,thuris,& similium. Lentiscum autē Græci schinon,scilicet schinum vocant. Sed nō est idē cum schœno. A terebintho parū differt lētiscus, vires quoq; cōsimiles habet. Et(vt Dioscorides tradit)ipsa,aut succus foliorū eius,in vicem acaciæ,,& hypocistidis per optimè cōpēsatur. Fit etiā ex eius granis oleū quod oleū lentiscinū,siue de lentisco,vocatur,ad multa vtile. Ipsa quoq; grana matura per se simpliciter,aut muria macerata,à pluribus nō sine voluptate cōmedunt. In præsentiarum etiamnum, vt Discoridis tēpore,ex lētisci surculis dentiscalpia fiunt. Vnde Romæ plures sunt,qui quotidie ex industria & lucro horum dentiscalpiorū,victus ac vitæ necessaria sibi non parcè acquirūt.

Oleum lentiscinum.

De Terebinthina, & Terebintho.

TErebinthina,à terebintho : vel terminthina, à terminthò dicitur. Græci enim terminthum,quod Latini terebinthū,vocant. Nonnunquam minùs rectè,& quasi barbarè,per varios libros,terbentina,seu terebintina,vel trebentina,siue tremētina,aut termētina legitur. Omnibus aliis resinis à Dioscoride ista præfertur. Nam & ipsa (vt diximus) non solùm numeratur inter resinas, sed principatū omniū resinarum habet : post ipsam verò mastix locum tenet, quæ quidem(vt ipse Dioscorides Author est)in omnibus terebinthinæ correspōdet. Quam ob rem,quia vera terebinthina rarissimè habetur:tutius est in eius carētia ponere masticem, quàm aliud. Hęc autem,quā vtimur sub terebinthinæ nomine,pro certò compertum habemus , quòd ex laricis arbore excipitur: & verissimè suum proprium nomē Laricina est. Vnde & à nōnullis hodie larga,quasi larica dicitur. Tamen Aetij authoritate,ad omnia quæ terebinthina valet , & hæc accommodari potest. Habuimus aliquando Venetijs ex vera terebinthi resina,è Cypro insula aduecta. Quæ licet non sit in eā bonitate in quā est illa quæ ex Cycladibus insulis sumpta,à Dioscoride magis commendatur:attamen est melior quàm laricina. Terebinthi quidem arbores, in nonnullis italiæ locis ,ac etiam intus Vrbem nascuntur:sed experti sumus ipsas rarissimè producere resinā:sicut & plures aliæ arbores sunt in Italia,quæ vel rarò vel nunquàm producūt gummi,seu resinas:cùm alibi extra Italiam id abundantius faciāt. Vt est arbor storacis,& lentiscus,de quo mox suprà, & cypressus,& oliua,& ficus,& hedera,& aranciorum,& citrorū arbores &c. Inuenimus tamen aliquādo in huiusmodi

di arborib⁹,& resinas,& gũmi,respectiuè supple. Vulgò Romæ,terebinthum,cornucapræ vocant. Et ab Arabibus helcalimbat,albotin,siue botin,vel boton,aut baton appellatur. A Rhasi autem haelchalimbit scribitur. Non elongatur à lentisci similitudine. Nam secundum Serapionem,species vni⁹ generis sunt terebinthus,& lentiscus:sed terebinth⁹ folia maiora q̃ lentiscus habet. Fructũ fert duplicem, & quandoque triplicem. Primus non maturatur. Secũdus verò tẽpore vindemiarũ racematim,maior quàm fructus lentisci,rube⁹ primitus conspicitur posteà subuiridis,ad nigredinem tendẽs. Vnde est,quòd granum viride ab Auicenna,& aliis pluribus nominatur. Tertius (si fructus dici potest) variis coloribus & formis,in modum vesicarum vlmi prouenit. Huiusmodi enim tertii aliqui sunt longi,depressiq;,parum curui, cornibus caprarũ simillimi:vnde cornu capræ,nomen sibi arbor vendicauit. Alii sunt rotundi,& ex eis magni & parui,vt mala:alii oblongi,vt pruna &c. Ex quibus omnibus,alii sunt ex parte colorati,albi videlicet & rubri,alii subcitrini & albi, alii per totum albi,& alii subuirides &c. Ita pulchriores omnes,quòd magnã afferunt aspicientibus voluptatẽ. Intus verò cuncti,cùm sunt maturi, culicibus seu muscis paruis pleni sunt. Nonnulli etiam ex ipsis intus habent quendã humorem,sicut est in vesicis vlmi &c. quos fructus imò pseudo fructus,pluries manibus propriis ex terebinthi arbore collegimus. Et ꝙ terebinthus producat huiusmodi fructus,lege Theophrastum in capitulo xv. libri tertii de historia plantarum,vbi terebinthorum genera optimè scribit. Et etiam ꝙ reperitur terebinthus mascula, & terebinthus fœmina: sed masculam dicit esse sterilem,& infructiferam.

De omni Resina & Gummi.

INter arborum,siue arbustorũ,& plantarũ, seu herbarum genera,aliqua resinã,aliqua gũmi, aliqua verò neutrum producunt. Quandoque tamen ab Authoribus confunduntur,& alterum pro altero capitur. Ex his autẽ arborib⁹ quæ resinam fundunt:sunt Terebinth⁹,Lentiscus, Populus, Larix,Abies,Pinus,Picea,Cypressus,arbor Thuris,iuniperus, &c. Ex arbustis verò,vt est in Hispaniis quoddam arbustũ: quod vulgari eorum lingua Sciara dicitur &c. Ex herbis seu plantis autem colligitur:vt ex Condrilla,Chamæleone albo & similibus. Gũmi consimiliter ex arboribus:vt sunt arbor Acaciæ,Cerasus, Prunus,Amygdalus,& aliæ multæ. Ex fruticibus autem, seu arbustis, vt sunt Hedera, Cyprus, Pru-

neol

neolus &c. Ex herbis quoque, seu plantis vt ex Tragacantha, & variis herbis ferulaceis &c. Quæ verò neutrum producunt, vt Taxus, & similia, penè innumera sunt. Sed (vt optimè Brasaulus scripsit) in his differentiis principaliter cognoscuntur ab inuicem resina & gummi, scilicet quòd resina naturam oleaginam, gummi verò aqueam habet. Quódq; triplici experientia probatur. Videlicet quòd resina ad ignē faciliter accenditur, gūmi verò crepitat. item difficilius est resinas & aquam miscere: facilius autē gummi & aquam. Item è contrà, faciliter resinas & oleum cōmiscere: difficulter autē gummi & oleum. Et scias quòd omnis pix est resinæ species. Abusiuè quidem illud quod adhæret parietibus doliorum vini & aceti, à nonnullis vocatur resina: longè enim differt ab istis. Et rectius (vt in superioribus iam diximus) rasina dici debet: non obstante quòd istæ etiam similiter abusiuè à quibusdam rasinæ dicantur. Vnde passim in aliquibus libris legitur rasina absolutè, & rasina pini &c. Et vulgò rasa pini vocitatur. Resinarum autem, aliæ sunt liquidæ, & aliæ duræ, ità quòd possunt puluerizari: aliæ verò inter liquidum & durum mediantur. Omnibus enim resinis (vt suprà diximus) à Dioscoride, Paulo, & aliis pluribus, præfertur terebinthina. Reliquis verò post ipsam, lentiscina, scilicet mastix. Serapio autem primum authoritate Galeni dicit, gluten Romanum (quod declarat esse masticem) esse melius omnibus glutinibus: infrà posteà authoritate Dioscoridis, dicit aliter, scilicet quòd terebinthina est melior, & post ipsam mastix. Vnde potest cōiectari quòd ambę sint æquali virtute & bonitate munitæ, vel saltem quòd parum differāt inter se. Igitur cùm sint multæ resinarum species, de qua autem sit intelligendum, cū absolutè (vt in præsenti descriptione) legitur, variæ sunt iuniorum opiniones. Nam sunt qui volunt, vt intelligatur terebinthina, alii autem mastix, ex eo quòd altera ipsarum cæteris præferatur. Quorū opiniones per præsentis ceroti descriptionem (in qua recipitur terebinthina & mastix, & per se resina) refelluntur atque confutantur. Alii autem & melius, tradunt illam absolutè esse intelligendam, quæ ex pini arbore tātùm sumitur. Quoniam licet terebinthina & mastix, in genere resinarum sint præstantiores: tamen semper speciali nomine describuntur, & nō generali. Vnde antonomasticè per hoc nomen, scilicet resina absolutè, neutra ipsarū potest intelligi. Sed re vera, per antonomasiā, resina è pinu intelligitur. Nō quia melior, sed quia copiosior habetur.

Resina & gūmi differentiæ adinuicem.

Resina absolutè.

Vnde

Vnde Plinius 3.cap. trigesimiseptimi libri, dicit resinã propriè pineis inesse. Et vulgaris vsus vocandi adhuc extat. Omnes enim resinam pini, siue rasam pini vocant. Et sic est secundum veram authoris intentionem, & ita debet intelligi.

Operatio Isopi humidæ &c. CCCXXIIII.

Istivs operationis descriptio satis est clara. Sed sciendũ quod alius modus diuersus ab isto colligẽdi hanc lanarũ sordem, Isopum humidam dictam, ponitur à Dioscoride 2. libro. Quilibet nempe est bonus. De isopo humida, quæ œsypus Græcè dicitur, quære in syrupo de hysopo.

Isopi cerotũ descriptione Philagrij &c. CCCXXV.

Cerotvm præsens sub nomine emplastri ponitur ab Auicenna in quinto cañ. cuius titulus est: Emplastrum Philagrii. Differt tamen in aliquibus paucis. Ponitur etiam & à filio Serapionis in septimo cap. 27. sub titulo, Dhimadh, Filagrii: tamen in pluribus est differens. Animaduertendum autem quòd præsens descriptio est multùm deprauata, & confusio non minima est in ipsa per impressos codices. Vnde primò sciendum, quòd vbi legitur: Bdellii &c. ana ℥.vij. Legendum est rectius: ana ℥.viij. Quia sic habent cũcta exemplaria antiqua, & vulgaris æditio, & Luminare Maius. Et similiter filius Serapionis, & Auicenna. Item, vbi legis in ipsis impresσionibus, terebinthinæ ℥.j.s. Lege verius ℥.ij.s. quoniam sic est secundum veritatem in præfatis exemplaribus. Item quod habetur in fine descriptionis: videlicet. Et in alio ceræ ℔.j. minus quarta. Dele ex libro totum: & lege simpliciter, Seui vitulini ℥.xv. & est conuenientius. Quia illa est additio imperitorum impressorum: nec est in exemplaribus antiquis, neque in Nicolao Præposito. Et cum hoc patet, quod est confusa loquutio. Quia cùm sit suprà: ceræ citrinæ ℔.j. nescitur modo per hanc superadditionem, an de ipsa cera suprapoſita sit minuenda pars quarta, vel cum aliis additionibus sit superaddenda alia ceræ libra minus quarta. Vnde si superadditur: certum est quòd non erit quod sequitur. Hoc est: Et est conuenientius. Imò disconuenientius erit: quoniã tanta quantitas ceræ non competit huic ceroto, vt bene fiat. Igitur non est admittenda, neque est minuenda quarta pars libræ superiùs positæ.

De Medullis.

EX duobus tantùm generibus ofsium medulla colligitur, ſcilicet ex ſpina dorſi, & ex cruribus animaliũ, quanuis etiã & in mandibula reperiatur, quæ poſſet colligi. Vnde ad differentiã illius quæ ſpinæ dorſi eſt, Author ſpecificauit cruris. Et poſuit vaccæ, ad differentiã aliorum animalium: quoniã ex varijs animalibus ſumitur. Vnde ſecundũ Dioſc. medulla ceruina eſt omniũ laudatiſsima, & poſt ipſam vitulina, deinde taurina, cum qua intelligitur etiã & vaccina, ſiue (vt melius dicamus) bouina, quoniam bos cõmunis generis eſt. In cuius vice, etiã & bubalina poteſt ſubſtitui. Poſt bouinam autẽ, caprinã & ouillam ipſe Dioſc. numerauit. Poſteà ſubintellige ex cæteris animalibus, quæ ferè innumera ſunt. Et ex quolibet cùm poteſt haberi, colligẽda eſt atq; ſeruãda, vt ex hœdo, agno, equo, aſino, camelo, cane, lupo &c. Et ſeorſum altera ab altera: nec ſimul aſſeruari debet quę eſt ex cruribus cum ſpinali. Etiã & humana medulla habenda eſt, quam (ſaluo meliori iudicio) nos putamus omniũ optimã. Et nota quòd quãdo petitur medulla ex altero vnius ſpeciei animalium, puta ex maſculo, ſi nõ poteſt haberi, ſumatur ex fœmina eiuſdẽ ſpeciei, & econtrà. Ex cruribus autem, ſiue ex alis volatiliũ, nuſquã legimus admiſſas eſſe medullas. Nec enim putamus ipſas omnino virtute carere. Vt ſunt medullę crurũ, & alarum anſeris, anatis, gruis, ciconiæ, ſtruthionis, ſiue ſtruthio, cameli &c. tamen nos (ni fallimur) credimus ipſas eiuſdẽ virtutis eſſe cum alia ipſorũ pinguedine, & optimè pro ea poſſunt ſubſtitui. Non obſtante ꝙ taliũ medullæ ſint generaliter liquidæ plus, quàm medullæ quadrupedum.

Medulla humana omnium optima.

De Adipibus.

ADeps, & pinguedo, ſiue pinguitudo, & quod vulgò graſſum dicitur, vnũ & idem ſignificant. Et ſunt nomina generalia, ſeu cõmunia ad omne oleoſum: non ſolùm in materia carnis, cuius ſunt propria, verumetiã & ad alia referuntur. Vnde Pſalmographus: Cibauit eos ex adipe frumenti. & Geneſeos 27. de pinguedine: & in pinguedine terræ &c. Galenus autem xj. de medicamentorũ facultatibus, facit differentiam inter adipẽ & pinguedinem. Et pro adipe intelligit tantùm ſeuum, & pro pinguedine axungiã: tamen poſteà ſcribit quòd omnis adeps in animali poteſt dici pinguedo: & econtrà, omnis pinguedo poteſt adeps denominari. Attamen differt adeps ab adipe, ſiue pinguedo à pinguedine, vt mox dicemus. Adipis igitur, ſiue pinguedinis plures ſunt ſpecies ſeu

differ

differentiæ, scilicet seuum (quod & sebum, & sepum etiam dicitur) axungia, siue axungnia, siue minus rectè assungia, laridum (quod quasi per syncopã, lardum vulgus vocat) vnctũ, medulla &c. Sed sepum, siue seuum, reperitur in animalibus cornigeris vna tantùm parte dentatis. Axungia verò, & laridum sunt in animalibus non cornigeris, quorum quatuor dentes vtplurimum prominẽt: Vt sunt porcus, siue sus, aper, porcus spinosus, ericius syluestris, mus, gliris, felis, canis, vrsus, elephas, & his similia. Inter quæ & homo etiamnum potest connumerari. Vnde ad differẽtiam aliarum axungiarũ, multoties specificatur de porcina. Vnctum tamen specialiter dicitur de pinguedine quæ est in dorso porci. Medulla autem in innumeris animalibus ferè est. In auibus verò, nõ seuum, nec axungia, nec laridum dici libet: sed tantummodo adeps, seu pinguedo, quę & pinguitudo dicitur. Author enim noster in hoc ceroto specificauit de adipe anserina, ad differentiam aliarum. Anser quippe auis aquatilis est, & notissima. Vulgò autẽ Ocha, & Paparum, siue paparus appellatur. Et omnis adeps, si non speciatim legitur de veteri aut salita, semper intelligitur recens, & absq; sale. Quomodo autẽ purgandus sit, atq; asseruandus omnis adeps, à Dioscoride optimo sermone declaratur. Sed nota quòd quãdocunq; legitur simpliciter, & absolutè, alicuius animalis adeps, seu pinguedo, semper intelligitur illa quæ circa renunculos, & iecinora ipsius animalis reperitur. Sed in eius carẽtia, ex aliis quoque eiusdem animalis partibus adipem substitue. *Adeps cuiuslibet animalis absolutè.*

De Fœnu Græco.

QVare dicatur fœnu græcum, ignoramus. Non enim è Græcia apportatur: nec magis Græcum, quàm Italicũ laudatur. Nam & in Italia, & præcipuè circa Orthas, in magna seritur copia. Herba quidem nota, seménq; notissimum est. A nonnullis fœnu græcum domesticũ, siue satiuum nominatur, ad differentiam alterius plantæ, quod fœnu græcum syluestre vocant. Quódq; ab aliquibus ruta capraria, siue capragina nuncupatur. Vulgò autem, sunt qui taurinam, & sunt qui martanicam, & sunt qui herbã nesam appellant. Tota persimillima est fœnu græco satiuo, ex quo fœnu græcum syluestre dicitur. Non seritur in Italia, sed locis pinguibus, humectisq; copiosè prouenit. Apud antiquos quippe huiusmodi plantam adhuc nõ legimus: tamen à pluribus scimus expertam esse, in morbos pestilentes, & contra venenata maximam vim habere. *Ruta capraria.*

Isopi cerotum descriptione Pauli &c. CCCXXVI.

AVLVS in septimo cap.17.habet vnum isopi liquidi medicamentũ, quod quidem longè differt ab isto ceroto. Aduertendũ autẽ ꝙ per impressiones Latinas, mẽdosè legitur in præsenti descriptiõe: Cerę ℥.iiij.lege rectius ℥.ij.s. Vt est in cunctis exemplaribus, necnõ & in vulgari æditione. Nicolaus Præpositus verò habet ℥.ij.s. Et Luminare Maius ℥.iij.s. Vterq; similiter mendosè. Putamus enim quòd librariorum incuria, in Nicolao sit diminuta illa vncia, & in Luminari posita ʒ.pro ℥. Item quædam impressiones de recentioribus, mendosissimé etiã habent. Seui, & medullæ vituli, ana ʒ.ij. Lege ℥.ij. vt est in omnibus aliis libris tam manu scriptis quàm impressis. Pro Sigia autẽ, intellige storacem liquidã: & de ipsa quære in superioribus. Et pro ireleo, siue irileon, intellige oleum irinum. Et de ipso dicetur in distinctione de oleis. Aliud isopi cerotũ descriptione Democriti, habetur infrà. de quo loco suo dicetur. Item aliud diuersum ab istis habet Author, authoritate Aboali, in cap. de bothor, & apostemate auriũ. Item, quasi similem compositionem ceroti ex isopo humida habet circa finem capituli, de asthmate, quod inscripsit: Cerotum ex inuentione nostra.

Vnguentum Diaphinicon conferens &c. CCCXXVII.

NIMADVERTENDVM quòd circa finem huius distinctionis sunt duæ vnguẽti palmei descriptiones, quæ satis parũ differunt ab istis, scilicet præsenti & sequẽti descriptionibus vnguentorũ diaphinicon. Quæ quidẽ descriptiones finales, cum duabus aliis, scilicet antè & retrò sibi adhærentibus, in multis antiquis exẽplaribus non sunt. Et in aliquibus prima tantùm vnguẽti palmei descriptio legitur, secũda minimè. Ita quòd pauca sunt exemplaria, quæ vtranq; habẽt descriptionem. Vnde dubitamus, ne fortè sint additiones ad præsentẽ distinctionẽ: tum propter hoc quod diximus, scilicet ꝙ in paucis habẽtur exẽplaribus: tum etiam quia seorsum locatæ sunt ab istis in ipsa distinctione: quoniam clarũ est, ꝙ hoc primũ vnguentũ diaphinicon, & illud primũ palmeũ, est identidẽ bis descriptũ. Non obstante ꝙ sint in eis aliquæ paruæ differẽtiæ, quæ quidẽ nõ faciunt vt vtrunq; nõ sit idẽ vnguentũ. Sed quia (vt diximus) ꝙ in quibusdã paucis dũtaxat exẽplaribus legũtur, nõ visum est nobis

bis delere ipsas descriptiones à libro, neq; à loco suo moue-
re. Sciendũ tamen ꝙ illud primũ vnguentũ palmeum, ex pri
mo Galeni librorũ secundũ locos, quasi ad literã sumptum
fuisse probatur. Quod quidẽ à filio Serapionis authoritate
ipsius Galeni, ferè de verbo ad verbũ in septimo sui Breuia-
rij, sub titulo vnguẽti de calcadis ponitur. Et sub eodẽ titulo,
& eadẽ authoritate, magis tamen succinctè, ponitur ab Aui-
cenna in quinto cañ. ab Hali filio Abbas quoq;, cum inscri-
ptione, colcotarij vnguenti: similiter ex Galeno scribitur in
decimo suæ practicæ. Galenus autẽ libro præallegato dicit
vocari ipsum, Emplastrũ diachalciteos: sed à palma Empla-
strũ diaphinicon, siue phinichinõ appellat. Vnde Emplastrũ
chalciteos, siue chalcitis, idẽ est quod emplastrũ, siue (vt ma-
uis) vnguentũ de calcadis filij Serapionis, & Auicennæ. Et ex
eo ꝙ vocatur de palma, siue diaphinicon: idẽ dicit ꝙ vnguẽ-
tum palmeũ, & vnguentũ diaphinicon filij Mesuæ. Intrà etiã
sunt alia duo emplastra, diaphinicon cognominata, quorũ
secundũ authoritate Alexandri ponitur. Sed vtrunq; ipsorũ
alteriusmodi cõpositionis est. In Hali autẽ à malo interpre-
te (vt putamus) pro chalciti, siue chalcade, quod idem est, ver-
sum fuit colcotar, quod est alia vitrioli species: vt suprà, scili
cet in trochiscis de croco, latius declarauimus. Similiter in-
terpres filii Mesuæ in huiusmodi vnguentis hoc simplex nõ
rectè interpretatus est. Quoniã in hoc vnguento diaphini-
con primo, nõ colcothar, sed chalcitis, seu (vt mauis) chalca-
dis vertere debuisset: vt in secũdo (quod descriptione Arabi-
ca inscribitur) fecit. Et sic nos tanquã melius, non colcothar,
sed chalcadis rescripsimus. Etiã in illis vnguẽti palmei descri
ptionibus minus rectè ipse interpres, vitrioli, nõ specificatè
vertit. Et aliis in locis consimiles errores passim legũtur. Ex
quo lectores semper animaduertãt, ne cum ipsis in eorũ er-
rorem incidãt. Diaphinicon autẽ dicitur huiusmodi vnguẽ-
tum, seu palmeum, aut de palma, à ramis dactylorũ, seu pal-
marũ cum quibus conficitur. Phenichia enim, dactyli sunt.
Et sub eodẽ nomine palma etiã intelligitur: quoniã dactyli
& palmæ sunt vnius generis species. Et indiscriminatim pos
sumus altero pro altero vti: respectiuè tamen de arbore, vel
de fructu. Veruntamen in defectu ramorũ dactylorum, seu
palmarum: (vt in vnguẽto palmeo secundo legitur) radices
cannarum substituuntur. Manardus autẽ dicit, se aliquando
cũ ramo quercus parari fecisse, & inuenit ipsum vtile. Et hoc
(vt putamus) à Guillelmo Placentino accepit, qui in quin-

to suæ practicæ, cap. 21. videlicet in suo vnguento de palma, dicit: Vt agitetur ipsum vnguentũ cũ spathula palmæ, vel ligni glandiũ &c. Igitur authoritate istorum & huiusmodi ramis pro palmarũ, & dactylorum ramis in necessitate possumus vti in confectione talium & similium vnguentorum.

De Zirbo.

Zirbus nempe (vt iuniores cõcorditer tenẽt) idẽ est quod reticulũ, seu panniculus inuoluẽs intestina. Et propriè est illud quod vulgò Italicè rata, & ab aliis raticella, seu reticella dicitur. A nonnullis etiã absolutè rete vocatur, quoniã retis similitudinẽ habet. Quodquidem reticulũ in omnibus quadrupedibus nõ reptãtibus reperitur. Sed in vno animali magis pingue, quàm in alio. Et quandoq; pro toto animalis adipe, largo modo intelligitur. Strictè autẽ pro dicto reticulo, aut pro axungia tantùm. Quando autẽ nõ specificatur de quo animali, vt in ista descriptione, semper de suillo, scilicet porcino reticulo, tanquã de pinguiori intelligẽdum est. Generaliter enim omnes libri tam antiqui quàm impressi, quos vidimus in ista descriptione habẽt zirbi absolutè, præter vnã de vltimis impressionibus, & Nicolaũ Præpositũ in quibus speciatim legitur, zirbi cerui: & vnũ exemplar quod habet scriptũ zirbi hirci. Verũtamẽ vtrunq; est falsum: quoniam apertè probatur esse zirbũ porci. Nam Galenus sic clarè scribit: Vetusti adipis, quẽ institores axungiam appellant. Certũ nanq; est quòd axũgia absolutè, semper de porco intelligitur. Itẽ Hali Abbas clarius posuit in his verbis: Sume zirbi porci, aut adipis, sine sale &c. Item in vnguẽtis palmeis: videlicet in primo, sic legitur. Axungię veteris depuratæ à sale &c. Et in secũdo Latinè sic: Pinguedinis porcinæ depuratæ à sale &c. Ergo prædictũ zirbũ nõ est cerui, nec hirci: sed porci. Lege etiã Galenum, & videbis quòd magis cõpetit huiusmodi vnguento adeps porcinus, quàm alterius cuiusque animalis. Vnde Author tãquã excellẽtiorẽ præposuit ipsum adipi vitulino, in præsenti descriptione. Et sic est verum.

Reticella.
Zirbum absolutè.

Vnguentum Diaphinicon descriptione Arabica, & est unguentum Arabicum &c. CCCXXVIII.

HOc præsens vnguentum non negatur ab Authore esse idem cum supradicto: tamen dicit quòd est ipsum, sed secundum descriptionem Arabicam. Tanquam si diceret: Arabes variauerunt ipsius descriptionẽ in hũc modum &c.

Dans

Dans intelligi, quòd suprascriptũ est secundum puram Græcorum descriptionẽ &c. Sunt autem in ista descriptione per impressos codices aliquæ librariorum mendæ. Et primò. Ferè in omnibus dictis codicibus legitur: foliorum cheiri, saluiæ, triaphyllon, allesa, acori &c. Super quibus verbis variæ sunt iuniorum opiniones. Vnde aliqui per triaphyllon, intelligunt speciẽ satyrionis, scilicet testiculum vulpis, ex eo quòd tria folia, nec plus, nec minus habet. Alii intelligũt trifolium acetosum, alleluia nuncupatũ, & sic diuersimodè ipsi scribunt. Vnde apud aliquos legitur: triaphyllon acetosi. & apud alios: triaphyllon, id est alleluia: & nihil de allesa tangunt. Alii autem dicunt triaphyllon per se, & alleluia per se debere intelligi. Alii autem volunt vt per triaphyllon intelligatur lotus domestica: & pro allesa, siue allisa, intelligatur alysson, vel alisma Dioscoridis. Et alii aliter somniant. Nos autem his omnibus visis, atq; cunctis (quæ habuimus) exemplaribus perlectis, dicimus breuiter, quòd veritas literæ talis est: Recipe foliorum cheiri, saluiæ, triaphyllon, alleluia, acori &c. Quoniam sic inuenimus in decem & octo ex ipsis exemplaribus antiquis. Et in quinque aliis, legitur triaphyllon acetosi, quod idem significat. Et in duobus legitur sic: Triaphyllon, id est alleluia: quod similiter est idem. In nonnullis aliis etiã est simpliciter, alleluia. Et in aliis paucis, triaphyllon absolutè. In nullo enim penitus legitur alesa, quodquidem, si in impressionibus legitur, est librariorum deprauatio posita pro alleluia, de qua mox dicetur. Sed Author sciens plurimas esse trifolii species, ad maiorẽ cautelam, ne committeretur error, noluit absolutè scribere illud. Et ideò vicùm scripsit triaphyllõ, mox declarauit, addens alleluia. Videlicet significãs quòd ex tot sit accipiendũ. Secundò vbi legitur: Ex foliis earundẽ herbarũ, ana ℥.iij. quia sic est in omnibus exẽplaribus & ita similiter habet Luminare Maius, Nicolaus Præpos. & vulgaris æditio. Tertiò, vbi legitur: Litargyri mundi & triti contritione vltima, ℔.iij. Et in alio, ℔.iij.s. Cassetur hoc, videlicet: Et in alio, ℔.iij.s. quoniã est additio librariorũ superflua, qui forsan ex variis codicibus transsumentes, & ita inuenientes vtrunq; posuerunt. Et enim nõ legitur in dictis exemplaribus, neque in Nicolao Præposito. Vnde legatur absolutè lithargiri &c. ℔.iij. Et sic est verum. Alleluia.

De omni Trifolio.

TRiaphyllon, siue triphyllon Græcè: Latinè trifoliũ significat. Plura etenim sunt genera, species, & differẽtiæ

trifoliorum. Vnde in generibus triphylli, scilicet trifolii veniunt. Trifoliũ asphaltitiũ, siue acutũ, aut odoratũ: Medion, quod etiã trifolium odoratũ dicitur. Melilotũ, Lotum vrbanum, seu (vt magis placet) lotus vrbana, & lotum syluestre, quod trifoliũ minus cognominatur. Cytissus, quod est trifolium maius. Testiculus vulpis, Fragaria, Sampsuchũ, Staphisagria, Andocacha, Alleluia, de qua nobis est sermo. Et alia plura, quæ licet à nobis visu cognoscãtur: tamẽ ea scripta apud Authores hucusq; non inuenimus. Vt est trifolium satiuũ, quod cõmuniter nõ ignoratur: quoniã pluribus seritur locis pro iumentorũ pabulo. Et aliud trifolium maximè odoratũ, quod vulgò Romæ tribulum (quasi trifolium) appellatur, quódq; largè mulieribus & aliis venditur: quoniã distillãt ipsum pro suffumigiis & aliis variis odoramentorũ lasciuiis faciendis. Aliter adhuc in vsu medico nõ recipitur. Item sunt quædã alia trifolii genera, quæ passim nascuntur, & quoddã ex ipsis habet in foliis maculas albas, ad lunæ non plenæ similitudinẽ, quod trifolium lunatum appellamus: & aliud habet maculas nigras, in pupillæ oculi figurã, quod trifolium oculatum, seu maculatum nominare nõ displicet. Et alia plura, quæ superfluum est scribere, cùm apud Authores nesciamus ea capitulare &c. Alleluia aũt, quæ rectius (vt putamus) Luila dici debet, à nõnullis trifoliũ acetosum, siue panis cuculi nũcupatur. Et ab aliis vulgò acetosella, & salsarola dicitur. Ex eo quòd in salsis, scilicet in cõdimentis libẽter cõmisceri solet. Folia enim fert ad corculi effigiẽ, in quolibet pediculo tria. Potius reptat, quàm eleuatur: semen habet in siliquis minimis rectis, triquetris, quæ prope maturationem, cùm tanguntur (quasi celantes semina ne accipiantur) continuò crepitant. & semina hincinde diffunduntur. Quæquidem semina, tanquam si viua essent, vt pulices saltando, se capi non permittunt. Ac sic in terram descendunt. Nascitur frequentius circa sepes & inter saxa. A pluribus quoque in hortis colitur, vnde non ignoratur.

Tribulum odoratum. *Trifoliũ lunatum.* *Salsarolla.*

Emplastrum Arabicum &c. CCCXXIX.

PRAESENTIS emplastri Arabici descriptio, ab immediatè præcedenti vnguẽto Arabico dependet: vnde abſq; illo stare non potest. Quia cùm legitur hic: Recipe ex foliis herbarum earundem, & dissoluantur in vino, aut succo herbarum, sicut hic proximè diximus: declarat apertè de spe-n rorii

riori vnguento Arabico esse intelligendum. Sed nota quòd cùm dicit, dissoluantur &c. non intelliguntur omnia supradicta, sed myrrha, aloë, & sarcocolla tantùm. Est autem in præsenti descriptione per impressos libros vnum mendum. Videlicet vbi legitur, vitrioli, aur. iij. legendum est, vitrioli aur. iiij. vt cuncta exemplaria antiqua, necnon & Nicolaus Præpositus, & vulgares impressiones habent. Non obstante quòd in ipsis vulgaribus impressionibus mendosè impressum sit: Myrrhæ, aloës, ana ℥. xij. ʒ. xij.

Vnguentũ mirabile relatũ ad Nicodemũ *&c.* CCCXXX.

Vnguentum Nicodemi *aliud &c.* CCCXXXI.

STORVM Nicodemi vnguẽtorũ descriptiones melius atq; rectius scribendæ sunt sine determinato medicinarũ pondere, vt in exẽplaribus vetustis legũtur. Prima, videlicet sic: Recipe myrrhæ, aloës, sarcocollæ, ana partes æquales &c. Secũda autẽ sic rectius legitur: Recipe myrrhæ, aloës, quantumlibet &c. Illæ nouẽ drachmæ, quæ in impressionibus sequũtur, ab imperitis librariis positæ sunt. Qui forsan legentes, ana, absolutè, absq; quantumlibet, vel absq; partes æquales, ac sine pondere, illud quod sequebatur immediatè, scilicet vini (vt putamus) intellexerunt ix. videlicet v. pro quinque: & ini, pro quatuor, tãquã si essent quatuor sic, iiij. Et interpo nẽtes ʒ. fecerũt, vt legeretur, ana ʒ. ix. vt in vno mẽdoso exẽplari inuenimus. In quo ad maiorẽ mendi declarationẽ, sequebatur simpliciter sic: albi quãtũ sufficit. Nec erat ante vel post illud adiectiuum (scilicet albi) vini, aut alterius rei signum, pro substãtiuo ipsius adiectiui. Vnde posteà alii vtrũq; posuerũt, scilicet ʒ. ix. & vini &c. Sed multùm differt, & nõ est parui momenti inter partes æquales, & ʒ. ix. pro eo quod sequitur. Hoc est: Et sunt qui addunt vitrioli partis vnius quartã. Nã si legitur, ana ʒ. ix. necessariò quęlibet drachma erit pars: & sic non adderetur vitrioli, nisi quarta pars vnius drachmæ, quod est tanquã nihil. Si autẽ stat, ana scilicet quantũlibet, vel partes æquales: & (exẽpli gratia) puta intelligis de quolibet simplici, pro parte vna, etiam ʒ. ix. vitrioli quidẽ nõ quarta pars vnius drachmæ, sed quarta pars vnius integri simplicis recipitur. Et sic tũc nouẽ drachmarũ quarta, quæ sunt duæ ʒ. & quarta alterius erit quãtitas vitrioli recipienda in ipsum vnguentũ. Et ita est verũ, & secundum veram authoris literam atq; intentionẽ. Etiam vulgares excu-

siones habent clarè & rectè ana quanto tu vuoi, siue ℥.ix. Nota etiam, quod vbi dicitur in istis vnguentis: vini albi boni quantum sufficit. intellige ad dissoluendum ea, scilicet myrrham & similia, quæ necessariò sunt dissoluenda.

Vnguentum Cæsareos magnum &c. CCCXXXII.
Vnguentum Cæsareos paruum &c. CCCXXXIII.

TENIM hæc duo vnguenta in cunctis ferè exemplaribus, & in vulgari æditione, nō ceraseos (vt per impressiones Latinas legitur) sed Cæsareos intitulantur. Tanquam à Cæsare, quod putamus rectius. Non enim recipiūt cerana, vt ex ipsis denominari credantur. In magno istorū vnguentorum per nonnullas impressiones mendosè legitur, floris æris ℥.ij. Lege rectius ℥.iij. vt est in cæteris libris. Item sciendum, quòd omnes impressiones, ac etiā quædam pauca minus correcta exemplaria in hoc vnguento magno habent duas literarū deprauationes: videlicet vbi legitur: Ammoniacum, & bdellium dissoluantur in aceto &c. Et infrà: Et proiice super ipsum ammoniacum, & bdellium dissoluta in aceto &c. tanquam si consimilia gummi, vt galbanū, opopanacium &c. non essent dissoluenda: quod est falsum, & omninò contra Authoris intentionem. Imò non solùm ammoniacum, bdellium, galbanum, & similia, quæ non possunt conteri, sunt dissoluenda, sed & myrrha, & aloë, & alia plura, quæ aliquo modo conteruntur, & pulverizantur, quandoque præcipit Author vt dissoluantur. Et huiusmodi passim legitur. Vt exempli gratia: In Isopi ceroto descriptione Philagrii, & in vnguento Arabico, & in Emplastro Arabico, & in vnguento mirabili Nicodemi &c. Et in vnguēto arthanitæ magno dicit: Quæ sunt terenda tere. Ex quo necessariò sequitur corollariū, scilicet. Et quæ sunt infundenda seu dissoluenda, infunde, & dissolue, vt ibi inferius clarius patet, cùm dicit: Et proiice super colaturam Serapini aur. v. myrrhæ aur. ij. ita quòd resoluātur prius in aceto vini &c. Ergò præter ammoniacum & bdellium, dissoluenda sunt & galbanum, & opopanacium, & myrrha, & similia. Vera etenim litera, vt in multis vetustissimis exemplaribus legitur, sic se habet: Ammoniacum, bdellium, & similia dissoluātur in aceto &c. Et infrà: Et proiice super ipsum, ammoniacum, & cætera dissoluta in aceto. Et in vno sic inuenimus: Et proiice super ipsum ammoniacum, & omne quod dissolutū est in

aceto. Vnde in hoc vnguento dissoluenda sunt, ammoniacum, bdelliũ, sarcocolla, myrrha, galbanũ, aloë, & opopanacũ. Similiterq; in consimilibus est faciendũ. Aduertẽdũ etiã ꝙ in vtraq; istarũ descriptionũ, per vulgares impressiones, sunt plures mendæ. Itẽ sciendum ꝙ hæc vnguenta à nõnullis, vnguenta apostolorum, & vnguẽta gratia Dei vocantur. *Vnguenta Apostolorũ.* *Vnguenta gratia Dei.*

Vnguentum Arthanitæ magnum &c. CCCXXXIIII.

PRAESENS magnum, & sequens paruũ vnguenta de arthanita, scilicet de pane porcino, scribũtur etiam ab ipso authore in capitulo de arthanita. Sed ipsę descriptiones differũt in quibusdam paucis inter se, vt mox patebit. Igitur præsens vnguentum magnum descriptũ in antidotario, vniuersaliter per omnes codices tã impressos quàm manu scriptos, habet myrrhæ aur. ij. Descriptio autem capituli etiam vniuersaliter per omnes & singulos eosdem libros, habet myrrhæ aur. iij. At si vel hìc imminut⁹, vel illhic sit auctus vnus aureus, minimè coniectare valuimus. Item in vltimo, ana, per omnes præfatos libros, in ista antidotarii descriptione, non legitur cinnamomũ, quod quidẽ in cunctis eisdẽ libris in descriptione capituli habetur. Sed animaduertendum ꝙ per impressiones, ipsa capituli descriptio in vno est vitiata: videlicet vbi legitur euphorbii ℥. j. rectius legendũ est, ℥. s. Vt est in exemplaribus antiquis, in ipso capitulo, & in cunctis libris in descriptione antidotarii. Non obstante quòd illæ paruæ impressiones etiã mendosè habeant in ista antidotarii descriptione, euphorbii ʒ. s. in quibus, impressorum incuria, posita est ʒ. pro ℥. Non parua differentia est inter ℥. j. & ʒ. s. quamuis vtrunque non rectè. Lege igitur ℥. s. Aduerte etiam quòd quædã de vltimis impressionibus, similiter mendosè habent pulpæ coloquintidæ ℥. iiij. Verius lege ℥. iij. vt est in cęteris libris Vulgares quoq; impressiones in vtraq; vnguenti arthanithæ descriptione, multa menda habent. Item, Luminare Maius, Lumẽ Apothecariorũ, ac Thesaurus aromatariorum, nõ rectè habent. Eellis vaccini aur. vj. Lege, aur. v. vt est in cęteris libris tam impressis quàm manu scriptis. Hæc igitur in hoc magno vnguento annotanda reperimus.

De Arthanita.

SCribẽs itaq; Author noster in suo de simplicibus, cap. de arthanita, declarat esse cyclamẽ. Et dicit, ꝙ ex eo reperiũt

mag

magnũ,& paruũ: ex quo conuenit cum Dioſcoride & cæteris qui cyclaminis duo genera ponunt. Plinius autẽ tertium genus addidit, quod & ſe vidiſſe fatetur. Apud nos quidẽ radix maioris cyclaminis tantùm habetur in frequenti vſu. Minoris autem radix, teſte Dioſcoride atque Galeno, nullius iuuamenti eſt. Non obſtante ꝙ in quibuſdam de nouis impreſſionibus, ad capitulum Authoris noſtri ſit additum à librariis: vtrunq; bonum eſt. & cõpetit vſui medicinæ. Quod ſanè non legitur in aliis impreſsionibus, neque in aliquo exemplari inuenimus. Et licet minoris ſemen (vt præfati Dioſcorides & Galenus tradũt) valeat ad lienem &c. per quod verificari poſsit prædicta librariorũ additio videlicet ꝙ vtrũq; bonum ſit, & competat vſui medicinæ, tamen ibi non intelligitur ſecundum diuerſas partes: quia Author noſter de radice tantùm pertractat, & intelligit. Et ideò illa additio eſt mala. Cyclamen verò, ferè apud omnes vulgaris notitiæ eſt, & vſitatiori vocabulo, Panis porcinus dicitur, quoniã plurima ſunt ei⁹ ſynonyma: vt Arthanita, ſiue Hartanitha: Cyclamen, & cyclaminum neutri generis, & cyclaminus fœminini generis: Bochormarien, vel Buchormarien, ſiue Bothormarien, vel Buthormarien, vel Bothomarien, vel Buthomarien, & ſimilia plura. Item panis alcurit, panis fauni, panis porcinus, Caſſamum, vel caſſanum, ſiue quaſſamus, rapum terræ, malum terræ, tuber terræ, vmbilicus terræ, & alia plura nomina & cognomina, quæ apud Dioſcoridem, Pandectariũ, & cæteros Authores leguntur. Qui Pandectarius, ſub nomine arthanitæ, etiam & peucedanũ intelligit: vt in ſuo 355. cap. quod eſt de peucedano, legitur. Sed nota ꝙ quandocũq; legitur abſolute arthanita, ſiue cyclamen &c. ſemper de radice maioris intelligitur. Prætereà ne quiſpiam in aliquibus ſupradictorum ſynonymorum (Rhaſim Serapionem, Auicennam, Pandectarium, & nonnullos alios ex recentioribus legens) confundatur, aduertatq; hæc nomina barbara, ſcilicet bochormariem, & ſimilia, ſiue à malis interpretib⁹, ſiue à minùs peritis librariis factum ſit, ſunt ita confuſa & intricata, ꝙ ſummopere cõfundunt legentis mẽtem. Ita & taliter ꝙ in ipſis lectionibus tot ſunt pedicæ, quot ſunt verba. Quaſi impoſsibile nobis videtur ab ipſis nõ illaqueari, & irretiri. Conabimur tamen pro poſſe, ſi nõ in totum, ſaltem ex parte, aliqua enodare. Nam ſæpe mali interpretes aut addendo, aut minuendo, aut permutando, aut (vt paucis cõcludamus) peruersè interpretando, multa confundunt. Et præcipuè in

Panis porcinus.

Arthanitha abſolutè.

Cyclamen abſolutè.

æqui

æquiuocis peccant. Igitur si legis apud Serapionem. cap. de cyclamine: Buchormarien, id est cyclamẽ. Et in secũdo can. Auicennæ, capitulo de arthanitha, illud idem scilicet. Et est buchormarien. Et cap. Facailesus ipse Auicẽna dicit. Facailesus quid est? dicitur ꝙ est species buchormarien, & est gen⁹ arthanitæ. Et apud Pandectarium: Buchormarien, id est Buthomarien, Et in additionibus nouis Buchormarien, id est malum terræ: nónne clarè & apertè intelligis buchormariẽ esse cyclaminum? Itẽ si legis apud eundem Pandectarium: Bothormariæ id est panis porcinus. Itẽ bothomarien, quid est: lege buthomarien. Quasi dicat, quòd idem est, siue per o, siue per u, legatur. Et capitulo 114. Buthomarien, vel alcharincha, vel arthanita Arabicè: Latine verò panis porcinus. Et in litera A, Arthanita, id est buthormarien: nónne indubiè percipis buthormarien, siue bothormarien siue buthomariẽ &c. illud idẽ, scilicet panẽ porcinũ, scilicet cyclaminũ significare? Prætereà si legis in tertio can. Auicennæ, fen. 16. tractatu quarto cap. 4. in vno clystere, simul & immediatè: buchormarien, & arthanita. Et capitulo de cholica, in nono Rhasis ad Almansorẽ, etiam in vno clystere immediatè: buchormarien, arthanithæ: amborum ana &c. Et in synonymis libri Serapionis. Arthanita, id est cyclamẽ: tamẽ nõ est buchormarien. Et apud Simonẽ Ianuensem in litera Arthanita: Buchormarien, quod est dictũ fumigiũ: nónne planè cognoscis buchormarien, siue bochormariẽ nõ esse arthanitã? Similiter legẽs in eodẽ Rhasis libro, cap. de apoplexia, in vno alio clystere: mediatè tamẽ, sic: Bothormariẽ, cẽtaureę minoris arthanithæ &c. Sine dubio vides bothormariẽ esse aliud ab arthanitha. Quid ergo dicendũ ad hæc? Quoniã siue per c, siue per t, scribantur, sunt, & non sunt, secundũ dicta. Amplius lege apud Auicennam in secundo canone, cap. de Arbore Mariæ dicentẽ: Arbor Marię quid est? est Buchormarien. Quod cap. est de rosmarino, vt patet conferendo cũ capitulis aliorum Authorum. Et quamuis in ipso capitulo Auicennæ legatur: Et iam dictum est de ea, non reperitur tamen aliter, sub quouis vocabulo, capitulũ de rosmarino, in toto illo secundo canone. Vnde nescitur vbi dixerit de ea. Cõsimiliter passim apud ipsum Auicennam legitur: iam diximus. Iã dictũ est: Dicetur: & huiusmodi simile, quæ nusquã posteà reperiuntur. Bellunensis autem, pro arbore Mariæ, rescripsit, Segiar mariẽ. Hinc lege apud Serapionẽ, cap. 327. Xaieralmarien, id est arbor Mariæ: vel rosmarinus. Et secund

Arbor Maria.

cund

cundum Pandectarium, cap. 386. Laieralmarien, est arbor Mariæ: Græcè libanotida: Latinè rosmarinus. Ex quibus patet ꝙ buchormarien (quod est arbor Mariæ) est rosmarinus quoniam arbor Mariæ apud Serapionem, est rosmarinus. Quod cõfirmat Pandectarius ponens falsitatẽ in Auicennã, in litera A, dicens: Arbor Mariæ secundũ Auicennã, est buthomarien: sed falsò: quoniã buthomariæ, est herba, non arbor: sicut patet in litera buthomarien. Sed arbor Mariæ est rosmarinus, pro qua lege laieralmarien. Hæc Pandectarius. Et in synonymis libri Serapionis, Buchormarien, id est incensum. Vltrà, Lege in Bellunẽsis interpretationib⁹: Segiarmarien, seu arbor Mariæ, vel planta Mariæ, sicut scribit Ebẽbitar, est herba quæ dicitur alachuen, quæ est matricaria: & apud Italicos vulgares nominat᷑ herba sanctæ Mariȩ. Et Segiarmarien, dicitur etiã de arbore, cuius folia similantur foliis arboris cytoniorum, & ex ea colliguntur grana algul in Aegypto. Et in Græcia colligitur storax siccã, gũmosa, aromatica, & odorifera, quæ ab Auicenna secundo can. dicitur Astarach, & apud vulgares Arabes bachurmarien. Host est, Suffumigium Mariæ. Hæc Bellunensis. Franciscus de Pedemontiũ autem, cap. de dolore intestinorum, in vno collyrio, scripsit sic: Bürchormarien, & est radix pyrethri, vel mali terræ. De qua re, à Luminari Maiori arguitur. Et certè à propinquitate vocabuli deceptus errauit. Quia vt legitur in prȩfatis synonymis Serapionis, Bochormasen est radix pyrethri, & nõ burchor, siue buchormarien. Ex quibus ergo prȩdictis Bellunẽsis verbis nõ te latet cognoscere buchormariẽ & similia non esse arthanitã, neq; rosmarinũ. igitur hoc magnũ Chaos quis euadet? Nã supradicta collegimus, quia nõ placuit nobis distinctio, quam facit Luminare Maius, scilicet ꝙ per c, buchormarien scriptũ, sit rosmarinus: & per t, buthormarien, sit cyclamen. Et vel ipse bonus vir falsò inducit authoritatem capituli Serapionis de cyclamine, vel codex Serapionis apud ipsum erat in illo loco mendosus. Nõ enim in dicto cap. Serapionis de cyclamine legitur buthormariẽ, vt Luminare testatur, sed buchormariẽ. Quod etiam probatur sic esse per Simonẽ Ianuensem, qui in fine literæ buchormariẽ, ait: Apud Serapionẽ verò buchormariẽ est cyclamen. Cæterùm, vt præfati Simon Ianuensis & Pãdectari⁹ èxponũt, buchor, siue bochor, vaporem etiã & fumigiũ significat. Aiũt enim Buchor Arabicè vapor, fumigiũ Buchormarien, est dictum vapor vel fumigiũ Mariæ. Itẽ Pandectarius:

Herba sancta maria.

Buch

Buchur sudel, id est fumigatio nigra. Etiã per bothor, interpretatur pustula, seu tumor in carne &c. Vnde pro conclusione, omnibus bene pensitatis, meliùs est coniectandũ. Hoc est, quòd bochormarien, buchormarien buthormarien &c. idem significant, & sunt nomina communia, seu æquiuoca ad cyclamen, rosmarinum, matricariã, storacem, vaporem, seu suffumigiũ, & ad alia plura. Et sic in præfatis locis, Rhasis & Auicennæ, in quibus legitur buchormarien, vel simile, & arthanita, nõ est falsitas neq; error: sed pro ipso barbaro vocabulo, intelligi debet vel rosmarinũ, siue rosmarinus, vel matricaria, vel storax, scilicet illud ex eis q̃d ad ipsum pharmacũ, seu clysterium conuenientius iudicatur. Quapropter animaduertãt aromatarii, & nouitii medici, in huiusmodi vocabulis, cùm inuenerint, vt nõ differẽter semper ponãt arthanithã, neq; rosmarinum &c. Sed priùs diligenter examinent cõpositionem, & illud posteà substituãt quod magis cõpetierit. Demũ non ignorandũ, ꝙ in secundo can. Auicennę sunt duo capitula de arthanitha, vnum videlicet, quòd propriè inscribitur de arthanita: alterũ vrrò Facailesus titulat̃. Capitulum autẽ de arbore Mariæ (vt diximus) est de rosmarino. Sed non intelligitur de isto vulgari, quẽ rosmarinum coronariũ Dioscorides nominat. Nã sunt apud Dioscoridẽ & similiter apud Serapionẽ quinque rosmarini genera. De tribus prioribus est istud capitulum Auicenne. Quæ tria, cũ quarto etiam quod Theophrasto inscribitur, à raris cognoscuntur. Quintum verò genus, quod coronarium cognominatur, est istud vulgare. Item sciendũ quòd ipse Auicenna capitulo de Arthanita commiscuit capitulum Dioscoridis de Struthio, scilicet de radicula, quæ & lanaria herba, & herba fullonum dicitur. Et hoc (vt putamus) à falso codice Dioscoridis, quem habebat. Quoniam in Dioscoride primũ est capitulum de radicula, quod immediatè sequitur capitulum de cyclamino. Arabici autem interpretes, seu scriptores, de duobus fecerunt vnicum capitulum, quod inscripserunt. De cyclamino, scilicet Arabice, de arthanitha. Vnde fuit ꝙ ipse Auicenna intellexit herbam lanariam esse arthanitæ speciẽ. De qua herba lanaria, in oleo de Euphorbio loquemur. Quære ibi.

De Cucumere asinino.

CVcumer asinin⁹, & cucumis syluestris, idẽ est. A Dioscoride etiam elaterium dicitur: quanquam & elaterium quoq; peculiariter nominet medicamentum factũ è succo

fruct

fructuum ipsius cucumeris syluestris, de quo & distinctum capitulũ posuit. Planta ipsa, cucumer asininus dicta, notissima est, & tam ipsa, quàm fructus eius ita nominatur. Macris atq; incultis spontè nascitur locis &c. Secundum Diosc. & alios plures, seorsum tam de fructu quàm de radice, quàm etiam ex foliis colligitur succus, pro variis medicaminibus asseruãdus. Author enim noster in proprio cap. ex foliis nõ scribit assumendum esse succum: de fructu & radice tantùm pertractat. Vnde apud ipsum quocunq; non specificatè ponitur, semper de fructu intelligitur: qui si non haberi contigerit, ex radice cõpensari oportet. Etiam secundum Diosc. à bimatu ipsius expressionis vsq; ad decennium vires habet. Plinius autem libro 20. ex Theophrasto dicit, vsq; ad ducentos annos asseruari, & quòd non sit medicamentũ quod eo diutius duret. A trimatu incipit, & vsq; ad quinquagesimum annum lucernas extinguit, si eis approximetur: quodque ex eo vetustius est, illud est melius &c. Vnde ante biennium huiusmodi succus nõ est administrandus. Imò tutius erit, si secundum Plinium, transacto triennio administretur. Sed hoc intelligitur de illo qui per os sumitur. In vnguẽtis autem, vt hic & in cõsimilibus, de recẽti Author intelligit. Quod probatur cùm dicit: Et submerge in succis &c. in succo enim cõdensato nõ possunt res illæ submergi. Nec põt intelligi de solo arthanitæ succo, cùm dicit in succis: & nullus alius, pręter istos duos, in hoc vnguentũ succus ingreditur: ergo recẽs est intelligendus. Qualis autem sit huiusmodi succũ extrahendi modus, & ab Authore nostro, & à Dioscoride in propriis capitulis, necnon & ab Bulchasi, & aliis pluribus, satis clarè describitur. Nec omittatur quin scribatur in cuiuslibet vase annus suæ collectionis, vt ipsi non obliuiscantur, & etiã posteri sciant tempus quo fuit extractus & asseruatus ipse succus, & agnoscant si est administrandus, vel non.

Cucumeris asinini succus absolutè.

De Felle.

FEl etenim est pars animalis nota. Et ex omnibus animantibus (ex quibus haberi potest) accipiẽdum est, atq; asseruandum à bono aromatario: quoniã nõ semper quodlibet animal ad votum reperitur. Author enim noster speciatim posuit hic de vaccino, sed cuius cognomine intelligitur & taurinum, quod est melius tamen potest poni alterũ pro altero. Modus autem conseruandi fel, duplex ponitur à Dioscor. secundo libro, videlicet aliter pro medicamentis oculorum, & aliter pro aliis medicamentis. Lege ibi

Fellis conseruãdi modus.

Vnguen

Vnguentum Arthanitæ paruum &c. CCCXXXV.

SVPRA nempe diximus quòd hoc vnguentũ ſcribitur etiam ab Authore in cap. de Arthanita: ſed differunt in quibuſdã paucis ipſorum deſcriptiones. Animaduertendum autẽ ꝙ per impreſsiones, in præſenti deſcriptione, ſunt plures mendæ. Vnde per cunctas impreſsiones vbi legitur: Iſopi humidæ ʒ.v. lege verius ℥.xv. Item vbi legitur: Ammoniaci, bdellij, ana ʒ.j.s. Lege rectius: ana ℥.j.s. Quia ſic eſt in cunctis exemplaribus antiquis, & ſimiliter in deſcriptione capituli. Item plurimæ excuſiones ſunt, in quibus mendosè legitur: ſpicæ ʒ.iiij. lege ʒ.iij. Item in nonnullis aliis etiã minus rectè legitur: ſucci extremitatũ tamaricis ʒ.ij. lege ℥.ij. vt in cęteris libris tam excuſis quã manu ſcriptis probatur eſſe ſecundum veritatem. Vulgares autem impreſsiones in huiuſmodi vnguentis etiam ſunt multùm deprauatæ.

De Filice.

DVplex eſt filix, ſcilicet maſcula & fœmina. Serapio autem in albam & nigram diuidit. Et maſculam dicit eſſe nigram, fœminã verò albam. Filix igitur fœmina, ſcilicet alba, notior eſt maſcula: quoniã vbiq; paſsim reperitur, & ita campos replet, quòd vix poteſt quis tranſire per ipſos. Maſcula autem filix, quæ & nigra dicitur, non ita in campeſtribus inuenitur, neque tam copiosè prouenit. Naſcitur enim in petroſis atque vmbroſis locis. Vulgò quidem à nonnullis os mundi, ſiue os munda vocatur. Neutra florem aut ſemen fert. Irridendi ſunt enim nonnulli ſuperſtitioſi, qui in nocte diui Ioannis Baptiſtæ pergunt ad colligẽdum Filicis ſemen. Qui licet fruſtrà pergant, tamen cum hoc grauiter peccant, & ipſi, & qui ipſis credunt, participantes cum ſuis ſuperſtitionibus. Sed hæc tranſeant: quoniam non eſt hic locus de conſcientiæ caſibus pertractare. Filicum igitur radices tantùm in vſu medico recipiuntur, ſecundum Authores. Non obſtante quòd aſparagi, ſiue cauliculi nouiter è terra prodeuntes elixi mandantur ad aluum emolliendam, vt Dioſcorides ſcribit. Quando autem ſimpliciter filix legitur, vt in præſenti vnguento, ſemper de maſcula, ſcilicet nigra eſt intelligendum, quam Dioſcorides & cæteri authores, alteri, ſcilicet fœminæ præponunt. Et probatur quòd hic magis conuenit maſcula quàm fœmina: quoniam principalis intentio huius vnguenti eſt curare ſpleneticos, vt in exordio

Os *mundi.*

ipsius descriptionis apparet. Dioscorides de mascula loquēs (scilicet de illa quæ os munda dicitur) asserit lienosis maximè prodesse. In capitulo verò de filici fœmina, nihil de liene meminit. Ergo mascula competit huic vnguento, & non fœmina. Attamen secundum veritatē possumus altera pro altera vti. Quia Galenus dicit vtranq; eandem habere vim. Et Serapio authoritate ipsius Galeni illud idem testatur, in fine capituli de filice, quod incipit sarax. Sic enim Arabice nuncupatur De alba loquens. Virtus eius (inquit) est sicut virtus sarax supradictæ, nec plus, nec minus. Sed nota quod licet filicula, quod est polypodium, intelligatur sub filicis nomine: tamen cùm legitur filix absolutè, non intelligitur polypodium, vt quidam falsò declarauerunt, sed ipsa filix, Pteris Græcè dicta, quæ & mascula est. Vel alia, quæ a Græcis Ptelypteris dicitur, quæ filix fœmina est, debet intelligi.

Filix absolutè.

De Cauenizich, seu Cauenzigh &c.

Est in præsenti descriptione vnum simplex. Videlicet in primo ana ita barbarizatum ꝙ nos oportet potius diuinare, quàm interpretari quid sit. Tam ex impressis, quàm ex manu scriptis, quasi singuli singula, videlicet quasi quilibet liber habet diuersam ab aliis suam barbaram dictionem. Vnde sunt, qui cauenizich, & sunt qui cauenzigh, & qui kamenelis, & qui thetineatis, & qui cameatis, quanuis semibarbarè, & qui aliter & aliter habent. Vsq; ad triginta septē variationes, per varios legimus codices. Ex quib⁹ barbarismis, nulla dictio est quæ possit auribus nostris aliquid intelligibile, Græcè, vel Latinè significare, nisi cameattis: quæ dictio in duobus tantùm exemplaribus vetustissimis, & in Nicolao Præposito, per nos reperta est. Ex quo coniectamus verā esse aliquorū iuniorū interpretationē, q videlicet interpretati sunt esse chamæacten. Et certè pluribus doctis viris non displicet talis interpretatio. Ex eo maximè quod in dictis exemplaribus legitur. Putamus enim ipsas barbaras dictiones, cūctas esse librariorū deprauationes ex chamæacte processas. Vnde si ita est, vera litera chamæactes, siue (vt mauis) chamæactis stare debet. Et significat paruam sambucū, quā Latini ebulū nominant, & vulgò Romæ nebio dicitur. Nam acte sambucus est. Vtraq; enim notissima est. Sed animaduertendum ꝙ Author addens ad hoc vnguentū radicis ebuli succum, minorauit pondus aliorum duorū simpliciū, quæ in eius ana comprehenduntur. Vnde in descriptione capituli de Arthanita, dictorū duorū simpliciū, ana ℔. j. recipiuntur:

Ebulus.
Acte.

nit: hîc autem ex tribus, ana ℥.ix. posuit. Et addidit insuper radices capparorum, & spicam, quæ non sunt in dicta capituli de arthanita descriptione.

Vnguentum de Lino &c. CCCXXXVI.

Oc præsens vnguentum intitulatur de lino, ob id quia recipit rasurã panni linei antiqui.

De Lino.

LInum equidem herba est. Et sicut est notissima, ita & vtilissima. Vnde nõ solùm pannos, siue telas lineas habemus, sed ex ipsa ac ex suo semine multas suscipimus medicinas. Quod quidẽ semen, cum fœnugræci semine, eandem vim obtinuit, vt Dioscorides memoriæ tradidit. Ex quo altero pro altero possumus vti.

Vnguentum Alariel &c. CCCXXXVII.

N præsenti descriptione, præter vnum barbarizatum vocabulũ (de quo mox dicetur) est ferè per omnes impressiones vnum notabile mendum. Videlicet vbi legitur: Axungiæ porcinæ ʒ.x. vel v. rectius legendũ est ʒ.xlv. scilicet quadragintaquinque: vt in cunctis exemplaribus, & in vna de nouis impressionibus legitur, & Luminare Maius habet. Error enim huiusmodi (vt cõiectauimus) sicut & alij plures, ex imperitis librarijs traxit originem, qui separauerunt ab inuicem x, l, & v. vnde illud l, posteri intellexerunt pro disiunctiua, scilicet vel. Quoniam plurimi ex pristinis scriptoribus vtebãtur l, absolutè, aut sic ł. pro disiunctiua, scilicet intelligentes pro vel, vt passim in libris manu scriptis legitur. Et ex hoc postea impressores intelligentes dictum l, pro vel, impresserunt distinctè per literas, tanquàm clarius ʒ.x. vel v. Sed re vera quadragintaquinque drachmæ sunt. Etiam media libra, non esset multùm. Decem autem drachmæ nõ sufficiunt, & à fortiori minus possunt quinque sufficere. Præterea sciendum, quòd hoc vnguẽtum potius est cauterismus, quàm vnguentum, tamen sub nomine vnguenti habetur.

De Alariel, siue Altaranhel &c.

EST (vt diximus) in præsenti descriptione vnum simplex, ex quo ipsum vnguẽtum accepit denominationem, sed ita barbarè ac variè positum, quòd vix audemus de ipso loqui. Et quemadmodum suprà diximus de cauenizich: ita & de isto dicẽdum, scilicet quòd oportet nos diuinare quid sit.

Etenim vigintinouem variationes descriptionum pro huiusmodi simplici, reperimus per varios codices tam impressos, quàm calamo exaratos. Vnde sunt qui alariel, & sunt qui alkariel, & qui tharariel, & qui alcharel, & qui taranhel, & qui altaranhel, & qui aliter & aliter habẽt. Luminare Maius, & nonnulli ex iunioribus, declarant significare cantharides. At ob id, quia in exordio huius vnguenti legitur quòd est efficiens operationem cauterizationis, & facit vesicationes &c. nobis non displicet ipsorum declaratio. Tamen quia & aliæ res sunt quę faciunt consimiles operationes, nõ possumus certitudinaliter affirmare, an sit hoc, an aliud. Manardus etiam dubitauit quidnam esset. Vnde scripsit: Pro taranhel, intellige vel cantharides, vel campas, vel pityocampas, vel buprestes. Sit autem quid sibi velit, vnum est, scilicet quòd cantharides conueniunt, & non agitur expressè cõtra authoris intentionem. Ex quo quidem potest hoc vnguentũ dici, vnguentũ de cantharidibus. Sed aduerte quòd ipsæ cantharides, sint recenter collectæ atque correctæ, & terantur cum axungia, & dimittantur marcescere &c. vt in litera habetur. Tamen vbi non possunt haberi recentes, fiat vnguentum cum non recentibus: sed dimittẽdæ sunt per plures dies cum axungia, antequam bulliant. Cantharides ipsæ autem, notæ sunt apud aromatarios, & non solùm in segetibus, sed etiam & in oliuetis & alibi inueniuntur. Aceto meliùs quàm oleo præparantur. Et propriè vt Dioscorides docet, scilicet quòd ponantur viuæ in vno vase, puta in olla, & cooperiatur atque ligetur os eius cum linteolo mundo & raro, & ponatur vas inuersum vt os eius sit super os alterius vasis in quo sit acetũ acerrimũ. Bulliátq; acetum, vt sic vapore ipsius necentur cantharides. Post verò ipsarum enecationem, continuò cum axungia pistentur, pro huiusmodi vnguenti confectione, vel siccentur, & aliis reseruentur vsibus.

Cãtharides pro vnguento quales.

Vnguentum R*osatum &c.* CCCXXXVIII.

Vnguentum V*iolatum &c.* CCCXXXIX.

Vnguentum de P*apauere &c.* CCCXL.

IOLATVM, & de papauere vnguenta hæc, licet non parentur (quoniam vsus ipsorum, ob quã causam nescimus, cessauit) tamen possunt parari, & in necessitatibus administrari, sicut & rosatum &c. Et similiter ad violatum, potest

test addi opium. Ad vnguentum autem de papauere, non est necesse: quoniam satis in se, ipsa papauerum capita habẽt opium. Veruntamen cum recentibus capitibus debet fieri. Sciendum autem quòd in descriptione vnguenti rosacei per omnes impressiones: ac etiam in Luminari Maiori, & in Nicolao Præposito, est vna menda valde notabilis, scilicet vbi legitur: Olei amygdalini partes vj. Lege verius, vt est in omnibus exẽplaribus antiquis: Olei amygdalini, partis sexta, Non enim recipit sex partes olei amygdalini, sed sextam partem vnius partis, scilicet sextam partem quantitatis axungiæ: & medietatem ipsius quantitatis axungiæ, ex succo rosarum. Opium autem ponendum est, si medicus præcipit, aliter non. Nec quantitas eius sit ad libitum aromatarij, sed ad libitum seu arbitriũ præcipientis medici. Ex quo igitur aromatarius seorsum debet seruare apud se vnguentum rosatum opiatum, à non opiato.

Vnguentum Basilicon maius &c. CCCXLI.
Vnguentum Basilicon minus &c. CCCXLII.

ISTORVM vnguentorum titulus, non à basilico, id est ozimo (quod nõ recipitur in ipsis) basilicon dicitur: sed regalæ interpretatur. In nonnullis exemplaribus autem nõ basilicon, sed basilionense legitur. Sciendum prætereà quòd per omnes impressiones, in prima istarũ descriptionum, non sine menda legitur; Glutinis, olibani. Etenim in exemplaribus antiquis, non olibani: sed olimbath, siue (vt in aliis) alimbath est scriptũ. Et adhæret glutini, quia est vnum tantùm simplex. Nicolaus Præpositus autem vtrunque posuit, & duo simplicia constituit scribens sic; glutinis alumbath, & olibani. Quod quidem olibanum in nullo prætatorum exemplarium legitur, ex quo superfluum esse existimamus. Luminare Maius quidem declarauit esse legendum: glutinis olibani, & intelligendum pro vna solare, id est pro thure, quod omnino non placet. Quia non solùm in dictis exemplaribus non legitur olibanum. sed neque filius Serapionis, neque Auicenna, neque Hali Abbas, in huiusmodi suis compositionibus vnguentorum habent olibanum. Imò Auicenna clarè posuit, glutinis alimbath. Quam ob rem expressè patet librariorum error, qui pro alimbath, siue olimbath, posuerunt olibani. Item in cunctis libris tam im-

pressis, quàm manu exaratis, nullóque discrepante, inuenimus in fine præsentis maioris descriptionis quod sequitur: videlicet, In alio ceræ ℥.ij. picis ℥.iij. & aliorum, ana ℥.j.s. Si autem sit ipsius Authoris positio, vel scriptorũ additio, haud scimus. Tamen nobis videtur incongrua circũlocutio. Habet etiam & Bartholomæus de Montagnana vnguẽtum basiliconis in suo antidotario. Sed malè per basilicon posuit basiliconis. Paulus Aegineta quidem in septimo habet, emplastrum basilicon tetrapharmacum, id est de quatuor medicinis: & non scribit oleum. Sic enim legitur: Ceræ, resinæ colophoniæ, picis, seui taurini, pares portiones. Filius Serapionis autem in suo vnguento basilicon maiori, dicit quòd nominatur tetrapharmacũ, id est medicamen ex quatuor medicinis. Sed si apud ipsum numeretur oleum, sunt quinque, & non quatuor medicinæ. Ait enim: Recipe ceræ, & resinæ, & picis, & sepi vaccini, & olei quantum necesse est. Et quidam ponunt loco sepi vaccini, butyrum vaccinum. Hæc filius Serapionis. Vnde coniectandum quòd Paulus in suo tetrapharmaco, subticuit oleum tanquam necessarium: & sic præter oleum intelligendæ sunt quatuor medicinæ: sicut etiam exempli gratia dicitur hiera ex octo rebus, scilicet quòd præter mel sunt octo res &c. Igitur in descriptione Pauli, intelligendum est & oleum.

De Glutine alimbath, siue olimbath &c.

Terebinthinæ consideratio.

GLuten alimbath, siue alimbac, siue alumbath, seu olimbath, seu albotim, vel albothin: vt ferè omnes iuniores declarant, idem significat quod terebinthina, scilicet resina ex terebintho, de qua suprà dictum est. Auicenna autem in cap. de terebinthina, nihil dicit: sed mittit lectorem ad cap. de grano viridi, verũtamen Bellunensis in dicto capitulo de terebinthina, pro terebinthina, rescripsit alchalambat, vel albothin. Item Auicenna in capitulo de glutine (quod Bellunensis inscripsit alch.) dicit: Gluten quid est: iam loquuti fuimus de glutine alimbat, & resina pini, & reliquis in loco suo. Veruntamen ibidem sequens declarat naturam & operationes atque proprietates ipsius glutinis alimbat. In capitulo autem de grano viridi, huius vocabuli, scilicet alimbath nihil meminit interpres. Item dictus Bellunensis in suis interpretationibus, in litera Aliembut, dicit quòd aliembut est nomen commune ad arborem, ex qua fit pix, & ad plantam in qua producitur carnub &c. vndẹ suspicamur alimbat, & aliembut non multùm differre ab inuicem, sicut pinus à picea

ca &c. Nam affinitas vocabulorum, multoties etiam & rei propinquitatem ostendit. Sit autem quid sibi velit, ponendo terebinthinam, credimus quòd non malè agitur. Quandoque etiam inuenitur (& specialiter apud filiũ Serapionis) helcalimbat: & idem est, quod alchalimbat, id est glutē alimbat. Halc enim siue helc Arabicè, glutē interpretatur Latinè.

Cerotum de Sandalis &c. CCCXLIII.

QVARE dicatur de Sandalis hoc cerotũ, nulli dubium est. Quasi idem sub nomine Dimadh de sandalis ponitur à filio Serap. in septimo. Rhasis autem in antidotario diuisionum, habet emplastrum de sandalis, quod differt ab hoc ceroto in pluribus. Aduerte quòd in præsenti descriptione apud Nicolaum Præpositum mendosè legitur: Sandali albi & citrini, ana ℥.vj. Lege rectius ʒ.vj.

Cerotum Galeni ultimum in frigidatione &c. CCCXLIIII.

PONITVR cerotum istud (sed nõ ex Galeno) à filio Serap. in septimo, cuius titulus est: Cerotum infrigidatiuum &c. Sciendum etiam quòd vbi Author dicit: Et sit radix olei, oleum omphacinum: non intelligitur pro radice illa, fæx olei omphacini, vt aliqui falsò declarant. Sed dicit vt radix, scilicet fundamentum, siue basis istius olei rosati, sit oleum omphacinum. Hoc est, fiat oleum rosatum pro conficiendis huiusmodi vnguentis, cum oleo omphacino, id est cum oleo de oliuis immaturis: & non cum communi oleo, quod generaliter fit ex oliuis maturis. Et hæc notauimus quidem, quia aliqui super huiusmodi nobiscum contentiosè egerunt. Imò & rosæ ipsæ, etiam secundum prudentiorum iudicium, cum quibus faciendum est ipsum oleum rosatum, debent esse incompletæ: quoniam dicit Author capitulo de rosis, apertè & clarè, quòd est maioris infrigidationis. Ait enim: Oleum quoque factum ex rosis nondum completis, est maioris infrigidationis & stipticitatis. Cuius melius fundamẽtum est oleum sumptum ex oliuis nondum perfectis. Hæc ille. Illud idem dicit infrà, scilicet in descriptione olei rosati. Vbi oleum omphacinum, vocat oleum rude. Lege ibi. Nicolaus Præpositus non rectè habet hic: ceræ albæ ℥.ij. cùm reliqui omnes habeant ℥.j.

Vnguentum de Bdellio &c. CCCXLV.

SVNT in pręsenti descriptione per omnes impressiones plura menda. Primum videlicet, vbi legitur: Euphorbii ʒ. iiij. lege ʒ ij. Secundum, vbi legitur, ceræ ʒ. xxv. lege ʒ. xv. Tertium, vbi legitur, olei sambucini: lege rectius, olei sambacini, siue saubacini. Et vide de hoc oleo in pilulis aggregatiuis maioribus. Christophorus de Honestis quidem (vt putamus) benè dixit in sua pręsentis vnguenti expositione, scilicet olei sambacini, id est olei de iessemino: sed librarius malè impressit sambucini. Nam multùm differt iesminum à sambuco: & per consequens est pessima expositio illa ibi, vbi legitur: Olei sambucini, id est olei de iessemino. Quartum mendum est, vbi sequitur: Aut olei de cheiri ʒ. x. lege emendatius ℥. x. quoniã ita se habent omnia hæc in cunctis exemplaribus: & sic est secundum veritatem.

De Ruta agresti.

Ruta absolutè. RVtæ agrestis, id est syluestris & montanæ, plures sunt species. Sed quãdo absolutè scribitur, semper de prima specie intelligitur. Quamquidem Dioscorides peganon agrion, & hyppericon, atque androsemon, & aliis nominibus appellat. A Latinis autem inguinalis dicitur. Et vulgò *Inguinalis.* perforata vocatur. Quando scribitur harmel, seu armala &c. est alia rutæ agrestis species. Lege de ipsis in pilulis fœtidis. *Aqua Rutæ agrestis.* Pro aqua verò rutæ agrestis, quæ hic legitur, intellige succũ, vt est in sequentium vnguentorum descriptionibus.

Vnguentum ualens similiter &c. CCCXLVI.

CVM dicit Author Vnguẽtum valens similiter. subintellige ad omnia quæ supradictum vnguentum de bdellio. Est enim per aliquas impressiones in pręsenti descriptione vnus error, videlicet vbi legitur in illis: Succi asphodillorum, succi rutæ agrestis ana drach. iiij. lege, ana ℥. iiij. Nicolaus Præpositus (si non est librariorum error) peius habet: quia legitur apud ipsum, pyrethri &c. ana drach. iij. Vbi verius legendum est, ana ʒ. iiij. Hinc succi affodillorum &c. ʒ. iij. vbi rectius (vt diximus) ana ʒ. iiij. legendum est.

De staphide agria.

STaphis agria, quæ & triphyllum à Dioscoride vocatur, à Latinis pedicularia dicitur. Valet enim mirè ad pediculos effugandos atque necandos. Vnde à Serapione granum

capitis

capitis appellatur. In quibusdam locis etiam vulgò brancha leonina nuncupatur. Et alii (quanuis falsò) brancham vrsinam nominant. Vbiq; cognoscitur. Si autem absolutè scribitur, semen intelligitur. *Brancha leonina.* *Staphiagria absolutè.*

De affodillus seu asphodillus, scilicet asphodelus.

RECtius asphodelus, quàm affodillus, vel asphodillus dicitur. Vocatur etiam hastula regia: & albucus, siue albucius. Italis nempe notissimus est. Vnde à nonnullis (vt ab Apulis) vulgò corrupto vocabulo, quasi albucus, siue albucius, auuczus nuncupatur. Et ab aliis porraciũ dicitur, ob id quia folia habet porro similia &c. Platearius enim & nõnulli ex iunioribus ipsum imitantibus, magnoperè errauerũt, tenentes affodillum & centũ capita idem esse: cùm in rei veritate longè differat alterũ ab altero. Nam centum capita, nomen Hispanũ est, & vt probatur per Dioscoridem, Pliniũ, & alios plures, non asphodelo, scilicet affodillo tribuitur: sed eryngio, quod semibarbarè apud Arabes iringum, seu iringus, vel iringi scribitur. Et licet Serapio hoc nomen, scilicet centũ capita, tam sterattico, id est bubonio, quàm iringi, scilicet eryngio adscribat: tamẽ nõ per hoc probatur asterratticũ esse asphodelũ, qui similiter maximè ab asphodelo distat: vt per omnes fide dignos Authores expressè patet &c. etenim res ipsæ apud nos sunt notiores, quàm vt declarari debeant. Quandocunq; autem absolutè asphodelus, siue affodillus legitur, semper de radice, tanquam de meliori ipsius plantæ parte, intelligitur. Vnde hic ex radicibus assumendus est succus, & non è foliis, vt etiam nonnulli falsò opinati sunt. *Hastula regia.* *Centum capita.* *Asphodelus absolutè.*

Vnguentum Philagrij &c. CCCXLVII.

HILAGRII, vel per f, Filagrii, vt est in exẽplaribus antiquis, & non Filagrios legendum est. Ab Authore ipsius sic dicitur. Ponitur simile à filio Serap. in 7. sub titulo Dimadh, quod confert ad spasmum, & mollificationem. Estq; per impressiones in præsenti descriptione vnus error, videlicet quòd vbi legitur, olibani, verius legendum est olei balsami. Ab imperitis librariis factum esse putamus, qui forsan aliquo modo abbreuiatè legentes, olibani intellexerunt. Etenim non solùm antiqua exẽplaria hunc detegunt errorem, sed probatur etiam per descriptionem filii Serap. & per Luminare Maius, & Nicolaũ Præpositũ: qui omnes concorditer habẽt, olei balsami: & non olibani. Sciendum tamẽ quod

dictus Nicolaus habet in sua descriptione, cinnamomum: quod non legitur in nullo filii Mesuæ volumine, supple in præsenti descriptione: neque in descriptione filii Serapionis &c. quapropter putamus non esse admittendum. Loco glutinis alimbat, filius Serapionis habet, helc alimbat. Et loco ligiæ, storacis. quæquidem eadem sunt.

Vnguentum aureum &c. CCCXLVIII.

LEGITVR ferè nempe per omnes impressiones in præsenti descriptione: Resinæ, colophoniæ, ana ℥.j.s. aliàs ℥.ij.s. Sed istud aliàs ℥.ij.s. in nullo penitus exemplarium antiquorum, neque in vulgari æditione, neq; in vna de vltimis impressionibus, neque in Luminari Maiori, & Nicolao Præposito legitur. Cassetur igitur, quoniam confundit lectionem. Habetur enim in antidotario Nicolai aliud vnguentum aureum diuersum ab isto. Præterea sunt nonnulli asserentes super hac descriptione, quòd vbi legitur: Resinæ, colophoniæ: nō sint duæ: sed vna tantùm res, scilicet pix colophonia, quæ aliter dicitur resina colophonia, & vulgò pix Græca nominatur. Et quòd illud ana, ab imperitis librariis sit additum &c. Alii autem contrà dicunt quòd sunt duæ res: & pro resina absolutè, intelligitur resina pini: & pro colophonia, intelligi debet pix supradicta, ex quo illud ana est necessarium. Nos autem visis tot exemplaribus & variis excusionibus, nullum inuenimus librum carentem ana illo. Imò, quod maius est omnes & singuli habent illas dictiones separatas ab inuicem, mediante cōmate, seu virgula. Quam ob rem non vnum, sed duo iudicauimus esse simplicia, scilicet resinam pini, & picem Græcam præfatam. Et vtraque ponenda est. Quandoque etiam ambo sunt vnum, (vt exempli gratia) est in emplastro tetrapharmaco basilico Pauli, cuius suprà iam meminimus. Vnde lectores in huiusmodi & similibus, sint semper animaduertentes.

Pix græca.

Vnguentum de Cerusa &c. CCCXLIX.

AVICENNA in quinto cañ. habet tria vnguēta de Cerusa, & Ioānes Serapionis in septimo duo. Similiter Hali abbas in decimo practicæ duo, sub titulo vnguenti albi. item Arnaldus de Villa noua in suo antidotario habet vnguentū de cerusa, sub eodem vnguēti albi titulo. Etiā est in antidotario Nicolai vnguentū album, quod est vnguentū de cerusa.

Ex

Ex quo sciendum quòd à multis hoc vnguentum de cerusa vocatur vnguentum album. Rhasis quoque in 7. ad Almansorē, capitulo de adustione ignis, & aquæ, & olei: habet vnū vnguentum de cerusa. Omnia tamen differunt aliquo modo ab isto filii Mesuæ. Sciendum etiam quòd vulgaris æditio, Luminare Maius, & Nicolaus Præpositus nō rectè habēt cerusæ & merdasengi, ana ℨ.vj. Lege ℥.vj. vt est in aliis libris, tā antiquis, quàm excusis. Præterea sunt nonnulli qui parant vnguentum de cerusa simplex, quod cōstat ex cerusa, & oleo rosato tantùm, vocantq; ipsum vnguentum album. Et alii addunt alia non hic notata. Sed eiusmodi apud Authorem authenticum non inuenimus. *Vnguentū album.*

De Cerusa.

Cerusa, siue (vt aliis placet) cerussa notissima est, & diuersimodè fit, secundū diuersas gentium nationes. Ex plūbo, scilicet & acerrimo aceto, & quandoq; cum sale: vt Auicenna scribit &c. Quantò cerusa est albior, tantò melior. A pluribus vulgari vocabulo biacca dicitur. Vnde non desunt, qui vocant præsens vnguentum, vnguentum de biacca. Ab Auicenna autem cinis plumbi vocatur cerusa. De eius autē factione, adustione, & ablutione &c. satis clarè plures scribunt Authores. Apud ipsos legito. *Cinis plūbi*

De Merdasengi.

Merdasengi quippe lithargyrū est & de ipso dicetur infrà, scilicet in vnguento tripharmaco.

De Plumbo.

Plumbum etenim est metallum tam notius quòd repræsentari non indiget. Sed qualiter vritur atque lauatur, & à Dioscoride, & ab aliis pluribus non dubiè scribitur.

De Scoria argenti.

Speciatim posuit Author de argentea scoria, ad differentiā aliarū: quoniam ex omni metallo scoria sumitur. Argēti scoria enim, vt Dioscorides & Galenus memoriæ tradiderunt, Græcè helcyma appellatur. Lege de ipsa & cæteris suprà scilicet in triphera muscata. *Argenti scoria.*

De Zimar, siue Ziniar.

IN calce præsentis descriptiōis legitur per omnes excusiones: Et quandoq; apud necessitatē, adde Ziniar ℨ.ij. In exēplaribus antiquis autem partim Ziniar, partim verò Zimar legitur. Et idem putamus esse significatq; æris æruginem. Nonnulli autē faciunt differentiā inter æruginē æris & illud qđ dicit᷑ flos æris. Nos autē passim inueniem⁹ indifferēter

alter

alterum pro altero positũ. Et sub nomine viridis æris, omne eiusmodi potest intelligi. Et rectius vocabulũ putamus Zimar, quã Ziniar esse. Errore nẽpe librariorum suspicamur versam esse, m, in ni, vt pro zimar legat' ziniar Zimar enim

Zimarium. siue zimariũ quasi zyma æreum dicitur. Zyma quidẽ Græcè fermentum significat Latinè. Vnde azymus, azyma, azymũ, id est sine fermento. Et quia scim' quandoq; ex fermẽto lita intrisecus & extrinsecus vasa ærea, & fimo supposita fieri hoc æs viride nominatum: ideò putamus eiusmodi zimariũ dici. quasi dicatur fermẽtũ ęreũ. Tamẽ sit quomodocũq; nihil præstat ad rem: si zimar, aut ziniar dicatur, dummodo ipsa res nõ ignoretur. In libro Seruitoris etiã zimar, nõ ziniar legitur. Apud quem quasi ad literam ex Dioscoride, plures sunt modi faciendi zimar &c. Aduerte etiam quòd differt ziniar, à zimam, de quo diximus in syrupo de Sticados.

Vnguentum Syricinum &c. CCCL.

PRAESENS descriptio poti' est ad superiorẽ additio, quàm vnguenti compositio. Sed quia ipsum vnguentum de cerusa, proptẽr hanc additionem amittit priorem nomenclaturam: ideò ipsa additio per se, & nomẽ, & cõpositionis effectum retinuit. Vnde à syrico ipsum ingrediente, vnguentum syricinum dicitur. Aduertendum tamen quòd aliquæ impressiones, ac etiam nonnulla pauca exẽplaria, non rectè habent in hac descriptione, ipsius syrici ʒ.j.s. Lege emẽdatius ℥.j.s. vt reliqua librorum multitudo habet. Nec enim credendum est, pro tam pauco syrico mutasse Authorẽ priori compositioni titulum. Secundum veritatem autem ℥.j.s. posuit & sic stare debet.

De Syrico.

SYricum, non sericum (vt aliqui putauerunt) & scribendum & pronuntiandum est. Sic enim & rectè est in maiori parte impressionum: sic etiam in cunctis ferè exemplaribus vetustis legitur. Et non est sericum, scilicet arborum

Seta. lana, seu bombicium opus, quæ seta vulgò dicitur, vt plurimi affinitate vocabuli decepti credidêre. Inter quos, etiam & Manardum prudentem virum hallucinatũ legimus. Quiquidem sicut & credidit, ita & scriptum reliquit: necnon & declarauit quòd validius esset ipsum vnguentum, si sericum vteretur. Non enim cõuenit huiusmodi vnguento sericum, sed syricum. Syricum autem qui Galenum, Paulum, Pliniũ,

& alios plures benè perlegunt. quid si non ignorant. Etiã Simon Ianuensis & Pandectarius non multùm elogantur à veritate. Aiunt enim Syricum de plumbo, id est cinis plumbi, vel adustum eius Cinis plumbi autem secundum Auicennã, cerusa est: & posuerunt adustum eius: quasi dicerent, quòd syricum idem est quod cerusa adusta. Item dicunt: Suricõ est fęx plumbi, post exitũ cerusæ, & est cerusa vsta, & est rubea. Suricon enim idem est quod syricõ. Pluries enim Græca interpretantes, verterũt, y, in u. Item additiones in Pandectas, ex Galeno ad Paternianum, sic habent: Syricum fit de cerusa plurimùm siccata &c. Ergo quod est ex cerusa, non potest esse sericũ. Paulus autem lib. 7. quasi idem esse cum sandice scripsit. Inquit enim: Sandix aut syricum, extenuat, & siccat, non tamen calefacit. Si autem syricum non calefacit, clarum est quòd non potest esse sericum. Quoniam Serapio, & Auicenna in de viribus cordis &c. scribunt sericum esse calidum. Plinius autem melior omnibus, declarat nobis apertè quid sit syricum, cap. vj. lib. xxxv. de factitiis colorib⁹ loquẽs: Inter factitios (inquit) est & syricum, quod minium sublimi diximus. Fit autem sinopide, & sandice mistis. Hæc Plini⁹. Ac suprà nempe tractauerat de sandice, quæ fit ex cerusa vsta, & rubrica, æquali porione admista. Vnde sandix ex serusa vsta, & rubrica constat. Syricum autem ex sinopide & sandice. Hoc est, ex sinopide pro medietate: ex rubrica pro quarta parte, & ex cerusa vsta pro reliqua quarta parte. Et hoc syricum ponẽdum est in hoc vnguẽto, quia maximè cõuenit. Sed cũ plures sint rubricæ, quoniã omnis rubra terra sub rubricæ nomine intelligi potest. Et eadẽ largo modo sub alio, scilicet boli nomine etiam venire, suprà testati sumus. Quæ autem absolutè, & antonomasticè, rubrica dicatur, cũ qua cerusa adusta ꝓ sandice faciẽda, vniri debet, haud facilius indigari potest. Cõfusè nẽpe Doctores de rubrica loquuti sunt. Vnde secundũ aliquos, videtur esse minii genus: secundum alios, sinopidis species: & secundum alios, nihil differre videtur à terra sigillata. Nã & ipsa rubrica, vt pluri mi asseuerant, in Ponto (vnde Pontica cognominatur) & in Lemno est, & nõ nisi munita sigillo vendebatur. Alii autẽ tradunt in Lẽno esse tres diuersas notabiles terras. Vna videlicet quæ in collis cacumine est. Et hæc sacra, siue sphragis dicit' hãcq; verã terrã sigillatã esse affirmant, id est terrã, quæ speciali pręrogatiua sigillo muniri solet. Alia autẽ terra, quã & rubricã dicunt, sed fabrilem cognominãt: quámq; scilicet Suricon.

abri

fabrilem, Dioscorides ad omnia sinopide inferiorem scribit nec laudat Lemniam, sed optimam dicit esse Aegyptiam, & Carthaginensem. Imò de lemno in ipso capitulo nihil meminit. Tertia est qua (vt fertur) incolæ loci, vice saponis vtũtur. Et sic secundum istos differt terra lemnia, à rubrica lemnia. Alii autem dicunt esse rubricam sinopidam, scilicet minium sinopidũ. Alii autem, ipsum minium volunt esse verã & singularem rubricam. Et alii alia dicunt. Nos autem arbitramur (quãuis ignoretur vera rubrica) quòd si pro rubrica vtamur minio, in hoc vnguento, non malè agemus: vel terra sigillata, & erit melius. Et fortasse ipsa terra sigillata lemnia est vera rubrica. Et hoc absolutè tenet Sipontinus in Cornu copia. Sic enim ait: Rubrica quam Græci milton vocant, nascitur per se rubra minio proxima, præsertim in insula Lemno: nec nisi signata venundari olim solebat, propter quod sphragidem appellabant: hac minium adulteram, & à Ponto (vbi nascitur) dicitur Põtica. Hæc Sipontinus. Sinopida autem siue sinopis, vulgaris notitiæ est & apud vulgares quasi per idem nomen, minùs tamen rectè, sinopia dicitur. Non enim differt à macra nisi nomine. Et scias quòd vnguentum de cerusa cùm receperit syricum: nõ ampliùs erit albũ, sed rubeum: nec deinceps dicetur vnguentum album, siue de cerusa: sed ab ipso syrico, vnguentum vocabitur syricinum.

Terra lẽnia an differat à rubrica lemnia.

Rubricæ loco quid sumendum.

Vnguentum Aegyptiacum magnum &c. CCCLI.

DICITVR Aegyptiacum hoc vnguentum: vel quia ab Aegyptiis inuẽtũ, vel quia forsan apud ipsos vsitatius habebatur. Magnum autem cognominatur, non ad differentiam parui quod non reperitur: sed à magna ipsius operatione & effectu. Et si non additur ei olibanum, potest etiam dici vnguentum tripharmacum. Non enim amplius quàm tres recipit medicinas. Cum olibano autem tetrapharmacum erit. Nonnulli etiam, vnguentum de melle vocant. Ponit hoc vnguentum Rhasis in calce antidotarii diuisionum: variat tamen in ponderibus. Bartholomæus à Montagnana etiam in suo antidotario, habet vnguentum Aegyptiacum: sed loco simplicis mellis, habet mel rosaceum, & differt etiã in ponderibus. Luminare Maius, & Nicolaus Præpositus, non rectè habent in hac descriptione: mellis aur. xiij. cùm cæteri libri habeant xiiij. & sic est verum.

Vngu

Vnguentum tripharmacum faciens &c. CCCLII.

Vnguentum tripharmacum aliud &c. CCCLIII.

TRVNQVE istorum vnguentorum dicitur tripharmacum, ob id, quia tres duntaxat medicinas recipit:quę sunt lithargyrum,oleũ, & acetum. Vocatúrq; à nonnullis vnguentũ de lithargyrio. Et sub hoc titulo Bartholomæus à Montagnana in suo antidotario habet vnam descriptionem,sed loco olei simplicis,posuit oleum rosatum. Filius Serapionis autem in 7. similiter habet vnam huiusmodi vnguenti descriptionem:sed inscribitur, vnguentum de merda sengi,& aceto. Auicenna verò in quinto can. habet cõsimile vnguentũ,quod ab eo,vnguentũ rubeum intitulatur. Od id quia addit ad ipsum ex venis tinctorũ, scilicet ex rubea tinctorum,libram. Nicolaus Præpositus quidem ponit vnguentum tripharmacum authoritate filii Mesuæ. Sed si à librariis non est vitiatus codex,neutrius istorum prosequitur ordinem. Imò malè ordinatum est : quia lithargyrum per partes,acetum verò per ℥. legitur. Non bene potest cõuenire semper vncia media,quæ ibi legitur,cum partib⁹:quoniam partes ipse possunt fieri & maximæ & minimæ, secundum voluntatem conficientis:vncia verò semper manet in suo pondere,ex quo non bene.

De Lithagyro.

LIthargyros Græcè,siue lithargyrũ,siue lithargyrium: Latinè autem argenti spuma,& etiam lithargyriũ dicitur. Trium generum communiter lithargyrum scribunt Doctores. Nonnulli verò duûm tantùm. Nostra tempestate quidem,non nisi duo genera cognoscuntur. Quorum vnum vocatur lithargyrum argenteum, alterum verò aureum. Non tanquam ex auro,ex quo non fit,sed quia in colore aliqualiter æmulatur aurũ,idcircò aureum cognominatur. Plurimi nanq; hallucinati sunt, falsò putãtes lithargyrum aureũ ex auro fieri:vt in libro Seruitoris . scilicet Bulchasis & in Platerio legitur, Et solus ipse Platearius scripsit quatuor lithargyri genera. Etenim præter ipsum, apud neminẽ legitur lithargyrũ stãneum. Et quomodo(vt ipse refert)est spuma auri,vel fit ex auro lithargyrũ aureum,cùm inter ipsius materiã plurimũ purum reperiatur plumbum? Sed re vera tria genera sunt,& sub vnico nomine. Hoc est, Argẽti spuma. Tã quam à meliori metallo,à Latinis cõcludũtur scilicet quod

quodlibet ipsorum trium dicitur argenti spuma. Quanuis non ex argento omnia: quoniam vnum genus tantùm fit ex argenti materia. Quam argẽti spumam, Græci Calabritin, siue calauritin cognominãt: Latini autẽ lithargyrum argenteum. Aliud genus fit è plumbo. Et quia hęc argẽti spuma est quasi similis supradictę: ideò argyritis cognominatur à Grę-

Argyritis. cis. Non autẽ absolutè argentea, sed quasi ex argento. Plinius autem absolutè dicit argyritin ex argento. Vnde patet ꝙ supradictam, scilicet calabritin, sub hoc vocabulo intellexit. Aliud autem lithargyri genus fit ex plũbari arena, & huiusmodi spumã ipsi Græci molybditin appellãt. Sed quia (vt diximus) colore æmulatur aurũ, chrysitin cognominãt. A nostris autẽ lithargyrium aureũ dicitur. Plinius verò hãc, chrysitim tantùm nominat. Molybditin autem appellat supradictam, quæ fit ex plũbo. Omnes enim testantur lithargyrum aureum esse aliorũ optimũ. Et de hoc est semper intelligendum, cùm simpliciter legitur. Ab Arabibus autem & barbaris, Merdasengi, & martech, siue marechet nũcupatur. De eius operatione, adustione, lotionéve, non est opus scribere, cùm Dioscorides, Plinius, Serapio, Bulchasis, & alii plures de hisce rebus diffusè, atq; satis clarè pertractauerint. Et certè apud aromatarios vtrunq; lithargyrũ, est res valdè nota. Tertium autẽ non ita distinctè cognoscitur: quia cùm sit simile argenteo, putamus mistũ cum eo venundari, & alterũ à negotiatoribus cũ altero cõfundi. Præterea hoc animaduersione dignũ, quòd legitur quandoq; in quibusdam compositionibus quorundam Doctorũ: Lithargyrum spumificatum, siue despumatum. Et hoc passim apud Bartholomæum Montagnanam: tũc pro lithargyro spumificato, intellige vnguentum tripharmacũ iamdudum declaratum. Et nequis dubitet in hoc, ipsummet Bartholomæum citamus in testimonium, qui in vno medicamine, docens modum spumificandi lithargyrum, apertè ostendit ordinem siue modũ compositionis præfati tripharmaci vnguenti. Ait enim in septima intentione secundi capituli secundæ sectionis 301. consilii. Recipe lithargyri subtilissimè triti ℔.ij. olei rosati ℥.iij. agitentur simul in mortario, deinde superponantur eidem, aceti albi satis acuti ℥.iij. & iterum concutiatur simul longo tẽpore in mortario plumbeo cũ pistillo suo. Post illud autẽ superaddatur iterũ quãtitas olei, intermistũ conquassando: deinde superaddatur acetũ, & sic fiat decies vsquequo spumificetur & augmẽtet: crescit enim vsq; ad quãtitatẽ mirabilẽ in spa

Molybditis quid Græcis, & quid Plinio.

Lithargyrium absolutè.

in ſpatio duorum dierum. Hæc ille. In vnguento autẽ lithargyri apud ipſum, quod etiã eſt hoc vnguentum tripharmacum, vbi legitur: Recipe lithargyri ſpumificati: putamus eſſe mendam in codice: & rectius vel legendum eſt ſpumificandi, vel ſine eo abſolutè legatur lithargyri: quia aliter eo in loco non poteſt ſtare. Quoniã ſi accipitur lithargyrum ſpumificatũ, ad quid neceſſe eſt ipſum iterũ ſpumificare? Nam deſcriptio ipſius vnguenti lithargyri, eſt eadẽ cũ ſupradicta, in qua docet ſpumificare lithargyrum ipſum. Igitur nõ rectè.

Vnguentum Alpſoricon &c. CCCLIIII.

PRAESENTIS vnguenti, & ſequentis confectionis titulus, vel à malo interprete, vel à minus peritis librariis maximè corruptus probatur. Vbi pro pſoricon, phiſiricon, & alfeſiricon, ſeu alfeſericon, vel alferiſicon legitur. Vera etenim litera talis eſt: Vnguentum Alpſoricon. Et infrà: Recipe ceruſæ, lithargyri, pſoricon &c. Et eſt propriè pſoricon, confectio immediatè ſequens, quæ ſic à Græcis appellatur, vt mox dicetur. Et non eſt feſcera, ſcilicet brionia, vt nonnulli iuniores hallucinati peruersè declararunt. Et vocatur hoc vnguẽtum, alpſoricon, id eſt de pſorico, ab ipſa cõfectione pſoricon dicta, quam recipit. Prætereà animaduertito quòd aliquæ impreſsiones in hac deſcriptione non habent crocum, quod debet eſſe: Luminare Maius autem habet crocum, ſed non climiam argenti. Nicolaus Præpoſitus verò, neutrum habet. Sed re vera vtrunque ponendũ eſt, quia in omnibus antiquis exemplaribus legitur. *Pſoricon.*

De Climia.

CLimia idem eſt quod Cadmia. Sed vt Dioſcorides, Galenus, Plinius, Serapio, Auicẽna, & cæteri ſcribunt, ſunt plura cadmiæ, ſeu (vt mauis) climiæ genera. Et ideò Author noſter ad differentiam aliarum cadmiarum, ſpecificauit de argentea. Eſt igitur cadmia principaliter duplex, ſcilicet Cypria, quæ & mineralis, ſiue lapidea dici poteſt: quæ in Cypro inſula, in montibus, & in fluentis reperitur aquarum. Alia eſt, quæ in fornacibus metallorum fit. Et hæc in plurimas diuiditur ſpecies, prout ſunt diuerſa metallorum genera è quibus aſſumitur. Vt ex auro, argento, ære, & ſimilibus. Ab Auicenna autem, auri climia magis laudatur. Plinius verò, ærariam aliis præfert, & abſolutè lapidem (ex quo fit æs) cadmiam vocat, fuſuriſq; neceſſarium: ſed medicinæ inuti- *Cadmia.*

lem ipſum lapidem eſſe aſſerit. Ponit etiam ſicut & Dioſcorides, multas differentias de cadmia quæ fit in fornacibus, ſecundum fornacis loca. Quilibet per ſe ipſum apud illos videre poteſt. Sciendum tamen quòd cadmia parum differt à thutia, id eſt pompholyge, & poſſumus in neceſsitatibus alterum pro altero compenſare. In libro Seruitoris autē pro cadmia, barbarè legitur cathimia: & confusè ipſe Bulchaſis per cathimiam, nunc thutiam, nunc climiam intelligit. Imò non latet legentem, quòd illud quod ex lapide, ibi thutia dicitur eſſe, eſt ſine dubio climia, ſcilicet cadmia. Nam ex lapide fit, qui lapis præcisè à Plinio (vt diximus) vocatur cadmia, ex quo fit æs. Thutia autē, quę pōpholyx eſt, non eſt lapis ipſę ignitus, vt ille Author ſcripſit: ſed è tecto fornacis accipitur, in qua dictus lapis concoquitur ad metalla fundenda. Vnde ſub nomine cathimiæ, & cadmiam, & thutiam confundit. Demum de aduſtione cadmiæ, deq; eius ablutione, omnes præfati authores, & alij plures, ſatis abundè ſcripſerunt. Igitur apud ipſos quærito.

Thutia parū differt à Cadmia, et pro ea ponitur.

De Argento viuo.

ARgentum viuum res eſt vbique notiſsima. Nonnulli inter metalla computant, & à pluribus Mercurius vocatur. Inter venena communiter annumeratur. Et quanuis Dioſcorides, & alij plures, prohibeant ipſum per os adminiſtrari: tamen Auicenna in quarto can. fen. 6. tractatu primo, ſcilicet in prima ſumma de venenis congelatorum ex mineris, ait, quòd plurimi ex his qui bibunt ipſum, non læduntur eo: egreditur enim cum diſpoſitione ſua per inferiorem regionem. Hæc Auicenna. Et nos ſcimus phyſicum vtētem in cura infirmorum pilulis, in quibus argentum viuum (priùs tamen mortificatum) recipitur. Et infirmis ſemper (vt ſciamus) bene ſucceſsit, & à varijs infirmitatibus liberati ſunt. Veruntamen non niſi in magnis cauſis, & cum maxima cautela ipſum propinandum eſt. De extinctione eius autem, imò de eius mortificatione (non enim omnino moritur, ſed tantùm mortificatur, quia cum tempore ſemper iterum reuiuiſcit) plurimi ſunt modi. Author enim noſter non ſpecificauit de eo: quoniam quilibet modus eſt bonus, ſiue cum ſaliua, vel cum ſucco citrij, araneij, & ſimilium, vel cum aliqua pinguedine, vel quomodocunque aliter mortificetur nihil refert, & maximè in his quæ non ſunt ore adminiſtranda, vt in vnguentis, & ſimilibus.

Mercurius quid.

De Oleandro.

MVltis Italiæ locis oleandrum non est incognitum, tamen circa Romam sponte nõ nascitur: quam ob rem à paucis Romæ cognoscitur. In nostro Aræ cæli hortucello paucis ante annis seuimus plantam, & viret adhuc, quæ causat vt in dies à pluribus Romanorum non ignoretur. Nerion à Dioscoride vocatur. Nõnulli Rhodendron, siue Rhododendron, siue Rododaphnen, alijsq; nominibus appellitant. Vnicum tantùm genus Dioscorides posuit. Auicenna autem duo, scilicet syluestre, & fluuiale: sed fluuiale verè est Nerion Dioscoridis. Syluestre autem (quod dicit esse spinosum, habens folia portulacæ &c.) à raris videtur. Dictum est nobis quòd in montibus suprà Bassianas, longè ab Vrbe ferè per quadraginta milliaria nascitur. Oleandrum etenim, id est nerium, esse venenosum atque mortiferum, & bestijs & hominibus, ferè omnes fatentur. Veruntamen (vt Dioscorides & Auicenna testantur) hominibus contra serpentium morsus, cum vino rutáque potum, maximum est præsidium. Flos eius simillimus videtur rosæ subrubræ, quę vulgò incarnata cognominatur. Vltra quatuor menses continuè & successiuè florescit &c. Ponitur autem à nostro Authore in ista compositione oleum de oleandro: sed qualiter sit faciendum tale oleum, ab ipso non declaratur. Nec apud aliquẽ antiquorũ legimus, pręter quàm apud Rhasim, in antidotario separato. Igitur secundum Rhasim debet fieri. Cuius descriptio talis est: Recipe succi oleandri libram j. rosarum ℔.s. olei omphacini ℔.ij. coque donec consumatur succus. Cola & reserua: Hæc Rhasis. Sed contigit dubitari super ista descriptione, an pro rosis intelligendæ sint rosæ communes & notæ, an flores ipsius oleandri, qui quidem rosei sunt. Et à similitudine, quam cum rosis notis habent, vocantur & ipsi rosę, oleandri supple. Vnde & rhododaphne, & rhododendrum, ipsum oleandrum dicitur. Quasi diceret. Recipe succi oleandri, supple foliorum arboris: & rosarum, supple ipsius oleandri &c. Veruntamen an sit melius vel peius cum vno, quàm cum altero, hoc non est nostrum definire: sed ipsi medici consulendi sunt. Hoc autem diximus, quòd vel sint flores oleandri, vel flores rosarum cõmunium pro huiusmodi oleo parando, putamus recentiores siccis esse meliores. Nos autem credimus Rhasim loquutum fuisse de floribus ipsius oleandri potius, quàm de rosis communibus.

Nerion.

Confectio Psoricon &c. CCCXV.

NON alsesiricō, vel alteriusmodi barbarè: sed Psoricon est proprium nomen præsentis confectionis. Nec dicenda est confectio alpsoricon, vt præfatum vnguentū quod significat de psorico. Sed propriè & absolutè, psoricon: quoniā talis confectio sic vocatur. Et dicitur psoricon à psora, quod est quoddam malū, significans asperitatē cutis, seu impetiginē, vel scabiem siccā, vel huiusmodi simile. Vnde cōfectio, seu vnguentū psoricon, id est ad psoras, supple sanandas, scilicet præfata cutis mala, rectè interpretari libet. Sicut & ipsemet Author noster exponit, cùm dicit ꝙ est medicamentum ad fistulas, & cancrū &c. quæ sequūtur. Prætereà legitur ipsamet cōfectio, sub eodē titulo, scilicet psoricō, apud Diosc. v. libr. post cap. de chalcite: & apud Gal. in calce noni lib. de simpliciū medicamentorū facultatibus. Sed in hoc differunt inter se Diosc. & Galenus, scilicet ꝙ Diosc. habet cadmiam: Galenus verò loco eius habet lithargyrū. Author noster autem posuit lithargyrū, sicut Galenus: & posuit florem æris, pro cadmia Dioscoridis. Sed pro chalcite, chalcantum eius interpres (vt putamus) vertit. Sic enim scribit Dioscorides, Ruellio interprete: Fit ex ea (scilicet chalcite) medicamētum, quod psoricon vocant, duabus chalcitis partibus cum vna cadmiæ additis, & ex aceto tritis. Oportet autē in fictili obruere fimo diebus quadraginta per Caniculæ ardores. Sic enim fit acrius. Hæc Dioscorides. Galenus autem. Psoricon (inquit) conficitur hoc medicamen, dupla chalcite admista lithargyro: antè tamen vtrisq; aceto acerrimo solutis. Sicque in ollam nouam coniectis, quam fimo æstate media, diebus quadraginta obrutā sepelies. Hæc Galenus. Igitur nō est dubium, ꝙ de vna & eadē confectione omnes tres, quāuis parū variè, loquuntur. Auicen. quoq; habet hanc eandē cōfectionem, de qua videlicet facit cap. propriū, in secundo cā. sub barbarizato vocabulo. Hoc est, Fasuricon, siue Fesurichum: & quasi ad literā, vt Gal. scribit. Inquit enim: Fasuricon quid est. Est medicamen ad scabiē, factū ex merdasengi, & duplo ipsius de calcadis, tritis cum aceto vehemēter forti, & ponitur in vase nouo, linito ex luto, & sepelitur in fimo quadraginta diebus, in tēpore æstiuo. Hæc Auic. magis nempe credendum est Auicennā & filium Mesuæ sumpsisse ipsam confectionē à Græcis, puta à Diosc. siue Galeno, quàm Greci ab

Arabibus, siue Barbaris Et ex consequenti, Psoricon rectè nuncupari debet, sicut Græcè nuncupatur. Nicolaus præpositus quidem (vt patet) non intellexit ipsam confectionem: quoniam sub nomine vnguenti, eam descripsit, vocauitq; Vnguentum alfessericum aliud. Qui autē posteà in ipsius librū fecit additiones, minimè hoc animaduertit. Vnde iterum posuit eandem confectionem inter confectiones in litera C. Ex quo bis est in ipsius Nicolai dispensario.

Confectio unguenti sanātis uulnera &c. CCCLVI.

ON legitur in præsenti descriptione per antiqua exemplaria, nec in vulgari æditione, succus celidoniæ: neq; in Nicolao Præposito, scilicet in litera V. vbi sub nomine vnguenti ad vulnera antiqua, habet præsentē confectionē: quoniam ex imprudentia authoris additionū, in litera C, inter confectiones, similiter, vt supradictam, frustrà posuit & istam. Et scripsit in ea succum celidoniæ, sicut à mēdosis impressionibus sumpsit. Qui succus non debet esse. Quoniā iudicio quorundam non spernendorum, minimè huic compositioni cōuenit. igitur cassetur, & legatur simpliciter, cum succo absinthij, & succo plantaginis, donec &c.

Isopi cerotum Diatessaron descriptione Democriti &c. CCCLVII.

ICITVR Diatessaron, id est de quatuor, supple medicinis. Quod quidē similiter potest vocari. Isopi cerotū tetrapharmacū. Sed est cōputandū & oleū, alioqui esset tripharmacū. Cōsimiliter & in ceroto diapēte, est cōnumerandū oleū. Est autē in præsenti descriptione per omnes excusiones vnū mēdū: videlicet, vbi legitur: Isopi humidæ ℥.ij. lege ℥.ij.s. Sic enim habent cuncta exēplaria, & Luminare Maius. Vulgares impressiones autē habēt ʒ.ij. Vbi similiter librarij malè posuerūt per drachmas, quę erāt ponēda per vncias. Quia etiā & oleum irinū est ibi per ʒ. quod recte debet stare per ℥.

Cerotum Galeni stomachum confortans. CCCLVIII.

VNCTA nempe exēplaria, nullóq; discrepante, & similiter Nicolaus Præpositus, habēt Galenū in titulo præsentis descriptionis. Luminare Maius autē dicit se hoc non reperisse apud Galenū. Quapropter potest dubitari de

ipsius authore. Sed hoc parum facit ad rem. Veruntamen apud ipsum Luminare non rectè legitur: mastis drachm.xv. cùm cæteri concorditer habeant drachm.xx. Vulgares quoque excusiones multa menda habent in ista descriptione. Pro aqua rosata, intellige infusionem rosarum.

Cerotum Diapente &c. CCCLIX.

INTITVLATVR Diapente, id est de quinq; supple medicinis. Potest etiam Cerotum pentapharmacum dici. Vulgaris nanque æditio omnia habet in præsenti descriptione per ℥. quæ cuncta volumina Latina habent per ʒ. Et non multum refert: quoniam stante eadem proportione, potest fieri per plus & per minus. Veruntamen melius est vt hoc & cætera fiant semper secundum ordinatam ab authoribus quantitatẽ. De glutine Zanahã, vel alzanac, vel zanahac &c. quære infrà, scilicet in emplastro diachylon magno.

Cerotum Alexandrinum &c. CCCLX.

NON ab Alexãdrina ciuitate, sed ab Alexandro Authore, pręsens Cerotũ Alexãdrinũ titulatur. Sed sciendũ ꝙ vbi per impressiones legitur in præsenti descriptione: Olibanũ & ammoniacũ in vino &c. Verius legendũ est: Ammoniacũ, & storacem in vino &c. quoniã sic inuenimus in maiori parte antiquorũ exẽplariũ. Et certè meliori modo potest puluerizari olibanũ, quàm storax. Igitur storax debet infundi &c.

Cerotum aliud eiusdem &c. CCCLXI.

CVM legis eiusdem: subintellige Alexandri pręfati. In quibusdã tamẽ paucis duntaxat exẽplaribus, nõ eiusdem: sed nostrũ legitur, sic videlicet: Cerotum aliud nostrum fortissimum &c. Vnde secundũ huiusmodi, non Alexandri, sed ipsius Authoris intelligitur. Attamẽ putamus esse mẽdosum istiusmodi: & rectius eiusdẽ, esse legẽdũ. De oleo de naphtha, lege infrà, scilicet in descriptione olei philosophorum.

Cerotum Andromachi factum ex nouem medicinis &c. CCCLXII.

MINVS rectè per cunctas ferè impressiones, legitur in pręsenti descriptione, Olei de been. Lege de ben. Vulgares libri etiã hic plures habent deprauationes.

Empl

Emplastrum Diachylon &c. CCCLXIII.

VOCANTVR diachylon, siue (vt mauis barbare) diaquilō hæc emplastra, ab succis, siue mucilaginibus quæ recipiuntur in ipsis. Chylon vel chylum, declarāt nonnulli significare succum, vel mucilaginē, vel simile: vnde syrupus de bisantijs, dicitur etiam Syrupus diachylon, à diuersis succis quos recipit. Et generaliter omnes compositiones recipiētes succos vel mucilagines possunt diachylon cognominari. Consimile emplastrum habet filius Serap. in 7. sub titulo Vnguenti de mucilaginibus: vbi immediatè declarās dicit, Et est diakilon. Similiter & Auicenna habet eandem descriptionem, cum inscriptione vnguenti diaquilon. Hali Abbas etiam in x. Practicæ habet istam cōpositionē, quam semibarbarè nuncupat, vnguentum diachylon. Vbi loco fœnugræci habet helbe: quod idem est, vt plures exponunt: & facit mucilagines (quas vocat spumas) in vrina chameli. Rhasis quoque in 7. ad Almansorem, cap. de scrofulis, habet simile emplastrum. Item ipse Rhasis in lib. de ægritudinibus iuncturarum. cap. 26. habet aliud diaquilō, dissimile omnibus istis. Paulus etiamnum in 7. ponit emplastrum diachylon, quod similiter differt. Aetius quoque 14. cap. lib. 15. habet duas descriptiones aliquomodo differētes, & vna est ex Oribasio. Præterea sciendum quòd in præsenti descriptione, pro omnibus consimilibus, dat Author noster regulam siue modum conficiendi mucilagines cū lithargyro, scilicet quòd non sunt miscendæ mucilagines in bullienti lithargyro: sed post bullitionem eius, permittendum est infrigidari. Non tamen in totum: sed cum est quasi tepidum, immittantur mucilagines, priùs tamen aliquantulum bullitæ: & cùm facta fuerit ipsorum ad inuicem permistio bona, reducatur totū ad ignem, & perficiatur decoctio &c.

Emplastrum Diachylon magnum &c. CCCLXIIII.

AD differentiam sequētis parui, cognominatur magnum præsens emplastrum: ac etiam à magna sui operatione &c. Supradictum autē potest dici Diachylon descriptione cōmuni, scilicet quòd cōmuniter illud à doctoribus scribitur: siue emplastrū de succis &c. A nōnullis etiā vocatur hoc emplastrū, Emplastrū, siue Cerotū de mucilaginibus. At ab alijs adduntur ad istā descriptionē plura gūmi, vt bdellium,

sagapenum, ammoniacum &c. Ex quo posteà nuncupant, Emplastrũ, siue Cerotum, siue Diachylon gummatũ. Aduertendũ tamẽ quòd per omnes impressiones, deest in præsenti descriptione mucilago radicũ altheæ, quæ locanda est post mucilaginẽ seminis lini. In omnibus etenim exemplaribus inuenimus, ex quo iudicauimus ipsam esse admittendam.

De Glutine Alzanac, siue Zanahan, siue alteriusmodi barbarè.

Est nanq; in præsenti descriptione, & similiter suprà in Ceroto diapete, & infrà in Emplastro filii Zachariæ &c. vnum simplex ita barbarũ atque corruptum, quòd ex iunioribus haud est qui audeat ipsum absolutè, ac sine trepidatione declarare. Enimuero sexagintaquatuor variationes, per varios libros legimus de huiusmodi barbarismo. Et sunt qui habent zanahan, & sunt qui alzanahan, & sunt qui zanahac, & qui alzanaac, & qui zanahana, & qui alzanahanari &c. quæ si omnia scriberentur, ridicula fore non dubitauimus. Vnde nonnulli ex iunioribus suspicantur esse viscum quernum, alii collam piscium, alii piscium viscositatem quæ manibus piscatorum adhæret, alii gummi arboris assæ fœtidæ, & alii (qui forsan melius) putãt esse gummi hederæ: ad quorum opinionẽ & nos libenter aures inclinamus, scilicet credentes esse gũmi hederæ potius, quàm aliud ex supradictis. Tum quia in Pandectario legimus consimilia plura vocabula, pro hedera vel gummi hederæ interpretata: vt in litera A, Alzachanam, id est hedera: Alzanarari, id est gummi hederæ. & in litera Z, Zanahanen, id est hedera &c. Tum etiam, quia excellentissimus vir Ioannes Manardus fuit consimilis opinionis. Ait enim ipse in ceroto diapente: Glutinis zanaham, fortè gummi hederæ. Veruntamen non intantum approbamus istam, vt reprobemus aliorum opiniones. Igitur quod melius iudicatũ fuerit, illud facito. Nos autem interim dum veritas exquiratur, gummi hederæ semper, pro eo substituemus, ac substituendum aliis consulimus.

Gũmi hederæ quid suppleat.

Diachylon paruum &c. CCCLXV.

VM legis hîc Diachylon, præaudi Emplastrũ. Paruũ cognominatur, ad differẽtiam supradicti magni, cuius operationẽ sequitur, vt in litera habetur. Sed quia magnum cõficitur sicut primũ: igitur tam pro magni quàm pro parui operatione, ad primi regulam recurrendum est.

Empl

Emplastrum de granis lauri &c. CCCLXVI.

VBI legitur in præsenti descriptione per omnes excusiones: Mellis colati: legendum est rectius: Mellis calidi, quia sic inuenimus ferè in cunctis exemplaribus. Habet nanque filius Serap. in 7. duas emplastrorum descriptiones, sub titulo dimadh, quæ recipiũt grana lauri: sed valde ab ista differunt. Initium vnius est, Dimadh ad hepar &c. Alterius verò: Dimadh ad gibbositatem &c.

De Lauro, & granis eius.

PLura nempe Plinius enumerat lauri genera: veruntamen principaliora (vt Dioscoridi & aliis pluribus placet) duo tantùm sunt. Vnum videlicet, quod tenui constat folio, sterile, quódque masculũ à quibusdam appellatur. Floret enim maximè, sed nũquam baccas alit. Alterum verò genus, quod & fœmininum à nonnullis vocatur, latiori folio atque maiori probatur, baccásque fert innumeras, oleis similes, sed rotundiores, ab extrà nigras, ab intus verò albas, vel subcitrinas, absque nucleo osseo &c. Et hæ quidem maturæ colligendæ sunt, quæ nunc grana, nunc baccæ dicuntur. Græcè enim daphnides vocantur: quia & daphnis ipsa laurus est Græcis. Vtrunque lauri notæ genus crebrum est in Italia. De aliis autem generibus apud ipsum Plinium quærito.

Emplastrum stomachum & hepar confortans &c. CCCLXVII.

LEGITVR mendosè in præsenti descriptione, ferè per omnes impressiones, immediatè post Galliæ muscatę: separatim, ana &c. Cassetur illud separatim: & loco ipsius scribatur, squinanti. Deest enim squinantũ in illis mendosis lectionibus. Sic nempe habent omnia antiqua exemplaria, ac etiam vna ex nouis impressionibus. Garyofyllorum, macis, cinnamomi, spicæ, nucis muscatæ, galliæ muscatæ, squinãti, ana ℥. j. s. &c. Quasi idem emplastrum, & sub eodem titulo, ponit Guillelmus Placentinus, in quinto suæ Practicæ, cap. 22. A nonnullis autem hæc compositio: Emplastrum de ligno aloës nominatur.

De Emplastrorum suffumigatione.

IN calce quarundam emplastrorũ descriptionũ pręcipitur ab Authore, vt suffumigetur illud emplastrum cum ligno aloës, scilicet cùm fumo ipsius ligni. Et hoc intelligitur ia-

ciendum statim, cùm ponēdū sit ipsum emplastrū superlocū, scilicet ꝙ immediatè ante immissionē debet suffumigari. Modus autē ab eo non assignatur, sed hic est valde bonus. Videlicet: Extēdatur & cōplanetur emplastrū quātū necesse est, & ponatur aliquātulū ligni aloës minutatim incisi sup ignitos carbones, tanquā incensum in thuribulū, & superponatur igni fumiganti setaciū rarum cū emplastro, vel agiliter manibus teneatur emplastrū ipsum, ita quòd totus fumus cremantis ligni directè ad ipsum ascendat. Cōpleta autem suffumigatione, continuò ipsum emplastrū cōpetenter calidum ponatur super locum &c. Et licet aliqui aliter suffumigent: modo tamen dicto expeditius & vbique fieri potest.

Emplastrum de Gallia &c. CCCLXVIII.

APVD filiū Serap. in 7. cap. 27. habet tres quasi similes cōpositiones. Quarū initia sunt, Dimadh ad diariam, & debilitatem stomachi. Dimadh quod fit cum extremitatibus myrti: & Dimadh quod cōfert ad diariā antiquam. Prę terea sciendū ꝙ per varios codices variè legitur in quibusdam locis præsens descriptio. Vnde vbi legitur in aliquibus libris: Recipe galliæ muscatæ, squinanti, ana ℥.j.s. Et in alijs peius, videlicet ana grañ.j.s. Maior pars exemplariū, nec sic, nec sic: sed omisso squinanto cum suo ana, habēt galliam in vnomet ana cum sequētibus simplicibus: sic videlicet. Recipe galliæ muscatæ, ramich, sumach, acaciæ &c. ana ℥.ij. & ita iudicauimus verius esse. Ex quo non est ponendū squinātum in ista compositione, nec habetur in descriptionibus filij Serap. neq; in sequēti emplastro legitur. Item, nōnulli libri habēt: Déinde accipe succi foliorū myrrhæ humidæ. Alij autem loco myrrhæ humidę, habēt mētæ humidæ. Alij rutæ humidæ. Et alij myrtę humidæ. Vbi sic rectius legēdum iudicauimus: Déinde accipe succi foliorū myrti humidę, scilicet tenerę. Et similiter intelligēdū est in sequēti descriptione, in qua simili modo eadē clausula per diuersas excusiones diuersimodè legit᷑. Et hoc nō solum probat᷑ per antiqua exēplaria sic esse secūdū veritatē, verūetiā & per supradictas filii Serapionis descriptiones. Itē vbi mēdosè per quaidā impressiones legitur: Gūmi, assari &c. Lege rectius: Gūmi assi, siue assati. Etenim error ipse est manifestus, cū abiq; ana sequunt᷑ ℥.vij. Similis quoq; error reperit᷑ per quosdā libros in sequēti descriptione: Itē vbi in aliquibus mēdosis impressionibus legi

legitur: Déinde terantur, & fiant sicut puluis &c. Lege: Et fiant sicut puls &c. Aduerte etiam ꝙ vbi Author dicit: foliorũ lauri, subintelligitur ibi, succi. Tanquã si diceret: Accipe succi foliorum myrti humidæ, succi foliorũ lauri, supple humidæ, seu teneræ: quia in eodem sensu intelliguntur hic folia lauri, in quo folia myrti. Sed si quis nõ poterit habere extremitates teneras de lauro, siue de myrto vnde succũ exprimat, põt facere ex aliis foliis durioribus, recentibus supple, bonam decoctionem: qua, loco succorum, vti cõmodè valebit. Sed melius erit, si succum acceperit. Per vinum ponticum intellige vinum austerum, & non de Ponto insula sicut rheu ponticum. Et propriè intellige illud quod à vulgaribus vinum bruscum nuncupatur. *Vinum austerum, vel bruscum.*

Emplastrum de Gallia &c. CCCLXIX.

SVNT & in pręsenti descriptione per recentiores codices plura mẽda. Et primò desunt in ipsa gallæ, quæ locãdæ sunt inter balaustii & hypoquistidos, sic videlicet, Charabę, balaustii gallarũ, hypoquistidos, acaciæ &c. Itẽ vbi legitur: Succi extremitatũ myrrhæ, seu mẽtæ, seu rutæ humidę, & aceti, ana ℥.j. Lege rectius: succi extremitatum myrti humidæ, & aceti, añ. ℥.j.s. Itẽ vbi est: Gũmi Arabici, assari ʒ.iiij. lege emẽdatius: Gũmi Arabici assi, siue assati ʒ.vij. Itẽ vbi est impressum. Miuæ acetosæ ʒ.ij. vel iij. Lege ℥.ij. vel iij. Quoniã ita certè est, secundũ veritatẽ, in cunctis ferè exẽplaribus antiquis. Ex quib⁹ etiã erroribus aliqui declarati sunt in suprascripta cõsimili cõpositione. Prætereà sciendum ꝙ vbi Author dicit: Accipe succi capreolorũ vitiũ: subintellige domesticarũ. Vuarum agrestiũ: subintellige etiam succi capreolorũ vitiũ agrestium, scilicet labruscarũ. Tanquã si diceret Accipe succi capreolorũ vitiũ domesticarũ ℥.ij. succi capreolorum labruscæ ℥.j. &c. Et nota ꝙ non posuit absolutè vitiũ agrestium: quoniã vitis agrestis est nomen cõmune ad plura. Vnde addidit vuarum ad differentiam aliarum. De Sauich autem, Alchohol &c. in superioribus require.

De Capreolis.

CApreolus quidẽ in his & similib⁹ locis intelligitur propriè ille coliculus intortus, vt cincinnus, siue illa clauicula, qua sese vitis in ꝓximas arbores & similia ligãs, sustẽtatur. Etiã pro capreolo largè sumpto potest intelligi tot⁹ pãpinus, siue coliculus tener, scilicet palmes, seu extremitas illa

tenella atq; succosa sarmentorum vitis. Cuius succo nōnulli verno tempore, loco acrestæ in obsoniis vtuntur. Et clarius habetur in emplastro de fermento. Veruntamen cùm cōmodè fieri potest, pro huiusmodi & similibus compositionib⁹ melius est si ex illis clauiculis, seu cincinnis excipiatur succ⁹.

Emplastrum relatū ad Andromachū &c. CCCLXX.

HABET & Auicenna in quinto can. hoc emplastrū, sed in quibusdā paucis differt. Habet quoq; aliud mirabile relatū ad Andromachū, quod etiam non conuenit cum aliquo istorū. Aduertendum tamen ꝙ præsens descriptio ferè per omnes impressiones est in pluribus vitiata. Nā deest in ipsa Gummi pini, scilicet resina pini: cuius pondus est ℥. viij. & locari debet ante auripigmentum. Et enim in omnib⁹ exemplaribus habetur, & similiter in vna ex vltimis impressionibus. Etiam & in descriptione Auicennę legitur. Vnde debet poni. Item ana, quod sequitur post calcem non extinctam, per easdem impressiones variè legitur. Quædā enim habent: ana ℥.xv. & quædā. ana ʒ.xv. & quædā ana ℥.x. & quędam, ana ℥.iij. & quædam aliæ, ana ʒ.iij. At re vera in exēplaribus antiquis pro maiori parte, ana ʒ.xv. scriptū inuenim⁹; & sic iudicauimus verius esse. Auicenna autem, ana ℥. ij. habet. Quod satis parum differt ab ana ʒ.xv. Ergo ʒ.xv. ponendæ sunt. Lege igitur rectè sic: Recipe sepi anatis, picis, ana ʒ.xviij. gummi pini ℥.viij. auripigmenti rubei, & citrini, aluminis iameni, calcis non extinctæ, ana ʒ.xv. ammoniaci ℥.ij. & non ʒ.ij. vt vulgares impressiones habent &c. Pro auripigmento rubeo autem, sandaracham intellige: & pro citrino, vsuale notum: de quibus supra dictum est. Et alumen iamenum idem est quod alumen scissile quod aliter alumen plumæ, alumen schiston, & flos petrę, siue flos lapidis dicitur. Lege Antonium Musam Brasaulum.

Auripigmētū rubeum.

Emplastrum aliud Andromachi &c. CCCLXXI.

POTEST hoc emplastrū, absque dubio, vocari cauteriū Andromachi: quoniam vt patet in litera, nil aliud est quā efficacissimū cauteriū. Filius Serap. quidē in 7. cap. 28. & Hali Abbas in decimo Practicæ, ca. 25. sub nomine vnguēti, habent quasi cōsimilē cōpositionem, & in vtroq; est antepenultima capituli descriptio. Sed pro granis risi & frumēti

Cauterium Andromachi.

vteę

vterque ipsorum habet viscum: quãuis filius Serapionis habeat sub barbaro vocabulo, hoc est dabach, quod idẽ est qđ viscum, vt Pandectarius & alii plures interpretati sunt.

De aqua ardenti, scilicet Aqua vitæ, & Aqua saponis.

QVoniam sub nomine aquæ ardẽtis, tam aqua saponis, scilicet aqua ex qua, oleo admista, fit sapo, quàm aqua vini sublimata (quæ aliter etiam aqua vitæ dicitur) intelligitur. Ideo Author specificans de ea, dixit: Et est aqua saponis. Dicitur autem aqua ardens aqua vitæ: quia si approximatur ei flamma ignis, accenditur ac inflammatur, & ardet. Et hoc signo cognoscitur bona à mala. Videlicet ꝙ illa est optima, quæ tota in flammis consumitur. Aqua saponis autem dicitur etiã ardens, non per modum patientis, vt præfata aqua vitæ: sed per modũ agentis, scilicet ꝙ vrit carnes &c. quibꝰ approximatur, faciens ampullas, & vesicationes, tribuénsque dolorẽ vt ignis vrens. Et est propriè aqua saponis, lixiuium factum ex duabus seu tribus cineris, & vnæ calcis partibus. Et illa est fortior, in qua ouũ immersum magis supernatat extra aquã. Quia quantò magis est mitis ipsa aqua, tantò magis ouũ submergitur in ea. Primum igitur lixiuium est fortius secundariis: & illud est sumendũ, si vis potius facere cauteriũ, siue emplastrũ istud &c. Sed aduerte ꝙ differet aqua vitæ ab aqua vitis. Nam aqua vitis à vite ipsa excipitur, videlicet tempore veris cùm putãtur vites, loca incisa per aliquot dies semper lacrymant aquã clarissimã. Et illa propriè est aqua vitis, Quæ quidẽ vitis aqua, vnà cum melle per ignem sublimata, oculorum lippitudines maximè curat. *Aquæ vitis ab aqua vitæ differentia. Aquæ vitis medicina.*

Emplastrum Sinapismum &c. CCCLXXII.

PONITVR hoc emplastrũ in libro diuisionũ Rhasis. cap. de sciatica (scilicet de ischia) & dolore iuncturæ anchæ. & à Guillermo Placẽtino quinto practicæ, cap. 22. quasi idem describitur. Cuius initiũ est: Emplastrũ eradicans sciaticam &c. Sed sciendum quòd per impressiones non sine mẽdis habetur præsens descriptio. Nam vbi in ipsis legitur: Si autem minus (supple vehemens facere volueris ipsum emplastrum) ex ficubus partes tres, & ex sinapi duas: supple pone. Rectius legẽdum est, Si autẽ minùs, ex ficubus partes duas, & ex sinapi partem vnam &c. Sic enim in cunctis exemplaribus vniformiter inuenimus.

De

De Sinapi.

SInapis hortēſis,ſiue(vt mauis)ſinape,vel ſinapi, herba eſt vbique notiſsima.Ex ſemine eius quod etiam ſinapi dicitur,vnà cũ muſto cocto & aliis rebus,paratur intinctus durabilis,à pluribus,exquiſitus.Quæ vulgares à muſto, muſtardam:& alii ab ipſo ſinapi,ſinapatam,quaſi ſinapiũ vocāt. Tria eius genera Plinius 8.cap.19.libri poſuit. Dioſcoridē autem volunt aliqui,non niſi de vnico hortēſi pertractaſſe. Tamen ipſi errāt:quoniam in fine capituli de eruca,ipſe Dioſcorides meminit ſyueſtris erucæ Iberiæ,ſcilicet Hiſpaniæ. Cuius ſemine(inquit)pro ſinapi vtuntur incolæ.Et hæc eruca Hiſpanica,eſt tertium genus à Plinio deſcriptũ.Etenim & in cap.de ſinapi ipſe Dioſcorides,ad quid ſpecificauit hortēſe,niſi ad differentiam ſinapis ſylueſtris? Itē ipſe Dioſcorides cap.de thlaſpi,aſſerit ab aliquibus vocari ſinapi Perſicũ. & ſinapi ſylueſtre.Etiā apud ipſum,cap.de cappari, ſecundũ Hermolai & Marcelli traductiones, legitur ꝙ à Romanis ſinape Perſicum nuncupatur.Ecce quòd nō de vnico ſinapi, in vno cap.Dioſcorides loquutus eſt:ſed in diuerſis capitulis plurima ſinapis genera cōnotauit.Quāuis aliquod ipſorum,vt capparis,nomine tantùm:nō re ſinape ſit. Quoniā nihil cũ ſinapi capparis.Aliud autē Plinii genus, ſcilicet ſecundũ(quod rapi folia dicit habere) non ignoratur,ne ſeritur apud nos,ſed creberrimũ intus & extra Vrbem ſponte atq; ſylueſtre oritur.Et vulgò propriè,ſinapē ſylueſtrē vocamus.Non eſt in eo dubium quin ſit ipſum.Plurimi eo vtũtur domeſtici vice.Serapio autem,& Auicēna,duorum tantùm generum meminerunt,ſcilicet hortenſis & ſylueſtris.

Eruca Hiſpanica quid Plinio.

De ficubus.

NOtiſsimæ quidem ſunt ficus. Sciendum tamen quòd non abſq; ratione Author ſpecificauit ſiccas ficus, atque pingues eſſe ſumēdas pro huiuſmodi emplaſtro.Imò vt per Galenum probatur,illæ ficus ſunt ad cōcoquendũ aptiores,quæ ſunt pinguiores.Inquit enim Galenus 6.de Simplicium medicamentorum facultatibus:Ficus aridæ vim habēt excalfaciendi ordine primo,etiam cōpleto,aut ſecundo incipiente:habent verò etiam partium tenuitatem quandam. Ex iſtis duobus idoneæ ſunt,quæ tubercula dura concoquant. Statim verò etiam ea digerunt &c.quæ ſequũtur. Hinc ait: Porrò ſcire oportet,quòd quæ pinguiores ſunt,magis poſſunt concoquere.Hæc Galenus.Igitur quæ huiuſmodi non ſunt,minimè huic compoſitioni congruunt. Idcircò eligendæ

dæ sunt pinguiores & optimæ, vt sunt Massiliēses, & Sabinenses, atque ipsis similes.

De Schybalis.

QVæ Schybalæ, seu schyballæ, seu magis barbarè squibalæ dicuntur, stercora rotunda dura sunt, vt plures declarauerunt. Caprinæ autem specificantur, ad differentiam aliorum similium stercorum.

De Columbis agrestibus.

COlumbi etenim, siue (vt quibusdam magis placet) columbæ, & domesticæ, & syluestres, siue agrestes reperiuntur. Domesticæ quidem domi viuunt. Agrestes autē in agris pascuntur, sed in turribus & montium ripis nidificant atque nocte quiescunt: quæquidem domesticis sunt minores. A nonnullis liuiæ, quasi liuidæ nuncupantur. Harum autem fimus in huiusmodi emplastris ab Authore quæritur. Vtrunque genus satis est notum. Est & aliud genus, qui non columbi, sed palumbi, siue palumbæ, siue duūm generum, palumbes agrestes dicuntur. imò rectiùs syluestres: quoniam in syluis manent, & in arboribus nidificant. Has nempe sunt qui à glandibus, quibus libenter vescuntur, glandiphagas nominant. Alii autem à torque plumeo quem habent, torquatas appellāt. Sunt etenim maiores domesticis colūbis: & hyemali tempore non inuenientes semina, & fructus, fame cogente pascuntur herbis.

Emplastrum de fermento &c. CCCLXXIII.

HOc nempe emplastrum (vt in litera clarè habetur) diuersis paratur modis. Inuenimus tamen in ista descriptione plurimas deprauationes, quas simpliciter emendauimus in receptario. Et præsertim inter ipsas, vbi legebatur per impressos libros, dubellet, rescripsimus delet, vt in cūctis exemplaribus, & in vulgari æditione reperimus. Et licet dubellet, siue dubellati, secundum Simonem Ianuensem, Pandectarium, & cæteros, significet apostema colligens saniem, de quo magis speratur quòd fiat hulcus, quàm quod resoluatur: tamen cū priùs hic legatur: Maturat enim & rūpit apostemata. superfluum est addere, & dubellet: quod esset illud idem repetere. Igitur rectius est, & delet. Item quod sequebatur in litera, scilicet, Si bdellium cū farina hordei misceatur, extrahit spinas, deleuimus, ob id quia in nullo penitus dictorū exemplarium, neque in vulgari æditione, neque in

Nico

Nicolao Præposito inuenimus. Reliquas partes à nobis emendatas, si conferas cum aliis, facillimè cognosces. Scribitur equidem à Plinio in septimo vnum emplastrū de fermento, quod cum quadam variatione istius descriptionis habet non paruam similitudinem.

De Fermento.

NOn ignoratur fermentum, à quibus cognoscitur panis. Zyme, siue zyma Græcè dicitur. Author noster quidem in exordio præsentis descriptionis magnoperè laudat illud in vsum medicum recipi: cùm ex Democrito dicat esse medicinam medicinarum nobilium. Et ponens plures ex ipso pharmacorum compositiones, in fine addidit, quòd prolixum est narrare omnem eius experientiam &c. Ex farina frumenti fit optimum, de quo semper intelligitur, cùm absolutè legitur. Post ipsum in bonitate ex hordeo sequitur. Hinc ex cæteris frugibus.

De Visco.

VIscum, vel viscus visci dicit̃. Res quidē nota & aucupibus & aliis multis. plura etenim sunt eius genera. Vnde Author specificauit de quercino, ad differentiam aliarum arborum, quoniā non in sola quercu procreatur. Verūetiā, vt Dioscorides & alij Doctores tradunt, & experientia certa pluries comprobauimus, in multis arborū generibus reperitur. Porrò Brasaulus probat in omni arbore posse fieri, ac etiā & in vite se vidisse confitetur. Nos quidē præter arbores à Diosco. Plinio & cæteris descriptas, sæpius & in amygdalis vidimus: tā in aliquibus arboribus, vt in oliuis, ficis, &c. nunquàm vidimus, nec aliquē vidisse audiuimus. Vnde coniectamus, nō omnes arbores pati supra se viscū generari. Et licet Plinius cap. vltimo 16. lib. dicat: Omninò satum viscū nullo modo nasci, nisi per aluum auium redditum: & præcipuè palumbis, & turdi, vnde Brasaulus argumentum sumpsit, asserens quòd sicut turdus, siue turdela (quæ etiam connumeratur in generibus turdorū, quanuis sit maior turdo) siue palumbes, siue turtur potest super omnem arborem stercus emittere: sic omnis arbor potest viscū procreare tamen non per hoc ipse Plinius probauit viscū super quamlibet arborē nasci. Imò specificauit ex eis quasdam: quod non fuisset necessariū, si super omnes posset viscū oriri. Ergo secundum ipsum Brasaulū, vbicunq; cacauerint ipsæ aues, viscum nascetur. Ergo & super herbas, & lapides &c. quod est falsum. Igitur dicēdum quòd sicut exempli gratia, epithymū

non

non nascitur super omnem plantam, sed super ipsas tantùm quibus à Deo & natura speciali prærogatiua concessum est: ita & viscum non super omnes arbores, sed super illas duntaxat quæ sunt aptæ natæ ad illud producendū. Neq; credendum est ꝙ solummodo stercus auis, quæ iam comederit viscum, scilicet illud propriè quod ex visco eso & digesto efficitur, viscum super arbores generat, vt scripsit Plinius: quoniam probatur non esse verum. Nam si viscum oritur tātùm ex stercore auis comedentis viscum: primum igitur viscum quomodo ortum habuit, ex quo aues nunquā comederunt? Ergo alia causa est per quam viscum generatur. Enimuero melius est coniectandū, scilicet ꝙ omne stercus illarū auiū, vel comederint viscum, vel non, sit aptum ad generandū viscum. Aptius tamen si ipsum viscum comederint, tanquā materia magis disposita ad illud faciendū. Et supra illas arbores tantùm dicimus, quæ etiā specialiter in se habent talem prærogatiuam, siue dispositionē vt viscum concipiant. Non autē supra omnes. Quod autē dicit Plinius, scilicet ꝙ viscum per aluum auiū redditū nascitur, hoc nō fit (vt putamus) ex parte visci, scilicet inquantū ꝙ est viscum: sed ex parte animalis, scilicet inquantum ꝙ est stercus illarū auium. Quoniā viscum per se nullo modo nascitur, neq; etiā si per ventrem auium redditū fuerit. Fit etiā à nonnullis artificio viscū, ex variis rebus: vt ex sebesten in Damasco, & ex radicibus maluauisci, & ex fructu aquifolii, & similibus, ad capiēdas aues, etiā & aquatiles aues. Quod quidē medicinæ est minus aptū. Ex arboribus autē melius est quernū, quod Græcè Dryos hyphear dicitur. Eligendū est purū, recens, intus viride, seu porraceum, extra subfuluum, ex maturis collectū acinis. Et potius, quàm alterius regionis, nostrate, quia recentius. Sed si ex quercu non habebis, è robore accipito, siue ex ilice.

De Furculis.

PRo Furculis, siue furcillis, hoc in loco intelliguntur festucæ, seu lignorum, aut cannarum & similium frustula. Et propriè sunt quæ à vulgaribus stecchæ, & stelæ nuncupantur. Et lege rectius sic: Et est emplastrum efficax ad extrahendum spinas, & furculas, seu furcillas, & ossa carni infixa &c. Et non ossa cranei infixa, vt mendosè per omnes impresiones legitur. Et pro succo vuarum agrestium, intellige, vt suprà, succum extremitatum vitium vuarum agrestiū, scilicet syluestrium, & sunt labruscæ. Et succi extremitatū vitium, supple domesticarum, vt aliàs diximus.

N

De Sief memithe.

SIef equidem idem est quod collyriũ, seu medicina oculis appropriata. Memithe autẽ, est idem quod glaucium, de quo quære in pilulis lucis, cum chelidonia. Cùm igitur hîc quęrat Author sief memithe: intellige collyrion factũ ex succo glaucio dicto. Qui succus cõdensatur in forma nuclei ossei dactylorũ, & cõseruatur. Et Arabicè dicitur memithe &c.

De Asphalto

REctiùs asphaltum, quàm aspaltum dicitur. Et idem est quod bitumen, scilicet bitumen Iudaicũ notũ. Quod bitumen aliquando etiam à Græcis pissasphaltum appellatur. Quanuis & pissasphaltum propriè sit alterius bituminis genus, quod consimiliter & asphaltum nominant. Principaliter autem asphaltum, scilicet bitumen, à Dioscoride duplex describitur: vnum durum è lacu Iudeæ, vnde Iudaicum dicitur, quod præfertur cęteris aliarum regionum eiusdem generis. Aliud est liquidum, quod in Sicilia fontibus Agrigentinensis agri innatat, quódq; naphtæ iudicatur species. Quo & incolę olei vice in lucernis vtuntur. Sed in hoc emplastro, de duro intelligitur. De naphta dicetur in oleo philosophorum.

Bitumen duplex.

Emplastrum filij Zachariæ &c. CCCLXXIIII.

PER impresßiones legitur mendosè in præsenti descriptione: Medullæ cruris vaccæ &c. ana ℥.iij. lege, ana ℥.iij.s. quoniã sic est in exẽplaribus antiquis. De Zanahan quære suprà.

Emplastrum Diaphinicon confortatiuum &c. CCCLXXV.

Emplastrum Diaphinicon descriptione Alexandri &c. CCCLXXVI.

HAEC nempe emplastra habent multã affinitatem cum emplastris de gallia suprascriptis. Vnde (saluo meliori iudicio) putamus ꝙ potest alterũ pro altero ipsorũ substitui in necessitatibus. Seruatis tamen illis caliditatis & frigiditatis significationibus, in ipsis emplastri de gallia ab Authore notatis. Dicũtur Diaphinicon, à dactylis ipsam intrantibus. Auic. quidẽ in quinto cañ. sub titulo vnguenti, scilicet Vnguentũ quod cõfert ad vehementiã debilitatis hepatis & stomach

stomachi, habet quasi similẽ compositionẽ cum hoc primo emplastro Diaphinicon. Sed aduertendũ ꝙ in secunda descriptione, quæ inscribitur Alexandro, vbi per impressos libros legitur, Acaciæ, succi acrestæ &c. ana ℥.iiij. legendum est rectiùs, ana ℥.v. vt est ferè in omnibus exemplaribus antiquis. Pro Alistimbre autẽ, quod est in exordio, intellige digestionem: tanquã si diceret, Et ad malitiã digestionis siue concoctionis. Et pro floribus vuarum agrestiũ, intellige flores labruscarũ. Qui flores, sicci intelliguntur, in isto emplastro. Et ratio tenet: quia cùm hîc ingrediatur etiã succus acrestæ: non enim potes habere vno & eodẽ tempore acrestam & flores vitis, nisi alterum ipsorũ sit non recens, vel vitis sit bifera, scilicet ꝙ bis ferat flores & fructus: quoniã reperiuntur vites quę nõ tantùm biferæ, sed & triferæ, & quadriferę sunt, vt Romæ habentur. Et vulgò huiusmodi vites acrestæ nominantur. Vnde potest esse ꝙ aliqua vitis labrusca sit huiuscemodi: & sic habebis flores labruscarũ, & acrestã vitium vno & eodẽ tempore: quia aliter, quàm si labrusca fuerit bifera, non potest fieri: quoniã non quæris flores vitis domesticæ, sed labruscæ. Præterea in ista secunda descriptione per omnes antiquos libros, non sandalorũ citrinorũ, sed sandali mazahari, siue machazari &c. est scriptũ: Quod (vt in superioribus iam diximus) putamus idem significare. Per vinum stipticum autem intellige vinũ maximè rubrũ: siue (vt mauis dicere) nigrum, atq; austerum, & non dulce, nec limphatum. Et idem est quod ponticum: quanuis etiam & ponticum album reperiatur: stipticum autem semper rubrum.

Vitis bifera, trifera, & quadrifera.

Vinum stipticum.

Emplastrũ de allijs Alexandri &c. CCCLXXVII.

MVLTAE literarum deprauationes & mendæ per nonnullas impressiones legũtur in præsenti descriptione, quas simpliciter in litera emendauimus, quoniã peritos viros nõ latẽt. Hæc tamen est notanda, scilicet ꝙ vbi legitur euphorbij ℥.j.s. Legendũ est ℥.j. vt est in cunctis exemplaribus, & cæteris libris. Paulus in septimo habet emplastrum diascorodon: hoc est, ex allijs, sed differt ab isto.

De Allio.

ALlium equidẽ rectiùs, quàm alleũ dicitur. Est enim notius domesticũ, quàm vt declarari debeat. Et syluestre etiã nõ ignoratur, quod Gręcè opioscorodon dicitur. Domesticũ verò, scorodon nuncupatur. Non autẽ scordeon, quod est herba chamędry ꝑsimilis: in ꝗbus hallucinati sunt pluri-

Ophioscorodon.

Scorodon.

Allium absolutè. mi, vt suprà apertè demõstrauimus. Allium igitur cùm absolutè describitur, semper domesticũ, siue hortẽse intelligitur.

Emplastrũ relatũ ad Aristarchũ &c. CCCLXXVIII.

TENIM (vt putamus) non est hodie in Italia qui perfectè parare possit hoc emplastrũ, & oleũ nardinũ infrascriptũ, videlicet quoad tertium modũ, ob maximam olei balsami copiam quam requirunt. Quoniã haud est qui vnciam, non tantùm libras, habeat veri balsami liquoris. Christophorus de Honestis super hoc emplastro dicit, quòd maximè eius vsus frequentatur: sed pro oleo balsami, oleum de spica ponunt. Si autem bene, Deus scit. Non enim potest cõparari hoc ad illud, vt in eius vicẽ transeat. Est prętereà in præsenti descriptione vna menda per omnes impresiones. Videlicet vbi legitur: Colophoniæ ℥.vij. legendum est ℥.v. vt cuncta exemplaria veritatem ostendunt.

De Colophonia.

Pix Colophonia. COlophonia autem, siue pix colophonia (à Colophone ciuitate dicta, vnde olim in maxima vehebatur copia) illa est, q̃ vulgo pix Græca, & pix Hispana, siue pix sicca dicitur ad differentiam picis liquidæ, quę & nauales cognominatur. Quamquam verior pix naualis sit illa, quæ à vetustis deraditur nauibus, quę Græcè Zopissa, & Apochima nominatur: tanquam ea quæ directè à naui veniat, potius quàm ea quæ ad vsus nauiũ & aliarum rerum transire potest. *Pix omnis resinæ species.* Et scias quòd omnis pix sub resinæ nomine intelligitur: sed non econtrà, scilicet quòd non omnis resina sub picis vocabulo intelligenda sit.

Emplastrum Oribasij &c. CCCLXXIX.

N præsenti descriptione per aliquas impressiones tres mendæ annotãdæ sunt. Prima, vbi legitur Aloës ʒ.j. lege ℥.j. Secunda, vbi legitur, Thuris masculi, cicutæ, galbani, ana ʒ.xij. lege ʒ.xiij. Tertia, vbi legitur, Confice ℥.ij. lege Confitæ ℥.ij. & non confice. Ita hæc secundum veritatem, sunt per antiqua exemplaria, ac etiam per nonnullas minus malas excusiones.

De Confita.

PEr simplex t, confita, secundum Simonem Ianuensem, Pandectarium, & Manardum, & cęteros, Laudanum est, Sed

Sed cõficta (vt ipse Pandectarius dicit) fæx storacis rubeæ liquidæ est. Animaduertant igitur aromatarij, ne decipiantur in vocabulorum affinitate, vt sæpe accidit.

Emplastrum Oribasij aliud &c. CCCLXXX.

VNVM notandum mẽdum est in præsenti descriptione per aliquas excusiones. Videlicet vbi legitur: Olei chamæmillæ, & irini, ana drach. iiij. lege rectius ℥. iiij. vt in cæteris libris tam antiquis, quàm impressis habetur. Et animaduertant minus periti & noui aromatarii, quod hic, & similiter in emplastro de gallia supradicto, & alijs locis, per impressiones magis mẽdosas pro puls, legitur puluis. Non enim in illo emplastro de gallia, dactyli infusi in aceto, per diẽ & noctẽ, & hîc galbanũ infusum in aceto per duos dies, possunt teri donec fiant sicut puluis, sed bene sicut puls. Intelligẽtes quidẽ faciliter percipiunt huiusmodi literæ deprauationes. Igitur non pro ipsis, sed pro iunioribus & nouis hoc annotauimus, ne frustrà in triturando laborent.

Emplastrum de Meliloto &c. CCCLXXXI.

NON habetur sine mẽdis præsens descriptio. Nam per cunctas impressiones, vbi legitur: Seminis apij &c. ana ℨ. j. s. Legendũ est verius, ana ℨ. ij. s. vt vniuersa exemplaria habent. Sunt etiã & aliæ literarum deprauationes, quas simpliciter in textu rectè posuimus, vt liquidò cum aliis conferenti patebit. Habet filius Serapionis in septimo duo, sub nomine dimadh, emplastra de meliloto, sed differunt ab isto.

De Meliloto.

MElilotum, siue melilotus, herba est, quæ & sertula campana dicitur, ob id quia in Cãpania & præsertim circa ciuitatem Nolæ laudatissima habetur, vt Dioscorides refert. In Romano solo autem, quod est Campaniæ initium, non est (vt credimus) inferior Nolana. Est enim odoratissima, & optima, atq; omnibus nota. Et dicitur melilotus, siue melilotos, quasi mellea lotos. Habet enim nostra melilotos semen in corniculis lunatis, seu curuis. Apud Nolam autem reperitur etiã sicut Serapio scribit, habens vaginas subtiles, rotundas, & rectas, sicut virgæ puerorũ paruulorum. Et nos quandoq; habuimus de illa meliloto, quæ (vt visum est nobis) exceptis ipsis vaginulis, in nullo alio à nostrate differt. *Sertula cãpana.*

Mistura ad uulnera sananda &c. CCCLXXXII.

RAESENS descriptio, & tres sequẽtes (vt suprà diximus) in paucis exemplaribus legũtur. Ex tot enim quot vidimus, in vndecim tantùm reperimus: quorum huiusmodi descriptiones, nõ solùm cum impressionibus nõ cõcordant, verumetiã & inter se ipsas minimè conueniunt. At neq; ipsæ impressiones vniformiter se habẽt. Vnde sunt in huiusmodi mistura tot & tantæ cõmistæ varietates, cõfusiones, & literarum deprauationes, quòd visum est nobis impossibile inuenire, seu interpretari literæ & sensus veritatẽ. Nam verè est mistura, imò chaos omniũ confusionum. Ex quo medicis & aliis nobis peritioribus viris, dimittimus illã resarciendam, seu (vt meliùs dicamus) de nouo cõponendam: si tamẽ vsus eius (vt aiunt) ita multis frequentatur locis. Nos enim nunquàm parauimus, nec scimus Romæ parari ab aliquo. Veruntamen vt quilibet meliùs cõsideret descriptionẽ ipsius & compositionẽ, non pigebit nos breuiter subnectere quas inuenimus, tam antiquorũ, quàm recentiorũ variationes librorum. Ex impressis igitur quidam sic habent: Recipe Garyophyllatæ, radicũ artemisiæ, pimpinellæ, camomillæ, pentaphyllon, herbæ violarũ, herbæ venti, caulis rubei, canabis, tenerarũ rubi &c. Alii autẽ vsque herbæ violarũ inclusiuè similiter, deinde sic: herbæ veteris cauli, tenerarum rubei canabis &c. Et alii aliis modis aliter variant ab istis. Ex antiquis exemplaribus autẽ in quibus inuenimus, exceptis duobus libris (quorũ vnus habet abbreuiatè primã dictionẽ, sic: Garyof. quod etiã pro garyofyllis, sicut & pro garyofyllata potest interpretari. Et alter qui habet, artemisiæ absolutè: absq; radicũ perscriptione) omnes alii libri habẽt prima duo simplicia sic videlicet. Recipe garyofyllatæ, radicũ artemisiæ. In sequẽtibus autẽ sic variant. Quatuor libri cõcorditer taliter habẽt scriptũ: Pimpinellæ: cãmina, pentaphyllon, herbę violarum, herbæ venti, caulis rubei, canapis renatũ &c. Reliqui septẽ singuli singula habẽt, videlicet. Primus (post duo simplicia dicta semper intellige) sic sequitur: Pimpinellæ, pilusellæ, pentaphyllon, herbæ violarũ, herbæ vẽti, caulis rubei, canabis, senationis &c. Secũdus sic habet: Camomillæ, pentaphyllon, herbæ violarũ, herbæ venti, caulis rubei, canabis renatũ &c. Tertius: Pimpinellæ, pentaphyllõ, herbæ violarũ, herbæ venti, caulis rubei, recentiũ omniũ &c. Quartus: Pimpinellæ,

pinellæ,cannam,pentaphyllon,herbæ violarũ, veteris caulis rubei,& canapum renatũ &c. Quintus. Pimpenellæ,camina,pentaphyllon,herbæ violarũ, herbæ venti, cuculi rubeæ, canabũ renatũ &c.Sextus:Pimpinellæ,carmina, pentaphyllon,herbæ violarũ, herbæ venti, caulis rubei, canabis, fenati &c.Et septimus sic habet: Pimpinellæ, cannæ, pentaphyllon,herbæ violarũ, veneris, caulis rubei, canapũ renatũ &c. Luminare Maius etiã,& vulgares excusiones,& cæteri aliter & aliter habẽt.Quilibet per seipsum autem apud illos legat. Simplicia tamẽ,quæ possunt declarari,declarabimus.E quibus enim aliqua sunt quæ apud veteres nusquam leguntur. Vnde verè cõiectandum est,has quatuor descriptiones finales istius distinctionis,esse modernorum additiones.

De Garyofyllata.

GAryophyllata quidẽ siue garyofyllata vulgò dicta,apud antiquos neq; sub hoc, neque sub quouis alio nomine adhuc meminimus nos legisse. Solummodo apud Pliniũ septimo cap. vigesimisexti libri, Geum legimus, quod asserit habere radiculas tenues,nigras, bene olentes, sicut nos vidimus garyofyllatã habere.En garyofyllata dicitur,quia radices eius suauem garyofyllorũ spirant odorẽ: & radices eius sunt tenues,atq; nigræ,vel saltẽ subnigræ.Quod si Geum nõ erit,fatemur nos nescire quid sit. Nonnulli enim suspicãtur esse Dioscoridis baccharẽ:veruntamen descriptio non cõuenit plantæ. Nam garyofyllata nõ habet caulẽ angulosum,vt de bacchare legitur:nec folia baccharis cõueniunt cum foliis garyofyllatæ &c. ex quo probatur quòd baccharis differt à garyofyllata. Pandectarius quoque, & ex iunioribus plures hallucinati sunt vocãdo ipsam lagopũ, scilicet pedem leporis:quãuis etiã apud ipsum pandectariũ barbarè, per lagopũ, legatur lapagũ:quoniã lagopus (vt Dioscorides tradit) in segetibus nascitur, garyofyllata autẽ semper locis incultis, & specialiter in sepibus oritur. Et Simon Ianuensis testatur, se vidisse depictã lagopi plantã alterius formæ & similitudinis, quàm garyofyllatæ.Ergo garyofyllatæ nõ est lagopus. Vocatúrq; à nõnullis sanamunda, ipsa garyofyllata. Folia eius quidẽ sunt similia foliis eupatorii (quod falsò minùs periti agrimoniã nuncupãt) maiora parũper, & rotundiora. Flos verò eius est citrinus,ex quo procedit seminis pilula,in modus pilulæ platani,minor tamẽ.Hac herba sępe vsus fuit Albertus Magnus in medicinis equorũ: vt ipse 22 lib.de Animalibus scribit.& quandoq; vocat ipsam herbã benedictam.

Geum.

Baccharis non est garyophyllata.

Lagopus.

Sanamunda.

Sed aduertendum quòd si nō speciatim herba scribitur, semper de radice intelligitur. Quoniam ipsa radix est vera garyofylata. Folia enim præter herbaceū, nullum habent odorem. Vnde melior ipsius pars est radix.

Garyophylata absolutè quid.

De Artemisia.

ARtemisia nempe secundum Galenū, & alios plures, duplex describitur. Tamē secundū alios triplex probatur. Etenim secundū veritatē triplex est. Prima videlicet est, quæ vulgò canaparia nuncupatur: quia tanquam canapis ad tricubitalem & ampliorē altitudinē extollitur. Folia eius sunt absynthio similia. Quæ ex vna parte, scilicet quæ cælum spectat, viridia sunt, ex altera autē alba. Non enim hęc ignoratur: quoniā ferè vbiq; locis incultis, & inter arundineta prouenit. Alia est, quæ vulgò matricaria cognominatur. Et hæc similiter est nota. Tertia est, quæ vt plurimū in hortis habetur, & secus decursus aquarū oritur: & hæc à multis tanacetū vocatur: ab aliis autem thanasia siue athanasia dicitur. Folia habet ordinatè, vno pediculo, ex vtroq; latere plura, pennata, atq; incisa: & flores croceos, in vmbella, qui nō citò marcescunt &c. Et hæc quoque à pluribus cognoscitur. Omnes tres odoratæ sunt: sed canaparia mitiori nō iniucundo munitur odore. Matricaria autē, & tanacetū grauiter olēt. Dicitur enim matricaria, ob id quia muliebribus malis (quæ ex matrice prodeūt) efficacior cæteris habetur. Quādo autē absolutè artemisia scribitur, de mitiori, scilicet de canaparia intelligitur. Sed ad matricē curandā, licet omnes proficiant, vtilior tamē (vt diximus) matricaria est. Et ipsa est accipiēda.

Matricaria.

Athanasia.

Artemisia absolutè.

De Pimpinella.

PImpinella, siue pampinulla, herba est ita ferè cunctis viuentibus notissima, sicut & priscis fuit incognita. Abūdè recentiores de ipsa loquuti sunt: tamen nullus ipsorū valuit apud quempiam priscorū inuenire. Vnde quasi omnes tenent hanc cum aliis pluribus veteribus fuisse incognitam. Quodquidem valdè mirandum est. Neq; nos etiā hucusque potuimus ipsam apud aliquem antiquorum capitulare. Sed omissis omnibus aliorum iudiciis, nos putamus vel ipsam propriè saxifragiam, vel speciem eius esse. Nam & in saxosis libenter crescit, & ad calculos in vesica frangēdos valdè efficax est, vt pluries experti sumus. etenim cùm plures sint saxifragiæ species, inter eas nō est absonū & pimpinellā connumerare. A nonnullis etiā sanguisorba appellatur. Et à Pandectario in litera f, Fillum indicū, pimpinella interpretatur.

Sanguisorba.

Fillum indicum.

Leon

Leonardus Fuchsius autem, fecit differentiam inter sanguisorbam, & pimpinellam, & vtranque duplicem pinxit.

De Pentaphyllo.

Ipsum quippe est pentaphyllon, scilicet quinquefoliũ quo vtimur. Et non est tormentilla, nec heptaphyllon, nec apiũ risus, neque fragaria, vt nonnulli ex iunioribus volunt. Non obstante etiã quòd apud Pliniũ legatur quinque folium gignere fragas. Quia potest esse quòd ipse Plinius viderit aliquam fragariã cum quinque foliis, quam putauit esse verum pentaphyllum: quoniã scimus virum quendam aliquãdo vidisse fragariã pentaphyllam. Nam & nos multoties vidimus pentaphyllum in vno pediculo habere septẽ folia, ac etiã in aliquo tria. Sed hæc sunt monstra naturæ, de quibus nõ multum mirari debemus: quoniã non solùm in herbis & vegetabilibus natura est monstrosa, verumetiã & in animalibus, & sæpe in hominibus ostendit potentiam suam. Vnde exempli gratia: plures nanque cum vigintiquatuor digitis, scilicet sex pro qualibet manu, & totidem pro quolibet pede nascuntur. Nonnulli etiã cum maiori numero, vt propriis oculis pluries vidimus Romæ vnũ mendicũ, qui in qualibet manu & quolibet pede septẽ digitos cum totidem vnguibus habebat: sed ita cõnexos ad inuicẽ, & curtos, quòd nullomodo valebat exercere eos, ex quo mendicando viuebat. Aliqui autem cum minori numero quàm viginti nati sunt. Et aliqui cum duobus capitibus. Quod monstrum paucis antè annis visum est per Italiam, ac venit Romam. Et alia multa quæ non scribimus. Dicat igitur Plinius quicquid velit, quòd nunquàm verũ pentaphyllum gignet fragas. Etenim hoc quinquefolium vsuale cognitũ, omnes notas habet quas Dioscorides scribit. Solummodo quod de ramulis pertractat, videtur aliquatenus dissentire, scilicet quòd ramuli pentaphylli in Italia, nõ dodrantales (vt ipse Dioscorides tradit) sed cubitales, & amplioris longitudinis super terrã extenduntur. Et hoc non est tanti momenti, quòd faciat ipsum nõ esse verum pentaphyllon. Quoniã (vt aliàs diximus, & Theophrastus testatur) alio cælo & alia terra sæpius diuersificantur plantæ &c. Vnde non est dubium quod habemus verũ pentaphyllum: heptaphyllon autem, scilicet septifoliũ, aliud est à pentaphyllo, & à tormentilla. Nam stipites heptaphylli non sternuntur super terrã, sed eleuãtur recti, ab vna radice plures. Et folia eius sunt maiora foliis quinquefolii, in quolibet pediculo septem. Et nascitur in montibus, & non iuxta

Quinque folium Plinij.

riuos aquarum, & secus vias, vt quinquefolium &c.

De Herba Violarum.

HErba violarum propriè, est ipsa planta, quæ & mater violarum dicitur. Cunctis notissima est.

De Herba Venti.

MVltas nempe de herba venti inuenimus diffinitiones: ex quibus patet quòd herbæ venti plura sunt genera. seu differentiæ, vel (vt melius dicamus) herba venti est nomen commune ad plura. Vnde secundum Simonem Ianuensem, Ioannem Manardum, & Brasaulum, herba venti est cotyledon, scilicet vmbilicus veneris, siue terræ vmbilicus, qui & cymbalion, & cymbalaria, & scatuncellus, scatuncellum, & auricula petræ dicitur. Secundum Ruellium autem, est anemone, scilicet fremii genus. Sed secundum Pandectarium, & Luminare Maius, qui faciunt duo herbæ venti genera, scilicet maius & minus, maius est parietaria, scilicet helxine, quæ & herba vitri, seu vitriola dicitur. Minus verò est consolida minor. Item secundum additiones in Pandectas herba venti, herba vincitoxicum, & consolida minor, idem sunt. Igitur cùm prædictarum herbarum, quæ sub nomine herbæ venti describuntur, aliquæ sint calidæ, & aliquæ frigidæ complexionis: quando absolutè in aliqua compositione, herba venti expetitur, non est sumendum quicquid ad manum venit: sed prius pharmaco diligenter examinato: quod competentius iudicatur, illud administrari necesse est. Imò super huiusmodi & similibus semper consulendi sunt medici.

Cotyledon. Vmbilicus veneris.

De Pilosella.

APud vulgares quidem plures herbæ sunt, quæ pilosellæ vocantur, & ipsum etiam nomen vulgare est. A quadam maxima pilositate, quam habent, sic appellatæ sunt. Non enim apud antiquos tale reperitur herbæ nomen. Iuniores tantùm de pilosella loquuntur: nec qualis sit, ipsi apertè demonstrant. Pandectarius dicit quòd est herba habens folia satis alba, & pilosa, sicut chartafilago, & quòd est frigida, & sicca. In additionibus etiam nouis in fine Pandectarum, habetur capitulum de virtutibus pilosellæ: vbi deprauatè per x, piloxella legitur. Luminare Maius autem, super vnguento de vermibus Petri Argillatæ, scribens ipsam, subtic[illegible] eius, dicens, Pilosella herba est satis nota, nasce[illegible] locis lapidosis & siccis, cum foliis quæ expanduntur super faciem terræ, & super ipsa folia habet

bet pilos ab vtroq; latere cũ flore rubeo &c. Non desunt qui pilosellam auriculam muris nominant: quoniã est vnũ genus pilosellæ quod habet folia simillima auriculæ muris foliis. Sed Ruellius in suo de Stirpibus: capitulo de myosotide alterã, scilicet de auricula muris: depingẽs aliqualiter ipsam pilosellam probat non esse muris ariculam, scilicet Dioscoridis myosatam: quoniam pilosella (quam sic dicunt) habet flores luteos ranunculo similes: myosata autem cœruleos. Item probat ipse Ruellius pilosellam non esse elatinen, quæ est helxine, scilicet parietariæ species nec holosteum, vt nõnulli putauere &c. Aliud genus pilosellæ reperitur, quã etiã vulgares herbam lucciam nominant, quæ habet folia quasi triticea valde pilosa &c. item est aliud genus, cuius folia sunt ampla, vt vola manus oblonga, & per ora duabus vel tribus paruis scissuris diuisa, pilosa valdè, imò villosa vrsi auribus colore atque forma, nõ absimilia: vnde à nonnullis auricula vrsi dicitur. Et hæc in altissimis montibus, & crepidinibus petrosis nascitur. Hanc quidem pilosellam primùm in citeriori Hispania cognouimus, scilicet in illo, qui Mons serratus vocatur. Omnes autem præfatas pilosellas cognoscim⁹. Sunt denique (vt aiunt) & aliæ herbæ pilosellæ vulgò dictæ, de quibus quoniam adhuc nullam veram habemus cognitionem, non est opus de ipsis facere declarationem. Sed qualis prædictarum sit accipiẽda, pro ista mistura, ignoramus. Cõsulito ergo medicos, qui tali vtuntur mistura, & ipsi vobis diuidendo forsan insinuabunt eam.

Auricula muris non est pilosella.

Auricula vrsi.

De Caulibus.

MVlta atque diuersa sunt caulium siue brassicarũ genera, & species, vt olitores meliùs, quàm medici, pro maiori parte cognoscunt. Et caulis quidem in innumeris plãtis est. Sed non specificatè, de brassica, scilicet crambe intelligitur: ob id, quia caulis, scilicet cima huius plantę, inter omnes alias principatum obtinet. Vnde est, quòd tota brassicæ plãta caulis dicitur. In hac descriptione autẽ (vt plurimis legitur) caulis rubeus, ad differẽtiam aliorũ specificatur. Quoniã reperiuntur etiam & caules albi, & nigri, & crispi folii & tyrsuti & capucii &c. Caulis rube⁹ quidẽ nõ multũ differt à nigro, & sæpi⁹ cõuertũtur in inuicẽ, vt olitores referũt. Nigri enim & albi, & crispi folii, & tyrsuti atque capucii caules noti sunt. Est nanque & aliud brassicæ gen⁹, qđ ex Syria defertur, & canabit, seu canauit vulgò dicitur, quodq; à Pãde-

ctar

Caulis imperialis. ctario, caulis imperialis vocatur. Et omnes isti caules in Italia hodie habentur, quorum vsus non est minimus, etiam & apud nobiles. Sunt prætereà, & alia brassicarum genera, de quibus legitur apud diuersos Authores, quæ breuitati studentes: omisimus. Legitote Hermolai Corollaria, & apud Ruellium de natura stirpium, & ceteros. Demum de brassica syluestri & rustica, & canina, quæ cynocrambe Græcè dicitur *Brassica canina.* & marina, quæ vulgò soldanella vocatur & de caule aquæ, qui nenuphar est, secundum Pandectarium, non expedit hic facere declarationem. Absolutè autem cùm scribuntur caules: semper de communioribus notis intelliguntur. *Caulis absolutè.*

De Cannabe.

VT Diosc. scribit, duplex est cannabum, vel cannabis siue canapis herba: scilicet syluatica, & satiua. Satiua autem notissima est: syluatica verò non ita cognoscitur. Sed si absolutè describitur, de satiua intelligitur. De cuius semine *Cannabis absolutè.* etiam duplex oritur planta, scilicet altera sterilis, & altera fructifera. Syluestris autem planta cõmunem similitudinẽ habet cum althææ & alcææ plantis. Ex cuius etiamnum cortice, sicut ex cortice satiuæ, funes fiunt. Legitur enim in aliquibus descriptionibus istius misturæ, vt suprà ostẽsum est cannabis renatum, canapis renatæ, canabis senati, siue senationis &c. Deprauationes enim librariorum sunt: pro quib9 intellige cannabem tenellam, scilicet folia, vel cimas ipsius plãtæ. Sunt quoq; & in ipsis descriptionibus aliæ plures literarũ incorrectiones: vt sunt, Veteris, cimarum, rubi, cannæ, cannam, cammina, cuculi &c. De quibus omnibus vanũ est prolongare sermonẽ: quoniã clarè per se cognoscuntur quod sunt librariorũ mendæ: vt exempli gratia: pro cuculi, nõ debet hîc intelligi panis cuculi, id est alleluia, & sic de singulis.

Vnguentum palmeum &c. CCCLXXXIII.

Vnguentum aliud palmeum &c. CCCLXXXIIII.

VITA nempe de huiusmodi vnguentis suprà scilicet in primo Diaphinicon vnguento, differuimus: propterea vide ibi. Hic tamen notandum, quòd in hoc vltimo vnguento palmeo per omnes excusiones Latinas, est vna nõ parua menda: videlicet vbi legitur, Pinguedinis porcinæ depuratæ à sale ℥. v. Valde etenim insufficiens est ista quantitas pinguedinis respectu quantitatis lithargyri, & vitrioli. Nam in quibusdã exemplaribus, & in vulgari æditione, ipsi9 ping

pinguedinis ℔.iij. habentur. Quod est minùs malum. Sed in quibusdam aliis ex vetustioribus exemplaribus, non libr. iij. neque ℥.v. sed ℔.v. legitur: quod putamus rectius esse. Errore forsan (vt coniectamus) impressa fuit ℥. pro ℔. Et non putet quis quinque librarum quantitatem esse superfluam, quoniam maior iudicatur esse quantitas trium librarũ olei, & duarum axungiæ, quæ recipitur in primo vnguento palmeo, quàm quinque librarũ axungiæ in hoc vnguento, respectu olei ad axungiam, quæ est corpulentior oleo. & similiter in vnguento Diaphinicon descriptione Arabica, sunt quinque libræ ex oleo & pinguedine. Itẽ in vnguẽto diaphinicon primo, sex libræ recipiũtur, scilicet tres pinguedinis, & tres olei. Igit' si sex librarũ quãtitas nõ est superflua, à fortiori quinque librarũ minimè erit non enim magis vnũ, q̃ aliud istorum quatuor vnguentorum recipit de lithargyro & vitriolo. Ergo quinque libræ sunt secundũ veritatẽ ipsius pinguedinis recipiẽdæ in hoc vnguẽto, & nõ quinque vnciæ.

Vnguentũ expertũ ad scabiem. CCCLXXXV.

VNQVAM experti fuimus hoc vnguentum, nec apud alios (vt sciamus) habetur in vsu. A quibus autem sit expertum, nescimus. Inuenimus tamen in tribus exemplaribus præsentẽ descriptionẽ recipere mastichem in vno ana, cum oleo laurino, argento viuo &c. Quæ (vt nobis videtur) satis cõuenit. Manardus quoque præcipit, vt addatur: quod tam nobis, quàm pluribus peritis viris non displicet. Vnde rectius legatur sic vt est in dictis exemplaribus: Olei laurini argenti viui, ceræ mundæ, masticis, thuris albi &c.

DVODECIMA DISTINCTIO DE OLEIS.

Est enim multiplex oleorum operatio &c.

CCCLXXXVI.

N HAC nempe præfatiõe præsentis duodecimæ & vltimæ distinctionis, clarè denotat Author necessariã multiplicitatem, & varietatẽ oleorũ, quas aggreditur: sed in pcessu, causa breuitatis (vt putam9) plura olea, tãquã notiora dimisit. Vt exẽpli gratia. Non scribuntur ab eo modi faciendi oleũ olearũ, siue (vt ma uis)

uis) oliuarum quamuis ipse dicat quod oleum de schino fit sicut oleum de oliuis:& oleum completũ, ex oliuis cõpletis & oleum rude, ex oliuis immaturis &c. Qui modi omnibus aliis erant præponendi, ex eo maximè: quòd oleum ab olea nomẽclaturam sumpsisse creditur:& etiam quia ipsum oleũ est basis siue fundamẽtum seu radix multorum oleorum cõpositorum, vt in processu patebit. Vnde ad maiorem declarationem, post oleum de semine cucurbitæ, dicit, Ex multis autem seminibus olea fieri possunt: & habent virtutem seminum eorum, de quibus sermonem non ædimus &c. Item, dimisit aliqua tanquam medicicinæ minùs necessaria: vt sunt olea chimistarum &c. pro quibus cognoscendis remittit lectorem ad chimistas, dicens: Tu autem &c. De his igitur quæ per expresionem fiunt, incipiens hanc suam distinctionem. oleum de amygdalis dulcibus cęteris præposuit. Vnde sequitur.

Oleum de Amygdalis dulcibus &c. CCCLXXXVII.

Oleum de Amygdalis amaris &c. CCCLXXXVIII.

Oleum de Nucibus, grossarum uentositatum est resolutiuum. CCCLXXXIX.

Oleum de Auellanis &c. CCCXC.

Oleum de Chrysomilis &c. CCCXCI.

Oleum de Persicis &c. CCCXCII.

Oleum de Ben &c. CCCXCIII.

Oleum de Cherua &c. CCCXCIIII.

Oleum de Carthamo &c. CCCXCV.

Oleum de Nuce Indica &c. CCCXCVI.

Oleum de Cerasis &c. CCCXCVII.

Oleum de Almahaleb &c. CCCXCVIII.

Oleum de Granis citri &c. CCCXCIX.

Oleum de Fisticis, & Pineis &c. CCCC.

NO nempe canone vniuersa hæc atque similia olea regulantur. Quiquidem canon siue regula pro omnib⁹ aliis in prima, scilicet olei de Amygdalis dulcibus descriptione: ab Authore satis clarè describitur. Et ita sunt ipsi modi vbique in frequentiori vsu, quòd non oportet de eis facere declarationem. Igitur simplicia, & cætera quæ minùs peri-

tis

tis possint videri obscura, ad legentium vtilitatem, faciemus clara. Præterea non ignorandum, quod tam ex istis, quàm ex infrascriptis, quàm etiam ex aliis diuersis oleis, sunt descriptiones multæ, tam apud Grecos & Arabes, quàm apud Latinos Authores, quos sæpe citare superfluum est. Quærite igitur apud ipsos, & inuenietis.

De Zaynari.

PRo Zaynari autem, siue Zacharali, siue Zarinari, siue alteriusmodi barbarè, quod legitur in oleo amygdalorũ dulcium &c. nil aliud potest intelligi, quàm torcular, siue prelum, siue aliud instrumentum aptum ad exprimendum oleum, & similia. De amygalis quære suprà.

De Nuce.

NVx simpliciter & absolutè, semper intelligitur vsualis, de qua, vnà cum cæteris quære in modo confectionis corticum nucum. Præterea magnopere admirati sumus de Ioanne Iacobo Manlio, qui grosse (vt ita loquamur) & pueriliter errauit in hoc oleo, declarãs nucem grossam esse nucem vsualem. Imò nux grossa propriè, est nux Indica, quæ cunctis nucibus est grossior. Dicim⁹ enim quòd pueriliter errauit in textu Authoris: scilicet legens oleum de nucibus grossarum ventositatum est resolutiuum &c. intelligit oleũ de nucibus grossis, vnde in suis declarationibus dixit: Nux grossa, id est nux vsualis &c. Quodquidem nec in re, nec secundum literam est verum: quia Author non loquutus est hìc de nucibus grossis, sed absolutè posuit de nucibus, pro quibus intelliguntur communes & vsuales. *Nux grossa* *Nux absolutè.*

De Auellana.

AVellana quidẽ in Italia notissima est: quæ & nux auellana & nux pontica dicitur: & vulgò Romę nocchia vocatur. Sed in Regno Apuliæ, quasi per diminutionẽ à nuce, nucella appellatur, *Nux pontica.*

De Chrysomelis, & Persicis.

CHrysomela, vel chrysomila, siue chrysomella, vel chrysomala, id est aurea mila, vel mala &c. eadem sunt, quæ præcoqua, siue præcocia, & armeniaca dicuntur. In generibus Persicorum connumerantur. Nam plura sunt Persicorũ genera: sed per antonomasiam, Persica intelligũtur illa quorum nuclei osseus cortex est durus, & asper, & nõ planus, vt in Armeniacis est. Multùm enim differunt in foliis persica & Armeniaca. Et enim persicorum folia sunt longa, amygdalinis foliis simillima: folia autẽ chrysomelorũ sunt

rotunda

rotunda, vt pyrorum folia. Isidorus quidem tria tantùm genera huiusmodi fecit, scilicet duracenum siue duracinum, armeniacũ, & persicũ. Hodie tamen multa plura habemus, vel natura, vel arte ꝓducta, quę breuitatis causa dimittimus.

De Ben.

BEn per simplex e: non autẽ been, vt nonnulli codices impressi habent, & hîc & alibi. Sed de eo satis diximus in confectione de musco dulci. Vide ibi. Item scias quòd hoc oleum, secundum Simonem Ianuensem, in litera Balanus, & in litera ben, est oleum muscellinum. Dioscorides in primo libro facit de eo cap. & vocat ipsum oleum balaninum: in cuius capituli fine dicit quòd oleum carynum, scilicet de nuce iuglande, hoc est de nuce vsuali, valet sicut oleum balaninũ, hoc est de ben. Ergo in defectu olei de ben, licite possumus substituere oleum de nuce communi, & vsuali. Cęterùm, patet in his oleorum descriptionibus error quorundam iuniorum asserentium ben esse semen cataputiæ scilicet cheruæ: cùm author separatim ab oleo de ben, doceat facere oleum de cherua, quod immediatè sequitur.

De Cherua.

RIcinum, siue cicinum oleum (quod idem est) vocatur à Dioscoride hoc oleum de cherua. Cherua autem, siue kerua, est genus cataputiæ. Cataputia autem duplex à Serap. notatur, scilicet maior & minor: & in duobus capitulis, videlicet 222. & 364. Et vtrunque genus habet plura nomina, vt mox videbimus. Author enim noster ipse etiã ponit cap. de vtraq; cataputia, sub barbaro vocabulo. Hoc est, Albemesuch. Sed titulus eius à librariis (vt putamus) est vitiatus, scilicet quòd vbi legitur: De albemesuch, id est cherua. Rectius legendum est: De Albemesuch, id est cataputia: vt in quibusdam exẽplaribus antiquis adhuc clarè legitur. Nam albemesuch est nomen cõmune ad vtranq; cataputiam. Cherua autem est nomen speciale, quod pro cataputia maiori tantùm ponitur. Minor enim non vocatur cherua. Author noster optimè scripsit, ponẽs primùm nomina cõmunia siue generalia: videlicet albemesuch, & granũ regũ: postea descẽdit ad particularia, vnde de maiori scripsit. Et dicitur quòd magnũ est cherua. Cherua autẽ, siue albemesuch maius, siue granum regum magnũ, scilicet cataputia maior. vbique cognoscitur, & idem est quod ricinũ. Quod nomẽ sibi vendicauit, à similitudine quam habet semen ipsius cũ ricino animali. Ricinũ quippe animal propriè est illud quod vulgò cecca, siue cicca dic

Cataputia duplex.

Ricinũ animal quod.

ca dicitur: quæ in auribus animaliũ, canũ maximè, & boum, sanguinem suggens, pendet. Etenim quasi semigræcè. Nam hæc planta cici, seu cicum à Græcis vocatur. vt apud Diosc. quarto libr. vbi etiã & alia plura nomina istius plantæ enumerat. Appellatur quoq; à nonnullis hęc planta pentadactylus, & custos horti, & ab aliis alia sunt ei attributa nomina: vt heliotropia, giraiolis, mira solis, sponsa solis, solisequia &c. In Lusitania quidẽ arborescit, & perdurat ad multos annos, vt propriis oculis intus Eborã ciuitatẽ, in horto quorundam religiosorũ, plures arbores huiusmodi plantæ vidimus: quarum truncum vix certè funiculus quatuor ferè palmorũ sufficiebat cingere. Vocatúrq; ab incolis loci, lingua eorum; fighiera de linferno. Quod Latinè, ficus inferni est. Apud nos autẽ ante annũ moritur. Porrò cataputia minor, siue albemesuch minus, siue granũ regum paruũ, quod mendana, seu mendena Arabicè dicitur, vt est apud Serapionem, à Grecis lathyris appellatur, & inter tithymalorũ genera cõnumeratur. Vnde sunt qui tithymaũ, siue lactariã herbã nominant. Dioscorides enim Author est. Sed à vulgaribus & mulierculis Romæ, tam maior quàm minor Scardapucza vocat: quasi cataputia, corrupto vocabulo. Etenim cataputię dicũtur: quoniã semina ipsarũ ad aluum soluendã, tanquam pilulę deuorantur. Pilulæ enim Græcè catapotia, seu cataputia nuncupantur. De vtriusq; igitur cataputię seminis, vno & eodem modo extrahitur oleũ: vt ipse Author noster in præfato cap. de albemesuch scripsit. Hic autem de cherua tãtùm, scilicet de maiori loquitur. Ambæ sanè vulgaris notitię sunt: quoniam sæpe in hortis, & iuxta domorũ parietes, in suburbanis nascuntur. Præterea nõ parum admirati sumus de Brasaulo viro nostra ætate famosissimo, qui dicit interpretem Serapionis errasse, interpretãdo cheruam esse cataputiam maiorẽ: nec talẽ aliunde probat errorẽ. Quin ipsum magis deceptũ putamus, dicentẽm cataputiã maiorẽ esse primam speciem tithymali, quæ characias Græcè dicitur. Et secundum ipsius verba, præter calumniã in Serapionis interpretem, duplicẽ ipse cõmisit errorẽ. Primo errauit: quia minorem cataputiã, pro maiori accepit. Nam vt à pluribus viris audiuimus, eadem planta est herba dalle carpanede apud Ferrariẽses, quę apud Romanos scardapucza minor. Enimuero talis plãta nõ ignoratur, & (vt videre licet) ad amussim est mẽdana Serapionis, scilicet cataputia minor. Secũdo errauit: quia talis herba apud Dioscor. non characias (vt ipse

Cicum.

Custos horti.

Lathyris.

Brasauli error.

vult) sed est lathyris, vt legenti Serapionem, & Dioscoridi conferenti, non est dubiũ. Etenim Serapio facit tria capitula correspondentia tribus cap. Dioscoridis, videlicet capitulum de kerua, scilicet de cataputia maiori, quod respondet capitulo Dioscoridis de ricino, scilicet de cico. Et cap. de cataputia minori, quod incipit Mendana: quod quasi de verbo ad verbum, correspõdet capitulo de lathyri ipsius Dioscoridis. Et cap. de tithymalis, vbi ab ipso Serapione, velut etiã à Dioscoride, prima species characias dicta describitur. Non obstante ꝙ in Serapione ibi barbarè Caritias, pro characias legatur. Præterea si apud ipsum Brasauũ præfata herba dalle carpanede, erit maior cataputia, minor ergo qualis erit, cuius ipse nõ meminit? Nam scribentẽ maiorẽ, non decuit tacere minorem. Maioritas enim non tribuitur vni, nisi respectu minoritatis alterius &c. Et quòd sint duæ cataputiæ, non solùm per Serap. cuius interpres habetur ipsi Brasaulo suspectus, verumetiã & per Auerroim & alios plures probatur. Ait nanque Auerrois in quinto Colliget scribens de vna, scilicet de maiori: Halberea, id est cataputia &c. Et infrà pro mẽdana (quæ est cataputia minor) Magdeene scripsit, dicẽs, Magdeene, id est cataputia &c. Causa breuitatis dimittimus iuniores, q de vtraq; cataputia loquũtur. Vt sunt, Simõ Ianuẽsis, Pãdectari⁹, Luminare Maius, Ruellius, & cæteri. Igit̃ pro cõclusione, cataputia maior est cherua, & est cicũ Diosc. Et minor est lathyris, & non cherua, neq; Diosc. characias.

De Carthamo.

DVũm generũ ab omnibus carthamus describitur, scilicet carthamus domesticus & syluestris. Author noster in suo cap. eligit domesticũ tãtùm, dicẽs: Electio carthamus, de quo loquimur, est domesticus. Quasi dicat: quicquid scribimus de carthamo, de domestico intelligimus. Vnde & hoc oleũ de domestico intelligi debet. Carthamus domesticus autem, siue carthamũ: Cnecus, & Cnecũ, siue Cnicus, siue (vt malis) Gnicus dicitur: vt Diosc. 4. libro scribit. Ex nostris verò alii crocũ hortulanũ, alii Zaffranũ syluestre, alii Zaffranũ fatuum, siue Zaffranũ fatuorũ nominant. Auerrois in quinto Colliget Elcratis, & semen de papaga vocat. Ait enim Elcratis, alias carthamum, id est semen de papaga &c. Papaga propriè est illa auis, quæ vulgò papagallus nuncupatur: Latinè autẽ psittacus. Quasi dicat Auerrois, ꝙ est semen quod psittaci libenter comedunt. Non enim est incognita herba hæc; in hortis seritur, & inter aculeatas connumeratur. Sed

Papaga vel Papagallus

Cnecum

Cnecũ ſylueſtre, ſiue carthamus ſylueſtris, ſpinoſior eſt domeſtico: vt veritas in re ipſa probari poteſt. Quãuis Theophraſtus quarto capitulo, libri ſexti, de hiſtoria plantarum, teneat contrariũ: vbi & de Cneco ſylueſtri, ſ. carthamo ſylueſtri duo genera poſuit. Vocatur autẽ carthamus ſylueſtris à nonnullis colus ruſtica: quoniã priſcæ mulieres pro colo, tali vtebantur planta. Vnde putamus, quòd à Cneco, vulgò vſq; hodie, pluribus in locis colus fœminarum corrupto vocabulo dicatur conochia: quaſi cnochia, pro cneca. Dicitur etiã & ab alijs fuſus agreſtis. A Dioſcoride autem attractylis vocatur. Vbiq; naſcitur, ex quo minimè ignoratur. Sed animaduertẽdum quòd apud Serapionem, ſub nomine carthami, duo ſcribuntur capitula, ſcilicet 126. quod incipit: Carthamũ, id eſt churtal &c. quod cap. vt patet legẽti & Dioſcoridi conferenti, eſt cap. ipſius Dioſcoridis de bromo, quod videlicet eſt in ſecundo libro: quoniam quarto libro eſt aliud capitulum de bromo, quod apud Serapionem non legitur. Etiam non ignorandum quòd capitula Dioſcoridis de bromo, videlicet tam ſecũdi, quàm quarti libri, nõ ſunt de auena, vt nonnulli putant: quia cap. de auena, quod concordat cum 25. capitulo Serapionis de auena, eſt capitulum de ægilope, quod eſt in quarto libro ante cap. de bromo. Aegylops igitur eſt auena: bromus autem eſt herba auenæ ſimilis: vnde à ſimilitudine nonnulli etiam bromum, auenã nuncuparũt. Aliud autẽ cap. Serapionis, videlicet 202. quod incipit: Kartam, id eſt carthamus, eſt ex eo ſylueſtris & domeſticus &c. eſt verum & proprium cap. de vtroque Cneco: vt legenti nõ eſt dubium. Item ſciendum etiam, quòd Auicenna facit cap. de carthamo, & ſeparatim ponit aliud cap. de croco hortulano: ſed an apud ipſum ſit aliud crocum hortulanum à carthamo, neſcimus. Nobis tamen videtur idem eſſe.

Attractylis

Bromus.

De Ceraſis.

CEraſa, vel ceraſa vbiq; per Italiã cognoſcuntur, & ſunt plura ipſorũ genera. Vnde libro 15. Plinius octo enumerat. Ex quo inter ea cõnumerantur & amarena, ſcilicet illa ceraſa acria, quæ vulgò Romæ viſcioli nũcupantur, quorum etiã plures habẽtur ſpecies. Ceraſi etenim ſunt huiuſcemodi naturæ, quòd poſt cũctas ferè arbores florẽt, & de prioribus ſunt quę fructũ ad maturationẽ perducũt. Reperiuntur etiã & ceraſi ſylueſtres, ſed nõ ſic paſsim vt vrbanæ naſcuntur. In partibus Apuliæ plures arbores vidimus, quæ ab incolis loci neræ vocantur, quarũ fructus non eſt almahaleb, vt

mox patebit. Est enim fructus neræ minor, atque nigrior cerasio domestico, & folium rotundius, & minus, ac solidius. In caudice autẽ & cęteris partibus, non differt nera à ceraso. Et tam cerasus, quàm amarenus inseritur in nera, & optimè fit. Producit & gũmi nera affluenter, vt cerasus &c.

De Almahaleb siue Mahaleb

MAhaleb, siue mahalep, vel machaleb, vel machabel, vel alteriusmodi barbarè: vel cum al in principio, almahaleb &c. idem arbustum est apud Arabes quod apud Græcos phyllirea, vt patet conferendo cap. Serap. de mahaleb cũ cap. Diosc. de phyllirea. Quod cap. apud ipsum Diosc. est in primo libro immediatè post cap. de cypro, scilicet de ligustro. Quod cap. de phyllirea minimè potest esse cap. de tilia, vt Hermolaus, Ruellius, & Marcellus interpretati sunt, & ferè omnes iuniores tenent. Quoniam (vt scitur) Tilia est arbor vastæ magnitudinis: vnde Theophrastus quinti de historia plantarũ, cap. 5. sic dicit: Tilia foris nauiũ longarũ, & archarum, mensarúmq, fabricæ expetenda est. Ex quo non potest cõparari ad cyprũ. Nec tiliæ folia assimilãtur foliis, quæ nõ ignoratur hederacea esse: sicuti etiã dictus Theophrastus tertij de historia plantarũ, cap. x. testatur. Et cætera quæ breuitati studentes omittimus. Nec in antiqua translatione illud cap. loquitur de Tilia. A vocabulorũ propinquitate eos hallucinatos esse putamus. Tilia enim Græcè, nõ phyllirea: sed φίλυρα dicitur. Phyllirea proprie quid Latinè significet adhuc nescimus. Arabicè autẽ (vt diximus) est mahaleb: de quo & Serapio, & Auicen. & Rhasis, & alii plures Arabicę linguę scriptores pertractarũt. Mahaleb autẽ arbuscula in Syria notissima est, & vsq; hodie ibidẽ vulgò mahaleb vocatur. Quæ (vt sciuerimus) nõ reperitur in Italia. Est enim spinosa, & folia eius sunt similia foliis oliuæ, & fert grana quasi racematim in ramis, vt lentiscus, paulò grossiora tamen. E quibus Syrij exprimũt oleũ valde odoriferũ, ex quo cõficiunt sapones olfactu suaues, & alia plura. Quæ grana etiã mahaleb vocantur: vnde Bellunẽsis in suis interpretationibus dicit: Mahaleb est granũ notum in Syria. Et nos habuimus de ramis eius, mediante quodã fratre nostri ordinis, qui nuper venit ex illis partibus &c. Ergo mahaleb nõ sunt fructus cerasi syluestris, vt ferè omnes iuniores hallucinantes interpretati sunt. Fortassè quia cùm immediatè post oleũ de cerasis, Author posuerit oleũ almahaleb, & in eius descriptione dixerit, Oleũ de almahaleb fortius est in omni re, q̃ oleũ de cerasis &c.

Tilia.

ipsi

ipsi de facili errauerunt, putantes mahaleb esse cerasia syluestria. Sed re vera satis differunt inter se cerasia syluestria, & mahaleb. Ex quibus patet, quòd oleum de almahaleb non est oleum de cerasis syluestribus.

De seminibus citrij & citranguli.

HViusmodi grana, siue semina, ex maturis citriorum & citrangulorũ pomis accipienda sunt. Immatura enim semina, & fructus, parum aut nihil habent de oleo. Pari ratione etiamnum potest fieri oleum ex seminibus limonum, & similium. Et quodlibet ipsorum æquipollet supradictis. Vnde potest fieri ex omnibus, & singulis, tam coniunctim, quàm diuisim, sicut vnicuique placet.

De Fisticis, & Pineis.

FIsticum idem est quod pistachium, siue pistaciũ. In Syria plurimũ nascitur. Et in italia satum crescit, & fructificat: quoniã Venetijs vidimus arborẽ nõ minimã, cum fructu. Folia fert terebintho simillima &c. Pinei nuclei nõ ignorantur. Et ideò Author copulauit ista: quoniam eiusdem virtutis sunt ambo. Nam & Dioscorides cap. de pistacijs testatur nucleis pineis similia esse pistacia, supple forma & virtute, Vnde alterum pro altero potest substitui.

Oleum Laurinum &c. CCCCI.

Oleũ de granis uiridibus, & est albo tin &c. CCCCII.

Oleum de Schino &c. CCCCIII.

PONIT Author in horũ prima oleorum descriptione pro omnibus similibus alium modum exprimẽdi oleum. Veruntamen nos scimus meliorẽ modũ, pro oleo laurino, quàm is qui assignatur. Quo quidẽ copiosius oleũ exprimitur, & clarius, atq; odoratius, & per cõsequens melius. Qui modus certè faciliùs addiscitur operatione, quàm lectione. Attamen subscribimus ipsum clariori modo quo possumus, vt vel saltẽ ingeniosi percipiant. Ponantur igitur baccæ maturæ, omniq; sorde optimè purgatæ & integræ, in caldario, cum sufficiẽti aqua supra ignẽ, & bulliat aqua vsq; ad perfectã baccarũ coctionẽ: & sic calidæ mittantur in aliquo sacculo nouo, mundo, & non raro, ita quod sacculus sit minus quàm semiplenus ipsis baccis percoctis. Posteà ligetur os sacculi, & cũ aliquo forti baculo grosso quantũ manus capere potest, cubitalẽ longitudinẽ vel circa, plus vel minus habẽte, exerceto sic: videlicet, Extẽsum sacculũ super ta-

bulam decliuem ex vna parte, sub qua sit vas ad recipiendum oleũ, stantibus baccis per totũ vsque ad os sacculi, dicto baculo ad os ipsius baculi aliquo modo ex vna extremitatũ inuoluto, seu ligato: malassa, seu malacissa, siue subagitando subige, dextrè voluendo, & exprimendo fortiter, & citò. Superinfundendo quãdoq; aquã calidam, vsquequo videas totũ oleũ effluxisse in vas. Deinde collige quod supernatat, & serua. Eodem modo etiã potest fieri de granis viridibus, & granis lẽtisci, & similibus. Tamẽ in Apulia & aliis locis, extrahitur oleũ ex semine lentisci, sicut ex oliuis. De Baccis aũt siue granis lauri, satis dictũ est in emplastro de granis lauri.

De Granis viridibus.

GRana viridia, teste Auicenna, atque Serapione, sunt fructus arboris albotin, id est terebinthi: de quibus lege in Isopiceroto descriptione Galeni, & in eo quod hic subsequitur de schino. Præterea Bellunensis in suis interpretationibus etiam sic scribit: Granum viride est fructus arboris nominatæ albotin apud Arabes: apud Latinos verò terebinthus, ex qua colligitur gummi terebinthinæ, seu terebinthinæ veræ, quod apud Arabes vocatur gummi albotin. Et infrà dicit: grana alcadra sunt grana virida, quæ sunt fructus terebinthi. Hæc ille. Vnde &c.

De Schino, seu barbarè de Stincho.

STinchus, siue stincus, hoc in loco, non est animal, vt Luminare Maius credidit. Sed secũdum veritatem, est lentiscus. Nam (vt verè cõiectamus) corruptum est vocabulum, & vbi legitur oleum de stincho: rectiùs legendum est oleum de schino. Schinos enim Græcè, lentiscus est Latinè. Et certè rectè Author post oleũ de granis terebinthi, posuit oleũ de schino, scilicet de lentisco: quod falsò titulatur de stincho: quia vnius generis sunt ambo: vt per Serapionẽ cap. de terebintho probatur. Ait enim: Baton, vel botõ, id est arbor grani viridis: & est botin, id est terebinthus Albotin secundum medicos, est duarum specierum, scilicet domestica & syluestris: & domestica est botin secundum veritatem, & fructus eius est granũ viride. Et syluestris est lentiscus, & ambæ habent gummi. Hæc Serapio. Ergo oleum de stincho non est oleũ de animali. Quia si stinchus hic accipitur pro animali: quomodo bene sequitur quod dicit Author: hoc est, Et fit sicut oleum de lauro: vel de oliuis? Igitur de schino, scilicet de lẽtisco intellige. De stinco animali, siue rectius de schinco, in superioribus dictum est. De lentisco etiam require suprà.

Oleum

Oleum de Balsamo &c. CCCCIIII.

DOCET nos Author præsens oleũ, tribus parare modis, qui modi nobis carentibus balsami plantis, nihil aut satis parũ proficere possunt. Parũ diximus: quia aliquãdo possunt esse vtiles ad cognoscẽdum ipsum balsami oleum, videlicet quali modo ex tribus paratũ sit, cùm ad manus venerit &c. Opobalsamum Græcè dicitur. Balsamum propriè planta est, licet quandoq; pro ipso balsami oleo vsurpetur. Etenim his notis secundum Dioscoridẽ cognoscitur verũ à falsò. Fusum in pannum laneum, non facit (sicut cætera olea faciũt) maculas: neq; si postea eluatur, notã relinquit in panno. Item in lacte instillatũ, coagulat ipsum. Et tam in lacte, quàm in aqua celerrimè liquatur. Sed & in aqua lactescit, quod in lacte cõprehendi non potest. Adulteratum verò, aut pseudo opobalsamum, nullum horum facere potest: At verò quia opobalsamũ non habetur, videtur nobis nõ incongruè esse hoc in loco, vt subscribamus opiniones Doctorũ declarantium quid pro eo æquiualens cõpensari liceat, in antidotorum cõpositionibus commiscendum. In primis, videlicet Paulus in fine septimi libri. Pro balsami liquore, stillatitia myrrha, scilicet myrrha liquida, quæ stacte dicitur. Legitur etiam ibi, pro opobalsamo liquor myrti. Sed putamus esse mendam in codice: & rectius liquor myrrhæ legendũ, quàm liquor myrti. Auicenna in secundo cã. cap. de oleo. Ponitur loco olei balsami, myrrha liquida, aut æquale pondus olei adedhii, seu aldadi, vel dadi, vt Bellunẽsis traduxit. Rhasis in calce antidotarii separati, scilicet in oleo benedicto, quod est oleum de lateribus. Valet (inquit) sicut oleum balsami, sed est subtilius, & calidius, & maioris vtilitatis, in ægritudinibus frigidis. Guillelmus de Saliceto Placentinus in quinto suæ practicæ, cap. de oleis, ait: Oleũ quod ponitur loco balsami, sic fit: Recipe carpobalsami, myrrhæ, nucis indæ, ana ℥. s. hypericonis ʒ. ij. Terantur omnia grosso modo, & dimittantur in ℥. iiij. olei veteris, vsq; ad menses sex, & reseruetur. Item aliud quod ponitur loco balsami, & est nobilius illo, sic fit: Recipe olei ℔. j. s. myrrhæ, xylobalsami, opopanacis, bdellii, aloës, carpobalsami, ammoniaci, serapini, nucis indæ, hypericonis, macis, gũmi Arabici, thuris, tragacãthi, ana ℥. j. lateris triti quem nunquã aqua tetigerit, igniti, & in oleo cõi extincti ℥. iij. terebinthinæ mũdæ & claræ ℥. vij. Terantur

Balsamum | *Myrrha liquida quid, & pro quo sumatur.* | *Oleum benedictum.*

omnia,& malassentur ad inuicem in mortario,& ponantur in vase alembici,& distillentur hęc vt aqua rosata,& hoc erit illud quod diximus. Valet ad vitium lapidis, cùm ponitur in medicinis lapidis:& applanat duricies, & cicatrizationes, & ponitur loco balsami in omni re. Item aliud oleũ quod ponitur loco balsami, sic fit: Recipe myrrhæ, carpobalsami, nucis indicæ, ana ℥.s. hypericonis ʒ.j. Terantur grosso modo,& misceantur cum ℥.v. olei,& ℥.j.s. terebinthinæ, & in fine addantur grana v. musci, & grana tria ambræ, & ℥.j. olei de lateribus, & distilletur vt suprà. Hoc enim loco balsami potest poni in omni loco: facit enim operationes vt balsamum. Hæc Guillelmus. Bartholomæus Montagnana in suo antidotario, cap.1. quod est de vnguẽtis, post mediũ. Ad balsamum faciẽdum: Recipe terebinthinæ ℔.j. thuris albi ℥.iiij. gummi elemi ℥.vj. baccarũ lauri ℥. iiij. masticis galangæ, & garyofyllorũ, cinnamomi, zedoariæ, nucis muscatæ, cubebæ, ligni aloës bene triti, ana ℥.j. omnia simul mista ponantur ad distillandũ, Primò cum lento igne, & prima, quæ venit, aqua, dicitur aqua balsami. Secundò superadde ignem, & iterum pone aliã aquam per se in vase. Et sic facter. Tunc veniet balsamus in omni probatione. Sed quãtò plus distillatus fuerit, tãtò erit fortior. Serua in vase bene obturato. Hęc Bartholomæus. Petrus Apponus, aliàs de Abano, in sua additione, in librũ filii Mesuæ: videlicet in sermone de vnctionibus. Modus confectionis est: Recipe myrrhæ electæ, aloës epaticæ spicæ nardi, sanguinis draconis, thuris, mumiæ, opopanacis, bdellii, carpobalsami, ammoniaci, serapini, croci, masticis, gũmi Arabici, storacis liquidæ, ana ℥.ij. laudani electi, siue castorei ℥.ij.s. musci ʒ.s. terebinthinæ ad põdus singularũ rerũ. Pulueriza puluerizanda, & misce omnia hæc cum terebinthina, & pone hoc totũ in alembico, & ingeniosè distilla. Est enim ars, sicut de aqua rosarũ. Liquorem autem per sublimationẽ distillatũ, suscipe in vase vitreo forti: vicinatur enim balsamo. Hæc Petrus. Sed animaduertendum quòd hanc descriptionẽ posuimus sicut inuenimus in pluribus exẽplaribus manu scriptis: quoniã in impressionibus, & in Luminari maiori sunt plura menda. Et præsertim notabiliora sunt. Primũ, vbi in ipsis impressionibus legitur, sarcocollæ: in exemplaribus est serapini. Et ana quod sequitur, est ℥.ij. & nõ ʒ.ij. Itẽ, vbi per impressiones legitur: laudani electi, succi castorei ʒ.ij.s. in exemplaribus legitur apertè sic: Laudani electi, siue castorei ℥.ij.s. Luminare Maius autẽ

declar

declarauit quòd illud ſucci, legendũ eſt, ſicci. Veruntamẽ nec ſucci, nec ſicci, ſecũdum veritatem inuenimus: ſed eſt diſiunctiua ſiue: quoniam Author non vult ambo illa: ſed alterum ipſorum tantùm: & veritas rei probatur, cùm ſequitur vnc. ij. s. ſine ana. In nullo nempe exemplarium, neque in quauis impreſsione legitur ibi ana, quod in ſua deſcriptione ipſum Luminare addidit. Cætera patebunt legenti, & conferenti cum aliis. Item, in tractatu quid pro quo, qui imprimitur in libris filii Meſuæ, legitur quòd pro balſamo, terebinthina diſtillata, vel oleum laurinum, vel gummi hederæ ponitur. In his igitur, & aliis pluribus, quæ loco opobalſami poſſunt ſubſtitui, nullus præſumere debet, niſi de conſilio peritiſsimorum doctorum.

Oleum de granis ſeſami &c. CCCCV.
Oleum de ſemine lini &c. CCCCVI.
Oleum de granis papaueris &c. CCCCVII.
Oleum de ſemine Lactucæ &c. CCCCVIII.
Oleum de ſemine Cucurbitæ, Citrulli, Cucumeris, & Melonis &c. CCCCIX.

DIVERSI enim modi à ſupradictis, extrahendi oleum ex ſeminibus & granis notantur ab Authore in prima iſtarum deſcriptionum, pro reliquis & ſimilibus, qui clari ſunt.

De Seſamo, ſeu Siſamo.

SEſamum potius, quàm ſiſamũ, à peritis viris dicitur. In Italia hodie, quaſi periit memoria huius ſeminis. Olim verò, teſte Plinio & Columella, plurimũ ferebatur. In Syria autem freqũetiſsimè habetur: vnde ad nos (quãuis rarò) aduehitur. Arabicè autẽ ſemſem dicitur: vt eſt apud Serapionẽ, & in interpretationibus Bellunenſis. Syrii quidem vtuntur eius oleo, & in lucernis, & in cibis: ſed in cibis, nõ niſi priùs decocto, quod decoquũt, vt remoueatur ab eo quidã fœtor, & fiat dulcius. Et nota quòd ſecundum Authorem noſtrum, hoc oleum in omnibus valet, ſicut oleum oliuarũ completum, & quandoq; etiam pro rudi ponitur, vt in oleo violato legitur, ſcilicet quòd poteſt fieri cum oleo rudi, aut amygdalino, aut ſeſamino. Et quòd valeat ſicut oleum cõpletum oliuarum, probatur in deſcriptione olei roſati, & aliis pluribus, in quibus præcipit Author, vt accipiatur oleum oliuarum, aut oleum ſeſaminum, imò vt plurimum hoc oleo ſeſa-

mi in medicamentis vtebantur antiqui. Vt manifestat Author, cùm dicit, in ipsius descriptione: Et est materia aliorum oleorum multorum. Et melius dicetur in oleo alasech. De reliquis autem seminibus, & similibus vt sunt semina melanthii, nasturtii, hyoscyami &c. nō est dubiū, quòd per modos præfatos de singulis potest exprimi oleum: & habet virtutem ipsorum seminū, & fructuum &c. vt ipse Author noster testatur in fine istius vltimæ descriptionis, cùm dicit: Ex multis autem seminibus olea fieri possunt &c.

De alrachine.

EST in præfatorum modorum lectione vnum barbarum vocabulum, quod est, secundum impressiones, Alrachine, vel Altachine. Secundum antiqua exemplaria autem, vnumquodq; volumen habet suam diuersam ab cæteris vocem. Vnde ex ipsis est liber, qui Alcharie, & est qui arahine. & est qui alcharais, & qui alchol, vel alchoim &c. aliter & aliter singuli libri habent. Cuius vocabuli declarationem, præter Manardum, apud neminem legimus. Manardus igitur sic inquit: Credo debere fieri veluti panes: vel quòd nō fiat perfecta molitura. Nobis autem potius farinam subtilem, seu pastones placet interpretari. Tamen vel hoc vel illud, vel aliud significet, res parui mométi est. Vnum quippe certum est, scilicet quòd molenda sunt ipsa grana.

Fiunt autem olea per impreßionem &c. CCCCX.

HINC aggreditur Author secūdam particulam huius distinctionis, quæ est de oleis, quæ diuersimodè per impressionem fiunt. Et de his non omnia, sed multa tanquam magis necessaria subscribit: vt ipse apertè testatur in fine præsentis rubricæ, dicens: Et modi oleorum huius præparationis diuersi sunt. Et nos harum diuersitatū modos multos trademus, si Deus voluerit. Vnde ab oleo rosato incipit, cuius operationis quatuor ab eo assignantur modi.

Oleum rosatum completum &c. CCCCXI.

PONIT Author hîc (vt diximus) quatuor modos parandi oleū rosatū: sed secūdū veritatem sunt octo diuersitates: quoniā quilibet ipsorū quatuor modorū dupliciter fit, vt clarè habetur in textu. Scilicet fit cum oleo oliuarū completarum in sua maturatione, & cū rosis perfectæ maturitatis. Et per hanc operationē quodlibet ipsorū quatuor modorum,

dorum dicitur oleum rosatum cõpletum. Fit etiam cũ oleo de oliuis immaturis (quod ab Authore nostro vocatur oleũ rude: à Græcis autem & cæteris oleũ omphacinũ dicitur) & cum rosis, quę nõ iam reserarũt nodos suos, scilicet quę nõdũ floruerũt, quæquidem acerbæ possunt dici. Et per huiusmodi factionem appellatur oleum rosatũ omphacinũ, siue incompletũ. Et sic sunt quatuor modi olei completi, & quatuor rudis. Non obstãte ꝙ tertius modus fiat cũ amygdalis, & oleo amygdalino, quibus non competunt ruditas, & cõpletio: quia similiter potest fieri dupliciter, sicut alii. scilicet cum rosis cõpletis & incompletis. Verũtamen, vt dicit Author, sunt simpliciter quatuor modi: quia vno & eodẽ modo quo fit cõpletũ, fit etiã & rude oleũ. Ex quibus quatuor primus tãtùm tam pro rudi q̃ pro cõpleto ab optimis pharmacopôlis frequentatur modus. Ab optimis diximus: quia maior pars aromatariorum vtuntur primo modo Rhasis: vel (vt melius dicamus) Pauli: qui modus est per insolationẽ simpliciter, Vnde leuissimus & paucæ virtutis iudicatur esse respectu istius nostri authoris. Nam Rhasis in antidotario separato, ponit tres modos, diuersos tamen ab istis filii Mesuæ, qui videlicet sunt isti. Prim⁹: Accipe olei oliuæ loti ℔. j. & pone in vase vitreato, & pone in eo quartam partem rosarũ viridium, & oppila caput vasis, & suspende ad solem per tres dies (hîc putamus esse mendam in codice) posteà cola, & in vitro repone: & istæ modus est melior omnibus aliis. Secundus modus: Accipe oleũ & rosas in eadem quãtitate prędicta, & suspende in puteum ita ꝙ tãgatur ab aqua, & dimitte sic per duos mẽses, deinde cola & reserua. Terti⁹ modus: Sume oleũ & rosas in eadẽ quãtitate, & pone in vase vitreo int⁹ melle illinito, & oppila caput vasis, & summitte in profundo terræ, in loco vbi nõ tangatur ab aqua, nec alia humiditate, & dimitte sic per duos menses. Et oleum sic factũ magis acquirit odorẽ à rosis, quã prima olea. Hæc Rhasis. Paulus Aegineta autem quasi vt Rhasis dicit, breuibus tamen verbis, & exponit soli quadraginta diebus, non tribus. Ait enim cap. 20. septimi libri: Rosacei (supple olei) cõfectio. Rosarũ rubrarum, detractis vnguibus, refrigeratarum die noctéque vna, vnciæ tres, olei omphacini sextarius, vrna diligẽter cõstricta, ne perspirẽt, insolabis sub dio, diebus 40. atq; sic repones, nõ in pauimento, sed assere. Aliqui verò vice insolat⁹, in puteũ vrnam diebus 40. mittunt, vt ex frigiditate odoris gratia conseruetur. Alii verò ipsam sub terra defodiunt. Hæc

Oleũ rude.

Pau

Paulus. Et nota quòd Auicenna in secundo cañ. cap. de oliuis: bis dicit, quòd oleū de oliuis syluestrib⁹, valet sicut oleū rosatum in multis intentionibus. Item sciēdum ꝙ in primo modo olei rosati Authoris nostri per omnes impressiones legitur mendosè: Et proiice super illud, aquæ infusionis rosarū, quam tradidimus in cap. de syrupis: sicut quātitas olei. Vbi re vera non solū est deprauatus sensus literæ, sed nec est bona latinitas. Rectius igitur legendum est: sicut quartam olei: vt est in omnibus antiquis exēplaribus: & nō sicut quātitas olei. Non enim ponitur de infusione rosarū tantū quātum est oleū, sed quantum est quarta pars ipsius olei, secundum veram literam. Quamuis non tenemus esse malum, si ponatur plus quàm quarta. Præterea si quęratur: quare vult Author, vt lauetur oleū, pro faciendo oleo rosato, vel simili? Respondetur. Vt ab eo minuatur caliditas. Quoniā ait Auicenna in præallegato capitulo de oliuis: Oleū de oliuis vltimè maturis, est calidū commensuratè, & declinat ad humiditatem: quod si lauetur, est temperatum in humiditate, & siccitate, & minùs calidum. Hæc Auicenna. Igitur &c.

Oleū quare lauetur.

Oleum Chamæmillinum, & est oleum benedictum. CCCCXII.

Oleū benedictum,

RHASIS vocat benedictum, oleum de lateribus: sed Author noster, etiam & istud chamymillinū, & oleum nardinum, & alia pulra: Ergo cætera sunt maledicta? Absit. Sed aliqua dicuntur benedicta, propter multorū iuuamentorū experientiam in ipsis inuentam. Vnde in oleo Philosophorum dicit Author, ꝙ alii oleū sapientię, alii benedictum alii diuinum, alii verò sanctum dixerunt. Præcipitur nempe à Paulo fieri oleum chamæmillinum per insolationem: vultq; vt perspiret, dum insolatur.

De chamomilla, seu chamæmilla.

CHamæmalum, seu chamæmelū rectius: tamē chamomilla, siue camomila, & chamæmilla etiā dicit᷑. Gręcis Anthemis est. Et Arabes Babunegi, seu Debonigi vocant. Herba triū generum est, secūdum communem Doctorū opinionē: veruntamen hodie duo eius genera penitus ignorantur ab Italis. Vnū autē genus, quo vtimur, est primū positū à Dioscoride qđ est notissimū. At in italia planta ipsius, non dodrātalis (vt Diosco. scripsit) sed cubitalis est. Porrò vidimus in Hispaniis chamæmillā, non excedentē palmi altitudinē

Anthemis.

hab

habentem tamen flores nostratibus maiores. vocantque patrio nomine manzanillam, quasi macianillam: quoniam vulgares Hispani mala maciana, manzanas nuncupant. Vnde manzanilla idem significat, quod chamæmalum &c. Est etiã num & alia herba, cotula dicta, chamæmillæ ita simillima, q non nisi odore secernitur altera ab altera. Nam chamæmilla odorata est, bonũ habens odorem: cotula autem valde fœtet: vnde à plurib⁹ cotula fœtida appellatur. Reperitur quoque & alia cotula, quæ non ita male olet, nec est odorata vt chamæmilla, de qua Serapio cap. facit. Et est buphthalmos, idest bouis oculus: vt patet legenti & Dioscoridi conferenti. Cùm simpliciter autem legitur, chamæmilla: de flore intelligi debet. Et potest etiam fieri oleum chamæmillinum cũ chamæmilla sicca. Vt Paulus in oleo anethino scriptũ reliquit. *Cotula.*

Oleum uiolatum &c. CCCCXIII.

EST NANQVE per omnes impressiones in præsenti descriptione vna menda: videlicet vbi legitur, debet fieri cum oleo viridi. Lege rudi: vt est in omnibus exemplaribus, ac etiam & in vulgari æditione, & non viridi. Præterea sciendum q oleum de nenuphare, valet sicut oleũ violatum, vt Author noster infra docet. Vnde rectè possumus altero prò altero vti. Imo Serap. cap. de nenuphare, authoritate Albẽ mesuai dicit, nenuphar esse fortioris operationis, quàm viola. Et authoritate Rhasis, Oleum nenupharum est fortius oleo violaceo. Item Hali Abbas in secundo practicę: cap. de oleis sic refert: Oleum nimufar simile est oleo violato virtute, sed fortioris actionis in cephalea: prodest enim manifestè. Item Rhasis in tertio ad Almansorem, cap. 23. scribit: oleum violatum frigidum est, & somniferum: oleum de nenufare simile est huic, fortiùs tamen operatur. Oleum de semine cucurbitæ illis duobus simile iudicatur &c. ex quo etiã habemus q oleo de semine cucurbitæ possum⁹ vti p altero prędictorũ.

Oleum Anethinum &c. CCCCXIIII.

SCRIBIT Paulus posse fieri hoc oleũ cũ coma anethi sicci: sed oportet vt coquatur. Et similiter oleũ chamæmillinũ. Porrò hæc olea imbecilliora sunt iis, quæ ex viridibus fiunt.

De Anetho.

NOtius est anethũ, q̃ vt debeat repræsentari. vocatur à Pãdectario absynthiũ dulce. In hortis abũdè nascitur.

Quan

Quandoq; etiam anethum domesticum appellatur, ad differentiam syluestris, quod vocatur meum. Si absolutè scribitur anethum, semen intelligitur.

Anethũ absolutè.

Oleum de Lilio &c. CCCCXV.

MENDOSE quidẽ in præsenti descriptione, per multas impressiones legitur: Accipe ex foliis liliorũ ℥.viij. Lege ℥.ix. vt cuncta exẽplaria, ac etiã & quædã impressiones habẽt. Animaduertito autẽ ꝙ nonnulli minus scioli, cũ dicit author in hac descriptione: Accipe ex foliis liliorũ: putant folia plantæ, & nõ floris esse intelligẽda, ob id quia non specificatur de floribus: sed iudicium ipsorum fallitur, cũ sequitur Author: Oportet vt citrinitas eorũ tota abiiciatᷣ. Nã in planta non est citrinitas, sed in floribus. Vnde per illud clarè folia florum declarantur esse, & non plantæ.

De Lilio.

Lilium, & lirium dicitur. Vnde oleum de lilio, à Plinio, lirinon vocatur. Quiquidem Plinius cap.5. vigesimiprimi libri optimè de Lilio scripsit. Crinon Græcè, & susinon appellatur: vulgò lilium album nominant. Non obstante, ꝙ etiam & iridis flos reperiatur albus: quod similiter lilium album nuncupant. Alii lilium album odoratum dicunt ad differentiam lilii ireos, quod non ita olet. Ab Authore nostro autem, liliũ notum nominatur. Vt habetur in fine descriptionis præsentis olei. Est enim non solùm notum, sed notissimum: Et per lilium absolutè, semper istud intelligitur. Repe riuntur eiusdem generis & lilia purpurea, non natura, sed arte facta, vt præfatus Plinius refert. Admittuntur medicinis autem & flores, & radices, & folia plantæ.

Lilium absolutè.

Oleum Irinum &c. CCCCXVI.

IRILEON, siue (vt mauis) ireleon, hoc oleum quandoque à nostro Authore vocatur. Vt habetur suprà, scilicet in Isopi cerotodescriptione Pauli &c. De iride etiam dictum est suprà.

Oleum Sambacinum &c. CCCCXVII.

CVNCTA nẽpe exemplaria quæ vidimus (vno dẽpto in quo legitur saubacinum) habẽt apertè & clarè per literas descriptũ sambacinũ, id est, de iesmino, & nõ sambucinũ. Non obstante ꝙ similiter posset fieri ex sambuci floribus.

Verun

Veruntamen vsque modò, apud nullum probum Authorem inuenimus oleum de Sambuco. De sambaco autem, siue de saubaco, id est de iesmino, passim legitur. Vide de hoc in pilulis aggregatiuis maioribus. Item in fine huius descriptionis vbi mendosè legitur: Et fit sicut oleum rosatum. Lege rectius: Et fit sicut oleum chamæmillinum, vt est in cunctis præfatis exemplaribus, necnon & in vulgari æditione.

Oleum de Cheiri &c. CCCCXVIII.

HOC oleum forsan à Paulo sub nomine olei violacei describitur. Quia & cheiri inter violas connumerantur. Ait enim libri septimi ca. 20. quod est de oleis. Violaceum præparant modò purpurearum, modò crocearum, modò candidarum violarum foliis, vngue desecto &c. Etiam potest esse quòd Paulus intelligat de violis mamulis: quia, vt in superioribus diximus, reperiuntur ex istis tria genera, sicut ex cheiri. Lege de ipsis suprà, scilicet in trochiscis Hamech.

Oleum de Papauere &c. CCCCXIX.
Oleum de Lactuca &c. CCCCXX.
Oleum de Meliloto &c. CCCCXXI
Oleum de Nenufare &c. CCCCXXII.
Oleum de Cucurbita &c. CCCCXXIII.

POSVIT Author suprà olea de seminib' papaueris, lactucæ, cucurbitæ &c. Hæc autē declarat non ex seminibus: sed ex foliis, florib', & ferè ex tota planta esse facienda. Et nota q̄ sicut fit oleum de cucurbita, ita potest fieri & de melone, & de citrullo, & similibus.

De Lactuca.

LActuca quidem, tum quia lacte abundat, tum etiam quia mulieribus lactis exuberantiam affert, à lacte denominationem accepit. Plura etenim sunt lactucarum satiuarum genera. Et syluestre etiam reperitur genus, quo plures falsò pro endiuia vtuntur. Plinius autem quatuor genera lactucarum syluestrium, seu spontè nascentium enumerat. Et hoc primum (de quo loquuti sumus) Lactucam caprinam nominat. Dioscorides enim nō depingit lactucas, tanquam res vbique cognitas. Vnde sciēdum, quòd quædam ex eis sunt natura magnæ, & quædam

paru

paruæ, quædam plani folii, & quædam crispi, quædam sunt hyemales, aut vernales, & quædam æstiuales, quædam albæ, & quædam rubræ, & quædã nigræ, albarum respectu. Quarundam etiam ante caulis productionem folia in vnum constringuntur, & quarundam expanduntur sexilium herbarũ modo: vnde & sexiles cognominãtur. Et quarundam semen est albissimum, & quarundam nigerrimum &c. & hæ omnes species, siue differentiæ indiuiduales, vbiq; in hortis habentur. Syluestris autem in vineis, vtplurimùm reperitur. Plura quoque alia lactucarum genera à Plinio describuntur: vt est lactuca lati caulis, & cæteræ quas ignoramus: legito apud ipsum. Notandum etiam quòd Dioscorides dicit lactucam satiuam habere virtutes (cùm in caulem exit) syluestri non dissimiles. Ex quo nõ incongruè pro syluestri lactura possumus vti lactucæ hortensis caule.

Lactuca sexilis.

De Nenuphare.

NEnufar, Arabicè, siue nenuphar, siue ninifar, vel nilofar vt in serapione: Græcè autem & Latinè nymphæa dicitur. Duo sunt eius genera, videlicet album & citrinũ, à florum varietate sic dicta. Et tertium genus est aliquorum iuniorum, scilicet eorũ qui dicunt vngulam caballinam esse nenuphar terrestre. Nascuntur in aquosis: vnde nymphææ vocatæ sunt. Folia colocasiæ, scilicet fabæ Aegyptiæ simillima habent, multò minora tamen. Etenim à paucis ignorãtur. Et vtplurimùm hodie aromatarii vtuntur floribus, de quorũ virtutibus nihil penitus Dioscorides meminit. Porrò secũdum Authorem nostrum, in hoc oleo de nenufare, cum dicit: Confert sicut oleum violatum, & fit sicut illud: apertè declaratur quòd cum floribus debet fieri, sicut fit oleum violatum. Et scias quòd quolibet ipsorum vice alterius possumus vti, & similiter oleo de Cucurbita.

Vngula caballina.

Oleum de Cytonijs &c. CCCCXXIIII.

AVTHOR noster in hoc oleo non specificauit de ipsis cytoniis: ex quo dedit intelligi, ex omni genere, videlicet tam dulciũ, quàm acetosorum &c. posse fieri. De cytoniis quidem in superioribus satis dictũ est. Dioscorides, Paulus, Actuarius, & cæteri hoc oleum de cytoniis: oleum melinum nominant. Sed Author noster intitulauit de cytoniis, ad differentiam alterius olei malini, vel melini, vel milini, quod posuit, cuius descriptio est immediatè sequens.

Oleum malinũ, seu melinũ, uel milinũ &c. CCCCXXV.

PRAESENS oleum in nullo penitus antiquorum exemplarium legitur titulatum, myrtinum: sed pro maiori parte ipsa exemplaria habent: oleum milinum scriptũ. Reliquorum autem, quædam habent oleum malinum, & quædam pauca oleum melinum, & vnum, oleum milon habet: quod mendosum tenemus. Et ipsa exẽplaria inter descriptionem olei de pomis mandragoræ, & descriptionem olei de enula, habent descriptionem olei de myrto: paucis dúntaxat ipsorum exemplarium exceptis, quæ similiter vt cunctæ impressiones carent ipsa olei de myrto descriptione. Vnde putamus quòd nonnulli non inuenientes in libris, præfatã infrascriptam olei de myrto descriptionẽ (quæ librariorum incuria omissa iam fuerat) & legẽtes in descriptionibus olei de enula, & olei de ruta, & alibi, quòd eorum operatio est sicut operatio olei myrtini: arbitrati sunt oleum milinũ, esse legendum oleum myrtinũ: tanquam si mendosè fuisset positum milinum, pro myrtinũ: & inde oleum myrtinũ impresserunt. Sed in rei veritate, oleum milinum, seu malinum, vel melinum (quod idem est) stare debet. Et est oleum de malis, seu pomis &c. Vnde dicit Author ꝙ hoc oleũ fit sicut oleũ de cytoniis. Bona est enim ista similitudo, pro omnibus malis, siue pomis, & similibus: sed non pro myrto, & minùs pro ruta, & sampsucho, & consimilibus. Quoniam si secundum impressiones, oleum myrtinum fit sicut oleum de cytonijs, oleum de ruta, & oleum de sampsucho, quæ fiunt sicut oleũ de myrto, eandem habebunt operationem: quod minimè potest fieri, vt patet: quia extremitates myrti (cum quibus fit oleum myrtinum, vt infrà apparebit) & extremitates rutæ, & sampsuchi, non sunt sicut cytonia, & alia mala, vt habeant carnes, & cortices &c. Vnde oportet, vt alio modo fiant huiusmodi olea. Prętereà, sæpius nanq; consueuit Author post aliquã cõpositionem, siue descriptionem de cytoniis, immediatè subscribere de pomis, & malis aliis, tanquã de consimilibus: vt plura possumus assignare exempla. Videlicet, in distinctione de conditis, post cytonia condita, posuit immediatè pyra, poma, & persica condita. Aliud exemplum. In distinctione de syrupis, videlicet in modo syrupi acetosi de succis & aquis fructuũ, dicit. Accipe succi cytoniorũ, & malorum, & pyrorũ &c. Item ibi, post modũ syrupi acetosi de

Oleum de malis.

cytonijs, immediatè posuit modũ syrupi acetosi de pomis. In cuius fine ait: Et eius modus est sicut syrupus de cytoniis. Item in ipsamet distinctione post rob de cytoniis, immediatè subiunxit rob de pomis, & rob de pyris, Item in capitulo de mezereon, videlicet in rectificatione eius, ait, Infundantur cytonia, aut maciana. Et consimilia plura. Vnde non est dubium, quòd hîc similiter fecit, scilicet quòd immediatè post oleum de cytonijs, subscripsit oleum de malis: & sic est verum. Sed quia ab Authore non specificatur, de quibus malis sit faciendum ipsum oleum: possumus ex quibuscunq; suscipere, vel saltem ex macianis, vt Rhasis fecit. Descriptionem verò olei de myrto, seu myrtini, vbi suprà diximus, reperies; quam (vt in præfatis exemplaribus inuenimus) de verbo ad verbum totam rescripsimus, vt quilibet habeat vnde suum possit reintegrare librum.

Oléum de pomis Iabrolæ, & sunt poma mandragoræ &c. CCCCXXVI.

ISTVD barbarum vocabulum quod legitur in titulo præsentis olei, quod interpretatur significare pomum mandragoræ, non solùm in antiquis exemplaribus variatũ inuenimus Verumetiam & apud authores alios, & cæteros libros diuersimodè scribitur. Vnde omissis exemplariũ barbarismis, legitur apud Serapionem: labora, id est mandragora. Et apud Auicennã iabrol: vbi Bellunensis, iabruha, id est mandragora, vertit. Et apud Auerroim Lesaha, id est mandragora. Et in Simone Ianuensi iabroha, Arabicè mandragora. Et in Pãdectario iabroa, iabroc, iabroch, id est mandragora. Quod autẽ ex his & alijs pluribus sit verius vocabulum significans mandragorã, fatemur nos nescire. Quinque tantùm exemplaria in vnum cõcordabant cum aliquibus impressionibus, in quibus legitur: Oleum de pomis iabrolæ. Et sic nos trãscripsimus in nostro receptario. Si quis autẽ melius inuenerit, rescribat. Sed parum proficiet ipsius notitia: quoniam scimus quòd illa barbara vox denotat pomum mandragoræ, siue mandragoram ipsam, Vnde sufficit nobis per verba latina habere oleum de mãdragora, & nihil sit curæ quomodo dicatur à barbaris.

De Mandragora.

TAm Dioscorides, quàm Plinius, quàm Serapio duo tantùm mandragorarum genera faciunt; vnum nigrum, quod

quod dicunt esse fœmininum: alterum verò album & masculinum. Mandragoræ quidē fœmineæ plures plantas habemus, in nostro Aræ cæli horticello. Flores istius plātæ albescentes, & pallidi sunt inter folia, quia caret caule. Fructus verò plures in terra iacētes, primùm virides, mox maturi lutei conspiciuntur, odorem melonis cum quadā grauitate habentes &c. Masculus autē mandragoras similis est fœminæ: nisi quia est albior, & facit maiora poma, sed numero minora. Videlicet terna, quaternáve, & quandoq; singula. Fœminam verò vltra quinquaginta in nostro horto pluries in sola planta facere cōperimus. Garganus Apuliæ mons vtriusq; generis maxima abūdat copia. Et tam fœmina quàm masculus orbatur caule, vt ipsimet obseruauimus. Vnde & Diosc. verax probatur. Et vel Theophrastus & Plinius scripsêre mēdacia: vel ipsorum codices deprauati sunt, vel pro caule, summū radicis (in quo folia & fructus velut caules, aut pro caulibus nascūtur) intelligunt. Præterea tam à Dioscoride, quàm à Serapione subscribitur alia plāta, quam asserūt ab aliquibus in mandragoræ speciebus cōnumerari. Et vocant ipsum Morion: quo nomine etiā albus mandragoras à nōnullis (vti Dioscorides scribit) vocatus est. Serapio autē hoc tertiū genus tradit nuncupari marbus, barbare & corruptè (vt putamus) pro morio. Hæc equidem tertia mandragoræ species, ab Hermolao putatur esse illa plāta, quæ melōgena, siue malanzana vulgò dicitur, & ipse mala insana vocauit. Quæ quidē planta notissima est. Brasaulus autē decipitur, asserens præfatum Hermolaum putasse melanzanū esse secundum genus mandragorę, scilicet masculinū: quoniā (vt patet legenti) Hermolaus de tertia specie hoc dixit, non de secūda: forsan hoc vocabulū Morion (quod tam ad secūdum, quàm ad tertium genus refertur) fefellit ipsum Brasaulum. Sed re vera Hermolai putatio non sine causa fuit. Nam multū conuenit descriptioni tertiæ speciei mandragoræ hæc melanzani planta. Et quāuis in nouis æditionibus Dioscoridis non legatur quòd hæc planta caulem habeat: tamen in antiqua translatione, ac etiam in Serapione (qui de hoc omnia describit Dioscoridis authoritate) probatur habere. Sic enim legitur in præfata antiqua translatione: Hasta ei est alba, & longa duobus palmis, album colorē subtus à radice habēs. Et in Serapione sic est: Et habet virgam longā circa duos palmos: cuius color est albus &c. Et certè nouæ translationes in hoc passu nobis vidētur aliqualiter cōfusę ac imperfectę: fortasse

Morion.

Melōgena.

Brasauli error.

codices Græcorum fuerãt vitiati. Vnde putamus in hoc antiquam translationem esse meliorem. Ex eo maximè, quia concordat cum Serapione. Item sciendum quòd hæc planta melongianum dicta: nec apud Dioscoridem, nec apud Serapionem aliàs potest capitulari. Ex quo tanto magis cõtingit de ista tertia mandragoræ specie suspicari. Nec obstat quòd cap. 541. Pandectarij, quod est de melongenis loquatur de ipsis authoritate Serapionis: quia vel ipsius Pandectarij, vel librariorũ incuria factum sit, videmus ibi inesse errorem: quoniã quasi totum illud capitulũ est extractũ ex Auicẽna, & nõ ex Serapione, vt legentẽ non latet. Neq; in toto Serapionis libro reperitur tale, aut aliud alteriusmodi capitulum de melongenis: dummodo nõ sit ista tertia mãdragoræ species. Porrò teneremus cum Hermolao, credẽtes melongenũ esse præfatã tertiam mandragoræ speciẽ. Sed hæc sunt, quæ nobis obstant. Primum videlicet, ꝙ scribunt aliqui melongenum esse calidũ. Secundum, ꝙ ipsum melongenũ nõ est ita soporiferum ꝙ faciat comedentes ipsum, drachmæ pondere, vsum rationis amittere, & statim somno immergi, vt ait Diosc. de morio. Imò præter alios, qui quotidie comedunt, vidimus quendã rusticum, non tantùm ex præcoctis, sed ex crudis melangianis cum pane & sale tantùm, vltra duas libras comedere in solo prãdio: & nihil mali ei accidit, sed robustè & fortiter tota die laborauit in agro. Et quod maius est, in illa refectione, vini egestate, aqua pura vsus fuit. Et nos quoq; pluries comedimus ex coctis & crudis, & nunquàm consequuti sumus ex ipsis aliquã apparentẽ læsionem in nostris mẽbris. Sunt etenim optimi gustus cocta, & edentibus magnã afferunt voluptatẽ. Vnde de ipsis ad confirmationem nostrã, sic ait Auerrois in quinto Colliget, cap. de herbis, & oleribus. Melengiæ sunt ex his quibus nos facimus in terra nostra multa cibaria delicata: & postquàm proiecta est prima aqua suarũ decoctionũ, & coquuntur cum carnibus pinguibus, sunt multùm delectabiles. Et ego reputo ipsum temperatũ cibum, postquam sic factus est. Propterea, quia pars acuta, quæ est in eo remouetur per primam decoctionẽ, & sua siccitas & stipticitas remouẽtur propter carnes decoctas in eo. Et quãuis medici dicant, ꝙ generat humorẽ melancholicum, similẽ humori generato ex caulibus: tamen cõseruare debemus in cibis duas res. Vna est res, quæ secum miscetur, quæ potest mouere malitiã, si est. Et delectatio cibi hæc est secunda. Et quãdo est multùm delectabilis, læsio

Melongenæ noiæ.

quæ

quæ prouenit ex eo nõ est multùm manifesta. Et hic est vnus ex delectabilibus cibus. Hæc Auerrois. Ex quibus igitur patet quòd melanzanum, siue malum insanum (vt ipse Hermolaus scribit) non potest esse morion. Prætereà mandragoras à nonnullis etiam malum terrestre vocatur: & ab alijs malũ caninum &c. Demum omittimus scribere tot vaniloquia, quæ de radice mandragoræ à multis dicuntur, & in libris quorundam leguntur. Et quòd habeat formam hominis, scilicet masculus masculi, & fœmina fœminæ &c. Multas nempe effodimus huiusmodi plantas, ac proprijs extirpauimus manibus; sed nunquam audiuimus vocem, nec inuenimus habere formam humanam. Verum est quòd habent radices magnas, cum pluribus ramis, ex quibus aliquę de facili possunt aptari in formam pueri, vel puellæ, vt aliqui impostores, & circũforanei, hæc & alia, malitiosè, studioséq; effingunt, ad illudendum ignaros homunculos, & simplices personas, vt extorqueant ab eis quicquid pecuniæ habent. Et similiter faciunt ex Bryoniæ radicibus, & consimilibus. Væ illis. Sunt enim huiusmodi fraudes, furta manifesta, nec possunt absolui, qui talia agunt, nisi restituant, vel proprijs dominis, si est possibile vt cognoscant eos, vel tanquam de incertis distribuant pauperibus & ecclesijs &c. Fugite ergo hos pestilentes. Imò effugandi sunt & ipsi, atq; expellẽdi à ciuitatibus: vel puniendi tanquã fures, & latrones, atq; malefici, qui non solùm bona temporalia, sed æterna quoq; simul auferunt: quia multas animas ducunt in perditionem: quoniam sine dubio & sæpius docent simplices plurimas superstitiones, & maleficia, aduersus sanctum ecclesiæ catholicæ dogma.

Malum terrestre. Malum caninum.

Oleum de myrto, uel myrrtinum &c. CCCCXXVII.

VLLA quippe impreßio (vt suprà diximus) habet præsentem olei de myrto descriptionẽ: & similiter non est in quibusdã paucis exemplaribus minus correctis. Etenim necessariò debet esse: alioqui esset confusio in sequentibus, in quibus legitur: Et fit sicut oleum myrtinum &c. Descriptio autẽ ipsius olei hæc est: Oleum de myrto (& in alia litera, Oleum myrtinũ) membra cõfortat, & stringit sudoris multitudinẽ, & prohibet: & cõfert cõtritioni membrorũ, & neruorũ, & prohibet casus capillorũ. Et modus operationis eius est: Accipe olei ex oliuis incõpletis, & extremitatũ myrti tenerrimarum, & expreßionis extremitatum earum, ana

partes æquales. Vini odoriferi partem mediam. Decoque ad succi & vini consumptionem: deinde cola, & reconde in vase, cum eiusdem myrti expreſsione, ſicut eſt quarta pars, & vtere. Hucuſque. Sed animaduertendum quòd communiter hodie aromatarii faciunt oleum myrtinum ex fructu ipſius myrti. Forſan ex authoritate Ioannis de S. Amando: cuius deſcriptionem non legimus apud quenquam Authorẽ probum, ſed omnes qui ſcribunt hoc oleum cum foliis tenerrimis myrti: aut cum ſucco ipſorũ foliorum, aut cum vtroque faciunt: vt quilibet per ſe videre poteſt apud Dioſcoridem in primo libro, & apud filium Serapionis in ſeptimo, & apud Hali filiũ Abbas in decimo practicæ: & apud Rhaſim, in antidotario ſeparato (qui Rhaſis etiam & cum floribus docet fieri) & apud alios plures: vt apud Actuarium, & cæteros. Author enim noſter ſimiliter fecit, & optimè concordans ſe cum aliis, & docẽs fieri ipſum oleum cum foliis & ſucco foliorum: vt in deſcriptione clarè habetur. Ex antiquioribus quidem ſolum Plinium cap. 7. quintidecimi libri adhuc legimus dicentem fieri oleum ex myrti baccis: necnon & ex foliis, vt cæteri, ſed non ponit modum.

Oleum de Enula &c. CCCCXXVIII.

SCRIBVNTVR quippe ab Authore noſtro in præſenti deſcriptione duo modi faciendi oleũ de enula. Attamẽ ſecũdus nõ eſt per ſe varius modus: ſed eſt additio ad primũ modum.

De Enula.

Helenium. ENula, ſiue Inula, ſcilicet enula campana, à Campania fortaſſe ſic dicta, vt ſertula campana. A Græcis helenium dicitur. Duo eius genera Authores ponunt: quorũ primum eſt ita notiſsimum quòd non alia indiget repræſentatione. Econtrà autem, ſecũdum eſt ita cunctis noſtræ Europæ incognitum, quòd haud eſt qui audeat de ipſo loqui. Neceſſarium fore arbitramur in Aegyptum mittere ad ipſum helenium perquirendum: quoniam ibi à Dioſcoride ſcribitur naſci. Et vnum eſt odoratius altero. Vnde in vltimo ſui 7. libri, Paulus helenii odorati meminit.

Oleum de Cinnamomo &c. CCCCXXIX.

IN quibuſdam exẽplaribus præſens deſcriptio intitulatur, Oleum de cinnamomo: & in quibuſdam aliis, Oleum de cinnamo. Suprà iam

declar

declaratum est quòd aliud est cinnamomum, à cinnamo. Ambo tamen sunt species vnius generis: & de vtroque potest intelligi. Sed dicit Author quòd valet sicut oleum de enula, & eadem est operatio eius. Nam si oleum de enula sit sicut oleum myrtinum: quare ergo non dixit, Et operatio eius est sicut olei myrtini? Respondetur, quòd duplici de causa hoc fecit. Prima est, quòd declarans hoc conferre sicut oleum de enula: rationabiliter subiunxit, Et eadē est operatio eius. Secunda autem (quæ potior est) fuit, quòd declarauit hoc oleum de cinnamomo posse fieri, cum illa rerum additione, sicut fit oleum de enula. Quoniam si dixisset fieri debere sicut oleum myrtinum: exclusisset penitus ab eo præfatam additionem. Et similiter intelligitur de duobus sequentibus, scilicet de sauina, & de pulegio oleis. Hoc est, quòd fieri possunt cum illa additione, & sine ea, sicut oleum de enula. Sed quali modo possit fieri oleum de cinnamomo, sicut oleum de enula, non intelligimus. Nam ex cinnamomo non possumus exprimere succum, sicut ex enula: tum quia non habemus, tum etiam quia si haberemus nō esset recens: quoniam (vt credimus) Author intelligit de recenti cinnamomo. Ergo non potest fieri? Etiam. Igitur cùm necesse fuerit, loco eius vtamur oleo de enula, vel oleo de sauina, vel oleo de pulegio: quoniam quodlibet istorum (vt in textu habetur) valet sicut oleum de cinnamomo. Ioannes de sancto Amando autem docet fieri ipsum per resolutionem, sicut fit oleum de iunipero. Sed huiusmodi nō est secundum Authoris nostri intentionem: quia si Author intellexisset per modum resolutionis, nō dixisset ipsum fieri debere sicut oleum de enula: & locasset ipsum in vltima particula huius distinctionis, inter alia olea quæ fiunt per resolutionem.

Oleum de pulegio pro quo subministretur.

Oleum de Sauina &c. CCCCXXX.

De *Sauina*.

SAVINA, siue sabina, siue herba sabina, vt in Dioscoride legitur, quanuis non sit herba, sed arbor, duorum generum est. Vnum foliis cypressi simile, sed non extollitur vt cypressus: potius enim in latitudinem se diffundit. Alterum vero folia amarici proxima habet, sed spinosa sunt. Vtrunque cognoscitur, & vtrunque bonum est, atque altero pro altero possumus vti.

Oleum de Pulegio &c. CCCCXXXI.

De Pulegio.

Pulegiuum satiuum.

VLEGIVM quidem nō solùm ab herbariis, & cæteris viris, sed à mulierculis & pueris vbique cognoscitur. Et licet raró feratur: tamen dicitur etiam pulegiũ satiuum. Et hoc ad differentiam diptamni, & calamēti, quæ à nonnullis syluestre pulegiũ nominantur, vt apud Dioscoridem legitur. Maximè nempe pulegium, & forma, & virtute cum diptamno certat: quãuis efficacius sit pulegio diptamnũ. Sed aduerte, quòd per diptamnum, siue (vt omnes dicunt) diptamum, non intelligimus illam officinarum radicem, quam communiter Aromatarii & herbarii diptamum album nominant, quam & pro vero diptamo ferè omnes accipiũt: cuius planta adhuc quid sit ignoramus: quæquidem nunquàm fuit diptamum, nec species eius. Sed intelligimus verum diptamum, siue diptamnum Cretense, à Dioscoride, & cæteris fide dignis Authoribus descriptũ. Serapio autem quasi essent vnius generis sub nomine faudenegi, & pulegium, & origani atque diptamni genera, vnico conclusit capitulo.

Oleum de Ruta &c. CCCCXXXII.

OC rutaceũ oleum fit sicut oleum myrtinum, scilicet cum foliis & succo foliorum &c. Vt est in descriptione per nos loco suo restituta.

De Ruta hortensi.

RVta quippe cùm absolutè legitur, vt hîc, quasi antonomasticè, semper de hortẽsi intelligitur. Quæ etiã satiua & domestica cognominatur. Quãuis de consimili nihil impediat posse fieri & oleum, & cætera de omni ruta syluestri, siue montana, sicut de hortensi. De ruta syluestri montana: lege in pilulis fœtidis, & in vnguento de bdellio. Hortensis autem ruta notior est, quàm vt declarari debeat. Sed melior est illa, quæ prope arborem ficus crescit. Dioscorides Author est.

Oleum Nardinum &c. CCCCXXXIII.

ICITVR nardinum hoc oleum, à nardo aromatica, seu indica, quæ vulgò spica nardi nuncupatur. Tanquam si diceret: oleũ de spica nardi, supple indicæ, seu aromaticæ. Quæ cognomina adduntur ei, ad differentiã nardi celticæ,

ſcilicet ſpicæ celticæ, & nardi ruſticæ &c. Poſuit nanq; Author in præſenti deſcriptione tres diuerſos modos parandi hoc oleũ, & proceſsit aſcendendo, ſcilicet quòd primus modus eſt bonus, ſecũdus melior, tertius optimus, ſi poſſet fieri apud nos. Sciendũ autẽ quòd per omnes impreſsiones multum eſt deprauata præſens deſcriptio. Vnde in ſecũdo modo vbi legitur ſampſuchi ℥.ij. xyloaloës, enulæ &c. Lege melius: Olei ſampſuchi ℥.ij. xylobalſami, enulæ &c. Item vbi legitur: prius quàm fuerint cõtrita. Lege, poſtquã fuerint bene contrita. Item in tertio modo vbi legitur: Olei balſami ℥.vj. olei ſiſamini ℔.iiij. Lege rectius, abſolutè ſic: olei balſami ℔.iiij. quoniam ſic eſt ſecundum veritatẽ in cunctis exemplaribus, necnon & in vulgari æditione. Item, quædam impreſsiones mendoſiores, in tertio modo habent: ſpicæ indæ ʒ.iiij. Lege verius ℥.iiij. Prętereà nõ ignorandũ quòd nonnulli aromatarii parant hodie oleũ nardinũ, nõ cum nardo indica, neq; cum nardo celtica: ſed cum floribus cuiuſdam plantæ, quæ vulgò lauandula, ſeu lauendula dicitur. Et ab aliis ſpicum, quaſi ſpica vocatur. Quãuis ſpicum Hiſpanis, & Gallis, habeatur pro alia huiuſmodi generis ſpecie, quæ proceritate, & odoris ſuauitate, ſuperat lauendulam: tamẽ nobis viſum eſt vtrunq; idem eſſe: quia hæc accidentia ſimpliciter non conſtituunt ſpeciem diuerſam. ſunt enim differentiæ indiuiduales. Quoniam ſæpius plantæ (vt aliàs diximus) & cultu, & tranſpoſitione, & aere &c. diuerſificantur odore, ſapore, forma, virtute &c. Ruellius quidem huiuſmodi, pſeudo nardum Plinii intellexit. Veruntamen ipſi aromatarii non probè agunt: quoniam componere habent cum nardo indica, ſi adeſt facultas habendi: Sin autem cum nardo gallica, ſcilicet celtica (vt Plinius 7. cap. libri quintidecimi tradit fieri) vel ſaltem cum aſaro, quoniam aſarum, teſte ipſo Plinio 13. cap. libri 12. vim nardi habet. Oleum autem ex lauandula præfata, ſeu pſeudo nardi ſpico, ob ſuum bonũ odorem, ad multa aptari poteſt: tamen in re medica, pro oleo nardino non eſt ſubſtituendum.

Lauandula. Spicum.

Oleum Maſtichinum &c. CCCCXXXIIII.

LEGITVR in ſecũdo modo præſentis deſcriptionis per omnes impreſsiones: Vini boni vnc. viij. in alio iiij. Caſſetur hoc: in alio iiij. & legatur abſolutè. Vini boni vnc. viij. vt eſt in cunctis exemplaribus & in vulgari æditio-

ne. Et enim additio librariorum, quæ confundit legentium mentes.

De Kist seu de Chist.

COmmunis quidem opinio est hodie apud medicos, & aromatarios, quòd kist cõtineat in se pondus vnius libræ cum dimidio, & ita sumitur in hoc oleo parando. Tamen apud Doctores est discordia magna de pondere kist, & cotulæ, seu cotilæ, & aliorum similium plurium. Legitote igitur in calce septimi libri filii Serapionis, & cap. 20. eiusdem septimi: videlicet in electuario Galeni cum aqua de cytoniis & in synonymis ipsius operis. Item in fine quinti cañ. Auicennæ. Item in interpretationibus Bellunensis, in litera, kist, seu kust. Item apud Saladinum, Simonem Ianuensem, Pandectarium, & alios de recentioribus plures, quos breuitatis causa dimisimus. Fuisset enim longus sermo, de singulis pertractare. Sed apud plures capitur pro ℔. j. s. Vt exempli gratia: In oleo de chamæmilla, vbi Auicenna habet kist j. Filius Serapionis in eodem loco habet ℔. j. s. Item in oleo nardino, Auicenna kist v. Filius Serapionis ℔. vij. s. Item in oleo de serpentibus Auicēna kist iij. filius Serapionis & Hali Abbas ℔. iiij. s. habent. Et alia plura exempla passim reperies.

Oleum de Storace &c. CCCCXXXV.

EST & in præsenti descriptione vna mẽtis perturbatio, cùm legitur: storacis ℥. iij. vel iiij. Deleatur igitur illa disiunctiua cũ sequẽti numero. Hoc videlicet, vel iiij. & legatur simpliciter ℥. iij. quoniã sic inuenimus in cũctis exẽplaribus, & in vulgari æditione. Et ita Luminare Maius posuit.

Oleum Constinum &c. CCCCXXXVI.

VBI mendosè per impressiones legitur in præsenti descriptione: Olei sesamini ℔. iij. Lege rectius ℔. ij. Vt sæpe dicta exẽplaria, vnà cum vulgaribus excusionibus concorditer habent.

Oleum de Alchanna &c. CCCCXXXVII.

AVTHOR in hac descriptione primùm dicit, vt fiat hoc oleũ sicut oleũ rosatũ. Hinc sequẽs ait: In defectu autẽ florũ, fiat cũ foliis, & iteretur coctio eius cũ modico vino. Super quibus verbis est sciẽdũ quòd Author nõ vult, vt simpliciter mittantur folia, sicut ponebãtur flores cũ oleo supra ignem:

ignem: sed postquam steterint in sole folia & oleũ septẽ diebus, superinfundatur aliquid de optimo vino, & reducatur totum ad ignẽ, & bulliat in duplici vase per tres vel quatuor horas vsque ad vini consumptionẽ. Hinc coletur, & permutentur folia & reducatur ad solem, & posteà iterum superinfundatur vinum, & coquatur &c. Et sic fiat ter vel quater.

De Alchanna.

HAud dubiè habemus, quòd alchenna, vel sine aspiratione, vel per k, descripta, apud Arabes, & cyprus apud Græcos, & ligustrũ apud Latinos, vnũ & idem sint: vt legentem Serapionem, & Dioscoridi ac Plinio conferentem non latet. Vnde & in oleo cyprino Actuarii legitur: florum ligustri, qui Græcis cyprus dicitur &c. Sed animaduertito quòd nonnulli hallucinãtur in ligustro. credẽtes ligustrũ esse florem maioris volubilis: quod quidem falsum est. Sed re vera ligustrum, scilicet cyprus siue alkãna, est arbuscula quędam cuius folia sunt similia foliis oliuæ, minora tamen: vnde à quibusdam oliuella vocatur. Et flos est ei plurimus, paruus, albissimus, & valde odoratus. Qui flores plurimi pro vno in simplici ramusculo sumpti, à mulierib⁹, & pueris Romę, fiorfiorello nũcupantur. Fructũ fert sambuco, vel potius lẽtisco similẽ, nigrũ &c. Flores igitur hui⁹ arbusculæ petit Author ad componẽdum hoc oleũ de ligustro, siue ligustrinũ, quod Arabicè titulatur de alchãna: sed à Dioscor. Paulo, Actuario, & cæteris Græcis, oleum cyprinũ nominatur. Lege etiam de alcanna suprà, scilicet in Diarhodon descriptione communi: quia secundum Bellunẽsem, Alcanna est nomen commune, ad hanc arborem, & ad arundines, siue cannas, ex quibus fit spodium Arabum. *Cyprus arbuscula.*

Oleum de Sampsucho &c. CCCCXXXVIII.

IDem est oleum de Sampsucho quod oleum de Maiorana.

De Sampsucho.

SAmpsuchum & Maiorana non differunt, nisi nomine. Duûm generũ reperitur. Vnũ videlicet cũ minutulis foliis: alterũ verò cũ foliis quasi origano seu calaminthę similibus constat. Vtrunq; enim & maiorana, & sampsuchũ appellat᷑. Attamẽ hodie nõnulli faciũt differentiã in nomenclaturis, & maioranam vocãt illud genus cum maiusculis foliis, reliquum autem sampsucum. Porrò non differunt virtute, & cum quolibet ipsorũ potest hoc *Maiorana consideratio*

oleum

oleũ fieri. Quod autẽ tenui constat folio, letophyllos peculiari nomine à Dios. vocat. Etenim vulgaris notitiæ vtrũq; est, apud Italos. Arabicè autem mezenius, vel mercenius nũcupatur, vt in Pandectario, vel merzanzium, vt est in primo cap. vndecimi tractatus primi libri Abumeron Auenzoar: vel marcanzus, vt est in antidotario eiudem Abumeron.

Oleum de Mezereon &c. CCCCXXXIX.

Lac absolutè.

ON specificatè Author posuit lac in præsenti descriptione: sed communiter tenetur, quòd absolutè semper caprinum intelligitur, tanquam commune, & mediocre, inter omnia lactis genera. Lac muliebre quidem omnibus excellentius iudicatur, ac etiam reuerendum putatur, ob id, quia primum necessarium hominis alimentum. Quapropter non debemus eo vti in alienis causis, nisi maxima cogẽte necessitate. Post caprinum verò ouillum, & bouinum sequuntur. Nam quodlibet ipsorum est bonũ. Caprinum autem est magis temperatum.

Lac muliebre.

Oleum Alhasech &c. CCCCXL.

VNT nempe aliqua & in hoc oleo discutiẽda. Et primò sciendum ꝙ hoc oleum, non est oleum de hasce, seu alhasce, quod declarãt esse oleum de hyssopo, vel thymo, in quo omnes ferè iuniores allucinati sunt. Sed est oleum de hasech, siue oleum alhasech, quod idem est. Nam impressiones sunt variæ in hoc, & similiter exemplaria manu scripta, scilicet ꝙ quædam impressiones, & quędam pauca dũtaxat exẽplaria, habẽt scriptum, siue impressum: oleũ de hasce. siue oleũ de alhasce. Et quædã impressiones minùs malè, & maior pars exemplarium habet scriptũ, oleũ de hasech, seu hascech: seu alsech, siue oleũ alhasech. Et sic veri⁹ putamus. Qđ probatur, nõ solùm per descriptiones filii Serapionis, sed etiã & per descriptiones Auicennæ nuper per Andreã Bellunensem correctas, ac pristinæ veritati restitutas, videlicet ꝙ in omnibus illis locis illarum triũ descriptionũ, & in oleo de cherua, & in oleo de alchehengi: in quibus mendosè legebatur hasce, ipse Bellunensis (sicut inuenit in Arabicis codicibus) hascech rescripsit. Igitur titulus præsentis descriptionis rectè stabit, Oleũ de hasech, vel hascech, siue oleum alhasech &c. Et non oleũ de hasce. Et similiter infra in ipsa descriptione legendum est: Accipe alhascech &c. Et quanta differẽtia

tia sit, inter hasech, & hasce, qui bene vtrunque sciscitatus fuerit, non ignorabit. Porrò hasech omnes describunt esse frigidũ, & econtrà hasce calidissimũ. Et quàm male sit ponere expressè cõtrarium alicuius rei, in vno medicamine, vos ipsi o lectores iudicate. Quid autẽ sit hasech, seu al.ek, mox declarabitur. De hasce autem satis dictũ est suprà. Præterea sequitur in ipso titulo: Et est oleum sericinum. Quasi declarãdo dicat: oleũ alhasech esse oleũ sericinum. Quod glossema minimè competit huic lectioni. Quoniã ex tali glossãtione nihil inde veri sequitur, vt mox patebit. Imò talis glossa totam lectionem confundit. Et certè coniectam⁹ esse quorundã imperitorũ additionẽ: qui fortasse legentes apud filiũ Serapionis descriptionem primam olei alsek, inuenerũt qđ inibi legitur: videlicet. Et decoquatur donec cõsumat aqua, & remaneat oleum sericinum. Et exinde putauerũt hoc oleũ alhasech post eius compositionẽ appellari oleum sericinũ. Vnde postea addiderunt titulo præsentis descriptionis filii Mesuæ: Et est oleũ sericinum. Etenim in pluribus exẽplaribus non legitur, ex quo certiores facti, non dubitamus illã esse additionem. O vtinam non malam. Et licet in descriptione illa filii Serap. sit superflua illa dictio, scilicet sericinum: tamen non est incongrua, vt in præsenti descriptione. Videamus igitur quid sit oleum sericinum. Enimuero oleum sericinum nil aliud est, quàm oleum sesaminum. Diceris forsan: vnde probabitis? Probabimus equidem per descriptiones ipsiusmet filii Serap. conferendo cum aliis Authoribus. Vnde exẽpli gratia. Vbi in descriptione olei de chamæmilla ipse filius Serap. dicit: Recipe olei sericini: in eodem loco Auicẽna, & Hali Abbas dicunt, Recipe olei sesamini &c. quæ breuitatis causa non scribimus. Imo ad maiorem declarationẽ ferè omnia olea filius Serapionis componit cũ oleo sesamino. Author autem noster inibi dixit cum oleo de oliuis cõpleto, aut oleo sesamino. Ergo oleum sericinũ non est aliud quàm oleum sesaminum. Porrò cum dicit Serap. in sua olei alsek descriptione: & remaneat oleũ sericinum, scilicet oleũ sesaminum, verum dicit: quia ibi præter oleum sesaminum nõ recipitur aliud oleum, ex quo post coctionem non remanet nisi oleũ sesaminum. Quãuis frustrà fiũt per plura, quæ possunt fieri per pauciora. Quoniã nõ erat necessaria dictio illa, quã ad decorem forsan etiã vel interpreti, vel ipsi Authori placuit variare. Satis enim erat, imò clarius simpliciter scribere: Et remaneat oleũ. In præsenti autẽ descriptione

Oleum sericinum.

ne filii Mesuæ, non ita capitur. Quia si tu dicis: Oleum alasech est oleũ sericinũ, scilicet sesaminum, non rectè loqueris: quoniã conuertitur hæc circunlocutio: ergo oleum sesaminũ est oleũ alasech. Si concedis: Ergo sequitur ꝙ vbicũq; legimus oleum sesaminũ, semper debemus intelligere oleũ alhasech, & econtrà. Quod est falsissimum. Igitur cassetur illa glossa, & legatur simpliciter, & rectè: Oleum de alsech, siue oleum alhasech confert dolori renum &c.

De Asek, seu Alsech &c.

HAsecch, siue asech, vel hasech, vel alsek &c. sine dubio Arabicè idẽ significat quod Latinè tribulus: vt legẽti Serap. & Auicennam, & Dioscoridi, Theophrasto, Plinio, & cæteris Authoribus conferenti patet. Tribuli autem, siue alsek &c. ferè ab omnibus duo constituũtur genera; vnũ videlicet terrestre, quod vbiq; per cãpos, & hortos, & in sterquilliniis circa oppida, & sec⁹ vias, & in ripis fluminũ, & litorib⁹ maris oritur: vnde à nõnullis tribulus marinus vocatur: vt legitur in vnguẽto Agrippæ Nicolai: & à Pãdectario, & aliis pluribus testatur. Etiã & ab antiquioribus Græcis. vt ab Hippocrate, quẽ Ruellius in tertio de natura stirpiũ citat. A nõnullis in Italia, hoc vulgariter basapede nuncupat', quod Latinè est osculans pedẽ. Et in synonimis libri filii Serap. exponitur esse cicer imperatoris. Quãuis Pãdectari⁹ hoc nomẽ cap. 119. ad vtrunq; genus referat. Semẽ est ei aculeatũ, vt in spinachiis: extẽditur enim super faciẽ terræ &c. Et hoc genus est notissimũ. Aliud autẽ genus non nisi in lacubus, & amnibus, atq; in aquis stantibus nascit': ex quo tribul⁹ aquatilis à quibusdã appellatus est. Folia sunt ei magna quasi nenupharis: quæ tantùm expansa super aquã, videntur natare: reliquæ autẽ plantæ partes sub aquis occuluntur. Fructus eius nigerrimus quasi perpolitũ cornu bubalinũ, magnitudine nucis vsualis, cum quatuor acutis angulis, velut spinis grossis in quatuor laterib⁹: videlicet duo anguli sunt hinc & inde versus inferiorẽ partẽ fructus. Reliqui verò duo in reliquis lateribus, hinc & inde ecõtrà, versus superiorẽ partẽ cũ quibusdã liniamẽtis, ita striatus ipse fructus, ac pulcherrimè est factus, ꝙ videtur illis qui primitus aspiciunt, nõ à natura: sed studiosè paratus, in similitudinẽ cuiusdã capitelli colũnę. Intus verò habet substãtiã albã, dulcẽ, nutritiuãmq;: vnde à nõnullis castanea aquatilis nominatur. Et fit ex eo, in aliquibus terris, panis bonæ substantiæ, & gustui nõ ingratus. Herba quoq; ipsius equos impinguat, & stipes eius

Tribulus marinus.

Cicer imperatoris.

Castanea aquatilis.

propè

propè radicẽ est subtilior, quã in parte superiori &c. Et hic quoque tribulus cognoscitur à multis. Ambo vnius virtutis & proprietatis sunt. Veruntamẽ & cum hoc, terrestris tribulus est etiam contra venenũ: vnde melior iudicatur. Igitur quando absolutè reperitur tribulus, seu alsek &c. semper de terrestri, tanquam de notiori seu cõmuniori atque meliori est intelligendũ. Eò maximè in illis locis, in quibus (vt in ista descriptione) expetuntur extremitates eius. Quoniam de aquatili nescimus quales extremitates, præter folia possunt intelligi. Igit' in hac cõpositiõe petit Author extremitates tenellas alhasech, scilicet tribulorum terrestriũ, vt posit ex eis excipi succus &c. Et sic est secundum veritatem. *Tribulus, seu Alsek absolutè.*

Oleum de Cucumere asinino. CCCCXLI.

IN SECVNDO modo isti' descriptiõis per impressos libros mẽdosè legitur: Accipe succi radicũ eius, & radicũ eius cõtritarũ, ana ℔.s. Lege verius sic: Accipe succi radicũ eius cõtritarũ ℔.s. Vel sic: Accipe succi radicis eius contritæ: quoniã sic vel sic legitur in antiquis exẽplaribus, & in vulgaribus impressionib'. Author enim noster posuit duos modos faciẽdi hoc oleũ: videlicet vnũ ex succo fructuũ, & alterũ ex succo radicũ eius, scilicet cucumeris asinini. Et hunc secundũ modũ forsan (vt putamus) ex Paulo sumpsit. Ponit nanq; ipse Paulus in 7. tres modos sub nomine olei sycionii. Sed primus, qui est simplex, quasi similis est huic secũdo. Non obstante ꝙ posset fieri sicut (exempli gratia) fit oleum de enula, scilicet cum succo radicis, & ipsa radice contrita. Tamen in nullo exemplarium (vt dictum est) legitur.

Oleum de Pomis citranguli &c. CCCCXLII.

LEGITVR nãq; in exordio præsentis descriptionis vna barbara dictio, & tam per antiquos quàm per impressos libros, diuersimodè est posita. Vnde sunt qui sic, & sunt qui sic & sunt qui aliter habent: Allelengi, allelem, alaleugi, alchebeng, alebegi &c. Quid propriè sit, nescimus. Pandectarius autem in litera lehelleng, & in litera Lohelẽg, declarat hæc significare quosdam tumores, qui vocantur rosulæ. At rosulas quidem in partibus Apuliæ scimus vocari quasdam maculas rubras, quę apparent in cruribus, & coxis quando quis discalciatus per hymem patitur frigus, & sedẽs apud ignem multùm excalfacit se. Sed an hoc oleum deleat. *Rosula.*

has

has maculas, facillimè quis experiri potest.

De Pomis citranguli.

SVb nomine citranguli possunt intelligi omnia genera pomorum aureorum, scilicet narantiorũ, siue arantiorum, limonum, citriorum, quæ sunt mala medica, & cęterorum consimilium, tam acrium, quàm dulcium. Et hoc oleũ intelligitur esse faciẽdum de ipsis pomis propriè, seu malis. Suprà enim posuit oleum quod fit ex solo semine citrij, siue citranguli &c. Præterea præcipit Author, vt sint ipsa poma antiqua, id est valde matura. Et propriè illa sunt antiqua, quæ supra annum permanserunt in arbore sua. Item præcipit ipse Author, vt dicta poma ponantur integra in vase &c. Quod intelligitur, vt nihil ex eis abiiciatur, scilicet quod omnes ipsorum pomorum partes sint in vase. Porrò secanda sunt, atq; frangenda ipsa poma, vt faciliùs oleũ possit penetrare omnes suas partes, tam intrinsecas, quàm extrinsecas.

Oleum de Croco &c. CCCCXLIII.

PONITVR hoc oleum ab Auicenna in quinto cañ. differt tamen in ponderibus. Fæx enim huius olei ab ipso Auicenna, crocoma vocatur: de qua refecit cap. in secundo cañ. Rectius autem crocomagma legendum putamus, vt est apud Dioscoridem, & alios plures.

Oleum de Piperibus &c. CCCCXLIIII.

AB AVICENNA quidem (vt coniectari potest) præsentem descriptionẽ Author accepit. Auicẽna autem à filio Serap. seu ab Hali filio Abbas. Omnes enim quatuor habẽt huiusmodi olei cõpositionem. Sed Author noster vocat ipsam: Oleum de Piperibus: ex quo addidit ipsi compositioni piper album, quod apud cæteros non legitur. Et præscripsit tria pipera, propter ipsius olei denominationem, cùm cæteri anteponant myrobalanos. Auicenna verò nominat ipsum, oleum alkechengi, & malè. Non enim intrat præsentem compositionem alkechẽgi. Et hic est (vt putamus) error ipsius Auicennæ: quoniam Bellunensis nõ emẽdauit. Fortasse ipse Auicẽna ab Hali sumpsit suã descriptionem, & pro caquenelegi, intellexit caquenegũ: quoniã apud dictũ Hali, oleum caquelenegi intitulatur. Sed nõ est vnum & idẽ caquenegũ, & caquelenegi. Caquenegũ enim est solani genus: vt in secũdo practicæ ipsius Hali habetur. Caquelenegi

Caquenegum.

lenegi autem idem est quod kelengi, siue alchelengi. Vnde in ipso Auicenna, oleum alchelengi credimus rectius legendũ esse. Forsan etiã est mendum librariorum, quod ipse Bellunensis non animaduertit, scilicet ꝙ pro alchelengi, mendosè sit positum alchechengi. In filio Serapionis autẽ legitur clarius, videlicet: oleum alkelenici: quod idem est quod oleum alkelengi. Alkelengi autẽ (vt suprà, scilicet in Alchelengi confectione diximus) multorum iuuamentorũ &c. declaratione significare cõiectauimus. Vnde oleum alkelengi, id est oleũ multorum iuuamẽtorum &c. Legitur etiã mendose in Auicennæ descriptione, iusquiamus. Ex quo probatur, ꝙ ipsum sequutus Author noster, descripsit in sua. Quod quidẽ mendum nec Bellunensis notauit. Filius Serap. autem, & Hali, eo in loco, non iusquiamum, sed ammoniacum habent. Et ita stare debet. Nequaquam competit huic cõpositioni iusquiamus, scilicet hyoscyamus. Vnde peritissimus quoq; vir Manardus suspicatus fuit mendam esse in hoc loco. Ex quo igitur rectius lege: Serapini, opopanacis, ammoniaci, ana &c. Sunt prætereà & aliæ plures librariorũ mendæ in præsenti descriptione filij Mesuæ, per omnes impressiones, & similiter in Nicolao Præposito, & in Luminari Maiori. Vnde vbi legis: Accipe trium piperum, ana ℥.iij. lege verius, ana ʒ.iij. vt antiqua exemplaria testantur: & filius Serapionis & Auicenna, atq; Hali præfati cõcorditer habent. Sed animaduertendum ꝙ Author noster pro medietate cõposuit suam descriptionem. Item vbi legis: turbith ʒ.xij. Lege rectius ʒ.ij. vt est in dictis exemplaribus, ac etiã apud filium Serapionis. Nam Auicenna & Hali non ʒ.iiij. sed sextaria iiij. habent. Sextariũ autem (vt in superioribus dictũ est) apud authores, multipliciter sumitur. Vnde potest esse ꝙ hic ab ipsis sit positum pro drachma. Item vbi in quibusdã impressionibus legitur hîc, hasce: lege hasech. Vt dicta exẽplaria, & filius Serap. & Hali habent: & Bellunensis in Auicenna emẽdauit. Plurimi nempe ex iunioribus hallucinati (ob literæ falsitatem) declararũt hoc esse thymum. Item vbi legitur rapsiæ: legendũ est emendatiùs, casiæ. Et est vna ex speciebus casiæ ligneæ, siue Indæ, quæ aliter (vt in tripheris declarauimus) seitaragi Indi vocatur. Vnde in filio Serap. hoc in loco, seitaragi legitur: & in Hali, sitaragi Indici. Et in Auicẽna est capsiæ, semicorruptè pro casiæ. Vbi Bellunensis sythragi, pro seitaragi traduxit. Antiqua exemplaria etiam pro maiori parte, habent cassiæ scriptum. Et sic est secundum veritatem. Item non ignoran-

Caquelenegi.

dum, quòd antiqua exemplaria in exordio huius descriptionis sunt varia, videlicet aliqua conueniunt cum impressis libris, & habent scriptum: Et confert ad epilepsiam, & veram sciaticam &c. Et confert dolori ani, à frigiditate &c. Aliqua autem, non veram sciaticam: sed venam sciaticam: & nō ani, sed auris habent, sic videlicet: Et confert ad epilepsiam, & venam sciaticam &c. & infrà: Et cōfert dolori auris, à frigiditate &c. Quæ autē litera sit verior, medici potius est, quàm aromatarij sciscitari. Auicenna autem habet venam sciaticā. & infrà dicit: Et sedat dolorē ani: Filius Serap. verò sciaticā simpliciter posuit. Cæterùm qui legunt descriptionem filij Serapio. animaduertant quòd aliquæ impressiones habent ipsam imperfectam. videlicet, quod vbi in ipsis legitur: Et fundātur super eam aquæ ℔. xxiiij. & decoquatur, donec consumatur aqua &c. ibi, scilicet inter consumatur, & aqua, desunt multa verba. Vnde vt in quodam exemplari è manu, & in vna de primis impressionibus inuenimus, sic rectiùs legendum est: Et fundantur super eam aquæ ℔. xxiiij. & decoquatur donec consumatur medietas, & proiiciantur super ea olei de cherua heminæ iiij. & decoquatur, donec cōsumatur aqua, & remaneat oleum &c. Veritas huius erroris per se est manifesta, cùm in ipsa descriptione mendosa non legatur oleum, quod necessariò debet esse: vnde &c.

De Hemina.

Mina. HEmina quidem ab hemis, scilicet semis: & mina, scilicet mensura, quasi semimensura dicitur: quia (vt ferè omnes communiter tenent) hemina est medietas sextarij. Et scribitur cum aspiratione in principio: quāuis etiā apud aliquos minùs rectè legatur emina sine h. Quandoq; etiamnùm reperitur in libris mina, pro hemina. Et apud Hali filium Abbas, menna legitur. Et mina quoq; siue mna (quod *Sextarius.* idem est) ab alijs aliter accipitur. Sextarius autē siue sextariū (vt diximus) variè capitur. Veruntamen plurimi in heminæ declaratione, dicūt sextariū esse mensurā duarū librarū. Vnde hemina pro libra intelligi potest. Et sic in ista descriptione est ad propositū: quoniam satis sunt duæ heminæ, scilicet duæ libræ olei cheruæ pro hac cōpositione. Non obstante ꝙ sextarius reperiatur & maior, & maximus: & minor, & minimus. Nec etiā contradicēte, ꝙ mina in filio Serapionis & Auicēna diuersimodè declaretur. Vnde legitur ꝙ aliqua mina est, quæ cōtinet quadraginta sextarios &c. Quia nos cōmunem plurium opinionē sequuti, intelligimus hîc heminam

nam pro libra. Si autem quispiã meliùs iudicauerit (de perito loquimur) debere fieri secundũ ipsius iudiciũ nõ imus inficias. Actuarius autẽ scribit heminã capere vncias nouem.

Oleum de Euphorbio &c. CCCCXLV.

VO ab Authore nostro in præsenti descriptione constituuntur modi faciendi oleum de Euphorbio. Primus tamen (qui est simplicior secundo) ex antidotario Rhasis (vt putamus) sumptus est. Vel ex secundo Galeni de medicamentorum cõpositione secundum loca. Cui & vinum indidit Author, quod ipsi non habent. Secundi autem modi (vt credimus) principalis Author est Auicenna. Quoniam in quinto suo cañ. dicit, Oleum de euphorbio nostrum &c. Ab Auicenna igitur accipiens Author noster hunc secundũ modum, peruertit eius ordinem. Vt sibi attribuerent forsan. Veruntamen non latet legentem, quòd vna & eadem cõpositio est in vtraque descriptione. Sed aduertito, quòd in præsenti filij Mesuæ descriptione, per impressos codices mendosè legitur: Accipe staphisagriæ, condisi, ana ʒ.iiij. Rectius coniectauimus legendum esse sicut Auicenna habet, scilicet staphisagriæ ʒ.iij. condisi ʒ.iiij. Nam in hoc exemplaria antiqua varia sunt. Videlicet quædam habent (vt dictum est) sicut Auicenna, quam putamus esse veriorem literam. Et quædã econtrà sic: staphisagriæ ʒ.iiij. cõdisi ʒ.iij. In nullo tamen est cum ana: vt impresiones habent. Item sciendum quòd in Auicenna est pyrethri pondus ʒ.vij. Hic autem tam per cuncta prędicta exemplaria, quàm per excusos libros concorditer legitur, pyrethri drach. vj. si autem illa drachma redundet in Auicenna, vel hic sit imminuta, verè nos latet. Prætereà non ignorandum quòd in Auicennæ descriptione mendosissimè legitur: Et decoquantur in vase cum quadraginta drach. vini odoriferi &c. Lege ibi verius: cum quadraginta vnciis Non enim sufficiunt quadraginta drachmæ ad illa infundenda, & posteà decoquenda. Author enim noster posuit vini: libr. iij. Nam 40.℥. tres ℔. & ℥.iiij. sunt igitur in duabus tantùm vnciis differunt: quas putamus authorem addidisse, vt meliori modo posint infundi & decoqui illa &c. Sed maxima differentia est inter 40.ʒ. & ℔.iij.s. igitur 40.℥. legi debet. Et sic est verum: quamuis Bellunensis non emendauerit. Fortasse non animaduertit. Non enim omnia possumus omnes.

De Condisi, seu Radicula.

Herba fullonum.

Condisi, siue condes, siue chundes, vel kundes, idem est quod struthium, scilicet lanaria herba, quæ & radicula & herba fullonum dicitur. Vt patet concordando cap. Serapionis de condisi, cum cap. Dioscoridis de struthio, scilicet de radicula. Struthium autẽ à Dioscoride non pingitur, sed dicit rem notã esse. De quo valde miramur, ꝙ res tam nota veteribus sit ita viuentibus incognita cunctis, ꝙ tam medici & aromatarij, quàm herbarij, quàm etiam fullones (quibus maximè eam expetere opus foret) nesciunt illã. Sed neq; nos adhuc potuimus inuenire quid sit ista radicula. Nam perijt vsus eius apud Latinos. Auicenna autẽ cap. de harthanita deceptus (vt putamus) à falso codice, credidit ipsam esse speciẽ harthanitæ. Et scribit ipsam esse spinosam: & similiter Simõ Ianuensis, & alij plures scribunt ipsam esse spinosam, cum caule ferulaceo, & lanuginoso, inodoro flore, aspectu tamen grato, sine semine &c. Bellunensis verò in suis interpretationibus, scilicet in litera cõdisi, authoritate Isaach ebenharam dicit ꝙ radix eius exteriùs est nigra, interiùs verò ad citrinitatem tẽdens, & quòd eius planta assimilatur cardo alharsef, vocato in Sicilia Cacozole, & ꝙ ipsa radix est nota in Syria &c. Siculi autẽ à nobis percunctati dixerunt, quòd ferè omnia carduorum genera apud ipsos sub isto vocabulo (scilicet cacozole) veniunt. Vnde similitudo illa Bellunensis est tanquam nihil, ad condisi inuestigationẽ. Quod autem ipse Bellunensis ex Ebẽbitar posuit. Hoc est, ꝙ neq; Dioscori. neq; Galenus loquuti sunt de ipso. Si ipse Bellunensis intelligit de simplici vocabulo, scilicet condisi, verũ est: quia nusquam Græci condisi meminerũt. Si autem de re ipsa, hoc est falsum: quoniam & Diosc. & Gal. & Paulus, & alii plures, de condisi, sub nomine radiculæ, seu struthij, multa dixerunt. Imò Paulus in septimo scripsit radiculam ferre semen. Qui autem opinati sunt esse radicẽ hellebori albi, hi magnopere errauerunt. Errorémq; ipsorum plura comprobant. Vt sunt capitula diuersa authorum de vtroq; tractãtia, & spinositas qua caret helleborus &c. Verum est quòd condisi mouet sternutamenta, & alia plura facit, sicut helleborus, tamen nõ est helleborus, nec species eius. Porrò ponitur loco condisi æquale pondus de nuce vomica, & tertia pars ipsius de pipere. Et hoc in vomitionibus prouocandis tantùm. Auicenna author est. Sed in alijs necessitatibus, authore Paulo, pro condisi, scilicet radicula, veratro nigro vti conceditur.

Oleum

Oleum Vulpinum &c. CCCCXLVI.

Vnt nẽpe per aliquas impreſsiones duæ mendæ in præſenti deſcriptione. Prima videlicet, vbi legitur in ipſa: Et funde ſuper ipſam aquæ fontium, & aquæ marinæ, ana chiſt j. Lege rectius, ana chiſt ij. Secunda eſt, cùm ſequitur: Olei antiqui clari chiſt iij.s. Lege verius, chiſt ij.s. Quoniã ita eſt non ſolùm in cunctis exemplaribus, & vulgari æditione: verumetiã & in nonnullis impreſsionibus minus mẽdoſis. Præterea ſciendum quòd licet Author determinauerit quantitatem aquarũ, ſcilicet chiſt iiij. quæ ſunt ſecundũ communem opinionem libræ vj. tamen iuxta noſtrum iudicium, eſt parua quantitas: vnde de maiori chiſt, hoc in loco eſt intelligendum. Quia chiſt (vt ſuprà iam diximus) variè ſumitur. Porrò diſcretio aromatarij in his & ſimilibus eſt melior ſtatera ponderandi res neceſſarias adminiſtrandas, quàm lanx ænea: videlicet quòd ſi vulpes erit vulpecula, quantitas aquarum ab authore aſsignata erit forſan ſufficiens per aliquod chiſt maius ſupple intellige. Si autem vulpes erit magna, & annoſa, operator debet ponere tantam aquarum quantitatem quòd ſufficiat ad optimè decoquendum ipſam. Eò maximè quòd annoſa vulpes, & omne animal annoſum, maiori indiget bullitione, quàm anniculum & tenellum. Quoniam decoquenda eſt ipſa vulpes (vt Author monet in fine iſtius deſcriptionis) donec diſcocta ſit, vt omnes artus eius diſſoluantur &c. Quod quidem fieri non poteſt cum pauca aqua, in vulpe magna & annoſa. Etiam & inter decoquendum, cùm viderit operator aquam penè conſumptam, & vulpem non perfectè decoctam, debet ſuperinfundere ex ipſis aquis iterum atque iterum donec optimè decoquatur &c. Porrò oleum non eſt augendum in magna vulpe, ſed potius in vulpecula minuendum: quia quanto minus erit oleum, tantò efficacius & potentius habebitur.

De Vulpe.

ANimal notiſsimum eſt vulpes, & aſtutiſsimum. Vnde animus vulpinus, ſæpius pro homine aſtuto & malitioſo ponitur. Ab Hiſpanis quidẽ (ob id forſan, quia rapit) Rapposa nuncupatur. Gallinas libenter perſequitur &c. Sed *Rapposa hiſpanis quid* duerte quod dicit Author: Accipe vulpem integram, interioribus tantùm proiectis &c. Vbi ſciendum quòd ipſum

animal non est excoriandum:sed bene potest(qui vult)concidere illud, in tres, vel quatuor, vel plures partes, vt melius in vase ad decoquendum aptetur. Quoniam Author non ponit integritatem ipsius, vt intelligatur sana:vt habeat omnes suas partes,preter interiores. Et antequã immittatur oleum (si immittendũ erit) debet priùs peroptimè despumari &c.

Oleum de Serpentibus &c. CCCCXLVII.

SCRIBITVR etiam hoc oleum,& à filio Serap.& ab Auicenna,atque ab Hali filio Abbas. Et tam Author noster, quàm quilibet ipsorũ, specificat de serpentibus,vt sint nigri. Manardus autẽ declarat esse viperas,quod nobis non placet. Nam viperæ non sunt nigræ &c. Non obstante quòd eodem modo potest etiam fieri oleum ex viperis, & cæteris serpentibus, sicut fit ex serpentibus nigris. Quod posteà ex viperis oleum viperinum esset nuncupandum, ad multa vtile. Sicut quandoque parauit quidam Theotonicus physicus. Ex quo oleo viperino Romæ,temporibus nostris,plures fecit experientias notatu dignas. Veruntamen intentio præfatorum Authorum est,vt fiat hoc oleum cum serpentibus nigris. Et sic debet fieri. Porrò iuxta nostrum iudicium,melius est vt decoctio eius operetur in vase vitri. Et in duplici vase, sicut coquitur oleum rosatũ, per modum balnei, quod balneum Mariæ dicitur. Quoquidem modo, sine vasis apertione (quod periculosum est) poterit quis videre ab extra, quando serpentes sint optimè percocti, & oleum nõ frigetur sicut in sartagine,& per consequens clarius erit.

De nigris serpentibus.

NIgri scribuntur ad differentiam aliorum diuersicolorũ. Et sunt hi serpẽtes notissimi in multis regionibus, & præcipuè in regno Apuliæ, vbi in magna copia vidimus. Sunt etenim longi, atque nigerrimi, sed nõ multum habent de veneno. In forma sua similantur illis, qui ceruini dicuntur. Nonnulli viuos serpentes in oleum mittunt, quod putamus melius esse.

Serpentes ceruini.

Oleum de Scorpionibus &c. CCCCXLVIII.

DVPLICI modo docet Author fieri hoc oleũ, & vterque modus est bonus. Sed aduerte quòd tam in primo modo, quàm in secundo, oleum amygdalarũ amararum est intelligendũ. Mendosè enim legitur absolutè, amygdalarum in

primo

primo modo, per omnes impressiones. In exemplaribus antiquis autem, clarè de amaris specificatur. Alias plures literæ deprauationes hic inuenimus, quas simpliciter in textu emendauimus. Iste secundus modus, bis à Rhasi describitur. Videlicet, in nono ad Almansorem, cap. de difficultate mingendi: & in antidotario diuisionũ, cap. de medicinis vrinæ.

De Scorpionibus.

SCorpius, & scorpio dicitur. Quæ nomina sunt cõmunia ad plura. Vt ad animal, quod cauda pungit ad mortem, & ad signum cæleste, & ad piscem marinũ, & ad quandam herbam, & ad quoddam militare instrumentum, & ad quoddam tormenti genus &c. Sed hic de animali cauda feriente intelligitur. Quod animal vbiq; cognoscitur. Sed in quibusdam locis magis, quàm in aliis abundat. Vnde est quòd circa Neapolim Campaniæ ciuitatem, raró inuenitur. Et Romæ plurimus est. Et particulariter intra Vrbis mœnia, in monte videlicet qui Testaceus dicitur, copiosissimè habetur. Libẽter enim inter testas generatur. Audiuimus nempe à fide dignis viris, qui per Syriam sancta peragrarunt loca, quòd circa Hierosolymam, & per totam Syriam, sunt scorpiones magni, sicut sunt apud nos cancri fluuiales, quos gambaros, siue gambares vulgò nominant. Apud nos autem sunt minimi, fabæ videlicet magnitudinem non excedentes. Vnde non est mirum, si Author noster viginti tantùm specificauit ponendos esse in hoc oleo: quoniã de genere magnorum intellexit. Sed bene posteà subiunxit plus, vel minus, secundum quantitatem paruitatis, & magnitudinis eorum. Vbi sciendum quòd nos qui habemus tam paruos scorpios, cẽtum ad minus pro qualibet olei libra ponere debemus. Aliter enim oleum erit imbecillius, & sine vi, ad cõsequendam sanitatem illorum malorum, pro quibus ab Authore ordinatum est. Colligendi sunt autem scorpii, cùm sol est in Leone: videlicet inter xv. Calendas Augusti, & xv. Calendas Septembris. Non autem quando sol est in Scorpione, vt nonnulli falsò opinati sunt. Et viui ponendi sunt in oleũ, quod per triginta dies ad minus insolabis, posteà colatum reserua &c. *Scorpiones quando venari oportet.*

Oleum de Ranis &c. CCCCXLIX.

VItio librariorum per omnes excusiones Latinas, legitur mendosè in præsenti descriptione: Recipe ranarum antiquarũ &c. Nam cuncta exemplaria, ac etiam vulgaris æditio, &

similiter Luminare Maius, concorditer habent: Recipe ranarum aquaticarum &c. Et sic est verum.

De Ranis.

RAnarum quippe plura sunt genera: vnde ad aliarũ differentiam, aquaticas specificauit Author, quæ cæteris sunt meliores. Nonnulli putant omnes ranas esse venenosas. Dioscorides autem, & Serapio dicunt quòd ranæ, supple aquatiles, coctæ cum oleo, & sale, si edantur, sunt antidotum magnum cõtra omnium serpentium venena. Ex quo securè plurimi vescũtur eis aquaticis dũtaxat. Et præcipuè Lombardi, quibus ranæ aquatiles quadragesimali tempore sunt domestici atque quotidiani pisces. Ranæ autem terrestres, vt sunt mutæ (quæ sic dicuntur, quoniam voce carent) & rubetæ, quæ & racanellæ, quasi raniculæ vocãtur &c. non comeduntur: quoniam, vt sæpius, cum buffonibus coeunt. Quam ob causam malignæ reputantur.

Rana muta & rubea.

Ex multis autem rebus fiunt olea &c.

CCCCL.

HIC Author declarat quòd non omnia Doctorum olea ipse notauit: sed magis necessaria tantùm. Consimilia igitur quæ possunt fieri, apud alios quærito.

Fiunt autem olea per resolutionem diuersis modis &c. CCCCLI.

INCIPIT hinc Author tertiam particulam huius distinctionis: scribens non omnia, sed ex multis aliqua, tanquã nobiliora olea quæ fiunt per resolutionem, seu per sublimationem &c. Vnde sequitur.

Oleum de ouis &c. CCCCLII.

SCRIBIT Author in præsenti descriptione tres modos faciendi oleũ de ouis: sed primum (vt coniectamus) ex antidotario Rhasis: vel ex septimo filii Serapionis accepit. Secũdum autem & tertium ex quinto cañ. Auicennæ.

De Ouis.

QVasi superfluum est oua declarare, quia notiora sunt, quàm vt declarari debeant. Omniũ autem optima sunt gallinarũ oua, post ipsa verò, à quibusdam perdicum, ab aliis fasianorum oua præponuntur cæteris.

Oleum

Oleum de Frumento. CCCCLIII.

RIMVM modum factionis huius olei, scribit etiã Rhasis in suo antidotario. Vbi autem in secundo modo dicit Author; Ponatur frumentum excorticatum in vase sublimationis, & fiat sicut dicemus: subintellige, in oleo Philosophorum. Sed non est cremandum frumentum, vt lateres: sed simpliciter, vt litera habet, excorticatum ponatur in vase sublimationis. Non obstante quòd etiam posset fieri per modum descensionis, sicut fit oleum de iunipero, vt Manardus refert se fecisse parari. Et nota quòd sicut fit de frumento, ita potest fieri de hordeo, & similibus.

De Frumento.

FRumentum idem est quod triticum. Plura sunt eius genera, sed omnia notissima. De quocunque autem genere accipiatur, nihil refert. Porrò optimum est, quod post messem non est madefactum aqua, seu alio quouis liquore, lucidum, plenum, siue perfectè maturum, nouum, scilicet eiusdem anni (quod enim post annum superest, vetus dicitur) durúmque, nec corrosum à vermibus.

Oleum Sinapinum &c. CCCCLIIII.

ALDE admirari contigit de Authore nostro docente fieri oleum præsens, sicut oleũ de frumento. Quod facilius potest fieri per expressionem, sicut fiũt olea de seminibus papaueris, lactucæ, & similium, ac etiam sicut oleũ amygdalarum &c. vt nosipsi quidem pluries experti sumus. Vnde, saluo semper meliori iudicio, videtur nobis (quod & cõsulimus) videlicet, vt fiat per expresionẽ, ex semine sinapis optimè maturo: quia agilius, clarius, abundantius, & nobilius fit. Nec vllum malum habet odorem. Quódque magnopere memoriæ confert: Rhasis autem aliter parat.

Oleum de Iunipero &c. CCCCLV.

Oleum Fraxininum &c. CCCCLVI.

VO hæc olea eiusdem operationis & virtutis, sunt. Et simili modo ex aliis quampluribus lignis fieri potest oleum, ad diuersos tamẽ effectus. Sed aduerte quòd huiusmodi ligna & similia, oportet vt sint optimè presiccata, syncera, sine cortice, teredinibúsq; inexperta &c. Item, pro dolio,

intellige vas magnum testaceum, igni resistens, vitreatum ab intus &c. Item vbi dicit: Et præpara parietes eius cum terra figuli: subintellige ab extra. Hæc autem scripsimus pro simplicioribus: quia non desunt ignari intelligentes pro dolio, vas vinarium ligneum, quod similiter dolium vocant homines. Quoniam ferè recessit vsus antiquorum vinariorū doliorum, quæ quidem fictilia erant. Nunc autem quasi omnes ligneis vtuntur vasibus, quibus & dolii nomen attribuerunt. Veruntamen in aliquibus Hispaniarū regionibus fuimus: quarū incolæ adhuc condunt vinū in doliis fictilibus, picatis, antiquorū more. Itali autē huiusmodi dolia, ad alios cōuerterūt vsus: vt Romani ad aquam fluminis asseruandā &c. quę quidē dolia propriis priuata nominibus, Ziri, siue Zare, aut Giara hodie vulgò vocantur. Sed cùm scribit Author vitreatum interiùs: declarat esse fictile vas, non ligneum. Vasa etenim lignea nō vitreantur. Nam & si fuisset ligneū, nónne priùs combureretur vas, quàm distillaretur oleum à præparatis lignis? Et per consequens, oleum non haberetur.

De Iunipero.

IVniperus secundū Dioscoridē duplex est, scilicet magna & parua. Serapio autem confundit in vno capitulo, & cypressi, & iuniperi, atque sauinæ genera. Porrò duo iuniperi genera notissima sunt: sed quæ prope mare nascitur, iunipe rus marina cognominatur. Fructus fert grādiores quā illa, quæ in montibus prouenit: attamē odoratior est montana, quā marina. Magna etenim iuniperus vt plurimū in maritimis oritur, & asperis, Cypresso simillima est. Parua autē, & in maritimis, & in mōtanis nascitur, cuius folia sunt aculeata &c. Gummi verò istarum arborum, vernix solida, siue scriptorū est. Solida, & scriptorū posuimus, ad differētiā alterius quæ liquida est: quę quidem est res factitia, ex oleo seminis lini, & aliis rebus, qua pictores & fabri lignarii vtuntur ad illustrādum colores &c. Scriptorū etiā diximus: quoniam puluis ipsius super chartas extenditur ab ipsis scriptoribus, vt literæ scribendæ pulchriores fiant. Vocatur nempe hæc vernix scriptorū, scilicet hoc gummi iuniperi, Arabicè, Sandarax, vel sandoros, vt in tertio Rhasis ad Almansorem legitur. Vnde est, quòd plurimi abusiuè, sandaracam nominant. Nam sandaracha propriè, auripigmentum rubeum est. Vt in trochiscis de arsenico diximus. Sed vt ne lector confundatur in legendo: hoc obseruandum duximus: videlicet, vt sandaraca gummi semper sine aspiratione scribatur:

Vernix solida, siue scriptorū.
Vernix liquida.
Sandarax.

tur: quia vt plurimum sic legitur in libris Arabum. Sandaracha mineralis autem cum aspiratione, quia per χ, Græcè scribitur, σανδαραχὴ, id est Sandarache.

De Fraxino.

DIoscorides quippe asserens esse arborem notam, non pinxit Fraxinum. At re vera notissima est, & per quàm simillima orno. Serapio autem scribit ipsam simillimam vlmo. Nam huiusmodi similitudinẽ non bene quadrare eis, omnes qui vident confitentur. Vnde suspicamur mendam esse in capitulo 226. Serapionis, scilicet quòd non dirdar, siue didar, quod significat vlmum: sed aliam arborem debebat ibi interpres pro illius similitudine rescribere. Quia forsan illud quod interpretatus est dirdar apud Arabes, est nomen æquiuocum, plura significans. Et sic non ad vlmum sed ad aliam arborem: puta ornum præfatam, vel consimilem erat referendum. Ornus enim arbor, quæ vulgò ornellus dicitur, à fraxino non multùm differt, vt quilibet videre potest. *Ornus.* Quæquidem ornus duplex reperitur, scilicet alba & nigra, tamen inter se forma non differunt. Semen autem fraxini, lingua auis vocatur. Et de eo dictum fuit in Dia Satyrione. *Lingua auis.* Fert etiam & fraxinus gummi dulcissimum, quod mannam nominant. Sed de hac re satis suprà diximus in confectione de manna. Propterea vide ibi.

Oleum de Gagate, est oleum sacratum &c. CCCCLVII.

PONITVR ab Authore duplex modus parādi hoc oleum. Primus videlicet per discensorium: vt oleum de iunipero. Secundus autem per sublimationem: vt oleum de lateribus. Sed non sunt comburendi ipsi lapides, sicut lateres comburuntur.

De Gagate lapide.

ISte lapis apud nos rarò reperitur, & rarissimè exportatur. Vidimus enim aliquando ipsum lapidem. Est nanque niger (sicuti Dioscorides quinto libro scribit) pumicosus, bituminosus, leuis, friabilisq;. Videbatur enim nobis tāquam lignum marcidum, quod stetisset longo tēpore sub terra. Putamus equidem illum esse de mineris naphthæ. Vnde Dioscorides capitulo de naphtha, dicit quòd naphtha bituminis genus, comitiales morbos suffitum explorat, gagatæ lapidis more.

Oleum

Oleum Philoſophorum &c. CCCCLVIII.

LEVM Philoſophorum, Oleum ſecretorum iuuamentorum, Oleum ſapientiæ, Oleum benedictum, Oleum diuinum, Oleum ſanctum, Oleũ perfecti magiſterii, Oleũ naphtha, Oleũ petræ, Oleum petroleum, & Oleum de lateribus. Per tot nomina, ſeu cognomina, & appellationes, ſiue nomenclaturas, poſſunt vocari olea in præſenti deſcriptione notata, & ſimilia. Quamuis aliqua prædictorũ, ſint ſpecialia, & non generalia vt oleũ perfecti magiſterii, Nephtha & de lateribus. Ponit igitur Author duas ſpecies, ſiue duo genera huiuſmodi olei. Vnum videlicet naturale, alterum verò artificiale. Naturale autem declarans, dicit quòd profert illud minera, & quòd vocatur nephtha. Quod autẽ ibi legitur: Hoc eſt. Aliàs mare, vacat. Eſt enim additio librariorum, quæ non legitur in exemplaribus antiquis. Et iſtud genus in tres diuiſit ſpecies, ſeu differentias. Videlicet in ſubalbidã ſubrubram, & ſubnigram, de quibus mox dicemus. Quod autẽ ab arte haberi poteſt, ipſemet clarè ſcribens, inſinuat modum faciẽdi ipſum, ſcilicet ex lateribus &c. Vnde & oleũ de lateribus, poſſe vocari dixim⁹. Et ſic Bulchaſis vocat. Rhaſis autem in antidotario, ſub titulo olei benedicti, & aliàs, ſub titulo olei de lateribus, habet huiuſmodi olei deſcriptionem. Quod & aſſerit valere ſicut oleum balſami. Vbi ſubſcribit, ꝙ ſi piſcatores inungent retia ſua ex eo, congregabunt multitudinem piſciũ. Quod an verum ſit, facilius quilibet experiri poteſt. Eandem Rhaſis deſcriptionem poſuit Guillelmus Placentinus, in quinto ſuæ practicæ.

De Naphtha.

NAphtha rectiùs, quàm napta. Eſt enim ſecundum Dioſcoridem, bituminis colamẽ. Multi oleum petroleum, ſiue abſolutè petroleum (vt Auicenna) hoc eſt, oleum petræ, nominant. Duo eius genera ipſe Dioſcorides fecit, ſcilicet album & nigrum. Sed Author noſter tertium, quod eſt ſubrubrum, addidit. Etenim quaſi vnius generis ſunt, Bitumen, aſphaltum, piſſaſphaltum, & naphtha. Vnde largo modo omne bitumen liquidum, clarè poteſt naphtha vocari. Serapio enim ſcribit piſſaſphaltũ Dioſcoridis, in capitulo de munia. E petroſis locis nempe ſcaturit naphtha, ſub aquis fontium, lacuum &c. E montibus quoque ſaxoſis defluit in amnes. Vnde rectè oleum petrę dicitur. Nam pluribus locis

ſunt

ſunt naphthæ mineræ: vt in Sicilia, in agro videlicet Agrigentino. Et apud Tocchum regni Neapolitani oppidum. Et in Mutinenſis montibus, ſcilicet in illo qui Mons gybius, ſiue Mons zybius, vel Zilius vocatur. Omne enim huiuſmodi oleũ fœtet: ex quo nonnulli, ſtercus diaboli nuncupant. Sed vnum plus quàm aliud. Quod è Sicilia aſportatur, minùs malè olere plurimi teſtantur. Veruntamen oleum Montis zybii expertus ſum, quòd nõ malè, ſed grauiter olet. Et ſcias quòd omnis naphthæ ſpecies ſecundum Authorem noſtrũ, vocatur oleum Philoſophorum, oleum ſecretorum iuuamentorum &c. *Stercus diaboli.*

De Lateribus.

SVperfluum eſt lateres declarare: ſatis enim per ſe manifeſtantur in parietibus & plateis ciuitatum &c. Sed hoc notandum quòd Author noſter præcipit vt ſumantur lateres, non ſolum antiqui, ſed multæ antiquitatis. Rhaſis autem & Bulchaſis econtrà quærunt nouos, quos adhuc non tetigit aqua. Qui ergo vult facere hoc oleum, ſecundum Rhaſim & Bulchaſim, nouos dudũ à fornace eductos accipiat. Qui autem imitatur filium Meſuæ, de antiquiſsimis ſumat. At in defectu laterum, aliis vaſorum teſtis fictilibus nõ vitreatis, rubris ſupple, vti poſſumus, & bene.

De Oleo alchilil, ſiue alkikil &c.

PRæcipit nanq; Author in præſenti deſcriptione, vt ſubmergantur lateres igniti, in oleo alchichil ſecundum quod in impreſsis libris legitur. Veruntamẽ deſcriptionẽ huiuſmodi olei, ſcilicet alchilchii, nec apud ipſum, nec apud quempiam aliorum Authorum adhuc inuenimus, Luminare Maius declarat eſſe oleum quod fit ex floribus roſmarini, quod oleum ſimiliter non reperitur apud Auhores. Non obſtante quòd ſicut fiunt ex variis floribus olea: ita & ex floribus roſmarini poſſet fieri oleum &c. Porrò nec nobis conſtat potius intelligendum eſſe hoc oleũ ex floribus roſmarini, quã ex granato ſylueſtri, aut ex alia re: quoniam non vniformiter ſe habent in hoc antiqua exemplaria, & excuſi libri. Et licet ſit tædioſum legere: attamen nobis videtur eſſe neceſſariũ, ob meliorẽ rei declarationẽ, ſcribere librorũ diuerſitates. Igitur ſciendum quòd concorditer impreſsiones omnes, & Luminare Maius, habent alchichil. Libri verò manu ſcripti, quaſi ſinguli ſingula dicunt. Rarò autem duo aut tres cõueniunt in vnũ. Has equidem variationes reperimus. Vnus liber tantùm habet ſicut impreſsiones: ſed per k, non per

per ch,scriptum:videlicet,alkikil:& sic posuit Nicolaus Prępositus. Aliorum autem aliqui sic,& aliqui sic habent: videlicet, Alkikil, Alchilil & qui per k,alkilil, Alkil, Alfeikil Alfeicil, Alfeikal, Alfeibal, Alfekikil, Alfekil,& Allelileil. Et vulgaris æditio, Alpheilkil. Etenim de huiusmodi & cõsimilibus plurib⁹ vocaculis,in superioribus diffusè diximus:videlicet ꝙ sunt barbaræ voces,quæ ad plura applicari possunt. Vnde consultius & tutius nobis videtur hoc, videlicet, postquã Author posuit,quòd similiter potest fieri cum oleo antiquo claro,vt fiat cum ipso oleo antiquo,scilicet oliuarum. Quoniam similiter Bulchasis docet. Et Rhasis etiam absolutè in oleo, scripsit. Et sic erit quoque secundum Authoris intentionem. Et fortasse melius:quoniam in re dubia nullus præsumere debet:quia faciliter errare potest. Et qui se exponit periculo,incidet in ipsum. Fugiendum est enim omne periculum. Sed id potissimè quod pluribus nocere potest. Nam si quælibet ars exercenda est cum diligentia magna,& omni solicitudine,vt artifex consequatur ex ea honorem & temporalem retributionem:quantò magis diligentiori cura,& vehementiori studio,& cautela,atque non absq; Dei timore medicina exercenda erit. Cuius quantuluscunq; error quãdoque potest esse causa necis plurium hominum,& per consequens cõtra ipsius operatoris animã. Quod à nobis,& ab omnibus Christianis auertat ipse CHRISTVS IESVS, verus medicus,& Saluator animarum,& corporum. Qui cum Patre suo æterno, & Spiritu sancto, est benedictus in secula seculorum. Amen.

CENSVRAE IN ANTIDOTARIVM IOANNIS FILII MESVAE.

FINIS.

RECEPTARIVM ANTIDOTARII

IOANNIS FILII MESVAE, in pristinum decorem restitutum, & adamussim emendatum per Venerandos Patres, & IESV CHRISTI seruos, fratres Angelum Paleam Iuuenatiensem, & Bartholomæum Vrbeuetanum, ordinis Minorum obseruantiæ. Prouinciæ Romanæ.

DISTINCTIO PRIMA.

SCripsimus in libris explanationum nostrarum, &c. I.

Electuarium de Aromatibus, quod scripsit Galenus &c. II.

ACcipe ligni aloës crudi, Rosarum, ana aureos xij. Galliç muscatę, Macis, Doronici, Piperis longi, Nucis muscatæ, Mentæ siccæ, Spicæ, Casiæ ligneæ, Masticis, Cinnamomi, Caryofyllorum, Asari, ana aur. iij. Calami aromatici, aur. iiij. Croci, Cardamomi maioris, Cardamomi minoris, Trium sandalorum, Rheubarbari, Cubebæ, Costi, Zinziberis, Seminis fœniculi, Anisi, Cheisim, ana aur. ij. s. Zucchari ℥. vj. Miuæ aromaticæ ℥. xij. Mellis despumati quantum sufficit. Dosis est ab ʒ. ij. vsque ad aur. iij.

Electuarium de Gemmis &c. III.

ACcipe albarum margaritarum ʒ. iij. Fragmentorũ sapphyri, Hiacynthi, Sardonychis, Granatorũ, & Feruzegi, ana ʒ. j. s. Zedoariæ, Doronici, Corticum citri, Macis, Seminis alfeleniemisch, ana ʒ. ij, Corallorũ rubeorum, Charabæ, Limaturæ eboris, ana ℈. ij. Been albi, & rubei, Caryofylorum, Zinziberis, Piperis longi, Spicæ, Folii, Croci, Heil, ana ʒ. j. Trochiscorum diarhodon, Ligni aloës, ana ʒ. v. Cinnamomi, Galangæ, Zurumbet, ana ʒ. j. s. Foliorum auri, & argenti, ana aur. s. Musci boni ʒ. s. Confice cum mellis emblicorum, & colaturæ geleniabin de rosis partibus æqualibus quantum sufficit. Dosis est ab aur. s. vsque ad j. cum aqua buglossæ, & vino odorifero.

que ferini asterisco signata sunt in usu medicinali ... sunt ... usitate nu sunt in usu

Confectio Alchermes &c. IIII.

ACcipe setæ tinctæ ex chermes circiter libram vnam. Et propriè super cuius tinctura non præteriit spatium extensum, & submerge eam in succo pomorum dulcium, & aquæ rosatæ, ana ℔.j.s. Et dimitte die vna. Deinde fac modicum bullire, donec aqua rubeat. Deinde extrahe ab ea setam, & exprime eam, & pone in ipsa aqua Zucchari tabarzet ℥.cl. Et coque vsque dum habeat spissitudinem mellis, & remoue ab igne, & proiice in eo calido Ambrę crudę minutatim incisæ ℥.iiij. Et dimitte in eo liquefieri. Deinde proiice super ipsum puluerem harum rerum. Accipe ligni aloës crudi, & Darseni, ana ℥.vj. Lapidis lazuli loti & præparati ℥.xij. Albarum margaritarum ℥.ij. Auri boni ℥.j. Musci boni ℈.j. Confice. Et sit dosis ab aur.j. vsque ad ij.s.

Confectio de Xyloaloes &c. V.

ACcipe ligni aloës crudi, & Rosarum, ana ℥.viij. Garyofyllorum, Spicæ nardi, Macis, Nucis muscatæ, Galliæ muscatæ, Cubebæ, Cardamomi, Zinziberis, Heil, Masticis, Cinnamomi, Cyperi, Squināti, Zedoariæ, Been albi, & Been rubei, Folii, Setæ crudæ adustæ, Margaritarum, corallorum rubeorum, charabæ, Foliorum citri, & corticum citri, Alselemiemisce, Sansuci, Sisymbrii, Mentæ siccæ, Piperis longi, ana ℥.iiij. Musci boni ℈.j. Ambræ ℥.j.s. Cōfice cum melle emblicorum, & miua aromatizata. Sit dosis à ℥.j. vsque ad iij.

Descriptio electuarij Sarboteng, & est lætificans, descriptione Hamech filij Zachariæ &c. VI.

ACcipe rosarum, Ligni aloës, ana ℥.vj. Macis, Nucis muscatæ, Galliæ muscatæ, Cardamomi, & Heil, ana ℥.ij. Cinnamomi, Croci, ana ℥.ij.s. Cyperi ℥.v. Garyofyllorū, Masticis, Spicæ, Asari, ana ℥.iij. Fiat omnium trituratio bona, & confice cum melle emblicorum, & aromatiza cum musci boni grañ.xv. Et sit dosis à drach.j. vsque ad iij.

Modus electuarij de Citro, ex inuentione nostra &c. VII.

ACcipe corticum Citrorum, aur.xx. Garyofyllorum, Ligni aloës, cinnamomi, macis, Galangæ, ana drach.ij. Musci drach.s. cardamomi, Zinziberis, ana drach.j. Confice cum melle. Dosis est ℥.s.

Confectio de Musco dulcis &c. VIII.

ACcipe Croci, Doronici, Zedoariæ, ligni aloës, macis, ana drach.ij. Albarum margaritarum, setæ crudæ adustæ,

ftæ, charabæ, coralli rubei, ana drach. ij. s. Galliæ, ozymi citrati, ana ʒ. j. s. Been albi, & rubei, folij, spicæ, garyofyllorũ, ana ʒ. j. Zinziberis, Cubebæ, Piperis longi, ana ʒ. j. s. Musci ℈. ij. Confice cum melle crudo, quod sit quadruplum ponderis omnium. Et sit dosis à drach. j. vsque ad ij.

Confectio de Musco amara. IX.

SI supradictam confectionem amaram facere volueris, valentior efficietur &c. Et propriè si addatur in permistione eius Absinthij, & rosarum, ana drach. iij. Aloës optimæ ablutæ drach. iiij. Castorei, Cheiiim, ana drach. j. Cinnamomi drach. ij. s. Confice vt suprà.

Modus confectionis Testiculi vulpis, & est Satyrion &c. X.

ACcipe Satyrionum, qui abscinduntur à patre suo ℔. j. Et terantur, & coquatur cum lacte ouili dulci, in quantitate sufficieti, super prunas, vsq; dum decocti sint & sit consumptum lac. Et tunc funde super eos olei amygdalarũ dulcium ℥. iij. Et agitetur sic conterendo cum ligno. Et posteà super totũ funde syrupum, cuius modus est: Accipe succi buglossæ cocti & despumati ℔. ij. succi pomorũ dulcium ℥. xij. Zucchari boni albi ℔. iij. Misceatur agitãdo cum prędictis, vsquedum fiat eis cõpetens decoctio, & deponatur ab igne, & proiiciatur super ea Cinnamomi subtilis & electi ʒ. v. Been albi, & rubei, ana ʒ. ij. Ligni aloës ʒ. iij. Croci, Sandali citrini, ana ʒ. j. s. Confice &c. Dosis ab aur. iij. vsque ad v.

Confectio alia Testiculorum vulpis, & est Dia Satyrion &c. XI.

ACcipe Secacul albi, mundi, & elixati in aqua cicerum, quorum eiecta fuit aqua prima ℔. j. Testiculorum vulpis vncias viij. Radicis raphani vncias iij. Lu: plani vnc. ij. Terantur, & infundantur super ea Lactis vaccini, aut ouini quantitas quæ supereminęat radicibus duobus digitis, Olei sesamini, & butyri vaccini recentis, ana vncias iiij. Et excoquantur cum facilitate, vsque ad spissitudinem. Et si adhuc radices non bene decoctæ sint, fundatur super eas ex lacte, & oleo, & butyro prædictis, vsque dum perfectè decoctæ sint. Et post hoc, funde super hoc totum mellis boni, & despumati ℔. vj. Succi cæpe humidæ, ℔. j. Decoque omnia simul vsq; ad perfectam decoctionem. Tunc enim depone ab igne, & proiice super ea puluerẽ, cuius permistio hæc est. Accipe Caudarũ scinci, cũ renibus & lumbis ʒ. viij. Seminis erucæ, zinziberis, Beẽ albi, & rubei, lingu ę auis, seminis nasturtij

tii,cinnamomi,Piperis longi,bauciæ ſeminis, ſeminis ſinapis,& Aſparagi,ana ʒ.iiij. Et conficiantur cum eis. Vltimo verò ponantur in medicamine Pinearum mundatarum ℔.j. Fiſticorum mundatorũ ℥.x.Cerebellorũ paſſerũ ℥.ij. Conficiantur omnia bene,& aromatizentur cum ʒ.j.boni muſci. Doſis eſt ab ℥.s.vſq; ad ℥.j.cum pauco bono vino & puro.

Confectio de Galanga &c. XII.

ACcipe Galangæ,ligni aloës,ana ʒ.vj. Garyofyllorũ,macis,cheiſim,ana ʒ.ij. Zinziberis, macropiperis, cinnamomi,piperis albi,ana ʒ.j.s.Calamẽti ſicci,mentę ſiccæ,heil, ſpicæ,ſeminis apii,fœniculi,carui,aniſi,ana ʒ.j.Calami aromatici ʒ.j.s.Zucchari tabarzeth ℥.x.Mellis deſpumati quantum ſufficit.Doſis eſt à ʒ.ij.vſque ad aur.ij.

Diarhodon deſcriptione communi &c. XIII.

ACcipe foliorum roſarum rubearum ʒ.xx.Trochiſcorũ diarhodon,trochiſcorum de ſpodio, Liquiritiæ,ana.ʒ.iiij.Cinnamomi, garyofyllorum, Galliæ muſcatæ,ana ʒ.iij. Spodii,croci,maſticis, berberi, ligni aloës,ana ʒ.ij. Trium ſandalorum,ana ʒ.iij .Aſari,Spicæ Indæ,macis,cardamomi, ſeminis portulacæ,lactucæ,ſcariolæ,citrulli,melonis,cucumeris,cucurbitæ,albarũ margaritarũ,Alſelengemiſch,raſuræ eboris,tragacãthi,gũmi arabici,ana ʒ.j.Cãphoræ ʒ.s.Muſci ℈.s.Cõfice cũ ſyrupo de roſis,ex aqua roſa. Doſis eſt ℥.s.

Aromaticum roſatum ſtomachum &c. XIIII.

ACcipe foliorum roſarum rubearum ℥.j.s. Ligni aloës, macis, garyofyllorum, trochiſcorũ diarhodon, galliæ muſcatæ, ana ʒ.ij. Liquiritiæ mundatæ ʒ.viij. Cinnamomi ſubtilis,& electi ʒ.iij. Galangæ, zinziberis, nucis muſcatæ, ana ʒ.j.s.Heil,Spicæ,ana ʒ.j.Syrupi roſati,& ſyrupi corticũ citri,ana quantũ ſufficit.Et ſunt qui aromatizant illud cum ℈.s.boni muſci. Doſis eſt à ʒ.iij.vſque ad v.

Aromaticũ roſatũ deſcriptione Gabrielis &c. XV.

ACcipe foliorum roſarum rubearum ʒ.xv.Liquiritię raſæ ʒ.vij. Ligni aloës boni, ſandali mazahari, ana ʒ.iij. Cinnamomi boni & electi ʒ.v. Macis, garyofyllorum, ana ʒ.ij.s, Gummi Arabici, tragacanthi, ana ʒ.iij. & ℈.ij. Nucis muſcatæ,cardamomi,galangæ,ana ʒ.j.Spicæ ℈.ij.Muſci ℈.j. Ambræ ℈.ij.Syrupi roſati,& ſyrupi corticũ citri.ana quantum ſufficit.

Aromaticum roſatum minus &c. XVI.

REcipe Roſarũ rubearũ ʒ.x. Ligni aloës, ſandali mazahari,ana ʒ.ij. Cinnamomi electi ʒ.iiij. Maſticis ʒ.j.&

℈.j.

℈.j.Ambræ ℈.ij.Musci ℈.j.Syrupi rosati, quantum sufficit.

Aromaticum Muscatum &c. XVII.

Recipe Ligni aloës ʒ.viij.Darseni electi ʒ.x. Ambræ crudæ ʒ.iij.Musci boni & electi ℈.ij. Syrupi rosati, quantum sufficit.

Aromaticum Garyofyllatum &c. XVIII.

Recipe Garyofyllorũ ʒ.vij.Macis,xedoariæ,galãgæ,sandali mazahari,trochiscorum diarhodon,cinnamomi, ligni aloës,spicæ Indæ, piperis longi,heil,ana ʒ.j. Rosarum ʒ.iiij. Liquiritiæ,galliæ muscatæ,ana ʒ.ij. Folii,cubebæ,ana gra.xlv.Ambræ ʒ.j.musci ℈.s.Syrupi citri quantum sufficit. Dosis est à ʒ.iij.vsque ad v.

Aromaticum Nardinum &c. XIX.

Accipe Spicæ Indæ ʒ.ij.Rosarum ʒ.iiij.Liquiritię ʒ.ii.s. Galliæ sebelliæ,cubebæ,ligni aloës,macis,garyofyllorum,cinami, Folii Indi,anisi,corticum citri, trochiscorum diarhodon,ana ʒ.j.& ℈.j.Pinearum purgatarum,amygdalarum mundatarum,ana ʒ.v. Gummi arabici,tragacanthi,ana ʒ.ij.musci ℈.s.Syrupi rosati, quantum sufficit.

Diacyminum bonum &c. XX.

Recipe Cymini pridie in aceto infusi & exiccati ʒ.x. Zinziberis,cinnamomi,ana ʒ.iiij. Garyofyllorum ligni aloës,macis, ana ʒ.ij.s. Galangæ, piperis longi, cardamomi, ana ʒ ij.musci ℈.s. Mellis despumati,quantum sufficit.

Dianisum &c. XXI.

Accipe Anisi ʒ.xx.Liquiritiæ,masticis,ana ʒ.viij. Carui, macis, galangæ, zinziberis, fœniculi, cinnamomi ana ʒ.v.trium piperum,calamenti, pyrethri, casiæ, ana ʒ.ij.Heil, garyofyllorum,cubebæ,croci,spicæ,ana ʒ.j.s.zucchari ℥.ij. mellis despumati,quantum sufficit.

Diambra &c. XXII.

Recipe Cinnamomi,Doronici,Garyofyllorũ, macis,nucis muscatæ,folii,galangæ,ana ʒ.iij. Spicæ,cardamomi maioris,& minoris,ana ʒ.j.Zinziberis ʒ.j.s. Sandali citrini, ligni aloës, piperis longi,ana ʒ.ij. Ambræ aur.j. musci ʒ.s. Cõfice cũ syrupo rosato, ex aqua rosata. Dosis eius est ʒ.iij.

Confectio de Cinnamomo &c. XXIII.

Recipe Cinnamomi subtilis & electi ʒ.xv. Darseni cinnami,enulæ,ana ʒ.iiij.Galangæ ʒ.vij. Garyofyllorum, piperis lõgi,cardamomi,zinziberis,heil,macis,nucis muscatæ,ligni aloës,ana ʒ.ij.Croci ʒ.j.zucchari tabarzeth ℥.v.Cõfice cũ melle despumato. Et quãdoq; ponitur in eo duplum

ponderis medicinarum de zuccharo pulueriżato, sine melle; & accipitur sicut suffuf. Et alii addunt in eo, Musci ℈.ij. Et puluerizatur cum eo. Dosis eius est à ℥.j. vsque ad duas.

Electuarium de Granis myrti. XXIIII.

ET modus eius est, vt in confectione de aromatibus adiungantur Granorum myrti tritorum sicut alcohol ʒ.c. Myrobalanorum nigrorum, belliricorum, & emblicorum, super quos iam præterit bullitio vna in aqua cytoniorum, & vino odorifero, ana drach. vij. Carui, anisi, cymini, seminis apii infusorum in aceto vini die ac nocte, & exiccatorum, & castorei, ana ʒ.v. confice cum miua aromatizata; & da cum syrupo decoctionis de cytoniis.

Dia calamentum descriptione Galeni. XXV.

REcipe Calamenti fluuialis, & montani, seseleos, & petroselini, ana ʒ.vj. Zinziberis ʒ.iij. Seminis apii, extremitatum alhaſce, ana ʒ.ij. Cheisim ʒ.vj. Piperis ʒ.xij. Mellis despumati quantum sufficit. Dosis eius est à ʒ.j. vsq. ad ij.

Diatrion piperæon descriptione communi &c. XXVI.

REcipe Trium piperum, ana aur. v. Zinziberis, hasce, anisi, ana aur. ij. Spicæ, ammeos, amomi, ana aur. j. Casiæ, seminis apii, seseleos, asari enulæ siccæ, aur. s. Confice cũ melle despumato. Dosis eius est ab ℥.j. vsque ad ij.

Diacyminum valens &c. XXVII.

ACcipe Cymini carmeni pridie in aceto infusi, & exiccati, drach. xx. Zinziberis, Alhaſce, ana drach. iij. Piperis, cinnamomi, ana drach. ij. Ammeos ℥.j.s. Foliorũ rutæ siccorum, Baurach rubei, ana ʒ.iiij. Confice cũ melle despumato.

Confectio de seminibus &c. XXVIII.

REcipe Cymini, seminis fœniculi, carui, anisi, dauci, ammeos, seminis apii, amomi, infusorum die ac nocte in aceto, & exiccatorũ, ana ʒ.vj. Cinnamomi ʒ.v. Cheisim ℥ iij. Cardamomi, spicæ, garyophyllorũ, ana ʒ.iiij. Zinziberis, macropiperis, seseleos, galãgæ, ana ʒ.v. Mellis despumati quantum sufficit. Et quandoque ponitur in eo zucchari duplum ponderis omniũ, & fit sicut iuffuf, & est sanum & expertum.

Confectio de cytoniis bona &c. XXIX.

ACcipe Carnium cytoniorũ coctorũ in vino ℔.iij. Mellis boni & despumati, tantundem. Decoque cum facilitate, & postquam coctum fuerit proiice super ipsum Cinnamomi, garyophyllorum, cardamomi, galangæ, ana ʒ.j. Darseni ʒ.iij. Zinziberis, piperis longi, macis, ana ʒ.iiij. Et quandoq; inuitat

inuitat necessitas, & coquuntur cytonia in aceto ad causas calidas. Et quandoque permiscetur eis aceti tertia pars eorũ, aut media. Et quandoq; permiscetur eis succus granatorum acetosorum, in medio ponderis eorum. Et quandoq; succus citri, in quarta parte ponderis eorum. Et quandoque fit sine speciebus. Et quandoq; cum speciebus prædictis. Et quãdoque cum puluere isto. Accipe spodii, berberi, seminis acetosæ, trium sandalorum, rosarum rubearum, partes æquales. Et quandoque ponuntur alia, secundum intentiones Physicorum, Et quandoque aromatizatur cum musco, aut camphora, aut vtroque. Et quandoque fit cum zuccharo. Et quandoque cum melle.

Confectio de citoniis facta cum succo cytoniorum &c. XXX.

Recipe succi cytoniorũ, & mellis, ana ℔.iij. Ita quòd mel sit despumatũ. Aceti boni puri ℔.ij. Decoquãtur cũ facilitate, & cõtinuè auferatur spuma eius, & sępe. Et cùm mellis spissitudinẽ habuerit, pulerizetur super ipsum, Piperis longi, zinziberis, cinnamomi, ana ℥.j. Garyofyllorum, ligni aloës, ana ℥.iiij. Musci ℈.j. Et quandoq; fit sine speciebus: & quandoq; cũ speciebus aliis, sicut necessitas cõducit. Et quãdoque fit cum zuccharo. Et quandoq; variatur aliis modis.

Electuarium de Pomis &c. XXXI.

Recipe Carnium pomorum dulcium, & redolentium, mundatorum, & incisorum per frusta, ℔.vj. Zucchari albi ℔.v. Aquæ rosatæ ℔.ij. Ligni aloës ℥.v. Sandali citrini ℥.iij. Garyofyllorũ ℥.iiij. Cinnamomi electi ℥.iiij.s. Ambræ ℥.ij. Musci ℈.j. Hoc etiã modo fit electuariũ de pomis acetosis, & electuariũ de pomis paruis, & aromaticis, & dulcibus.

Electuarium de persicis &c. XXXII.

Accipe Carnium persicorum mediocriũ inter maturitatem, & acerbitatẽ, & mundatorum à corticibus suis, & succi eorũ, ana ℔.iij. Zucchari tabarzeth ℔.ij. Terantur persica, vt sint sicut medulla, & exerceas in eis decoctionẽ, cum syrupo, sicut diximus in confectione de cytoniis. Et cùm coctum fuerit, pulerizẽtur super ipsum Ligni aloes drach.ij. Cinnami, cubebæ, macis, ana ℥.iiij. Sandali citrini ℥.ij. Musci ℈.s. Et quandoq; fit sine speciebus. Et est sanũ, & expertum.

Electuarium, quo vtuntur Reges, & delicati &c. XXXIII.

Recipe Pinearum mundatarum vnc.viij. Amygdalarum purgatarum vnc.v. Zucchari albi ℔.iiij. Aquæ rosaceæ

℔.j.s. Olei amygdalæ dulcis recentis ℥.iij. Cinnamomi electissimi drach.iiij.s.Garyofyllorum drach. iij. Ambræ bonæ drach.j.Musci ℈.s.& est bonum,& expertum.Et confortat stomachum,cor,pectus,& cerebrum.

Electuarium secundum,quo vtuntur Reges &c. XXXIIII.

RECipe Pinearum mundatarum ℥.vj.Amygdalarum dulcium purgatarum ℥.iiij.Zucchari albi ℔.iiij.Aquæ rosatæ ℔.j.s.Foliorum rosarum rubearum ℥.j.s.Sandali citrini drach.iij.Ambræ drach.j.Musci ℈.s.

Electuarium de Fructibus &c. XXXV.

ACcipe Carnium cytoniorum, & Pyrorũ ponticorum, & malorum acidorum, quorũ singulum elixatum fuerit in aceto vini fortis: in quo infusum fuerit sumach die ac nocte, & Succi acrestæ: super cuius trituratione elaborandum est, vsque ad consumptionem vltimam granorum, ana ℔.j.Carnium sorborum immaturorum ℥.v.Zucchari ℔.iiij. Coque ad spissitudinem mellis. Deinde pone super ipsum, Succi berberi ℥.ij.Spodii seminis acetosæ, ana ℥.j. Repone postquam confectum est,in vase vitreo: & da à ʒ.ij.vsque ad iij.cũ aqua frigida,& rob, citri, aut ribes,aut aliquo talium.

Confectio alia Galeni, & est confectio de acetosis &c. XXXVI.

REcipe Xylo aloës,cubebæ,ana ʒ.iiij.Rosæ,coralli rubei,margaritarũ albarũ,sandali citrini,saufel, ana ʒ.ij. Berberi, seminis cucumeris, cucurbitæ, citrulli, & melonis, ana ʒ.iiij.Spodii, charabe, gummi tragacanthi,ana ʒ.iij.Boli armeni ʒ.ij.s.Seminis acetosæ ʒ. iiij. Seminis portulacæ, & buglossæ,ana ʒ.iij.s.Camphoræ ʒ.j.cõfice cum rob citri, aut rob acrestæ.Dosis eius est à ʒ.ij.vsque ad iiij.cũ aqua frigida.

Confectio de Prunis &c. XXXVII.

ACcipe Carnium prunorũ nigrorũ, oblongorũ, & muzorum,accedentiũ ad dulcedinem,& elixorũ,in aqua in qua priùs portulaca elixata fuerit, ℔.ij.Zucchari albi ℔.ij.s. Aquæ violarum ℔.j.Decoque cum facilitate, vsque ad spissitudinem. Reconde in vase vitreo,& da aur.iii.vel vi.

Electuarium de Sorbis &c. XXXVIII.

ACcipe Carnium sorborum immaturorum, vicinorum maturitati, & elixatorum in aqua in qua rosæ priùs decoctæ fuerint & cortices granatorum, ℔. iij. Mellis aut Zucchari ℔.ij.s.Coquatur vsque ad spissitudinem,& reconde ipsum in vasa.& da ℥.j.

SEC

SECVNDA PARS DISTINCTIONIS PRIMAE, QVAE EST *de antidotis amaris magnis*.

Theriaca diatessaron &c. XXXIX.

RECIPE Gentianæ, baccharum lauri, myrrhæ, aristolochiæ rotundæ, ana. Confice cum melle despumato. Dosis eius est ab aur.s.vsque ad aur.j.

Triphera Saracenica magna &c. XL.

RECIPE Omniũ myrobalanorũ, ana ʒ.v.Cinnami trium piperum, secacul, folii, spicæ, vtriusque cardamomi, casiæ, seitaragi indi, cyperi, apii, linguæ auis, garyofylli, been albi & rubei, zinziberis, ana ʒ.ij. Nucis muscatæ, macis, sesami excorticati, ana ʒ.iij. Amygdalarũ dulcium & amararum, ana ʒ.v. Ligni aloës, rheubarbari, seminis fœniculi, masticis, ana ʒ.ij. Alfelengemisch, mentæ siccæ, origani, persici, ana ʒ.j.s. Fricentur myrobalani cum butyro vaccino, & cæteræ species cum oleo amygdalino, & confice cum melle, quantũ sufficit. Dosis eius est à ʒ.j.s.vsque ad iij. Et sunt quidam, qui addunt in cõfectione, turbith ʒ.xv. Et sunt qui aromatizant ista, cum Musci ʒ.vnius quarta.

Triphera Muscata, quam fecit Alcanzi &c. XLI.

RECIPE Myrobalanorum chebulorum, nigrorum, emblicorum, & bellericorum, piperis, macropiperis, zinziberis, cyperi, casiæ, indæ, spicæ, ana ʒ.v. Seminis anethi, seminis porri, ana ʒ.ij. Seminis bauciæ, rosarum, cinnami, nucis muscatæ, garyofylli, ana ʒ.j.s. Macis, heil, galliæ, ligni aloës crudi, musci, ana ʒ.j. Granorum nasturtii ʒ.x. Confice cum melle despumato, & da à ʒ.ij. vsque ad iiij. Et quandoque ponuntur in ea Scoriæ ferri nutritiæ ℥.ij.

Triphera Galeni &c. XLII.

RECIPE Omniũ myrobalanorũ, ana ʒ.x. Zinziberis, masticis, cinnami, garyofyllorum, ana ʒ.vj. Galãgæ, marathri, anisi, apii, ammeos, spicæ, asari, croci, ana ʒ.iiii. Costi, piperis nigri, & lõgi, casiæ, ana ʒ.iij. Nucis muscatæ, macis, cardamomi maioris, & minoris, calami aromatici, ligni aloës, ana ʒ.ij. Tuderi albi, & rubei, alufulfumen, cyperi, ana ʒ.iij.s. Ambræ ʒ.j. Musci ʒ.vnius partes iij. Fricẽtur myrobalani cũ oleo amygdalarũ dulciũ, Et cõfice omnia cum melle despumato. Et Galenus quidẽ quandoq; addidit scoriam ferri nutritam in aceto vini, secũdũ mensurã medicinarũ omniũ. Et quandoq; secundũ medietatẽ earũ. Dosis est à ʒ.j.vsque ad ij.

Triphera maior ex arte Fenonis &c. XLIII.

RECipe Myrobalanorum chebulorum, indorum, bellericorum, emblicorum, nucis muscatæ, ana drachm.v. Nasturtii assati, persici, piperis, olibani, ammeos, zinziberis, charmezith, spicæ squinanti, ciperi, ana drachm. iiij. Scoriæ ferri nutritæ in aceto diebus v. & assatæ drachm.xx. Myrobalani assentur cum butyro vaccino, & inuoluantur cætera cum oleo amygdalarum dulcium, & aromatizentur cum musci drachm.j. Et confice cum melle despumato, & da post sex menses. Dosis à drach.j. vsque ad iij. &c.

Triphera minor descriptione cognita &c. XLIIII.

RECipe myrobalanorum chebulorum, indorum, bellericorum, & emblicorum, ana partes æquales. Inuoluantur butyro vaccino, & frigantur. Et conficiantur cum melle emblicorum, & aromatizetur cum musci, semioctaua vnius partis, Et in descriptione alia: Cyperi, olibani, nasturtii assati, ana sextam partem vnius partis. Et apud alios, Scoriæ ferri nutritæ partes iij. Et est bonum, & expertum.

Diacurcuma maior &c. XLV.

RECipe Croci, asari, petroselini, dauci, anisi, seminis apii, ana ʒ.iiij. Raued seni, phu, meu, spicæ, ana ʒ.vj. Costi, myrrhæ, casiæ squinanti, carpobalsami, rubeæ tinctorum, succi absinthii, succi eupatorii, olei balsami, ana ʒ.ij. Calami aromatici, cinnamomi, ana ʒ.j.s. Scordeon, scolopendriæ, succi liquiritiæ, ana drach.ij.s. Tragacanthi drach.j. Confice cum melle despumato. Dosis eius est à drach.j. vsque ad iij.

Diacurcuma minor &c. XLVI.

RECipe Spicæ, myrrhæ, casiæ, croci, floris squinanti, costi, cinnamomi, ana. Confice cum melle despumato, & est bona & experta.

Diamorusia &c. XLVII.

ACcipe Croci, acori, ana drachm.ij. Myrrhæ drach.iij. Baccarum lauri drachm.ij.s. Dauci, cinnami, casiæ, cymini carmeni, carpobalsami, florum squinãti, seminis apii, anisi, cordumeni, spicæ mentæ siccæ, marmacur, ammeos, ana drach.j. Costi, trium piperum, ana drach.s. Confice cum melle despumato. Dosis eius est à drach.j. vsque ad ij.

Dialacca magna &c. XLVIII.

RECipe laccæ ablutæ, raued seni, ana ʒ.iij. Spicę aromaticæ, masticis, seminis apii, squinãti, absinthii, succi eupatorii, ammeos, sauinæ, amygdalarũ amararũ, costi, myrrhæ,

rubeæ

rubeæ tinctorũ,ſeminis fœniculi,aniſi,aſari,ariſtolochiæ, gẽtianæ,croci,cinnamomi,hyſopi ſiccæ,caſiæ,cimarũ ſquinanti,bdellii,ana ℥.j.s.Piperis, zinziberis, ana ℥.j. infunde myrrhã & bdellium in vino, & cætera tere: & confice cum melle deſpumato.Doſis eius eſt ab aur.j,vſque ad duos.

Dialacca minor &c. XLIX.

REcipe Laccæ ablutæ,croci,coſti,florũ ſquinanti,rubeę tinctorũ,ariſtolochiæ rotundæ,liquiritiæ,piperis ana ℥.s.Raued ſeni ℥.iij.Mirrhę bdellii,ana ℥.j.confice vt primũ.

Confectio de Raued ſeni &c. L.

REcipe Raued ſeni, ſucci eupatorii, ſucci abſinthii, ana ℥.v.Fumi terræ,ſpicæ,aniſi,cimarum ſquinanti, ſeminis apii,aſari,caſiæ,amygdalarum amararum excorticatarum,ana ℥.s.Myrrhæ croci,ana ℥.j. Confice cum melle deſpumato.

Diacoſtum &c. LI.

REcipe Coſti amari,caſiæ cinnami,ana ℥.v.Seminis apii aniſi,cimarũ ſquinanti.& raued ſeni,ana ℥.iij. Aſari ℥.iiij.Croci,ariſtolochiæ,myrrhæ, ana ℥.ij. Mellis quantum ſufficit.

Confectio electuarij ex inuentione noſtra &c. LII.

REcipe Ligni aloës,ſpicæ,galliæ muſcatæ,cyperi, calami aromatici,ana ℥.ij.Cymini carmeni infuſi in aceto die ac nocte,& aſſati ℥.iij.Seminis porri torrefacti ℥.j.s. Emblicorum,& bellericorũ infuſorum in ſucco cytoniorum, & toſtorũ,nucis muſcatæ.ana ℥.ij.s. Granorum naſturtii toſtorum ℥.vj.Granorum paſſularum ℥.v.Granorũ myrti tritorum ſicut alcohol ℥.xxvj. Balauſtii, cõchularum aduſtarũ, olibani,fructus tamarici,ana ℥.j.s.ammeos ℥.iij. Tere omnia,& frigantur in vino odorifero, & exiccẽtur,& frigantur iterum in aqua cytoniorum,aut aqua granorum myrti, & exiccẽtur. Deinde dimitte ſiccari ſuper vaſe vitreo,& iterum terantur ſicut alcohol,& inuoluantur in miua aromatica, Et ſit doſis ℥.iij.cum ſyrupo de cytoniis,aut myrtino.

Electuarium confortans ſtomachum &c. LIII.

REcipe granorũ myrti tritorũ ſicut puluis alcohol ℥.xij. Roſarum,ſpodii, ſumach,trium ſandalorũ, balauſtii, gummi Arabici aſsi,ana ℥.j.s.Granorum granatorum aſſatorum ℥.vij.Coriandri infuſi in aceto,& aſſati ℥.vij.Seminis plantaginis,ſeminis roſarum,ana ℥.ij.Fiat omniũ cõtritio

bona

bona,& frigantur cũ ſucco acreſtæ:vel ſucco myrti,& aceto & ſiccentur.Deinde inuoluantur in miua acetoſa. Et ſit doſis eius à ʒ.ij.vſq; ad iij.cum ſyrupo acetoſorum cytoniorũ.

Modus confectionis Alcanzi &c. LIIII.

RECipe Roſarum,coſti ſpicæ,ana ʒ.iiij.Florũ alkilil ℥.j. Nucis muſcatæ,calami aromatici,gariofyllorum,macis,cardamomi,ana ʒ.iij.Cyperi ʒ.xij.Trium piperum, ana ʒ.iij.s.Zinziberis ʒ.ij.Mirobalani indi,emblici,& bellerici, ana ʒ.vj.Granorum myrti ℔.j.Balauſti,thuris,corticũ citri, fructus tamariſci,ana ʒ.iiij.Bulliant cũ bono vino antiquo, bullitione vna,& exiccentur.Deinde bulliant cum ſucco cytoniorum bullitione alia,& exicca in vaſe terreo vitreato. Et tere omnia ſicut alcohol,& confice cum miua.Et da ʒ.ij. cum ſyrupo cytoniorum.

Confectio de aſſa &c. LV.

RECipe Aſſę,piperis,myrrhæ foliorũ rutæ ſiccorũ, ana partes æquales.Cõfice cũ melle deſpumato.Et eſt doſis à ʒ.j.vſq; ad aur.j.Et propriè cũ oxymelle in febre per vnã horã ante periodum.Et venenoſis morſibus cũ vino calido.

Confectio Anacardina,& eſt confectio ſapientum &c. LVI.

RECipe Piperis,macropiperis,myrobalanorum chebulorum,emblicorũ,bellericorũ, & indorum, & ium de beduſt,ana ʒ.ij.Coſti,anacardi,zucchari tabarzeth,burungi, baccarum lauri,ana ʒ.vj.Cyperi ʒ.iiij.Tere anacardos per ſe deinde medicinas alias.Et cõfice cum butyri vaccini,& mellis priùs bullitorum quantitate æquali,& da poſt ſex mẽſes. Doſis eius eſt ʒ.ij.cum aqua fœniculi,& apii.Caueat ſumens à labore,ira,coitu,& ebrietate.

DISTINCTIO SECVNDA EST DE MEDICINIS OPIATIS.

Confectio Philonij ex inuẽtione propria &c. LVII.

RECipe Piperis albi,hyoſcyami albi,ana ʒ.xx. Opii ʒ.x. Croci ʒ.v.Spicæ Pyrethri,caſtorei,ana ʒ.j. Confice cũ melle deſpumato:quod ſit quadruplũ põderis omniũ. Doſis eius ſit,ſicut cicer,aut faba parua,cũ eo quod cõuenit ex potibus.Et ſunt qui ponũt muſci ʒ.vnius tertiã.Et eſt ſublime.

Confectio Philonij,deſcriptione Hamech filij Zachariæ &c. LVIII.

RECipe Nigellæ,caſtorei,piperis, ammeos, baccarum lauri,cymini,foliorũ rutæ calamenti,opii,hyoſcyami,

cort

corticum mādragoræ,ana partes æquales.In alio: Opii,partes duas:croci,partem vnam.Confice cum melle despumato.Dosis est à ʒ.ij.vsque ad aur.ij.

Sagzenea experta &c. LIX.

RECipe Castorei,myrrhæ,opii, piperis, macropiperis, galbani,costi,cinnamomi,phu,meu,dauci,asari,croci: ana partes æquales.Cōfice cum melle despumato. Dosis est, aur.j.Et sunt qui conficiunt cum rob.

Athanasia magna &c. LX.

RECipe Croci,opii,myrrhæ,castorei,hyoscyami albi,costi,cordumeni,seminis papaueris nigri,spicæ, eupatorii,hepatis adib.& cornu dextri de cornibus capræ,ana partes æquales.Terantur terenda:cætera liquefiant in vino, & confice cum melle despumato,& da post sex menses. Dosis est ab aur.s.vsq; ad aur.j.cum vino suaui,& dulci: aut cum rob,& succo endiuiæ,& apii.

Dia sulphur &c. LXI.

RECipe Piperis arbi:& longi,ana ʒ.vj.Sulphuris citrini, thuris,meu,hyoscyami albi.myrrhæ,storacis, cordumeni,ana ʒ.viij.Rutæ costi,ana ʒ.v.Opii,mandragoræ, ana ʒ.iij.Croci ʒ.ij.s.Casiæ ʒ.vj.confice cum melle despamato,& vtere post sex menses.

Confectio de storace.&c. LXII.

RECipe Storacis liquidæ.opij,asari,seminis hyoscyami albi,castorei,croci,myrrhæ,olibani,ana partes æquales.Mellis quantùm sufficit.

DISTINCTIO TERTIA EST DE MEDICINIS SOLVTIVIS.

TErtia distinctio est de medicinis solutiuis, & sunt quædam ex eis aloeticæ &c. LXIII.

Hiera picra Galeni,nomen habet amaritudinis &c. LXIIII.

RECipe Cinnamomi,masticis,asari,spicæ nardi, carpobalsami,croci:xylobalsami,casiæ,ana partes æquales. Et quidam addiderunt florum squinanti, partem vnam. Et quidam addiderunt absinthium.Et alii alia.Aloës autem, sit duplum ponderis omnium.

Hier

Hiera hermetis, & est hiera luf &c. LXV.

RECipe Aloës ℥.j. Trochiscorũ alandahal, aur. viij. Turbith, agarici, luf vtriusq; sicci, ireos, serapini, myrobalanorum citrinorum, chebulorum, & indorum, ana ʒ.j.s. Zinziberis, cinnamomi, masticis, bdellij, hellebori nigri, euphorbii, asari, casiæ ligneę, salis Indi, castorei, croci, apii, cheisim, seminis mezereon, stichados, ana ʒ.j. Squillæ assatæ ʒ. ij. s. Scammoneæ bonæ ʒ.ij. Fiat omnium contritio bona. Gummi autem ponatur in vino odorifero. Et inuoluatur puluis in succi cucumeris asinini quantitate, qua bene inuoluatur, & exiccetur. Et iterum denuo inuoluatur in prędicto succo, & pauco oleo nucum, & iterum siccetur. Et cõficiatur totũ, cum mellis despumati quantitate, qua fiat totũ sicut pasta: & detur post sex mẽses. Dosis est à ʒ.j. vsque ad ij.

Confectio hieræ Archigenis &c. LXVI.

RECipe pulpæ coloquintidæ ʒ.xxij. Prasii, stichados, hellebori nigri, chamædryos, scammoneæ, leucopiperis, macropiperis omnium ana ℥.ij. Cępæ muris assatæ, euphorbii, aloes, croci, gentianę, petroselini, ammoniaci, opopanacis, omniũ ana ℥.j. Polii, cinnamomi, serapini, myrrhæ, spicæ, squinanti, calamẽti montani, Aristolochiæ rotundæ, omniũ ana ʒ.ij. mellis quantũ sufficit. Et fit dosis aur. iiij. Cũ decoctione epithymi, & passularũ mundatarum.

Hiera Archigenis, descriptione Pauli. LXVII.

RECipe Prasii, agarici, chamædryos, pulpæ coloquintidę, stichados, omniũ añ. aur. xx. Opoponacis, serapini, petroselini, aristolochiæ rotundæ, Piperis albi, omniũ ana aur. v. Cinnamomi, spicæ, polii, croci, ana aur. iiij. Tere ex medicinis, quæ sicca sunt, & gummi cõquassa, & infunde in melle, & permisce. Et fit dosis aur. iiij. Cum salis triti pondere ʒ. vnius, & aqua mellis.

Hiera diacoloquintidos, inuentione Ruffi &c. LXVIII.

RECipe Stichados, Agarici, chamedryos, ana ʒ.x. Coloqntidę & electę ʒ.xx. Et in alio loco coloqntidę, trochiscorũ alãdahal ʒ.xxv.] Serapini, opopanacis, ana ʒ.viij. Petroselini, Aristolochię rotũdę, Piperis ana ʒ v. Casiæ ʒ. vij. cinnamomi. croci, Spicę, myrrhę, Polii, ana ʒ.iiij. Myrrhã in vino infunde, & medicinas tere, & cõfice cũ melle despumato.

Hiera, inuentione nostra &c. LXIX.

RECipe Aloës bone ʒ.xv. Epithymi, costi, ana ʒ.xv. Euphorbii, croci, spicæ, chamedrios, ana ʒ.vj. Agarici ʒ.ix.

Gary

Garyofyllorum ʒ. ij.calamia romatici, masticis, casiæ, ana ix, Xylobalsami ʒ.iiij. Piperis albi, & nigri, Gentianæ, Amomi, ana ʒ.iij. Scãmoneę coctę in pomo ʒ.ij, mellis quantum sufficit. Dosis est aur. j.

Diasiracost.descriptione Irani, quæ est medicina benedicta &c. LXX.

Recipe Alsiracost boni & recentis ℥.iiij. Tamarindorũ cheirũ ℥.vj. medullæ casiæ ℥.iiij. Zucchari violati ℥.xvj. Succi apii, Succi malorum dulcium, & acetosorum & muzorum, & Succi acetositatis citri, ana ℥. iij. Dissoluantur siracost, & tamarindi, & casia fistula, in succis iam dictis prius tamen depuratis. Deinde cola & munda à sordibus & impuritatibus. Deinde accipe radicum endiuiæ, & apii, ana ℥.iij. Foliorum lupuli, capillorum veneris, ana ℥.ij. Prunorum siccorum, centum numero. Violarum ℥.j.s. Rosarum ℥. j. Spicæ ʒ.iij. Decoquantur hæc in tribus libris aquæ fontis: vsq; ad ℔.j.s. Et cola, & exprime. Deinde in ipsa decoctione proiice Zucchari tabarzeth ℔.iij. Aceti boni ℔.j. Et quoque ebullitione vna. Deinde proiice super illud colaturam priorum, & coque dum mellis habeat spissitudinẽ. Vltimò verò proiice in medicamine Sandali citrini, Rosarum, Spodii, charabæ, Berberi, Seminis portulacæ, seminis acetosæ, & seminũ cõmuniũ, scilicet melonis, citrulli, cucumeris, & cucurbitæ, ana ʒ.iij, ligni aloës ʒ.iiij. cubebæ ʒ.v. camphorę ʒ.j. Repone in vase vitreato. Est enim medicamẽ nobile. Dosis eius est ab ℥. vsque ad duas, cum aqua frigida, & hoc in æstate æstiua.

Triphera Persica &c. LXXI.

Recipe succorum solatri Endiuie, & apii depuratorũ, ana ℔.ij. Succi lupuli ℔.j. Et proiiciãtur super eos Violarum, siccarum, aut viridium, & Rosarum, ana ʒ.iij. Folliculorum sene ℥.ij. Agarici ℥.j. Prunorum damascenorum pinguium, quinquaginta numero. Cuscutæ ℥.s. Spicæ aromaticæ ʒ.iij. Bulliant super prunas cum facilitate, vsquedũ remaneant ℔.ij. Et proiiciantur super illa Epithymi boni, & mũdi ʒ.xl. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, & indorum, in oleo amygdalarum dulcium inuolutorum, ana ℥.ij. Et bulliant bullitione vna & deponantur ab igne, & colentur. Et dissoluãtur in vna parte istius colaturæ tamarindorũ bonorum, & recentiũ ℥ iij. mannæ ℥.j.s. Pulpæ casiæ ℥. zucchari violati ℥.xij. Coletur totum, & mundetur à granis & sordibus suis. Et in altera parte ipsius colaturæ proiiciãtur zucchari tabazeth ℔.iij. Aceti vini ℔.j. Coquantur cum facilitat

litate. Deinde quod dissolutum est in prima parte dictæ colaturæ proiiciatur super, & simul in vnum coquantur, vsque ad mellis spissitudinem. Vltimò verò puluerizentur raued boni ℥.ij. myrobalanorum citrinorum ℥.j.s. chebulorũ Indorum, ana ʒ viij. bellericorum, emblicorum, ana ʒ.iiij. granorum fumi terræ, trochiscorum diarhodon, macis, masticis, cubebæ, spodii, Sandali citrini, ana ʒ.ij. Quatuor granorum, ana ʒ.ij. anisi ʒ.iiij. spicæ ʒ.ij. Inuoluantur in oleo violato, & proiiciantur in illud totum. Quod confectum, repone in vase vitreo, & da cũ aqua frigida, & succo endiuiæ, aut succo solatri. Dosis eius est ℥.j.

Confectio electuarii alharif, & est electuarium boni saporis, quod composuimus nos &c. LXXII.

Recipe myrobalanorum citrinorum, & chebulorum, & indorum, ana partes æquales. Tere, & cribella, & accipe olei amygdalarũ quãtum sufficit. Et infunde super ipsos, & frica manibus. Et hoc facias tribus diebus in sole. Et dum iugiter exiccatur, semper superinfunde oleum. Deinde quantitatem zucchari albi sufficientẽ, in decuplo ipsius aquæ fontium dissolue: & cum ea aqua misturam prædictam cõtinuè triduò tere, semper in eam parum de ipsa aqua infundendo. Et hoc facies, vt myrobalanorũ amaritudo cesset. Deinde fac in vmbra siccari. Deinde accipe ex hoc toto ʒ.xv. Turbit boni ʒ.vj. Anisi, masticis, ana ʒ.ij. Spicæ ʒ.j.s. Violæ siccæ ʒ.vij. seminis apii ʒ.ij.s. nabet, & zucchari albi, ana ʒ.x. Cõfice cum melle despumato, & sit dosis ʒ.iij. cum aqua calida.

Confectio alia electuarij alharif boni saporis, quod etiam composuimus nos &c. LXXIII.

Accipe myrobalanorũ chebulorũ, & nigrorũ, ana partes tres. Emblicorũ, & bellericorũ, ana partẽ j.s. Citrinorũ partes duas. Tere, & cribella. Et iuxta modũ superioris doctrinæ, in eorum rectificatione opus est obseruandum. Deinde accipe ex hoc toto ʒ.xviij. Turbith albi & mundi ʒ.vij. Zinziberis, heil, masticis, cinnamomi boni, ligni aloës, garyofyllorũ, piperis, cucubæ, galãgæ, macis, seminis apii, ana ʒ.j.s. Spicæ, drachmæ vnius partes duas. Pinearum mundatarum, zucchari tabarzeth, & nabet, ana ʒ.xij. Confice cum melle despumato. Et sit dosis eius ʒ.iij. cum aqua calida.

Confectio electuarij Indi maioris &c. LXXIIII.

Recipe Cinnami, garyofylli spicæ, rosarum, casiæ, macis, cyperi, ana ʒ.iiij. Sandorum citrinorum ʒ.ij.s. Ligni

gni aloës, nucis muscatæ, ana ʒ.ij. Turbith boni albi, & gummosi, & arundinei ʒ.l. Zucchari, & penidiarũ, ana ʒ.xx. Galangæ, heil, cardamomi, asari, masticis, ana ʒ.j.s. Scãmoneæ bonæ, & decoctæ in pomo ʒ.xij. Omnia cum oleo amygdalino fricentur. Deinde accipe Succi cytoniorũ, & granatorũ, succi apiij, & fœniculi, ana ℔.s. Decoque cum melle, ad spissitudinem, & confice cum speciebus. Dosis eius est aur. iij.

Electuarium Indum minus &c. LXXV.

Recipe Turbith ʒ.c. Zucchari tantũdem, macis, piperis, zinziberis, garyofyllorum, cinnami, heil, nucis muscatæ, ana ʒ.vij. Scammoneę ʒ.xij. Confice cum melle despumato. Dosis eius est aur. iij.

Confectio de dactylis, & est Diaphinicon, quam scripsit Filius Zerar &c. LXXVI.

Recipe Dactylorũ cheyron infusorũ in aceto tribus diebus & noctibus, partes centũ. Penidiarũ sahiri, partes quinquaginta, amygdalarũ purgatarũ, partes triginta. Turbith, partes xxxv. [Scãmoneæ, in aliquib⁹ libris, partes duodecim: & in aliquib⁹, partes viginti duas.] Zinziberis, piperis lõgi, foliorũ rutę succorũ, cinnami, macis, ligni aloës, anisi, fœniculi, dauci, galãgæ, ana partes ij.s. Et fiat omniũ contritio bona. Et cõfice cũ melle despumato, quantũ sufficit. Est enim medicina mirabilis. Dosis est ab aur. iij. vsque ad vij.

Modus electuarij de psyllio &c. LXXVII.

Recipe Succi buglossæ domesticæ, & syluestris, & succi endiuiæ, & succi apii coctorum, & despumatorum, ana ℔.ij. Et proiice super ipsos Cuscutę, anisi, foliculorum senæ, ana ℥.s. Capillorum Veneris, manipulum j. Succi fumiterræ ℥.ij. Asari ʒ.iiij. Spicæ ʒ.ij. Et dimitte die, ac nocte, & bulliãt bullitione vna. Et proiiciantur super ea Violarũ viridium, vel siccarum ℥.iij. Epithymi ℥.ij. Et bulliant adhuc alia bullitione parua. Deinde coletur totum, & exprimatur, & in colatura ponantur Psyllii ℥.iij. Et dimittatur per diem ac noctem, omni hora tamẽ agitando illud cum spathula. Deinde exprimatur viscositas eius tota. Deinde accipiantur huius viscositatis ℔.iiij. Et proiiciantur super eã zucchari albi ℔.ij.s. Scammoneæ coctæ in pomo ℥.iij. Et coquatur totum cum facilitate: postquam coctum fuerit, proiiciãtur super ipsum trochiscorum diarhodon, trochiscorum de spodio, & raued seni ana ℥.j. Trochiscorum de berberis ℥.s. Dosis eius est, à ʒ.ii. vsque ad aur. iij. Et vocauit Hamech confectionem hãc, electuarium trochiscatum. Sunt alii qui addunt aceti ℔.j.s.

Et alii addunt succi violarum ℔.j. Et est medicamen nobile.

Electuarium Elescopht &c. LXXVIII.

RЕcipe Scammoneæ Antiochenæ bonę, turbith albi, ana drach.vj. Garyofyllorum, cinnami, zinziberis, emblicorum, nucis muscatæ, polypodij, ana drach.ij.s. Zucchari albi vnc.vj. Confice cum melle despumato. Dosis eius est ab aur.ij. vsque ad iiij.

Confectio medicaminis, quod scripsit Hamech &c. LXXIX.

RЕcipe Myrobalanorum citrinorum ℥.iiij. Chebulorũ, & nigrorum, rheubarbari boni, ana ℥.ij. Agarici, coloquintidæ, polypodij, ana ʒ.xviij. Absinthij, halce, senæ, ana drach.vj. Violarum ℥.j.s. Epithymi ℥.ij. Anisi, rosarum, fœniculi, ana ʒ.vj. Succi fumiterræ ℔.j. Prunorum numero lx. Passularum enucleatarum ℥.vj. Infundantur omnia in aquæ casei quantitate sufficiẽti, & ponãtur in vase vitreato stricti orificij, & obturetur os eius, & dimittatur per dies quinque. Demũ bulliant bullitione vna, postmodũ colentur. Et in vna parte competenti ipsius colaturæ, dissoluantur Casiæ fistulæ mundæ ℥.iiij. Tamarindorum ℥.v. Tereniabin ℥.ij. Fricentur manibus, & colentur. Et in alia parte dictæ colaturæ dissoluatur zucchari boni & albi ℔.j.s. Et coquatur vsquedũ mellis habeat spissitudinem. Hinc superponatur quod colatum est ex casia, tamarindis, & tereniabin, & coquatur. Deinde puluerizentur super illud Scãmoneæ bonæ ℥.j.s. Myrobalanorum citrinorum, chebulorũ, & indorum, ana ℥.s. Bellericorum, emblicorum, rheubarbari electi, seminis fumiterræ, ana drach.iij. Anisi, spicæ, ana drach.ij. Dosis eius est à drach.ij. vsque ad aur.ij.

Confectio alia Hamech &c. LXXX.

RЕcipe Myrobalanorum nigrorum, chebulorũ, & Indorum, epithymi, ana ʒ.50. Fumiterræ, absinthij, ana ʒ.xx. Halce, calamẽti, polypodij, agarici, liquiritiæ, buglossę, ana ʒ.x. Stichados, chamędryos, chamępithyos, bebegard, anisi, ana ʒ.v. Prunorum, iuiubarum, sebesten, ana numero lxx. Passularũ enucleatarũ ℔.j. Coquantur in aqua sufficienti, vsque ad tertiam partem, & pone in ea rob ℔.ij. Mellis ℔.j. Scammoneæ vnc.ij. Coquantur cũ facilitate vsq; ad mellis spissitudinem. Dosis eius est à ʒ.iij. vsque ad vj.

Modus electuarij rosati &c. LXXXI.

RЕcipe Succi rosarum rubearũ cõpletarum ℔.iiij. Zucchari tabarzet ℔.j.s. Tereniabin puri & recentis ℥.vj.

Scammoneæ Antiochenæ ℥.j.s. Coquantur omnia cum facilitate, super ignem, qui fit sicut candela, vsquedum mellis habeat spissitudinem. Deinde proiice super illud Trochiscorum de spodio ℥.j. Galliæ, croci, ana ʒ.ij. Trochiscorũ de berberis ʒ.iiij. Repone in vase vitreo. Dosis eius est ʒ.v.

Confectio alfescerae, quam scripsit Democritus &c. LXXXII.

Recipe Radicis alfesceræ mundatæ, & cõtritæ ℔.s. Mellis, passularũ ℔.iiij. Squillæ assatæ, pinearũ mundatarum, ana ℥.j.s. Nucis muscatę, cordumeni, macis, zinziberis, ana ʒ.ij. Garyofyllorũ, piperis lõgi, ana ʒ.j.s. Seseleos, salis gemmæ, gallię, ana ʒ.j. Spicę ʒ.s. Agarici ʒ.iij. Stichados ʒ.j.s. Dosis eius est à ʒ.ij. vsque ad v. Da post sex menses.

Confectio Mannæ, ex inuentione Galeni &c. LXXXIII.

Recipe Mannæ puræ & recentis ℔.j. Scãmoneæ Antiochenæ ℥.j. Dissoluatur manna cum succo rosarum rubearum, & sit succi quantitas conueniens, videlicet circiter ℔.j. Et coquatur cũ facilitate, donec habuerit sufficientẽ coctionẽ. Deinde pone super illud masticis ʒ.iij. Et da ℥.s.&c.

Confectio Almezereon, ex inuentione nostra, quod est medicamen benedictũ &c. LXXXIIII.

Recipe Foliorum almezereon præparatorum, partes x. Carnium cytoniorum elixatorum in aceto vini, & zucchari tabarzeth, ana partes lxxx. Aquæ casei infusionis agarici, partes xxx. Tereniabin, partes xl. Olei almezereon, partes xij. Dissoluantur zuccharum & tereniabin, in aqua casei prædicta, & misceantur cum carne cytoniorum, & coquantur cum facilitate, vsquedum mellis habeant spissitudinem. Et inuoluatur puluis foliorum almezereon, cum oleo iam dicto, & conficiatur cum eis. Et sit dosis eius ʒ.iiij.

Modus confectionis Alscebram &c. LXXXV.

Recipe Alscebram boni & electi ℥.j. Myrobalanorũ citrinorum ℥.ij. Puluerizentur, & cribrellentur, & proiiciatur super eorum summam Succi fœniculi humidi quantitas, quæ cooperiat. Et pone in sole diebus quinque semper innouando modicè stillationem succi super eos. Deinde dimitte siccari, & repone in vase vitreo. Et est dosis à ʒ.j. vsque ad ij. cum zuccharo & aqua calida.

Modus confectionis de Eupatorio &c. LXXXVI.

Recipe Succi eupatorii, raued boni, ana ʒ.iiij. Laccæ, feminis cuscutæ, añ. ʒ.iij. Croci, cimarũ squinãti, seminũ

citrulli, cucumeris, & portulacæ, ſucci abſinthii, añ. ℥. ij. Scã-
moneæ coctæ in cytoniis ℥. ij. s. Fiat omniũ contritio bona.
Et ſit doſis eius aur. j. cum lacte chamelarum, aut aqua caſei.
Et ſi illhic eſt caliditas, cũ ſucco ſolatri, endiuię, & volubilis.

Alchaiengi, & eſt medicamen magnum &c. LXXXVII.

ACcipe Succi volubilis, ſucci endiuiæ, & ſucci apii purgatorum. ana ℔. iiij. Proiice ſuper eos myrobalanorũ citrinorum, chebulorum, ana ℥. xij. Emblicorum ℥. l. Indorũ, bellericorum, ana ℥. viij. Agarici ℥. x. Abſinthii, cuſcutæ, radicis apii, radicis fœniculi, aniſi, ana ℥. iiij. Ireos ℥. x. Paſſularũ enucleatarum ℥. lxxx. Bulliant cum facilitate vſq; ad medietatem ſuccorum. Deinde colentur, poſtquam omniã fuerint manibus bene confricata. Et proiiciantur ſuper vnam partẽ ſuccorum Tamarindorum cheyron ℥. viij. Caſiæ fiſtulę tantundem. Tereniabin ℥. iij. Deinde coletur à ſcoſis. Et in alia parte aquæ, proiiciantur penidiarum ſahiri ℔. iiij. Deinde miſce omnia ſimul, & bulliãt bullitionibus duabus. Tunc verò proiice ſuper illud olei ſeſamini recentis ℥. xv. Et agitentur omnia ſimul. Deinde coquantur vſque ad mellis ſpiſsitudinem. Tunc verò deponatur ab igne, & puluerizentur ſuper illud totum, Trochiſcorum diarhodon, trochiſcorũ de eupatorio, trochiſcorum de abſinthio, & rheubarbari, ana ℥. j. s. Ireos ℥. j. Agarici, foliorum almezereon nutritorum in aceto, ana aur. viij. Scammoneæ, ſucci eupatorij, ſucci abſinthii, croci, laccæ ablutæ, myrobalanorum citrinorum, & chebulorum, ana aur. iiij. Bellericorum, emblicorum, & Indorum, ana aur. iij. Spicæ, aniſi, ana aur. ij. Turbith boni ℥. vj. Inuoluantur omnia priùs cum olei almezereon ℥. iij. Et miſceantur cum prædictis, & bene incorporentur. Et ſit doſis eius à ℥. iij. vſque ad iiij. cum aqua endiuiæ.

Confectio electuarij diacytoniten &c. LXXXVIII.

ACcipe Succi cytoniorũ ℔. iij. Mellis rabarzet ℔. ij. Scãmoneæ ℥. j. s. Galliæ bonæ, garyofyllorum, zinziberis, maſticis, piperis longi, cinnamomi, nucis muſcatæ, ana ℥. iij. Confice omnia ſimul. Et ſit doſis eius ab aur. j. vſque ad iij. Si autem volueris, vt ſolutione educat choleram & phlegma, ponantur in medicamine Scãmoneæ ℥. v. Turbith ℥. xij. s. Si autem volueris vt ſolùm phlegma educat, abiecta Scamonea, ponantur Turbith ℥. xxv. Carthami excorticati, pondus ſcammoneæ. Et ſi volueris vt choleram nigram educat, ponatur loco prædictorum Helleborus niger, aut epithymum,

aut polypodium. Et apud plures fit hæc medicina cum melle, & apud plures cum zucchÿaro. Et quandoq; fit cum succo cytoniorum, & quandoq; cum carnibus, & succo ipsorum.

QVARTA DISTINCTIO.

DE CONDITIS.

QVarta distinctio est de conditis &c. LXXXIX.

Chebuli conditi. &c. XC.

ET modus condiendi est, vt accipias ex eis humidis, si haberi possunt, vel saltem ex humectatis secundũ artẽ, qua humectari possunt, quantitatem quam volueris, & cum stylo punge eos vndique, & decoque eos in aqua cum facilitate, vsquedum tenerescant. Post hæc dimitte eos super tabulam, & exprime aquam illorum, & submerge illos in aqua mellis, & dimitte eos per duos dies. Tunc verò decoque eos cum igne lento, cum facilitate. Et postquàm decocti fuerint, reconde eos in vase vitreo, & submerge eos in melle decoctionis eorum, & da post sex menses. Ars autem auxiliatur ipsos in humectando, hoc modo: infundantur in aqua plurima: & exponãtur radiis solaribus per dies octo. Deinde accipe vas magnum sicut dolium, vel saltem fiat fouea magna sub terra in loco humido, aut inter multam arenam humidam pone, in qua disiunctim sepeliãtur, sæpe ac sæpe aquam superinfundendo, & innouando arenam de quarto in quartum diem, vsquedum tumescant, & humectentur.

Emblici conditi &c. XCI.

ACcipe ex eis quantitatem, quam volueris, & infunde super eos aquã, & expone soli, quousq; tumescãt, & humectentur. Et pòst exprime, & pone in aqua mellis, & dimitte per duos dies. Deinde coque cũ facilitate. Postquã cocti fuerint, dimitte eos infrigidari, & cõfice cũ melle tabarzet, scilicet cum quarta parte totius, & recõde. Quidã verò supercondiunt cum speciebus aromaticis, sicut sunt cinnamomũ, & gallia, & cardamomum, & crocus, & muscus, & similia.

Cytonia condita &c. XCII.

ACcipe Cytonia magna munda à putrefactione, & mundẽtur à cortice suo, & granis interioribus, & incidant in frusta cõueniẽtia, & decoquãtur cũ iuleb multæ aquositatis, & post diem vnum decoquantur cum alio iuleb quod est vicinum perfectæ coctioni, vsquedum perficiatur in eis decoctio. Deinde aromatizentur cum musco, & ponantur

in vase vitreo, & sepeliantur cum iuleb in quo decocta fuerunt. Et quidam decoquunt cum melle, & quidam cum vino cocto. Et quidam supercondiunt cum speciebus aromaticis. Et alii faciunt alia.

Pyra condita &c. XCIII.

MOdus condiendi ea, est sicut cytoniorum.

Poma condita &c. XCIIII.

MOdus condiendi ea, est sicut cytoniorum.

Persica condita &c. XCV.

MOdus condiendi ea, est sicut cytoniorum.

Citra condita &c. XCVI.

ACcipe Corticum citri mundatorum à carnibus suis, & propriè magnorũ, sicut sunt volæ manus, quantitatem quam volueris, & fundatur super eos lixiuii clari quantitas, in qua submergantur, & mutetur super eos vsque ad ix. dies, semel in die. Post illud mittatur super eos aqua clara tantùm, donec dulcescant, & abscedat amaritudo eorum. Tunc verò elixentur in aqua fontium plurima, in vase mundo, vsque dum tenerescant. Deinde exprimantur, vt fluat aquositas eorum. Post illud fundatur super illos in vase lapideo iuleb quantitas aliqua, qua submergantur, & sic dimittantur per diem & noctem. Et sit iuleb ex zuccharo albo in aqua, quæ sit in triplo ipsius. Deinde coquantur cum facilitate, donec iuleb sit coctum ad modum penidiarum. Tunc verò separentur cortices citri à zucchar0, & recondantur in vase vitreo & condiantur cum iuleb rosato, cuius decoctio fit: sicut habet, ita quòd vna superficies sit laminarum citri, & alia iuleb. Et reconde, & da post mensem. & sunt qui aromatizant cum ambra & musco.

Secacul conditum &c. XCVII.

ACcipe radices eius albas, grossas & teneras, & radatur cortex eius cineritius, & elixentur, & mundentur à venis interioribus, & incindantur in frusta, sicut est mensura pollicis, & ponatur in eius vacuitatibus arundinosis frustum zinziberis humectati, sicut dicemus in capitulo de zinzibere condito, & garyofyllus vnus humectatus. Et accipiantur ad omne pondus eorum, mellis pondera tria. Et alii ponunt, mellis pondera duo, & zucchari pondus vnum. Et postquam fuerit coctum cum facilitate, proiiciantur super illud specierum alephanginæ, partes conuenientes. Et dosis eius est ℥.j. vel ij.

Zinz

Zinzibere conditum &c. XCVIII.

RㅤEcipe Zinziberis recentis (si haberi potest) vel saltem humectati per artem, partem vnam, mellis partes tres, & zucchari partem vnam. Coquatur sicut secacul. Et quidam accipiunt Secacul, & zinziberis humectati, ana partem s. & fit delicatius. Et quidam supercondiunt cum speciebus alephanginis. Et quidam faciunt alia. Modus autem humectationis ei9 est, sicut dixim9 de chebulis, & propriè vt inundatur in aqua, deinde sepeliatur in arena. Et sit zinziber albū, & mundum, & recens.

Confectio de Zinzibere &c. XCIX.

AㅤCcipe Zucchari albi partes viij. Mellis tabarzet partes iiij. Zinziberis boni albi, pulucrizati puluerizatione vltima, sicut alcohol, partes tres. Aquæ infusionis zinziberis quantum sufficit. Dissoluatur zuccharum cum aqua & melle dictis, & coquatur vsque dum sufficit. Deinde proiiciatur super illud puluis zinziberis, & agitetur, & incorporetur cum eo, & administretur.

Bauciæ conditæ &c. C.

EㅤIus modus est sicut Secacul.

Acorus conditus &c. CI.

EㅤIus modus est sicut Secacul conditi. Adduntur tamen ad omnem partem eius, secacul boni partes duæ.

Zuccharum Rosatum &c. CII.

RㅤEcipe Foliorum rosarum albarū, aut rubearum quantitatem quam volueris, & expandantur ipsæ rosæ super tabulas in vmbra vsque dum superfluū humiditatis ipsarum resoluatur. Et sint rosæ habentes medietatē inter completionem & acerbitatem, & terantur in vase lapideo: deinde proiiciatur super eas zucchari tabarzet triplū ponderis earum, & reponatur in vase vitreato, & obturetur os eius cum pergamana, & exponatur soli mensibus iij. omni die sæpe agitando illud. Deinde remoueatur à sole, & seruetur. Et quidam faciunt illud cum rosis non habentibus aliquid de completione, & inuenitur magis stipticum. Et sunt qui nō terunt rosas: sed incidunt cum forficibus, & fricant manibus fricatione vltima rosas, & zuccharum, deinde exponunt soli.

Zuccharum Violatum &c. CIII.

EㅤIus modus est, sicut zucchari rosati. Indigent tamē violæ expansione longiori, & expone in sole.

Zuccharum buglossatum &c. CIIII.

MㅤOdus eius est sicut zucchari violati.

Zuccharum Alchilil &c. cv.

EIus operatio est, sicut zucchari rosati.

Mel rosatum sic fit. cvi.

REcipe foliorum rosarum præparatorum, sicut diximus superiùs, & sint ipsorum partes ij. Mellis boni, partes vj. Coquatur cum facilitate, sicut oportet. Et sunt qui ponunt mellis, & succi rosarum partes æquales, & non ponunt aliquid ex foliis omnino. Et sunt, qui ponunt foliorum partem j. succi partem j.s. mellis partes tres.

Mel Violatum. cvii.

EOdem modo fit sicut rosatum.

Mel Buglossatum. cviii.

FIt similiter.

Mel Alchilil. cix.

SImiliter fit: sed in hoc sunt qui ponunt species Alephanginæ notæ.

DISTINCTIO QVINTA DE SPECIEBVS LOHOC.

QVinta Distinctio est de speciebus lohoc de quibus &c. cx.

Lohoc de Pino &c. cxi.

REcipe Granorum pini drach. xx. Amygdalarũ dulcium, auellanarum assatarum, tragacanti, gummi Arabici, liquiritiæ, & succi eius, amyli, capillorum Veneris, radicum lilii cælestis, ana ʒ.iij. Carnium dactylorũ cheyron ʒ.xxxv. Amygdalarum amararum ʒ.iij. Mellis, passularum, zucchari tabarzeth & butyri recentis, ana vnc. iiij. mellis tabarzeth quantum sufficit, Sumatur ex eo quasi lambendo ℥.j.

Lohoc de Papauere, & est diapapauer &c. cxii.

REcipe Papaueris albi drach. xxv, Amygdalarũ dulcium excorticatarum, granorum pini, gummi Arabici, tragacanthi, succi liquiritiæ, ana drach. x. Amyli ʒ.iij. Seminis portulacæ, seminis lactucæ, seminis cytoniorum, ana drach. iiij. Croci drach. j. Penidiarum albarum ℥.iiij. Syrupi de Papauere quantum sufficit. Et fit propriè syrupus, ex capitibus papaueris albi, & nigri, & semine lactucæ, & violis.

Modus confectionis de iacur, secũdum intentionem Galeni, & est Diacodion purum &c. cxiii.

REcipe decem papauera, in quibus sit mediocritas, inter paruitatẽ & magnitudinẽ, & humiditatẽ & exiccationẽ, & proiiciatur super ea aquæ sextarius vnus. Et sit aqua plu-

uialis. Et si sint humida plus quàm sicca, dimittantur die ac nocte. Et si sint sicciora, dimittantur plus. Tunc coque ea, vsque dum discocta sint, & aquæ duæ partes sint cōsumptæ. Tunc verò cola succum eius. Et restat post illud duplex consideratio. Quoniā si catarrhus subtilis fuerit, & timetur fluxus eius, ad pectus, & pulmonē, & cannam, & timentur vigiliæ, oportet tunc vt misceatur ex rob quantitas, quæ sit medietas aquæ, & coquatur super ignem in quo nō sit flamma, neque fumus, sed super prunas tantū. Et non cōuenit in hac intētione mel: quoniā mel est ex habētibus acumē, quare est subtiliatiuū, & est præter hoc quod intēdimus. Et quoniā est materia subtilis valdè, & mel est ex subtiliantibus. Cùm autē plenitudo cōtinetur in thorace, & pulmone, & velis medicamen fieri abstersiuū: tunc mel cōuenientius est: quoniā dormire facit, & materias quæ sunt in pectore habilitat. Et quādoque fit medicamē ex vtrisq; quādo cadunt in occupatione duplicis intētionis. Et est dosis eius ℥.j. plus & minus, secundum quod exigit dispositio. Et oportet vt teneat eam patiēs in ore suo, & traiiciat idē modicū quod dissoluitur ex ea in saliua. Si aūt velis vt sit retentiuū naturæ, & eruptionis sanguinis à locis quæ sunt super diaphragma, & ab aliis locis manationis, & à partibus viscerū. Tunc ad vnāquanq; librā ipsius proiiciatur Acaciæ, rubeæ, henfistides, croci, myrrhæ, balaustii, ana ʒ.j. (Ramic ʒ.iiij.) Et administretur. Et sunt, qui ponūt in de iacur puro, loco mellis, penidias. Et sunt qui ponunt zuccharū. Et quandoque exigit dispositio ægritudinis, quæ est multæ caliditatis, & acuitatis, vt fiat medicamen ex papauere nigro: & sint eius capita vsque l. Et quandoq; ex albo, & nigro: & loco mellis ponitur zuccharū aut penidia.

Modus confectionis de Moris: & est diamoron, siue diamorum &c. cxiiii.

REcipe expressionis mororū, quæ currūt secūdū semitā ficus, & merorū de senre, ana ℔.j.s. Rob, & mellis ana ℔.j. Coquantur cum facilitate, vsque ad mellis spissitudinē, & reconde. Et sunt qui faciunt medicamen illud simplex: & sunt qui addunt (& propriè quādo maior vocat necessitas) Aluminis, myrrhæ, croci, succi acrestæ, ana partes æquales.

Modus confectionis de succo corticum nucum: & vocatur Græcè diacaryon &c. cxv.

ACcipe Succi exteriorum corticū nucum in diebus canicularibus ℔.iiij. Decoque ipsum bullitione vna, deinde adde ei, Mellis ℔.ij. Et decoque donec impinguetur: & fiat

sicut mel. Et post illud nobis occurrent intētiones quatuor. Nam pro pueris, & mulieribus, & humidis natura sufficit medicamen sic factū. Et quādo morbus est in principio, aliquid de stipticitatē habētibus misceri oportet: sicut sunt rosæ, balaustia. Et quādo ægritudo est in statu, crocus, & myrrha miscēda sunt. In declinatione verò, baurach, & sal ammoniacus, & similia. Est enim medicamē sublime, & expertum.

Lohoc de Squilla &c. CXVI.

ACcipe Succi squillæ, & mellis despumati partes conuenientes. Decoquatur in substantia lohoc, & accipiatur sic lambendo.

Lohoc de Alfescera. CXVII.

VAlet sicut lohoc de squilla, & eius modus est sicut in illo. Et est medicamen bonum & expertum.

Lohoc sanum, & expertum, & est ex inuentione nostra &c. CXVIII.

ACcipe Cinnami, hysopi siccæ, liquiritiæ, ana ℥.s. Iuiubarum, sebesten, ana numero, xxx. Passularū enucleatarū, ficuum siccarū, & dactylorū pinguium, ana ℥.ij. Fœnugræci ʒ.v. Capillorū Veneris, manipulum j. Anisi, fœniculi, ireos, calamenti, seminis lini, ana ʒ.iiij. Hæc omnia coquantur in ℔.iiij. aquæ: vsque dum remaneant ℔.ij. Et proiiciātur super ea Penidiarum ℔.ij. Et coquantur, & impinguentur vsq; ad spissitudinem mellis. Deinde proiiciātur super illud Pinearū mundatarum. ʒ.v. Amygdalarū mundatarū liquiritiæ, tragacanthi, gummi Arabici, amyli, ana ʒ.iij. Ireos ʒ.ij. Misceātur omnia & agitentur, vsquedum medicamen maceretur, & album fiat. Dosis eius est à ʒ.v. vsq; ad x. & sumatur lambēdo.

Lohoc ad caliditatem &c. CXIX.

ACcipe Radicis liquiritiæ drach. xv. Chesmes pinguium ℥.ij. Sebesten, iuiubarum, ana numero xxv. Decoquantur cum facilitate in iiij. ℔. aquæ, vsq; ad vnam, & proiiciatur super ipsum Cassiæ fistulæ vnc. j. Deinde coletur à scoriis, & proiiciantur super illud Rob ℥.iiij. Penidiarum ℔.s. Deinde coquatur, donec impinguetur. Deinde misceātur cum eo farinæ fabarum vnc. ij. Et lambatur ex eo.

Lohoc aliud nostrum de intentione hac. CXX.

ACcipe Seminis papaueris ʒ.x. Radicis liquiritiæ ʒ.vij. Sebesten, numero xx. Psyllii, granorum cytoniorum, ana ʒ.v. Coquantur cum iij. ℔. aquæ vsque ad j.s. & colentur, & proiiciantur super illud Rob, & penidiarum, ana ℥.iiij. Et iterū coquatur illud donec impinguetur. Deinde misceatur

cum eo tragacanthi,& gũmi,ana ʒ.v.Papaueris albi,& trium granorum,ana ʒ.ij.

Lohoc bonum &c. cxxi.

RECIPE Papaueris albi,spodii,seminis lini torrefacti,croci,amygdalarũ dulcium ana ʒ.iij.Amyli,tragacanthi,& gummi,seminis cytoniorum,seminis citrulli,ana ʒ. vj. Nasturtii,granorũ cottoni,amygdalarũ amararũ,fabarũ añ.ʒ.j.s.Penidiarũ ʒ.lxx.Dissoluãtur penidię in aqua fontiũ,& coquãtur, & cõficiant cũ eis cętera. Dosis ʒ.ij.cũ aqua mellis.

Lohoc de Asthma bonum &c. cxxii.

ACCIPE Sqllæ assatæ ʒ.iij.Radicis lilii cælestis ʒ.ij.Hysopi,Prassii,añ.ʒ.j.myrrhę,croci,añ.ʒ.s.Cõfice cũ melle.

Lohoc de amygdalis &c. cxxiii.

RECIPE Amygdalarũ dulcium,& amararum,seminis lini torrefacti, granorũ pini,anisi,tragacanthi,gummi Arabici,succi liquiritiæ,& radicis eius,ana ʒ.j.s.Zucchari,& penidiarum,ana ʒ.iij.Confice cum mellis & succi fœniculi bullitorum quantitate sufficienti.

DISTINCTIO SEXTA, DE SYRVPIS, ET ROBVB.

SYruporum alij sunt simplices,sicut species iuleb &c. cxxiiii.

Modus operationis iuleb rosati &c. cxxv.

RECIPE Aquæ infusionis rosarũ ℔.v.zucchari .iiij. Coquãtur cũ facilitate,& administrentur cũ aqua frigida.

Modus iuleb violati &c. cxxvi.

EIus operatio est,sicut rosati.

Operatio infusionis rosarũ,& violarũ &c. cxxvii.

ACCIPE Foliorum rosarum,aut violarũ recentium ℔.vj. Ponãtur in vase vitreato terreo stricti orificii,& fundãtur super ea aquæ bullientis ℔.xv.Et stringatur orificiũ vasis, & dimittatur per horas viij. Tunc colentur, & denuò in vase tantundem foliorum rosarum recentium,aut violarum mittatur, & denuò eadẽ aqua calefacta, in prima bullitione super ea mittatur, & stringatur orificium similiter per octo horas.Deinde coletur.Et si conseruare volueris,ponatur in vase vitreato stricti orificii,& distilletur oleum in orificio eius,& stringatur caput eius,& exponatur soli diebus l.Et dicitur istud,mucharus rosarum vel violarum.

Iuleb aliud rosarum. cxxviii.

ACcipe Aquę rosarum ℔.iij.zucchari ℔.ij.Fiat vt suprà.

Iuleb

Iuleb de succo violarum: & Iuleb de succo rosarum. CXXIX

ACcipe succi violarũ ℔.iij.Zucchari ℔.ij.Fiat vt suprà. Et simili modo pôt fieri de succo rosarũ,& est laxatiuũ.

Iuleb iuiubinum &c. CXXX.

ACcipe Iuiubarum magnarum,& pinguium,numero c. Et decoque in ℔.iiij.aquæ vsque dum remaneant ℔.ij. Et cum ℔.j.zucchari fiat syrupus.

Syrupus de pomis &c. CXXXI.

ACcipe succi pomorum dulciũ,& acetosorum,ana ℔.v. Coquatur vsque ad consumptionẽ medietatis ipsiꝰ, & dimittat̃ per dies ij.vsquedũ clarescat.Deinde coletur,& cũ iij.℔.zucchari fiat syrupus.Et sunt qui submergũt in succo setã tinctam ex chermes,post succi depurationem,vsquedũ rubeat,& recipiat virtutem tincturę,& excellentior est,

Syrupus de Pyris &c. CXXXII.

EIus modus est,sicut syrupi de Pomis.

Syrupus de cytonijs. CXXXIII.

VAlet sicut syrupꝰ de pyris,& idẽ modus est vtriusque.

Syrupus de persicis &c. CXXXIIII.

EIus modus est,sicut syrupi de Pomis,

Syrupus de succo acetosæ &c. CXXXV.

EIus modus est,sicut syrupi de succo violarum,

Syrupus de succo Cucurbitæ.&c. CXXXVI.

ACcipe Cucurbitam magnam,& inuoluatur pasta,& decoquatur in furno.Et accipe expressionis eius ℔.v.zucchari ℔.iij.Fiat vt suprà.

Syrupus de Prunis &c. CXXXVII.

VAlet sicut syrupus de Violis,& fit sicut ipse.

Syrupus de Granatis acetosis &c. CXXXVIII.

FIt vt suprà.

Syrupus de Granatis dulcibus &c. CXXXIX.

FIt vt suprà.Et sunt qui immergunt in succo setam tinctam ex chermes,& est excellentior.,

Syrupus de corticibus citri &c. CXL.

ACcipe Corticũ pomorũ citri recentiũ ℔.j.Decoque cũ aquę fontiũ ℔.v.vsq; ad consumptionem duarum partiũ,& cũ zucchari ℔.j,Fiat syrupus.Et condiatur cũ Musci granis.iiij.Et sunt. qui in iuleb proiiciunt ex corticibꝰ citri partes cõuenientes:& propriè quãdo vicinatur cõpletioni coctur ę eius,& est delectabilis.Et quãdo submergit̃ in aqua decoctionis citri seta tincta ex chermes,tunc est excellẽtior.

Syru

Syrupus acetositatis citri &c. CXLI.

REcipeSucci acetositatis citri ℔.xij:Decoque in vase vitreato,super prunas,cum facilitate,vsquedũ consumatur tertia pars ipsi⁹.Deinde coletur,& dimittatur donec clarificetur:& accipe ex eo,qui clarus est ℔.vij. Et funde super ipsum ex iuleb claro & depurato ℔.v. & coquatur, donec inspissetur.Si autem æstas fuerit, dimittatur in sole donec eius aquositas consumatur.

Syrupus de Acresta &c. CXLII.

MOdus operationis eius est,sicut syrupi de acetositate citri.Et quidam condiunt cum garyofyllis.

Syrupus de Granis myrti &c. CXLIII.

MOdus eius est,sicut syrupi de acresta.

Syrupus chesmes &c. CXLIIII.

DEcoquãtur Chesmes,sicut dixim⁹ in syrupo de iuiubis.

Syrupus albalach vel albelach, vel alchelach &c. CXLV.

SVmantur albalach,& enucleentur,& conterantur,& coquantur vsque ad consumptionem duarum partium,& fiat syrupus sicut diximus.

Syrupus de Papauere &c. CXLVI.

ACcipe Papaueris albi,& nigri,& propriè capitũ eorum ana ℥.lx.Et decoquãtur in ℔.iiij.aquæ pluuialis, vsque dum redeat ad ℔.j.s.Et cũ zucchari albi,& penidiarum, ana ℥.iiij.Fiat syrupus.

HVcusque scripsimus &c. CXLVII.

Syrupus dinari, & eius interpretatio est de bisantijs &c. CXLVIII.

ACcipe Succi endiuię,succi apii, ana ℔.ij. succi lupuli, succi boraginis,aut buglossæ,ana ℔.j.Bulliant bullitione vna,& despumentur,atque depurentur.Tunc accipe eius clarificati ℔.iiij.Zucchari tabarzet ℔.ij.s. Et coquãtur cum facilitate donec fiat syrupus.Et quandoque ad omnẽ partẽ succi depurati ponitur aceti boni,albi,& clari,pars.s.Et quãdoque bulliant in succis foliorum rosarum ℥.ij. Liquiritiæ ℥.s.Spicæ.ʒ.ij.Anisi fœniculi,seminis apii, ana ʒ.iij. Et est mirabilis.

Sermo in syrupo acetoso &c. CXLIX.

ACcipe zucchari boni albi,partes v.Et funde super illud in vase lapideo aquę fontiũ dulcis,& claræ, partes iiij. Et decoquatur semper abiiciendo spumam eius.Et sit ignis, in quo coquitur,prunarum,aut tenuis flammæ,sine fumo.

Et

Et decoque hoc modo, donec clarificet, & diminuta sit aqua sicut medietas eius. Deinde funde super ipsum aceti vini albi clari, partes duas, in leni. Et in forti, partes quatuor. Et in mediocri, partes tres. Et da ei post illud perfectionē in coctura. Et fit dosis eius ab ℥.j. vsque ad iiij. cum aqua frigida.

Modus syrupi acetosi cum radicibus &c. C L.

ACcipe Aquæ fontium claræ ℔.x. Et proiice super ipsum radicis fœniculi, apii, endiuię ana ℥.iij. Anisi seminis fœniculi, apii, ana ʒ.viij. Seminis endiuiæ ℥.s. Coquatur cū facilitate, vsquedū veniat ad ℔.v. Tunc proiice super ipsam decoctionē zucchari boni ℔.iij. Et clarificetur sicut priùs. Deinde funde super ipsum totum aceti boni quantitatem sufficientem, iuxta modum superioris doctrinæ, & vbi oportet.

Modus syrupi acetosi, de succis herbarum. C L I.

REcipe Syrupi dinari partes tres: & funde super ipsum aceti boni partem vnam.

Modus syrupi acetosi de succis fructuum &c. C L I I.

ACcipe Succi granatorū muzorū, & acetosorū, ana partes tres. Coquatur cum facilitate, vsquedū diminuta sit eius pars tertia. Et dimittatur per duos dies vsquedū clarescat. Et accipe eius partes duas, & iuleb partes tres, vel plus, vel minus: & perfice coctionem in eo.

Modus syrupi acetosi de succis & aquis fructuum &c. C L I I I.

ACcipe Succi cytoniorum, & malorum, & pyrorum, & granatorū muzorū, & zarur, ana partes æquales. Aquę decoctionis sumach & berbororum, ana partem j.s. zucchari partes tres. Fiat vt suprà.

Modus syrupi acetosi de cytoniis &c. C L I I I I.

ACcipe Succi cytoniorum acetosorū & eius propriè qui depuratus est, & factus clarus partes x, Aceti boni partem.j.s. zuchari boni partes duas.

Modus syrupi acetosi de Pomis &c. C L V.

EIus modus est, sicut syrupi de Cytoniis.

Modus syrupi acetosi de Prunis &c. C L V I.

ACcipe Aquæ prunorum acetosorum, & aquæ tamarindorum, & succi granatorū acetosorū, ana ℔.j. Aquę acetositatis citri ℔.s. Coquantur cum facilitate, & cū ℔.j. zucchari fiat syrupus. Et da cum aqua frigida, vel aqua niuis. Et quandoque non ponitur in eo zuccharum, & fit sicut rob bonum & expertum.

Modus

Modus syrupi acetosi de Pomis descriptione nostra &c. CLVII.

RECIPE Succi malorum acetosorũ, succi vuarũ agrestiũ acerbarũ, succi granatorum acetosorũ, ana ℔.j. Aquę rosatæ: aquæ infusionis tamarindorum, & aquæ prunorũ, ana ℔.j.s. Succi endiuię cocti & despumati, & aceti, ana ℔.ij. zucchari ℔.viij. Et supercondies cum ʒ.ij. Camphoræ. Et da cum aqua melonum hyemalium, vel cum aqua frigida.

Syrupus alius acetosus de Pomis &c. CLVIII.

ACcipe Succi pomorum acetosorum ℔.j. Succi acetositatis citri ℔.s. iuleb boni ℔.ij. Da cum aqua niuis. Et quandoq; submergitur in succis, seta tincta ex chermes, & tunc fit nobilior ad causas cordis.

Modus syrupi acetosi altereniabin &c. CLIX.

RECIPE Tereniabin ℥.iij. Pone in vase lapideo, & funde super ipsum, Succi endiuiæ cocti & depurati ℔.j. Bulliant bullitione vna. Deinde frica manibus, & cola. Deinde accipe aquæ rosatæ, succi granatorum muzorum, ana ℔.j. Succi vuarum agrestium immaturarum, aquæ acetositatis citri, ana ℔.s. zucchari ℔.iij. Da vt suprà.

Modus syrupi acetosi solutione educentis choleram &c. CLX.

RECIPE Prunorum siccorum, sebesten, ana centum numero Tamarindorũ ℔.s. Myrobalanorũ citrinorũ ℥.iiij. Succi rosarũ recentis ℥.iij. Mannę, casiæ fistulæ, ana ℥.iij.s. zucchari ℔.iiij. Fiat ex eis syrupus. Et post hoc funde super illud Aceti ℔.ij. Succi granatorum acetosorum ℔.j.s. Decoque cum facilitate. Deinde accipe Scãmoneæ bonæ ʒ.vj. Tere, & liga in pãno subtili, & proijce in syrupo, & decoque, semper fricando pannum, vsquedum perficiatur eius decoctio.

Syrupus conferens catarrhis &c. CLXI.

RECIPE Iuiubarum & sebesten, ana centum numero. Violarum, mannæ, ana ℥.j. Liquiritiæ, florũ buglossę, ana ʒ.xij. Seminis maluæ: seminis cytoniorum, ana ʒ.v. & cũ zucchari ℔.ij. & succi mali granati dulcis ℔.j. Fiat syrupus.

Syrupus de cannis zucchari &c. CLXII.

RECIPE Succi granatorum dulcium ℔.iiij. Aquæ malorum de scemi, & aquæ cannarum zucchari, aut penidiarum, ana ℔.j.s. Et fiat syrupus.

Syrupus de Portulaca &c. CLXIII.

RECIPE Succi endiuiæ cocti & depurati ℔.iiij. Seminis portulacæ ℥.xij. Teratur semẽ, & fundat super ipsum suc

succus, & dimittatur in vase lapideo, per diem & noctem, & coquatur cum facilitate vsq; ad medium, & additis zucchari ℔.ij. Fiat syrupus. Et quandoq; additur ei Aceti ℔.j. aut Succi malorum granatorum acetosorum ℔.j.s.

Syrupus de Violis &c. CLXIIII.

RECipe Violarum ℥ ij. Seminum cytoniorum, seminũ maluæ, ana ʒ.vij. Iuiubarum, sebesten, ana xx. numero. Et coque cum ℔.vj. aquæ cucurbitæ, vsque ad tertiam partem, & cum zucchari ℔.j.s. Fiat syrupus.

Syrupus de Iuiubis &c. CLXV.

ACcipe Iuiubarum sexaginta numero. Violarum, seminis maluæ, ana ʒ.v. Capillorum Veneris ℥.j. Seminis cytoniorũ, papaueris, melonis, lactucæ, tragacanthi, ana ʒ.iij. Liquiritiæ, hordei mundi, ana ʒ.viij. Decoque in ℔. quatuor aquæ fontium, & cum ℔.ij. Zucchari. Fiat syrupus.

Syrupus de papauere &c. CLXVI.

RECipe Papaueris albi, & nigri, ana drach.l. Capillorum Veneris drach.xv. Liquiritiæ drach.v. Iuiubarum xxx. numero. Seminis lactucæ drach.xl. Seminis maluæ, seminis cytoniorum, ana drach.vj. Coquantur in ℔.iiij. aquæ, vsque ad ij. & cum zucchari, & penidiarũ, ana ℥.viij. Fiat syrupus.

IAm quidem loquuti sumus &c. CLXVII.

Sermo in aqua mellis &c. CLXVIII.

PRimus modus est, vt accipiatur Mellis boni, & mũdi &c. Et pone ipsum in vase lapideo, aut vitreato. Et funde super ipsum aquæ fontis dulcis, & claræ, partes octo. Et coque ipsum cũ facilitate. Et auferatur spuma eius, nec permittatur super ipsum multiplicari. Imò quàm citò apparet auferatur. Deinde coletur colatorio denso de panno. Et si bibitur recens, oportet vt fiat multæ aquositatis &c. Si autem bibatur antiqua, oportet vt fiat pinguior, sicut iuleb &c. Et sunt ex hominibus, qui aromatizant illam cum speciebus alephanginæ, sicut sunt zinziber, crocus, cinnamomum, macis, & similia. Et sunt qui aromatizant cum gallia muscata, ligno aloës, & similibus.

Secundus modus operationis eius est.

REcipe mellis partem j. aquæ fontium claræ, partes octo. Et distẽperetur cũ eis parũ fœnugræci, & propriè ad omnes centum ℔. aquæ & mellis, sint eius ℥.iij. Et includitur in vase ligneo, sicut ponitur mustũ, ita quòd remaneat ex vase vacuũ, sicut mensura trium digitorum. Et illud ideò, quia patitur de ebullione, sicut mustũ. Deinde, scilicet post

ebull

ebullitionem eius, stringatur orificium vasis, sicut stringitur vas vini. Et bibatur post menses tres. Si autem ipsam aromatizare volueris, ponantur in vase species alephanginæ ligatæ in panno.

Sermo in secaniabin puro &c. CLXIX.

ACcipe Mellis boni partes duas, aceti boni partē vnam, aquæ fontium claræ, & dulcis, partes iiij, Et quandoq; exigit dispositio, vt addatur ad quantitatem aceti, sicut te scire fecimus in capitulo de syrupo acetoso. Et operatio eius est, vt accipiatur mel, & aqua, & abijciatur spuma eius, deinde fundatur super illud acetum, & decoquatur. Et non permittatur eleuari, & excrescere super ipsum spuma eius. imò auferatur omni hora, vt clarescat. Et cùm coctum fuerit, reconde. Et est dosis eius ab ℥.j. vsque ad iij.

Modus secaniabin de radicibus &c. CLXX.

ACcipe Corticum radicum apij, & fœniculi, ana ℥.ij. Seminis apij, & fœniculi, ana ℥.j. Mundentur cortices, & cōterātur, & proiiciātur super eas in vase lapideo Aceti boni antiqui, & albi, ℔.x. Aquæ ℔.xij. Et dimittatur per diem & noctem. Deinde coquatur, donec eius tertia consumatur. Posteà coletur. Et proijciatur super ipsam colaturam mel, quod sit medietas eius. Et coquatur cum facilitate, sicut superiùs dixi.

Modus secaniabin solutione educentis phlegma. CLXXI.

ACcipe Secaniabin ex radicibus facti quantitatem, circiter ℔.ij. Et suspende in ipso quando coquitur medullā carthami, ligatam in panno raro subtili, & frica omni hora, donec perficiatur eius decoctio. Et quandoq; ponuntur in eo Turbith, & zinziber, in panno subtili ligata & suspensa.

Modus Secaniabin solutione educentis melancholiam. CLXXII.

REcipe Thymi, calamēti, agarici, buglossæ domesticę, & syluestris, liquiritiæ, ana ℥.j. Polypodij ℥.iij Anisi, chamædryos, chamæpityos, stichados, bedegard, ana ʒ.v. Passularum enucleatarum ℔.s. Fundantur super ea Aceti boni albi, & succi buglossæ ana ℔.ij.s. Aquæ ℔.ij. Et dimittatur totum per diem & noctē. Deinde coquatur cum facilitate, vsq; ad medietatem. Tunc coletur, & cum mellis ℔.iij. fiat secaniabin. Et in decoctione ipsius ponantur in panno Epithymi ℥.j. Hellebori nigri, aur.ij. Et suspendantur in eo, & fricentur, & fiat sicut diximus.

Modus Secanabin de cheisim &c. CLXXIII.

ACcipe radicum fœniculi,apij,petroselini,calaměti,dauci,ana ℥.j.Zinziberis, seminis anisi,cheisim, apii,eupatorii,asari,absynthii,carui,ana ℥.s.Garyofylli, galangæ,ana ʒ.iij. Spicæ ʒ.ij. Coque in aceti ℔.x.vsque ad dimidium. Et cum ℔.v.mellis fiat secaniabin.

Modus Secaniabin de calamento &c. CLXXIIII.

REcipe Radicum apii, fœniculi, endiuiæ, ana vnciam j. Squinanti drach.ij.Seminis apii,anisi, fœniculi,ana ʒ. vj.Spicæ,asari,masticis,casiæ,calaměti agrestis, & domestici,dauci,& petroselini,ana drach.iiij. Garyofyllorum, cheisimi,zinziberis, galangæ, ana ʒ.ij. In ℔.viij.aceti, & in ℔.vj. aquæ bulliant:vsquedum remaneat tertia: & adde mellis despumati ℔.v.Et da ℥.j.vel ij.

Syrupus acetosus Diarhodon &c. CLXXXV.

REcipe Succi endiuiæ, apii,ana libras duas,s. Radicum fœniculi, apii, endiuiæ, ana vnc. ij. Rosarum ℥.j. Liquiritiæ vnc.s.Spicæ drach.ij.s. Seminis anisi,fœniculi,apii, ana drach.vij. Proiice super ea aquæ dulcis ℔.vj. Et decoque vsque ad consumptionem duarum partium. Et cum tribus libris zucchari,& duabus aceti,fiat syrupus.Dosis eius est ab ℥.j.vsque ad tres.

Syrupus acetosus de succis herbarum,cum aromatibus &c. CLXXVI.

REcipe Succi fœniculi,endiuię,apii,& lupuli cocti & despumati, ana ℔.ij. Succi buglossæ ℔.j.s. Rosarum ℥.j. Spicæ ʒ.iij.Liquiritiæ ʒ.viij. Seminis anisi, fœniculi, & apii, raued,eupatorii,absynthii, cuscutæ,ana ʒ.v.Zucchari ℔.ij.s. Aceti ℔.ij.Condias cum galliæ aromaticæ ʒ.ij.

Syrupus de Menta &c. CLXXVII.

ACcipe Succi mentæ ℔.j.Succi granatorũ dulciũ, & acetosorum,qui iam cocti sunt ad medietatẽ insimul ℔.ij. Mellis vel zucchari libr.j.Coquatur,& administretur.

Syrupus de Menta inuentione nostra &c. CLXXVIII.

ACcipe Succi cytoniorum muzorum, & dulcium, succi granatorũ acetosorũ,& dulciũ,& muzorũ,ana libr.j.s. Proiiciatur super eos mentæ siccæ libr.j.s.Foliorum rosarũ ℥.ij.Dimittatur per diem & noctem.Deinde coquatur cum facilitate vsque ad medium.Et cum mellis,vel zucchari libr.ij. Fiat Syrupus,& aromatizetur cum gallia.

Syrup

Syrupus de Absynthio &c. CLXXIX.

REcipe Absinthij romani libr.s. Foliorum rosarum ℥.ij. Spicæ ʒ.iij. Vini albi antiqui, boni & odoriferi, succi cytoniorũ, ana libr.ij.s. Et dimittatur per diem & noctẽ, in vase lapideo. Deinde coquatur cum facilitate, vsq; ad medietatem, & cũ mellis ℔.ij. fiat syrupus. Et est expertus & nobilis.

Syrupus de Absynthio alius expertus. CLXXX.

ACcipe Absinthij Romani ʒ.centũ. Decoquatur in aquæ ℔.iij. vsq; ad tertiam partem. Deinde fricetur manibus, & coletur, & cum mellis & vini, ana libr.j. Fiat syrupus.

Syrupus de Fumo terræ maior &c. CLXXXI.

ACcipe Myrobalanorũ citrinorũ, chebulorũ, ana ʒ.xx. Florum boraginis, & buglossæ, violarũ, absinthii, cuscutæ, ana ℥.j. Liquiritiæ, rosarũ, ana ℥.s. Epithymi, polypodii, ana ʒ.vij. Prunorum enucleatorũ, passularũ enucleatarum, ana ℔.s. Tamarindorum, casiæ fistulæ, ana ℥.ij. Hæc omnia bulliãt in aquæ ℔.x. vsq; deueniat ad ℔.iij. & cum succi fumi terræ cocti & depurati, & zucchari, ana ℔.iij. Fiat syrupus.

Syrupus de Fumo terræ minor, descriptione cognita &c. CLXXXII.

REcipe Myrobalanorum citrinorũ ℥.ij. Violarum, cuscutæ, absinthij, ana ℥.j. Coquantur cum ℔.vij. aquę vsq; ad tertiã partem, & accipe succi fumi terrę cocti & despumati, & zucchari, ana ℔.ij. Da ℥.j. vel ij. Et quidã suspendunt in eo dum coquitur Scammoneæ ℥.s. ligatam in panno raro.

Syrupus Liquiritiæ &c. CLXXXIII.

REcipe Liquiritiæ ℥.ij. Capillorum Veneris ℥.j. Hysopi siccæ ℥.s. Proiice super illud, aquæ ℔.iiij. & dimittatur die, ac nocte: deinde coquatur vsq; ad mediam partem. Deinde proiice super illud mellis, & zucchari, & penidiarum, ana ℥.viij. Aquæ rosatæ ℥.vj. Fiat syrupus & administretur.

Syrupus de Hysopo &c. CLXXXIIII.

REcipe Hysopi siccę, radicum apii, fœniculi, petroselini, liquiritiæ, ana ʒ.x. Hordei mundi ℥.s. Seminis maluæ, tragacanthi, seminis cytoniorum, ana ʒ.iij. Capillorum Veneris ʒ.vj. Iuiubarum, sebesten, ana numero xxx. Passularum enucleatarum ʒ.xij. Ficuum siccarũ, & Dactylorũ pinguiũ, ana numero x. Penidiarum albarum ℔.ij. Et fiat syrupus.

Syrupus de Prassio &c. CLXXXV.

REcipe Prassij ℥.ij. Hysopi, capillorum Veneris, ana ℥.j. Calamenti, anisi, radicum apij, fœniculi, ana ʒ.v. Seminis maluæ, fœnu græci, ireos, ana ʒ.iij. Seminis lini, seminis

cytoniorum, ana ʒ.ij. Passularum enucleatarum ℥.ij. Ficus siccas pingues xv. numero, Penidiarum ℔.j.. Mellis boni despumati ℔.ij. Fiat syrupus.

Syrupus de Calamento &c. CLXXXVI.

RECipe Calamenti domestici, & syluestris, ana ℥.ij. Cheisim, dauci, squinanti, ana ʒ. v. Passularum enucleatarum ℔.s. & mellis ℔.ij. Fiat syrupus.

Syrupus de Calamēto valens &c. CLXXXVII.

REcipe Succi calamenti ℔.iiij. Succi malorum granatorum acetosorū, cum pulpa sua interiori ℔.v. Vini odoriferi ℔.iij. Coque vsque ad medietatem, deinde dimitte per dies duos, quousque resideat. Et cum ℔.iiij. zucchari fiat syrupus. Et aromatizetur cum drach.ij. galliæ aromaticæ. Et reponatur in vase vitreato, & stringatur orificium eius, & dimittatur in sole per dies quadraginta.

Syrupus de Thymo &c. CLXXXVIII.

ACcipe Extremitatum thymi ℥.ij. Calamenti, mentæ siccæ, ana ʒ.v. Anisi, fœniculi, apij, dauci, ana ʒ.iiij. Passularum enucleatarum ℥.iiij. Et cum mellis ℔.ij. fiat syrupus. Et aromatizetur cum galliæ ʒ.ij.

Syrupus de Eupatorio &c. CLXXXIX.

ACcipe Radicum apij, fœniculi, endiuiæ, ana ℥.ij. Liquiritiæ, squinanti, cuscutæ, absinthij, rosarum, ana ʒ.xvj. Capillorum Veneris, bedegar, suchaha, florum buglossæ, aut radicum eius anisi, fœniculi, eupatorij, ana ʒ.v. Raued masticis, ana ʒ.iij. Spicæ, asari, folij, ana ʒ.ij. Coque in aquæ ℔.viij. vsque ad tertiam. Et cum zucchari ℔.iiij. & succi apij, & endiuiæ, quantitate sufficienti, fiat syrupus.

Syrupus de Epithymo &c. CXC.

REcipe Epithymi boni Cretensis ʒ.xx. Myrobalanorum citrinorum & Indorum, ana ʒ.xv. Cuscutæ, fumi terræ, ana ʒ.x. Thymi, calamenti, buglossę, emblici, bellerici, liquiritiæ, polypodij, agarici, stichados, ana ʒ.vj. Rosarum, seminis fœniculi, anisi, ana ʒ.ij.s. Prunorum, numero xx. Passularum enucleatarum ℥.iiij. Tamarindorum ℥.ij.s. Zucchari ℔.iij. Kob ℔.ij. Et fiat syrupus.

Syrupus de Stichados &c. CXCI.

REcipe Florum stichados ʒ.xxx. Hasce, calamēti, origani, ana ʒ.x. Anisi, pyrethri, ana ʒ.vij. Piperis longi ʒ.iij. Zinziberis ʒ.ij. Passularum enucleatarum ℥.iiij. Mellis ℔.v. Condias cum cinnamomi, calami aromatici, spicæ, croci, zinziberis, piperis nigri, & longi, ana ʒ.j.s. Liga in pāno raro,

ro, & suspende in syrupo. Dosis eius est ℥.j. cum aqua decoctionis spicæ, & alchilil.

Sermo in mellicrato condito &c. cxcii.

RΕcipe Vini antiqui boni ℔.x. Mellis boni & despumati ℔.ij. Proiice super ea cinnamomi boni & subtilis drach.v. Spicæ aromaticæ ʒ.j. Garyofyllorũ, zinziberis, ligni aloës, macis, ana ʒ.iiij. Heil ʒ.ij. Croci ʒ.j.s. Tere trituratione grossa, & coletur in colatorio grosso denso de panno. Et aromatizetur cum musti ℥.vnius tertia.

Modus conditi de Citro &c. cxciii.

ACcipe Corticum citri, vel foliorum citri ℥.iiij. Cytoniorum, numero tria. Pomorum odoriferorum, numero iiij. Diuidãtur in frusta, & accipe adhuc de speciebus quas diximus superius, quantitatem eandem, & funde super ea vini antiqui ℔.viij. Et dimitte per duos dies. Posteà coque ebullitione aliqua, & cum mellis despumati & zucchari tabarzeth, ana ℔.ij. Aquæ rosatæ ℔.j. coquatur ad spissitudinem iuleb. Et in fine aromatizetur cum Musci ʒ.vnius quarta. Si autem recens illud propinabitur, sufficit in eo parua decoctio, & bibatur impermistum.

Conditum aliud de Citro &c. cxciiii.

REcipe Corticũ citri ℥.vj. Buglossæ ℥.j.s. Marmacur ℥.s. Garyofyllorum, aur.j. Ligni aloës, aur.s. Terantur, & proiiciantur super ea vini boni ℔.iiij. & dimittantur diebus tribus. Deinde proiiciantur super ea zucchari tabarzet ℔.ij. Et aromatizetur cum galliæ bonæ, aur.s. Croci ʒ.vnius quarta. Masticis ʒ.j. Musci ʒ.vnius sexta.

Modus conditi de Buglossa &c. cxcv.

REcipe Buglossæ, mentæ siccæ, foliorum rosarum, corticum citri, aut foliorũ citri, ana ℥.iij. Alfeleniemisch ℥.j. Trium generum cytoniorum, trium generum pomorũ, ana ℥.j.s. Setæ crudæ incisæ, nucis muscatæ, zedoariæ, galangæ, been vtriusq;, sandali citrini, croci, ana ʒ.j.s. Ligni aloës ʒ.ij. Vini, & aquæ, ana ℔.vj. mellis ℔. viij. Aromatizetur cũ musci ʒ.vnius tertia, & galliæ ʒ.ij.

Modus operationis conditi de Cytonijs, & est Miua &c. cxcvi.

REcipe Succi cytoniorum acetosorum ℔.xx. Vini antiqui boni ℔.x. Coquantur cum facilitate, vsquedum cõsumpta sit eius tertia, semper auferendo spumam eius. Deinde coletur, & dimittatur residere, vt clarescat. Et proiice super illud mellis boni despumati ℔.vj. Et iterum bulliat, &

auferatur spuma eius. Et proiiciantur super illud species alephanginæ ligatæ in panno suspenso super illud medicamen. Et sunt propriè, cinnamomi, & heil, ana drach.iij. Garyofyllorum drach.ij. Zinziberis, masticis, ana drach.j.s. Croci drach.ij. Ligni aloës, macis, ana drachm.j.s. Omnia, præter crocum, terantur contritione grossa, & suspendantur in panno, sicut diximus, omni hora fricando illud, super medicamine, donec fiat ei spissitudo. Deinde aromatizetur cum musci drach. vnius tertia, & galliæ drachm.ij. Et sunt ex hominibus, qui faciunt ipsum sine speciebus: & sunt qui loco mellis ponunt zuccharum, & propriè quando oportet, & faciunt cum speciebus, & sine speciebus.

Confectio Miuæ simplicis &c. CXCVIII.

RECipe Succi cytoniorum ℔.c. Et ponatur in vase lapideo mundo, & bulliat cum facilitate, auferendo omni hora spumam eius vsque ad consumptionem medietatis. Deinde coletur, & dimittatur modicum residere, sicut per horas tres, & proiiciantur super ipsum vini antiqui ℔. quadraginta. Deinde coquatur super prunas, vsquedum spissitudinem habeat. Et sunt qui loco mellis ponunt zuccharum. Et sunt qui faciunt cum speciebus, & quidam sine eis. Et aromatizant sicut diximus.

Confectio Miuæ acetosæ &c. CXCVIII.

ACcipe Succi cytoniorum acetosorum ℔. quadraginta. Et decoquatur vsque ad consumptionem medietatis. Deinde funde super ipsum aceti boni, & albi ℔. septuaginta. Et fiat sicut diximus.

Confectio Miuæ alterius &c. CXCIX.

ACcipe Succi cytoniorum acetosorum ℔.lxx. Et proiice super ipsum mentæ siccæ, & foliorum citri, ana ℥.viij. Foliorum rosarum vnc.iij. Bulliat vsque ad medium, deinde coletur. Et funde super ipsum vini antiqui albi ℔.xxv. Deinde compleatur decoctio eius, sicut diximus, scilicet cum speciebus aut sine speciebus, cum melle, aut cum zuccharo, aut vtroque. Et sunt qui loco vini ponunt acetum.

Confectio Miuæ factæ ex succo fructuum &c. CC.

ACcipe Succi cytoniorum, qui iam decoctus est vsque ad medietatem, ℔.ij. Succi malorum montanorum, & pyrorum agrestium decoctorum vsque ad medietatem, ana ℔.j. Vini antiqui ℔.ij. Coquatur sicut diximus cum speciebus, vel sine speciebus.

Sermo in Aceto squillitico &c. CCI.

RECipe ex laminis squillæ & propriè quæ sunt inter corpus & corticem ipsius, quantitatem quam volueris, & consue eas separatim in filo, cum stylo ligneo, & dimitte siccari in vmbra, diebus xl. Post illud comminue eas in frusta cum incisorio ligneo, & pone ad omnem ℔. ipsarū aceti boni ℔. viij. Et pone in vase vitreato stricti orificii, & stringe caput eius, & dimitte in sole per alios 40. dies. Post illud cola, & administra, vbi oportet. Et si necessitas vrget festinare, sepeliatur vas in cinere calido vel arena, cū successione non repentè, sed propriè inter horā & horam. Et dixit Paulus: Laminæ eius sicut sunt, ponantur in aceto, à principio veris vsque ad finem æstatis, in vase vitreo sigillato, & exposito soli. Et post illud administretur. Et sumatur in potu ex eo, omni die ieiuno parumper donec deueniatur ad ℥. j. s.

Modus Oxymellis squillitici virtuosi &c. CCII.

ACcipe Mellis despumati ℔. iij. Aceti squillitici ℔. ij. Coquatur & despumetur, & perficiatur eius operatio, sicut diximus in speciebus secaniabin.

Modus Oxymellis squillitici de radicibus &c. CCIII.

FIt sicut secaniabin de radicibus, sed pro aceto communi ponitur acetum squilliticum.

Oxymel squilliticum, descriptione Democriti &c. CCIIII.

ACcipe Origani, hysopi siccæ, alhasce, cheisim, cordumeni, stichados, ana ʒ. v. Coquātur in tribus ℔. aquæ, vsque dum deueniat ad ℔. j. Et proiice sup ipsum mellis ℔. ij. Mellis passularum ℔. s. Succi alfescerae ℥. v. Aceti squillitici ℔. j. s. Auferatur spuma eius omni hora, & coquatur sicut diximus.

REstat sermo noster &c. CCV.

Rob de ribes &c. CCVI.

REcipe Succi ribes ℔. x. Coquatur cum facilitate, vsque dum cōsumatur tertia ipsius. Deinde coletur, & dimittatur residere, vsque dum clarescat. Deinde coquatur cum multa facilitate, in vase vitreo vsquedum habeat spissitudinem. Aut exponatur soli, vsquedum pinguescat, & conseruetur. Da cum aqua niuis, aut cū aqua frigida. Et scito quòd rob herbæ acetosæ est in virtute eius.

Rob de acetosa &c. CCVII.

EIus operatio est sicut rob de ribes.

Rob de cornis &c. CCVIII.

OPeratio eius sicut diximus de ribes.

Rob de berberis &c. CCIX.

VAlet sicut rob de ribes, & eius operatio est sicut illius. Et si haberi nõ potest de berberis recẽtibus, accipe ex eis siccis ℔.ij.& proiice super illos, ℔.iij.succi acrestæ. Et dimitte per dies tres, donec humectetur. Deinde fricentur manibus, & exprimatur aquositas tota, & coquatur sicut diximus.

Rob de Sumach &c. CCX.

VAlet sicut rob de berberis, & fit sicut illud.

Rob de Moris de scemi immaturis &c. CCXI.

VAlet sicut rob de sumach, & fit sicut illud.

Rob de Cytonijs &c. CCXII.

FIt sicut rob de ribes.

Rob de Pomis &c. CCXIII.

FIt sicut illud de ribes.

Rob de Pyris &c. CCXIIII.

VAlet sicut rob de cytoniis, & fit sicut illud.

Rob de Prunis &c. CCXV.

FIt sicut primum.

Rob de Granatis acetosis &c. CCXVI.

VAlet sicut rob de berberis, & fit sicut illud de acresta.

Rob de Persicis &c. CCXVII.

FIt sicut illud de cytoniis.

Rob de acetositate citri &c. CCXVIII.

VAlet sicut rob de ribes, & fit sicut illud.

Rob de fructibus &c. CCXIX.

ACcipe Succi granatorum acetosorum, & muzorum, succi cytoniorum acetosorum, succi pyrorum immaturorum, succi pomorum montanorum, succi zarur, succi acrestæ, succi acetositatis citri, ana partes æquales. Proiice in eis berberorum, & sumach, ana partem mediam. Fiat sicut diximus in rob de berberis.

Rob de fructibus aliud &c. CCXX.

REcipe Succi granatorum acetosorum, & muzorum, aquæ prunorum, & aquæ tamarindorum, ana partes æquales. Succi acetositatis citri, partem s. Fiat sicut diximus in rob de ribes.

Rob myrtinum. CCXXI.

FIt sicut rob de ribes. Et omnis quidem syrupus factus ex succis, si inspissetur, præter mel & zuccharum, vocatur rob.

DISTINCTIO SEPTIMA, DE DECOCTIONIBVS ET INFVSIONIBVS.

SEptima Distinctio est &c. CCXXII.

Decoctio capillorum Veneris &c. CCXXIII.

ACcipe Capillorum Veneris ℥.j.s. Fumi terræ ℥.j. Lupuli. violarum siccarum, ana drach.viij. Prunorum quadraginta numero. Iuiubarum viginti numero. Coquantur in ℔. iij. aquæ cum facilitate, vsquedum redeant ad ℔. j. Et proiice in ea casiæ fistulæ mundatæ à cortice suo ℥. iij. Tamarindorum ℥. ij. Siracost ℥.j. Rheubarbari boni drach.iij. Fricetur manibus, & coletur, & propinetur ius in mané. Et quandoque ponuntur loco aquæ, seri caprini ℔.iij.

Aqua fructuum &c. CCXXIIII.

ACcipe Prunorum, numero quinquaginta. Sebesten, iniubarum, ana xxx. Tamarindorum, casiæ fistulæ, ana ℥.iij. Mannæ ℥.j. Fiat vt diximus.

Modus infusionis aquæ casei &c. CCXXV.

REcipe Foliorũ rosarũ recentiũ cõpletarum ℥.ij. Raued boni, aur.ij.s. Spicæ ʒ.s. Conterantur raued cõtritione grossa, & rosæ similiter modicum cõterantur. Et fundantur super ea aquæ casei, & propriè sumptæ ex capris ℔.ij. Et dimittatur à sero, vsque mané. Deinde coletur, & propinetur, & quandoque in defectu rosarum viridium fit sine eis.

Modus infusionis de succis herbarum &c. CCXXVI.

REcipe Succorum endiuiæ, lupuli, & buglossę depuratorum, ana ℥.viij. Proiice super ipsos corticum myrobalanorum citrinorum ℥.j. raued boni ʒ. iij. Tamarindorum ℥.j.s. Carnis casiæ fistulæ ℥.iij. Fiat vt suprà.

Decoctio fumi terræ &c. CCXXVII.

ACcipe Succi altaraxacon, & endiuiæ, & lupuli, & buglossæ, ana ℥.iiij. Succi fumi terræ ℥.viij. Et proiice super eis depuratis & coctis myrobalanorum citrinorum, & indorum, ana ℥.ij. Passularum enucleatarum tritarum vnc.j. Tamarindorum ℥.iij. Fiat syrupus, sicut diximus:

Decoctio Alhasce &c. CCXXVIII.

REcipe Alhasce, cuscutæ, hysopi, ana ℥.j. Passularũ enucleatarum ʒ.xx. Myrobalanorum chebulorũ, & emblicorum, ana ℥.j. Turbith ʒ.iiij. Stichados ʒ.v. Eupatorii, absinthii, ana ʒ.iij. Radicum apii, & fœniculi, ana ℥.vij. Polypodii ʒ.v. Anisi, dauci, ana ʒ.iij. Coquãtur omnia in ℔.iiij. aquę,

vsquedum redeant ad ℔.j. Deinde colentur, & proiiciantur in ea Turbith ʒ.j. Zinziberis ʒ.s. Agarici drachm.j. Et dimittatur vsque mané. Deinde coletur, & accipiatur.

Decoctio myrobalanorum &c. CCXXIX.

RΕcipe Myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, ana ℥.j. Tamarindorũ ℥.j.s. Fumi terræ ʒ.viij. Absynthii ʒ.iij. Prunorum xxx. Passularũ enucleatarum ℥.j. Coquantur in ℔.iij. aquæ, vsquedum deueniant ad ℔.j. Et accipe ex ea ℔.s. vel plus, vt oportet. Et proiiciatur in ea turbith ʒ.j. Agarici ʒ.s. Et quando volueris, vt sit medicina debilis, non proiiciantur in ea illa duo, sed sufficiunt casiæ fistulæ ℥.ij. Et sunt quidam qui decoquunt dictas res in aqua casei, & est medicamen nobile.

Decoctio de stichados &c. CCXXX.

RΕcipe Stichados, origani, ana ʒ.iiij. Seminis apii, fœniculi, eupatorii, ana ʒ.iij. Squinãti, hysopi, ana drach.ij. Passularũ enucleatarum ʒ.viij. Turbith albi arundinei ʒ.iiij. Coquantur, & administrentur.

Decoctio de eupatorio &c. CCXXXI.

RΕcipe Eupatorii, absynthii, asari, Spicę, capillorum Veneris, cyperi, raued seni, fumi terræ, bedegar, suchaha, ana ʒ.iiij. Chebulorũ, indorum, ana ʒ.viij. Passularum enucleatarum ℥.j. Coquantur, & administrentur.

Decoctio epithymi &c. CCXXXII.

RΕcipe myrobalanorum nigrorum, Stichados, epithymi, passularum enucleatarum, ana vnc.j. Chebulorum, fumi terræ, ana drachm.iiij. Folliculorum senæ drachm.viij. Polypodii drach.vj. Turbith drachm.iiij. Eupatorii drach.v. Omnia præter epithymũ bulliant in aquæ casei ℔.iij. vsquedum redeant ad ℔.j. Deinde proiiciatur super illud epithymum, & bulliat ebullitione vna. Deinde coletur, & fricetur super Hellebori nigri drachm.j. Agarici drachm.s. Salis indi aur.s. Et administretur.

Infusio de Hiera &c. CCXXXIII.

RΕcipe hieræ ex oleo bonæ ℥.s. Et funde super illam decoctionis eupatorii, quam diximus ℔.j. Et ponatur in vase vitreo, & exponatur soli per dies xij. vel plus. Et da ex ea omni manè ℥.j. plus vel minùs sicut oportet.

Infusio alia Hieræ &c. CCXXXIIII.

RΕcipe Hieræ ex aloë drachm.v. & funde super ipsam decoctionem epithymi, quam diximus. Et fiat sicut diximus.

Infusio

Infusio tertia hieræ &c. CCXXXV.

FVnde super ipsam decoctionis albascæ ℔.j. Et fiat sicut diximus.

DISTINCTIO OCTAVA DE TROCHISCIS.

OCtaua Distinctio est de Trochiscis, & erit &c. CCXXXVI.

Confectio galliæ muscatæ &c. CCXXXVII.

REcipe Xyoales crudi, & electi, partes v. Ambræ, cãphoræ, ana partes iij. Musci boni partẽ j. Gluunis tragacãthi ex aqua rosata, quantũ sufficit ad cõmiscendũ ea. Fiãt trochisci similes foliis myrti, & sigillẽtur, & reponãtur in vase vitreo, & administrẽtur. Et apud alios dissoluitur ambra in vase vitreo, cũ oleo de ben pauco, & conficiuntur cætera cũ eo.

Confectio galliæ sebelliæ, vel sebellinæ &c. CCXXXVIII.

REcipe Foliorum rosarum recẽtium rubearũ, quæ iam incipiunt reserare nodos ℥.j.s. Conterantur contritione vltima in mortario lapideo, cum pistillo ligneo. Deinde proiiciantur super illa Ligni aloës electi, & Garyofyllorum & gũmi, & spicæ Indæ, ana ʒ.j.s. Sandali citrini ʒ.ij. Ramich ʒ.iij. Trita omnia priùs sicut alcohol, terantur cũ rosis, & humectẽtur cum modico aquę rosatę infusionis gummi Arabici, & iterum humectentur, & terantur. Et hoc fiat per diẽ vnum. Vltimo verò aromatizetur cum musci ʒ. vnius partibus duabus & ambræ, & camphoræ, ana aur. j. & fiant trochisci sicut diximus, & sigillentur.

Confectio alia galliæ alephanginæ: & eius interpretatio est aromatizatum &c. CCXXXIX.

ACcipe Emblicorũ bonorũ abiectis ossibus ℥.iiij. cõterãtur cõtritiõe grossa: & ponãtur in vase vitreo, & fundatur super eo, aquę rosatę bonę & electę, infusionis rosarũ, & corticũ citrorũ ℔.s. Et stringat᷑ os vasis, & dimittat᷑ per dies tres. Deinde exprimant᷑, & denuò fundãtur in eis aquæ p̃dictę infusionis ℥.iiij. Et in crastinũ fiat similiter vsquequo emblicorũ virt⁹ in aqua impressa sit. Tũc verò accipe Ligni aloës boni ʒ.viij. Ramich ℥.j.s. Rosarũ, gariofyllorũ, ana ʒ.x. Spicæ indæ ʒ.iij. Sandali citrini aromatici ʒ.iiij. Gũmi arabici ʒ.vj. Terantur omnia sicut alcohol, sicut dixi, & fundat᷑ super

ſuper ea, parum ſucci prædictæ infuſionis emblicorũ & cõteratur omne cum eo, vſquedum tota infuſio in eo paulatim fundatur. Vltimò verò aromatizetur cũ ʒ.j. cãphoræ, & ambræ ʒ.ij. & muſci boni ʒ.j.s. Fiãt inde trochiſci, & ſigillẽtur, ſicut diximus. & ponantur in vaſe vitreo, & adminiſtrentur.

Confectio Trochiſcorum diarhodon &c. CCXL

ACcipe Foliorum roſarum rubearum, aur.vj. ſpicæ aromaticæ aur.ij. Liquiritiæ aur. iij. Ligni aloës aur. ij. Spodii aur.j. Croci. aur.s. Maſticis ʒ.ij. Conſice cum vino albo, & fiant trochiſci ʒ. vnius.

Confectio Trochiſcorum de roſis ſtomachum &c CCXLI.

REcipe Foliorum roſarum ʒ.x. Liquiritię ʒ.v. Spicæ ʒ.ij.s. Conſice cum vino albo & ſi vis facere ſolutionẽ adde ſcammoneæ ℥.iij.

Confectio Trochiſcorum de roſis, & eupatorio &c. CCXLII.

REcipe Foliorum roſarum ʒ.viij. Spicæ ʒ.iij. Raued ſeni ʒ.iiij. Spodii ʒ.j.s. Liquiritiæ ʒ.iij.s. Succi eupatorii ʒ.x. Fiãt trochiſci cum tereniabin.

Confectio Trochiſcorum de roſis, ſicut &c. CCXLIII.

REcipe Roſarum ʒ. iij. Ligni aloës ʒ. ij. Maſticis ʒ.j.s. Abſinthii romani, cinnamomi, ſpicæ, caſiæ ligneæ, ſquinanti, ana ʒ.j. Fac trochiſcos ʒ.ij, cum vino antiquo, & aqua decoctionis radicum.

Such Alharif, & eſt gallia magna, ſiue regalis &c. CCXLIIII.

REcipe Succi albelach ℔.j. Bulliat ebullitione vna. Déinde coletur. & proiiciatur ſuper ipſum gallarum recentiũ contritarũ contritione vltima ℥.iij. Et bulliat, donec fiat ſicut mel. Déinde accipe foliorum roſarũ ℥. j. Cardamomi, linguæ auis, garyoſyllorum, nucis muſcatæ, maſticis, ligni aloës, ana ʒ.vij.s. Darſeni ʒ.iij. Sandali mazahari ʒ. v. Croci ʒ.s. Gummi Arabici ℥.j. Terantur, & cribrentur, & miſce cũ prædictis. Et expande ſuper marmor inunctũ oleo amygdalarum, donec ſiccetur totum. Déinde pulueri zetur, ſicut alcohol, & aromatizetur cum muſci aur.s. Déinde cum aqua roſata fiant trochiſci ſubtiles, & ſiccentur in vmbra.

Confectio Ramich &c. CCXLV.

REcipe Succi herbæ acetoſæ ℥.xvj. Bulliat ebullitiõe vna cum roſarum ℥.j. Granorum myrti ℥.ij. Et coletur, & miſc

misce cum eo Gallarũ recentiũ & humidarũ, tritarũ vltima contritiõe ℥.iij. Et coquat᷑ adhuc. Deinde pulueriçet᷑ sup ea foliorũ rosarũ ℥.j. Sadali mazahari ℥.j.& ʒ.ij. Gũmi arabici ℥.j.s. Carniũ sumach, spodii, añ ʒ.viij. Succi acrestę ʒ.vij. succi granorũ myrti tritorũ cõtritiõe vltima ℥.iiij. ligni aloës, garyofyllorũ, masticis, nucis muscatæ, ana ʒ.iiij. Inuoluantur omnia simul, & expande in scutella lapidea vsquedũ siccẽtur. Deinde tere sicut alcohol. Et cũ camphoræ aur.j. & aqua rosata sufficienti, fac trochiscos subtiles, & exicca in vmbra. Et apud alios, loco succi acetosæ, ponitur succi cytoniorũ acetosorum immaturorum, tantundem. Et quidam sunt qui aromatizant cum musci ʒ.vnius quarta.

Confectio trochiscorum de reubarbaro &c. CCXLVI.

ACcipe Raued boni ʒ.x. Succi eupatorii ʒ.iiij. Rosarum ʒ.iij. Spicæ, anisi, rubeæ tinctorum, seminis apii, absinthii, assari, ana ʒ.j. Amygdalarum amarum ʒ.ij.s. Et fiant trochisci aurei vnius.

Confectio trochiscorum de camphora &c. CCXLVII

REcipe Foliorum rosarum ʒ.iiij. Spodii, liquiritiæ, ana ʒ.ij. Sandalorum citrinorum ʒ.ij.s. Croci, seminis citrulli, melonis, cucumeris, cucurbitæ,, tragacanthi, gummi, spicæ, ana ʒ.j. Ligni aloes, cardomomi, amyli, camphoræ, ana ʒ.vnius partes duas, Zucchari tabarzet, & tereniabin, ana ʒ.iij. Confice cum mucilagine psyllii ex aqua rosata.

Confectio trochiscorum de spodio &c. CCXLVIII.

REcipe Spodii ʒ.iiij. Rosarum rubearum ʒ.vij. Seminis portulacæ, succi liquiritię, ana ʒ.ij. Confice cum mucilagine psyllii, & fac trochiscos drachmæ vnius. Et da cũ succo mali granati. Et alii addunt quatuor seminum, gummi Arabici, tragacanthi, croci, ana ʒ.j.s.

Confectio trochiscorum de spodio, cum semine acetosæ &c. CCXLIX.

REcipe Rosarum rubearũ ʒ.xij. Spodij ʒ.x. Seminis acetosæ ʒ.vj. Seminis portulacæ, granorum coriandri infusorum in aceto, & torrefactorũ, & pulpæ sumach, ana ʒ.ij.s. Amyli assi, balaustiorũ, berberorũ, ana ʒ.ij. Gummi Arabici assi ʒ.j.s. Confice cum succo acrestæ: & da cum aliquo ex robub stipticis.

Conse

Confectio trochiscorum de berberis &c. CCL.

Recipe Berberorum, aut succi eorũ, spodii, succi liquiritiæ, & seminis portulacæ, ana ℨ.iij Rosarum ℨ.vj. Spicę croci, amyli, tragacanthi, ana ℨ.j. Seminis citruli ℨ.iij.s. Caphoræ ℨ.s. Confice cum tereniabin.

Confectio alia trochiscorũ de berberis &c. CCLI.

Recipe Berberorum ℨ.ij. Spodii, xyloaloës, seminis acetosæ, masticis, galliæ, spicæ, ana ℨ.j. Rosarum ℨ.v. Gummi ℨ.iij. Confice cum aqua rosata.

Confectio trochiscorum de absinthio &c. CCLII.

Recipe Rosarũ, absinthii, anisi, ana ℨ.ij. Raued, succi eupatorii, asari, apii, amygdalarum amararũ, spicæ, masticis, & folii, ana ℨ.j. Fac trochiscos cũ succo endiuiæ: & da cum succo herbarum.

Confectio Trochiscorum de Eupatorio &c. CCLIII.

Recipe Tereniabin, succi eupatorii, ana ℥.j. Rosarũ ℥.s. Spicæ ℨ.iij. Raued, asari, anisi, ana ℨ.ij.s. Spodii ℨ.iij.s. Fac trochiscos cum succis herbarum, & da cum eis.

Confectio trochiscorum de Aniso &c. CCLIIII.

Recipe Anisi, eupatorii, ana ℨ.ij. Seminis anethi, spicæ, masticis, folii, absinthii, asari, apii, amygdalarum amararum, ana ℨ.s. Aloës ℨ.ij. Confice cũ succo absinthii, & apii, & da cum syrupo acetoso, & succo herbarum.

Confectio alia trochiscorum de aniso, & sunt trochisci de decem medicinis &c. CCLV.

Recipe Anisi ℨ.iiij. Masticis, spicæ, apii, absinthii Romani, asari, folii, añ. ℨ.j. Amygdalarũ amararũ ℨ.j.s. Aloës bonæ ℨ.ij. Succi eupatorii ℨ.iiij. Confice cum decoctione absinthii.

Confectio trochiscorum de Lacca &c. CCLVI.

Recipe Laccæ mundatæ, succi liquiritiæ, absinthii, berberi, succi eupatorii, raued, aristolochiæ longæ, costi, asari, amygdalarum amararum, rubeę tinctorum, anisi, apii squinanti, ana ℨ.j. Fac trochiscos ℨ.vnius.

Confectio Trochiscorum de terra sigillata, ex inuentione nostra &c. CCLVII.

Recipe Sanguinis draconis, gũmi Arabici assi, ramich, foliorum rosarum, & seminum earũ, amyli assi, spodii, acaciæ, ipoquistidos, lapidis hæmatitis, hensistides, balaustii, boli armeni, terræ sigillatæ, sedenegi, coralli, charabæ,

ana

ana ℥.ij. Margaritarum, tragacanthi, papaueris nigri, ana ℥.j.s. Portulacæ assæ, cornu cerui adusti, thuris, gallarũ, croci, ana ℥.ij. Fiant trochisci cum aqua arnoglossæ. Et da cũ aqua spodii, gummi, boli Armeni, & spicæ. Et quandoque inuitat necessitas, vt ponantur in eis opii ℥.ij. Et quandoq; plus, & quandoq; minùs, sicut oportet. Administratio autem eorũ est secũdũ tres modos. Ad fluxum sanguinis ex pectore, aut pulmone, administrandi sunt cum aqua portulacę. Et ad excoriationem, cũ rob cytoniorum, aut aliquo robub stipticorum. Et ad emanationẽ sanguinis ex partibus inferioribus, confert iniectio eorum cum aqua virgæ pastoris.

Confectio trochiscorum de croco, conferens ad internos capitis dolores. & hemicraneam difficilem, & sahara uehementem. CCLVIII.

RECipe Croci aur.vij.s. Colchotar aur.x. Aluminis aur. viij. Myrrhæ, spicæ, ana aur.j.s. Omphacii, calchadis, ana ℥.j.s. Gũmi aur.ij. Fiant trochisci cum vino stiptico. Et cùm necesse fuerit, dissoluatur vnus cum aceto permisto cũ aqua rosacea, & leniãtur frons, & tempora. Si autem insomneitatem patitur, opii aur.iij. addes.

Confectio trochiscorum de arsenico. Et sunt boni ad excoriationem, & ad dysenteriam, & herpetem. CCLIX.

ACcipe Arsenici citrini ℥.j. Calcis non extinctæ ℥.xij. Acaciæ [chartam combustarum] fęcis aceti adustæ, aluminis, balaustii, ana ℥.ij. Colchotar, flos æris, ana ℥.v. Terantur cum aceto, & stent in sole per dies decem. Et fiant trochisci, & reponantur in vase vitri, & stringatur os eius, & ponatur vas in vase vbi fuerit acetũ. Et sunt vltimi. Et quàndo inuitat necessitas ponuntur in eis, opii, ℥.iiij.

[Alia litera loco chartarũ cõbustarũ, habet tartari cõbusti.]

Confectio trochiscorum alandahal, qui ponuntur in hiera Hermetis, & in aliis confectionibus loco coloquintidæ. CCLX.

ACcipe Pulpæ coloquintidæ albæ, & lenis & mundæ à granis ℥.x. Incidatur cum incisorio incisione cõueniẽti, & fricetur cum ℥.j. olei rosati. Deinde accipe Tragacãthi, gummi, bdellii, ana ℥.vj. Infundãtur in aqua rosata per dies quatuor: & cõficiatur coloquintida incisa, cum glutino eorum, & fiant inde trochisci, & exiccentur in vmbra. Deinde terantur contritione bona: & iterum conficiantur cum glutino præfato, & fiant trochisci, & administrentur.

Conf

Confectio Trochiscorum de sandalis &c. CCLXI.

ACcipe Trium sandalorum, ana drach.viij. Spodij, seminum cucumeris, cucurbitæ, citrulli, & portulacæ, ana drach.iiij. Rosarum drach.vij. Camphoræ drach.j. Berberi, aut succi eius drach.vj. Boli Armeni drach.iiij. Confice cum aqua portulacæ, & da cum lacte acetoso, aut cum aqua acretæ, aut acetositate citri, aut rob de ribes.

Confectio alia Trochiscorum de sandalis &c. CCLXII.

REcipe Sandalorum citrinorum ʒ.ij. Gummi Arabici, seminis citrulli excorticati, ana ʒ j. Seminum portulacæ, & lactucæ, tragacanthi, Succi liquiritiæ, ana ʒ.s. Fiant trochisci, & administrentur sicut primi.

Confectio trochiscorum Hamech &c. CCLXIII.

REcipe Foliorũ violarum mediocritatẽ habentiũ inter humiditatem & siccitatem aur.xij. Turbith albi, & gũmosi aur.vj. Succi liquiritiæ aur. iij. Tereniabin ʒ.iiij. Fac trochiscos. Dosis eorũ est aur.ij. cum zuccharo, aut pulpa cassiæ fistulæ. Et quãdoq; inuitat necessitas, & ponuntur in eis scammoneæ aur.ij.

Confectio trochiscorum de cyperis &c. CCLXIIII.

REcipe Zinziberis, heil, nucis muscatæ, cubebę macis gariofyllorum galliæ, ana aur.j. Corticum citri, masticis florum squinanti, cyperi, spicæ cinnami, emblicorũ, extremitates myrti, ana aur.ij. Et alii, musci, kirar ij. cõfice cum melle passularum, & da ex eis cum vino odorifero. Et hoc post vomitum, & ventris solutionem.

Confectio trochiscorum de ligno aloes &c. CCLXV.

REcipe Ligni aloës, rosarum rubearum, ana ʒ.ij. Masticis, cinnamomi, garyofyllorum, galliæ, spicæ, macis, nucis muscatæ, cubebæ, cardamomi, corticum citri, heilbaugue, ana ʒ.j.s. Musci, ambræ, ana ʒ. vnius sextam. Fiant trochisci cum melle passularum, & administrentur cum vino odorifero aromatico.

Confectio trochiscorum de capparibus &c. CCLXVI.

ACcipe Corticum radicum capparis, seminis agnicasti, ana ʒ.vj. Nigellæ, calamẽti, succi eupatorii, acori, amygdalarum amararũ, nasturii, ammoniaci, foliorũ rutæ, aristolochiæ rotundæ, ana ℥.ij. Cyperi, scolopendriæ, ana drach.j.

Amm

Ammoniacum dissoluatur in aceto, & aliarum rerum puluis conficiatur cum eo. Et sit dosis eius aur.j. cum vino, in quo coquantur radix capparis, cortex fraxini, & cortex tamaricis, aut extremitates ramorum eius, & cortex salicũ. Et sunt qui duplicant ammoniacum, & est melius.

Confectio trochiscorũ de charabe &c. CCLXVII.

Accipe Charabæ aur.vj. Cornu cerui adusti, coralli adusti, tragacanthi, acaciæ, hensistides, balaustii, masticis, laccæ, papaueris nigri assati, ana aur.ij. Thuris, croci, opii, ana aur.j.s. Fac trochiscos vnius ʒ. cum mucilagine psyllij.

Confectio trochiscorum Alchechengi &c. CCLXVIII.

Recipe Granorum alchechengi ʒ.iij. Seminis citruli, albatechæ, & cucurbitæ, ana ʒ.iij.s. Boli Armeni, gummi Arabici, thuris, sanguinis draconis, papaueris albi, amygdalarum amararũ, succi liquiritiæ, tragacanthi, amyli, granorum pini, ana ʒ.vj. Seminis apii, charabæ, boli, hyosciami, opii, ana ʒ.ij. Da ʒ.j. cum iuleb, aut aqua mellis.

DISTINCTIO NONA DE SVFFVFET ID EST PVLVERIBVS.
CCLXIX.

Suffuf de ligno Aloes &c. CCLXX.

Accipe Ligni aloës ℥.s. Galliæ, aur.j.s. Zucchari tabarzet vnc.j.s. Potio eius est drach.iij. cum miua.

Suffuf de ligno Aloes aliud &c. CCLXXI.

Recipe Ligni aloës drach.iij. Cardamomi, mentæ siccæ, spicæ, marmacut, cyperi, corticis citri, ana aur.ij. Galliæ, squinanti, ana drach.j. Masticis, anisi, apii, ana ʒ.ij. Zucchari, pondus omnium. Da cum miua.

Suffuf Diarhodon &c. CCLXXII.

Recipe Trochiscorum diarhodon, masticis, ana ʒ.iij. Charabæ, mẽtæ siccæ, ligni aloës, ana ʒ.ij.s. Da ʒ.j. cum vino odorifero.

Suffuf Aromaticum &c. CCLXXIII.

Recipe Anisi, aur.xij. Seminis fœniculi, aur.vj. Liquiritiæ, zinziberis, ana aur.iij. Garyofyllorum, macis, cinnamomi electi, galangæ, ana aur.ij. Galliç muscatç, aur.j. Ligni aloës, corticis citri, ana aur.j.s. Musci boni ʒ. vnius quartam. Zucchari tabarzet, pondus omnium. Zucchari nabet, mediũ pondus omniũ. Dosis eius est, aur.ij. cum vino bono.

Suffuf bonum impinguatiuum, & expertum. CCLXXIIII.

RECipe Farinæ cicerum infusorum in lacte dulci, & exiccatorum, & iterum infusorũ, & exiccatorum, & tertio fit similiter, deinde coctorum. Et sint sicut trochisci ℥.vj. Risi abluti multoties ℥.ij. Tritici, & hordei excoriatorum & ablutorum multoties & exiccatorum, & multoties infusorũ in lacte, & exiccatorum, ana ℥.iij. Amygdalarum dulcium ℥.v. Papaueris, tortellarum de scemi, ana ℥.iiij. Zucchari tabarzet ℔.j. Terantur, & da vt sorbeat omni die, in mane vnc.iij. postquàm decoquitur in lacte, aut aqua ciceris.

Suffuf de granis myrti &c. CCLXXV.

RECipe Granorum myrti, & granorum granatorũ acetosorum tostorũ, ana ℥.xx. Cymini carmeni infusi die ac nocte in aceto, & exiccati & torrefacti, sauich alnabach, charub de spinis, sumach, glandium, ana ʒ.x. [Charad, & tarathit, ana ʒ.v.] Confice, & da.

Suffuf ad tussim antiquam &c. CCLXXVI.

RECipe Amygdalarum dulcium, zucchari, ana ℥.ij. Seminis fœniculi ℥.s. Tere, & da cum iuleb.

DECIMA DISTINCTIO, DE PILVLIS.

Pilulæ alephanginæ, & eius interpretatio est de aromatibus; & sunt ex inuentione nostra &c. CCLXXVII.

RECipe Cinnamomi, cubebę, ligni aloës, calami aromatici, macis, nucis muscatæ, cardamomi, garyofyllorũ, asari, masticis, squinanti, spicę, carpobalsami, ana ʒ.j. Absynthij sicci, rosarum, ana ʒ.v. Terantur contritione grossa, & fundantur super ea aquæ ℔.xij. Et coquantur vsque ad consumptionem duarum partium. Deinde fricentur manibus, & colentur, & exprimatur aquositas eius. Et accipe aloës succotrinæ ℔.j. Et lauetur in scutella lapidea vitreata cum aqua pluuiali, lauationibus pluribus. Deinde exiccetur, & fundatur super ipsam, expressionis prędictę circiter ℔.ij. Et terantur in sole. Deinde admisceantur cum aloë præfata, myrrhę, masticis, ana ʒ.v. Croci ʒ.iij. Tere contritione bona. Deinde prædictæ expresſionis residuum super ea fundatur, & cōterantur vsquedum siccentur. Et fiant ex eis pilulæ in modum ciceris. Et da ex eis à ʒ.ij. vsq; ad aur.ij. Et quandoq; exigit

disp

diſpoſitio, vt minuatur ex eis pondus aloës. Et tūc ponimus ex ea ℥.iiij. & quādoq; plus: & quandoq; exigit diſpoſitio, vt lauetur aloë prius cum aqua myrobalanorū. Et tunc accipe ex eis ab ℥.iiij. vſq; ad ℥.viij. & coque in aqua. Et poſtquā coxeris, cum hac aqua laua, & exicca illam. Et laua vltimò cum aqua de ſpeciebus, ſicut diximus. Sunt enim incolumes.

Pilulę ſtomaticę &c. CCLXXVIII.

RECIPE Hieræ picræ ʒ.vij. Trium myrobalanorum, anā ʒ.iij. Agarici ʒ.ij. Turbith boni ʒ.x. Epithymi Cretēſis, aniſi, ana ʒ.ij.s. Salis Indi ʒ.i. Abſynthij, ſcammoneæ, ana ʒ.iij.s. Fac pilulas cum penidiarum ʒ.iij. & ſucco ſcariolarum. Doſis eius eſt ʒ.ij. plus & minus, ſecundum diſpoſitionem.

Pilulæ aggregatiuæ, ex inuentione noſtra &c. CCLXXIX.

RECIPE Myrobalanorum citrinorum, raued ſeni, ana ʒ.iiij. Succi eupatorij, ſucci abſynthii, ana drach.iij. Scāmoneæ Antiochenæ coctæ in pomo drach.vj. Chebulorum Indorum, agarici, coloquintidæ, polypodii, ana drachm.ij. Turbith boni, Aloës ana drach.vij. Maſticis, roſarum, ſalis gemmæ, epithymi, aniſi, zinziberis, ana drach.j. Electuarii roſarum, quantum ſufficit ad aggregationem. Fiant pilulæ groſſæ. Da drach.j. vel aur.j.

Pilulæ aggregatiuæ maiores &c. CCLXXX.

RECIPE Bdellij, myrobalanorum nigrorum, bellericorū & emblicorum, ana ʒ.iiij. Turbith boni & electi ʒ.xiij. Seminum apii, fœniculi, aniſi, carui, ammeos, origani, roſarum, ſeitaragi Indi, harmel, hermodactyli, ſalis indi, maſticis, ammoniaci, ana ʒ.j. Zinziberis, cinnamomi, cardamomi, acori, ſpicæ, croci, caſiæ, ana ʒ.s. Serapini ʒ.iiij. Coloquintidæ ʒ.iij. Penidiarum albarum ʒ.x. Aloës ſuccotrinæ ʒ.xv. Confice cum ſucco caulium. Et vnge manus tuas cum oleo ſambacino, quando facis pilulas.

Pilulæ aggregatiuæ minores &c. CCLXXXI.

RECIPE Myrobalanorum citrinorum, nigrorum, & emblicorum, ana ʒ.iiij. Maſticis, aniſi, ſucci eupatorii abſynthii, roſarum, ana ʒ.ij. Raued ſeni ℥.v. Hieræ picræ ʒ.xij. Confice cum ſucco apii. Da drach.ij.

Pilulæ de Eupatorio maiores &c. CCLXXXII.

RECIPE Myrobalanorum citrinorū, ſucci eupatorij, ſucci abſynthii, ana ʒ.iij. Raued ſeni ʒ.iij.s. Maſticis ʒ.j. Croci ʒ.s. Aloës bonæ ʒ.v. Confice cum ſucco endiuiæ, vel cum aqua caſei. Doſis eſt ʒ.ij.

Pilulæ de Eupatorio minores &c. CCLXXXIII.

RECipe Myrobalanorum citrinorum, raued seni, succi eupatorij, aloës, ana partes æquales. Cõfice cum aqua apii, vel cum aqua casei, aut cum aqua endiuiæ: & da ℨ.ij.

Pilulæ de Rheubarbaro &c. CCLXXXIIII.

REcipe Raued seni ℨ.iij. Succi liquiritiæ, succi absynthij, masticis, ana ℨ.j. Myrobalanorum citrinorum ℨ.ij.s. Seminis apii, fœniculi, ana ℨ.s. Trochiscorum diarhodon, ℨ.iij.s. Hieræ picræ ℨ.x. Confice cum aqua fœniculi, & da ℨ.ij. cum aqua casei calida, in sero.

Pilulæ de Alchechengi &c. CCLXXXV.

REcipe Absynthij, & succi eius, & succi eupatorii, aloës, myrobalanorum citrinorum, masticis, croci, raued seni, laccæ ablutę, asari, anisi, cassiæ, seminis fumi terræ, añ ℨ.ij. Hieræ picræ ℨ.iij. Confice cum aqua solatri. Dosis eius est à drach.j. vsque ad aur.j.s. Et si est tussis cum febre, pone venarum liquiritiæ, medietatem ponderis omnium. Sunt enim sanæ, & expertæ.

Pilulæ ad febres antiquas, inuentione Philagrij &c. CCLXXXVI.

REcipe Trochiscorum diarhodon, trochiscorũ de rheubarbaro, ana ℨ.iiij. Myrobalanorum chebulorum ℨ.iij. Succi Eupatorij, bedeguar, ana drac.ij. Absynthij ℨ.j.s.. Myrobalanorum citrinorũ, seminis cuscutæ, turbith, ana ℨ.iiij. Agarici, aloës, ana drach.vij. Salis Indi drach.j. Confice cum aqua fœniculi: & da drach.ij.

Pilulæ Indæ, quas scripsit Hali &c. CCLXXXVII.

REcipe Myrobalanorũ nigrorum, hellebori nigri, polypodij ana ℨ.v. Epithymi, stichados, ana ℨ.vj. Agarici, lapidis lazuli loti, coloquintidæ, salis Indi, ana drach.iij. Succi eupatorii, Spicæ, ana drach.ij. Garyofyllorum drachm.j. Hieræ picræ drach. duodecim. Fiant pilulæ cum succo apij. Dosis eius est à drach.ij. vsque ad aur.ij. Et sunt sanæ, & expertæ. Da cum aqua casei.

Pilulæ Alandahal Hermetis &c. CCLXXXVIII.

REcipe Trochiscorum alandahal ℨ.xij. Hieræ ℨ.vij. Masticis ℨ.ij. Salis gemmę aur.j. Laudani boni ℥.j. Omnia, præter laudanum, & masticen, terantur, & cribrentur, & in vnum immisceantur. Mastix verò dissoluatur cum pauco oleo nucum, & liniãtur cum eo species cribratæ. Déinde cum laudano conficiantur in mortario, terendo ea cum pistillo calido. Et fiant pilulæ grossæ. Da à ℨ.s. vsque ad ℨ.j.

Pilul

Pilulæ de Sarcocolla, & sunt pilulæ Hali &c. CCLXXXIX.

RECIPE Sarcocollæ ℥.iij. Turbith.℥.iiij. coloquintidæ ℥.j.s. Zinziberis tantundem. Salis gemmæ ℥.j. Dissolue sarcocollam in aqua rosata, & confice alia cum ea, & fiant pilulæ. Sunt enim sanæ & expertæ.

Pilulæ fœtidæ maiores &c. CCXC.

RECIPE Serapini, ammoniaci, opopanacis, bdellii, coloquintidæ, harmel, aloës, epithymi, ana ℥.v. Hermodactyli, & alscebram, ana ℥.ij. Scammoneæ ℥.iij. Cinnamomi, spicæ, croci, castorei, ana ℥.j. Turbith ℥.iiij. Zinziberis ℥.j.s. Euphorbij ℥.vnius partes duas. Dissoluãtur gummi in aqua porri, & fiant pilulæ. Da drach.ij.

Pilulæ fœtidę minores &c. CCXCI.

RECIPE Serapini, ammoniaci, opopanacis, bdellij, myrrhæ, ana drach.v. Turbith drach.x. Coloquintidæ ℥.vj. Fiant sicut priores. Da drach.ij.

Pilulę de Serapino &c. CCXCII.

RECIPE Serapini, ammoniaci, bdellij, opopanacis, aloës, castorei, harmel, ana ℥.ij. Coloquintidæ drach.iij. Fiant pilulæ cum aqua porri.

Pilulę de Euphorbio &c. CCXCIII.

RECIPE Euphorbii, coloquintidæ, agarici, bdellij, serapini, ana drach.ij. Aloës drach.v. Fiant pilulæ, cum aqua porri. Potio à drach.s. vsque ad drach.j.

Pilulę de Raued &c. CCXCIIII.

RECIPE Raued seni drach.vij. Ammoniaci, serapini, bdellij, ana drach.x. Laccæ drach.viij. Opopanacis, mezereon, gummi, ana drach.iiij. Turbith drach.x. Spicæ, polij, aloës, ana drach.v. masticis drach.ij. myrobalanorum citrinorum drach.x. Dissolue in vino gummi, & fac pilulas. Dosis est drach.ij. cum aqua casei.

Pilulę de Mezereon &c. CCXCV.

RECIPE Foliorum mezereon infusorum in aceto, & exiccatorum ℥.v. Myrobalanorum citrinorum ℥.iiij. Chebulorum ℥.iij. Confice cum Tereniabin, vel tamarindis dissolutis in aqua endiuiæ.

Pilulę lucis maiores &c. CCXCVI.

RECIPE Rosarum, violarum, absynthij, coloquintidæ, turbith, cubebæ, calami aromatici, nucis muscatæ, spicæ, epithymi, carpobalsami, xylobalsami, sileris, seminis rutæ, squinãti, asari, masticis, garyofyllorũ, cinnamomi, anisi,

fœniculi, apii, caſiæ, croci, nucis, ana ʒ.ij.myrobalanorum citrinorum,chebulorum,indorum,bellericorum, & emblicorum,raued ſeni,ana ʒ.iiij.Agarici, ſenæ, ana ʒ.v.Euphragiæ ʒ.vij.Aloës ſuccotrenſis,pondus omnium. Confice cum ſucco fœniculi.Doſis eius eſt à ʒ.ij.vſque ad iij.

Pilulæ lucis minores &c. CCXCVII.

RECipe Xylobalſami,carpobalſami, ana ʒ.j.Chelidoniæ ʒ.v.Roſarum,violarum,abſynthii,euphragiæ,ana ʒ.iij. Senæ,epithymi,myrobalanorum citrinorum,chebulorum, indorum, bellericorum, & emblicorum, agarici,coloquintidæ,ſquinanti,lycii,lapidis lazuli, ana drach.ij.s.Aloen bonam ad pondus omnium. Confice cum ſucco fœniculi, aut chelidoniæ.

Pilulæ ſtomaticæ,ſtomachum &c. CCXCVIII.

RECipe Hieræ picræ drach. x. Trium myrobalanorum, abſynthii,ana drach.iij.maſticis,aniſi,bellerici, emblici,agarici , ana drach.iij.s.Zinziberis drach.ij.Garyofyllorum,ſalis gemmæ,ſquinanti,ana drach.j.Turbith drach.xij. Confice cum ſucco abſynthii,& da ʒ.ij.vel iij.

Pilulæ ſtomaticæ,& ſunt &c. CCXCIX.

RECipe Trium myrobalanorũ, ana ʒ.iij.Roſarum, maſticis,ana ʒ.ij.Cardamomi, ligni aloës, ſandali citrini, cubebæ, garyofyllorum, ſquinanti, nucis muſcatæ, ana ʒ.j. Raued ſeni ℥ s. Turbith ʒ. vij. Aloën ad pondus omnium, Confice cum vino odorifero.

Pilulæ ſtomaticæ aliæ,ſtomachum &c. CCC.

RECipe Aloës drach.vj.Maſticis, roſarum, ana drach.ij. Confice cum ſucco ſolatri.

Pilulæ ſtomaticæ noſtræ &c. CCCI.

RECipe Turbith ʒ.x.Maſticis ʒ.iiij.Roſarum ʒ.iij.Aloën bonã ad pondus omniũ. Confice cum ſucco abſynthii.

Pilulæ alandahal &c. CCCII.

RECipe Trochiſcorum alandahal drach.x.Salis gemmæ drach.j.Laudani drach.xij.Olei roſarum quantum ſufficit.Et ſunt expertæ.

Pilulæ ſtomaticę aliæ noſtræ &c. CCCIII.

RECipe Myrobalanorũ citrinorum,aloës, Turbith,ana ʒ.x.Roſarum,ſpicæ,maſticis,ana ʒ.ij.s.Aniſi ʒ.j.s.Salis indi,croci,ana ʒ.j.Confice cum ſucco abſynthii.

Pilulę de Agarico &c. CCCIIII.

RECipe Agarici ʒ.iij.Radicis lilii cæleſtis,Praſsii,ana ʒ.j. Turbith ʒ.v.Hieræ picræ ʒ. iiij. Coloquintidæ Sarcocollæ,

collæ, ana ʒ.ij. Myrrhæ ʒ.j. Confice cum robub. Et da ʒ.ij.

Pilulę quę conferunt ad febres cholericas &c. cccv.

R   Ecipe Myrobalanorum citrinorũ, & indorum, seminis fumi terræ, cuscutæ, emblicorũ, ana ʒ.ij. Foliorum rosarum, seminis citrulli, ana ʒ.iij. Raued ʒ.vj. Scammoneæ coctæ in cytonio ʒ.j.s. Succi eupatorii, succi absynthii, ana ʒ.ij. Agarici ʒ.ij.s. Hieræ picræ drachm.viij. Mellis aggregationis casiæ fistulæ, & tamarindorũ, & succi endiuiæ, quantum sufficit. Dosis est à drach.ij. vsque ad aur.ij.

Pilulę diarhodon &c. cccvi.

RECipe Trochiscorum diarhodon, absynthii, ana ʒ.v. cimarum squinãti, masticis, ana ʒ.ij. Salis indi ʒ.j. Aloës bonæ pondus omnium. Confice cum aqua foliorum citri.

Pilulæ de turbith, & dicuntur pilulæ aureæ &c. cccvii.

RECipe Turbith boni drachm.xvj. Aloës ℥.j.s. Masticis, rosarum, ana drach.vij. Myrobalanorum citrinorum drach.x. Croci drach.iij. Confice cum succo absynthii.

Pilulæ de turbith aliæ &c. cccviii.

RECipe Turbith, myrobalanorum citrinorum, aloes optimæ, ana ʒ.x. Masticis, rosarum, spicæ, ana ʒ.ij.s. Anisi drach.j.s. Croci drach.j. Fiant pilulæ, sicut diximus.

Pilulæ de lapide lazuli &c. cccix.

RECipe Lapidis lazuli abluti drachm.vj. Epithymi, polypodii, ana drach.viij. Scammoneæ, hellebori nigri, salis indi, ana drach.ij s. Agarici drachm.viij. Garyofyllorum, anisi, ana drach.iij. Hieræ picræ drach.xv. Confice cum succo endiuiæ, & da drach.ij. cum aqua casei.

Pilulæ de lapide Armeno &c. cccx.

RECipe Lapidis Armeni loti, & præparati, hieræ picræ, ana ʒ.v. Epithymi, polypodii, agarici, ana ʒ.viij. Scammoneæ coctæ in cytonio drach.iij. Garyofyllorum ʒ.ij. Salis indi drach.j.s. Confice cum succo solatri.

Pilulæ ad omnes morbos catarrhi &c. cccxi.

RECipe Myrrhæ purę ʒ.vj. Olibani ʒ.v. Opii, hyoscyami, radicum linguæ canis, ana ʒ. iiij. Croci ʒ.j.s. Fiant pilulæ, & administrentur. Et da à ʒ.s. vsque ad drach.j.

Pilulæ de Serapino &c. cccxii.

RECipe Serapini, ammoniaci, opopanacis, bdellii, ana ʒ.ij. Seminis apii, ammeos, harmel, anisi, ana ʒ.j. Acori,

sceitaragi indi, calamenti fluuialis, centaureæ, polii, costi, sa-
lis gemmæ, ana ʒ.s. Aloës ʒ.vj. Coloquintidæ ʒ.v. Fiant pilu-
læ & administrentur.

Pilulæ de Bdellio maiores &c. CCCXIII.

Recipe Bdellii ʒ.xij. Ammeos ʒ.iij. Chebulorũ, indorum, bellericorum, emblicorum, venerearum adustarum, charabæ, ana ʒ.ij.s. Infundatur bdellium in succo porri, & fac pilulas in modum ciceris. Dosis est à ʒ.ij. vsque ad aur.ij.

Pilulæ de Bdellio minores &c. CCCXIIII.

Recipe myrobalanorum chebulorum, indorum, emblicorum, & bellericorum, ana drach.v. Bdellii drach.xv. Fiant sicut diximus.

Pilulæ de Bdellio, ex inuentione nostra &c. CCCXV.

Recipe myrobalanorũ nigrorum, emblicorum, & bellericorũ, ana ʒ.v. Bdellii ʒ.x. Scoriæ ferri, seminis porri, ana ʒ.iij. Corallii adusti, charabæ, conchulæ adustæ, ana ʒ.j.s. margaritarum ʒ.s. Confice sicut diximus.

Pilulæ de coloquintida &c. CCCXVI.

Recipe Coloquintidæ drachm. vj. myrobalanorum nigrorum, & citrinorũ, serapini, bdellii, sarcocollæ, ana drach.v. Aloës drach.vij. Nigellæ, cymini carmeni, origani persici, nasturtii albi, salis gemmæ, absynthii Romani, ana drachm.j. infunde gummi in aqua porri, & fac cùm cæteris pilulas. Dosis est à ʒ.j. vsque ad aur.j.

Pilulæ de opopanace &c. CCCXVII.

Recipe Opopanacis, hermodactyli, serapini, bdellii, ammoniaci, coloquintidæ, ana ʒ.v. Croci, castorei, myrrhæ, zinziberis, piperis, macropiperis, casiæ, myrobalanorũ citrinorum, bellericorum, emblicorum, ana ʒ.j. Scammoneæ ʒ.ij. Turbith ʒ.iiij. Aloës drach.xij. Infundantur gummi in aqua caulium, & fiant cum eis pilulæ. Dosis est à drach.j. vsque ad aur.j. cum aqua iuæ.

Pilulæ de hermodactylis, maiores &c. CCCXVIII.

Recipe Hermodactylorum, aloës, myrobalanorum citrinorum, turbith, coloquintidæ, bdellii, serapini, ana drachm.vj. Castorei, Sarcocollæ, euphorbii, opopanacis, harmel, apii, ana drach.iij. Croci drachm.j.s. Confice cum succo caulium, & fac pilulas.

Pilulæ de hermodactylis minores &c. CCCXIX.

Recipe Hermodactylorum ʒ.v. Scammoneæ ʒ.ij.s. Myrobalanorum citrinorũ ʒ.iij. Rosarum ʒ.ij. Aloës ʒ.x.

Et

Et confice cum catartico rosato,& da ℨ.ij.

Pilulæ de Hermodactylis, descriptione nostra &c. CCCXX.

RECIPE Hermodactylorum, aloës, ana ℨ.v. Myrobalanorum citrinorum, turbith, ana ℨ.iiij. Zinziberis ℨ.ij. Fac pilulas cum electuario rosato,& da ℨ.ij.

Pilulæ Sebellicæ &c. CCCXXI.

RECIPE Spicæ indæ drachm. v. Spicæ Romanæ drach. ij. Raued, agarici, epithymi, ana drachm. iiij. costi, masticis, chamædryos, amomi, ana drachm. iij. Croci drach. ij. Myrrhæ, cinnamomi, garyofyllorũ, squinanti ana drach. j. Aloës drach. x. Fiant pilulæ cum vino antiquo. Da drach. ij. cum vino permisto.

DISTINCTIO VNDECIMA DE VNGVENTIS, ET EMPLASTRIS. CCCXXII.

Hyssopi cerotum descriptione Galeni &c. CCCXXIII.

RECIPE ceræ citrinæ ℥.iij. Olei chamæmillæ,& olei irini, ana ℥.vj. masticis ℥.j. Spicæ ℨ.ij.s. Croci ℨ.j.s. Terebinthinæ ℥.j. Resinæ ℥.s. hyssopi humidæ ℨ.lxxx.

Operatio hyssopi humidæ &c. CCCXXIIII.

RECIPE Lanarum ouium succidarum, circiter ℔. lx. Et funde super eas aquæ fontium calidæ, quantum sufficit ad infundendum. Et dimitte per horas octo. Deinde bulliat bullitione vna, & exprimatur aqua lanarum, & coletur aqua,& coquatur cum facilitate in vase stannato agitando semper fundum vasis, cum ligno amplo, ne recipiat de vestigio adustionis aliquid: & coquatur vsquedum fiat sicut mel currens,& seruetur.

Hyssopi cerotum, descriptione Philagrij &c. CCCXXV.

RECIPE Croci drachm. v. Bdellii, masticis, ammoniaci, aloës, storacis liquidæ, ana drachm. viij. Ceræ citrinæ ℔.j. Terebinthinæ vnc. ij.s. medullæ cruris vaccæ, adipis anseris, ana drach. xv. hyssopi humidæ ℔.j.s. Olei nardini quãtum sufficit. Bdellium, ammoniacum, & aloë, dissoluantur in aqua infusionis fœnigræci, & chamæmillæ, & cum cæteris fiat vnguentum. Et post Philagrium, addiderunt expresionis squillæ vnc. iij. Olibani vnc. j. Sepi vitulini drach. xv. Et est conuenientius.

Hyssopi cerotum, descriptione Pauli &c. CCCXXVI.

Recipe Ammoniaci drach.x.Bdellii drach.v.Sigiæ ʒ.iiij. Croci drach.j.s.Aloes,masticis,olibani.ana drach.ij.s. Ceræ ℥.iij.s.Sepi,& medullæ vituli, ana ℥.ij.hyssopi humidæ drach.xl.Ireleon quantum sufficit.

Vnguentum diaphinicon, conferens &c. CCCXXVII.

Recipe adipis zirbi antiqui,mundi,& colati,& adipis vituli antiqui mundi & colati, ana ℔.j.s.Calchadis ℥.iiij. Olei antiqui. & lithargyri mundi, ana ℔. iij. Terantur lithargyrum, & calchadis contritione vltima, & mundentur per pannum subtilem,& spissum. Déinde terãtur cum oleo, & elaboretur in permistione eorum, semper parum ex oleo addendo,& fiat illud.Déinde coletur super illud adeps,& coquatur cum facilitate, agitãdo illud sine intermissione cum ramo palmarũ, & propriè cum extremitate eius grossa, abiecta cute eius. Et sint rami, super quorum incisione non præteriit spatium. Et quoties exhauritur humiditas rami à decoctione medicaminis, iterum alterius humidi extremitate agitetur. Necnon & aliorum ramorum partes humidiores incidantur in frusta, & ponantur in medicamine. Déinde mutentur, dum exiccantur. Et hoc fiat, donec perficiatur eius decoctio.Et fiat in terminum horæ ignis,aut sicut prunæ,aut flammæ tenuis.

Vnguentum diaphinicon, descriptione Arabica, & est vnguentum Arabicum &c. CCCXXVIII.

Recipe foliorũ cheiri, saluiæ, triaphyllon alleluia, acori, ana ℔.j.Terantur contritione bona & funde super ea in vase lapideo olei rosati, aut myrtini, & adipis zirbi vituli antiqui, & colati, ana ℔.ij.s.Dimitte per dies ix.déinde accipe myrrhæ mundæ,aloes succotrẽsis,ana aur.ix.Sarcocollæ,aur.vij.Terantur, & cribrentur,& proiiciantur super ea in vase alio lapideo vini albi,aut succi arnoglossæ longæ, in quo coctæ fuerint ex foliis earundem herbarum,ana ℥.iij. Et sit vini, aut succi quod funditur super ea quantitas sufficiens ad dissoluendum ea. Et dimitte per dies vij. Déinde redeas ad herbas, & decoque cum oleo, & adipe, ebullitionibus duabus, & cola, & exprime oleum & adipem. Et accipe huius expressionis ℔.iiij.s.Lithargyri mundi, & triti cõtritione vltima ℔.iij.Calchadis ℥.iiij.Et terantur, & coquãtur,

sicut

sicut superiùs diximus. Et Agitentur cum ramo palmeo similiter. Et bulliant totum ebullitione vna, vsquedum medicinæ color alteretur. Deinde deponatur ab igne, sine intermissione agitando, vsquedum frigeat parum. Tunc quoque mucillagines specierum, quæ sunt in vino dissolutæ antè, paulatim fundas in eo, agitando cum pistillo ferreo, donec bona fiat eorum permistio. Deinde perficiatur ei⁹ decoctio, sicut proximè diximus. Et est sanum, & expertum. Et additur ab aliis arnoglossæ ℔.j. & propriè longæ.

Emplastrum Arabicum &c. CCCXXIX.

RECipe ex foliis herbarum earũdem, ana ℔.j.s. Olei myrtini, adipis vituli antiqui, ana ℥.ix. Myrrhæ, aloes, ana drachm.xij. Sarcocollæ, vnc.ix. Dissoluatur in vino, aut succo herbarum, sicut hic proximè diximus. Herbæ quoque conterantur contritione vltima. Et fundantur super illud oleum, & adeps, & mucilagines rerũ, & cum eis vitrioli aur. iiij. ponãtur. Et coquantur omnia cum facilitate, & fiat totũ sicut pulmentũ, & administretur in panno, aut in tenta. Et quandoque dissoluuntur species in succo arnoglossæ lõgæ, aut amplæ, & propriè in æstate. Et est experimẽtum nobile,

Vnguentum mirabile relatum ad Nicodemum &c. CCCXXX

RECipe myrrhæ, aloës, sarcocollæ, ana partes æquales. Mellis despumati, duplum ponderis omnium. Vini albi boni, quãtum sufficit. Coquantur cum facilitate, vsquedũ habeant spissitudinem. Et quandoque additur in medicina vitrioli, circiter partem mediam. Et propriè ad cõsumptionem carnis, & est expertum.

Vnguentum Nicodemi aliud. CCCXXXI.

RECipe Myrrhæ, aloes, ana quantumlibet, vini albi, quãtum sufficit. Terantur sicut alcohol: & proiice super ea vinum, & tere cum eo miscendo: & iterum infunde vinũ antè modicũ terendo illud: & sic dum fiat liquidũ, sicut mel, & administretur. Et sunt qui addũt vitrioli, partis vnius quartam. Et sunt qui conficiunt cum oleo myrtino, & vino, vicissim parũ de vtroque ponendo.

Vnguentum Cæsareos magnum &c. CCCXXXII.

RECipe Ammoniaci ℥.j. Bdellii, olibani masculi, aristolochiæ, sarcocollæ, ana ʒ.v. Myrrhæ, galbani, ana ʒ.iiij. Lithargyri ʒ.xv. Aloës, opopanacis, aã.ʒ.ij.s. Floris æris ʒ.iij. Resinæ ʒ.xiiij. Cere albæ ℥.ij. Olei quantum sufficit.

Ammon

Ammoniacum & bdellium,& similia,dissoluantur in aceto. Lithargyrum teratur,& coquatur cum oleo,donec liquefiat & tunc remoueatur ab igne,donec frigeat parum. Et proiice super ipsum ammoniacum,& cætera dissoluta in aceto,& reduc ad ignem,donec coaguletur. Et post illud, proiice super ipsum reliquas medicinas,& administretur.

Vnguentum Cæsareos paruũ &c. CCCXXXIII.

RECipe Aristolochiæ,radicis ireos, sanguinis draconis, ammoniaci,sarcocollæ,ana ℥.s. Lithargyri triti,& puluerizati ℥.v. Decoquatur lithargyrũ cum olei ℔.j.donec liquefiat,& conficiatur cum aliis sicut diximus.

Vnguentum arthanitæ magnum &c. CCCXXXIIII.

RECipe Succi arthanitæ ℔.iij. Succi cucumeris asinini ℔.j. Olei irini ℔.ij. Butyri vaccini ℔.j. Pulpæ coloquintidæ ℥.iij. Polypodii ℥.vj. Euphorbii ℥.s. Quæ terenda sunt, tere:& submerge in succis,& oleis,& pone in vase vitreato, stricti orificii,& stringe caput eius,& dimitte per dies octo. Deinde bulliat totũ ebullitione vna,& coletur. Et proiice super colaturam Serapini aur.v. Myrrhæ aur.ij. Ita ꝙ resoluãtur priùs in aceti vini quantitate sufficienti. Et aggrega omnia insimul,& bulliant,agitando semper cum fuste,vsque ad succorum ferè consumptionem. Tũc proiice super ea Cerę ℥.v. Fellis vaccini aur.v. Ferueant cũ eis,vsquedũ liquefiat cera. Deinde pulueriza super ea sic conterendo, Scãmoneæ, aloës,mezereon,coloquintidæ,ana aur. v. Euphorbii aur.ij. Salis gẽmæ aur.iij. Turbith.aur.v. Piperis longi, zinziberis chamæmillæ.ana aur.ij. Conficiantur,& administrentur.

Vnguentum arthanitæ paruum &c, CCCXXXV.

RECipe Succi arthanitæ & viscositatis quæ mulgetur ex radice filicis,& succi chameactis,ana ℥.ix. Succi extremitatum tamaricis ℥.ij. Olei irini ℔.ij. hyssopi humidę ℥.xv. Ammoniaci,bdellii,ana ℥.j.s. Aceti quantum sufficit,cerę citrinę ℥.vj. Corticis radicis capparorum ℥.j.s. Spicę,ʒ.iij. Fiat sicut superiùs diximus.

Vnguentum de lino &c. CCCXXXVI.

RECipe Opopanacis partẽ j. Rasuræ panni de lino antiqui subtilis & mundi,partem mediam. Vini & mellis & olei rosati,aut myrtini,ana partes v. Lithargyri,aloës,sarcocollæ,myrrhæ,ana partis vnius tertiam. Fiat vnguentum sic,terendo in mortario nunc oleum,nunc vinum infundendo, & administretur. Et quandoque additur in eo vitrioli, partis vnius quarta.

Vngu

Vnguentum alhariel &c. CCCXXXVII.

RECipe Alhariel recentium ℥.x. Axungiæ porcinę ℥.xlv. Terantur simul, & dimittãtur marcescere per dies vij. Deinde bulliant, & colentur, & seruetur vnguẽtum in vitri vase, & ad ministretur vbi oportet.

Vnguentum rosatum &c. CCCXXXVIII.

RECipe Axungiæ porcinæ recentis quãtitatem quam volueris, & lauetur in aqua calida nouies, & tantũdem cũ aqua frigida. Deinde teratur cum ea rosarum rubearum recentium, quantũ ipsa est & dimittantur marcescere per dies vij. Deinde coquantur cum facilitate, & colentur, & tantũdẽ rosarum teratur cum ea, & dimittãtur per alios dies vij. Et fundatur super ipsum succi rosarum, pars media. Olei amygdalini partis sexta. Et iterum coquatur, vsque ad succi cõsumptionem. Deinde reponatur & administretur. Et quandoque dirrumpitur in aqua rosata parum opii, & proiicitur in decoctione. Et est mirabile vbi oportet, & propriè quando vigiliæ adsunt.

Vnguentum violatum &c. CCCXXXIX.

FIat sicut vnguentum rosatum.

Vnguentum de Papauere &c. CCCXL.

FIt cum capitibus recentium papauerum, scilicet albi, & nigri, & axungia. Et fiat sicut rosatum.

Vnguentum Basilicon maius &c. CCCXLI.

RECipe Ceræ albæ, resinæ, sepi vaccini, picis, glutinis alimbath, myrrhæ, ana Olei quantum sufficit. In alio, ceræ ℥.vj. Picis ℥.iij. & aliorum, ana ℥.j.s.

Vnguentum Basilicon minus CCCXLII.

RECipe Resinæ, picis, ceræ, ana Olei quantum sufficit.

Cerotum de Sandalis &c. CCCXLIII.

RECipe Rosarum ℨ.xij Sandalorum rubeorum ℨ.x. Sandali albi, & citrini, ana ℨ.vj. Boli Armeni ℨ.vij. Spodii ℨ.iiij. Cãphorę ℨ.ij. ceræ albæ ℨ.xxx. Olei rosati ℔.j. Conficiãtur & administrentur. Et sunt qui lauant oleum, & ceram priùs, & posteà permiscent cum aliis, & est melius.

Cerotum Galeni vltimum in infrigidatione &c. CCCXLIIII.

RECipe Ceræ albæ ℥.j. Olei rosati ℥.iiij. Et sit radix olei, oleũ omphacinũ. Aquæ fontis claræ, quãtũ sufficit: vt oleũ multoties, & bene lauetur. Et quãto magis elaboratur in lauando illud, tantò fit excellentius. Vltimò verò coquasetur cum aceto albo, & claro, & pauco, & conseruetur.

Vngu

Vnguentum de Bdellio &c. CCCXLV.

REcipe Bdellii ʒ.vj. Euphorbii ʒ.ij. Castorei ʒ.iij. Serapini ʒ.iiij. ceræ ʒ.xv. Olei sambacini, aut olei de cheiri ℥.x. Bdellium & serapinũ dissoluantur in aqua rutæ agrestis: cætera liniantur cum aqua calida, & fiat vnguentum, & liniatur cum eo.

Vnguentum valens similiter. CCCXLVI.

REcipe Castorei ʒ.ij. Pyrethri, euphorbii, staphisagriæ, zinziberis, sinapis, ana ʒ.iiij. Succi asphodillorũ, succi rutæ agrestis, ana ℥.iiij. Liniantur omnia cũ succis. Deinde coquantur cum ceræ ℥.v. Olei rosati ℥.xx. vsque ad succorũ consumptionem. Deinde coletur & administretur.

Vnguentum Philagrij &c. CCCXLVII.

REcipe Ceræ ℥.iij. hyssopi humidæ, succi rutæ agrestis, ana ℥.ij. Euphorbii, piperis, ammoniaci, croci, olei balsami, castorei, glutinis alimbath, opopanacis, ana ℥.ij. Sigiæ. ℥.ij.s. Olei quantum sufficit.

Vnguentum aureum &c. CCCXLVIII.

REcipe ceræ citrinę ℥.vj. Olei boni ℔.ij.s. Terebinthinæ ℥.ij. Resinæ, colophoniæ, ana ℥.j.s. Olibani, masticis, ana ℥.j. Croci ʒ.j.

Vnguentum de Cerusa &c. CCCXLIX.

REcipe cerusæ, merdasengi, ana ℥.vj. Plumbi adusti, scoriæ argenti, ana ʒ.iiij. Masticis, olibani, ana ʒ.ij.s. Olei rosati, & aceti albi, quantũ sufficit. Terantur in mortario, & ponatur prius oleũ, postea acetũ, ana parũ infundendo, ita quòd sine intermissione terantur, nũc hoc, nunc illud infundendo, donec impinguetur. Si autem eo indiget pruritum habens: Argenti viui ʒ.v. adde, & administra. Et quandoque apud necessitatem, adde Ziniar ʒ.ij.

Vnguentum Syricinum &c. CCCL.

SVper vnguentum de Cerusa, adde Syrici ℥.j.s. Aloës, myrrhæ, ana ʒ.iiij. Et vtere.

Vnguentum Aegyptiacum &c. CCCLI.

REcipe Floris æris aur.v. Mellis aur.xiiij. Aceti fortis aur.vij. Coque super ignem donec inspissetur. Et sunt qui addunt ei olibani masculi triti, aur.ij.s.

Vnguentum tripharmacum, faciens &c. CCCLII.

ACcipe Lithargyri triti sicut alcohol partẽ vnã. Et funde super ipsum, nunc oleum, nunc acetũ: & teratur, & adæquetur, & propriè quantum sufficit. Et administretur.

Vng

Vnguentum tripharmacum aliud. CCCLIII.

R Ecipe Lithargyri ficut alcohol, partem vnam, aceti vini tantundem. Olei antiqui, partes duas. Coquantur cum facilitate, vsquedũ fiat eius spissitudo. Et administret'.

Vnguentum alpsoricon &c. CCCLIIII.

R Ecipe cerusæ, lithargyri, psoricon, aloës bonæ, climiæ argenti viui extincti, ana partes æquales. Olei de oleãdro, & aceti quantum sufficit. Fiat ficut vnguentũ de cerusa.

Confectio psoricon &c. CCCLV.

R Ecipe Lithargyri albi, calcãthi ana partem vnam. Floris æris patem mediam. Terantur cum aceto vehementer forti, in sole tempore æstiuo, ferè per diẽ vnam, semper autem modicum addendo acetum. Déinde ponatur in vase vitreo, & stringatur os eius, & sepeliatur in fimo diebus 40 Déinde administretur.

Confectio vnguenti sanantis vulnera &c. CCCLVI.

A Ccipe Aloës boni, myrrhæ mũdæ, ana partes æquales. Déinde tere vehementer cum succo absinthii, & succo plãtaginis. donec fiat ficut mel. Et administretur cum coto, aut panno subtili.

Hyssopi cerotum diatessaron, descriptione Democriti &c. CCCLVII.

R Ecipe ceræ citrinæ, terebinthinæ, ana ʒ.xij. Olei irini ℥.iiij. hyssopi humidæ ℥.ij.s. Et ex eis fiat vnguentum, & administretur.

Cerotum Galeni, stomachum confortans &c. CCCLVIII.

A Ccipe Rosarũ ʒ.xx. Foliorũ absynthii ficci ʒ.xv. MastiCis ʒ.xx. Spicæ inde ʒ.x. Tere subtiliter. Et accipe ceræ mũdæ ℥.iiij. Olei rosati ℔.j.s. Dissoluantur in igne, & lauentur lauationibus pluribus in aqua rosata. Déinde iterum dissoluãtur, & lauentur in vino veteri, & succo cytoniorum, & aceto pauco. Déinde misceantur cum puluere rerum, & fiat cerotum & administretur.

Cerotum diapente &c. CCCLIX.

A Ccipe ceræ citrinæ ℥.iij. Sigiæ vnciæ vnius partem tertiam Therebinthinæ ℥.j. Mucilaginis zanahã ℥.v. Olei irini quantum sufficit. Et est expertum.

Cerotum Alexandrinum &c. CCCLX.

R Ecipe cimarũ absynthii, olibani, ana ʒ.x. Ammoniaci, storacis calamitæ, ana ʒ.xij. Spicæ ʒ.iij. ceræ ℥.iiij.

Olei

Olei chamæmillæ, quantum sufficit. Ammoniacum, & storacem in vino sufficiẽti per diem & noctem infunde. Absynthium autem & spicam tere & cribra. Oleum verò & ceram solue super ignem & cum eis reliqua misce.

Cerotum aliud eiusdem &c. CCCLXI.

Recipe castorei, euphorbij, piperis lõgi & nigri, ana ℥.j. Ammoniaci, opopanacis, galbani, ana ℥.j.s. Medullæ ceruinæ, medullæ cruris vaccæ, ana ℥.ij. Terebinthinæ ℥.vj. Storacis liquidæ ℥.j. Adipis gallinæ, anatis, & anseris, & adipis porci, ana ℥.j.s. Ceræ ℔.j. Olei veteris, olei nardini, olei laurini, olei irini, olei naptici, olei chamæmillæ, & olei de cheiri, ana ℥.viij Olei balsami ℥.iiij. Vini veteris, quantũ sufficit ad infundendum medicinas siccas. Et sunt qui addunt hyssopi humidæ ℥.iiij. Et est efficacius.

Cerotum Andromachi, factum ex nouem medicinis &c. CCCLXII.

Recipe Storacis ʒ.iiij. masticis ʒ.xij. Folii, spicæ, ana ʒ.iij s. Euphorbii ʒ iij. cinnamomi ʒ.vj. Ceræ albæ ʒ.xx. Olei de ben ℥.viij. Olei balsami ʒ.xv. Fiat cerotum.

Empiastrum diachylon &c. CCCLXIII.

Recipe ex fœnogræco, & semine lini, & radice althææ, scilicet de singulis mucilaginibus, ana partem vnã. Lithargyri triti contritione vltima & mundi à plumbo & à scoria, partem .j.s. Olei antiqui clari, partes iij. Modus autem operationis eius talis est. Lithargyrũ, & oleum diu in mortario lapideo cum pistillo ferreo cõquassetur, & laboretur in eorum conquassatione multum. Deinde bulliat super ignem, cum facilitate, semper & indesinẽter agitando cum spathula, vsquedum coaguletur lithargyrũ. Tunc deponatur ab igne, & dimittatur infrigidari paulatim. Posteà accipe mucilagines, & bulliant ebullitione aliqua. Deinde ante modicum proiice mucilagines super lithargyrum, & oleum, semper cum pistillo conquassando, donec decens fiat eorum permistio. Tunc coquatur super ignem, vsquedum inspissetur. Inquit Hamech: Felicissimum opus eius, si eum eo puluis ireos tritæ permisceatur. Mirabilis est iuuamenti ad resoluendum, & maturandum fortiora. Si autẽ mucilagines meliloti (& propriè seminis eius) operatio ipsius receperit, erit eius sedatio fortior. Et sunt qui pro communi oleo, oleum irinum, & oleum de chamæmilla ponunt, & est in cunctis operatio eius nobilior.

Empl

Emplastrū diachylon magnum &c. CCCLXIIII.

REcipe Lithargyri mundi triti & cribrellati ℥.xij. Olei irini,& chamæmillini, & anethini, ana ℥.viij. Mucilaginis seminis lini,mucilaginis radicum althææ,mucilaginis fœnigræci, mucilaginis ficuum pinguium, & mucilaginis passularū,& succi ireos, & succi squillæ, & hyssopi humidæ, & glutinis alzanahan,ana drach.xij.s.Terebinthinæ vnc.iij. Resinæ pini,& ceræ citrinæ,ana vnc.ij.Conficiatur sicut diximus.Et est expertum. Inquit filius Zachariæ. Requiritur & in decoctione,vt discedat à mollitie cerę,& accedat ad spissitudinem vnguentorum,& liniatur in panno, & superponatur vbi oportet.

Diachylon paruum &c. CCCLXV.

REcipe Lithargyri vnc.vj.Olei veteris clari ℔.j.Mucilaginis psyllij.℥.iiij.Mucilaginis hyoscyami ℥.j.s.Mucilaginis seminis lini, & mucilaginis radicis maluæ, ana ℥.ij. Cuius operatio est sicut operatio alterius.

Emplastrum de granis lauri &c. CCCLXVI.

REcipe Olibani,masticis,myrrhæ,ana ℥.j.Granorū lauri ℥.ij.Cyperi,costi,ana ℥.s.Mellis calidi quantū sufficit ad aggregādum.Et extendatur in panno, & calidū superponatur, vbi oportet. Si autem triplicatur in eo cyperus, & ponitur de stercore caprarum, aut vaccarum sicco, ad pōdus omnium,inuenitur mirabile ad hydropisim.

Emplastrum stomachum & hepar confortans &c. CCCLXVII.

REcipe Ligni aloës,absynthij,gummi Arabici, masticis, cyperi,costi,zinziberis,ana ℥.s.Calami aromatici,olibani,aloës,ana ʒ.iij.Garyofyllorū,macis, cinnamomi, spicæ,nucis muscatæ, galliæ muscatæ, squinanti,ana ʒ.j.s.Aggregentur cum miua aromatica, & extende super pannū, & suffumigetur super ligno aloës & superponatur.

Emplastrum de gallia &c. CCCCLXVIII.

REcipe galliæ muscatæ, ramich, sumach, acaciæ, hypoquistidos,laudani,gallarū nō perforatarū, calami aromatici,rosarum,& seminis earum,Sandalorum alborum,& rubeorum, masticis, xyloaloës,garyofyllorum, spicæ, olibani,costi,myrrhæ,cyperi,absynthij,ana ʒ.ij.Fiat eorū contritio bona.Deinde accipe foliorum myrti humidæ, foliorū lauri,aquæ rosatæ, & vini Pontici, ana ℥.j. Submerge in eis calefactis tortellarum de seni drach.iij. Dactylorum siccorum xij.numero. Et dimittantur per diem & noctem.Dein-

de terantur & fiant sicut puls, & misceantur cum miuæ aromatizatę vnc.ij.aut iiij.Gummi assati drach.vij.Coquantur omnia lento igne,vsque ad spissitudinem mellis.Deinde aggrega cum puluere rerum,& tere diu in mortario,donec fiat totum viscosum.Deinde lini ex eo super lamina,& suffumiga cum ligno aloës,& epithymetur cum eo.

Emplastrum aliud de gallia &c. CCCLXIX.

Recipe galliæ,ramich,rosarum,& seminis earum,pulpę sumach,sandalorum albörum,& rubeorũ,spodij,sanguinis draconis,charabæ,balaustij,gallarũ,hypoquistidos, acaciæ, corticum mandragoræ, capitum granatorum, ana drach.ij.camphoræ drach.s. Tere,& fac puluerem. Et accipe succi capreolorum vitium vncias duas. Vuarum agrestium vnciam j.Succi extremitatũ myrti humidæ,& aceti,ana ℥.j.s. Infunde in eis sauich hordei,& granorum myrti tritorum sicut alcohol,ana drach.iiij. Gummi Arabici assi drach.vij. Et misce cum eis miuæ acetosæ vnc.ij.vel iij. & decoque in igne leui,vsque dum habeat spissitudinem viscosam.Deinde aggrega omnia simul cum speciebus,& lini ex eo super laminam,& suffumigetur cum xyloaloës,& epithymetur cũ eo. Et est sanum,& expertum.

Emplastrum relatum ad Andromachum &c. CCCLXX.

Recipe Sepi anatis,& picis,ana ʒ.xviij. gũmi pini ℥.viij. Auripigmenti rubei,& citrini,aluminis iameni,calcis non extinctę,ana ʒ.xv.Ammoniaci ℥.ij.Dissoluatur ammoniacum in vino rubeo,& dissoluatur in igne,& dissoluatur cum eo olei ℔.ij.Et puluerizanda puluerizentur,& aggrega omnia simul secundũ decentem modum preparationis eius. Et mitte vbi oportet expansum in lamina.

Emplastrum aliud Andromachi &c. CCCLXXI.

Recipe aquæ ardentis (& est aqua saponis) libras quatuor. Granorum rizi,& frumenti excorticatorum,ana vnc.vij. Ponantur in vase vitreato, & stringatur orificium eius vehementer, & dimittatur per diem & noctem. Deinde agitetur cum ligno,& claudatur.Et fiat hoc omni die,donec grana dissoluãtur,& totũ fit factum mucilaginosum. Deinde reseruetur.Cùm autem eo vti oportet,recipiatur de eo in vacuitate corticis auellanæ,aut in nodo arundinis,aut in cera præparata,& ponatur vbi oportet. Facit enim cocturam sicut cauterium. Et propriè dimissum in loco tribus horis, aut plus,si oportet.

Emplastrum Sinapismum &c. CCCLXXII.

RECipe Ficuum siccarum pinguium partē vnam. Et infunde in aqua tepida per diem & noctem. Tunc exprime fortiter, vt nullus humor in eis remaneat. Deinde sinapim tritam cum aceto cum eis misceas, diligenter diu commiscendo. Et sit sinapis pars vna, & ficuum alia. Si autem vehementioris virtutis facere volueris, pone de sinapi partes duas. Si autē minus, ex ficubus partes duas, & ex sinapi partem vnam. Quādo autem applicatur loco, dimittatur in eo: sed auferantur antequam vulneretur, & propriè quando solum calefacere oportet. Et quandoque dimittitur donec vulneretur, & propriè quādo profundarum materiarum exclusionem quæris: sicut in sciatica, & talibus. In defectu verò sinapis, schæbalæ caprinæ, pridie in aceto infusæ ponantur. Et est ad hydropisim, & duritiem, & dolorem splenis efficax. Et quandoq; additur eis fimus columbarum agrestium, & radix inulæ: & semen nasturtij, & grana lauri: & confert ad frigidas & ventosas ægritudines viscerum, & splenis & hydropisim, & similia. Expertum est ab antiquis medicis.

Emplastrum de fermento. &c. CCCLXXIII.

ILlud quod ex eo antiquius est, nobilius est, cum melle distemperato, & sint partes eorum æquales, & sexta pars eorum ex visco quercino, & octaua pars ammoniaci dissoluti in aqua fœni græci, aut lacte arboris mori, & modico fæcis olei antiqui. Et est emplastrum efficax ad extrahēdum spinas, & furcillas, & ossa carni infixa, etiā si profunda sint, Adhuc autem, accipe fermenti partem vnam, succi mentæ, & succi absynthij, ana partem s. aceti vini, aut succi vuarū agrestium, aut succi extremitatum vitium, aut succi cytoniorū, quartam partē vnius. Macis, garyofyllorū, ligni aloës, masticis, spicæ, foliorū rosarum. Absynthij sicci, ana octauam partem vnius. Misceantur omnia & coquantur ad ignem, & emplastretur ex eis stomachus, & hepar. Confert enim iuuamentum manifestum ad debilitatem eorū. Et adhuc eius acetosi partem vnam, Succi endiuiæ, aut solatri, & aceti, aut succi vuarum agrestiū, aut succi extremitatū vitium, ana partē mediam, farinæ hordei tertiā vnius partis, trium sandalorū, foliorum rosarum, spodij, saufel, siet memithe, boli Armeni, ana sextā vnius partis. Succi portulacæ, & mucilaginis psyllij, ana quantū sufficit, ad aggregandū ea. Et fiat ex eis emplastrum, & ponatur super hepar, & viscera, in quibus est vehemens inflammatio, & erit mirabile. Præter hoc autē, accipe

fermenti, mellis, olei, lactis mulieris, Vitellorum ouorum, ana partes æquales. Fiat emplastrum. Maturat enim, & rumpit apostemata, & delet. Si autem fortius facere volueris emplastrum, adde galbani circiter partis medietatem, & dissolue cum eis. Quod si adhuc fortius facere volueris, adiunge eis Baurach sextam vnius partis. Stercoris columbini & gallinacei, ana quartam vnius partis, aut plus, aut minus. Amplius autem, si aceto & sale fermentum coques, hepati & spleni necessarium in multis ægritudinibus inuenies. Amplius nanque, si ammoniaci, & bdellij, & ficuum pinguium, sumes ana, & partem mediam fermenti addideris, & propriè dissoluti in aceto, & foliorum rutæ, & fructus tamaricis, & baurach, ana quartam vnius partis. Et miscueris omnia, & fortiter contundes, miraberis effectum eius, ad grossitiem splenis. Si autem opus est siccare in visceribus contenta superflua, cum fermento, sulphure, & sale, cinerem vitium combustarum addes. Si autem acrius facere volueris, asphaltum indes. Si autem adhuc acrius, euphorbium adiũge. Inquit Democritus. In multis adhuc antiqui laudauerunt experiētiam eius, quod narrare prolixum est.

Emplastrum filij Zachariæ &c. CCCLXXIIII.

Recipe Ceræ citrinæ vnc. iij. Medullæ cruris vaccæ, adipis anatis, & adipis gallinæ, mucilaginis seminis lini, ana vnc. iij. s. olei de lino quantum sufficit. Si autem fortius facere volueris, adde mucilaginis althææ, & mucilaginis fœnigræci, partes conuenientes: & pro oleo de lino, ponatur oleum de cheiri citrino, vel vtrunque. Et si adhuc fortius facere volueris, adde hyssopi humidæ, & glutinis zanahan, quantum de vna mucilaginum. Et miraberis effectum eius, ad ea quæ diximus.

Emplastrum Diaphinicon confortatiuum &c. CCCLXXV.

In primis fiat cerotum, ex ceræ ℥. ij. olei rosati, & olei nardini, ana ℥. iiij. Deinde accipe Dactylorum siccorum xl. numero. Tortellarum de seni ℥. v. Et funde in vino odorifero, & accipe carnium cytoniorũ decoctorum in vino ℥. viij. Et tere cum dactylis contritione vltima, & misceantur cum ceroto, & contundantur in mortario, donec aggregentur. Deinde proiice super ea masticis, olibani, absynthij Romani sicci, ana drach. ij. s. Ligni aloës, macis, myrrhæ, aloës, spicæ, acaciæ, galliç, ramich, calami aromatici, ana drach. j. Laudani ℥. j. Et iterum cõterantur, donec permisceantur. Deinde li

de lini super laminam ex eo, & suffumiga cum xyloaloës, & pone super stomachum,& hepar,& viscera. De meliori au tem operatione est, vt mastix & laudanum cum cera,& oleis misceantur, & sic cum cæteris emplastrum fiat.

Emplastrum Diaphinicon, descriptione Alexandri &c. CCCLXXVI.

REcipe Dactylorum vicinorum maturitati sine ossibus ℥.v. Tortellarum de seni ℥.j. Cytoniorum, & propriè carnium eorum decoctarum in vino stiptico ℥.j.ss. Storacis, masticis, Laudani, ana ʒ.iiij. Acaciæ, succi acrestæ, florum vuarum agrestium, rosarum, sandalorũ mazahari, ramich, myrrhæ, xyloaloës, ana ʒ.v. Ceræ ℥.iiij. olei rosati ℥.xv. Vini Pontici, quantum sufficit ad infundendũ infundenda. Et confice sicut te scire fecimus,& lini ex eo super laminam,& cum xyloaloës suffumiga,& superpone.

Emplastrum de allijs Alexandri &c. CCCLXXVII.

ACcipe Spicarum allij mundatarum vnc.iij. Storacis, aloës bonæ, bdellij, ana vnc.iiij. Terebinthinæ vnc.iiij. Axungiæ porcinæ recentis, adipis anseris, ana vnc.v. Masticis, olibani, ana vnc.j.s. Euphorbii vnc.j. Croci drach.s. Ceræ citrinæ vnc.xij. Olei nardini, & vini odoriferi, ana quantum sufficit.

Emplastrum relatum ad Aristarchum &c. CCCLXXVIII.

REcipe ceræ citrinæ vnc.j. Terebinthinæ vnc.vj. Axungiæ porcinę recentis, adipis anseris, medullæ cruris vaccæ, ana vnc.iiij. Bdellij, myrrhæ, olibani, storacis, opopanacis, aloës, masticis, ana vnc.j.s. Ammoniaci drach.iij. Colophoniæ vnc.v. Aluminis vnc.j. Spicæ ʒ.vj. Folij, calami aromatici, euphorbij, granorum lauri, ana drach.vij. olei balsami ℔.j. olei nardini, & vini odoriferi, ana quantum sufficit. Confice sicut sæpe narrauimus, & vtere.

Emplastrum Oribasij &c. CCCLXXIX.

REcipe Lithargyri ℥.iiij. Ceræ ℥.viij. Resinæ ℥.v. Ammoniaci ℥.iij. Confitæ ℥.ij. Aristolochiæ ℥.j.s. Aloës ℥.j. Thuris masculi, cuscutæ, galbani, ana ʒ.xiij. Olei antiqui,& aceti squillitici, ana quantum sufficit. Cõfice sicut diximus.

Emplastrum Oribasij aliud &c. CCCLXXX.

REcipe Ammoniaci ℥.ij. Dimitte in aceto squillitico per dies ij. deinde tere in mortario, donec fiat sicut puls. Deinde contere cum ceroto facto ex ceræ citrinæ ℥.ij. Olei

chamæmillæ,& irini,ana ℥.iiij.Croci ʒ.v.Confice conterendo, donec fiat totum pingue. Inquit Oribasius: Extende ex eo super pannum, & calidum super spinam pone, & confert rigori febrium. Sed pro aceto squillitico, permutatio fiat ad succum apii,& est expertum.

Emplastrum de Meliloto &c. CCCLXXXI.

RECipe Meliloti ℥.vj. Florum chamæmillæ, fœnigræci, granorum lauri, radicum altheæ & absynthii, ana ʒ.iij. Seminis apii, cordumeni, ireos, cyperi, ammeos, spicę, casiæ, ana ʒ.ij.s. Sampsuchi ʒ.iij. Ammoniaci ʒ.x. Storacis drach.v. Bdellii tantundem, Terebinthinæ ℥.j.s. Ficuum pinguium xij. numero. Sepi caprini, resinæ, ana vnc.ij.s. Ceræ ℥.vj. olei sampsuchini,& olei de spica, ana quantum sufficit. Aquæ decoctionis fœnigræci, & chamæmillæ, & meliloti, quantum sufficit ad infundendum ea quæ infusione indigēt. Misceantur,& conficiantur,& epithymetur cum eo.

Mistura ad vulnera sananda. CCCLXXXII.

RECipe Garyofyllatæ, radicum arthemisiæ, pimpinellæ, chamęmillæ, pentaphyllon, herbæ violarũ, herbæ venti, caulis rubei, cannabis texeræ, omnium ana. Rubeę, quantum de omnibus. Hæc omnia bulliant in vini competenti quantitate, vsq; ad medietatem: posteà cola,& colaturæ adde tertiam partem mellis,& cum eo bulliat,& vsui reserua.

Vnguentum palmeum &c. CCCLXXXIII.

RECipe olei veteris ℔.iij. Axungiæ veteris depuratæ à sale ℔.ij. Lithargyri ℔.iij. Vitrioli ℥.iiij. Conficiatur sic. Oleũ & axungia mittantur in stannato supra ignē,& liquefiant. Deinde addantur lithargyrũ & vitriolum, & ducantur cōtinuè cum tribus ramis palmæ. Et accipe vnũ ramum palmarum, minutatim incisum, & intromittatur, & tādiu bulliat supra ignē lentũ, factũ de lignis siccis, donec inflāmetur, & redeat ad suum statum,& inspissetur,& densitatē habeat.

Vnguentum aliud palmeum. CCCLXXXIIII.

RECipe Lithargyri aurei ℔.iij. Pinguedinis porcinæ depuratæ à sale ℔.v. Vitrioli viridis ℥.iiij. Terantur palmæ ad libitum,& semper agitetur cum palma. Et loco palmæ, potest poni radix cannæ.

Vnguentum expertum ad scabiem. &c. CCCXXXV.

RECipe Axungiæ vnc.v. Olei laurini, Argenti viui. Ceræ mũdæ, Masticis, Thuris albi puluerizati, ana ℥.ij. Salis communis ℥.viij. de succo plantaginis,& fumi terræ ad libitum,

tum. Confice sic. Ceram, & axungiam, nouam, expurgatam à tela sua, & oleũ laurinũ mitte in stannato, cũ succis, & pone ad ignẽ, & bulliant donec liquescant: & adde puluerem salis, olibani, & masticis, in supra dicta quantitate. Et bulliat totum vsq; ad perfectam decoctionẽ, & posteà depone ab igne, & adiunge argentũ viuum, cum saliua & pauco olei prędicti extinctum. Et misce bene cum spathula. Et vnge palmas manuum, & frica fortiter in sero totũ corpus, vsq; ad octo dies.

DISTINCTIO DVODECIMA EST DE OLEIS.

EST enim multiplex oleorum operatio &c. CCCLXXXVI.

Oleum de Amygdalis dulcibus &c. CCCLXXXVII.

RECIPE ex amygdalis mundatis ab vtroq; cortice, quantitatem quam volueris, & tere cõtritione vltima, & fac pastones ex eis, & dimitte in loco calido per spatiũ sicut horarum v. Deinde iterum tere, & pone in zainari, & stringantur, & exprimantur, & emanabit oleum. Si autem in vase duplici, sicut per horæ spatium coxeris, deinde expresseris in zainari, emanabit abundantius. At si amygdalis tritis sacellos impleueris, & sub cinere calido, aut arena calida inter pannos sepelieris, & posteà expresseris, abundabit oleum. Modus operationis eius alius est. Malaxentur in tina, sicut pasta malaxatur, & sit domus in qua malaxantur calida, & fundatur desuper aquæ calidæ parum, & stet pila decliuis, vbi emanet oleum: & dum sic expresseris, abundabit. Zainari autem planta inferior, sit habens concauitatem, & emunctorium in parte, & in superiori parte sit globus iuxta formam capacitatis cõcauitatis, vt sigillet omni hora ambitum vacui. Hic ergo est modus formæ eius.

Locus figuræ.

Oleum de Amygdalis amaris. CCCLXXXVIII.

MODUS compositionis eius est, sicut diximus de oleo de amygdalis dulcibus.

Oleum de nucibus, grossarum ventositatum est resolutiuum &c. CCCLXXXIX.

MODUS compositionis eius est sicut diximus.

Oleum de auellanis &c. CCCXC.

EIus modus est sicut diximus.

Oleum de chrysomilis &c. cccxci.

MOdus compositionis eius est sicut diximus.

Oleum de Persicis &c. cccxcii.

OPeratio eius est, sicut diximus.

Oleum de Ben &c. cccxciii.

MOdus operationis eius est, sicut olei de amygdalis.

Oleum de cherua &c. cccxciiii.

ESt operatio eius, sicut diximus.

Oleum de carthamo &c. cccxcv.

MOdus operationis eius est, sicut diximus.

Oleum de nuce indica &c. cccxcvi.

EIus operatio est, sicut diximus.

Oleum de cerasis &c. cccxcvii.

EIus operatio est, sicut diximus.

Oleum de Almahaleb, fortius est in omni re, quàm oleum de cerasis &c. cccxcviii.

ET eius operatio, est sicut illius.

Oleum de granis citri, & citrangulorum &c. cccxcix.

EIus operatio est, sicut diximus.

Oleum de Fisticis, & pineis &c. cccc.

EIus operatio est, sicut diximus.

Oleum Laurinum &c. cccci.

ACcipe de granis Lauri maturis quantũ volueris: & dum adhuc sunt recentia, tere in pila, & fac bullire cum aqua in caldario. Déinde exprime in zainari plano, non habente concauum, & collige ex aqua, quod supernatat oleum. Déinde iterum exprime grana contrita in zainari habente vacuum, & infunde aquam calidam, & collige oleum & repone. Et administra, vbi oportet.

Oleum de granis viridibus, & est albotin &c. ccccii.

MOdus operationis eius est, sicut olei de granis lauri.

Oleum de schino &c. cccciii.

FIt sicut oleum de lauro, vel de oliuis.

Oleum de balsamo &c. cccciiii.

FIt ex plãta longitudinis cubiti vnius, aut duorũ ad plus, simili rutę agresti. Cortici cuius si acciderit scarificatio, aut scalpellatio ex parte ortus solis, fluũt sicut lacrymæ pinguedinis: & est dimel balsen, id est pinguedo balsami. Et quãdoque accipiũt palmites plantæ in principio veris, & terunt

in

in pila,& coquunt in aqua & exprimunt in zainari:& vocatur oleū balsami. Et quādoq; teruntur palmites, & funditur super eos oleum antiquū, & ponitur in sole diebus quadraginta. Déinde coquitur in duplici vase, & iterū inuoluuntur in eo alii palmites,& ita tertiò. Déinde colatur & recōditur.

Oleum de granis sesami &c. CCCCV.

MOdus compositionis eius est, sicut olei de amygdalis, præterquam oportet vt grana sesami prius alio modo excorticentur. Qui modus, talis est. Mundetur sesamum ab omnibus immunditiis, déinde roretur ipsum aqua, cum sale pauco & confricetur manibus. Iterúmque roretur donec madefiat, posteà expandatur vt exiccetur. Déinde assetur assatione modica, & ponatur in sacculo panni asperi, & fricetur multùm, donec excorticetur. Déinde mundetur à corticibus, & molatur cum molis, & fiat alrachine,& de cætero trahatur oleum sicut de amygdalis. Et quandoq; trahitur oleum, præterquam excorietur. Et eius operatio est vt assetur primò sesamum, déinde molatur,& fiat alrachine, & trahatur oleum, sicut diximus.

Oleum de semine lini &c. CCCCVI.

MOdus operationis eius est, sicut olei sesamini, præterquàm non oportet vt excorientur semina lini.

Oleum de granis papaueris &c. CCCCVII.

FIt sicut de semine lini.

Oleum de semine lactucæ &c. CCCCVIII.

VAlet sicut oleum de semine papaueris, & modus operationis eius est, sicut illius.

Oleum de seminibus cucurbitæ, citrulli, cucumeris, & melonis &c. CCCCIX.

MOdus operationis eorum est, sicut diximus de sesamo excorticato. Siue separatim, siue cōiunctim facere decreueris. Ex multis autem seminibus &c.

FIunt autem olea per impressionē &c. CCCCX.

Oleum rosatum completum &c. CCCCXI.

MOdus compositionis eius est, vt accipiatur oleū de oliuis, aut oleum sesaminum recens, & lauetur cum aqua fontium lauationibus pluribus. Déinde accipe foliorum rosarum rubearum recentium, contusarum, quantitatem sufficientem, & sepelias in oleo quod modò lauisti, & reconde in vase vitreo, & obtura orificium eius, & exponas soli per dies vij. Déinde coque in vase duplici, per horas iij. Déinde

fac permutationem foliorum rosarum, & vtere aliis recentibus, & dimitte per alios vij. dies in sole. Déinde exerce coctionem in eo, sicut fecisti priùs, & fac denuò permutationem foliorum rosarum. Et proiice super illud aquæ infusionis rosarum (quam tradidimus in capitulo de syrupis) sicut quartam olei, & stringe orificium vasis, & dimitte in sole per dies 40. Déinde excola, & iterũ expone soli, & dimitte tempore extenso. Et vtere vbi oportet.

¶ Modus operationis eius alius est. (Et acquiritur ex hoc ꝙ sit resolutiuũ magis.) Accipe succi rosarũ, & aquæ infusionis rosarũ prædictæ, ana partẽ vnã. Olei loti, & præparati, sicut diximus, partes tres. Foliorũ rosarũ contusarũ quãtũ sufficit. Reconde in vase vitreo, & expone soli, sicut diximus. Déinde operare de decoctione eius, & permutatione foliorũ rosarum, & expositione in sole, secundũ quod diximus. Et etiã de permutatione succi, & aquæ infusionis, & hoc fiat bis. Vltimò verò oleũ solum, cum succo rosarũ, & aqua infusionis earum, recondatur in vase, & exponatur soli per 40. dies.

¶ Tertius modus operationis eius est: Accipe amygdalarum dulcium purgatarũ, quantitatẽ aliquã, & tere in pila contritione vltima. Déinde quantitatẽ aliquam earũ cum foliis rosarum tritis, iterũ tere, & fac pastones; & dimitte in loco calido per diem vnũ. Déinde iterũ tere, & malaxa in pila malaxatione vltima, sine intermissione, & fundatur super illud aquæ infusionis rosarum calidæ parum, & indesinenter malaxa, & manabit oleum. Vltimò verò malaxa, & exprime in zainari. Cùm autem expresseris, totum pone in vase vitri, & stringe os eius, & pone soli, & vtere quando oportet.

¶ Modus operationis eius quartus, est secundum quod hîc proximè diximus de operatione eius cum amygdalis. Hic tamen dicendum est, fieri debere cum sesamo excorticato. Sed amygdalæ sunt melior materia ad oleum rosatum rude, & sesamum ad oleum rosatum completum.

Oleum chamæmillinum, & est oleum benedictum &c. CCCCXII.

MOdus operationis eius est, sicut olei rosati, præterquã oportet vt fiat cum oleo de oliuis cõpleto, aut oleo sesamino, cum illis modis præparationum, quos diximus.

Oleum violatum &c. CCCCXIII.

MOdus operationis eius est, sicut olei rosati, excepto quòd debet fieri cum oleo rudi, aut amygdalino, aut sesamino cum illis modis operationis quos diximus.

Oleum

Oleum anethinum &c. CCCCXIIII.

MOdus operationis eius est, sicut olei de chamęmilla.

Oleum de Lilio &c. CCCCXV.

MOdus compositionis eius primus est, sicut olei chamęmillini, præter quam oportet vt citrinitas eorum tota abiiciatur.

¶ Et secundus modus operationis eius est: Accipe ex foliis liliorum ℥.ix. Masticis, calami aromatici, costi, carpobalsami, ana ℥.j. Garyofyllorum, cinnamomi, ana ℥.s. croci ʒ.iij. Omnia præter folia liliorum infundantur in aqua sufficiēti, & dimittātur die ac nocte, postea bulliant ebullitione vna aut duabus. Deinde proiice olei sesamini super ea, aut olei de oliuis cōpletis ℔.ij. Et pone in vase vitreo, cū foliis liliorum, & dimitte in sole per dies 40. deinde cola & administra. Oleum autem de lilio, quādo fit ex liliis ireos, est magis resolutiuum, calefactiuum, & penetratiuum. Factum autem ex liliis notis, est magis sedatiuum, & lenitiuū, & maturatiuū.

Oleum irinum &c. CCCCXVI.

ACcipe radicum eius quantitatem aliquam, & florum eius duplum, & aque decoctionis radicum eius, quantum sufficit. Et funde super ea olei sesamini, aut de oliuis maturis, quantum oportet, & decoque in duplici vase, deinde permuta radices, & folia liliorū. Et fac vt diximus de oleo rosato.

Oleum sambacinum. CCCCXVII.

FIt sicut oleum chamæmillinum.

Oleum de cheiri, quod ex cheiri citrina fit, est melius, & subtilius: deinde quod ex alba. &c. CCCCXVIII.

FIt sicut oleum de chamæmilla.

Oleum de Papauere &c. CCCCXIX.

FIt sicut oleum violatum, & propriè ex floribus eius, & capitibus papaueris, & foliis ipsius,

Oleum de lactuca &c. CCCCXX.

COnfert sicut oleum de papauere, & fit sicut illud.

Oleum de meliloto &c. CCCCXXI.

COnfert sicut oleum de chamęmilla, & fit sicut illud.

Oleum de Nenuphare &c. CCCCXXII.

COnfert sicut oleum violatum, & fit sicut illud.

Oleum de cucurbita &c. CCCCXXIII.

COnfert sicut oleū de nenuphare, & fit sicut illud, præter ꝙ fit ex succo rasuræ cucurbitę, & florib⁹ eius, & oleo.

Oleum

Oleum de Cytonijs &c. CCCCXXIIII.

ACcipe carnium cytoniorum tritorum cum corticibus suis, quibus media accidit maturatio, & succi eorũ ana partes æquales: olei ex oliuis incompletis, quantum sufficit. pone in vase vitreo per dies xv. ad solem. Deinde coque in vase duplici per horas iiij. Post illud fiat permutatio citoniorum, & succi eorum, & fiat sicut diximus, bis, vel ter, deinde cola & reconde.

Oleum Malinum, siue melinum, vel milinum &c. CCCCXXV.

FIt sicut oleum de cytoniis.

Oleum de Pomis iabrolæ, & sunt poma mandragoræ &c. CCCCXXVI.

ACcipe expressionis eorum completorum & olei sesami, ana partes æquales. Decoque in vase duplici vsque ad succi consumptionem. Deinde iterum cum tantundem expressionis decoque sicut priùs. Et sic tertiò, & reconde, & vtere.

CCCCXXVII.

Oleum de myrto, vel myrtinũ. Membra confortat, & stringit sudoris multitudinem, & prohibet, & confert contritioni membrorum, & neruorum, & prohibet casus capillorum. Et modus operationis eius est.

ACcipe olei ex oliuis incompletis, & extremitatum myrti tenerrimorum, & expressionis extremitatum earum ana partes æquales. Vini odoriferi, partem mediam. Decoque ad succi & vini consumptionem. Deinde cola, & reconde in vase cũ eiusdem myrti expressiõe, sicut est quarta pars, & vtere.

Oleum de enula &c. CCCCXXVIII.

ACcipe Radicis enulæ contusæ, & succi eius. & olei sesamini, ana partes æquales. Vini odoriferi partem s. Fac sicut diximus in oleo myrtino.

¶ Alius modus operationis eius est: Adde permistioni prędictæ foliorũ lauri, cordumeni, spicæ indæ, calami aromatici, masticis, ana sextam partis vnius. Et decoque sicut diximus.

Oleum De cinnamomo. CCCCXXIX.

COnfert sicut oleum de enula, & eadem est eius operatio.

Oleum de Sauina. CCCCXXX.

COnfert sicut oleũ de enula, & ei⁹ operatio est sicut illi⁹.

Oleum de pulegio. CCCCXXXI.

COnfert sicut illa, & fit similiter.

Oleum de ruta &c. CCCCXXXII.

MOdus operationis eius est sicut olei myrtini.

Oleum nardinum, est oleum benedictum &c. CCCCXXXIII.

ACcipe Spicæ aromaticæ ℥.iij. vini, & aquæ, ana ℥.ij.s. Olei sesami ℔.s. Decoquantur in vase duplici, lento igne, circiter horas iiij. & frequenter moueatur.

¶Secundus modus operationis eius est: Accipe Spicæ Indæ ℥.iij. olei sampsuchi ℥.ij. Xylobalsami, enulæ, folii Indi, calami aromatici, foliorum lauri, cyperi, squinanti, cordumeni, ana ℥.j.s. Proiiciantur super ea, postquam fuerint contrita, Vini & aquæ fontis, ana quantum sufficit, olei sesamini ℔. vj. Deinde fiat sicut primum, & coquatur horis sex, & agitetur omni hora.

¶Tertius modus operationis eius est: Accipe Spicæ Indæ ℥.iiij. Storacis, garyofyllorum, ana ℥.iij. Nucis muscatæ ℥.v. olei balsami ℔.iiij. Fiat sicut illud, & coquatur horis v.

Oleum masticinum &c. CCCCXXXIIII

ACcipe Masticis ℥.iij. olei sesamini, chist j. Coque in vase duplici.

¶Secundus modus operationis eius est: Accipe olei rosarũ ℥.xij. Masticis ℥.iij. Vini boni ℥.viij. Decoque sicut primum ad vini consumptionem.

Oleum de Storace &c. CCCCXXXV.

ACcipe olei sesamini ℥.xij. Storacis ℥.iij. Fac sicut oleum masticinum. Deinde coletur & administretur.

Oleum costinum &c. CCCCXXXVI.

ACcipe Costi amari ℥.ij. Casiæ ℥.j. Extremitatum sampsuchi ℥.viij. Vini odoriferi, quantum sufficit ad infundẽdum noctibus duabus, olei sesamini ℔.ij. Decoquatur sicut oleum nardinum, horis sex.

Oleum de alchanna &c. CCCCXXXVII.

ACcipe Florum alchannæ ℥.iiij. olei antiqui ℥.x. Fiat sicut oleum rosatum. In defectu autem florum, fiat cum foliis & iteretur coctio eius cum modico vino.

Oleum de Sampsucho &c. CCCCXXXVIII.

FIt sicut oleum de myrto.

Oleum de mezereum &c. CCCCXXXIX.

ACcipe Foliorũ almezereon ℥.iiij. Et proiice super ea aquæ dulcis ℔.j. Et dimitte die ac nocte. Deinde fundãtur super ipsum lactis dulcis & recentis ℥.vj. olei sesamini ℥.viij. Coquatur vsque ad lactis, & aquæ consumptionem.

Deinde

Deinde coletur & reponatur.

Oleum alhasech &c. CCCCXL.

ACcipe Alhasech, ℥.iiij. Zinziberis ℥.j.s. Funde super ea, in vase vitreato succi extremitatum alhasech ℥.iiij. olei sesamini ℥.xiiij Aquæ dulcis, quantum sufficit. Et decoque vsque ad aquæ consumptionem.

¶ Modus alius quod bibitur &c. Cuius dosis est ℥.j. cũ rob, aut cum vino, aut cum aqua mellis. Accipe olei sesamini, & succi alhasech, & lactis vaccini recẽtis, ana ℔.ij. Albarum penidiarum ℥.v. Zinziberis albi ʒ.xij. Et decoquatur vsque ad succi, & lactis consumptionem, & administretur.

Oleum de cucumere asinino &c. CCCCXLI.

ACcipe succi cucumerum asininorum completorum olei sesamini, partes æquales. Coque vsque ad succi consumptionem.

¶ Modus alius est: Accipe Succi radicum eius cõtritarũ ℔.s. olei sesamini ℔.j. Coquatur sicut diximus, & administretur.

Oleum de Pomis citranguli &c. CCCCXLII.

ACcipe Poma citrangulorum xij. Et sint propriè antiqua. Et pone ea integra in vase figuli vitreato. Et funde super ea olei de oliuis, aut olei sesamini ℥.xxvj aut plus, aut minùs secundum magnitudinem & paruitatem citrãgulorũ & aquæ fontium, & aquæ maris, ana ℔.j. Coquantur ad cõsumptionem aquæ. Deinde funde super ipsum aquæ dulcis claræ ℔j.s. Et proiice super ea penidiarum albarum ℥.viij. Decoque vsque ad aquæ consumptionem, & administretur in potibus, & cibis, & pulmentis de farina. Dosis eius est ab ℥.j. vsque ad iij.

Oleum de croco &c. CCCCXLIII.

ACcipe croci ℥.j. Myrrhæ puræ ʒ.iij. cordumeni ʒ.ix. calami aromatici ʒ.viij. Infundantur medicinę in aceto, diebus quinque, præter cordumeni. Die sexta proiiciatur super ea cordumeni, & dimittatur die vna. Deinde fundatur super ea olei ℔.j.s. Et coquatur lento igne, vsque ad aceti consumptionem. Et sunt qui loco aceti vinum ponunt.

Oleum de piperibus &c. CCCCXLIIII.

ACcipe Trium piperum, ana ʒ.iij. Chebulorũ, bellericorum emblicorũ, & Indorum, ana ʒ.v. Radicum apii, fœniculi. ana ʒ.iij.s. Serapini, opopanacis, ammoniaci, ana ʒ.ij.s. Turbith albi boni ʒ.ij. Zinziberis ʒ.iij. Caulis recentis, Hasech humidi, foliorum rutæ humidæ, quantũ de singulis manu capi potest Decoquãtur omnia post contritionem ipsorum

rum,cum aquæ ℔.xxiiij.vſque ad tertiam partẽ.Deinde coletur,& proiiciantur ſuper illud olei de cherua, heminæ ij. Et coquatur vſque ad cõſumptionẽ aquæ. Et ſunt ex hominibus,qui addunt in eo Ireos ʒ.v.Caſiæ ʒ.ij.Aniſi,cordumeni,ana ʒ.j.s.Calami aromatici ʒ.ij.s.& ſpicæ Indæ ʒ.j.Expreſſionis aſech,ſextaria iij.Adminiſtretur vbi oportet. Et ſunt qui loco olei de cherua,ponunt oleum irinum, aut oleũ de cheiri,aut oleum de amygdalis amaris,aut ex omnibus,partes conuenientes.

Oleum de euphorbio &c. CCCCXLV.

ACcipe Euphorbii ℥.s.Olei de cheiri ʒ.v.Vini odoriferi tantundem,decoque vſque ad vini conſumptionem, & vtere.

¶Alius modus.Accipe Staphiſagriæ ʒ.iij.Condiſi ʒ.iiij. Pyrethri ʒ.vj.Calamenti montani ſicci ʒ.xij.Coſti.ʒ.x.Caſtorei ʒ.v.Tere,& decoque in vaſe vitreo,cum vini odoriferi ℔.iiij. s.(Poſtquam infuſa fuerint in eo dieb9 duobus)vſq; ad medium vini.Deinde frica manibus fricatione vehementi,& cola,& funde ſup ipſum olei de cheiri, aut olei ſeſamini ℔.j.s. Et decoque vſque ad conſumptionem vini. Deinde proiice ſuper ipſum Euphorbii recentis & albi,triti cõtritione multa ʒ.iiij.Et coquatur cum eo,& vtatur.

Oleum vulpinum &c. CCCCXLVI.

ACcipe Vulpem integram,cuius interiora ſint euulſa,& pone in vaſe,& funde ſuper ipſam aquæ fontiũ,& aquę marinæ,ana chiſt.ij.olei antiqui clari,chiſt.ij.s.Et decoque lento igne,cum ſalis ℥.iij.vſque ad aquarum cõſumptionẽ. Deinde pone in vaſe,& proiice ſuper ipſam herbæ anethi,& Alhaſech,ana ℔.j.Et funde ſuper ea aquæ dulcis,vbi coctus fuerit ex eiſdem herbis,ana manipulus vnus.Et decoque ſicut prius,vſque ad aquæ conſumptionem,& adminiſtretur Eſt enim mirabile.Et quandoque præter oleum, coquitur vulpes in aqua fontium,& aqua ſalſa(& ſit aquarum quantitas multa)cum eiſdem herbis,& adminiſtretur lauando in tina.Et eſt efficax.Hoc quoque nõ prętermittas,ꝙ vulpes tãdiu debet coqui,ſiue in faciendo oleum,ſiue aquam ad abluendum,donec diſcocta ſit,vt eius artus omnes laxentur, & diſſoluantur.

Oleum de ſerpentibus &c. CCCCXLVII.

ACcipe ex ſerpentibus nigris circiter ℔.ij.Et ſint ſerpentes integri.Et funde ſuper eo olei ſeſamini, chiſt.j.

Et

Et pone in vase terreo, stricti orificij, & sigilla orificium vasis, & decoque lento igne vsquedum dissoluantur serpentes. Et caueat sibi operator à vapore eius. Et cùm coctum fuerit, dimittatur infrigidari, & recondatur in vase vitreo, & administretur liniendo cum penna.

Oleum de Scorpionibus &c. CCCCXLVIII.

Recipe Scorpiones circiter viginti, vel plus, vel minus secundum quantitatem magnitudinis & paruitatis eorum. Et pone in vase vitreo, & funde super eos olei amygdalarum amararum libras duas. Et stringe caput vasis, & dimitte in sole diebus triginta. Déinde cola, & vtere.

¶ Modus operationis eius alius est: Recipe Aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicis capparis, ana vnc.j. Funde super ea olei amygdalarum amararum, chist.j. Et pone in sole viginti diebus. Déinde proiice super ea ex scorpionibus à decem vsque ad quindecim, & iterum stringe orificium vasis, & dimitte in sole per dies triginta. Déinde coletur, & reponatur. Est enim mirabile &c.

Oleum de Ranis &c. CCCCXLIX.

Recipe Ranarum aquaticarum, circiter ℔.s. Et funde super eas in vase vitreo olei sesamini, chist.s. Et obtura orificium vasis, & decoque sicut diximus in oleo serpentino.

EX multis autem fiunt olea &c. CCCCL.

FIunt autem olea per resolutionem diuersis modis &c. CCCCLII.

Oleum de ouis &c. CCCCLI.

Accipe vitellos ouorum elixatorum, circiter xxx. Et comminue eos manibus, & pone in sartagine lapidea, & assa super ignem, mouendo cum ligneo, aut ferreo cochleari donec rubescant & resoluatur ab eis oleum. Et tunc exprime eos cum cochleari, & manabit abundantius.

¶ Alius modus eius compositionis est: Recipe Vitellos ouorum elixatorum. comminuantur molendo cum mola, déinde malaxentur, sicut diximus in capitulo de oleo amygdalino, & manabit oleum.

¶ Tertius modus eius est, vt distilletur in caczola, & alembico, sicut in oleo philosophorum dicemus.

Oleum

Oleum de Frumento &c. CCCCLIII.

POne frumentum super laminam ferream, & super ipsum aliam laminam ferream ignitam, sed non multum, & comprime. Et manabit oleum.

¶ Secundus modus: Ponatur frumentum excorticatum in vase sublimationis, & fiat sicut dicemus.

Oleum Sinapinum &c. CCCCLIIII.

FIt sicut oleum de frumento.

Oleum de Iunipero &c. CCCCLV.

ACcipe ex lignis iuniperi quantitatem sufficientem, & scinde in frusta, & imple ex eis dolium magnum, vitreatum interius, cuius orificium sit arctum. Et præpara parietes eius cum terra figuli, & fac foueā in terra. Deinde pone ollam vitreatam ex directo, in fundo foueæ, habentē orificium amplum, & cooperiatur lamina ferrea subtili perforata foraminibus multis, sicut cribratorium tritici, ita q̄ lamina vndique ollæ orificium cooperiat. Deinde super laminam præparetur orificium dolij, ex inuerso, & præparetur cum terra figuli, vt nihil ex vtroque orificio respiret. Post illud accende ignem super totum corpus dolij, & dimitte ardere sic, per horas duas. Manabit enim à lignis. ex arte hac, oleum. Quod reconde, & administra vbi oportet.

Oleum Fraxinorum &c. CCCCLVI.

VAlet sicut oleum de iunipero, & confert spleni, & fit sicut illud.

Oleum de Gagate, est oleum sacratum &c. CCCCLVII.

REcipe ex lapidibus gagatis quantum vis, & fac eis sicut diximus in oleo de iunipero.

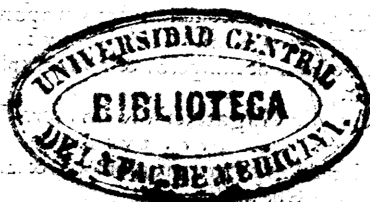
¶ Secundus modus est cū opere sublimationis, vt dicemus.

Oleum Philosophorum &c. CCCCLVIII.

EST autem eius aliud quod fit à natura, & profert illud minera. Et est locus manationis eius in insulis, & scopulis maris, & vocatur naphtha. Cuius tres modi sunt. Est enim quoddam subalbidū, & quoddam subrubeum tenue, & aliud grossum subnigrū. Subalbidum verò est melius alijs: subrubeū est post illud, aliud verò postea. Et est aliud quod fit ab arte. Et modus operationis eius est: Accipe ex lateribus antiquis, multæ antiquitatis, & propriè factis ex terra rubea, & comminue eos in frusta. Et accende super eos ignē

carbonum sine fumo, vsquedum inflammentur, & rubeant. Deinde submerge eos in concha plena oleo alchichil, aut oleo antiquo, claro, vsquedum imbibantur imbibitione vltima, & pone in caczolis, & permitte exiccari per se. Post illud, comminue eos cōminutione vltima, & pone in caczola, & sigilla orificium caczolę cum orificio alembici, & sigilla cum luto alchimistarum, & pone in fornace, cuius ignis sint prunæ, & coquatur vsquedum distillet oleum. Et tu ordinabis vas sub rostro alembici, in quo fluat oleum. Deinde reconde illud, & stringe orificium vasis, in quo recondis, & administra vbi oportet. Et quanto antiquius, tanto melius.

RECEPTARII IOANNIS FILII MESVAE FINIS.

REPERTORIVM

ALPHABETICVM HVIVS RECEPTARII.

A

B

C

D

E

Hier

H

I

L

M

O

Pilulæ

Rob

S

Vngu

INDICIS RECEPTARII FINIS.

LVGDVNI,
EXCVDEBAT IOANNES FREL
LONIVS.
ANNO. M .D. L.

